

Gheorghe Mocuța

Literatura vestului apropiat
Dicționar biobibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor din
România, filiala Arad

Carte apărută cu sprijinul financiar al Centrului Cultural Județean Arad

Gheorghe Mocuța

Coperta 1: Iosif Stroia

Editor: Ioan Matiuț

DTP: Călin Chendea

© Editura MIRADOR

Literatura vestului apropiat
Dicționar biobibliografic al membrilor Uniunii
Scriitorilor din România, filiala Arad

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MOCUȚA, GHEORGHE

Literatura vestului apropiat / Gheorghe Mocuța. –

Arad : Mirador, 2013

ISBN 978-973-164-157-7

82.09

Editura *MIRADOR*
miradorul@yahoo.com

ISBN 978-973-164-157-7

Arad, 2013

CUVÎNT ÎNAINTE

Filiala din Arad a Uniunii Scriitorilor din România s-a înființat în 24 iunie 1994, în prezența președintelui U. S. R., criticul literar Laurențiu Ulici, urmare a voinței libere a scriitorilor rezidenți în Arad, Deva, Hunedoara și Oradea. Rațiunea constituirii unei filiale noi a U. S. R. la Arad n-a fost motivată numai de existența aici, în acel moment, a unui grup valoros și numeric important de scriitori, ci și a unei specificități literare proprii arealului vestic al țării. O specificitate ce ținea deopotrivă de mentalitate, teme, obsesii și retorici literare, subtil atașate unei tradiții ce venea de departe, din Ioan Slavici să zicem, trecând în interbelic prin Aron Cotruș, până la Ștefan Aug. Doinaș. Mai exact era vorba, întâi, și cel mai important, de existența unei întregi promoții de prozatori prolifici editorial – Florin Bănescu, Gh. Schwartz, Horia Ungureanu, Dorel Sibii, Cornel Marandiuc, Dumitru Toma -, precum și a uneia de poeți vizibili nu doar la ei acasă: Mihai Traianu, Vasile Dan, Petru M. Haș, Carolina Ilica, Romulus Bucur, Gh. Mocuța, Francisc Vinganu, Ioan Matiuș, Ondrej Štefanko, Ivan Miroslav Ambruș, Dagmar Maria Anoca (ultimii trei, scriitori din Nădlac, de expresie slovacă, atașați direcției literare pomenite). Aceștia li s-au alăturat, în două valuri succesive, mai întâi poeții orădeni, „famiștiții” Ioan Moldovan, Traian Ștef, Ioan F. Pop, Lucian Scurtu, precum și cei din județul Hunedoara, Paulina Popa și Nicolae Szekely. În valul doi au venit în filiala arădeană brașovenii Andrei Bodiu (poet), Adrian Lăcătuș (eseist, critic literar) și Ruxandra Ivăncescu (prozatoare). Atmosfera literară arădeană, colegială, fără partizanate generaționiste, deschisă deopotrivă și neînhibat noului, dar prețuind nu mai puțin valorile indiscutabile vechi, devenite istorie literară, au atras în filială poeți, prozatori, critici literari ai ultimelor tendințe literare (nouăzecistă ori douămiistă): Vasile Leac (poet), Felix Nicolau (critic literar, prozator), T. S. Khasis (poet), Andrei Mocuța (prozator), Lia Faur (poet), ca să ne oprim doar la ei. Astăzi filiala arădeană numără 58 de membri.

Legați de comunitățile în care trăiesc și scriu, scriitorii din filiala noastră provoacă prin creația lor literară adevărate zone de profesionalism și excelență culturală acolo unde trăiesc ei: în Arad, Oradea, Deva, Hunedoara, Brașov, Nădlac. Iată de ce un Dicționar al Scriitorilor din filiala arădeană a fost o idee oportună și necesară încă din 1997 (prima ediție a dicționarului a fost îngrijită de istoricul literar Iulian Negrilă). Apariția celui de față era imperios cerută de creșterea și diversificarea filialei prin cooptarea, an de an, de noi membri, în toate genurile literare. Cel care și-a asumat munca scrierii și editării acestui dicționar este poetul, criticul literar și traducătorul

Gheorghe Mocuța. Merită toată admirația noastră. Bibliotecile publice, școlare și personale, tinerii studioși, profesorii lor, iubitorii de literatură, arădeni sau nu, vor putea astfel profita de această lucrare de sinteză literară adusă la zi.

Nu pot încheia altfel decât mulțumind celui care a susținut financiar realizarea acestui proiect: Centrul Cultural Județean Arad.

Vasile Dan,
Președintele Filialei din Arad a U. S. R

A

ALB, LIA

Prozatoare, avocat. S-a născut la 26 ianuarie 1952 în comuna Felnac, județul Arad. *Pseudonimul* Viorică Popescu. *Părinții*: tatăl, Ștefan și mama, Georgina (născută Caba). *Studii*: Urmează gimnaziul la Liceul „Moise Nicoară” Arad (1967-1971) și Facultatea de Drept. Absolventă a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj (1971-1975) *Familia*: căsătorită cu Gavril Popescu, inginer, om politic liberal, prefect. *Activitatea*: de-a lungul timpului a fost: procuror la Parchetul de pe lângă Judecătoria Brașov (1976-1978) și avocat în cadrul Baroului de Avocați, Arad (din 1975 până în prezent). *Debut* editorial: **Senioria țărănească**, roman, 1997. *Membră* a Uniunii Scriitorilor.

Între Paști și Crăciun (1999) este o continuare a romanului-cronică de familie **Senioria țărănească** (1997). În centrul romanului se plasează un personaj feminin, avocata Nati, verișoara primară a personajului narator Lia, din primul roman. E un roman al condiției femeii la maturitate, marcată de eșecul familial, salvată de munca de avocat și obsedată de măreția și decăderea unei vechi familii din Nădlac, Caba, căreia îi scormonește istoria și îi definește spiritul. Romanul debutează cu descrierea luminii pascale din Ziua Morților și cu pregătirile pe care cele două femei le fac pentru pomenirea celor răposați. Complexul mamei, obligată să preia sarcinile soțului întemnițat de comuniști, apasă asupra conștiinței femeii alienate de propriile drame. Ceva din apăsarea „străinului” care acceptă absurdul existențial, fără să îl poată explica, răzbate și în manifestările personajului-narator. Obsesia justiției, nevoia de adevăr, de rememorare sunt teme care se intersectează cu singurătatea, viața și moartea, cu speranța, cu complicatele mecanisme ale înțelegerii istoriei și restabilirii adevărului, cu reacția violentă sau de înțelegere a victimelor în fața călăilor și a tortionarilor. Avocata cade în cele din urmă în plasa întinsă de fostul colaborator al securității care o subjugă printr-un joc psihologic perfid. Naratorul

devine cu timpul (ca și în romanele celuilalt avocat al Aradului, Vasile Folea) martorul implicat al numeroaselor procese și nu ezită să radiografeze din interior mentalitățile și transformările pe care casta justițiarilor le suferă în perioada de după revoluție. Nu se sfiște să dezvăluie nostalgiile comuniste ale celor mai mulți inși trecuți de maturitate, în contrast cu solidaritatea de altădată în fața sistemului totalitar. Galeria slujitorilor dreptății, de la judecătorul navetist și maniac, la avocații fără procese sau la rechinii care exploatează clientul, e o încercare de a transpune literar, câteva modele pitorești. Nuvela **Altarul de gheață** (2001) surprinde drama unor personaje internate într-un sanatoriu din Predeal. E vorba de oameni dezechilibrați, loviți de șocul tranziției, oameni care încearcă să-și regăsească echilibrul sufletesc și liniștea în sanatoriul din munți, unde se odihnesc și se conectează la energiile naturii vindecătoare, urmând o cură de calmante, administrate după un anumit ritual. Protagonista, Iulia, este o grefieră cu douăzeci de ani vechime într-un tribunal dintr-un oraș de provincie, care trăiește începutul declinului alături de soțul ei, devenit brusc șomer. Analiza psihologică nu merge în profunzime, dar surprinde esențialul. Realizarea nuvelei constă în încercarea de a proiecta imaginea sanatoriului asupra societății în tranziție. Lumea, ne sugerează autoarea e, de fapt, un sanatoriu în care fiecare încearcă să se salveze sau, uneori, se iluzionează, visează, speră, se eliberează sau disperă și cade. Romanul **Alexandru** (2005) este al treilea volum din cronică de familie, plasată în Câmpia de Vest. El continuă într-un fel acțiunea romanelor anterioare dar se poate citi și ca o carte de sine stătătoare. Ca și în celelalte volume, obiectivul principal este căutarea originilor și a adevărului și încercarea de împăcare cu trecutul într-o lume marcată de conflagrația mondială și de comunizare. Lia Alb ne-a obișnuit cu un discurs justițiar în care memoria și resuscitarea ei joacă un rol esențial; ea devine rând pe rând mărturisire, mărturie, răscolire și reabilitare sau, după caz, un act de acuzare. Despre pariul câștigat al prozatoarei arădene care promovează „o proză de substanță certă și inspirație istorică, în care eroul din pagină preia aventurile deloc comune ale unui erou din viața reală”, scrie și Adrian Cioroianu pe ultima copertă a cărții. După o introducere ezitantă în care dezvăluie câteva metafore esențiale ale firului epic și face apel la legenda vulturilor care ar fi contribuit la întemeierea familiei nădlăcane a Chicineștilor (din stirpea nobilă de origine georgiană a Țiținvillilor) prozatoarea intră în subiectul propriu-zis: Ana, o tânără avocată, originară din Nădlac, pleacă într-o excursie la Paris profitând de libertățile românilor câștigate după revoluție. Plecarea ei compensează într-un fel suferința și orizontul închis pe care le-au suportat părinții ei, bătrânul profesor și mama bibliotecară. La Paris viața Anei devine palpitantă odată cu descoperirea unui unchi al mamei, fostul comandor și pilot Alexandru (identificat metaforic cu unul din vulturii din legendă), ajuns în Occident după război. El este eroul cărții, iar povestea vieții lui se derulează după o strategie epică bine pusă la punct, în maniera unui joc de puzzle. Având ca fundal al acțiunii Parisul și Nădlacul natal, romanul se desfășoară pe două planuri, al prezentului și al rememorării. E un prilej de a recapitula temele

războiului din prisma unui luptător pe frontul antisovietic și de a repune în chestiune elementele sensibile ale istoriei noastre recente: campania în Rusia, personalitatea lui Antonescu, comportamentul aliaților, întoarcerea armelor, regalitatea și rolul ei, influența sovietică, mișcarea anticomunistă de rezistență, colectivizarea, securitatea, teroarea. Revenirea Anei acasă e echivalentă cu trezirea conștiinței și provoacă descătușarea memoriei părinților. Se poate spune că acest roman conturează fără a apela la voci interioare, un adevărat memorial al suferinței țaranului și al intelectualului din pusta arădeană, în anii de după război. Lia Alb își continuă investigațiile sentimentale și documentare în romanul **Maica Anghelina** (2007), care are drept punct de plecare figura reală a călugăriței solitare de la Mănăstirea Bezdin. Acesta ar fi primul plan; în celelalte două, prozatoarea dezvoltă pe baza unor documente, istoria întemeierii mănăstirii de către călugării veniți de la Vârșeț și, paralel, povestea unei convertiri spirituale, a Monei, femeia-politician. Așadar o carte care ține cumpăna între tradiție și modernitate prin fluxul epic. O carte care scoate din anonim un loc și un personaj, dându-le drept de întemeiere literară. Prozatoarea e un moralist blând care ne sugerează că nu te poți opune mersului istoriei. Ea are curajul să pună în operă o monografie spirituală cu mijloacele prozatorului modern. E protocronistă, în cel mai bun sens al cuvântului. E dispusă să caute rădăcinile și să anticipeze fenomene, descoperiri, în spiritul unui patriotism local. La care se adaugă desigur avântul feminist și justițiar al avocatului care știe multe lucruri despre însușirile psihismului nostru. Scrisul ei se înrudește – obligatoriu – cu romanele surprinzătoare pe care un alt avocat arădean le-a scris, sub presiunea memoriei, în exilul voluntar din Germania. Vasile Folea făcea parte dintr-o generație mai veche, preocupată de teroarea marelui mecanism, instituită de comunism. Lia Alb ne propune o proză descătușată de notația intimă, feminină și dominată de comuniune, înțelegere, iubire. Ea, ne spune criticul Cornel Ungureanu, „reuşește să transcrie o experiență spirituală esențială, într-o carte ce se poate așeza între cele înalt validabile de literatură religioasă din România.” Destinul femeii care a îmbrăcat haina monahală face parte din familia de spirite pe care prozatoarea le exaltă nu doar ca pe niște valori ale trecutului ci ca pe niște posibile repere. Morala rugăciunii care va salva lumea e implicită. Dar prozatoarea, dublată de o personalitate pragmatică a mers mai departe cu proiectul ei. Și-a prezentat personajul, pe modesta Maica Anghelina, în cadrul unei emisiuni televizate și a lansat o dezbatere despre nevoia de modele și despre rostul traiului monahal. Literatura Liei Alb surprinde tocmai prin amestecul faptului istoric cu legenda și viața. Ea propune povestea unei ființe și a unui loc pe care le scoate din anonim. Romanul **Pădurea din biserică** (2011) poate fi citit ca o continuare a cărții despre Maica Anghelina. E un amestec de istorie, acțiune, dialog și fabulos creștin, un amestec de prezent și trecut, prin personajele care traversează istoria: Sava, Kirill, politiciană zilelor noastre, Mona și Maica Anghelina, cea care păstorește mănăstirea Bezdin, un loc încărcat de istorie și mister. Formula romanului e tradițională, cu inserturi din realitatea imediată, în ideea de a trezi interesul

citorului și de a-l seduce cu o poveste clasică. Povestea călugărilor Sava și Kirill vine dintr-o istorie neguroasă, ei reprezintă rezistența ortodoxiei pe țărmurile Dalmației. Toposul în care se mișcă personajele e un teritoriu al Imperiului Austro-Ungar în care au avut loc mișcări importante, dezbateri și lupte pentru apărarea credinței. Din acest creuzet în fierbere, autoarea își extrage paginile exemplare ale unui demers cultural. E o încercare de a lămuri evenimentele istorice și de a extrage seva existențială a unor drame în vremuri ale intoleranței și prigoanei religioase. Nu întâmplător, criticul Cornel Ungureanu îl numește „un topos care construiește în jurul lui o adevărată geografie literară” Piesa în două acte a Liei Alb, **La porțile lumii** (2004) aduce pe scenă realitatea bufonă a tranziției, proiectată în șapte ipostaze umane, reprezentate de cele șapte personaje: Ana, femeia de la bloc, studenta Mariana, Vivi-ana, patroana casei de modă, Iulian, avocat și fost om politic, Vladimir, securistul reactivat, Dumitru, omul de la țară și monahul Ieronim. Puse în diverse situații și într-o situație-limită, personajele devin niște marionete agasante ale refulărilor noastre care în ciuda schematismului lor hrănesc o mentalitate unitară, aceea a românului „imparțial”, dezlănțuit umoral: duios și răzbunător, generos și intolerant, milos și cinic, laș și furibund, fatalist și iscoditor. Prin aceste caractere, autoarea se apropie de concepția lui Maiakovski, după care teatrul este o lupă care îngroașă realitatea. Satira șfichiuitoare din final e pitorească și simbolică în același timp, cu elemente de feerie absurdă, având în vedere imaginea „omului nou” pe care autoarea are îndrăzneala să-l sugereze.

CĂRȚI PUBLICATE:

Între Paști și Crăciun, roman, Editura Mirador, Arad, 1999;

Altarul de gheață, nuvelă, Editura Mirador, Arad, 2001,

La porțile lumii, piesă de teatru, pusă în scenă la Teatrul „Ioan Slavici” Arad, 2004;

Alexandru, roman, Editura Hartman, Arad, 2005;

Maica Anghelina, [roman], Editura Marineasa, Timișoara, 2007;

Pădurea din biserică, [roman], Editura Dacia XXI, Cluj, 2011;

Teatru, Editura Ecou Transilvan, Cluj, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

În volume: **DSA s.v.**, Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, 2001; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008, p. 124-127;

APRECIERI CRITICE:

„Pusta nu e doar un simplu decor, ea devine un loc anume, o lume chiar cum alta nu mai e (axă a lumii celei mari) personajele sunt, unele, exemplare, adunând caracteristicile oamenilor ce populează acest spațiu conferindu-le o personalitate

aparte (portrete de oameni harnici și hotărâți netemători în fața vitregiilor vremelnice, demni în mândria lor, „senioria țărănească” marcându-i pe cei vechi, credincioși locului, dar și pe cei noi, trecuți prin „moderne experiențe.” (Florin Bănescu, în „Oglinzi paralele”, nr. 3-4, 1997)

„Într-o epocă dominată de multă ficțiune deplasată, în care autorii și personajele par a face pact pentru vinderea gratuităților, Lia Alb riscă, promovând o proză de substanță certă și de inspirație istorică, în care eroul din pagină preia aventurile deloc comune ale unui erou din viața reală. Este, cred, un pariu câștigat. Scris în buna tradiție a romanului clasic, romanul Liei Alb urmărește – prin peripețiile personajului principal – chiar aventura secolului al XX-lea, cu tot cinismul, toată speranța, tot umanismul sau ipocrizia pe care acesta le-a făcut posibilă. Într-o epocă sufocată de vedete, Lia Alb propune un model. O aventură pasionantă, ce cuprinde o puternică lecție despre om, istorie și societate.” (Adrian Cioroianu)

„Realizarea nuvelei constă în proiectarea imaginii sanatoriului asupra societății în tranziție. Lumea e de fapt un sanatoriu în care fiecare încearcă să se salveze sau uneori se iluzionează, visează, speră, se eliberează sau în cazul lui Andrei disperă și cade... Simțul grotescului și al kitschului (vilele de la poalele Cioplei și noua faună ce le populează) este una din calitățile dobândite de prozatoare în această nuvelă” (Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași Arcă**, 2001).

AMBRUŠ, IVAN MIROSLAV

Poet, profesor. Născut la Nădlac în data de 24. 06. 1950. *Studii*: Școala primară, gimnaziul și liceul în orașul natal; Institutul Politehnic București, Facultatea de chimie, specialitatea fizică-chimie. *Activitatea*: profesor de chimie la Grupul școlar „Jozef Gregor Tajovský” din Nădlac, jud. Arad. *Debut* în presă cu poezii în limba slovacă în revista „Matičné čítanie”. *Colaborări* în presă: în România: „Orizont”, „Steaua”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Tomis”, „Arca”, „Poesis”, „Poezia”, „Dolnozemský Slovák”, „Naše snahy” etc. În Slovacia: „Romboid”, „Slovenské pohľady”, „Slovensko”. În Serbia: „Nový život”, „Vzlet”, „Rovina”. În Ungaria: „Ludové Noviny” etc. Poezia

lui Ivan Miroslav Ambruš a fost tradusă în limbile: română, maghiară, germană, ucraineană, esperanto. *Premii*: pentru volumul **Básne z tmavej komory (Poezii din camera întunecată)**, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, secția minorități naționale; pentru volumul **Básnikove rany (Rănila poetului)**, 2004, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Arad. *Membri* al Uniunii scriitorilor din România din anul 1991, membru de onoare al Asociației Scriitorilor Slovaci din Slovacia din anul 1992; președinte al Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko din Nădlac; membru al Cenaclului literar „Ondrej Štefanko” din Nădlac.

Versurile lui Ivan Miroslav Ambruš din antologia **În liniște ninge cu cuvânt**, 1997, sugerează o tensiune interioară, o luptă care se dă în conștiința omului de știință, blindat de legi și canoane, dar atras irezistibil spre meditație și spre spectrul „curgerii firești” a lucrurilor. Profesorul de chimie din Nădlac e în egală măsură preocupat de „perceperea formelor primare” ale lumii ca și de magia ochiului interior. Legile imuabile ale științei cedează în fața logicii poetului care încearcă să prindă coordonatele ființei în cuvinte. Se ajunge la o perseverență meditație asupra lumii, sintetizată în poemul *O fabulație despre precizia lumii*: „Aici toate profețiile s-au adevărat/ exacta contopire a clipeilor/ se depozitează-n mulțimea timpului/ firele de nisip din clepsidră/ ne amenință cu muchiile tăioase/ aici legile sie-și poruncesc.” În fond o gândire echilibrată, o bună-cuviință melancolică de a pune de acord aspirațiile ființei cu ordinea lumii. Și, de ce nu, o punere în ecuație a poeziei, ca

element al unei noi ordini ce vine dinspre ființă. **Semne de exclamare** (secțiunea ce reproduce poemele din volumul **Fecioara nopții**, 1984) a deschis perspectiva unei sensibilități aplecate spre filosofia mirării, a admirației. Poemul *Căutarea disperată* demonstrează un efort de înnoire a liricii cu mijloacele științei văzută ca o perpetuă imitație. **Clipele cuvintelor**, 1987, este al doilea experiment poetic realizat împreună cu Ondrej Štefanko. El se bazează pe o nouă căutare a cuvântului, a sensului. De la un poem la altul, cuvântul devine vehiculul neliniștii care l-a cuprins pe poet. Obsesia zăpezii, a ninsorii sau a iernii (un poem se intitulează chiar *Poetul și iarna*) îl cantonează pe poet în zona temperamentală a nordicilor care șlefuiesc versurile, cizelându-și simțurile („sensibilitatea ți-ai cultivat-o lângă o bucațică de cristal”), refuzând lecția domnului Prévert și inventând o știință nouă „despre zăpadă (...)/ despre pașii în zăpadă despre iubirea în zăpadă.” Demonul comparației și al științei, al asociațiilor și al calculului stabilește în cele din urmă un raport necesar între poezie și zăpadă: „Esența poeziei este zăpada.” Situația poetului „în interiorul închipuirii” sau „în lăuntrul poeziei” îl obligă să se raporteze la mistică sufletului slav, unde vina și zbuciumul conștiinței ocupă un loc important și devine un pretext al creației. Poemele publicate în 1996, **Nimic nu va fi ca înainte**, continuă explorarea poetică și raportarea creației la adevăr și libertate în intervalul tulbure al tranziției, în condițiile în care poetul devine un soldat „care sigur/ a declarat război imperiului de cuvinte”. Imaginea căutării idealului „cu mâna/ într-un cuib de viespi” sau aceea a existenței „în măruntaiele calului troian” spun totul despre efortul de elaborare al creației. Poet de o originalitate indubitabilă care îi vine din percepția lumii prin monoculul omului de știință I. M. Ambrus este un reprezentant onorabil al vitalității și moralei specifice fenomenului nădlăcan.

CĂRȚI PUBLICATE:

În limba slovacă:

Dva hlasy [Două voci] împreună cu Ondrej Štefanko, Bratislava, 1977.

Za cenu žitia [Cu prețul vieții], Editura Kriterion, București, 1981;

Dievča noci [Fata nopții], Editura Kriterion, București, 1984;

Dva hlasy II [Două voci II] – împreună cu Ondrej Štefanko, Editura Kriterion, București, 1987;

Básne z tmavej komory [Poezii din camera întunecată], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1996;

Grafické znázornenie lásky [Reprezentarea grafică a evoluției iubirii], Editura Kriterion, București, 1994;

Odvtedy t'a hl'adám [De atunci te caut], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000;

Poldruha kila anjela [Un kil jumătate de înger], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

Básnikove rany [Rănila poetului], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2004;

Klesanie do úsmevu [Căderea în zâmbet], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2007;

Kym basen nevykrikne [Până nu exclamă poemul], [poeme], Editura „Ivan Krasko”, Nădlac, 2010.

În limba română: **Sonată pentru o mierlă de cristal**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2005.

Traduse în limba română:

Confesiuni pe un papirus, antologie, traducere: Corneliu Barborică, Editura Kriterion, București 1991;

În liniște ninge cu cuvânt, traducere Ondrej Štefanko, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1997.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

DSA s.v., DSB s.v.; Peter Andruška, **Literárna tvorba národnostných menšín**, Slovacia, 2000; Dagmar Maria Anoca, **Slovenska literatura v Rumunsku**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași Arcă**, Editura Mirador, 2001; Corneliu Barborică, **Lirică slovacă, de la începuturi până azi**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002; Michal Harpao, **Texty a contexty**, Bratislava, 2004.

APRECIERI CRITICE:

„*Poezia este poarta care duce spre cunoaștere*”, cu aceste versuri își inaugurează I. M. Ambruš noul său volum de versuri, înscriindu-și astfel strădaniile poetice în sfera cunoașterii intelectuale. Poezia constituie pentru poet un imbold care îl mână spre o permanentă *hoinăreală* prin hățiturile înțelesurilor lumii, îl ispitește la aventuri întru cunoaștere și totodată este etalonul pentru stabilirea măsurii adevărate a lucrurilor, a omului. De aceea, orice răspuns odată aflat devine un fel de cufundare în neant, pentru a se preschimba în clipa următoare într-o nouă stare, într-o nouă devenire, într-o nouă neliniște. Al treilea ochi (al patrulea, al cincilea...) cu care se pot vedea fețele ascunse ale lucrurilor, este acela pe care-i dator să-l caute și să-l arate poetul. Cu toate acestea, nu condiția poetului sau a poeziei sale este ceea ce îl interesează pe autor, ci aspectul etic al căutării. Acest motiv, nu într-un total nou la Ambruš, capătă pregnanță în ciclul *Aproximări sau îmblânzitorul cuvântului*. Dacă poezia este poarta cunoașterii, dacă toate sunt definite, curate, rămâne de căutat „*de unde privește omul*”. Întrebarea se referă nu la situarea în spațiu, ci în moral și în finalitate. Poetul constată încrezător că viața omului nu se îrosește în zadar, ci rămâne și după reflux.” (Dagmar Mária Anoca, „Orizont”, nr. 23, 1984)

„Pentru poetul slovac *Iubirea* este un concept și un orizont *universal* al existenței, în cadrul căreia tulburătoarea iubire erotică e numai o ipostază posibilă a unei *iubiri* multivalente sau multipotențiale. Poezia lui I.M. Ambruš e străbătută astfel, de un crez sau orizont ontologic, privind nu *principiul feminin* al lumii, nu *principiul etern* care își dezvăluie actul, prezența, în aproape tot ce ține de angajarea sau captarea

afectivă și spirituală a omului: drepturile poeziei, relațiile interumane, relațiile cuplului, *timpul*, meditația despre trecerea ființei prin lume, relațiile dintre individ și politică și, în general, toate raporturile majore și determinante ale vieții umane. Acest univers poetic își găsește debușul stilistic într-un mod foarte consonant, de exemplu, cu ceea ce a reprezentat și în poezia română generația *optzeciștilor*: concretul în percepția lirică și instrumentarea amănuntului concret ca intermediar sau vămuitoar metafizic, ca trimițător indirect spre sensul spiritual sau profunzimea *stării*.” (Jeana Morărescu, „Literatorul”, nr. 10, 1995).

„Pentru prima etapă a căii poetice urmate de Ambruš caracteristică este întrepătrunderea a două atitudini. Una din acestea este atitudinea sinceră, dezinvoltă și sensibilă a amantului neobosit ce este. Nu însă al unui amant ale celor carnale, ci al amantului ale celor imaculate, al unui amant platonice, romantic care respinge cele instinctuale și lubrice. Cealaltă atitudine, întrepătrunzându-se cu prima și concomitent prezentă în aceasta, este poza, simularea. Poza cu care abordează lucrurile vitale și esențiale ale trecutului, prezentului și viitorului, simularea suferinței în atitudinile sale față de poezie, ținutul natal, de cei apropiați. Firește, poziția de amant, cu timpul, se maturizează la Ambruš, devine casnică, dar nici acum nu încetează să fie platonice și alunecă înspre cele trupești și sexuale. Iar cealaltă atitudine, deci poza, simularea, mai ales în ultima etapă a creației sale poetice, devine mai sinceră, câștigă în elocvență și deseori devine o mărturie poetică aspră și deschisă despre cele mai dureroase probleme ale ființei și poeziei. Așa că atunci când vorbim la Ambruš despre etapele poetice, vorbim de fapt despre un carusel, despre un joc de lumini și umbre întrepătrunse, când poetul ajunge în țării ca imediat după aceea să se prăbușească în țărână, când poezia este odată iluminată de o descoperire, ca să se acundă imediat după aceea în umbra unor întrebări fără răspuns. (Ondrej Štefanko, în postfața la volumul **Odvtedy ťa hľadám**, 2000)

„Ivan Miroslav Ambruš este un meritoriu *îmblânzitor al cuvintelor*”, el cunoaște sensul și valoarea îndoielilor și al speranțelor, și în viața contradictorie a omului găsește locurile suprasaturate de certitudini și care dau un sens vieții noastre. „*Poetul prudent iese din sinea sa ca un actor, al cărui menire este să ne farmece, să-i facă fericiți pe apropiații săi cu frumuseța pe care o scoate la iveală. Niciodată nu insistă, face un pas înapoi atunci când glasul său nu găsește ecoul cuvenit.*” (Peter Andruška, în volumul **Literárna tvorba národnostných menšín**, Slovacia, 2000)

ANOCA, DAGMAR MARIA

Poetă. Prozatoare. Critic literar. Traducătoare. Profesor universitar. *Pseudonime:* JUS, j.s., Mária Suchanská. S-a născut în 28 decembrie 1951 la Nădlac, județul Arad. *Părinții:* tatăl, învățător; mama, profesoară. *Studii:* Liceul Nădlac, secția slovacă, bacalaureat 1970; Universitatea București, specialitatea limba și literatura slovacă-limba și literatura română, 1970-1971; Universitatea „Komenský” din Bratislava 1971-1975. *Activitatea:* cadru didactic; institutor, învățător, profesor la Liceul din Nădlac 1975-1992; lector la Universitatea București, Facultatea de limbi și literaturi străine, specialitatea limba și literatura slovacă 1992-1999; 1999 conferențiar. Doctor în filologie (1981).

Debutul publicistic: poem în proză în revista „Matičné čítanie”, 1977 (Slovakia); *debut* editorial: **Knižka pre prvákov [Carte pentru cei dintr-a-ntâi]**, 1983. *Membră* a societăților de cultură: Uniunea Scriitorilor din România; Asociația Scriitorilor din Slovakia; Uniunea Scriitorilor, Artiștilor și a Oamenilor de Cultură Slovaci din Diaspora; Asociația Slaviștilor din România, Societatea Culturală și Științifică „Ivan Krasko” – Nădlac, România. *Premii:* Premiul ministrului culturii din Republica Slovacă pentru poezie și activitate în rândul minorității slovace, 1992; Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru poezie (secția minorități), 1993; Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru istorie literară (secția minorități), 2003.

Spre deosebire de ceilalți scriitori nădlăcani, Dagmar Maria Anoca are o perspectivă mai complexă asupra rolului scriitorilor în limba slovacă: „Articolele și studiile sale interpretează, analizează, contextualizează, dar și valorizează creația literară a scriitorilor reprezentativi de limbă slovacă.” (Al. Ruja) Și aceasta pentru că universitarul, criticul, lingvistul și istoricul literar îl completează pe poet și prozator. Dagmar Maria Anoca a publicat în românește volumul antologic **Devin mută precum ceilalți**, 1997, unde selectează cu generozitate, în traducerea lui Ondrej Štefanko, poeme mai vechi și mai noi. Cartea se deschide cu o suită de poeme de atitudine *Variațiuni* care ne introduc în simțirea modernă, în problematica și tematica acestei sensibilități mirabile: „Nu sunt bărbat,/ deci nu pot spune/ că-mi împrăștii sămânța./ Însă aș putea fi precum pământul/ care primește dăruind.” Obsesia alienării („suntem locuiți de niște ființe ascunse”; „noi suntem locuiți de

umbre”) o determină pe poetă să caute „soluții pentru a ne umaniza”; ele pot veni din zona nostalgiilor arhetipale, din lumea copilăriei cu revelațiile ei sau din zona interogațiilor dramatice ale existenței. În **Cărțile despărțirilor**, 1995, ea își deapănă discursul elegiac în secvențe lirice inconfundabile care compun o ipostază a iubirii din prisma eternului feminin. E o poezie de dragoste cu reminiscențe psalmice: „Ca o picătură de sânge/ în inima ta vie eu aș vrea să fiu./ Peste lunci să zbor/ și să mă preschimb/ într-un fir din părul tău/ într-unul mic de tot/ Ca firimiturile în pâine.” Cu volumul **Sinonimie** pătrundem în labirintul poeziei-eseu, cu subsol și trimiteri textualiste, cu subtilități și asociații inedite: „Monologul/ este de fapt o conversație/ cu propria-ți conștiință o bucată de hârtie./ Dacă o veți citi,/ ea se poate preschimba/ în faptă.” (*Semn*) Coexistența fragmentelor e posibilă prin fluidizarea barierelor care despart poezia de la est la vest și de la nord la sud. Anoca este o poetă a interferențelor între spațiul central-european și cel estic. Mentalitatea nădlăcanului umblat prin lume și atent la mișcările literare și la influențele stilistice, în cazul ei, media culturală dintre București și Bratislava: „poezia orientală/ ne fascinează/ cică datorită faptului/ că este ca o sferă./ A spus-o cineva/ care s-a rostogolit apoi/ ca un cub,/ și de aceea și-a pierdut numele.” Preocupată de îngemănarea vieții cu limba vie, poeta găsește în simbolul *Insulei* o situație originară a spiritualității nădlăcane, formată din clivajele dintre răsărit și apus. E o poezie reflexivă, neliniștită, specifică zonelor de criză. O poezie de frontieră. În volumul **Anotimpuri**, 1996, regăsim această stare poetică sub forma nervilor de primăvară, a liniștii care nu doarme, a spiritului aflat la pândă. Un spirit ce străbate timid existența comună extrăgând de acolo un jurnal al ființei ca diferență specifică a altor ființe pierdute în muțenia perfidă a lumii: „Că surzesc mi se pare:/ gândurile mele – globule de coacăze/ albe și roșii/ într-o oală albă rostogolindu-se./ Și luminează./ Eu nu le aud,/ uit vorba inteligibilă./ tot mai mult deschid gura/ precum peștii,/ surzesc,/ devin mută/ precum ceilalți.” (*Noiembrie*) pornind de la simpla observație poeta ajunge la candoarea „japonezărilor”, la jocul asociațiilor neașteptate, la limbajul gesturilor, al lucrurilor mute, ori chiar al muțeniei aparente în care se scufundă cu toți porii ființei. Între sfâșierea din poemul *Bocetul necredinciosului* și acalmia din *Ceea ce simt*, se consumă întreg registrul acestei poezii cu suișuri și coborâșuri epice, cu asperități și netezimi stilistice, dincolo de care muțenia poetului e o stare de spirit, de așteptare și grație. Fiorul admirației și al interogației, stârnit de misteriosul periplu al ființei în lume sau chiar de lepădarea de lume, rămâne o *qualité maitresse* a stanțelor poetei.

CĂRȚI PUBLICATE:

Versuri:

Knižka pre prvákov [Cartea pentru cei dintr-a întâia], Kriterion 1982,
Kniha rozlúčok [Cartea despărțirilor], 1985;

Synonymia [Sinonimie], 1993 – premiul Uniunii Scriitorilor;

Kniha stretnutí [Cartea întâlnirilor], Slovakia 1995;

Ročné obdobie [Anotimpuri], 1996;

Devin mută precum ceilalți, (traducerea Ondrej Štefanko), 1997;

Proză:

Kniha príbehov alebo Poltóny [Cartea întâmplărilor sau Semitonuri], 1988;

Kde bolo, tam bolo... [A fost odată, ca niciodată...], 1977;

Critică literară și eseuri:

Hľadanie sférického príbehu [În căutarea spațiului sferic], 1997 și Literárne reflexie [Reflecții literare], 1997. Semnează totodată volumele Jean Grosu: Bibliografie personală (în colaborare cu Ondrej Štefanko), 1995, Fonetika a fonológia slovenčiny [Fonetica și fonologia limbii slovece], 1999. A îngrijit ediția Peter Suchanský: Obrazy z Dolnej zeme a zo sveta [Peter Suchanský: Imagini din Ținuturile de Jos și din lume], 1999. Creația sa poetică este prezentă și în antologia Confesiuni pe un papirus (traducerea Corneliu Barborică), 1991 și în mai multe antologii din țară, Slovacia, Ungaria și Iugoslavia.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

DSA s.v., DSB s.v.;

Peter Andruška: Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme (Bratislava, 1994);

Peter Andruška: Literárna tvorba národnostných menšín (Nitra, 2000); Slovník slovenských spisovateľov Dolnej zeme (Bratislava, 1994),

Slovník slovenských spisovateľov - Dicționar al scriitorilor slovaci din Iugoslavia, Ungaria, România, ESA, Bratislava, 1994; Florin Bănescu, Mușchetarii Câmpiei de Vest, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000; Gheorghe Mocuța, Pe aceeași Arcă, Editura Mirador, 2001;

APRECIERI CRITICE:

„Anoca scrie o poezie transparentă, cu mesaj transparent, cu nuanțe sentimentale, însă o poezie intelectuală cu puternice accente livresce. (...) Poeziile sale de dată recentă aduc accente noi: un discurs poetic lapidar învelit în metafore pertinente și imagini insolite, o sinceritate în autopsierea atitudinilor profund morale și umane față de destinul omului și al omenirii, simultan cu autopsierea trăirilor sale launtrice.” (Ondrej Štefanko, „Rovnožežné zrkadlá” – „Oglinzi paralele”, nr. 1/1996).

„Anoca desfășoară cu finețe firul întâmplărilor sale, nu-i face nici un fel de problemă unirea aspectelor intime și cotidiene ale eroinelor sale, ba dimpotrivă, ea înțelege și respectă interdependența acestora, și din această cauză eroinele sale sunt ‘ancorate’ în muncă, în muncă se află imboldurile lor intelectuale, care însă deseori ajung în conflict cu latura intimă a vieții lor. Poate că autorul unei recenzii are dreptate atunci când afirmă că aceste proze mature (despre o ziaristă, o arhitectă și o cercetătoare) sunt câteodată crude, ‘în anumite momente ale străbaterii aventurilor lor sufletești’... (Peter Andruška, în Literárna tvorba národnostných menšín, Nitra, 2000)

„Pentru micuții ei elevi a compus primul său volum de versuri intitulat **Carte pentru cei dintr-a-ntâi [Kniha pre prvákov]**, 1982, în care îi învață pe cei mai mici școlari alfabetul, număratoarea și le oferă, în fine, cunoștințele despre anotimpuri. E un fel de a spune că le oferă cunoștințe, fiindcă totul este îmbrăcat în hainele de sărbătoare ale fanteziei poetice. Versurile din acest volum, distingându-se și printr-o mare inventivitate lingvistică, procură delicii literare chiar și celui mai pretențios cititor de poezie.” (Corneliu Barborică, **Synonymia [Sinonimie]**, în „Lucefărul”, 1994, nr.7(186), p.16).

„Ei, dar a venit volumul intitulat **Sinonimie [Synonymia]**, 1993), care i-a adus poetei premiul Uniunii Scriitorilor. Aduă, chiar dacă atât de târziu, și un premiu din... parte-mi. Aici Dagmar Mária Anoca nu mai ține seama de nici o convenție, ignoră, cu bună știință, „regulile”, canoanele, tiparele învechite, se dezlănțuie pur și simplu. Până și „formula grafică” e deosebită. Ea se oprește la câte un vers (important ca idee), marchează semnul care trimite la „subsolul” paginii și dă, să zicem, explicația (de fapt, nu coboară, grafic, atât de jos, ci plasează „subsolul” în interiorul poemului. Deloc stânjenitoare procedura, fiindcă ea nu împieteză asupra curgerii firești (a ideilor, spuneam, în primul rând).” (Florin Bănescu, *Jurnal de toamnă*, „Viața arădeană”, IX/2002, nr.17-21, p.5)

ARGHEZI, T. BARUȚU

Poet, publicist. 28 decembrie 1925, București – 25 august 2010, Arad. *Fiul* lui Tudor Arghezi și al Paraschivei. *Studii:* Școala în particular. Liceul „Sf. Sava” din București. Eliminat de la studiile universitare din motive politice. Absolvent al Institutului de Cultură Fizică. *Debut* literar în 1939. Redactor, publicist, culegător-tipograf, profesor etc. *Membbru* al Uniunii Scriitorilor. Doctor Honoris Causa al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Se stabilește în Elveția pentru îngrijirea medicală a fiului. *Activitate* literară și ziaristică în presa românească. După 1990 revine în țară împreună cu soția sa și continuă să publice volume de istorie literară, publicistică și poezie. În 1999 obține diploma „Mențiune

specială” la concursul literar „Poesidas”, decernată de Institutul Academic din Paris. S-a stabilit pentru câțiva ani la Arad având relații strânse de colaborare cu mediul universitar al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. A întemeiat „Centrul de Cercetare a Literaturii Argheziene”, făcând donații de documente și manuscrise inedite aparținând lui Tudor Arghezi. În ultimii ani de viață a îngrijit volumul **Tudor Arghezi – Anii tăcerii** și a donat peste 1000 de volume în limba română și franceză Bibliotecii Universitare „Tudor Arghezi” și sute de obiecte de artă, expuse în „Colecția de artă Doina și Baruțu T. Arghezi”, devenit centru muzeistic.

CĂRȚI PUBLICATE:

Veniți la joc, București, 1955;

Jocuri, București, 1960;

Ghici?, București, 1963;

Familia mea, București, 1967;

Pași prin lume, E P L, București, 1967;

Nopti de argint, nopți de mister, București, 1970;

Povestiri din Mărțișor, Editura Eminescu, Oradea, 1995;

Întârzieri în noapte, Casa de presă și Editura „Anotimp”, Oradea, 1997;

Dincolo de zare, Editura Abaddoba, Oradea, 1998;

Vers-à-travers (versuri în limba franceză), 1997;

Drumuri și răspântii, 1998;

Pomul vieții, Lausanne, Elveția, 1999;

Note și comentarii, București, 1999;

Înainte uitării, Editura Abaddoba, Oradea, 2000;

Duhovnicească. Psalmi. Testament (comentarii), 2001;

Kinergia, București, 2003;

Vorbiri – convorbiri argheziene, cu o prefață de prof. univ. dr. Iulian Negrilă, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2003;

Zâmbet și bocet, Editura Abaddoba, Oradea, 2004;

Prezențe literare, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2007.

REFERINȚE CRITICE:

DSAs.v.;

APRECIERI CRITICE:

„Prozator de o mare finețe artistică în scrierea unor cărți apreciate de critica literară, poet, în a cărei creație lirică descoperim frumusețea tainică a unor idei percepute direct cu sufletul, ziarist cu o remarcabilă intuiție a esențialului din evenimentele comentate, cu deosebire a celor ce au influențat destinul României și memorialist înzestrat cu har de bun povestitor, Baruțu T. Arghezi este atent în rostirea cuvintelor păstrând acea atmosferă argheziană prețuită în literatura română. Prin calitatea scrisului său și pentru promovarea literaturii române în spațiul cultural european, ca român stabilit în Elveția, unde a publicat, pe lângă cărțile de proză și poezie, o seamă de articole în presa literară de limbă franceză prin care și-a manifestat iubirea de neam, de țară, atitudini de revoltă și, în același timp, de speranță pentru o Românie mai unită, mai solidară, mai prosperă” (Prof. univ. dr. Aurel Ardelean, „*In memoriam: Baruțu T. Arghezi*”, în „Jurnalul arădean”, 27 aug. 2010)

B

BĂDIC, DANA-MELANIA

Eseist. Cercetător științific (CP III) la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” al Academiei Române. *Născută* la 31 decembrie 1966, în Pucioasa, județul Dâmbovița. Părinții: Constantin, Gherghina. *Studii:* Universitatea din București. Facultatea de Teologie Ortodoxă: doctorat (*Studiul și exegeza biblică a Vechiului Testament și limba ebraică*); masterat (*Doctrină și cultură*); absolventă a Secției teologie-litere (licențiată în teologie/filologie). *Activitatea:* cercetător științific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” al Academiei Române (1998-); *activitate didactică:* Universitatea din București, Facultatea de Litere, curs practic de limba ebraică (1998-1999); curs de civilizație și limbă ebraică (1999-2000); *activitate editorială:* a îngrijit apariția volumelor **Enciclopedia familiilor boerești din România** de Mihai Dumitru Sturdza (parțial), București, Editura Simetria a Uniunii Arhitecților din România; **Școala evreo-română** de Liviu Rotman, București, Editura Hasefer, 1999; **Taifas tabu de Cristina Chirvasie** (format electronic; ISBN 973-0-04325-6); **Cărticica de Crăciun** (antologie texte Olga Greceanu), Editura Idaco, București, 2008; a susținut conferințe/prelegeri (*Calea desăvârșită a mântuirii în lumina Sfintei Scripturi. Ahava, eros și agape*, la al XX^{-lea} Congres al Academiei Româno - Americane, Târgoviște, 1997; *Shir Ha-Shirim - o paralelă între Torah, Septuaginta și Vulgata. Un model de analiză și o încercare de traducere în limba română*, la semicentenarul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan,, 1999; *Simbol și corp sonor în Cântarea Cântărilor* (conferință) Academia Română, București, 2000; *Profetul Eliahu sau despre întoarcerea chipului la arhetip* (conferință-dezbateri), Academia Română, Secția de arte, arhitectură și audiovizual a Academiei Române, Comisia de folclor, 2010; *Meanings of covenant in Jewish culture and Hebrew language. The*

relationship with God and the relationship to other human beings in Torah and Talmud, Univeitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, 2010; *The sacredness of language: from the holiness of Hebrew letters to lashon HaRa in kabbalistic and midrashic literature*, Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi, 2011; *Între Asherah, Anath și teologia cabalistică*, Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, 2012); a participat la emisiuni radio (Radio România Cultural, emisiunea „Vorba dulce românească” - *Paharul suferinței - cuvinte și expresii pascale* (9. IV. 1999); *Un popas lingvistic în antroponomia ecleziastică* (25.VI. 1999) ; Radio România Cultural, emisiunea „O seamă de cuvinte” - *Limbajul religios între normă și uz* (5. VIII. 2003); *Semantică, stil și expresivitate în limbajul religios* (21.VIII. 2004); *Eternul feminin și categoria gramaticală a genului* (8. III. 2005); *Sf. Apostol Petru între credință și folclor*), la emisiuni tv (TVR3, 2009 - *Semantismul Crăciunului și al cuvântului Ier* - împreună cu prof. dr. Sabina Ispas) și la realizarea unor emisiuni tv (PAX TV, 2003 – 2005 - documentarist emisiunea *Chiasma*; realizator al emisiunii *Sinaxar. Viețile sfinților*, incluzând etimologia antroponimelor și povestea lor)

Debut cu volumul **Cântarea Cântărilor - o lectură hermeneutică a unui poem revelat**, Editura Emia, Deva, 2004. *Premii literare:* Premiul *Meritul Academic* (în colectiv) pentru *Dicționarul Limbii Române (DLR)*; Premiul *Timotei Cipariu* (în colectiv) pentru **Micul Dicționar Academic (MDA)**; Diploma *Distincția culturală* (în colectiv) pentru **Dicționarul Tezaur al Limbii Române**. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din România (2012). A publicat articole, recenzii, eseuri, traduceri, prezentări în revistele: „Semne-Emia”, „Cuget, Simțire, Credință”, „Revue Roumaine de Linguistique”, *Revista de Etnografie și Folclor/Journal of Ethnography and Folklore* (REF/JEF), „Studii și Cercetări Lingvistice” (SCL), „Limba Română” (LR)

CĂRȚI PUBLICATE:

Cântarea Cântărilor - o lectură hermeneutică a unui poem revelat, Editura Emia, Deva, 2004

Cântarea Cântărilor (traducere din limba ebraică), Editura Emia, Deva, 2004

Dicționar-erată. Invitație la reflectie, Editura Emia, Deva, 2010

Poezia barbiană - ermetism și spiritualitate, Editura Emia, Deva, 2010

REFERINȚE CRITICE

- în reviste:

Colceriu, în „Limba Română”/LR, LXI, nr 1, 2012; Mihaela Popescu, în „Limba Română”/LR, LV, nr. 1-2, 2006; Marius Vasileanu, în „Adevărul”, 29 iunie, 2005 (flash editorial); „România Liberă”, „Aldine”, 8 iulie 2005 (semnalare)

- pe internet: Cristina Chirvasie, <http://courttheatre-romania.blogspot>.

com/2011/12/coroana-literiei-ca-aura-textului-magic.html; Cristina RUSU, Cântarea cântărilor, mirajul uman sau relația hierogamică a iubirii lui Adonai în transpunerea lirică, www.poezia.3x.ro/ (citare, referință bibliografică)

APRECIERI CRITICE:

„După întâia parcurgere a lucrării Melaniei Bădic (**Poezia barbiană - ermetism și spiritualitate**) m-am uitat pe hârtiile de lângă mine. Erau pline de semne. Mai mult ca de note. După o privire matematică am constatat că erau mai multe semne de exclamare. Așa notez eu lucrurile pe care, odată întâlnite, nu trebuie să le uit. Melania Bădic nu-și dă întâlnire aici cu opera barbiană în calitate exclusiv lingvistică, ci și teologică [...]. Semnele aride, sufocante și șifonate ale liricii lui Ion Barbu se preschimbă prin recursul Melaniei Bădic într-o înmănunchere spectaculară, neprejudiciată și totalmente spiritualizată. Coerența în descifrarea simbolisticii barbiene, apelând la argumente teologice, oferă scrierii de față un rost incontestabil în consonanța unei căutări exegetice [...]. Melania Bădic folosește puține și șlefuite cuvinte în argumentarea cercetării tocmai pentru a-și onora poetul. Iată doar un exemplu, suficient prin concludența lui: *„Omul este însetat să degajeze praful, dar cum să procedezi când tocmai el, învelișul limbii, este singurul mod de păstrare a sensului, a schemei? A curăța înseamnă a excava sensul, dar și a îngriji mitul. Mai mult: pe „acest lemn ce-aș vrea să curăț” nu e nicidecum praful (cuvintele), adaosul (lemnul și așa e sfânt și nu are nevoie de vreo purificare prin om, dimpotrivă omul se curăță urcând lemnul sfânt la sine și își află direct esența prin tragică aprofundare* Nu văd rostul unei citări repetate a celor scrise în această lucrare dedicată poeziei barbiene, de altfel nici prima, nici ultima consacrată acestei teme, dar cu siguranță prima care probează semnificația spirituală a acesteia. De cercetarea Melaniei Bădic se vor bucura în mod cert degustătorii unor afirmații singulare, pline de o rafinată atenție în formulare și argumentare. ” (Cristina Chirvasie - <http://courttheatre-romania.blogspot.com/2011/12/coroana-literiei-ca-aura-textului-magic.html>)

„Volumul intitulat **Dicționar-erată. Invitație la reflecție** este o noutate binevenită în peisajul publicistic și științific românesc și se cuvine a fi salutată în consecință. Înainte însă de a ne referi strict la conținutul lucrării de față, este absolut necesar să amintim că autoarea se numără printre foarte puținii bibliști poligloți din România (ne referim la cele trei limbi sacre, ebraica biblică, greaca veche și latina) care beneficiază, simultan, de experiență lexicografică în domeniul limbii române. De aici, cu siguranță, derivă cele două linii de forță ale *Dicționarului-erată*: pledoaria explicită în favoarea cunoașterii limbilor de origine ale versiunilor textului biblic și buna situație a spiritului critic față de încercările lexicografice pe care autoarea le-a avut în vedere. Premisa primului capitol, care ține loc de prefață generală a volumului, propune un program erudit de definire a cuvântului în orizontul deschis al semnificației lui biblice și filozofice antice. Este, aceasta, prima invitație măcar la o

mai adâncă meditație, dacă nu chiar la o schimbare de perspectivă asupra exercițiului lexicografic autohton de astăzi, amenințat de un duh de încremenire în vechi ritualuri și suficiență vinovată. Regăsim în rigoarea argumentării autoarei gândul limpede și decis al pledoariei lui Gorgias din Leontinoi în favoarea „puternicului stăpân”, cuvântul, pe care însă o anumită comoditate lexicografică pare să îl dezarmeze în mod sistematic [...]. Poate cele mai savuroase observații sunt cele referitoare la edulcorările antropomorfizante din definiția DEX a *ingerului*, la fel de sensibile precum definiția demitizantă dată aceleiași entități supranaturale de către un teolog relativ cunoscut din spațiul protestant, și anume „liliac metafizic” [...]. Al doilea capitol mare al lucrării este dedicat studierii aparte a antroponimelor cu etimon ebraic. O listă de nume purtate de persoane biblice de prim rang, cele mai multe preluate și adoptate de limba română, este un excelent prilej pentru o demonstrație, am zice amicală, de erudiție lingvistică, biblică și onomastică [...] Același tip de explicații plurivalente ce însoțesc și articolele dedicate unor toponime faimoase din Biblie, stacheta aprecierii critice rămânând foarte ridicată. În fine, ultimul capitol al volumului este o subtilă invitație la revizitarea politeții aflate în mare primejdie în sfera cuvântului (și nu numai). Titlul capitolului este în mod vădit polemic (*Politeții în exprimare și a normelor (absurde ale) UE*), însă fără să mobilizeze contondente politice. Trecând în mod foarte limpede în revistă sistemul pronumelor de politețe românești, cu nuanțele și gradațiile sale intraductibile, autoarea comentează cu fler, cu umor, dar, în ultimă instanță, cu deferență de nepot binecrescut, un ghid uitat de vorbire elevată publicat în România celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Ca în cazul celorlalte capitole, stilul autoarei este de o claritate și de o ținută științifică ireproșabilă, beneficiind totodată de o căldură ironică fără egal și de repere precise ale duhului. Bibliografia consultată este variată și vastă, dovedind cu asupra de măsură nivelul profund de cunoaștere și curiozitatea intelectuală vie ale autoarei.” (Ștefan Colceriu, „Limba Română”/LR, LXI, nr 1, 2012, p. 121-123)

„Nevoia de a sublinia unele lucruri își are poate sorgintea în aceea că, dincolo de incontestabilele virtuți științifice, lăsând în urmă, nu în sensul repudierii, ci al depășirii, iscoditoarele demersuri ale cercetării, am avut în față, de fiecare dată un mod de a fi. Pentru că, în consecințe ultime, lucrarea (**Cântarea Cântărilor, o lectură hermeneutică a unui poem revelat**), evaluabilă în termeni universitari și academici, propune de fapt un mod de a fi. E o cântare doctă, dar înainte de orice, trăire pură, iar modul însuși, textul lucrării – metatext în sine, o demonstrează din plin. Fără îndoială, în astfel de aprecieri nu mă pot debarasa de formația mea filologică, lingvistică mai exact și nu pot rezista ispitei de a face din acest metatext – lucrarea despre care vorbim – obiect de analiză. Printr-o solidă – nu însă și justă – tradiție se aduce drept reproș lucrărilor scrise în această manieră abaterea de la canonul academic în exprimare și prea marea deschidere spre limbajul eseistic, beletristic, poetic în ultimă instanță. Cartea pe care o avem în față păcătuiește, da, în acest sens, fiind, pe segmente largi, ea însăși prin stilul adoptat poezie. Dar de

când austeritatea și rigiditatea limbajului dau măsura corectitudinii demonstrației? De când proprietatea termenilor exclude frumosul? Studii de ultimă oră din reviste străine și cărți de prestigiu încep să își schimbe stilul, permițând mici evadări în poetic sau chiar în ludic. Autoarea face așadar dovada cunoașterii precise a diferenței dintre ambiguitățile nepermise și limba de lemn, pe care nu numai discursul totalitar, iată, ci și cel științific și-o revendică adesea și căruia nu i se abandonează. Revenind la lucrarea în discuție, fără a prejudicia cu nimic demersul științific, ea se înscrie cu seriozitate în limbajele academice, dar alunecă spre eseu și are indiscutabile virtuți estetice. Rezultatul este o lectură incitantă și, implicit, persuasivă. Vorbind despre caracteristicile poeziei ebraice, autoarea demonstrează, prin trăsăturile propriului text, că a asimilat marea lecție a acestei poezii [...]. Să receptăm așadar cartea așa cum autoarea a trăit-o: ca pe un dar de iubire, întors către Dumnezeu și către textul biblic, dar și către noi oamenii, cu un titlu nemărturisit, care se ghicește însă printre rânduri, *Ahava...*” (Mihaela Popescu, „Limba Română”, LR, LV, 2006, nr. 1-2, p.121-123)

Ne-a parvenit un studiu surprinzător despre **Cântarea cântărilor** (lectura hermeneutică a unui poem revelat) aparținând unei tinere cercetătoare, Melania Bădic, studiu care în ciuda dificultăților pricinuite de analiza strictă pe text, are farmecul și puterea unui lucru făcut cu râvnă și smerenie. Cartea apărută la editura Emia are atributele unei lucrări de anvergură și nu eșuează în sumbrul raft al doctoratelor de la noi. Comparând cele trei versiuni ale poemului, în ebraică, greacă și latină, autoarea parcurge o vastă bibliografie pentru a înlătura tot praful depus de-a lungul timpului pe textul sacru și a ni-l reda în adevărata sa strălucire. Dacă munca nu ar fi fost făcută cu participare, deci cu angajament interior, poate am fi neglijat-o. Așa, observând aproape la fiecare pagină efortul celei care citește pentru noi ca, la rându-ne, să citim, ne-am aplecat atenția asupra unei lecturi care comunică și comuniază. Iubirea ca icoană și izvor al universului este tema centrală a poemului spre care fiecare vine cu puterile lui. Recomandată de profesori preoți din principalele facultăți de teologie din țară, cartea face din studiu un prilej de iubire. Este un act de mare curaj să pornești astăzi la „o lectură hermeneutică a unui poem revelat” așa cum își propune Melania Daniela Bădic în cartea **Cântarea Cântărilor** (Ed. EMIA, 2004). Este unul din exemplarele studii de specialitate de care ducem atata lipsă. După ce sunt trecute în revistă versiunile poemului, autoarea face analiza acestuia, ținând seama de limba originalului, de canonicitate, de hermeneutica și exegeza biblică. Lectura hermeneutică are, cum este și firesc, câteva axe de coordonate care se structurează, previzibil, în jurul iubirii. Iubirea nupțială, izvorul iubirii, iubirea ca virtute teologică fundamentală. Sunt de remarcat caldele cuvinte de întâmpinare ale câtorva ierarhi precum: „Este cu dreptate să recunoaștem temeinica pregătire a autoarei în domeniul în care s-a specializat (Teologie-Litere). De asemenea, este de apreciat vastitatea și profunzimea cunoașterii limbilor biblice: ebraică, greacă, latină” (Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu).

BARBU, VASILE

Poet, animator cultural și traducător – s-a născut la 6 septembrie 1954, la Uzdin, în fosta Jugoslavie (Serbia). Este licențiat al Facultății de Litere din Novi Sad, secția limba și literatura sârbă. Inițiator al multor acțiuni culturale, care au făcut din Uzdin un fel de centru al limbii românești, a fondat Societatea literar-artistică „Tibiscus”, editura și revista „Tibiscus”, revista „Ginta latină” și „Casa Limbii Române”, Festivalul de poezie „Drumuri de spice” de la Uzdin. A publicat versuri în revistele românești din Voivodina și din țară: „Tribuna”, „Renașterea bănățeană”, „Dacia literară”, „Bucovina literară”, „Porto Franco”. A publicat câteva volume despre românii din Banatul sârbesc: **Acum 35 de ani – schiță monografică** (1989), **Activitatea corală din Uzdin – 1885-1990 – monografie** (1990), **Uzdin zic, Uzdin gândesc** (1999), **Cronica handbalului uzdinian** (1998), **Sărbătorile bisericii noastre străbune** (1999), **Oameni de seamă ai Banatului** (mai multe volume, din 1999 încoace) ș.a. A realizat și publicat o antologie de versuri a membrilor SLA „Tibiscus” – **Atâtea lumi de vise, de câmpuri și de flori** (1990), o carte de interviuri – **Continente cu dragoste** (1998), un volum de aforisme – **Cu fața la perete** (1992).

CĂRȚI PUBLICATE:

Versuri:

Refugiul în visele fecioarelor (1991),

Aici totul e dor (1993),

Botezul câmpiei cu lacrimi de mătase (1994),

Lacrimă la o margine de așteptare (1995),

Drumuri de spice (1996),

Bătătorind drumurile ploilor (1997),

În zodia bordeiului (1998),

Catapetesme regăsite în sîngerarea cuvintelor (2000),

Ultima noapte de păcat (2001),

Cele mai frumoase poezii (2002),

Omul fără drum (2004);

Rodul zădărniceii și al muțeniei, 54 de poeme plus unul, în volumul: Nicolae

Nicoară-Horia și Vasile Barbu, **Doi poeți – aceeași limbă**, Editura Nigredo, Arad, 2008.

Poezii în grai bănățean:

Năloagă în fondroc (2001),

Ștroalie goalie (2006 – împreună cu Ionel Stoit).

BĂNESCU, FLORIN

(N. 30 martie 1939, Armeniș, jud. Caraș-Severin – m. 11 iulie 2003, Arad) **Prozator, publicist**, conducător de cenaclu, redactor responsabil al unor publicații („Aradul Literar”, „Orizont arădean”, „Salonul literar”). Medic. A semnat cu *pseudonimul* Friederich Bernauer în „Araden Kurier” și „Neue Baner Zeitung”. *Părinții*: Fiul lui Marcu Bănescu – doctor în teologie – și al Brândușei Bănescu, învățătoare. *Studii* preuniversitare: Școala primară la Caransebeș („Școala de Aplicație și Liceul Traian Doda”); Liceul „C. D. Loga” (școala medie) din Timișoara, absolvit în 1955. Este absolvent al Facultății de Medicină din Timișoara (1962). *Activitatea*: a practicat medicina generală în localitățile Cogealac, Jurilovca, Babadag (în

această perioadă a fost concentrat la Marina Militară); apoi medic secundar la Medgidia și Constanța, medic de Medicina Muncii la Hunedoara, medic primar la Direcția de Sănătate Publică din Arad până în 2002. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1975 și membru al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. *Debut* în presă: „Orizont”, Timișoara, nr. 10, 1968, cu proză. *Debut* în volum: **Să arunci cu pietre în soare**, povestiri, 1973 – premiat la primul concurs de debut în volum al editurii. *Colaborator* la cele mai importante reviste literare din țară: „Orizont”, „România Literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Viața Românească”, „Steaua”, „Tribuna”, „Cronica”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Variațiuni” (București, în limba slovacă) „Vatra”, „Apostof” (Cluj), „Arca” (Arad), „Oglinzi paralele (Nădlac), „Familia” (Oradea). Redactor asociat la revista „Arca” și redactor extern la revista bilingvă româno-slovacă „Oglinzi paralele”. *Premii*: Distins de mai multe ori cu premii ale filialelor Uniunii Scriitorilor. Premiul revistelor „Ateneu” și „Vatra” în 1982. Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru romanul **Tangaj**, 1980. Premii ale Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor: pentru volumele **Oameni și lupi, biserici și tei** (1995), **Despre arta burlanieră** (1997); premiul „Opera Omnia” pentru volumul antologic **Calendar pe o sută de ani** și pentru întreaga activitate literară (2000).

Înzestrat încă de la început cu verva tipică a gugulanului de la munte, prozatorul excelează în pagini de memorare și de proiecții autobiografice în romanele cu un pronunțat caracter experimental, **Anotimp al ninsorilor albastre** (1975), **Ierni peste**

tei (1978) și **Tangaj** (1980). „**Tangaj** disimulează, în aceeași măsură în care și relevă, o metaforă textuală ce-și va găsi pe parcursul cărții o foarte originală punere în pagină” (Mircea Mihăieș, 1980) Romancierul creează „un topos cu ample valori simbolice” (Al. Ruja, 2005) Florin Bănescu a debutat în 1973 cu volumul de povestiri **Să arunci cu pietre în soare**; au urmat trei romane după care se întoarce la povestire: **Calendar pe o sută de ani** (1982), **Moara de apă** (1984), **La trei ape** (1988), **Oameni și lupi, biserici și tei** (1995), **Despre arta burlanieră** (1997). Să nu uităm că în palmaresul său intră și traducerea unor autori slovaci, împreună cu Ondrej Štefanko (Vincent Sikula, **Maistorii**, A. Hikich, **Salvați regina**, o **Antologie de proză slovacă modernă și contemporană**, precum și volume semnate de Bohumil Hrabal și piese de teatru de Vaclav Havel). Antologia **Calendar pe o sută de ani** (2000) cuprinde 30 de povestiri și o predoslovie scrisă în spiritul cronicăresc coborât din chiar **Cronica Banatului** a lui Nicolae Stoica de Hațeg. Povestirile reînvie o lume a satului de munte, lumea slătinarilor, cu personaje pitorești, bine conturate sau pierdute în ceața istoriei, a mitului și a fabulosului păgân. Ideea „calendarului pe o sută de ani” își are originea în însemnările pe marginea unei vechi Păscălii, făcută de Ailă Banu, „știind că mâna va putrezi iar scrisoarea va ugi.” Cronograful, legat de personaje prin ciudate și imprevizibile fire coboară în lumea satului pentru a reface orizontul spiritual și a căuta identitatea, pentru a schița noi repere pe harta descoperirilor sale. De altfel nici acum prozatorul nu a pierdut legătura cu spiritul locului pe care îl vizitează consecvent, înregistrându-i transformările. Criticul Mircea Iorgulescu observa, la prima ediție a Calendarului că „Florin Bănescu face din specificul bănățean un factor de asemănare, nu de diferențiere, întrucât îi conferă valoarea unei apartenențe de ordin spiritual mai largă decât simpla delimitare regională” (Mircea Iorgulescu, 1982) Universul cronicii sale se învecinează cu cel al cronicarilor moderni, cu lumea burgtheaterului provincial al lui Livius Ciocârlie sau cu cel al căutării arhăității pierdute, regăsite și înstrăinate din poveștile cu paori ale lui Viorel Marineasa. Demersul său are în vedere recuperarea mitului prin povestire. **Moara de apă** este simbolul central, autoreferențial al acestei comunități/umanități care meliță vorbele și le întoarce pe toate fețele, le spală de colbul istoriei și le repune în circuit. Moara este principiul, motorul textual care izvoidește povestirea nețarmurită, fără început și fără sfârșit. O povestire în care se structurează după modelul antropologic „oameni și lupi, biserici și tei”, întâmplările reale, fabulosul, elementul creștin și cel păgân. Iluzia epică te poartă prin timp cu ajutorul unei povești a poveștii, de multe ori circulară, care te readuce în punctul de plecare. Toate poticnelile, revenirile, regăsirile, antifraza populară, permanenta recapitulare a temelor cu stereotipurile stilistice, reluarea motivelor, toate acestea dau seama despre dialogul permanent pe care scriitorul ancorat în prezent, îl poartă cu cronicarii și cu umbrele trecutului, dar și cu personaje vii și actuale, instituind un fel de divan al întregirii și reabilitării spațiului bănățean. Prozatorul acordă o atenție sporită urechii poporane care înregistrează mai firesc umorul, fantasticul, expresiile populare și asaltul epic în toată desfășurarea sa. Universul povestirilor bănățene abundă de personaje reale și legendare, învăluite în ceața istoriei și ispitite de magia poveștii. Înaintând pe căile bătătorite de propriile cărți, scriitorul adaugă la seria portretelor cunoscute, altele noi. Memorabile sunt portretele și gesturile lui Blaj,

care revine în sat după o inițiere în locuri străine), cel al lui Laie Cioancă, ultimul lotru, al lui Milă Calul, căutătorul de comori, al maicii Dochia, „coana mare”, al neamului Plicăneștilor sau al centagenarului moș Filon, un fel de Buendia bănățean care a înșelat timpul. Al chinezului Tudor, dar și al burlanierului, mai aproape de noi, orășanul-artizan, un visător și un creator haotic. Vocile colectivității amplifică acțiunea dar o și fărâmițează; autorul le domină și le orchestrează, eliberându-le mereu: pe cea a bătrânilor reuniți pentru a hotărî soarta morilor, pe cea a satului (slătinarii) sau cea a babelor – ca un cor antic – ce se opune ciudatului negoț practicat de o surată. Gestul larg, recuperator al povestitorului străbate, ca un *axis mundi*, istoria, vechimea. Intr-adevăr poveștile, care se nășteau din carnea aceluiși tei în care intrase odinioară chinezul Tudor, și care se întorceau tot acolo, în tei, după un ocol, au un timp al lor, „greu de măsurat”. De unde și impresia derutantă că te afli în fața unei „cărți de nisip” pe care nu o poți deschide/ citi de două ori în același loc. Prozatorul încearcă să realizeze o sinteză vizionară printr-un tur de magie. Iarba „dulce”, clopotul de pâclă „albăstruie”, „lacrimile” Maicii Domnului, teiul secular, înflorirea în plină iarnă, calul de gheață, întâmplările cu oameni și lighioane sunt tot atâtea semne ale supraviețuirii mitului prin povestire. În matricea stilistică a Slatinei Timișului, cumpănă a spiritualității de la poalele Semenicultului, Țarcului și Gugului intră elemente ale întemeierii: vatra dacică, drumul roman, lupul alb, teiul, ca elemente de legătură cu ordinea cosmică. Episodul în care lupul alb îi ajută pe slătinari într-o încăierare cu soldații ilustrează perfect această mișcare inițiativă în care rațiunea omului se lasă condusă de instinctul animalului războinic. Volumul de povestiri **Oameni și lupi, biserici și tei** (1995), excelează prin unitatea tematică. Chiar și titlul, bazat în aparență pe dihotomia om-jivină, biserică-tei, ne lămurește până la urmă asupra unei armonii prestabilite pe care o conțin poveștile, asupra unei diversități adunate în aceeași albie. Demersul scriitorului nu ar fi posibil fără cercetarea izvoarelor scrise și nescrise, fără pasiunea spiritului său iscoditor, fără savanta alchimie a îngemănării istoriei cu legenda, a realității cu fabulosul. La baza axei care traversează istoria stă o veche strategie a gugulanului de la poalele munților și însușită îndeobște de slătinari care moștenesc vechile vetre dacice, legate mai apoi de drumurile romane, și anume înțelepciunea unui vechi cântec popular: „Ține-o Doamne, tot așa/ Nici cu turcu’, nici cu neamțu’...” Motivația plecării în munți s-a transmis și în vremurile noi; urmașii lotrilor de altădată s-au refugiat în codru din cauza colectivizării. Scriitorul situează câteva întâmplări și personaje în cumplitele vremi, cum ar zice cronicarul, și o face păstrând aceleași proporții de realitate și mit, așezând povestirile, după expresia lui Mircea Iorgulescu, sub același „clopot de pâclă albăstruie”, ca și în poveștile mai vechi. Un dicționar al oamenilor pe care îi evocă prozatorul ar trebui să cuprindă laolaltă pe visătorul Chentă care a descoperit iarba cea dulce, pe baba Solomia, bunica lui, pricepută la vrăjitorii și descântece, pe turcul creștinat de popa Isaia și însurat cu o fată din sat, pe bunul gospodar Mihai Giurgea, cel care vorbea cu albinele și salvatorul satului de armata austriacă, pe moș Găvrilă, înstrăinatul de sat care trăia în înțelegere cu lighioanele pădurii și care scapă ținutul de muroni, pe nepoată-sa Varvara și pe bărbatul cu glas înmierat, pe Pau Vuc, călăuza luptătorilor din munți, încolțit de soldații stăpânirii și ajutat de lupul cel alb, pe Laie Cioancă, fostul om de încredere al lotrilor despre care tot satul știa că are

iarba fiarelor, despre însinguratul moș Clopa care avea limba prea ascuțită și nu suferea stăpânirea cea nouă și cotele, pe un alt slătinar scăpat de lupul alb în toiul luptelor de rezistență în munți, pe „banditul” Dămășchin care își duce mireasa cu el, în munți, pe potecile lugești, pe lăietele Ghiță, ajuns din maistorul clenilor și mrenelor un om de afaceri prosper și pe mulți alții. Un alt personaj, lupul alb este nu doar salvatorul lotrului sau cel care îi înspăimântă pe răitari ori pe soldați, ci un adevărat ocrotitor al satului căruia ciobanii bătrâni îi aduceau în locuri tainice câte un miel gras în dar. Romanul **Drumul gugulanilor (Strada)**, apărut în 1987 reia și amplifică dominantă scrisului bănescian, caracterizat prin ambiția de a se strecura mereu în miezul neguros al istoriei (Unirea cea Mare), dar și al celei mai stringente actualități. De o parte istoria neamului său ori a gugulanilor slătinari, cu emblematicul calendar al lui moș Filon, pe de alta datoria scriitorului și a omului față de semenii săi și dorința de a-și limpezi aceste relații. Strada, o arteră a orașului care l-a adoptat devine fermentul unei pasiuni fără sfârșit. Nicolae Banu, personajul-narator, dezvăluie cu umor și melancolie problemele care stau în fața scriitorului, urmărit în permanență de idei, silit să scrie din mers, dar și torturat de treburile cotidiene. Povestirile din volumul **Despre arta burlanieră** (1997) reiau firul romanului citadin, împletindu-l cu o serie de sugestii ce vin tot dinspre povestirile bănățene. Prin figura burlanierului pătrundem în spațiu central-european care l-a fascinat pe omul din est. E un drum, o aventură, pe care prozatorul însuși le parcurge orientându-și forța și rațiunea creatoare pe liniile de forță ale instinctului matricial, stihial, fabulos, cu scopul de a recupera gândirea mitică și de a o elibera din chingile trecutului.

CĂRȚI PUBLICATE:

- Să arunci cu pietre în soare**, povestiri, Editura Eminescu, București, 1973;
- Anotimp al ninsorilor albastre**, roman, Editura Eminescu, 1975;
- Semintele dimineții**, roman, Editura Eminescu, București, 1976;
- Ierni peste tei**, roman, Editura Eminescu, 1978;
- Calendar pe o sută de ani**, povestiri, Editura Facla, Timișoara, 1982;
- Portocale pentru vinovați**, roman, Editura Eminescu, București, 1982;
- Moara de apă**, povestiri, Editura Facla, Timișoara, 1984;
- Strada**, roman, Editura Facla, Timișoara, 1987;
- La Trei Ape**, povestiri, Editura Eminescu, București, 1988;
- Oameni și lupi, biserici și tei**, povestiri, Fundația Culturală „Ioan Slavici”, Arad, 1995 (volum tradus în limba slovacă de către Ondrej Štefanko – **L’udia a vlci, kostoly i lipi**, Editura Ivan Krasco, Nădlac, 1996;
- Despre arta burlanieră**, povestiri, Editura Viața arădeană, Arad, 1997;
- Mușchetarii Câmpiei de Vest**, memorialistică și critică literară, Editura Ivan Krasco, Nădlac, 2000;
- Calendar pe o sută de ani**, antologie de proză scurtă, Editura Mirador, 2000, Arad;
- Mușchetarii Câmpiei de Vest**, cartea a doua, Editura Ivan Krasco, Nădlac, 2003;
- Reportaje: Orele orașului**, în colaborare, Editura Eminescu, 1978;
- Cartea Mureșului**, în colaborare, Editura Eminescu, București, 1986.
- În „Neue Banater Zeitung” (Timișoara, 1980) a apărut romanul foileton **Todesorangen** tradus în limba germană de către Anton Palfi.

Traduceri:

A tradus din limba slovacă în colaborare cu Ondrej Štefanko următoarele cărți: Vincent Šikula, **Maistorii**, Editura Facla, Timișoara, 1983;

Anton Hikich, **Adorați regina**, Editura Facla, Timișoara, 1990;

Taina lui Pavol Hron, antologie de proză scurtă, modernă și contemporană slovacă, vol I-II, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1999;

P.V. Vilikovsky, **Calul la etaj, orbul la Vrable**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000;

Bohumil Hrabal, **Prea zgomotoasa singurătate**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

Bohumil Hrabal, **Acest oras este în grija locuitorilor săi**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

I.Rakus, **Cerșetorii**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

L.Tazky, **Morminte dunărene**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

Bohumil Hrabal, **Mașinuța**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002;

Milo Urban, **Bătrânețe**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002;

Martin Prebudila, **Un rezervist fără piele de rezervă**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ:

în volume: **DSA s.v.**, **DSB s.v.**; Laurențiu Ulici, **Prima Verba**, Editura Albatros, 1975; Mircea Iorgulescu, **Scriitori tineri contemporani**, Editura Eminescu, București, 1978; Marian Popa, **Dicționar de literatură română contemporană**, Editura Albatros, București, 1977; Cornel Ungureanu, **Imediata noastră apropiere**, Editura Facla, Timișoara, 1980; Sorin Titel, **În căutarea lui Cehov**, Editura Cartea Românească, București, 1984; Cornel Moraru, **Textul și realitatea**, Editura Eminescu, București, 1984; Marian Odangiu, **Romanul politic**, Editura Facla, Timișoara, 1984; Alexandru Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, Timișoara, 1994; Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coordonatori), **Dicționarul Scriitorilor Români**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995; Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, I, Promoția 70”, Editura Eminescu, București, 1995; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, Arad, 1996; Alexandru Ruja, **Parte din întreg II**, Editura Excelsior, Timișoara, 1999; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, Arad, 2001; Ada D. Cruceanu, **Capete de pod (sau despre fețele barocului)**, Editura Anthropos, Timișoara, 2001; Cornel Ungureanu, **Europa centrală. Geografia unei iluzii**, Editura Curtea Veche, București, 2004; **Dicționar General al Literaturii Române**, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, 2004; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008.

APRECIERI CRITICE:

„Titlul celui mai bun roman de până acum al lui Florin Bănescu, **Tangaj**, disimulează, în aceeași măsură în care și relevă, o metaforă textuală ce-și va găsi pe parcursul cărții o foarte originală „punere în pagină”... Dintr-un anume unghi

de vedere, **Tangaj** este un bildungsroman, polemic, netradițional, ale cărui legi sunt luate în răspăr ... modern, fără ostentație, este o inteligentă lecție de compoziție romanescă și de idei. (Mircea Mihăieș, „Orizont”, nr. 28/ 10 iulie 1980)

„Prin acest volum (**Calendar pe o sută de ani**), cel mai bun apărut în colecția de proză scurtă contemporană a editurii timișorene Facla, Florin Bănescu face din specificul bănățean un factor de asemănare, nu de diferențiere, întrucât îi conferă valoarea unei apartenențe de ordin spiritual mai largă decât simpla delimitare regională. (Mircea Iorgulescu, „România liberă”, iulie 1982)

„Dacă fiecare prozator dorește și tinde să aibă o voce a sa, poate mai mult decât oriunde în altă parte – și prin aceasta nu vrem să amendăm celelalte volume ale autorului despre care am scris la timpul potrivit – în **Calendar pe o sută de ani** Florin Bănescu și-a găsit o astfel de voce care să-l singularizeze în contextul literaturii mai mult sau mai puțin tinere de la noi.” (Sorin Titel, „România literară”, 19 aug. 1982)

„A treia direcție și cea mai convingătoare estetic a prozei lui Florin Bănescu este evocarea istorică, ilustrată de romanul **Ierni peste tei** și povestirile din **Calendar pe o sută de ani și Moara de apă**” (Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, 1995)

„Dacă am spus profesionist nu mă opresc doar la tehnica povestitorului, la râvna traducătorului, la ritmul de lucru al romancierului, ci și la numeroasele inițiative care îi creează o disponibilitate postmodernă. Cutureierând mările sau doar dealurile din preajmă, elaborând universuri fictive sau recuperând istorii trăite de cei din Slatina, scriind recenzii, eseuri sau analize politice, Florin Bănescu este un clasic al locului ce trebuie onorat cu iubire.” (Cornel Ungureanu, prefață la **Calendar pe o sută de ani**, Editura Mirador, Arad, 2000)

BLAGA, VICTOR-EMANUEL

Traducător, sociolog, informatician, grafician. Născut la 12 septembrie 1986, Timișoara. *Studii* gimnaziale și liceale la Liceul „William Shakespeare” din Timișoara (1993-2005); Facultatea de Matematică și Informatică, Secția Informatică (limba de predare: engleza), Universitatea de Vest, Timișoara (2005-2008). Studii de economia și administrarea afacerilor la Universitatea de Vest, Timișoara (2008-2009); master în informatică (2010-2012); master în sociologie (2009-2011) la Universitatea București. Activitate în domeniul IT și al designului grafic. A ilustrat volume de beletristică apărute în țară și străinătate. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

TRADUCERI:

Oscar Wilde, **Prințul fericit și alte povestiri**, Editura Anthropos, Timișoara, 2000;
 Lewis Carroll, **Alice în țara minunilor**, Editura Anthropos, Timișoara, 2001;
 Joseph Conrad, **Inima întunericului**, Editura Anthropos, Timișoara, 2008;
 Lewis Carroll, **Alice în țara minunilor**, ediția a II-a, Editura Hestia, Timișoara, 2012;
 Edward Lear, **Nonsense** (în colaborare cu Lucian Alexiu), Editura Hestia, Timișoara, 2012;
 Oscar Wilde, **Povestiri**, Editura Hestia, Timișoara, 2013 etc.

BODIȘTEAN, FLORICA

Critic și teoretician literar. Născută Hornoii, la 30 august 1968, în Chișineu-Criș. *Părinții:* mama, Floarea și tatăl, Ioan. *Studii:* Absolventă a Liceului Industrial nr. 13 Arad, secția filologie-istorie (1986) și a Facultății de Litere și Filosofie, secția Limba și literatura română – Limba și literatura latină din cadrul Universității de Vest din Timișoara (1991); doctorat în filologie (2000) la aceeași universitate, cu teza **Arta literară la Marin Preda. Structuri narrative și tematice**, conducător științific prof. univ. dr. Gheorghe. I. Tohăneanu. *Activitatea:* profesoară de limba și literatura română la Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal” Arad (1991-2003), lector (2003) și conferențiar (2006) la Facultatea de Științe Umaniste și Sociale și la Facultatea de Științe ale Educației și Asistență Socială din cadrul Universității

„Aurel Vlaicu” Arad. Membru al Uniunii Scriitorilor (2009), membru COPY-RO, membru ANPRO (Asociația Națională a Profesorilor de Limba și Literatura Română „Ioana Em. Petrescu”), redactor șef la „Journal of Humanistic and Social Studies”, revista Centrului de Cercetare „Limba, comunicare și societate în spațiul intercultural al euroregiunii DKMT” din cadrul Universității „A. Vlaicu” Arad. *Debut* absolut: în 1992, în „Salonul literar”, Arad, nr. 14, cu articolul „De cultura.” *Debut* în volum: 2002, cu **Marin Preda sau despre complexele creației**, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu” Arad. Preocupată de teoria literară, naratologie, stilistica textului poetic, în cărți de sinteză precum **O teorie a literaturii** (Editura I, 2005, Editura a II-a revăzută și adăugită, Iași, Institutul European, 2008) și **Poetica genurilor literare** (Editura I, 2006, Editura a II-a revăzută și adăugită Iași, Institutul European, 2009). Autoare a **Literaturii pentru copii și tineret dincolo de „story”** (Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2007), carte ce demontează o serie de prejudecăți ce însoțesc acest sector marginalizat al literaturii serioase. Autoare a numeroase studii de literatură comparată publicate în reviste de specialitate și în volumele simpozionelor naționale și internaționale: *Aventură și cântec în Odiseea homerică* (2004), *Motivul omului-ulcior în catrenele lui Omar Khayyam* (2004), *Sacru și profan în Cântarea cântărilor* (2004), *Le conte encadré et ses fonctions vitals* (2006), *Fețele timpului și ale textualității în Un veac de singurătată de Gabriel*

García Márquez (2007), *Imaginea femeii în lumea homerică* (2008), *Ipostaze ale femininului între mit și ideologia oficială în Eneida* lui Vergiliu (2009), *L'image de la femme dans l'épopée héroïque: l'Iliade* (2009).

Publicistică în reviste de cultură și didactică: „Arca”, „Familia”, „Educația-Plus”, „Relief”, „Salonul literar”, „Școala vremii”.

Privită ca disciplină universitară, literatura comparată aparține domeniului literaturii moderne; ea a apărut la începutul secolului al XIX-lea și metoda ei se bazează Lecțiile de anatomie comparată ale naturalistului Cuvier. Într-o lume ce până mai ieri era a bărbaților, – dacă lăsăm la o parte mitul amazoanelor, reabilitat recent de Adriana Babeți, – era nevoie de o campanie în genul demersului critic comparatist, realizat de Florica Bodiștean în volumul *Eroica și Erotica*. Eseu despre imaginile feminității în eposul eroic. Un studiu amplu și exigent, menit să pună în relație cele două puteri care azi-măine, sunt sau vor fi, în cumpănă: relația dintre El și Ea, dintre Cavaler și iubită, dintre bărbat și femeie. Într-o vreme în care asistăm la o exacerbare a ficțiunii, menită să vindece rănilor marilor tragedii ale secolului XX, care ne-au obligat să ne întoarcem la document, demersul riguros despre reprezentarea feminității în eposul eroic e, cumva, o ilustrare în trend, dacă n-ar fi vorba de o temă eternă. Din nou, literatura propune o subiectivitate fabulatorie în locul subiectivității istorice care a eludat de o vreme conceptul de obiectivitate. Raportul dintre manifestarea eroismului și atracția erotică poate influența istoria, războaiele și, până la urmă progresul, la fel de bine cum anumite personalități accentuate au putut să o determine. E rolul femeilor care fac istoria. Totul începe cu epopeea greacă, dacă nu cumva cu cea extrem-orientală, **Epopeea lui Ghilgameș**, continuând cu cea latină (**Eneida** lui Vergiliu care urmărește „Femininul între mit și ideologia oficială”). Femeia sub felurite ipostaze (Elena din Troia, modelele din **Odiseea** și eroinele lui Vergiliu) face posibilă trecerea de la eroismul în sine la cel al salvării. În acest moment, femeia devine în accepțiunea autoarei „agent mitic al devenirii, întrupând Timpul și Moartea, femeia e și motor al evoluției de vreme ce ea capacitează ieșirea masculinului din solitudine spre comuniune.” Observăm că autoarea acestui studiu captivant e preocupată de complexele autorilor care s-au ocupat de temă, de psihanaliză, de critica arhetipală și, în general, de literatura de dincolo de story (cum își numește, inspirată, un studiu dedicat literaturii pentru copii și tineret). Fără a teoretiza excesiv, ea trece proba labirintului textelor cu ajutorul cheii hermeneutice și a psihocriticii. Demersul ei e feminist, avant la lettre; ea reliefează opoziția sau opozițiile dintre sexe, ca modele, pentru a îmbrățișa în cele din urmă filosofia unei viziuni a masculinității soft: „Am privit femeile ca pe un teritoriu adjudecat, în ficțiune, de către bărbați, cel al scrisului, și, în interiorul narațiunii erotice, de către eroi, bărbații „cei mai bărbați”, recunoscuți ca exemplari în accepțiunea „tare” a masculinității și, tocmai din acest motiv, deținând, cel puțin virtual, o mai discretă sau mai pronunțată componentă misogină.” Capitolul al treilea se ocupă de eroicul și eroticul medieval, așa cum e reflectat în **Tristan și Isolda**.

Demersul inspirat de naratologia și critica arhetipală se împletește cu explorările mitocriticii. Cercetătoarea a consultat o bibliografie modernă, de invidiat pe care o asimilează în scurte reprize eseistice. Focalizând câteva momente din lungul drum al căutării și respingerii, al luptei și jocului amoros, al cuceririi și supunerii, al intrigii și împăcării contrariilor. Romanul lui Cervantes, **Don Quijote** oferă o altă platformă a viziunii critice, triada: cavaler-femeia livrescă-femeia reală. Din secolul romantic autoarea a ales modelul Ivanhoe, modelul saxon și normad, seria mușchetarilor lui Dumas-tatăl, apoi „lumea ideală” a logodnicilor lui Manzoni. Cavalerii sunt înlocuiți, în romantism, cu ființe simple sau umile și asistăm la o democratizare a relațiilor dintre sexe. Un capitol separat e dedicat variantei realiste a eroismului în romanul lui Tolstoi, **Război și pace**. Cercetătoarea se oprește din păcate în pragul modernității prin romanele inspirate de primul război mondial. Romanul **Pădurea spânzuraților** oferă o bogată paletă de sugestii pentru tema dezbătută prin viziunea unui român din Ardeal asupra războiului, de fapt, războiul „indecisului” cu sine însuși. Iluminările lui Rebreanu sunt puse în contrast cu „întunecările” lui Cezar Petrescu. În sfârșit, romanul lui Camil Petrescu oferă viziunea „unei conștiințe unitare” despre război și dragoste. Incursiunea în literatura universală reține două secvențe memorabile: Hemingway și Erich Maria Remarque. În cronica pe care o consacră volumului, Lavina Ionoaia remarcă amploarea demersului și analiza profundă a temei abordate: „Linia analitică de profunzime a textului critic este dată nu de conturarea unei epoci sau a unui tip de feminitate specific acesteia, ci de modul în care autoarea reușește să pună în dialog polemic mentalități, reprezentări despre eroism și eros și să demonstreze că femina eroica rămâne egală cu sine ca substanță indiferent de concretețea agon-ului.” Demersul comparatist al universitarului arădean e captivant de la un capăt la altul, atât prin modul de a aborda aventura feminității în economia eposului eroic cât și prin felul în care își structurează ideile, povestindu-le și renunțând la o cercetare strict analitică. Metoda de lucru adoptată, depistarea imaginilor feminității, presupune o cunoaștere prealabilă amplă și precisă a temei urmărite, fără de care planul general nu poate fi schițat și nu va prezenta interes pentru o cercetare viabilă. Concluziile oferă o panoramă a „evoluției” eroismului și manifestărilor erotice până la transformarea discursului în metadiscurs, așa cum se întâmplă în **Levantul** lui Mircea Cărtărescu. Cartea e un spectacol al mării și decăderii eroismului cavaleresc al bărbatului în raport cu capacitatea de dăruire și de iubire a femeii. Războaiele dintre sexe, cu lungile intervale de pace, duc, dincolo de schimbarea raportului de forțe, la descoperirea corpului și a intimității până în zorii unei noi ere, a dezordinii amoroase. E o confruntare între două coduri care prin variantele lor mereu reluate, formează un alt tip de viziune. Un bun câștigat al studiului este monitorizarea transformării discursului, de la epopeea clasică la scriitura fragmentului și a colajului. Am zice că forma urmează conținutul în drumul spre marele impas al exacerbării individualismului de azi. Metamorfoza epopeii clasice în romanul modern urmează aceeași cale pe care tragedia antică a parcurs-o în clasicism, în drama romantică, pentru a se ajunge în secolul XX la farsa tragică

și teatrul absurdului. Ideile sunt ilustrate cu extrase din opere care au capacitatea de a dialoga. Imaginile feminității rămân adânc imprimate în țesătura unor opere și în memoria cititorului cultivat. Bine informat, sistematic și atractiv studiul Floricăi Bodiștean operează cu siguranță cu conceptele literaturii comparate și face ordine într-un lung șir de opere.

CĂRȚI PUBLICATE:

Poetica genurilor literare, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Institutul European, 2009, 229 p.

O teorie a literaturii, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Editura Institutul European, 2008, ISBN 978-973-611-564-6, 320 p.

Literatura pentru copii și tineret dincolo de „story”, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2007, ISBN 978-973-133-091-4, 350 p.

Poetica genurilor literare, Timișoara, Editura Mirton, 2006, ISBN 973-661-802-1, 283 p.

O teorie a literaturii, Timișoara, Editura Mirton, 2005, ISBN 973-661-641-X, 198 p.

Marin Preda sau despre complexe creației, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu” Arad, 2002, ISBN 973-8363-06-3, 244 p.

Eroica și Erotica. Eșeu despre imaginile feminității în eposul erotic, București, Editura Pro Universitaria, 2013

Eșuri de literatură universală, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2013

ARTICOLE/STUDII, PUBLICATE ÎN REVISTE DIN ȚARĂ ȘI STRĂINĂTATE:

L'image de la femme dans l'épopée héroïque: l'Iliade, în „Alloquor – Studia Humanitatis Iassyensia”, Iași, vol. 2, nr 3 (iulie-septembrie) 2009, ISSN 1844-6191, p. 59-69. *Propuneri pentru o clasificare modală a liricului*, în „Limba română. Revistă de știință și cultură”, Chișinău, anul XIX, nr. 9-10/2009, ISSN 0235-9111, p. 72-79. *Personajul și intruchipările sale istorice*, în „Perspective”, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, nr. 2 (13)/2006, p. 2-11. *Modalități discursive în textul dramatic: dialog, voce descriptivă, monolog, negarea dialogului*, în „Perspective”, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, nr. 1 (12)/2006, ISSN 1582-134x, p. 95-97. *Le conte encadré et ses fonctions vitales*, în „Caiet de semiotică”, Timișoara, Editura Universității de Vest, nr. 17/2006, ISSN 1012-1471, p. 5-14. *Sacru și profan în Cântarea cântărilor*, în „Teologia”, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, nr. 1-2, 2004, ISSN 1453-4789, p. 47-70. *Motivul omului-ulcior în catrenele lui Omar Khayyam*, în „Akademos”, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, nr. 1, 2004, ISSN 1584-4420, p. 83-95. *Aventură și cântec în Odiseea homerică*, în *Analele Universității „Aurel Vlaicu”*, seria Științe Umaniste și Sociale, Arad, 2004, ISSN 1841-1266, p. 75-86.

PUBLICISTICĂ ÎN REVISTE DE CULTURĂ:

Review of book *College British literature* by Constantin Chevereșan, în „Educația-Plus”, an V, nr. 2 (8)/2008, ISSN 1842-077X; *Despre cărțile care ne pun pe gânduri: Pique la lune sau Visătorul oder Der Träumer* de Iuliana Petrian, în „Familia”, nr. 1/2007, ISSN 1220-3149, p. 56-58; *Dimitrie Țichindeal – fabulist*, în „Plus”, Arad, Editura Poudique, nr. 7/2000, p. 20; **Moromeții: modalități de „evaluare” a personajului**, în „Plus”, Arad, Editura Poudique, nr. 5/1999, p. 66-68; **Micul prinț – între tradiție și modernitate**, în „Școala vremii”, nr. 3, 1995, p. 11; *Textul ca țesătură*, în „Arca”, nr. 10-11-12, 1995, ISSN 1221-5104, p. 55-65; *Dicționar „școlăresc”*, în „Adevărul”, nr. 1253, 1994, ISSN 1220-7489, p. 11; *Iulian Negrilă: Viorile luminii*, în „Relief”, nr. 18-20, 1994, p. 2; *Semnificațiile ritualului nupțial din perspectivă etimologică*, în „Salonul literar”, nr. 15, 1993, ISSN 1220-7489, p. 8; *De cultura*, în „Salonul literar”, Arad, nr. 14, 1992, ISSN 1220-7489, p. 2.

ARTICOLE/STUDII publicate în volumele unor manifestări științifice internaționale:

Ipostaze ale femininului între mit și ideologia oficială în Eneida lui Vergiliu, în vol. Colocviului internațional *Omul și mitul. Ființa umană și aventura spiritului întru cunoaștere. Dimensiune mitică și demitizare*, coord. Claudia Costin și Victor-Andrei Cărcăle, Suceava, ediția 2009, ISSN 1843-7087, p. 47-64.

Imaginea femeii în lumea homerică, în *Proceedings of the International Symposium „Research and Education in Innovation Era”*, section I, *Cultural Identities and Modern Discourses*, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2008, ISSN 2065-2569, p. 121-134.

Kommunikative Perspektiven der Begriffsbestimmung eines Genres: Kinderliteratur, în *Tradition and Modernity in Humanistic Sciences*, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2007, p. 181-192.

Fetele timpului și ale textualității în Un veac de singurătate de Gabriel Garcia Márquez, în vol. Colocviului internațional *Omul și mitul. Ființa umană și aventura spiritului întru cunoaștere. Dimensiune mitică și demitizare*, coord. Claudia Costin și Victor-Andrei Cărcăle, Suceava, ediția 2007, ISSN 1843-7087, p. 225-241.

ARTICOLE/STUDII publicate în volumele unor manifestări științifice naționale:

Literatura pentru copii – un gen aparte?, în **Valori formative acronice și contemporane în literatura pentru copii și tineri**, coord. Monica Onojescu și Alina Pamfil, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2007, ISBN 978-973-133-187-4, p. 34-42.

O inițiativă necesară, în **O carte care mi-a schimbat viața**, vol. Festivalului lecturii „Eu, cititorul” Arad, 18–19 mai 2007, Arad, Editura Candela, 2007, p. 11-12.

RECENZII ȘI CITĂRI:

Ion Buzași, *Dincolo de story*, în „Arca”, an XX, nr. 1,2,3/2009, p. 185-189; Gheorghe Secheșan, *Limbajul literaturii pentru copii și tineret*, în „Educația-Plus”, an V, nr. 2 (8)/2008; Gheorghe Schwartz, *Literatura pentru copii și tineret*, în „Arca”, an XIX, nr. 1,2,3 (214-215-216)/2008, p. 184; Olga Morar, *Literatura pentru copii – o literatură specială?*, în „Biblio Rev”, revistă editată de Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, nr. 16, ISSN 1584-1995; Olga Morar, *Traduceri ale literaturii pentru copii*, în „Luceafărul românesc”, revistă online de literatură și cultură românească, nr. 43; Anton Ilica, *Florica Bodiștean într-un „story-love” – Literatura pentru copii și tineret dincolo de „story” (2007)*, în „Observator”, an XI, nr. 2980/2 august 2007, p. 8; Anton Ilica, *Poetica genurilor literare*, în „Adevărul”, an XVIII, nr. 4810/27 aprilie 2006, p. 8; Mirela Mureșan, *Florica Bodiștean: Poetica genurilor literare*, în „Perspective” Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, nr. 1 (12) / 2006, p. 121; Anton Ilica, *O carte și un filolog universitar: Florica Bodiștean*, în „Adevărul”, an XVII, nr. 4545/ 16 iunie 2005, p. 9.

APRECIERI CRITICE:

„La această întrebare, precum și la multe altele, se străduiește să răspundă Florica Bodiștean, bazându-se pe o descriere „dincolo de «story»” a literaturii despre care vorbim. Cartea **Literatura pentru copii și tineret dincolo de „story”**, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007), nu combate, ci argumentează, utilizând instrumentele avute la îndemâna teoreticianului: de la delimitarea exactă a termenilor la împărțirea sistematică a genurilor, de la trecerea în revistă a unui număr reprezentativ de titluri și conținuturi din literatura universală la o selecție a celor din literatura română, de la inter-relația dintre autor și receptor la contribuția personală a acestuia din urmă în valorificarea textelor, de la evoluția în timp a genurilor la starea lor actuală, de la valențele instructive la cele educative, „de la gândirea mitică la conștiința estetică”, de la realism la magie, de la structura (construcția) narativă la ilustrarea artistică. Și, nu în ultimul rând, de la disecarea în cunoștință de cauză a celui „story”, fără de care literatura pentru copii n-ar putea exista. Și, totuși, această carte depășește valențele unui curs universitar de specialitate. Fără a fi scris neapărat împotriva prejudecăților, volumul (substanțial) reușește să le fisureze, iar concluzia logică este că literatura pentru copii și tineret este, de fapt, literatura pentru orice cititor, indiferent de vârstă: cine n-a citit aventurile lui Păcală sau cele ale Baronului Münchhausen va fi nepregătit pentru paginile de Eminescu sau Proust, ceea ce nu înseamnă că aventurile lui Păcală sau cele ale Baronului Münchhausen constituie simple trepte pentru „o literatură mai elevată”, la fel cum tabla înmulțirii nu este doar un instrument pentru exerciții mai complexe, ci și un instrument de cunoaștere în sine. Materialul analizat este reprezentativ atât prin dimensiune, cât și prin diversitate. El nu impune concluzii, ci le sugerează. Totuși, ultimul capitol, cel despre „poezia pentru copii” se termină cu o justificată sentință: „Ca să fii un bun poet pentru copii trebuie să scrii o poezie care să nu fie numai pentru copii, ci și pentru copii. Altfel, există tendința de a coborî

ștacheta. Exemplul marilor poeți ale căror texte au devenit, printr-o încadrare școlară, texte pentru copii este relevant.” Literatura pentru copii, literatura cu cele mai mari tiraje în librării, nu se bucură nici pe departe de valorificarea teoretică necesară și meritată. Chiar și profesioniștii criticii literare trec foarte ușor peste acest gen. La ora actuală, există un început de catalogare a materialului, întrucât o mare parte a sa este puțin cunoscută și cu o circulație restrânsă. Urmează ca el să fie valorificat în studii care, deocamdată, lipsesc sau nu au reușit să se impună în perimetrul istoriei literare ce nu se adresează strict specialiștilor. Cel puțin în arealul românesc. Volumul universitarului arădean vine nu numai să prezinte un suport valid și coerent pentru studenții de la filologie, însă constituie și una dintre puținele cercetări sistematice pentru oricine dorește să știe mai multe despre povestea „literaturii pentru copii și tineret [și] dincolo de «story»”. (Gheorghe Schwartz, *Literatura pentru copii și tineret*, în „Arca”, an XIX, nr. 1,2,3 (214-215-216)/2008, p. 184.)

„Între manualele și cursurile universitare de literatură pentru copii și tineret, cartea universitarei arădene Florica Bodiștean se distinge printr-o solidă armătură teoretică și printr-o originală ordonare a capitolelor. Așa cum e firesc, la început discută acest controversat concept de literatură pentru copii și după ce enumeră toate accepțiunile, arătând că însăși denumirea de *literatură pentru copii* este derutantă și poate produce confuzii, arată că „literatura pentru copii este mai ales „un mod de lectură”, o „lectură cooperantă”, cu participare afectivă din partea lectorului. În orice caz *literatura pentru copii* cu acea prepoziție „pentru” nu trebuie înțeleasă în sensul restrictiv, ci este literatura adevărată, deci literatură și pentru copii, dacă facem abstracție de benzile desenate, cărțile de colorat, poeziile și povestirile moralizatoare, un fel de îndrumător comportamental pentru cei mici. În ordonarea capitolelor autoarea îmbină criteriul genurilor literare (preferat de unii autori de asemenea cărți) cu criteriul tematic. De asemenea, acolo unde este cazul, delimitarea între literatura populară și literatura cultă este voit omisă, făcându-se o translație ingenioasă de la formele folclorice la ipostazele literare culte. Evident, așa cum s-a subliniat în atâtea manuale de literatură pentru copii, *basmul* este genul preferat al copilăriei sau specia literară cea mai îndrăgită de copii. Dar așa cum ne previne titlul cărții, implicit polemic, *dincolo de „story”*, autoarea nu prezintă numai subiectul basmelor, ci, beneficiind de cele mai competente și moderne interpretări, evidențiază sensurile adânci, simbolistica și valorile expresive ale unui basm atipic precum **Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte** de Petre Ispirescu, basmul finței, basmul romantic (**Făt-Frumos din Lacrimă** de Mihai Eminescu), basmul realist sau fantasticul realist (basmelul lui Creangă) și basmul modern (**Micul Prinț** de Antoine de Saint-Exupéry, **Vrăjitorul din Oz** de Lyman Frank Baum, **Pinocchio** de Carlo Collodi, **Alice în Țara Minunilor** de Lewis Carroll), având în felul acesta o imagine globală și din perspectiva evoluției istorice a speciei. Sub titlul „Forme folclorice epice și ipostaze culte” sunt reunite ingenios trei specii literare: snoava, legenda și balada, pentru că prezența lor în literatura cultă are rădăcini folclorice. Ingenios este și capitolul destinat „Folclorului copiilor”, suprintitulat atractiv: *Și copiii devin*

autori, deși aici formele (sau speciile) folclorului infantil sunt excesiv înregistrate, înglobându-se în acest capitol și poeziile de album școlar, și ghicitorile istețe, și parodiile după poezii celebre. În capitolele următoare, criteriul genurilor literare este înlocuit cu criteriul tematic și, astfel se prezintă ca în cunoscutele manuale de liceu pedagogic de odinioară, dar cu un comentariu comprehensiv și informat și într-o expunere atrăgătoare „povestiri și schițe despre copilărie”, „povestiri și schițe despre viețuitoare” și „povestiri istorice”. Foarte bun de asemenea capitolul despre fabulă, inclus ca în vechile tratate de teorie literară la *epica didactică*. Într-un fel de compoziție simetrică este amplul capitol destinat *romanului*. Prin amploare și disociații teoretico-literare, acest capitol este în conexiune simetrică cu basmul. Hasdeu încă în celebrul său dicționar **Magnum Etymologicum Romaniae** făcea câteva semnificative apropieri între basm și roman, iar Călinescu în **Estetica basmului** considera această specie literară „un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație morală etc.”. Sunt comentate cele mai cunoscute *romane ale copilăriei* „cu și fără familie” (**Aventurile lui Tom Sawyer** și **Aventurile lui Hucklebery Finn** de Mark Twain, **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă, **La Medeleni** de Ionel Teodoreanu, așadar „mari cărți ale copilăriei”, fiecareia găsim un titlu-definiție); urmează romanul de aventuri, un basm „lipsit de miraculos”, și romanul S.F. – „aventura și proiecția de lumi”, prezentarea romanului încheindu-se cu „fantasy-ul contemporan”: Harry Potter de J. K. Rowling, adevărat best-seller în literatura pentru copii, sintetizat în formula „copilăria într-o lume paralelă”. Cea mai nedreptățită în această remarcabilă sinteză este poezia. Ea ne apare tratată ca un fel de „anexă” în ultimul capitol *Poezia pentru copii*. Curios, aici prepoziția *pentru* nu i se mai pare autoarei restrictivă pentru că în *poezia pentru copii* ar intra numai autori ca Elena Farago și Otilia Cazimir (*Perspectiva feminității în poezia pentru copii*), Tudor Arghezi (*Poetul copilăriei și al infinitului mic*), Gellu Naum (*Un exercițiu textualist în cartea pentru copii*), Ana Blandiana („*Întâmplările*” *Anei Blandiana și percepția organică a lumii*), Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei (*Poezia vârștelor și simplitatea marii arte*). Dar ca și în cazul prozei, și poezia *pentru copii* (literatura pentru copii, în general, are mai multe surse: pe lângă poezii scrise special *pentru copii*, de „scriitori profesioniști”, cum îi numește Hristu Căndroveanu, sunt poezii care au intrat în sfera literaturii pentru copii din literatura clasică sau contemporană pentru valoarea lor artistică și multiplele valențe educative: așa sunt pastelurile, de la Vasile Alecsandri la Octavian Goga și George Topârceanu, așa sunt duioasele poezii ale lui Șt. O. Iosif sau elegiile nostalgice ale lui Eminescu. Ele educă, instruesc și sensibilizează. Și oricât am fi împotriva caracterului educativ al literaturii pentru copii, ea nu se poate concepe în afara unui mesaj etic. A spus-o un „scriitor profesionist” pentru copii, Mircea Sântimbreanu: din acest punct de vedere într-o sinteză de literatură pentru copii ar trebui să-și găsească loc (ca și în manuale), poezia religioasă, de la acele poezii simple, un fel de „îndrumătoare etice” în versuri, până la capodopere ale liricii religioase cum sunt: *Rugăciune* și *Colinde, colinde* de Mihai Eminescu sau *La Paști* de George Coșbuc.(...)” (Ion Buzași, *Dincolo de story*, în „Arca”, an XX, nr. 1,2,3/2009, p. 185-189)

BODIU, ANDREI

Poet, prozator, critic literar. Profesor la Universitatea Transilvania Brașov. Născut la 27 aprilie 1965, la Baia Mare. A murit fulgerător la 3 aprilie 2014, la Oradea. Fiul lui Anatolie Bodiș, inginer, dr. în chimie și al Yvonnei (n. Chefeneux), inginer. *Studii:* Doctor în filologie al Universității din Timișoara cu teza **Poezia generației optzeci**, susținută public în 7 iulie 2001. *Experiența managerială:* Redactor șef al revistei „Interval” 1997-2004; Șeful Catedrei de Limba și Literatura Română a Facultății de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov (2001-2004); Decan al Facultății de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov, începând cu 2004. *Activitate profesională și competențe:* coordonatorul masteratului de cercetare Inovare culturală

și comunicare, începând cu 2009, directorul departamentului Inovare culturală, comunicare, dezvoltare socială din cadrul Institutului de cercetare Produse High-Tech pentru Dezvoltare Durabilă, coordonatorul laboratorului multimedia al Facultății de Litere (N117) *Alte mențiuni:* expert permanent al ARACIS România din 2007, membru al Comisiei pentru Științe Umaniste și Teologie; redactor al revistei de cultură „Interval” 1990-1992, editată de Uniunea Scriitorilor din România; redactor-șef al revistei de cultură „Interval” editată de Consiliul Județean Brașov (1997-2004); jurnalist de opinie la ziarul „Monitorul de Brașov”, apoi la „Monitorul expres” (1997-2009); inițiator și director al Maratonului de poezie, manifestare inclusă în „Zilele mediatecii Norbert Detaye”, începând cu 2001; realizator al emisiunii „Carte de identitate” la Radio Televiziunea Transilvania (2007-2008); colaborator la Radio România Cultural din 2004; co-editor al „The Bulletin of the Transilvania University Brasov” din 2008; Director al Departamentului „Inovare culturală, comunicare și dezvoltare socială” al Institutului Universității Transilvania Brașov, Produse High Tech pentru Dezvoltare Durabilă; decan al Facultății de Litere a Universității Transilvania Brașov (2004-2008), reales decan pentru perioada (2008-2012); coorganizator al Școlii de Vară a ICR din 2008; expert pe termen scurt pentru definirea competențelor la programul limba și literatura română-o limbă și literatură străină al ACPART, începând cu 2009, expert pe termen scurt în programul *Doctoratul în școli de excelență*, începând cu 2010, membru în comisii de acordare a titlului

de Doctor Honoris Causa la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, 2010. *Organizare de evenimente științifice (conferințe, workshop-uri, etc.)* Organizatorul principal al Colocviului Național Universitar de Literatură Română, 2006 ediția I, 2007, ediția II, ediția III 2007, ediția IV 2008, ediția a V-a 2009, ediția a VI-a 2010; Organizatorul Maratonului European de Poezie, program organizat în cadrul manifestărilor Sibiu-Capitală culturală europeană, 2007, octombrie 2007; Organizatorul Maratonului de Poezie, Brașov, edițiile I-IX, 2001-2009; Organizatorul Maratonului de Proză, Brașov edițiile I-II, 2005-2006; Coorganizator al Cursurilor de limbă română și civilizație românească ale ICR la Universitatea Transilvania din Brașov începând cu 2008: *Premii și distincții*: Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din Brașov, 1991; Premiul revistei „Poesis” Satu-Mare, 1991, 1994, 2008, Premiul ASPRO pentru poezie, 2000, Premiul pentru critică *Liviu Petrescu* al Festivalului Internațional Lucian Blaga, Cluj, 2006, Premiul Universității Transilvania pentru inițierea și organizarea *Maratonului de poezie*, 2007, Premiul Universității Transilvania Brașov pentru realizarea filmului „Universitatea Transilvania la 60 de ani (împreună cu Andrei Păuleț)”, 2008, Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, 2009; Premiul „Radu Enescu” al revistei „Familia” din Oradea 2009; Premiul pentru poezie al revistei „Transilvania” din Sibiu 2009. *Debut* în volum colectiv **Pauză de respirație** (împreună cu Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marian Oprea), 1991. *Colaborator* la cele mai importante reviste literare: „Interval”, „România literară”, „Vatra”, „Familia”, „Observator cultural”, „Arca”, „Poesis”, „Euphorion”, „Cuvântul” etc. *Membri în asociații profesionale și științifice*: membru al Asociației de Literatură Generală și Comparată (2001), membru fondator al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO) din 1994, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Andrei Bodiou scrie o poezie a paradoxului existenței, gravă și disperată în caducitatea ei. Grija pentru poem, pentru facerea poemului s-a estompat, au dispărut și poemele stratificate pe felii de viață, numerotate ca niște scenarii pregătite pentru filmare și, pe măsură ce discursul se împuținează, expresivitatea prinde contur și profunzime în volumul, intitulat ironic **Poezii patriotice**, 1995. Și poate nu atât ironic, cât fals ironic, o atitudine nouă la Andrei Bodiou. Nu știm dacă s-a gândit cineva să-i pună pe seama originii ori a caracterului ardelenesc, formula acestei poezii. Centrul de greutate al ironiei cade mereu în interiorul triunghiului său biografic, spiritual, în care s-a format: Baia Mare-Timișoara-Brașov. „Pasul transilvan” al unor prieteni evocați în trecere sau secvența patetică, „afară e o zi pentru/ toată Transilvania”, sunt printre puținele imagini ale biografiei raportate la geografia ființei. Aplecarea spre sine este aproape obsesivă, ea naște reflexul dureros al pierderii identității: „Totul te roade/ Deși burta îți crește// Totul te roade./ Amestecat. Sigur// Totul îți face rău./ Vomiți până dispari”. De aici și crisparea, pânda morții, dezavuarea confesiunii, expresia monocromă și monosilabică.

Cenzurându-și vocea și fantezia poetul renunță tot mai mult la retorica violentă și la metadiscursul coroziv, preferând o alcătuire simplă a poemului, pe orizontală și pe verticală, prin montarea sau demontarea unor imagini dispartate, cu efect de duș scoțian. Ștergerea titlurilor și rostirea albă nu slăbesc cu nimic tensiunea poemelor. Dimpotrivă, în fiecare poem e o confruntare ascunsă de forțe care în ciuda unor piedici și mai ales a sarcasmului asigură evoluția rostirii și punerea lumii în paranteză: „Cât despre noi: moartea e sigură./ iar amintirea e trasă/ pe benzi de casetofon/ Amintirea: între tine și tine./ Incapabilă. Mută./ Și în afară: „Mai veniți. Mai poftiți.” Nimic nu lipsea poemelor fals-patriotice sau absurd-patriotice, pentru a căpăta strălucire, decât angajamentul și militantismul, truate și ele, căci modelele nu sunt prea departe. Astfel încât, faptul autentic, animat de personaje nu mai puțin autentice, devine un fals/ autentic tratat de disperare și protest: „Domnule președinte, / domnule președinte/ ce facem cu alcoolismul/ cu tabagismul/ cu fețele cenușii/ cu fețele rozalii/ cu c.v.t. și a.p./ cu grămezile de cretini/ cu lampa lui ilici/ cu morții de lângă gară ce facem/ cu fețele palide cu studentele drogate la 21 de ani/ dar cu gardienii publici/ care amendează boschetari/ Dar cu femeile înalte perfecte singure/ Dar cu paranoia cum/ rămâne domnule președinte?” Puterea de iluzionare devine un fel de joc ce unește nu numai falsul tratament al realității cu discursul autentic, ci și disperarea de a trăi cu atitudinea sarcastică față de ceea ce scrie. Poezia e o alternativă a alienării, un mod de a-i rezista. Un coleg de generație povestea că în taberele de literatură din adolescență, Andrei Bodiou își delecta prietenii cu parodii mușcatoare după poezia patriotică oficială, poeme pe care le recita și la scenă deschisă, trezind fiorii asistenței. Nu e deloc întâmplător faptul că filiația pe care i-o întocmește Caius Dobrescu ține de „substanța morală a expresionismului”, cu numele de rezonanță ale acestui curent: Petre Stoica, Ion Caraion, Virgil Mazilescu și, parțial, Florin Iaru și Al. Mușina. În spiritul unei morale care se protestează singură și a unui pariu pierdut cu lichelele, poetul culege cu migală imagini ale trecutului care, raportate la conștiință, dobândesc rolul unei adevărate săbii ale lui Damocle care îi amenință liniștea, responsabilitatea, nevinovăția. Ciudat acest volum de versuri care începe cu o imagine a morții și se termină cu un avertisment al prăbușirii. Nici măcar dragostea unei iubite îndepărtate nu mai poate salva nimic: ea devine „patetică și neputincioasă”. Sentimentul ratării se naște din vidul existențial, din lipsa unei perspective care să dea sens propriei identități. Până într-atât încât ființa metamorfozată, alienată își confecționează propria ei cădere. Și, în cele din urmă, propria-i absență. O simplitate deconcertantă străbate poemele lui Andrei Bodiou din volumul **Studii pe viață și pe moarte**, 2000. O simplitate strategică și contradictorie, împerecheată cu „o nebulie scurtă” ce contrazică împreună logica bunului simț modern, a discursului încărcat de metafore, eroic, pompierist. Dimensiunea ironică, pastila, zeflemeaua scad atât în formă cât și în conținut, în favoarea deriziunii, a banalității, ori pur și simplu, a soluției absurde. Văzute din perspectiva existențială „studiile” foarfecă realitatea fierbinte, scurmând în inconștientul colectiv al individului dezorientat, oripilat de

binefacerile tranziției ori refugiat în intimitatea cuplului, în al doilea ciclu: „Am rămas puțini majoritatea/ se cară a zis Sepente și-a/ sorbit lung dintr-o bere// ar fi cazul s-o tăiem și noi a/ zis Boieru’ și a lovit cu halba tăblia/ mesei// Începuse să plouă pe terasă cădeau/ Frunzele ca-n mijlocul toamnei// am început să urăsc și/ praful de pe frunze a zis Jean/ plini de draci ne-am ridicat de la masă// ploaia asta poa’ să țin-o / săptămână a zis Serpente./ Dacă ține-o săptămână mă car” (*Ultimii pionieri ai estului*) Există un joc de replici urmat de jocul de clișee potrivite, aranjate ca într-un colaj. Poetul ține la această reducere a discursului la scara schiței, a caligrafiei (postmoderniste, zice Nicolae Manolescu), la clișeu care dialoghează cu un alt clișeu. Din acest mod de a se raporta la realitate se naște poemul marginalizării evenimentului, al desfacerii lui în fire abia perceptibile ce rezonază cu vibrația absenței, a *omului fără calități* care se hrănește din experiența eșecului: Am doar un atenuat/ simț al morții // în timp ce fetele cântă/ într-un autocar prăfuit// într-un autocar cu perdele/ roșii// fără geamuri fără uși// ele cântă inima mea/ zvâcnește-apăsă și zvâcnetul ei / repetă răpăitul ploii.” (28 mai ’99). Simțul atenuat al morții este de fapt contrazis de un simț bizar al vieții. Viața și moartea au șanse egale și se confruntă, subtil, intim, colocvial, dar și exterior, accidental, pe mai multe planuri ale existenței. Viața și moartea pulsează în atmosfera cotidianului amorf și banal asemeni clocotului tâmpiei pe o față împietrită, indiferentă. Chiar și anecdotul bufon, anunțat în titluri precum: *Eu cu Mihai Ignat discutând despre Thomas Wolfe în anticariat, Bunicuța și poetul, Virgil, Ciprian, Dudu și cu mine, Trece un autobuz din Republica Moldova*, – se retrage îndărătul unor situații grotești descompuse în gesturile elementare ale unei ființe devenită fantoșă: „*Virgil dă de două ori din cap./ Ciprian își pune mai hotărât ochelarii pe nas./ Dudu caută țigări într-un pachet deja golii*” etc. Se observă frecvent cum imaginile existenței, de multe ori pitorești și memorabile, precedă esența, rostirea logică, fabula, parafraza. Existența se dezvăluie prin fulgurații în treacăt, delicate, dovedind apetitul special al poetului de a prinde în crochiuri schițate inteligent, clipa cea repede. Tocmai asta încearcă poetul să prindă în studiile „pe viață și pe moarte”, un joc subtil al vieții și al morții sub forma clipei trecătoare și a gestului efemer care conferă un alt statut ființei, o fragilitate de cenușă. Emisiunea lirică e și ea redusă la maximum sau întreruptă intenționat, de unde senzația de asfixiere a poeziei, a sentimentului regăsit poate tocmai în absența sa, în teama de a-l exprima și macula în felul acesta, cum se întâmplă în ciclul Fradriana. De altfel dialogul gesturilor și al tăcerilor, dincolo de replicile banale, desprinse din infrarealitate compun o artă poetică a absenței în care viața își ține prin toate încheieturile poemului: „Ea tace tot drumul/ pe lângă noi trec autobuze/ cu oameni oboșiți// ascuțiți țiuitul trompetei/ care sună ascuțit isteric claxonul/ asta ne ferește de orice bubuitură așa// Poate-o să trebuie să-mpingem mașina ea/ tace// e-o groapă din ultima generație în pavaj e-un// creier de pitic excitat două/ becuri asta-i ultima/ stație aici// toate mașinile întorc și șoferii/ își scuipă semințele din buzunare.” În aceste condiții melancolia este mereu reactivată sau chiar respinsă, de pe poziția

cercetătorului lucid, al unui chirurg al sentimentelor. Gustul pe care îl lasă întâlnirea cu poezia lui Andrei Bodiu este acela al mulțumirii că există, întreruptă de accident și derizoriu, de fantasme ușoare și voluptăți neliniștitoare; de aceea poemul său este „o nebunie scurtă”, „o nebuloasă tandră”. Nimic nu lipsea gloriei lui Andrei Bodiu decât un roman precum **Bulevardul eroilor** (2004) Universitarul serios e subminat nu de ieri, de alaltăieri de spiritul cârcotaș al poetului și de ironia discret-provocatoare. Dar romanul e scris, povestea e gata. Și nu povestea oricui, ci chiar un fragment din povestea propriei vieți. Andrei Bodiu își îmbie cu dezinvoltură cititorul la o lectură lipsită de prejudecăți: „N-am scris o carte snoabă. Am scris o poveste. Am lăsat reflecțiile, câte vor fi fiind, pe seama cititorului.” Experimentul lui Bodiu e legat de data asta, mai mult decât în cărțile de poezie, de cunoașterea cititorului, a confratelui și semenului cititor. Un personaj lasă să-i scape, într-o conversație mondenă, această frază: „Scriitorii adevărați scriu pentru public, cei care zic că scriu pentru ei sunt niște diletanți.” Nu e chiar așa, și profesorul de literatură o știe, dar îi place să se joace și să facă speculații. În argumentul ce deschide romanul, autorul își mărturisește dorința de a oferi „o imagine vie a lumii noastre de azi, pornind de la propria sa viață și de la activitatea de profesor universitar. E și o în cercare de a se opune rutinei și osificării, îmbătrânirii și reflexelor funcționărești, spune autorul. Dacă ar fi să-l credem, e un autor fericit pentru că își asumă „toată libertatea pe care-ți dă creația”. Doar că pentru un autor serios, cu experiența sa, termenul are o conotație camusiană. Autorul **Străinului** îl considera pe simbolicul Sisif, drept un erou fericit, în postura lui creatoare. Așa că fericitul nostru autor, asumându-și rolul de povestitor și de personaj al lumii de azi (profesorul se numește Mircea Bănceu și e șef de catedră la Universitatea de pe Bulevardul Eroilor) își duce el însuși muncile de Sisif postmodern: trudește la romanul propriei vieți. Romanul nu convinge de la primele pagini. Nici argumentul, nici începutul, nici chiar decodarea unui personaj cunoscut din viața noastră literară (în roman sunt mai multe, recognoscibile). Dar parcă abia odată cu descoperirea acestor personaje și a jocurilor lor de culise, romanul începe să captiveze și să depășească pragul de „interesant”. Autorul are știința de a schița un personaj pornind de la modelul real, dar mai știe și să îl continue, să-i dea contur și personalitate, să-i creeze trăsături și ticuri. Să-i dea acel impuls inițial care să-l facă imprevizibil și imprevizibil. Gustul pentru realitate și feliile de viață le descoperim în poezia concisă, elegantă și tăioasă a bardului brașovean. Și acolo există tendința de a schița niște personaje și de a sugera niște povești. **Bulevardul Eroilor** are desigur și o conotație ironică, dublă; una cu trimitere la istorie, alta cu trimitere la literatură. Andrei Bodiu face parte dintr-o grupare serioasă de scriitori care pe lângă faptul că au înființat Filologia la Brașov, și-au legat viața de această cetate intelectuală: trăiesc, suferă, iubesc și mor, sunt solidari și uneori eșuează în prietenia lor. Sunt personalități vii care venind dintr-un domeniu atât de nesigur cum e literatura (există câteva scene în roman cu săgeți ascuțite la adresa snobilor, a noilor ariviști, a celor „realizați” care detestă literatura sau o consideră pierdere de vreme), încearcă să-și construiască un

statut social, uneori chiar politic. Bucuria de a trăi și a scrie. O altă calitate a autorului este detașarea, discursul relaxat și firesc care face din această carte, cum notează Ion Bogdan Lefter, un „roman-surpriză” al timpului nostru. Un roman al vremurilor sub care ne aflăm mulți dintre noi. O imagine a tranziției cu trimiteri scăpărătoare la comedia vieții politice (Ilișescu, Costinescu, Aurel Tănase, Achim Cotor, Prunar), academice și literare (Păușescu, Radu Pavel, Liviu Tudose și chiar personajul-narator, Mircea Bănceu). Recunoaștem aici gheara autorilor care au parodiat viața literară și politică de după revoluție, sub pseudonimul Max Torpedo, în romanul **Ghici cine trage în tine?** Naratorul comunică cu cititorul pe canale variate, prin imagini, secvențe, automatisme, prin modul de a percepe și a înțelege lumea. Sunt de acord cu postfațatorul romanului că zâmbetul, permanentul surâs al lui Andrei Bodi, nu este cel al unui sceptic, ci mai degrabă al unui optimist. Nu unul incorigibil, ci unul care mai crede că poate îndrepta lumea, că poate biciui moravurile. Față de simpla calitate de a amuza, pe care o propune, franc, autorul, el reușește să ridice ștacheta și să creeze un roman captivant prin forța narațiunii și prin dorința irepresibilă de a scrie, de a-și redesena viața. Există o bucurie de a trăi în pielea personajelor sale, dar și o bucurie de a scrie a lui Andrei Bodi. Sigur că romanul său asupra tranziției, cu viziunea comprehensiv-parodică, detașată, diferă mult de viziunea lui Gheorghe Crăciun, de exemplu, din *Pupa russa*, unde avem de a face cu un personaj mult mai complex și cu o miză mai profundă. Andrei Bodi posedă o scriitură mai accesibilă și mai frivolă, mai aproape de gustul publicului și de moda romanelor lui David Lodge, cum s-a remarcat deja. Planurile romanului (profesorul Bănceu-naratorul, cu mediul universitar și scriitoricesc; Liviu Tudose, profesorul-artist, personajul care traversează indiferent tranziția cu obsesiile lui pentru muzică și internet, pentru literatură și întâlniri erotice cu studentele; planul studentelor Alina, Cici, Nadejda, ligia; planul afaceriștilor de tipul lui John Halibei, fostul securist cu talent de manager și succes la femei), toate aceste planuri se intersectează și acumulează chipuri și măști ale tranziției care reflectă în fond psihologismul epidemic și puterea de adaptare a tinerilor la noile realități. E soluția caricaturală, a compromisului sentimental, ideatic și politic a unei nații care încearcă să se elibereze de umbrele trecutului, de soluția justițiară și de complexe. Maestru al disimulării, al digresiunii cu poantă și al tensionării cititorului, prozatorul îi oferă până la urmă și deliciale unor scene de amor care rimează parodic cu cele din telenovele și seriale „amor real”. Îndemnul prozatorului e clar: să ne despărțim de trecut răsând. Cu nuanțele de rigoare, de la râsul isteric, la cel melancolic și de la râsul bășcălios la cel trist. Chiar și fundalul alegerilor din 2000 este un bun prilej de a ilustra starea de spirit a românului, coborât direct din registrul mării trâncăneli în cel al pupatului național, într-o fatală piață *independenți*. Cel mai important volum al criticului este **Direcția optzeci în poezia română, I** (2000), care apare într-un moment important, acela al trecerii generației 80 de la faza grupului solidar la faza individualităților. El propune conceptul de direcție și definirea poeziei generației printr-un „set comun de

valori”. Trăsăturile esențiale ale poeziei optzeciste ar fi: realismul; eul biografic; demetamorfozarea, direcțea și oralitatea discursului; ironia și sarcasmul; umorul amar și luciditatea. Ceea ce nu-l împiedică să parieze pe câteva individualități: Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mariana Marin, Ion Mureșan, Alexandru Mușina și Liviu Ioan Stoiciu. De asemenea, Bodi combatte ideea influenței americane asupra generației considerând-o exagerată și încercând să demonstreze că un rol esențial în redescoperirea realității și a vieții cotidene l-a avut apariția antologiei poezilor germani din România, **Vînt potrivit pînă la tare**, în 1982. Ca și alți cercetători ai fenomenului (Daniel Corbu, de ex.) universitarul brașovean reneagă existența unei generații '90, ca și a unor puncte de ruptură care s-ar fi manifestat odată cu apariția poeziei lui Cristian Popescu.

CĂRȚI PUBLICATE:

Literatură:

Poezie:

Pauză de respirație (împreună cu Caius Dobrescu, Simona Popescu și Marius Oprea), București, Editura Litera, 1991

Cursa de 24 de ore, Timișoara, Editura Marineasa, 1994

Poezii patriotice, Timișoara, Editura Marineasa, 1995

Studii pe viață și pe moarte, Pitești, Editura Paralela 45, 2000

Oameni obosiți, Pitești, Paralela 45, 2008.

Jurnal de călătorie:

Jurnalexpress Europa 2000, Pitești, Paralela 45, 2001

Antologii:

Romanian Poets of the 80s and 90s (împreună cu Romulus Bucur, Georgeta Moarcăs), Pitești, Paralela 45, 1999

Junii 03 (împreună cu Alexandru Mușina și Caius Dobrescu), Brașov, 2003

Maratonul European de Poezie, Brașov, 2007

Roman:

Bulevardul eroilor, Pitești, Paralela 45, 2000.

Critică și istorie literară:

Mircea Cărtărescu (monografie), Brașov, Editura Aula, 2000

Direcția optzeci în poezia română, Pitești, Paralela 45, 2000

Șapte teme ale romanului postpașoptist, Pitești, Paralela 45, 2002

George Coșbuc (monografie), Brașov, Editura Aula, 2002

Ion Barbu (monografie), Brașov, Editura Aula, 2005

Evadarea din vid (studii despre poezia românească de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI), Pitești, Paralela 45, 2008

Coordonator (împreună cu Caius Dobrescu) al lucrării: **Poezia română post-belică**, Brașov, Editura Universității Transilvania, 2006

Coautor al volumului **Dea Munera** (coordonatori Ovidiu Moceanu și Caius

Dobrescu), Brașov, Editura Universității Transilvania, 2006

Coautor al volumului **Meridian Blaga 6**, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2006

Coordonator (împreună cu Caius Dobrescu) al lucrării **Literatură și civilizație-Scriitori români canonici și reforma curriculară (vol I-II)**, Brașov, Editura Universității Transilvania Brașov, 2008

Coordonator (împreună cu Caius Dobrescu) al lucrării **Repertor de termeni postmoderni**, Brașov, Editura Universității Transilvania Brașov, 2009.

LUCRĂRI PUBLICATE ÎN VOLUMELE CONFERINTELOR DE SPECIALITATE:

Meridian Blaga 6, Editura Casa cărții de știință, Cluj, 2006.

APRECIERI CRITICE:

În periodice recunoscute în plan național, cărțile lui Andrei Bodiu au fost comentate de nume consacrate ale lumii culturale românești ca: Eugen Simion, Al. Cistelean, Cornel Moraru, Ion Bogdan Lefter, Ovidiu Moceanu, Caius Dobrescu, Doina Curticăpeanu, Ștefan Borbely, Gheorghe Crăciun, Mircea A. Diaconu, Grigore Chipur, Cornel Ungureanu, Simona Popescu, Mircea Mihăieș, Romulus Bucur, Emilian Galaicu-Păun, dar și de critici și istorici literari tineri ca Daniel Cristea-Enache, Luminița Marcu, Andrei Terian, Marius Miheș, Costi Rogozanu, Simona Vasilache, Iulian Ciocan.

1. Dicționare:

Lefter, Ion Bogdan, **Romanian Writers of the 80 and 90**, Pitești, Paralela 45, 1999; Lefter, Ion Bogdan, **Scriitori români din anii 80-90, volumul I, A-F**, Pitești, Paralela 45, 2000, p.70-72; *** **Dicționarul General al Literaturii Române, A-B**, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, p.568-569; Sasu, Aurel, **Dicționarul Biografic al Literaturii Române**, Pitești, Editura Paralela 45, 2006, p.175-176; **Enciclopedia electronică Wikipedia, 2006.**

2. Studii în volume:

Boldea Iulian, **Metamorfozele textului, 1996; Bucur Romulus, Poeți optzeciști (și nu numai) în anii 90**, 2000; Cărtărescu, Mircea, **Postmodernismul românesc**, 1999; Dobrescu Caius, **Inamicul impersonal, 2002; Galaicu-Păun Emilian, Poezia de după poezie. Ultimul deceniu, 1999; Grigurcu, Gheorghe, Poezia română contemporană I-II**, 2000; Manolescu, Florin, **Litere în tranziție**, 1998; Moceanu, Ovidiu, **Experiența lecturii**, 1997; Rogozanu, C., **Agresiuni, digresiuni**, 2005; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, 2008. Al. Cistelean, **Magna cum laude. Diacritice II**, 2012).

3. Istorie literare:

Manolescu, Nicolae, **Istoria critică a literaturii române**, 2008.

BUCUR, ROMULUS

Poet, eseist, traducător, publicist; redactor-șef-adjunct la revista „Arca”. Universitar. S-a născut în 11 mai 1956, la Arad. *Părinții:* tatăl, Constantin, mama Sári (n. Izsák) *Studii:* cursurile primare și gimnaziale le face la Școala Generală nr. 1 iar cursurile liceale le urmează la Liceul „Moise Nicoară” din orașul natal. A urmat Facultatea de Limba și Literatura Română din București (1975-1980). *Debut* în „România literară”, cu poezie (18 mai 1978), fiind girat de autoritatea critică a lui Nicolae Manolescu. Debutul are loc în volumul colectiv **Cinci** (1982), iar debutul cu volum personal, în **Greutatea cernelii pe hârtie** (1984) pentru care primește Premiul Uniunii Scriitorilor din România. *Colaborează* la majoritatea revistelor literare și culturale din țară: „România literară”, „Orizont”, „Amfiteatru”, „Steaua”, „Poesis”, „Interval”, „Calende”, „Cronica”, „Tomis”, „Haiku”, „Echinoc”, „Arca”, „Contrapunct”, „Euphorion”, „Familia „Ateneu”, „Vatra”. Colaborează la reviste din afara țării: „Quacheus” (Australia), „Litterae” (Canada), „Poetry Ireland Review” (Irlanda). *Membru* (din 1982) al grupului de film experimental **Atelier 16** (cunoscut ulterior drept **Kinema-Ikon** și, după 1990, drept **Intermedia**). Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1990). Membru fondator al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO (din 1994). *Premii:* Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, 1984; Premiul pentru poezie al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor în 1995 și 1998 și Premiul pentru critică în 2000; Premiul pentru poezie ASPRO, în 1998 și Premiul pentru critică al revistei „Poesis”, în 2000. Premiul Uniunii Scriitorilor, (filiala Arad) pentru cea mai bună carte de poezie, 1995 (Dragoste & Bravură); Premiul pentru multimedia (1996) al Centrului Internațional pentru Artă Contemporană (împreună cu grupul «Intermedia»), decernat la expoziția **Experiment – interferențe și prospecțiuni în arta românească, în anii '60 – '90**; Premiul ASPRO pentru cea mai bună carte de poezie, 1998 (**Cîntecel**); Premiul Uniunii Scriitorilor, (filiala Arad) pentru cea mai bună carte de poezie, 1998 (**Cîntecel**); Premiul „Frontiera – Poesis” pentru critică literară, (**Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90**), 2000; Premiul Uniunii Scriitorilor, (filiala Arad) pentru critică literară, (**Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90**), 2000; Premiul ASPRO pentru experiment (împreună cu grupul «Intermedia»), pentru proiectul **Alteridem. exe**, 2003; participare, cu același grup și același proiect, la Bienala de la Veneția.

Romulus Bucur este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai generației optzeci, format în atmosfera de studiu a universității bucureștene și în febra ce-

naclurilor literare; „Junimea”, îndrumat de Ovidiu S. Crohmălniceanu și „Cenaclul de luni”, condus de profesorul și criticul Nicolae Manolescu. Își începe activitatea publicistică alături de Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina cu volumul colectiv **Cinci** (1982) stârnind, pe lângă reacții pozitive ale criticii de specialitate și unele explozii furibunde din partea unor activiști culturali, înregimentați politic. Primul său volum individual, **Greutatea cernelii pe hârtie** (1984) este consemnat favorabil de critici de primă mărime pentru luciditatea ironică, pentru „coerență și stringență” (Mircea Martin, 1984); pentru „cruzime și sentimentalitate, stil parodic, memorie culturală, mefiență față de retorică” (Eugen Simion, 1985). Prin acest volum își conturează poziția de confesiv ironic, retras în spatele unui delicat bricoleur al imaginilor. Dotat cu o „scară rulantă a memoriei” subtilul strateg se mișcă într-un spațiu nelimitat, explorând straturile succesive ale unei odisei fragmentate de imposibilitatea fixării într-o matcă narativă, dar și din nevoia de a o face cât mai bine. „Micul realism citadin și sentimental al lui Romulus Bucur implică o scriitură lucidă și rafinată, care poate părea naivă dar e îndelung elaborată” (Nicolae Manolescu, 1984). Volumul **Literatură, viață** (1989) readuce în prim plan raportul poeziei cu biografia, a proiecției originale a vieții și lumii în vers. Asistăm acum la manifestarea „unei aroganțe stilate”, dar și la „spectacolul unei experiențe prematur saturate de sine” (Gh. Grigurcu, 1990). Alegerea ipostazei de seducător în **Dragoste și bravură** (1995) e o nouă etapă prin care poetul aprofundează un proiect mai vechi pe care îl conjugă cu o experiență erotică mai nouă, animată de pasiunea pentru viziunile lui e. e. cummings asupra literaturii. Asemenea îndepărtatului său maestru, poetul își proiectează feliile de viață într-o rețea de legături secrete cu ajutorul cărora sondează, dincolo de detaliile libidinale, un orizont erotic propriu. Programul său țintește în acest fel obținerea unei dicțiuni înconfundabile, în vederea obținerii unei repartiții omogene a greutateii cernelii pe hârtie. Haloul intim, autobiografic al poemelor se dezvoltă după un ritual tantric conectat la întâmplări obscure: „privești pe fereastră/ e noiembrie n-ai ce să faci/ presiunea intertextuală e atât/ de puternică încât/ începi să/ citești scrisori din roase plicuri/ visezi că e duminică/ o voce spune/ alo, te iubesc”. Poemele se nasc din știința ordonării concretului după o anumită disponibilitate, când ironică și blândă, când lucidă și gravă, hărțuind retorica după o anumită strategie. „În termeni poetici, teama de a nu fi înghițit implică retorica seducției, cea de a nu înghiți retorica respingerii” (Ioana Pârvulescu, 1995) Fără a fi nevoit să apeleze la artificii și podoabe, prevăzător cu propriile invenții, poetul nu mizează pe concentrarea, pe poanta de la sfârșitul poemului, ci își deconectează cititorul cu aluzii parcă voit scăpătate, cu imagini livrești îmbălsămate în text sau cu reziduurile teribil de cuminiți rămase de la festinul copiilor teribili ai noului val. Ușor agresiv în demersul său, el își consumă arderea liniștit, ca pe o meditație yoghină, înfiorând cu vibrația rostirii cenușa caldă a poemului care se va risipi nu peste mult timp. Originalitatea proiecției în vers a lumii și a spiritului în cerneală vine, în cazul său, de la cunoașterea și frecventarea unor tehnici orientale de conduită și meditație, fapt ce îl singularizează printre optzeciști. Bravura este o formă de detașare ironică și punctul de pornire în aventura intertextualizării cu alte personaje și întâmplări. Este în același timp mijlocul de a se delimita de amorul cărtărescian și de iubirea mușiniană. Cu volumul **Cântecel(e)**.

Fast-food poems (1998), tradus și în engleză și publicat la o editură britanică, poetul pătrunde în spațiul insular, după ce mai publicase împreună cu Mircea Cărtărescu la Dublin, **Poetry at annaghmakerrig** (1994). Cât privește inovațiile stilistice, ele ating aici apogeul prin experiența p.c.-ului care pătrunde adânc și scrupulos în intimitatea eului, împreună cu câteva simboluri ale noii mitologii: radioul, internetul, graffiti, imaginile deformate pe calculator, afișul, jocul *puzzle* etc. Devenit cibernautul generației sale, un fel de Ulise postmodern, Romulus Bucur preferă să se identifice cu pata aceluia *violon d'encre*: „viața și opera/ se transformă/ într-un uriaș/ hipertext/ clic”. E concluzia cibernautului după ce a scotocit internetul, după ce a străbătut mările și capcanele tinereții, după ce a hoinărit, ispitit de câteva din marile erezii ale secolului 20. Sentimentalismul distilat în imagini pure ascunde în fond un păzitor al intimității creatoare, capabil să exploreze realitatea în toate direcțiile. Volumul de critică **Poeți optzeciști (și nu numai) în anii 90** (2000) este o carte consistentă, rod al experienței de cronicar literar la revista „Arca”. El scrie despre cartea de poezie cu autoritatea unui creator autentic, implicat în canonizarea generației 80, dar și cu subtilitatea unui traducător reductibil, cu acribia specialistului care nu își permite să trișeze sau să scrie din obligație, cu conștiința profesionistului care nu își pierde vremea cu amatorii. Dintre cele 60 de nume de care se ocupă, câteva, importante, nu aparțin generației sale, dar au o certă legătură cu ea: Gellu Naum, Marin Sorescu, Petre Stoica, Ion Caraion, pe de o parte, și Emil Brumaru, Vasile Dan, Cezar Ivănescu, Șerban Foarță, pe de alta. Poetul-critic este un interpret aplicat, un cititor aplicat, un analist sobru și inteligent care știe să evite idiosincraziile; în sfârșit, un neobosit căutător al ineditului, al filonului valoros din poezia sfârșitului de mileniu. Cu ocazia apariției volumului de **Poeme alese** (2008) criticul Al. Cistelean observă în postfața intitulată *De la lehamite la galanterie* etapele pe care poetul le-a parcurs în cei treizeci de ani de când scrie poezie. Radicalizarea discursului său l-a determinat să afirme că „În vreme ce toți ceilalți optzeciști îmbătrânesc, Romulus Bucur întinereste”. În economia poemului lui Romulus Bucur intră (în volumul **O seamă de personaje secundare**, 2009) imagini și clișee ale existenței intime, ale cuplului sau ale singurătății incurabile pe care ți-o procură nu doar starea de lehamite a individului în tranziție, cât starea post-coitală a bărbatului, analiza rece, logica intransigentă, retorica dată la minimum, detaliile fără însemnătate care cheamă alte și alte imagini pe un fond livresc în care se regăsește, transcris neapărat în engleză. Ciclul *Un anotimp al memoriei* e decameronul său (chiar dacă un alt ciclu se numește *Heptameronul*) cu deschideri și trimiteri dinspre anatomia cuplului spre mecanica existenței. Poemul lui Bucur este 90% imagine, de unde și o anumită puritate și claritate de diamant a expresiei. Iar senzația de inexprimabil vine din acest jurnal alb, al dragostei, al aventurii erotice și al bravurii în care caută teritorii neexplorate ale trupului și intimității. Îl ajută la asta și îi dă un aer exotic, cultura și practica yoghină, poezii pe care i-a citit sau i-a tradus, universul calculatorului și viața care l-a purtat pe seducător spre „o seamă de personaje secundare”. Hipnotismul poemului său vine dintr-o atentă dozare a energiilor ying/yang și a registrului imaginar și din puterea de a se concentra pe corpul fizic, în relație cu cel astral, într-un glissando perfect al detaliilor care te țin în priză până în ultimul moment al emisiei lirice: „să ne imaginăm o masă/ poate și două scaune/ pe ea o ceașcă de cafea/ (detaliile le

lăsăm în suspensie)/ poate fi și ceai plus variațiunile posibile/ dacă suntem orientalizați/ un abur ce se ridică ușor/ să construim mai departe cadrul/ o încăpere – poate fi o cameră/ un bar sau altceva/ o terasă sau un alt loc public/ unde ai iluzia intimității/ să privim totul/ ca prin flacăra tremurătoare/ a unei lumînări/ să ne gândim că nu contează timpul/ ci doar cuvintele ce-ngheață-această clipă” (*pe o temă dată*). Explorarea iubirii ajunge uneori la sexualitatea pură, asemănătoare cu imaginile din tratatele vieții intime la chinezi; ea demitizează erotismul „déjà vu, déjà vecu” și îl reconfigurează într-o nouă inițiere, spre propria „vânătoare de fantome”: „o iei în brațe și/ o așezi cu grijă pe pat/ îi desfaci blînd picioarele/ îngenunchezi între ele/ netezești interiorul coapsei/ ca pe un pergament îl umezești/ apoi cu sărutări și scrii/ orice numai elogios să fie/ te ridici și îi alături picioarele/ ca să se imprime scrisul tău/ în oglindă” (*poem pentru coapsa stîngă*) Chiar și puținele exerciții de imaginație (poemul *pe o temă dată*, citat mai sus poate fi o artă poetică, în acest sens) îl poartă spre „iluzia intimității”, cu acea caligrafie specială a poemelor, dictată de multe ori de relația poetului cu calculatorul. Studiind motricitatea cuplului poetul reinventează gesticulația, pozițiile, mișcarea, bucuria și reiterarea „micii morți”, cărora le conferă o nouă greutate pe hârtie, o nouă meta-fizică, a cărei expresie o găsim în ciclul *body-trip*. Atmosfera specială a poeziei lui Romulus Bucur are drept fundal realitatea autohtonă cu inserții parodice din poezia anglo-saxonă, cu citate din poeme și song-uri, cu mirosuri foarte diferite, de la bucătărie la „budă”, cu gustul cafelei, al nessului, al ceaiului exotic sau al bucatelor de la McDonald, dar și al trupului celuilalt („acum explorez o nouă dimensiune/ a sexualității mele/ te gust/ îmi place să-ți port tricoul iau/ mirosul tău”) și cu energiile care circulă libere prin ființă și îi stimulează funcțiunile creatoare. E o poezie curat și firesc postmodernă chiar dacă uneori ai senzația că realitatea e cosmetizată și deviată într-o direcție „ideală”, ieșită parcă din filmele americane (bune). Oricum, imaginația din poemele lui Romulus Bucur bate filmul existenței chiar și pe terenul corectitudinii politice: „dacă/ aș aparține unei categorii socioprofesionale utile/ (clasa muncitoare sau țărănimea muncitoare)/ și nu aș fi un nenorocit de bugetar/ (coate-goale mațe fripte scîrța-scîrța/ pe hîrtie)/ dacă/ mi-aș potrivi ceasul/ după ora europeană/ și nu după timpul african/ atunci poate că/ guvernul acesta de hoți & incompetenți/ nu mi-ar fura 15% / (cît trei sancțiuni disciplinare laolaltă)/ poate că/ n-aș striga disperat după reformă/ ca după o iubită ce dispăre după colț/ ca să n-o mai vezi niciodat: pro-cras-ti-națiune” (*dacă*).

CĂRȚI PUBLICATE:

Poezie:

Cinci (împreună cu Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina), București, Editura Litera, 1982

Greutatea cernelii pe hîrtie, București, Editura Albatros, 1984

Literatură, viață, București, Editura Cartea Românească, 1989

Dragoste & Bravură, Timișoara, Editura Marineasa, 1995

Poetry an Annaghmakerrig (împreună cu Mircea Cărtărescu), Dublin, Dedalus Press, 1996

Ditty / Cîntecel, London, Slow Dancer Press, 1998

întecel, **Fast-food Poems / Ditties**, Brașov – Pitești, Editura Paralela 45, 1998

Cărtică pentru pisică, Brașov, Editura Aula, 2003

Poeme alese, Editura Aula, Brașov, 2008;

O seamă de personaje secundare, Editura Tracus Arte, 2009.

PREZENT ÎN URMĂTOARELE ANTOLOGII:

Simone Reicherts-Schenk, **Streiflicht**. Eine Auswahl zeitgenössischer Rumänischer Lyrik, Kastellaun, Dionysos Verlag, 1994

Dieter Schlesak, **Gefährlicher Serpentinaen**, Rumänische Lyrik der Gegenwart, Edition Druckhaus, 1998

Alexandru Mușina, **Antologia poeziei generației '80**, Pitești, Editura Vlasie, 1993

Laurențiu Ulici, **O mie și una de poezii românești**, București, Editura Du Style, 1997

Florin Șindrilaru, **Antologia poeziei românești culte**, București, Editura Teora, 1998

TRADUCERI:

Claude Royet-Journoud, **Dragoste în ruine** urmată de **Doliul perioadă de invazie** (împreună cu Alexandru Mușina și Ioan Moldovan), Timișoara, Editura Marineasa, 1995

Laureano Silveira, **Partea neagră a părții albe**, (împreună cu Alexandru Mușina și Ioan Moldovan), Satu Mare, Editura Decalog, 1997

John Le Carré, **Micuța Toboșăreasă** (în colaborare), și postfață, București, Editura Univers, 1998

Raymond Queneau, **Exerciții de stil**, (coordonare și supervizare a traducerii), Pitești – București, Editura Paralela 45, 2004

Critică:

Capitole din Gheorghe Crăciun (coord.), **O istorie didactică a literaturii române**, Magister, 1998

Capitole din Gheorghe Crăciun (Editura) **Competiția continuă**. Generația '80 în texte teoretice, Paralela 45, 1999

Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90, Editura Paralela 45, 2000

Capitole din Gheorghe Crăciun (coord.), **Istoria literaturii române pentru elevi și studenți**, Chișinău, Editura Cartier, 2004

Antologii:

Antologia poeziei moderne. Poeți moderni despre poezie (împreună cu Alexandru Mușina), București, Editura Leka Brîncuș, 1998

Romanian Poets of the Eighties and Nineties, (împreună cu Andrei Bodiu și Georgeta Moarcăș), Editura Paralela 45, 1999

7 poeți români – 7 poeți britanici / 7 Romanian Poets – 7 British Poets, selecție și traduceri, Arad, 2000, Colecția revistei «Arca» & British Council

CO-AUTOR AL URMĂTOARELOR CD-URI / DVD-URI COLECTIVE (ÎMPREUNĂ CU GRUPUL KINEMA IKON):

1996, **Opera prima**, premiul pentru multimedia la expoziția *Experiment 60 – 80* (organizată de CSAC & Artexpo)

1997, **Commedia del Multimedia** (prezentat la expoziția *OStranenie, Bauhaus Dessau Berlin*)

2003, **alteridem.exe**, premiul *ASPRO pentru experiment, 2003*, lucrarea reprezentând de asemenea România la Bienala de la Veneția, 2003

2005, Kinema Ikon **worx 1970 – 2005**, Muzeul Național de Artă Contemporană, 2005

REFERINȚE CRITICE:

În volume: N. Steinhardt, **Critică la persoana întâi**, Cluj, Editura Dacia, 1983, p. 251-254; Eugen Simion, **Sfidarea retoricii. Jurnal german**, București, Editura Cartea Românească, 1985, p. 297-301; Al. Cistelean, **Top-ten**, Cluj, Editura Dacia, 2000, p. 27-29, 132-134; Eugen Simion, **Scriitori români de azi, IV**, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 486-491; Gheorghe Grigurcu, **Existența poeziei**, București, Editura Cartea Românească, 1986, Marin Mincu, **Poeticitatea românească postbelică**, Constanța, Editura Pontica, 2000, p. 410-413; Gh. Perian, **Scriitori români postmoderni**, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 140-142; Dan Petrescu, **Tentațiile anonimatului**, București, Editura Cartea Românească, 1990, p. 208-215; M. Nițescu, **Atitudini critice**, București, Editura Cartea Românească, 1983, p. 167-172; Radu G. Țeposu, **Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă**, București, Editura Eminescu, 1993, p. 101-102; Ion Pop, **Viață și texte**, Cluj, Editura Dacia, 2001, p. 239-244; Mircea A. Diaconu, **Poezia română postmodernă**, Brașov, Editura Aula, 2002; Nicolae Manolescu, **Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu**, vol. I, Brașov, Editura Aula, p. 390-391, Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Arad, Editura Mirador, 2001, p. 34-37 Al. Cistelean, **Magna cum laude. Diacritice II**, Editura Tracus Arte, 2012, pp. 29-35); **DBLR s.v., DGLR s.v., DSA s.v., DSB s.v.**

APRECIERI CRITICE:

„Preocupat nu atât de autenticitatea trăirii, cât de efectul de autenticitate pe care-l poate produce discursul, Bucur amalgamează vocile personajelor încât rolul său de poet postmodern, cum nu încetează să fie nici în acest volum, rămîne acela de-a le înregistra și translata cu ingeniozitate tehnică, așa cum se întâmplă în Translation Workshop: „îmi placi/ și tu/ de altfel cu mine/ nu există cale de mijloc/ ori mă iubesc ori mă detestă/ din prima/ n-ar trebui să mănînc atîta/ o să mă îngraș dar tu/ mă iubești și așa nu/ cum îți par nebună nu/ da’ de unde perfect normală”. Descopăr în acest singur poem mai lung, structurat din secvențe, între poemele de obicei scurte și percutante ale lui Romulus Bucur, mai ales prin finalul lor, temele și modul de scriitură ale poezilor douămiiști, care-l recomandă ca maestru al lor pe cât de mult frecventat, dacă nu de-a dreptul imitat, tot pe atât de puțin recunoscut ca atare. Două sunt temele dominante ale întregului volum, computerul și sexul, prin care surprinde spiritul vremii noastre, întîlnindu-se cu cei mai tineri poeți și influențîndu-se reciproc se pare, dacă ar fi să compar ponderea expresiei cu detalii sexuale, care chiar dacă realizează efectul de autenticitate scontat, nu îndeplinește în aceeași măsură și criteriul estetic, ignorat sau comentat ironic, divulgînd de fapt noua convenție, ca

de pildă în Zona lui Mercur: „te invitase la o cafea/ să-ți arate lucrarea ei a fost/ dezamăgită că n-ai chemat-o la tine/peste două-trei zile/ ai dat peste ea în parc/ pe speteaza unei bănci așteptîndu-te/ avea o pizdă urîtă cu buze mari/ răsfrînte (îți vine să tai și să scrii/ sex dar de ce să te cenzurezi/ cînd asta se poartă acum/ și oricum nu există cuvîntul potrivit/ pentru ce vrei să exprimi)/își desfăcuse picioarele/ aproape în sfoară/ pe urmă a trecut deasupra/ chiuind ca la rodeo/ (de unde ai mai scos-o și pe asta)/ apoi ați adormit îmbrățișați”, care ar putea face deliciul cititorului actual datat limbajului licențios. Nu cred însă că originalitatea și valoarea poeziei lui Romulus Bucur s-ar afla în aceste concesii făcute modei/ gustului vulgar, ci că dacă ceva s-a schimbat în evoluția sa începînd cu **Cîntecel(e). fast-food poems**, atunci noutatea constă în decrisparea totală a scriiturii pînă la transformarea ei – cum constata Al. Cistelean încă din postfața antologiei de autor – într-o jubilație senzuală care face „poetica să juisseze”. Se pare că computerul i-a sporit poetului libertatea de-a se juca cu cuvintele/ textele și cu imaginile, procesînd o nouă osmoză între gîndire și simțire, imaginație și senzualitate, în măsură să virtualizeze concretul și să corporalizeze abstractul într-o viziune mai cuprinzătoare a lumii. O lume care redevine miraculoasă și, prin urmare, poezie, la intersecția dintre iluminarea spirituală și banalitatea cotidiană, dintre real și livresc, ceea ce face ca aceste versuri dintr-un poem fără titlu să fie parodic programatice: „îți zici, vorba filosofistului/ domle livresc mai e cotidianu’ ăsta”. Această lume este construită și deconstruită ludic, din cuvinte, prin colaj sau intertext, abundente fiind expresiile englezești, ca într-un fel de happening. Înclinației spre lettrism pe care o detectam în lectura primelor volume, îi succede acum propensiunea spre un gen de picto-poezie, în realizarea căreia computerul devine un bun aliat. Îl prefer însă pe Romulus Bucur din poemele mai puțin experimentale, chiar clasic concepute și construite, dintre care reprezentativ pentru această etapă a evoluției sale mi se pare a fi cel intitulat *pe o temă dată*: „să ne imaginăm o masă/ poate și două scaune/ și pe ea o ceașcă de cafea/ (detaliile le lăsăm în suspensie)/ poate fi și cei plus variațiunile posibile/ dacă sîntem orientalizați/ un abur ce se ridică ușor/ să construim mai departe cadrul/ o încăpere – poate fi o cameră/ un bar sau altceva/ o terasă ori un alt loc în public/ unde ai iluzia intimității/ să privim totul/ ca prin flacăra tremurătoare/ a unei lumînări/ să ne gîndim că nu contează timpul/ ci doar cuvintele ce-ngheață această clipă”. Un poem extraordinar prin construcție și simplitatea expresiei, care măsoară drumul parcurs de Romulus Bucur de la Tristan Tzara și e.e.cummings la Mircea Ivănescu și, în cele din urmă, la el însuși.” (Dumitru Chioaru, *Formula personală a lui Romulus Bucur*, „Ramuri”, nr. 4/ 2010)

BUJTAR, PAVOL

Prozator, publicist. Născut la data de 10 noiembrie 1936, în orașul Nădlac, județul Arad. *Studii* primare și medii în orașul natal. Studii superioare: Universitatea din București, Facultatea de limbi străine, Slavistică, specialitatea: limba și literatura slovacă, limba și literatura română. După terminarea studiilor superioare până la pensionare a lucrat ca profesor la Grupul școlar „Jozef Gregor Tajovký” din Nădlac. *Debut* în revista Zornička din Cehoslovacia și revista Barvinok din Ucraina, în anul 1965 cu povestiri. *Colaborări:* în almanahul „Variácie”, revistele „Naše snahy”, „Rovnobežné zrkadlá – Oglinzi paralele”, „Orizont”, „Kníževni život”, „Ludové noviny”, „Hlas

Eudu” etc. *Membri* al Uniunii scriitorilor din România, din anul 1981, membru al Asociației Scriitorilor Slovaci (Republica slovacă), 1992, membru al Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko din Nădlac, membru al Cenaclului literar „Ondrej Štefanko” din Nădlac. *Premii:* Premiul III pentru proză la concursul internațional „Deti atómového veku” (Copiii epocii atomului), Bratislava, Cehoslovacia, 1965; Diploma pentru literatură în limba unei minorități, pentru volumul **Domnika**, acordată de Uniunea Scriitorilor din România, filiala Arad, 2007; Stema ministrului culturii al Republicii slovace, Bratislava, 1997; Distincția ministrului culturii al Republicii slovace pentru activitatea didactică și literară, Bratislava, 1997.

VOLUME APĂRUTE:

Lesní muzikanti [Muzicanții pădurii], Východoslovenské vydavateľstvo, Košice, 1976;

Vtáci kráľ [Regele pădurilor], Editura Kriterion, București, 1979;

Agáta [Agáta], Editura Kriterion, București, 1981;

Marcový dážd' [Ploaia de martie], Editura Kriterion, București, 1985;

Lano [Cablul], Editura Kriterion, București, 1997;

Chlapec a vietor [Băiatul și vântul], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1997;

Pastierik [Ciobănașul], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1996;

Lámačky [Culesul de porumb], [antologie de proză scurtă], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002;

Nadlacké obzory [Orizonturi nădlăcane], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2005;

Domnika [Domnica], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2006;

Traista fermecată [Basmе], traducere în limba română de Pavel Rozkoš, Editura Facla, Timișoara, 1985.

REFERINȚE CRITICE:

DSA s.v., DSB s.v., coordonat de Al.Ruja, Editura Universității de Vest, 2005, p. 137-139; Florin Bănescu: *O reușită antologie literară*, în „Flacăra roșie”, nr. 11332, din 5 noiembrie 1982; Vladimír Petrík: *Román Agáta*, în „Slovenské pohľady”, nr. 1/1984, Bratislava, R.S. Cehoslovacă; Valihora Jozef: *Romanul lui Pavol Bujtár*, în „Nový život”, nr. 5/ 1986, Serbia; Živič, S.: *Selo i njegovi ljudi*, în „Kníževni život”, pg. 75-77.

APRECIERI CRITICE:

„Autor al primului roman de limbă slovacă din România, **Agata**, unde prezintă, fără ostentație, aspecte legate de formarea primei generații de intelectuali din rândurile minorității slovace în perioada de după cel de-al doilea război mondial folosindu-se de firul roșu al unei iubiri adolescentine dintre profesorul proaspăt sosit la catedră și frumoasa localnică, iubire ce-l va pune în dilema existențială de a alege între Agata sau întoarcerea acasă. Dă dovadă de lirism în special la nivelul descrierilor de natură și a dispozițiilor sufletești ale eroilor săi, trăsătură ce îl apropie de unele tendințe din literatura slovacă din Slovacia. P. Bujtar este preocupat nu numai de contemporaneitate, ci și de aspecte ale trecutului apropiat, cultivând teme conforme vremii, cum este protestul împotriva atrocităților războiului și chemarea la solidaritate umană, reușind să depășească limitele schemei convenționale și să transpună o întâmplare petrecută în realitate într-o tulburătoare povestire despre soarta tragică a unei fete (Aneta). (Dagmar Maria Anoca, în **Dicționar al scriitorilor din Banat**, 2005, p. 138)

„Din punct de vedere tematic, opera lui Pavol Bujtár se polarizează în jurul unor centre semantice legate de sursa de inspirație, de materia literară și de funcția textului respectiv. Scriitorul face uz de experiența sa personală, se inspiră din observarea mediului în care trăiește, urmărește comportamentul și conduita oamenilor, stereotipurile. Bujtár are talent de narator și un simț dezvoltat al umorului, calități dovedite încă de la începutul carierei sale de scriitor (*Porcelánový luster - Candelabrul de porțelan; Jarný rez viniča alebo výhody byť členom záhradkárskoho krúžku - Taierea viței de vie primăvara sau avantajele de a fi membru în cercul horticultorilor*) [...] *Ciobănașul* [...] constituie un prinos în cadrul contextului literar slovac autohton datorită motivelor literare care evocă realitățile cunoscute nouă, compozițional, regăsindu-se în el tentativa aplicării tehnicii scriitoricești cu mai multe planuri de acțiune, și, nu în ultimul rând, în pasajele inaugurale ale capitolelor (conform modelului prozei tradiționale) surprinde farmecul câmpiei: *Spre sfârșitul lunii mai temperatura crescú. În puterea nopții adesea își dădeau*

drumul ploile, ziua era cald, așa că vegetația creștea ca din apă. Pe câmp, vântul jucăuș se dădea de-a rostogolul, se perpelea, se zbenguia prin lanurile întinse de grâu abundent. ...Lungile rânduri de porumb tânăr foșneau cu vioioșie în bătaia vântului, iar verdele de o nuanță plăcută mângâia privirea. Salcâmi care creșteau pe lângă sălașele presărate pe câmpie dădură magnific în floare. Mireasma dulce amețitoare a miliardelor de flori se așternea peste tot ținutul și nu se găsea om care să nu fi recunoscut cel puțin o dată că așa ceva, un astfel de parfum și frumusețe mai rar întâlnești în lume. Mii de albine și diferite insecte se lăsau pradă ispitei dulci, răspândite de pomii înfloriți.” (Dagmar Maria Anoca, *Pavol Bujtár la șaptezeci și cinci de ani*, Arca, nr.10,11,12 (259, 260, 261), Arad, 2011, p.18- 32)

„Stăpânind tehnica prozei scurte, conduce subiectul în așa fel ca să culmineze spre final și, după o pregătire treptată a deznodământului, sfârșitul, de regulă, rămâne deschis, surprinzător. În povestirea *Letná búrka [Furtună de vară]*, tema raportului bărbat- femeie – pe fundalul panerotismului care azi prinde rădăcini în toate genurile de artă, - este tratată cu proverbiala sensibilitate pudică a scriitorului, acesta nefiind adeptul exhibării masculinității, chiar dacă nu o ignoră. Simțul lui moral de o puritate adolescentină instrumentează o tensiune plină de un umor subtil privind totul din punctul de vedere al prejudecăților „tradiționale,, în contrast cu firescul (biologic) care rezistă la categoriile și imperatiivele moralei. Nu se întâmplă nimic, de fapt. Nu se petrece nimic între bărbatul și femeia care s-au întâlnit din întâmplare vara, pe timp de furtună, într-un buncăr în câmp și-și usucă lenjeria la flăcările unui foc încropit la rezeală. Cu ocazia proximei zile de piață femeia necunoscută restituie piesa de lenjerie împrumutată de la bărbatul din buncăr– soției acestuia, rămasă perplexă, împietrită de stupoare. Lucrarea, una dintre prozele reușite, dovedește că autorul are „mână ușoară,, stăpânește scrisul, condeiul, rezultatul corespunde cu intenția. El știe să spună ceea ce vrea să spună.” (Dagmar Maria Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku [Literatura slovacă din România]**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2010, p.)

„În această carte Bujtár face paradă de virtuți ale prozei lirice, basmului, povestirii umoristice fie a celei realiste. Siguranța cu care își duce narațiunea nu poate fi pusă la îndoială, desigur, cel mai convingător este când subiectul narațiunilor sale se referă cumva la viața copiilor. Aspectul copilului îi este foarte apropiat autorului, poate și pentru faptul că nu este marcat de deformările din lumea adulților. Autorul reușește să mențină pe poziții nesentimentale chiar subiectele susceptibile de o abordare supradimensionată emoțional. Soarta copilului constituie un rol cheie și în povestirea puternic antirăzboinică Aneta din volumul *Ploaia de martie*. În postura de autor satiric, Bujtár ni s-a prezentat încă în povestirea *Tăierea viței de vie sau avantajele de a fi membru al cercului horticultorilor* (Variațiuni, 1981). Demn de luat în seamă la acest autor ar fi și faptul că în cele mai bune proze ale sale reușește să articuleze lirismul fin cu teme de acuitate satirică. Poate tocmai din acest motiv privirea sa tandră, narațiunea cu zâmbetul pe buze, sentimentul de tihnă

stârnit de aceasta, provoacă, în ultima instanță, o tristețe purificatoare. Nu este vorba despre râsul printre lacrimi, este vorba despre o atitudine foarte realistă vizavi de viața omului contemporan, despre capacitatea de a vedea lucrurile vieții complex, dialectic și, desigur, despre o mână norocoasă la alegerea mijloacelor de expresie și de organizare a textului. (Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunsku [Scriitori slovaci contemporani din România]**, Nitra, Universitatea Constantin Filozoful, 2009, p. 95-6.)

„Bujtár se bazează pe propria-i experiență, pe studiul atent al mediului, descrieri ale împrejurimilor, pe detalii care vin să completeze psihologia personajelor și duc la tensionare artistică și gradare fină. În lucrări umoristice surprinde diferite contradicții dintre fapte și vorbe. Prin aceasta induce în textele sale prospețime. Viziunea sa despre lume e poetică, dar și componenta epică este puternică. Face referiri la tradiții, învie viața țărănească tradițională. În privința stilului lucrările sale se prezintă unitare, stabile, tradiționale, totuși se străduiește să evite monotonia.” (Patrik Šenkár, *Etický a noetický aspekt sveta pre deti v próze Pavla Bujtára* [Aspecte etice și noetice ale lumii pentru copii în proza lui Pavol Bujtár], în vol. **Svedectvá slovenskej dolnozemskej prózy[Mărturii ale prozei slovace din Ținuturile de Jos]**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2011, p.93-4.)

C

CERESCU, LAZĂR

Prozator. Profesor. S-a născut la 14 august 1940 în satul Ghighișeni, comuna Rien, jud. Bihor, numele inițial fiind Maree, înfiat Cureș. *Pseudonim* literar: Lazăr Cerescu. *Studiile:* Școala primară la Stei. Liceul „Samuil Vulcan” din Beiuș (întrerupt în 1954 neputând plăti taxa pentru internat). Absolvent al Școlii profesionale de mecanici agricoli din Salonta (1957). Termină liceul seral din Orașul Dr. Petru Groza (1961) și urmează cursurile Facultății de matematică a Institutului Pedagogic – Timișoara (1965). Din 1957-1960 lucrează ca lăcătuș și laborant la Uzina Mecanică – Oraș Dr. Petru Groza, director la Căminul Cultural – Cărpinet (1961-1962), profesor de matematică (1965-2000). În prezent scriitor

profesionist, fiind validat la 30 iunie 2003, membru al Uniunii Scriitorilor din România – filiala Arad. Este membru al Academiei de Științe, Literatură și Arte – Oradea. În timpul studenției a fost membru al Cenaclului literar „Orizont” al Uniunii Scriitorilor din Timișoara. *Debutul* absolut: la 25 martie 1971 în „Tribuna” cu un fragment din romanul „Neamurile” (Umbra lui Leibniz), într-un număr festiv pentru debutanți cu prilejul împlinirii unui secol de la debutul scriitorului Ioan Slavici. Mentorii: D. R. Popescu și Dan Rebreanu. Urmează colaborări la revistele: „Orizont”, „Familia”, „Steaua”, „Trei Crișuri”, „Arca”. *Colaborări* la ziarele județene „Crișana”, „Crișana plus”, „Bihorul”, „Jurnalul bihorean de duminică” (săptămânal 9 I 2000 – 11 II 2001) și „Realitatea Bihoreană” (săptămânal din 20 XI 2004, și-n prezent). Debut editorial: **Dicționar de sentimente** – aforisme. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.

CĂRȚI PUBLICATE:

Volume de aforisme:

Far în portul iubirii, Editura Imprimeriei Ex Libris – Hoffnug, Ștei, 1998.

Constelații, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 1999.

Călătorii în cuvânt, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000.

Lumi paralele, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000.

Cuibul cu înțelepciune, Editura Abaddaba, Oradea, 2002.

Aforisme Lirice, Editura Revistei Familia

Romane publicate:

Neamurile (I), 1997, Editura Buna Vestire, Beiuș.

Neamurile (II, **Patimă și iubire**), 1999, Editura Abaddaba, Oradea.

Neamurile (III., **Nunta**), 2001, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, prezentat de criticul Al. Cistelean.

Neamurile (IV, **Muntele**), 2001, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, cu postfață de Al. Sfârlea.

Neamurile (V, **Dansul mirilor**), 2003, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea.

REFERINȚE CRITICE:

Ion Arieșeanu, „Orizont”, nr. 17, 1972, Timișoara; Ion Velican, „Orizont”, nr. 38, 1972; Al. Sfârlea, revista „A1 Cincilea Anotimp”, nr. 7 (30), 1999; revista „Unu” nr. 3 (121), 2000; Oradea; revista „Luceafărul” nr. 23 (515), București; Viorel Gheorghită, revista „Arca”, nr. 10, 11, 12, 1998; revista „Arca” nr. 7., 8, 9 Arad; Lucia Cuciureanu, revista „Arca” nr. 4, 5, 6, 1999, Arad. |

APRECIERI CRITICE:

„Proza lui Lazăr Cerescu, vibrantă, de un autentic realism ardelenesc, aduce poezia locurilor natale, natura și fantasmul ei, ambiționând să devină și o frescă socială a anilor 1944-1960. Romanul său „Neamurile”, inspirat din biografia unui copil de țărani, trecut prin diverse medii, supus la diverse influențe, ajuns, în final, un intelectual, onest. Fragmentul pe care îl publicăm ne relevă un talent real, lumea inspirației sale, ca și trăsăturile definitorii ale prozatorului de mâine.” (Ion Arieșeanu)

„Proza este concepută și dezvoltată într-un stil excesiv metaforizat, dar recunoaștem cu toată franchețea – cu o virtuozitate indiscutabilă, atestând mâna unui autor care și-a luat în serios propria vocație.” (Cornel Popescu)

„Proza lui Lazăr Cerescu are substanță, conflicte specifice unei zone pe care autorul o cunoaște, cred, bine. Problemele literaturii morale de azi sunt reluate, nu o dată, dintr-un unghi de vedere relativ propriu. Există chiar schița unor personaje structurate în linia tradiției ardelenice.” (Cornel Ungureanu)

„Romanul lui Lazăr Cerescu „Nunta” din ciclul „Neamurile” beneficiază de o formulă modernă fiind construit prin procedeul – consecvent utilizat – reactivării memoriei; lipsa de coerență, de sistematizare cronologică rezultate din utilizarea acestui procedeu tehnic aduc romanului un plus de tensiune și ambiguitate, aparent această tehnică epică discontinuă are ceva prustian, dar reactivarea memoriei nu se face prin sugestie – voluntară sau involuntară – ci în urma unui exercițiu de forțare a ei; de aici și o crispăre a discursului, evoluția sa sincopată și rememorarea, cu precădere, a scenelor violente, păstrate în memorie ca urmele unui cuțit. Un alt element modern în construcția romanului este utilizarea nu a povestirii, ci a discursului, în acest fel, nucleul epic se desemnează abia în urma cernerii materiei fluide a discursului. Faptele, evenimentele sunt împinse în planul secundum în primul

plan apărând semnificațiile lor tragice. De asemenea, evenimentele sunt topite într-o plasmă lirică – un lirism violent, de o violență naturalistică – care se corelează cu un sistem simbolic în centrul căruia se află relația viață-moarte. O înțelepciune populară se valorifică în substrat, eroii cărții trăind după un cod ancestral care îi determină să resimtă moartea ca pe o realitate intrinsecă a vieții. De altfel însăși rezolvarea temei romanului, în care răscoala e văzută ca o nuntă – amplifică aceste nuclee simbolice ale dialecticii viață-moarte, atrocitate-candoare, alienare-inocență etc. Un aspect de mare importanță îl constituie prezența unei turnuri grotesce a evenimentelor, sau scenelor cu un grotesc dur, de o mare forță caricaturală. În istoria motivului romanul „Nunta” aduce multe elemente noi de tratare, mizând mai puțin pe evenimentul nud, cât pe semnificațiile simbolice, în ordine existențială, morală și socială, ale acestuia. De un interes real sunt și antractele liric-aforistice introduse în structura cărții, ceea ce îi dau acesteia o nouă valență de originalitate.”

„De când îl știu pe Lazăr Cerescu, de pe la jumătatea anilor ‘70, tot migăind la propriile aforisme îl știu. E drept, a mai scris și altele. A și publicat clin prozele, romanele pe care le-a scris. Destule ca să poată intra în Uniunea Scriitorilor. Și acestea șlefuite și răs-șlefuite. Dar nu ca aforismele. Aforismele sînt, de fapt, pietrele prețioase ale lui Lazăr Cerescu. La ele migălește permanent, ba mai ștergînd o virgulă, ba punînd-o înapoi. După care o ia de la capăt cu ștersul și repusul la loc. Se uită la ele ca la niște cristale și le studiază în toate tonurile de lumină. Le spune pe toate vocile, le recită, le cîntă și le descîntă. Firește, dintr-o religie a perfecțiunii. Din dorința de a le auzi clinchetul perfect. „Un aforism e o operă”, crede și el. Ceva, prin urmare, în care merită investită toată devoțiunea. Iar de devoțiune în slujba literaturii – și cu deosebire a aforismului – Lazăr Cerescu nu duce lipsă. Din contră, e chiar un habotnic. Pentru un aforism e în stare de orice efort, de oricîtă trudă; indiferent cîți ani ar pretinde acestea. Poate scrie și rescrie zece ani același aforism. Niciodată nu se satură să-l scrie și rescrie. Aforismul a devenit, pentru Lazăr Cerescu, un fel de devoțiune în sine; un fel de migală pentru sine. Aforismele lui Lazăr Cerescu sînt, în bună parte, cugetări și observații, ca la toată lumea. Dar cele mai multe – și poate și cele mai reușite – sînt, de fapt, imagini. Lazăr Cerescu își scrie aforismele pe principiul poemului într-un vers, pe principiul contragerii supreme într-o imagine. Aforismele sînt poezia lui. Firește că e și el moralist, firește că e și el „cugetător”, cum e obligatoriu pentru aforiști. Dar visul lui adevărat e să scrie acel aforism care să echivaleze stropul de rouă al poeziei.” (Al. Cistelean)

CHIȘA, ELISABETA

Prozatoare. Farmacistă. Născută la 15 iunie 1930 în Oradea. *Studii:* urmează Școala de Aplicație sanitară din Oradea și Liceul „Oltea Doamna” din Oradea. Este absolventă a Facultății de Farmacie a I.M.F. Cluj (1953). *Debut* cu proză scurtă în „Aradul literar”, 1982. *Colaborează* la revistele: „Arca”, „Relief”, „Banatul”. *Activitatea:* farmacistă la Farmacia „Balsam” din Arad. Membră a Uniunii Scriitorilor din 1997.

Romanul de debut, **Dansul orelor** (1993) este o carte a intimității și a spațiului închis care devine în cele din urmă o dulce reclusiune. Ceea ce îl salvează de prețiozitate și de o prea apăsată feminitate este tocmai sinceritatea. Stilul cultivat, aseptice, fraza vioaie, vibrantă și spumoasă au efectul unei cupe de șampanie și contribuie din plin la mișcarea plină de grație a unui divertisment quasimuzical ce are la bază un moment al sensibilității feminine. „O proză sensibilă, alertă, lirică în epicitate, dar nu în formă, deci, în adâncime, cultivând umorul fin, în special de situație” (Vasile Dan, 1994). O proză care se înrudește cu formula intimisă a scriitoarei timișorene Sofia Arcan. Neîndoielnic că acest roman-jurnal se intersectează cu atmosfera, întâmplările, personajele și mentalitățile cumplitelor vremi de odinioară și de acum. De aceea jurnalul e captivant prin sinceritate, feminitate și temperament, adică tocmai atributele de care vremurile noastre se feresc. Bârfa mărunță, atmosfera sindrofiilor și întrunirilor în contrast cu lipsa acută a medicamentelor, pedanteria melomanului, risipa de citate, picaneria anecdotelor, pudibonderia, pasiunea pentru călătorie, viața intimă, frământările zilnice, sfârșitul mamei, toate acestea alcătuiesc în economia cărții, un inconfundabil libret în care eternul capriciu feminin se lasă sedus de muzica și șoaptele vieții. **Dulce amară viață, te iubesc** (1994) este considerat „un micro-roman jurnal. O carte ca o viață, cuprinzând felii mai bune sau mai puțin bune, mai triste sau mai vesele: boli, suferințe, sărăcie, disperare, dar și flori, parfumuri fine, muzică simfonică și cărți bune, prieteni credincioși și spectacole de neuitat” (Elisabeta Pop, 1995) Conștientă că literatura e într-o oarecare măsură tot o călătorie care te poate duce oriunde și oricând și că, la rândul ei, călătoria, poate fi o lectură rapidă a vieții, autoarea amestecă distrată cărțile de joc și extrage, de astă dată în volumul **Drumuri și popasuri** (1996), formula hazardului

și a fanteziei întruchipată în pagini sensibile, pline de bun simț și optimism; în rest, aceleași însușiri incorigibile: admirația concesivă, aproape necontrolată pentru tot ce vede și aude, natura stenică și patetică a scrisului și credința că trăim în cea mai bună dintre lumi. Fără sentimentalismul ei parfumat și baroc, fără verva euforică precum un balon de săpun, multe capitole ar părea o călătorie pe picioare străine. Scriitoarea citează cu lăcomie și grație din călători celebri iar cartea alunecă spre confesiunea călătoriei interioare și insolite pe care mizează orice creator. Toate cărțile Elisabetei Chișa, inclusiv volumul **Sub semnul lui Chopin** (1998) constituie un lung și văzut/plăcut periplu al unei ființe care își susține pledoaria pentru viață și artă, pentru dragoste și creație cu o energie și o delicatețe pe care puțini cititori de literatură le pot refuza. Prin monologul ei jovial și aparent naiv, prin confesiunea ei reconfortantă și plină de fantezie, prozatoarea își traduce nu numai bucuriile și necazurile existenței ci și temperamentul exuberant și pasiunea pentru călătorii și muzică, pentru literatură și propria ei profesiune. Pasiunea de a se dăruia celorlalți. În acest discurs pe cât de provocator, pe atât de narcisist și sentimental răzbate fiorul vieții trăite în extaz. Această zăpăceală savantă pe care o întâlnim în paginile jurnalului face de fapt deliciul stilului colorat cu care ne-a obișnuit. Balsam, refugiu, remediu, alinare, proza Elisabetei Chișa e până la urmă un paliativ pentru îmbătrânire. După trei romane autobiografice și câteva jurnale, prozatoarea scoate din sertar volumul **Fascinația comunicării** (2002) sau „corespondența unei farmacistei”. Scrisori, note, reflexii, jurnale, citate, fișe de lectură, articole de presă, discursuri și notițe (scrise în perioada octombrie 1985-ianuarie 2002), toate amestecate într-un savant colaj literar și documentar în care intuiția este suverană. Volumul **Humoresca** (ediția a doua, 2005) ne reamintește că prozatoarea devorează cărțile și este devorată de ele. Cu ajutorul muzicii, al picturii, al călătoriei, autoarea reia exercițiul, devenit ritual, al căutării sentimentelor și ideilor. Proza ei devine acum un jurnal romanțat, o călătorie de plăcere. Conștientă că la bătrânețe „amintirile salvează sufletul de plictiseală”, ea se dăruiește paginii albe cu voluptate, evocând călătorii reale și imaginare, prieteni reali și virtuali din lumea literaturii și muzicii. **Primăvară în octombrie** (2009) e romanul-jurnal al unei iubiri târzii a Denisei Doreanu, personajul narator. Din entuziasmul ei incorigibil se naște un love-story pentru vârsta a treia. El ne vindecă, fie și temporar de urât și de întristare, de bătrânețea cea de toate zilele, păstrându-și nealterată serenitatea, naivitatea, umorul și încrederea în oameni.

CĂRȚI PUBLICATE:

Dansul orelor, roman, Editura Gutenberg, Arad, 1993;

Dulce amară viață te iubesc, 1994;

Drumuri și popasuri, 1996;

Sub semnul lui Chopin, 1998;

Trepte către pridvoarele cerului, Editura Gutenberg, Arad, 2000;

Fascinația comunicării, Editura Gutenberg, Arad 2002;

Humoresca, Editura Gutenberg, Arad, 2005;

Primăvară în octombrie, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2009.

APRECIERI CRITICE:

„Elisabeta Chișa publică romanul **Dansul orelor** după o lungă odisee editorială. Firul romanului, autobiografic, surprinde experiența unei farmacistei îndrăgostite de literatură, muzică și alte iluzii. Ea ne spune multe despre condiția intelectualului din ultimii ani. Temperamentul personajului, Laura G., născută în zodia Gemenilor, salvează cartea de monotonie și tristețe. Căutările farmacistei merg în două direcții: pe de o parte, dorința de a se cultiva și de a-și exorciza dimensiunea precară a existenței prin artă; pe de altă parte, cultivarea unor relații pure, elevații spirituale, platonice cu trei bărbați... Din periplul unei prietenii generoase se țese o întregă intrigă a romanului, scris într-un ritm alert, allegro, ritmat, ca al bucăților muzicale; se poate spune că melomania autorului-personaj se transmite stilului, care are toate calitățile unei muzici, ale unei curgeri care este atât a timpului, a *dansului orelor*, cât și a ființei seduse de iluzii în toate planurile.” (Gheorghe Mocuța)

„Romanul de față, (**Dansul orelor**) reprezintă o reușită artistică demnă de salutat, cu atât mai mult cu cât este vorba de o debutantă. Fraza alertă, procedeele stilistice moderne, acțiunea în sine, palpitanță și plină de neprevăzut, personajele care cu siguranță se vor impune prin pregnanța lor, fac din această carte o lectură plină de delicii. Prin publicarea acestui roman, editura își face o datorie de onoare față de autoare de care cu siguranță vom mai auzi.” (Daniela Crăsnaru, coperta a IV-a a romanului **Dansul orelor**)

„O proză sensibilă, alertă, lirică în epicitate, dar nu în formă, deci, în adâncime, cultivând umorul fin, în special de situație. V-ați dorit de mult o carte agreabilă? Iată, o aveți: Elisabeta Chișa, **Dansul orelor!**” (Vasile Dan, coperta a IV-a a romanului **Dansul orelor**)

„Doamna Elisabeta Chișa debutează editorial... cu romanul **Dansul orelor**. Debutul are loc la o vârstă mai degrabă a fixărilor...; harismatica doamnă vine în față, în librării, cu o carte unde claritatea unui stil anume se destăinuie de la primele pagini. Autoare și regizoare a propriei materii ce naște conflictul cărții, dar și a modului de abordare, reușește să creeze o atmosferă identică unei agape de protagoniști de același gen, cel feminin, o agapă al cărei subiect... este timpul pierdut în mai toate modurile și neputința încetirii scurgerii lui... Totul se aliniază, cuminte, la o poveste de dragoste frumoasă, sinceră, curată și lipsită de seisme, al cărei sfârșit nu-l sesizăm pentru că autoarea, femeie, nu l-a vrut. Cert este că nimic nu sună fals, iar plăcerea pentru scris a doamnei Elisabeta Chișa este declarată și în carte fără ocolișuri. Cititorul se supune lecturii fără cel mai neînsemnat gest de respingere. Totul este agreabil, curgător și prea firesc, într-o atmosferă de pudoare totală, asemenea unei agreabile, curgătoare și firești conversații cu o frumoasă, pudică și inteligentă femeie.” (Dorel Sibii, în „Arca”, nr. 10-11-12/1993, p. 9)

„Am primit de la Arad o carte: **Dulce amară viață, te iubesc**, semnată de farmacista Elisabeta Chișa. Este vorba de un micro-roman jurnal. O carte ca o

viață, cuprinzând *felii mai bune sau mai puțin bune, mai triste și mai vesele*: boli, suferințe, sărăcie, disperare, dar și flori, parfumuri fine, muzică simfonică și cărți bune, prieteni credincioși și spectacole de neuitat. Pagini, adică, din viața unei femei diplomate (asta însemnând cu diplomă), a unei intelectuale dintr-un oraș ardelean. Și, iată, ajung la capitolul 8, pe care autoarea îl dedică penultimei ediții a Săptămânii Teatrului Scurt de la Oradea (unde s-a născut autoarea). Surprinzătoare mi s-a părut emoția ei în legătură cu actul artistic. Valeria Seciu îi prilejuiește, în articolul *Arta iubirii*, o reflecție de genul *toate mărgăritarele ce mi-au înflorit în suflet ascultându-i glasul dulce, privindu-i trupul străveziu, i le-aș pune la picioare. Artiștii!*, reflectează autoarea, *sunt ființe care însuflețesc cuvântul până la incandescență, conferindu-i acestuia puterea razei laser. (...) Actorule... tu ești Prospero! Stă în puțința ta să mă iei de mână și să mă duci pe căi imateriale, să aduci lumină slabă în noaptea zilelor mele! E puțin lucru să-ți poți înnobila astfel pe semenii tăi, ca să-i faci fericiți fie și numai pentru un ceas?”* (Elisabeta Pop, *Actorii și mirajul lor*, în „Noua Gazetă de Vest” – Oradea, nr. 12, 22-28 martie 1995, pag. 4).

CORLAN, ION

Prozator, dramaturg. Medic. S-a născut la 17 octombrie 1949 în Godinești – Gorj. *Părinții*: tatăl, Virgil Corlan, șofer; mama, Silvia, casnică. *Studii*: absolvent al Liceului „Nicolae Bălcescu” din Craiova și al Facultății de Medicină Generală I.M. Timișoara – 1973. *Activitatea*: medic primar boli interne Spitalul Clinic Municipal Arad. *Debut* publicistic cu poezia *Toamna*, în revista „Orizont”, 1978; debut editorial cu romanul *Desfrâu*, 1994. *Membre* al Uniunii Scriitorilor din anul 2000. *Premiul* Uniunii Scriitorilor, filiala Arad în 1999 și 2003.

Practicând o dublă atitudine față de realitate și față de limbaj, Ion Corlan, medicul care a trecut prin experiența ultimelor decenii de literatură lasă impresia că e un moștenitor al naturalismului. Ceea ce este interesant în proza sa este alternanța fragmentelor poetice, cu altele de un realism naturalist, cu observații directe, fruste, agresive în genul celor care colorează anumite pagini, de o poezie brutală din romanele lui Marin Preda. Lucru vizibil și în primul său roman, **Desfrâu** (1994). Remarcându-i debutul îndrăzneț, Florin Bănescu observa că el se află sub influența temelor majore care au marcat sfârșitul mileniului doi: iubirea, credința și politicul: „Scenele tari ale iubirii carnale nu sunt aduse în prim plan pentru a justifica titlul romanului. De altfel, trecându-și eroul prin trei iubiri, prozatorul își dovedește virtuțile. Urcând din naturalismul biologicului, trecând prin realismul lipsit de pretenții al unei iubiri conjuncturale, el dă câștig de cauză himerei. Dar una născută din realitățile lumii.” Întâlnim în acest roman, ca și în piesele care au urmat, viziunea lumii pe dos, cu personaje alienate care sugerează nebunia. Trăncăneala, balamucul, deriziunea sunt amendate prin personaje burlești, nebunia și aberația prin brute și prin nebuni. E o viziune absurdă, dar și parabolică vizând istoria noastră recentă, ravagiile comunismului și tranziția. Dar și viața de zi cu zi, înstrăinarea și nevoia de adaptare a individului. În romanul **Povestea Nebunilor** (2003) avem mai multe planuri opuse care gravitează în jurul eroului principal, Virgil, personaj și creator măcinat de problemele creației și ale lumii alienante: realitate-ficțiune, speranță-iluzie, timpul trăirii-timpul confruntării, căderea în viciu-înălțarea în ideal. E un roman al individului asaltat de problemele existenței și tentat în același timp de a se cufunda într-o relație erotică primară în care vede salvarea. Așa cum subliniază

criticul Cornel Ungureanu, raportul masculin-feminin și femeia absolută, feroce, au o anumită importanță în romanele sale și revin obsesiv. Secvențele alternative ale **Poveștii Nebunilor** sunt texte metaforice ce alcătuiesc un nucleu în care personajul-narator îndeplinește un Ritual în jurul Cercului din Parc. Numele cu majuscule, Biserica, Banca, Cercul, Cerul, Speranța au o încărcătură simbolică și enigmatică. Personajele plutesc într-un spațiu oniric în care timpul e dilatat iar întâmplările sunt tot mai reale. După cum, în celălalt plan, al spațiului și timpului real, ele alunecă halucinant declanșând un *glissando* labirintic, al narațiunii. Beția erotică a cuplului, extazul contopirii în unu, ipostaza împerecherii Călugăriței devoratoare sunt câteva din obsesiile lui Virgil care vede în femeie o forță miraculoasă, inepuizabilă și în același timp, enigmatică. Căutările sale alături de mult mai tânăra Mimi, femeie fatală și vulgară, dură și bizară seamănă cu un joc absurd pe care bărbatul îl țese în jurul singurătății sale și a intimității cuplului, în toate ipostazele sale. Este și un roman al intimității/ singurătății sacrificate, pentru a da un sens existenței absurde. Refugiul eroului în dragoste, de la cea animalică la cea pură, de la cea neîmpărtășită la jocul erotic, e o ilustrare a unei aventuri epuizante care îi dă fiori și forță. O aventură la capătul căreia bărbatul creator își descoperă adevărata vocație. Tema nebuniei, invocată în titlu este o constantă a cărților scrise până acum de Ion Corlan. În piesa **Nunta** (1996), actul I se petrece într-o clinică de psihiatrie iar personajele evoluează spre un joc al dragostei, nebuniei și delirului. În cealaltă piesă, **Eroarea Principelui** (2000) personajul numit Nebunul este ales președinte. Și în roman există o permanentă concurență între nebunie și normalitate care se întâlnesc într-un teren al confruntării. În planul real, dereglarea lui Mimi se confruntă cu obsesia bărbatului pentru sexul opus. O nevoie care îl dereglează provocând fixația unor dorințe primitive care la rândul lor declanșează proiecția unor ficțiuni. În planul ideal, irațional, delirul și visul capătă un alt sens, confruntarea Erorii cu Speranța. **Povestea Nebunilor** este o carte ambițioasă, semn al unei mari schimbări, al unei transformări radicale pe care o suferă creatorul și personajele sale. O experiență dramatică în care autorul nu se mulțumește numai să constate absurdul existenței, ci îl provoacă, stârnind în același timp, confuzie și reacții, obligându-l pe individ/ cititor să iasă din melancolie și marasm. Convins că și literatura poate fi o terapie de șoc a nebuniei și a lumii, Ion Corlan se apropie de naturalism, de teatrul absurdului, de psihanaliză dar și de teatrul cruzimii și al violenței din anii '60, sau de romanul poetic. Greutatea de a-l încadra vine și din faptul că el scrie proză și teatru, fără a-și enunța intențiile sau arta poetică, fără a se angaja pe vreun drum. Nu are apetit teoretic, nu se amestecă în discuții, nu comentează scrierile confrăților, nu dă repere, nu participă decât foarte discret la viața literară. E un autor învăluit în mister și tăcere. În noul său volum din 2007 avem trei piese de teatru: **Băiatul și Doamna**, dramă în două acte și dramatizare după romanul **Desfrâu**, **Confirmarea**, o farsă tragică, și din nou o dramă în două acte, mai consistentă decât prima, **Iubire liberă**, dramatizare după romanul publicat în 2003, **Povestea Nebunilor**. Tema absurdului, a nebuniei își are originea în

alienarea modernă. În cazul său alienarea se exprimă stilistic prin agonie, extaz și delir. În prima piesă, Virgil, erou care apare și în **Povestea Nebunilor**, e un artist încă tânăr care își pictează modelul, o doamnă mai în vârstă din brațele căreia nu se poate smulge. Ea ilustrează complexul mamei-amante, iar confruntarea dintre cei doi se termină cu o împușcătură, probabil sinuciderea Doamnei. De câteva ori eroul pășește, prin iluzia dramatică, în imaginar. El este sfâșiat între dragostea ideală, gelozie și vinovăție. Tortura lui se transformă într-un delir pe care numai convenția dramatică, cu trecerea din real în imaginar o poate nuanța. El nu poate ieși din dilemă, așa cum artistul care pictează nu poate ieși din alegoria pe care o creează în tablou. În farsa tragică într-un act, **Confirmarea**, avem trei personaje: El (Străinul), Ea (Soția) și Regizorul (Maître). În prima scenă, El și Ea, doi actori secondati de Regizor, trăncănesc într-un limbaj violent, pe diferite motive ale tranziției: un filosof existențialist care înjură de mama focului; perversiunea marilor puteri ale lumii moderne; vorbirea în pilde; oile din Piața Romană; ciobanii cu diplomă; comuniștii. În fond, o tragicomedie de limbaj, transpusă într-un registru sado-masochist, al cărei leitmotiv este așteptarea unei confirmări care nu mai vine. La un moment dat, regizorul apare cu un pistol și îl folosește trăgând în direcția celor doi, dar e nimerit un câine. Personajele se comportă ca niște marionete din teatrul absurdului glisând de la un clișeu altul printre bancuri seci și glume nesărate, printre jocuri de cuvinte și expresii vulgare, sfidând logica și normalitatea. O expresie alegorică a mării trăncăneli postdecembriste și a mentalităților reziduale. „Ion Corlan este un dramaturg care simte acut cerințele impuse de „scândura scenei” virtuțile sale fiind pe deplin evidente. Un talent care are nevoie de mai mult decât pagina tipărită” (Vasile Dan, 2004). Drama în două acte **Iubire liberă** e mai aproape de noi prin explorarea obsesiilor colective: erosul și nebunia. Personajele principale, Doctorul și Mimi, plutesc într-un spațiu oniric în care timpul se dilată iar întâmplările devin similareale. Refugiul în dragoste, de la cea animalică la cea pură, de la cea neîmpărtășită la jocul erotic, ilustrează o aventură epuizantă și purificatoare. O aventură la capătul căreia bărbatul-creator își descoperă adevărata vocație. Experiența teatrală a lui Ion Corlan e o reluare obsesivă a temelor sale, erosul și nebunia; ele vizează absurdul existenței, alienarea și îl provoacă pe cititor/spectator, obligându-l la reacții și scoțându-l din melancolie și marasm. Romanul **Dulap de vânătoare** (2012, cu o prefață de Cornel Ungureanu) e o aventură a pândeii și seducției, a vânătorii erotice, o continuare și o reluare a temei din primele romane, un roman al cuplului și ale problemelor lui. În același timp este un roman existențialist, psihologic, o analiză a condiției umane a individului și a naturii sale conflictuale care îl împinge de multe ori spre alienare. Romancierul face incursiuni în subteranele relațiilor intime și explorează ținuturi interzise, în diferite registre. De la brutalitatea fizică și lupta pentru supremație, la dorința carnală și posesie, el își manifestă pornirile bolnăvicioase, instinctul sau viciul. Dezechilibrul cuplului, infidelitatea, trădarea provoacă răni adânci în conștiință și conduce la războiul dintre sexe. Episoadele de furie alternează

cu cele de agresivitate, expresia licențioasă se învecinează cu satanismul. Seducția erotică și desfrâul sunt ultimele manifestări ale răului, sunt provocări ale individului, dincolo de bine și de rău. Păcatul are o forță magică și e o manifestare a rațiunii întunecate.

CĂRȚI PUBLICATE:

Desfrâu, roman, Editura Hestia, Timișoara, 1994;

Nunta (teatru), Editura Hestia, Timișoara, 1996;

Șansa. Se duce soarele (teatru), Editura Hestia, Timișoara, 1999;

Eroarea Principelui (teatru), Editura Hestia, Timișoara, 2000;

Povestea Nebunilor, roman, Editura Mirador, Arad, 2003

Băiatul și Doamna, Confirmarea, Iubire liberă (teatru), Editura Mirador, Arad, 2007

Dulap de vânatoare, [roman], Editura Brumar, 2012, cu o prefață de Cornel Ungureanu

REFERINȚE CRITICE:

În volume: **DBLR s.v., DSA s.v.**, Gheorghe Mocuța, **Sistemul modei optzeciste**, București, Editura Redacției Publicațiilor pentru Străinătate, 2004, p. 215-217; Vasile Dan, **Proza zilei**, Arad, Editura „Gutenberg Univers”, 2004, Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008.

În periodice: Florin Bănescu *Lecturi paralele*, „Arca”, VI, nr. 7,8,9 / 1995, p.; Florin Bănescu, *Renașterea teatrului politic* în „Libertatea” 84/1996; Florin Bănescu, „Arca”, VII, nr. 10,11,12 / 1996; Florin Bănescu, „Viața Arădeană”, VI, nr. 31-32, 1999; Cornel Ungureanu – coperta **Desfrâu**, Editura „Hestia”, Timișoara – 1994; Florin Bănescu, *Postfața* la volumul, **Eroarea principelui** – Timișoara, Editura „Hestia”, 2000; Gheorghe Mocuța, *Ion Corlan: pândă și seducție*, „Arca”, nr. 1-2-3/ 2013.

APRECIERI CRITICE:

„Ion Corlan se află, firește, sub influența acestui sfârșit de secol și de mileniu: iubirea, credința, politicul. Formația sa profesională îi face să analizeze (când pățimaș, când rece. Lucid, așteptându-și „tenurile” acestei stări) ceea ce am putea numi „cazuri de iubire”. Remarcabil este evoluția „Doamnei” – rar s-a încercat în proza contemporană înțelegerea nu numai a psihologiei femeii așuse la crepuscul, dar și a „biologicului”. Scenele tari ale iubirii carnale nu sînt silit aduse în prim plan pentru a justifica titlul romanului. De altfel, trecîndu-și eroul prin trei iubiri, prozatorul își dovedește virtuțile. Urcînd din naturalismul biologicului, trecînd prin realismul lipsit de pretențiile unei iubiri conjuncturale, Ion Corlan dă cîștig de cauză himerei. Dar una născută din realitățile lumii.” (Florin Bănescu – „Un debut îndrăzneț” în „Libertatea” nr. 12 / 1995).

„Debutul editorial al lui Ion Corlan, în general protejează pus – curajos – sub semnul desfrîului. Remarcabil este personajul „Doamnei” prilejuind „studiul” psihologiei femeii ajunsă la crepuscul biologic. Ambițios, căutîndu-și formele proprii de exprimare, doritor de transmitere a trăirii umane atent analizate, Ion Corlan semnează un debut care atrage privirile stîrnind curiozitatea pentru ceea ce va urma”. (Florin Bănescu, *Lecturi paralele*, Revista „Arca”, nr. 7,8,9 / 1995)

„Ion Corlan începe să își valorifice acum rodul primei sale iubiri – dramaturgia. Autorul are știința construcției dramaturgiei, textului său știindu-l bine pe scenă (ceea ce nu e puțin) personajele sale sunt veridice unele pitorești altele simbolice, iar mai toate fund înzestrate cu o puternică personalitate. Dialogul lor e unul viu, inteligent, cursiv. O oglindă a societății noastre alienate. Bijbîind după (soluții), scăldate în apele unei confuzii de valori sociale, politice, morale; vom recunoaște personaje din vecinătatea noastră, unele celebre chiar (nu și... onorabile). Totul e bine ordonat, viguros, scris, cu o vervă remarcabilă. O piesă care e susținută printr-un text vitriolant, dur dar spectaculos. O piesă care ar merita punerea în scenă”. (Florin Bănescu, Revista „Arca” nr.10-11-12 / 1996.)

„**Șansa** este o piesă politică care prin mijloace pornind de la cele tradiționale pînă la cele moderne și post moderne ne face să asistăm la spectacolul haotic în care trăim și în care nu prea știm exact care ne este rolul. Scrisă cu o vervă remarcabilă piesa ar putea fi ușor pusă în scenă, meritînd acest lucru cu prisosință. Mult mai dificilă este a doua piesă, dar care ar merita de asemenea montarea scenică. Este vorba. de fapt, despre o piesă – capcană, un soi de antiutopie. Limbajul este aici înșelător, poetic, stăpîna este himera, personajele plutind într-un vis continuu. În cazul lui Ion Corlan nu putem vorbi despre o „a doua pasiune”, una secundară, deci, care i-ar umple timpul liber pe care i-l îngăduie practicarea unei „profesii de bază”.” (Florin Bănescu, „Viața Arădeană” an VI, nr. 31-32, 1999, pag. 1-3.)

„Apariția unui volum de dramaturgie reprezintă un eveniment tot mai rar, interesul scriitorilor fiind axat mai ales pe poezie sau proză. În aceste condiții, cînd un autor apare cu al doilea volum pe piață în doar cîțiva ani, evenimentul merită tratat cu toată atenția. Ion Corlan a reușit performanța de a lansa al doilea volum de teatru al său, dovedind un atașament special față de acest domeniu al literaturii. După un debut, cu romanul, **Desfrâu**, editarea de fapt a unei lucrări concretizate înainte de Revoluție, cînd a fost respinsă sistematic de cenzura comunistă, debut care a ratat un scriitor cu un verb aprig, care nu se teme de a spune lucrurilor pe nume, cu riscul de a șoca, Ion Corlan a revenit la marea sa pasiune, lansînd volumul de teatru, **Nunta**. Autorul arădean a amenințat atunci ca nu se va opri aici și că mai pregătește surprize. S-a ținut de cuvînt în această vară, cînd a scos pe piață volumul **Șansa. Se duce soarele**, sub egida editurii „Hestia” din Timișoara, condusă de poetul Lucian Alexiu. Ion Corlan propune două piese de teatru, ambele structurate în două acte. Autorul dovedește în piesele sale că a pătruns resorturile intime ale genului, iar personajele sale, individualizate prin nume generice, stăpînesc un limbaj cursiv și realist. Piesele

sale ating resorturi intime ale existenței, din care, în **Șansa**, de exemplu, nu lipsesc clișee pre – decembriste, iar în **Se duce soarele** o aparentă idilică ieșire la iarbă verde se încheie în tonuri sumbre.” (Cornel Ungureanu – coperta **Desfrâu**, Editura „Hestia”, Timișoara – 1994.)

„Pe la începutul anilor optzeci Ion Corlan citea la Cenaclul Asociația scriitorilor din Timișoara piese ionesciene. Bun pentru generația optzeci, am zis eu după cum au zis și alții, recomandându-i să scrie roman. Era student, clocotea de energie, dar se abținea. L-am rugat să se dezlănțuie, era tânăr, era talentat, venea din Oltenia lui Tudor, nu se putea să aștepte. A scris un roman care nici măcar nu era rău. L-am invitat să scrie, să elimine din pagină poezioarele, zîmbetele golașe, serenadele, să se uite în jurul lui și să facă disecție. A făcut și asta (spiritul pandur suia către cer!), mi se pare că în vreo două articole anunțam un vajnic prozator, dar în vremurile acelea era cenzură. Iar pentru vrednicii optzeciști din provincie, cei care nu apucaseră să fie lăudați la „Amfiteatru” și citați la „Europa liberă”, se trăgeau obloanele. Doctorul și-a închis și el atelierul de literatură și s-a apucat temeinic de medicină. Când urmăream cu admirație – și de la distanță – performanțele științifice ale medicului, primesc un telefon din Arad care mă anunța că spiritul pandur vrea să cîștige și războiul cu literatura. Citesc cartea și îmi spun că doctorul care a pierdut, trenul optzecist, l-a prins pe al nouăzeciștilor. Drum bun, domnule doctor!” (Șansa teatrului (mereu) politic – Florin Bănescu, *Postfața* la, **Eroarea principelui** – Editura „Hestia”, Timișoara, 2000.)

„Proza lui este un spectacol viu al limbii române. Ion Corlan – mai ales prin noua și splendidă sa carte **Povestea Nebunilor**, recent lansată – aduce o noutate în proza arădeană (pe care Cornel Ungureanu, prezent la lansarea cărții, o eticheta, nu știu cât de drept, cam tradiționalistă). Ion Corlan scrie și își desfășoară conflicte deloc cuminiți. Dimpotrivă: aproape licențioase. Atît la nivelul limbajului cât și la cel al relațiilor dintre personaje. Ultima lui carte, **Povestea Nebunilor** valorifică literar o poveste de dragoste dintre un intelectual rasat și o prostituată. E ca-n marea proză rusească. Conflictul, adînc, aproape dostoevskian, privind însăși condiția umană. Fragilitatea ei. Limbajul personajelor e crud. Cartea lui Ion Corlan se citește pe nerăsuflete. Cei pudibonzi vor găsi-o scandaloasă. Ceilalți or să savureze pagină cu pagină. Dramaturg, romancier, medic, Ion Corlan ne propune o carte care demonstrează ceva important: literatura e încă vie, indispensabilă, de neînlocuit. De neînlocuit chiar de un mediu uzurpator pentru orice ficțiune: audiovizualul.” (Vasile Dan, în vol. **Proza zilei**, Editura „Gutenberg Univers” Arad, 2004)

CUCIUREANU, LUCIA

Poetă. Eseistă. Profesoară. S-a născut la 25 decembrie 1949, în comuna Covăsânt, județul Arad. *Părinții:* tatăl, Emil; mama, Aglaia, dascăli strămutați din Bucovina. *Studii:* Școala primară și gimnazială în satul natal, liceul la „Ghiba Birta” din Arad. Absolventă a Universității din Timișoara, Facultatea de Filologie, secția română-franceză. *Activitatea:* profesoară de limba română și franceză la Liceul real-umanist din Motru și la Școlile nr. 9 și nr.6 din Arad. Redactor asociat la revista „Arca” și membru al Uniunii Scriitorilor. *Debut* publicistic în revista „Orizont” cu eseu *Întoarcerea lui Slavici*. *Colaborează* la reviste literare: „Arca”, „Vatra”, „Familia”, „Viața românească”, „Poesis”, „Steaua”, „Foaia noastră” (Jula, Ungaria) și în ziare, cu eseuri, cronici literare, poezie și publicistică mărunță. *Membră* a Uniunii Scriitorilor din România.

Citindu-i volumul de debut în critica literară, **Palimpsest** (2000), constatăm că Lucia Cuciureanu pășește cu mult curaj și fără complexe într-un domeniu destul de disputat și elevat. Volumul cuprinde două secțiuni, *Rememorări trunchiate* și *Crochiuri critice*, care vizează o concepție fragmentară asupra literaturii și scriiturii moderne care se rescrie mereu, se regenerează cu un spor de prospețime și autenticitate. În prima parte atrage atenția recitirea literaturii unor pașoptiști peste care s-a așezat colbul interpretărilor didactice: Alecsandri și Alexandrescu. Urmează în chip aproape firesc depistarea însemnelor modernității la Eminescu, Creangă, Caragiale, tatăl și fiul, Hogaș, Ibrăileanu, Agârbiceanu, Galaction, pentru a trece în cele din urmă la parada unor moderni care și-au pus amprenta asupra generațiilor noi de cititori: Bacovia, Blaga, Martha Bibescu, Dan Botta, Eugen Ionescu și Sorescu, în secvențe scurte care subliniază actualitatea autorilor tratați prin prisma unor detalii sau a unor scrieri mai puțin cunoscute. *Crochiurile critice* sunt studii mai solide și mai pretențioase asupra contemporanilor: ideea discutabilă de homo religiosus, aceea a naționalismului și tema morții la Eminescu; aventura celor două personaje ale lui Slavici, Mara și Persida în căutarea fericirii; eul despăcat al lui Arghezi în **Psalmi**; idealul iubirii și problema lirismului barbian; glose despre spiritul lui Cioran și Mircea Eliade, pagini interesante despre Anton Holban și Mihail Sebastian. În ciuda numeroaselor probleme pe care le propune și le iscă, paginile criticului se

citesc ușor, au captație și un anumit șarm. Profesoara de literatură a dobândit un stil personal, conștientă că de la Proust încoace farmecul literaturii constă în subiectivitatea ei. Lucia Cuciureanu este o amazoană călare pe două literaturi, română și franceză, e un interpret subtil și dinamic, fără a cădea în capcanele științei literaturii a cărei lecție a asimilat-o pe deplin. Dintre metodele ultimei jumătăți de secol XX este fascinată de textualism și semiotică, de impresionism și psihocritică. Drept pentru care citează cu grație, inventează cu umor, țese mici ficțiuni sau intrigi care dovedesc că de la Georges Sand încoace femeia-muză s-a metamorfozat în vampir, întemeindu-și propriul ei statut de creator. Familiarizarea cu literatura modernă, lectura plurală, sunt obligatorii pentru criticul actual. Ca și raportarea la creatorul de himere și la cititorul implicat. Ca să nu mai vorbim de accentul pe care îl pune de fiecare dată pe biografie. Asta pentru că și-a însușit lecția lui Roland Barthes și a noii critici care îl așază pe autor în raport de dorință cu celălalt. Dincolo de bucuria de a scrie se află misterul femeii-critic de a cocheta cu modelele. Iar dincolo de scoarța calofiliei, a anecdoticii și a mixajului pe care îl realizează cu biografia autorului, cu spiritul epocii și cu propria subiectivitate se află zilele de lectură, orele de glosare minuțioasă, memoria selectivă, computerul mintal și, desigur, talentul. Tot ce e frumos, tot ce e important, tot ce e adevărat, e pentru Lucia Cuciureanu, în carte. „Livrescul plan”, croit de-a lungul a trei decenii dedicate literaturii, citirii și comentării confrăților, studiilor și articolelor ocazionale, tematice, iese la suprafață în poemele volumului **Drept în inimă** (2008). Sunt poeme țintite, spontane, ocazionate de modele și lecturi, poeme care traduc (cum spune Cornel Ungureanu în prezentare) o experiență livrescă, dublată uneori de o revelație sau o aspirație. Dar și de ticăitul inimii cărturarului între rafturile cu cărți preferate. Dulcea povară a lecturii lasă urme în sufletul cititorului, a fățarnicul frate al Autorului. Admiratoare, în articolele critice, a plăcerii textului în variantă Barthes sau Julia Kristeva și Livius Ciocârlie, absorbită de textualism și semiotică, de noul roman, poeta aspiră la o po(i)etică proprie, risipindu-se în compoziții electivă. Recunoaștem în aceste pagini rafinamentul criticului de întâmpinare, recunoaștem generozitatea gestului și a ideilor, recunoaștem gustul pentru dialog; în fond poemele de dragoste izvorăsc din altruismul cititorului specializat, a cititorului vinovat de dedesupturile cunoașterii literaturii, vinovat că a încercat să-i înfrunte pe zei, de unde și retragerea timidă între file: „Poți să mă cerți, iertare, sunt vinovat/ Ai lângă tine un păcătos bărbat...// Mă simt răscolit după ultimul uragan./ După ultimul uragan/ Apele involburate mi-au lăsat în suflet/ Nămolose aluviuni/ Furtuna mi-a răscolit toate sentimentele/ Toate sentimentele/ Am simțit cum moartea îmi dădea târcoale/ Îmi dădea târcoale/ Galopa dinspre ocean, nu de la mare/ Nu de la mare/ Frenetice trăiri abisale// Sus, în turnul mic, pe metereze/ Lucid, te-am înșelat în nopți treeze/ Cu zece elegii duineze/ Cu zece elegii duineze/ Sunt vinovat, iubit, poți să mă cerți/ Citește-mă și poate o să mă ierți./ Citește-le și-nchide-mă între coperti.” (*Lou*) În altă parte, asemeni unui sihastru, poeta se consolează cu viața dedicată literaturii pe care,- vai! – nu o mai deosebește de cea

reală. Complexul lui Emily o atinge și pe arădeanca invadată de tâcul literaturii trăite. A literaturii resuscitate, înviate. Există un punct în care poemele sunt un jurnal al întâmplărilor de gradul doi cu autori, artiști sau cu personajele altor cărți: „În poem, în Olimp ori în vise/ Polifem ucise pe Ulise/ Noi ne continuăm călătoria/ Corabia înfrunta urgia/ Spre țărături uitate de iubire./ Eșarfa ei țesută fin/ Saluta pe Blok și pe Bunin...// Așa am visat-o lângă Odesa/ Pe Anna Ahmatova, poetesa.” (*Eșarfa*) Nu-i de mirare ipostaza de „copil al secolului” sau cea de dandy parizian, pe care le evocă, nu-i de mirare revizitarea miturilor. „Cu o poezie în stil clasic, prin substanță însă nu prin retorică, Lucia Cuciureanu,- scrie Vasile Dan,- practică un bovarism cultural sui generis.” Profesoara de literatură extrage învățăminte din lecția de literatură; de aceea poemele rimate sunt fragile și fals-efemere ca puful de pădădie trimis *à tout vent*, pentru a prinde rădăcini. Fie că e vorba de Borges, de Goytisolo, de Nichita sau de Octavian Soviany, cu care convorbește colocvial, poeta caută extazul extremelor, al contrariilor. E condiția de „A fi poet/ Prin grația lui Dumnezeu/ Ori poate a Diavolului”. E condiția vânătorului transformat în vânat. Lucia Cuciureanu propune un discurs liric destins, rafinat și sincer pendulând între tăcere și urlat. Pentru a rămâne în paradisul bibliotecii, ea suportă supliciile unei condiții alienante, a femeii „care spune nu”: „Femeia care spune nu/ își întoarce sufletul dinspre apus / Spaima urcă din trecut și trece./ Dar femeia continuă să spună nu/ ronțâind covrigul tare al renunțării.” Insomniile, alienarea, eșecul, renunțările, inconfortul o conduc, în ciuda oricărei presimțiri, la sublimări și revelație, la setea neostoită de absolut. Tăcerea, ca „leac și miere”, pare să fie soluția căutărilor lirice ale poetei. După un volum al căutărilor dense și al răspunsurilor amânate, cartea **Leac și miere** (2008) e corolarul ființei salvate de Carte, de lectură. Și nu în ultimul rând de dragoste. Încăpățănare sau slăbiciune? Poeta recitește literatura după grila propriei existențe, marcată mereu de alte lecturi. Autorul alege lectura care l-a ales. Căutarea sensului (existenței, neliniștii, eșecului) e principala țintă a amatorului de literatură. Nu știm câte din paginile poetei sunt datorate modelelor invocate (Cioran, Char, Camus, Canetti, Cervantes, Cărtărescu, Kafka, Ciocârlie, Călinescu), dar e cert că în poezia ei „Eroii coboară din pagini, trăiesc/ vorbesc între ei fără oprire.” Poeta trăiește în universul livresc al umbrelor și visătorilor și intră în dialog, de câte ori are ocazia, cu creatorii și cu ideile lor. Se știe că o apropiere prea mare de model e la fel de nocivă ca și încercarea de a imita. Pe de altă parte, cei vechi, clasicii nici nu își propuneau altceva decât imitația anticilor, nu una servilă, desigur. Și cu toate acestea au dat opere originale. Creatorul modern, suspus unei și mai mari tensiuni datorită multiplicării modelelor, e conștient de toate aceste limite, paradoxuri și complexe și își continuă călătoria prin pădurea de simboluri a vieții, căutând verosimilul. La fel și poeta noastră care nu se poate despărți în acest caz de critic, de interpret. Până la urmă leacul și mierea literaturii sunt destinate vindecării rănilor spirituale. Poezia ei de dragoste e un interval al pânzei și seducției. Poeta își trăiește suferința îndărătul unor gesturi și declarații ce oscilează între ostentație și capriciu.

Amintirea tatălui, moartea mamei, visele, despărțirea de un prieten, emoția unor întâmplări sau călătorii, sunt alte motive de meditație, de retragere în tăcere și creație. „Între noi nu e nevoie de cuvinte” sună un laitmotiv prea cunoscut pentru ca poeta să nu-l illustreze în felul ei. Melancolia jucăușă și ironia amară însoțesc, de obicei, textele care dezvăluie o parte din viața secretă a autorului: Oare/ Cum se moare?/ Întrebă poetul Brumarul/ Așa cum dai cu zaru’/ Se moare ca în somn tiptil/ Cum a pierit tata Emil/ Așa cum cade steaua pe pământ/ Vine Lămpășul și-o aprinde-n gând/ Și-n cer pornește jalnic vânt/ Oare/ Cum se trăiește?/ Așa cum cade ploaia-n apă/ Și vine ciuta obosită și se adapă.” (*Întrebări*) Poezia Luciei Cuciureanu mai dovedește încă o dată că literatura se naște din literatură, plus picătura esențială de emoție personală, de cruzime, de trăire, de dragoste, de nepăsare. Viața, trăirile ei sublimite nu sunt decât un alt mod de a citi literatura, în extaz. Un alt fel de viață.

CĂRȚI PUBLICATE:

Palimpsest, [critică], Editura Mirador, Arad, 2000;
Miscelanea, eseuri, Editura Mirador, Arad, 2001;
Drept în inimă, [poezie], Editura Ramira, Arad, 2008;
Leac și miere, [poezie], Editura Mirador, Arad, 2008;
Alchimia lecturii, [critică literară], Editura Mirador, Arad, 2009;
Lasă apa să curgă, [poeme], Editura Tracus Arte, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

DSA s.v.; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Arad, Editura Mirador, 2001, p.175-176; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest. Cartea a II-a**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2005, p. 42-48.

în periodice:

Petru M. Ardelean, **Palimpsest**, în „Observator arădean”, 2000, Anca Sărmășan, *O suită de eseuri*, în „Vatra”, an nr. 4-5/ 2001, p.71; Vasile Dan, **Drept în inimă**, în „Arca”, an XIX, nr. 7-8-9/ 2008, p. 179-181; Gheorghe Mocuța, *Salvarea vine din cărți*, în „Poesis”, an XIX, nr. 213-214/ 2008, p.10.

APRECIERI CRITICE:

„Autoarea scrie cu seninătate, fără crispă și fără încrâncenare. Cu un ochi format în dezlegarea „misterelor”, cum îi place să vorbească despre operele literare, cu un simț estetic ce nu dă greș aproape niciodată, singura ei nemulțumire – nici vorbă de iritare! – se produce atunci când nu poate să laude îndeajuns. Parafrazându-o, aș spune: Lucia Cuciureanu scrie într-o primăvară a literaturii arădene, deloc complexată de provincie sau de provincialism, poposind cu folos la vadurile culturii autohtone și străine, de unde se întoarce cu un bagaj mereu îmbogățit de idei și

impresii și gata să ni le dăruie, să ne fertilizeze propriile gânduri...” (Petru M. Ardelean, **Palimpsest** în „Observator arădean”, 2000)

„Când scrie, Lucia Cuciureanu abia atinge hârtia cu vârful unei penițe de aur, caligrafiind minuscule și delicate semne – ele se înșiruie pe un fir fermecat – mângâindu-l cu privirea, dai de sens. Acesta-ți înmiresmează la început cerul gurii ca apoi să ți se insinueze în sânge, încălzindu-l dulce. Pe nesimțite te trezești ... îmbătat de esențe tari, savant combinate.” (Florin Bănescu, **Mușchetarii câmpiei de Vest**, cartea a doua, 2005, pp. 42-48)

„Lucia Cuciureanu a publicat în presa culturală din Transilvania articole admirabile, comentarii de carte demne de reținut, pagini care mărturiseau iubiri frenetice, demne de un adevărat cărturar ardelean. Numeroase dintre rândurile solidare cu colegii de avânt literar local numeau, în subtext, și o așezare de granițe, o limitare ușor necăjită a domeniilor, interdicții nedemne de o mare iubire. Paginile alăturate vorbesc despre o ieșire lirică în lume – despre recuperare și revendicări pline de grație auctorială.” (Cornel Ungureanu, text pe coperta IV a volumului de versuri **Drept în inimă**)

„Cu o poezie în stil clasic, prin substanță însă nu prin retorică, Lucia Cuciureanu practică un bovarism cultural *sui generis* (...) Opțiunea ei fiind *les anciens*, adică claritatea, patosul nedisimulat, bătaia inimii... admirând și invocând reverențios monștri sacri – Lucia Cuciureanu își delimitează un spațiu al său sacru, un perimetru acustic asemenea unui templu vechi în care sunetele, fie și abia șoptite, au un ecou mult mai puternic decât ele însele.” (Vasile Dan, **Drept în inimă**, în „Arca”, nr. 7-8-9/ 2008, p. 179-181)

D

DAN, VASILE

Poet, eseist, publicist. Redactor-șef al revistei „Arca”, fondată în februarie 1990. S-a născut la 8 mai 1948 în comuna Chețani, județul Mureș, într-o familie de țărani: tatăl, Dan, Vasile, tehnician zootehnist, mama: Maier, Maria, țărăncă. *Studii:* școala gimnazială la Chețani, Liceul „George Barițiu” la Cluj. A urmat cursurile Facultății de filologie (1972) la Oradea și ale Facultății de ziaristică din București (1985, curs fără frecvență). *Activitatea:* profesor de limba și literatura română în comuna Milășel (județul Mureș), instructor cultural (Lipova), redactor la revista „Vatra” (Tg. Mureș), bibliotecar la Biblioteca Medicală (Arad), redactor-șef,

fondator al revistei de cultură „Arca” în 1990, la Arad. *Debut* în presă cu poezia *Clopotele* în revista „Steaua” din Cluj, nr. 6/ 1967. Debutul în volum: **Priveliștile** (versuri, 1977), premiul de debut al editurii Facla. Coautor al unor antologii de poezie în limbile germană și engleză. *Colaborează* la cele mai importante reviste literare: „Steaua” din Cluj (1967-1968), „Familia” din Oradea (1969-1970), „Amfiteatru” din București (1968-1972), „Vatra” din Tg. Mureș (redactor, 1980-1981), „Orizont” din Timișoara (1975-1978), „22” din București, „Arca” din Arad (1990-2003) ș.a. *Colaborează* la reviste din străinătate: „Observator” (München, Germania), „Lumina” (Novi Sad, Jugoslavia), „Litterae” (Toronto, Canada). *Premii:* Distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara, 1981, pentru volumul **Arbore genealogic**; premiul Filialei din Arad a Uniunii Scriitorilor din România, 1997 și 2000. Premiul revistelor „Observator” din München, „Familia” din Oradea și „Poesis” din Satu Mare. În 2007 a obținut premiul „Opera Omnia” al Filialei Arad. Premiul „Octav Șuluțiu” al Revistei *Familia* din Oradea, 2000 ș. a. Decorat cu Ordinul Național *Pentru merit*, în grad de *ofițer*, în 2000 de Președintele României, Emil Constantinescu, *Pentru realizări artistice și promovarea culturii*, decorat de Președintele României, Traian Băsescu în 2010 cu Ordinul *Meritul Cultural* în grad de *Cavaler*, Categoria A – Literatură, *Premiul Special „Principesa Margareta a*

României”, Săvârșin, 2006. Președinte al Filialei din Arad a Uniunii Scriitorilor din România, Membru al Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România, membru al PEN, Centrul Român.

Poezia lui Vasile Dan a fost remarcată încă de la debut când poetul este plasat în filonul naturist al lui Adrian Maniu și Ioan Alexandru, trădând o stare de beatitudine în fața lumii. **Priveliștile** sunt considerate „efecte vizuale ale unor evenimente interioare”; ele impun un poet atent la „ținuta discursului său”, un poet cu o dicție ceremonioasă, solidar cu elementele, cu natura, cu universul. (Laurențiu Ulici, 1995). Discursul său se ritualizează iar în volumele următoare filonul naturist lasă loc poemului de meditație și de meditație asupra scrierii, asupra mecanismului subtil care îl produce. Volumele **Nori luminați** (1979), **Scara interioară** (1980), **Arbore genealogic** (1981) adâncesc căutarea poetului la nivelul stilului și îi consolidează o formulă poetică bazată pe traducerea confesiunii intime în senzații și pe efortul de a înviora reveria prin asocieri și proiecții subtile între real și imaginar. Odată cu acumularea energiilor, tonul devine oracular. „Numai că poetul nu este profetul însuși, observă Ovidiu Pecican. El locuiește și spațiul dintre revelații, ascultând atent împrejurimile, spre a nu le lăsa să se rosească în van.” Criticul Gheorghe Grigurcu a intuit scriind despre **Întâmplări crepusculare și alte poeme** (1984), o stare de spirit care constă „în tratarea intelectuală a lirismului; adică în abordarea sa lăuntrică, intrinsecă”. Poemele din acest volum se organizează pe liniile de forță ale spiritului contemplativ aflat în transa crepusculară, generată de starea imponderabilă, de extaz și adorație a microcosmosului, perceput cu un organ extrem de sensibil al „corpului senzitiv”. Întâmplările crepusculare se nasc din reverberația unor gesturi în memoria fragilă, din cercetarea subtilă a bioritmului și semnelor zodiacale, din mișcările imperceptibile ale sângelui în vene, din fulgurația unei imagini uitată și, în genere, din provocarea golului interior, a intuiției febrile. E remarcată, tot acum, expresia modernă a lirismului, predilecția pentru universul mic și „spiritul elegiac subțiat de interogații și însetat (...) de revelații matinale” (Simion, 1984). Critica descoperă de-a lungul vremii originalitatea și nuanțele liricii lui Vasile Dan remarcând maturitatea talentului, de la Cornel Moraru, Victor Felea, Nicolae Ciobanu, Marcel Pop-Corniș, Lucian Alexiu la Cornel Ungureanu, Al. Cistelean, Eugen Simion, Alex Ștefănescu și alții. Vasile Dan este bine cotate în generația poetică 70 careia îi aparține; el se plasează echinoxistilor Adrian Popescu și Ion Mircea, într-o generație a începutului de drum, instruită, sincronă și care întoarce spatele canonului șazecist. Volumul **Elegie în grădină** (1987) provoacă și o reacție de deschidere către lume prin intermediul reveriei, a întâmplării crepusculare, a pelerinajului, apoi prin descoperirea mioapă, de foarte aproape, a lucrurilor. Poemul devine un palimpsest stratificat în care poetul caută, într-un efort mereu reluat, ce transpare și în caligrafia prozodică – tiparele metafizice ale ființei: „un text mai vechi/ ca al trupului tău” sau: „mersul nu e și el/ tot o scriere?” În volumul **Drumul cu ființe**

(1990), versul „ia forma mâinii care îl scrie/ a inimii care bate irigând-o cu sânge, a creierului în care se cufundă încet/ ca într-o placentă”. Invocând *Karma* poetul își așează spiritul sub influența determinărilor anterioare, trăite de un altul. Drumul cu ființe exprimă, sub influența vădită a unor texte sacre, propria cale pe care a ales-o poetul pentru dobândirea cunoașterii de sine prin poezie și a viziunii propriului trup fizic, proiectat în plan astral: „Încerc să mă văd pe mine/ ca un orb./ Cum îmi țin fața în palme,/ puțin aplecat -/ știu - / par din afară o literă neagră/ dintr-o scriere veche, ideografică/ ce și-a supraviețuit cititorului// Cumva/ Yorick cu propria-i țeastă în mână”. După zece ani de tăcere poetul Vasile Dan revine în atenția criticii cu o carte de excepție, remarcabilă prin conținut și rafinament, subtilă și actuală prin mesaj. **Pielea poetului** (2000) este cartea unei sensibilități moderne aplecată la zbuciumul veacului și preocupată de găsirea echilibrului ființei și de escaladarea propriilor limite. Puritya ființei în contrast cu precaritatea vieții, fragilitatea ei, înțeleasă în profunzimea unui discurs elevat pare să fie miza poetului la maturitate. Este o meditație extraordinară asupra fragilității creatorului, asupra condiției sale umile care transcende epoca, o epocă grea, cu mineriade și cu decretarea, la un moment dat a „morții culturii”. Poetul mărturisește prin ființa sa de aici și de dincolo, cea născută și cea latentă, nenăscută încă, o voce a departelui său, își mărturisește condiția. Surprinde modernitatea, actualitatea viziunii pe un fond arhaic și metafizic al conținutului. Pe de altă parte, poemul exprimă forța poetului Vasile Dan. Un om fragil, umil, înzestrat cu o rezistență și o tenacitate greu de anticipat: „Pielea poetului vai de pielea poetului/ Iată-i prima lui mână stângă/ cu care strânge repede bănuții/ cu care scapă bănuții/ în canalul Primăriei./ Iată-i unghia ruptă ca o peniță/ de argint înmuiată în cerneală roșie./ Iată-i umărul frînt peste mașina de scris./ Iată prima literă pe care o scrie -/ un oscior limpede acolo/ dintr-un trup ce nu s-a născut.” „Pielea poetului” poate părea o metaforă șocantă, dacă o scoatem din întregul textului și a acelei „retorici a simplității” (Cistelecan, 1987) atribuite stilului său. O retorică a purității și a purificării. Descoperirea, pe viu, a miracolului oriental, cu prilejul unei vizite în China, în raport cu enigma tranziției românești, este relevat în paginile jurnalului **Un li pe drumul mătășii** (1997). În **Carte vie** (2003) asistăm la cufundarea în timpul heracliteean, în „supra universală” și la coborârea poemului într-o baie de senzații; verbul secretă un balsam al prospețimii ce declanșează o fixare în viul efemer. Poet cu o emisiune lirică subțire ca un laser, și tot atât de puternică, Vasile Dan cântărește cuvântul căutând nu atât să-l purifice, cât să-l așeze într-o sintaxă originară. Caligrafia orientală a poemelor sugerează, dincolo de sintaxa grațioasă, un anumit ritm care rupe vraja meditației și a fanteziei pure instituind un sistem propriu de valențe și simboluri. Lirica lui Vasile Dan a dobândit încă de la primele volume un timbru autentic, un sunet propriu, inconfundabil. A publicat constant sau în orice caz într-un ritm al reflexului interior, dovedind o prudență permanentă față de mode și un respect față de cuvântul scris care îi amplifică rezistența la cântecul de sirena al tentațiilor conjuncturale. Estetica poeziei sale aparține canonului modernist,

înregistrând de la un volum la altul, un permanent efort de înnoire. „Poet al modernității, Vasile Dan nu refuză experiența postmodernă. Nu e vorba aici de un poet sensibil la mode. Mai degrabă de unul care-și adecvează multiplele mijloace în funcție de mesaj” (Bodiu, Andrei, 2003) Iată de ce poezia sa tânjea cu îndreptățire după o antologie de autor care să-l reprezinte în exercițiul funcțiunii creatoare. O antologie care apare la aproape treizeci de ani de la debutul editorial și care operează cu exigența cunoscută a poetului o selecție foarte riguroasă a propriei producții poetice. Ea se numește **Poem vechi** (2005) și e prefătată de criticul Al. Cistelecan care emite o judecată memorabilă la adresa poetului arădean: „Vasile Dan este un iremediabil fericit, dar cu nostalgia suferinței.” Cele 74 de poeme pot fi citite ca o carte de sine stătătoare, ca o viziune modernă a explorării sinelui și a lumii dintr-o perspectivă arhaică, a poemului vechi și viu care teaurizează latențele și le verifică rezistența. Adâncimea metafizică a unor poeme este arma secretă a lui Vasile Dan care împinge realul în vis, profanul în sacralitate, întâmplarea în parabolă și luciditatea în melancolie. Dar numai atât cât e necesar discursului său să se evapore, poemului să devină evanescent iar poetului să intre în levitație. Cu alte cuvinte *cealaltă scriere* (cu cerneală simpatcă) pe care o descoperă poetul este expresia vechimii și simplității propriului limbaj, traducerea unei filosofii proprii, animată de logica viului așa cum e reflectată de poemul *A vorbi. Chiar clipa dinainte*. Chiar titlul volumului e un simbol al contradicției postmoderne, al condiției creației contemporane, confruntată cu noi provocări și descoperiri. **Cartea vie** înfruntă în felul ei, subtil, lumea virtuală și noile tentații ale spiritului de pe o poziție umilă, profund umană, în care cultul sacrului nu a dispărut. De altfel, poetul oferă, începând cu poemul *Genesă*, o altă ipostază a nostalgiei paradisiace, o viziune dramatică a nașterii limbii originare în „supra universală”. Incidența vechimii și a mitului cu natura și viața conferă poetului modern și biografiei sale spirituale un plus de vigoare și prospețime. Cât privește miza eseurilor și a articolelor sale de atitudine din volumul **Proza zilei** (2004), Vasile Dan nu-și face iluzii, dar știe că ele au provocat reacții atât din partea unor persoane suspicioase cât și din partea unor personalități accentuate, vizate. Cu toate că s-a format ca poet, Vasile Dan nu scrie articole ca un poet, bazându-se pe metafore, pe jocuri subtile, pe sensibilități extravagante sau pe subiectivitate. Nu se lasă (se) dus de sentimente sau de fluxul interior al memoriei. Articolele au claritate în expresie, limpezime în idei, emit judecăți de valoare și nu în ultimul rând au exigență morală. Multe din ele sunt eseuri autentice pe teme de actualitate. Ca adept al culturii de performanță el reușește să se miște cu abilitate și prudență atât în palierul politic cât și în cel istoric. Cunoaștem mulți universitari care îl invidiază pentru stilul și clasa sa. Din care nu lipsesc spiritul polemic, gândirea sistemică și umorul. Putem adăuga scrupulul filologic, o calitate tot mai rar întâlnită la articlerii de azi. De aceea, articolele adunate în **Proza zilei** pot fi considerate un fel de îndreptar lucid al tranziției. Un îndreptar lucid și nepătimăș. Editorialele sale de după 1990, interviurile cu scriitori și articolele de opinie din „22” îl impun drept un *spiritus rector* al întregii

grupări arădene. Vocația prieteniei, a prieteniei literare constituie un capitol aparte din viața poetului. Fără ea, poetul nu ar fi reușit să canalizeze energiile culturale atât de diverse și opuse într-un spațiu al multiculturalității cum este Aradul.

CĂRȚI PUBLICATE:

- Priveștiștile**, versuri, Editura Facla, Timișoara, 1977;
Nori luminați, poeme, Editura Eminescu, București, 1979;
Scara interioară, poeme, Editura Facla, Timișoara, 1980;
Arbore genealogic, poeme, Editura Eminescu, București, 1981;
Întâmplări crepusculare și alte poeme, Editura Eminescu, 1984;
Elegie în grădină, poeme, Editura Eminescu, București, 1987;
Drumul cu ființe, poeme, Editura Eminescu, București, 1990;
Un li pe drumul mătășii, Jurnal chinezesc, Editura Mirador, Arad, (ediția I, 1997; ediția a II-a, 2002);
Pielea poetului, poeme, Editura Mirador, Arad, 2000;
Carte vie, poeme, Editura Mirador, Arad, 2003;
Proza zilei, eseuri, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2004;
Poem vechi, poeme, Editura Dacia, Cluj, 2005;
A syiv valahol fenn dobog/ Inima sună undeva sus, Ediție bilingvă maghiaro-română, Editura Amon, Budapeșt, 2006;
Folyékony tükör, poeme în limba maghiară traduse de Balázs F. Attila, Editura AB-ART, Bratislava, 2010;
Întâmplări crepusculare și alte poeme, antologie de autor, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011.

REFERINȚE CRITICE:

În volume:

- DBLR s.v., DGLR s.v., DSA s.v., DSB s.v.**; Nicolae Ciobanu, **Însemne ale modernității**, II, Editura *Cartea Românească*, București, 1979, p. 201-202; Victor Felea, **Aspecte ale poeziei de azi**, Editura Dacia, 1980, p. 274-275; Cornel Moraru, **Textul și realitatea**, Editura Eminescu, 1984, p. 131-132; Gh. Grigurcu, **Existența poeziei**, Editura Cartea Românească, 1986, p. 358-359; Al. Cistelean, **Poezie și livresc**, București, Editura Cartea Românească, 1987, p. 127-132; Al. Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, Timișoara, 1994, p. 214-218; Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, București, Editura Eminescu, 1995, p. 189-190; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Arad, Editura *Mirador*, 1996, p. 57-63; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capărul nopții**, Editura Ideea Europeană, București, 2008, p. 153-158; Ioan Holban, **Literatura română de azi**, Editura Tipo Moldova, 2012.

În periodice:

- Marcel Pop-Corniș, „Orizont”, nr. 52/1977; Lucian Alexiu, „Orizont”, nr. 23/1987; Gh. Mocuța, „Luceafărul”, nr. 25/ 1987, Adrian Popescu, „Steaua”, nr.

3/1990, Cornel Ungureanu, „Orizont”, nr. 9/1991; Daniel Vighi, Vasile Popovici, „Orizont”, Virgil Podoabă, Aurel Pantea, Al. Cistelean, în „Vatra”, Ion Bogdan Lefter și Alex. Ștefănescu, în „România literară”, Al. Călinescu, în „Cronica”, Romulus Bucur, în „Arca” și „Familia”, Andrei Bodiu, în „Observator cultural”, Adrian AluiGheorghe, în „Convorbiri literare”, Gheorghe Mocuța, în „Poesis”, Bucur Demetrian, în „Ramuri” ș.a.

APRECIERI CRITICE:

„Avem de-a face, în fond, cu o autentică simțire naturistă care fraternizează prin pure elanuri și subtile intuiții cu lucrurile, cu universul.” (Victor Felea, **Aspecte ale poeziei de azi (XX)**, Editura *Dacia*, Cluj, 1980, p. 274)

„**Arbore genealogic** fixează, așadar, într-un spațiu liric original, din ce în ce mai sobru și mai nuanțat, imaginea poetului tânăr, ajuns la maturitatea talentului și artei sale.” (Cornel Moraru, **Textul și realitatea**, Editura *Eminescu*, București, 1984, p. 131).

„În versurile lui Vasile Dan (**Întâmplări crepusculare și alte poeme**, Editura *Eminescu*, București, 1984) iese la iveală acea stare de spirit proprie multor poeți tineri de azi, care constă în tratarea intelectuală a lirismului, adică în abordarea sa lăuntrică, intrinsecă. Nu un *sentiment* străin, în fond, de creație, nu o *temă* exterioară acesteia îi ghidează, ci capacitatea de a declanșa *arderea* lirică din propria-i substanță, din scriptica-i determinare *pură*. Ceea ce nu înseamnă refuzul existențialismului, care, oricum, impregnează propozițiile estetic calificate, ci transmutația sa (alchimică) într-o nouă condiție.” (Gheorghe Grigurcu, **Existența poeziei**, Editura Cartea Românească, București, 1986, p. 358)

„Poet ieșit din coastele îngerești ale lui Ioan Alexandru, Vasile Dan scrie o poezie frumoasă, câteodată chiar prea frumoasă, plină de zumzete suave și plutind într-o luminozitate fosforescentă.” (Al. Cistelean, **Poezie și livresc**, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 127)

„Poetul e un caligraf meticulos și subtil al impresiilor, ridicate prin reverie la extaz, pe care i le lasă peisajul căzut sub privire dar îmbogățit, ca la impresionisti, de mișcarea și culoarea proiecțiilor imaginare.” (Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, Editura Eminescu, București, 1995, p. 189)

„Vasile Dan ne propune o **Carte vie**, recentul său volum de poeme apărut, ca și precedentul, **Pielea poetului** (din anul 2000) în condiții grafice de invidiat [...] Cartea vie și cititorul său nu mai au ambițiile canonice ale unei lecturi de specialitate, ci se înscriu în sfera unei realități mântuite de orgoliul literei. „Răsfoirea” e a unui suflu cosmic în curenții căruia, se subînțelege, sufletul uman e doar o componentă neprivilegiată. Nu litera, ci spiritul unei astfel de lecturi e dorit. Miza poeziei trebuie căutată în această intricare a umanului cu ceea ce tradiția numește natură. Poemul liminar (*a vorbi. chiar clipa de dinainte*) pare o aplicație a acestei „voinețe de reprezentare”. Cel ce scrie este, el însuși, un cititor de sine, înfrigorat parcă de

un mesaj ce îi parvine mereu contaminat de prezențe străine. Contemplînd «cenușa literelor/ pe hîrtie/ (abia de îți ții respirația peste ele/ precum un cititor ingenuu analfabet)», el fiind, în fața *cărții vii* (a existenței), un «cititor hămesit într-o limbă străină» (*carte vie*). Omul diurn din el, împovărat și alienat de «memoria facilă», neîndemînic pentru că prins în specie, are momentul său de aventură cînd «seara te împiedici de omul în trei picioare» și se simte supravegheat: «cineva parcă te privește drept în creștet./ tu pînă la umeri afundat în pămînt.» E o instanță sau o entitate de neelucidat cu instrumentele și simțurile de acord uman; ea poate fi doar ascultată. Poemele din *carte vie* sînt astfel de tatonări ale misterului, și majoritatea caută să transcrie absența (sau sinonimele ei, tăcerea și orbirea) prin terminațiile lor accesibile simțurilor, mereu fiind mai acută senzația de impalpabil, de remanență probabilă, de dubiu și taină. Într-un astfel de teritoriu al poeziei, oricîtă încordare a literei lasă senzația de nesațiu și de incertitudine, «precum polul/ nord ar fi pretutindeni» (*nord*). În poemul *genesă* această situație este oarecum explicită, și prevalări precum «nu se vorbea nici o limbă, ca într-o supă universală pluteam deasupra» sau «auzi din toate părțile limba» sînt suficient de elocvente pentru înțelegerea acestei poetici a performării spiritualiste. Dialogul poetului cu lumea – care, cum spuneam, este, în fond, o lectură frisonantă – nu poate construi decât arhitecturi imateriale, al căror desen fin nu se lasă editat în cărțile moarte ale bibliotecii (cea din poemul *an nou, trup vechi* «îmbătrânește singură»): «citești/ideogramele repezi pe apa/ pe care tot vîntul le șterge». O poetică a fulgurației și a iluminării în clipă prezidează textele din *carte vie*. Cîteva titluri care o ilustrează în chip rafinat: *descântec*, *dialog*, *clipă*, *munte la colibița*, alt *munte la colibița*, *dimineață*, *orb*, *cântec*, *țipătul*. Ele corespund acelei precipitări invocate în poemul *o îngere*: «explicația unui mut grăbit/ să adune totul într-o expresie/ concentrată ceva covîrșitor». Timpul și spațiul poemelor din *carte vie* circumscrie spiritualului sugestiv, abstract și concentrat se exprimă într-un limbaj care solicită nominalul, genericul, ignorînd senzorialul, concretețea și imediatul. Există însă în noul volum de versuri al lui Vasile Dan și texte care pornesc de la observația realității imediate, pe care o descriu cu o vădită plăcere a detaliului, dar pe care o convertesc, revalorizînd-o, într-un peisaj de semn simbolic. un *altceva* se citește cu ajutorul semnelor realității. În *sat scufundat* poetul începe astfel: «eu am văzut însă altceva aici». Peisajul unui «sat întreg de munte din care nu se mai vedeau/ decât acoperișurile caselor vechi» își orientează liniile de fugă spre imaginea unui ultim locuitor care «citea apa», avatar, acesta, desigur, al vîntului care răsfoiește cartea vie și al ipostazei poetului din poemul *dialog*. În *biblioteca devastată* întâmplarea reală e citită de poet ca o apocalipsă și ca o execuție a corpului esențial al poetului. În *cap de înger de ghips căzînd chiar în fața mea* întâmplarea e echivalentă cu o relație irepetabilă a morții. (...)» (Ioan Moldovan, *Arhitecturi imateriale*, în „Familia”, nr. 5/ 2003)

„Dar punctul vizionar cel mai avansat al «miradorului» lui Vasile Dan îl reprezintă neîndoios poemul intitulat *biblioteca devastată*. În liniile febricite ale

acestuia (tonul *cool* bate în retragere) e transcrisă experiența totalizantă a copilului etern care «scîncește» într-o temerară tentativă de-a cuprinde într-o sensibilă acoladă atît biblioteca cît și viața, în speță nucleele generatoare ale celei din urmă, moartea și erosul. Femeia posedată nu e numai o verigă a transiterii mesajului vital al fecundării, ci și o revărsare a maternității în sens invers, o retroactivă naștere a bărbatului. Incestul și candoarea se mixează. Pe de o parte, senzualitatea își divulgă esența teribil impură, victorios amorală, iar pe de altă parte se mîntuie exploatîndu-se în «vidul» scriptic, în indicația nulă a degetului care nu arată nimic, ca o (re)naștere întru text. Un soi de «a doua viață» a autorului, într-o limbă, firește, „mare”, limba imprescriptibilă a poeziei: «din munte nu se vede nimic acolo între cărți/ filele scrise mărunț, răvășite sub picioare/ în bătaia unui vînt care îți aprinde doar sîngele./ o, femeie cu sexul indolent și mereu receptor, care te naște/ în timp ce tu o posezi/ cu unghiile rupte, cu degetele ca niște sfircuri roșii/ și palpitînde/ cu care îi apeși ușor pielea pîntecului ce tremură excitat./ o, mamă iubită, o, femeie ce te naște în vid/ hîrțile în devălmășie zac pretutindeni/ îngropat din ele te ridici ca dintre valuri/ albe de var./ țipătul femeii în fața dezastrului/ trupului tău excitat explodînd în erecție/ soarele a găsit o fisură prin care să intre/ în camera în care scîncește un copil/ cu capul tău în palme/ bate ca o carie în lemnul gustos inima/ dihonă roșie, fără chip/ cu ochii nu vezi, cu limba n-atingi/ sexul galben al nopții/ cîndva ne-am cunoscut printre filele acestea/ chiar înainte de a le da eu însumi foc în alexandria/ cititor orb sînt acum cu pîntecul supt/ pe pieptul meu dezgolit/ un deget arătător/ fără mîna.» Parafrazînd o formulă celebră, am putea afirma că Vasile Dan e un poet care adoră copilăria ca pe un centru absolut cu circumferința nicăieri.” (Gheorghe Grigurcu, în *Efectul copilăriei* (în „România literară”, nr. 22, 4-10 iunie, 2003, p. 9)

„Poet al modernității, Vasile Dan nu refuză experiența postmodernă. Nu e vorba aici de un poet sensibil la mode. Mai degrabă de unul care-și adecvează multiplele mijloace în funcție de mesaj. E de citat în acest sens un poem, după părerea mea antologic, *tars* [...] A călători este, în **Carte vie**, echivalent cu a rătăci. Drumurile par fără sfârșit pentru că revenirea în matca firescului este, de fapt, imposibilă. E un spațiu și un timp ce nu mai pot fi atinse. Nu întâmplător în această carte de maturitate, copilăria e evocată ca, vorba altui poet, un „Eden al lumii”. (...) *Carte vie* e un volum de deplină maturitate al unui poet ale cărui dileme se convertesc în autentică tensiune interioară. Fascinația (i)materialității, explorarea dincoace și dincolo de granițele omului și ale umanului, tentativa de a regăsi firescul sînt mărcile care individualizează pregnant această frumoasă carte-obiect” (Andrei Bodiu, *Fascinația (i)materialității*), „Observator cultural”, nr. 162/ 2003)

„Construit pe relația lumină-umbră, volumul lui Vasile Dan reușește să creeze acea atmosferă învăluitoare care preschimbă înstrăinarea într-un limbaj familiar adresat cititorului („o, cititor hămesit într-o limbă străină”). Încă o dată, Vasile Dan este poetul unui ceremonial al cuvintelor care străpung întunericul („un fierăstrău fosforescent în întuneric”) sau plutesc în înălțimi inaccesibile („un penet în levitație”). Această carte de citire nu poate fi descrisă decât în linii delicate ale gravorului sau cu ajutorul unui material lexical despovărat de contingent, purificat

până la esențe, fiindcă Vasile Dan se îndreaptă spre floarea absentă din orice buchet, spre o lume a tăcerii, a imponderabilelor fantasmе” (Bucur Demetriad, *Descrierea cărții*, în „Ramuri”, nr. 3-4/ 2003)

„Adâncimea metafizică a unor poeme este arma secretă a lui Vasile Dan care împinge realul în vis, profanul în sacralitate, întâmplarea în parabolă și luciditatea în melancolie. Dar numai atât cât e necesar discursului său să se evapore, poemului să devină evanescent iar poetului să intre în levitație. Cu alte cuvinte *cealaltă scriere* (cu cerneală simpatică) pe care o descoperă poetul este expresia vechimii și simplității propriului limbaj, traducerea unei filosofii proprii, animată de logica viului așa cum e reflectată de poemul *A vorbi. Chiar clipa dinainte* din volumul **Carte vie** (2003). Chiar titlul volumului e un simbol al contradicției postmoderne, al condiției creației contemporane, confruntată cu noi provocări și descoperiri. Cartea înfruntă în felul ei, subtil, lumea materială și noile tentații ale spiritului de pe o poziție umilă, profund umană, în care cultul sacrului nu a dispărut. De altfel, poetul oferă, începând cu poemul *Genesă*, o altă ipostază a nostalgiei paradisiace, o viziune dramatică a nașterii limbii originare în „supra universală”. Incidența vechimii și a mitului cu natura și viața conferă poetului modern și biografiei sale spirituale un plus de vigoare și prospețime.” (Gheorghe Mocuța, *Vasile Dan: urcarea treptelor*, în „Poesis”, nr. 11-12/2003)

DEME, SANDA MARIA

Poetă. Medic primar neurolog, doctor în științe medicale, Conferențiar Universitar Doctor la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Facultatea de Medicină. *Născută* la 11 ianuarie 1961, la Timișoara. *Părinții:* Alexandru, inginer, Maria, medic. *Studii:* Facultatea de Medicină Generală „Victor Babeș” Timișoara (1979-1985), medic primar neurolog din 1998. Studii postuniversitare – Doctorat – Facultatea de Medicină Generală „Victor Babeș” Timișoara 1993-1999, în prezent medic primar neurolog Secția Clinică Neurologie Arad, Șef disciplină Neurologie și Neuropsihologie, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Facultatea de Medicină. *Activitatea:* medic stagiar Arad (1985-1991), medic rezident neurolog Timișoara (1991-1994), medic primar neurolog (1998), doctor în Științe Medicale cu teza „Particularități de evoluție la pacienții cu leziuni de emisferă dreaptă” (2000). *Debut literar* cu volumul de poezie **Am strigat după mine**, 2009; *Premii literare:* Premiul de debut al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor (2012); A publicat poezie în revistele: „Arca”, „Poesis” și „Nase Snahy Plus”(Nădlac).

Sanda Maria Deme scrie o poezie a ipostazelor comunicării și limitelor ei. De la identificare și căutarea eului la trădare. E un interval esențial, un „cântec al vârstelor” pe care poeta, dublată de căutările medicului îl explorează hotărât, în volumul **Am strigat după mine**, 2009. Dar nu numai cu mijloacele psihanalizei, ci cu ajutorul unei subtile arheologii sufletești: „Am strigat după mine/ dar nu m-am auzit/ nu m-am zărit,/ doar simptome de Zvon, alarma inimii/ se pierde în nuanțe verzui/ Nu clocesc în captivitate/ nu suport delfinii răniți/ culoarea metalului de aur mă deprimă/ În gheața apei stau îngeri cu chipuri speriate/ așteptând greșeli capitale/ „lasă-ne Doamne” se tânguiau păcătoșii,/ în dezordinea ideilor apare Frica./ jupuită Melancolia atârnă plină de sânge/ și trupul ascunde privirea întoarsă curajos/ păcălindu-și gustul cu arome” etc. Poeta se identifică în finalul poemului cu imaginea Rusalcei „prăbușită în nisip încins/ năluca de la marginea lumilor.” Versul următor marchează esența acestei căutări: „în fond viața-nseamnă și puțină moarte.” E o căutare rațională și irațională, o aventură care se prelungește în noapte, dar, prin contrast, și în „foamea de soare” din sânge. „Războiul șoptit” al gândurilor, imaginabilul, incertitudinile, mesajele din Neuroland, psihoterapia, semnele de foc,

dorințele și psihanaliza lor constituie eșafodajul discursului liric care stă la baza explorării eului și relevării ipostazelor lui. Vasile Dan remarcă modalitatea „intens confesivă” a acestei poezii precum și frustețea interogațiilor care dau o anumită calitate expresiei. Gesticulația care însoțește acest ritual se transformă într-un limbaj al trupului, al feței, al mâinilor care alunecă dincolo de vizibilul existenței: „Îmi acopăr fața cu mâinile/ Rămân tăcut și încerc să-mi imaginez apusul”. Poezia, prin limbajul ei inocent, declanșează metempsihoza lirică: „duc în mine vieți trecu te/ mă recunosc doar din priviri și vorbe// am rugat lucrurile să mă lase în pace// în bucătărie mirosuri de verbină/ în cameră culori de verde”. Imaginarul poemelor se situează în siajul dintre pulsionile subconștientului – explorat constant - și fiorul metafizic exprimat în formule sau metafore desprinse din orizontul tradițional: Frica, Melancolia, Doamna neliniștii, focul vrăjit, Rătăcitorul, Himera... Tema comunicării cu celălalt și salvarea prin dragoste își găsesc câteva ipostaze. Încercarea de a-l înțelege pe celălalt creează o anumită dependență a sinelui, neînțeleș de destin. Cuvintele par incapabile să cuprindă toate nuanțele sentimentelor și ale relației dintre sexe. Neîncrederea în cunoașterea prin cuvinte comportă mai multe episoade. Unul este poemul *Eternul surogat*, altul *Amăgirea*. „Sintaxa obscură” și căutarea cuvintelor pentru celălalt sunt imagini ale neîncrederii în cuvânt și în vorbele care și-au pierdut sensul: „Vorbele atârână/ ca rufele scrobite/ albite/ aspre./ vorbele acestea mă sufocă./ sunt zdrențuite/ de plimbări printre stele/ pași pe lună/ vorbe intoxicate cu nori lăptoși”. Reacția poetei comportă o dimensiune hermeneutică a înțelegerii lumii și a semenilor. De unde și încercarea de a da un contur revelatoriu literelor și semnelor obscure: „Eu am să compun un cântec de leagăn/ să-mi adorm copiii/ am să adorm și eu/ ghemuit ca o fetiță fără părinți/ sub noi/ o mână nevăzută/ va săpa niște litere mari gotice/ și câteva semne de neînțeleș”. Poemul *Scamatoriile serii* exprimă întregul proces de cristalizare al poemului prin forța iluzorie a ființei care se prăbușește în sine. Găsim aici un strigăt metafizic, un strigăt în deșertul ființei. E un lirism timid, reflexiv, care își forjează verbul și își coagulează forța prin descătușarea energiilor subconștientului în orizontul cunoașterii, ferindu-se de clișeele suprasaturate ale paradigmelor lumii de azi. Un strigăt în deșertul ființei. În al doilea volum, **Domul interior**, 2011, poeta își încredințează confesiunea poetică unui Hermes imaginar; ea scrie în continuare un lirism timid, reflexiv, care își forjează verbul și își coagulează forța prin descătușarea energiilor subconștientului în orizontul cunoașterii, ferindu-se de clișeele suprasaturate ale paradigmelor lumii de azi. Concepute ca „trepte spre cer” ale ființei, poemele din primul ciclu apelează la simboluri și momente christice (*Cinci pâini și doi pești*, *Lazăr înviatul*, *Grădina cu măslini*, *Copacul lui Zahau*) pentru a-și ilustra aspirațiile și rostul ca ființă, în poemul *Monolog în Neuroland*: „Nu te pot învăța despre Dumnezeu/ e mai ușor să lași lucrurile să te aștepte/ în tine se întâmplă totul/ ai subiectul, ai starea/ nu tratezi subiectul, nu tratezi starea/ Vin eu bufnița albă în curtea ta interioară/ să-ți spun despre suvoaiele de nelămuriri” etc. „Neurolandul” medicului este ecoul îndepărtat al unei

altfel de cunoașteri. Poezia e cunoaștere de sine dar rostul acestei cunoașteri e uneori abandonat în favoarea semenilor: „Am grijă de oameni ca să uit de mine”. Poemul *Reflexiuni de noapte obișnuită* ne destăinuie ceva din modalitatea și gesticulația ființei în căutarea libertății și a realului. Reflecțiunea asupra realului conduce spre poemul notației de stări și situații cotidiene încifrate într-un corsaj ermetic, pe diferite motive: călătoria, dragostea, memoria, căutarea, visul, descifrarea unor simboluri, înțelegerea aproapelui. Ciclul „Din călătoriile mele” conține poeme legate de anumite locuri încărcate de amintiri și emoții, de mitologii și semne ascunse. În poemul *Alice și flacăra violetă* ni se dezvăluie un moment din „proba labirintului” și se adoptă un ton al rezistenței și împotrivirii ființei la rău și alienare. Poeta dedică mai multe poeme iernii în tentativa de a-și căuta „eurile multiplicare”. Înstrăinarea ființei, „singurătatea cuvintelor”, episodul stingher” de viață, ... sunt momente ale verificării destinului și a rezistenței în fața dorințelor. În poemul *Stări sufletești* căutarea obsesivă a celuilalt sfârșește într-o abandonare de sine. Al treilea ciclu stă sub semnul somnului și al muzicii. „Play along – sueno” conține poeme muzicale, ritmate după o vibrație interioară și se numesc *Sueno pianissimo*, *Sueno, pe coarda sol*, *Sueno, insomnii-impromptu*, *Sueno cavatina* etc. Motivul dragostei revine și aici cu o anumită pregnanță. Sunt întâmplări desprinse din mitologia subiectivă a poetei, plămădite într-un aluat prea crud pentru a deveni o lectură confortabilă. Din *Wonderlandul Alicei* poeta ne trimite o odisee personală, fragmentată de de timp și somn: „imaginile mi se scurg printre degete/ ca o acuarelă/ culorile sunt mai înțelepte decât mine/ potrivesc singure alfabetul singurătății/ Am venit din Wonderland nedumerită/ iepurele alb m-a scuipat/ motanul mi-a spus o poveste/ imposibil de potrivit cu lumea de-acolo,/ m-am simțit rotundă ca o pecete/ ascunsă în dicționarul de simboluri/ să știi că n-am descâlcit ghemul/ e prea rotund/ prea multă alchimie spirituală/ în Țara Cuvintelor Meșteșugite/ imaginile din oglindă trec prin mine/ nu știu dacă vin sau dacă pleacă/ Ochiul Timpului e același/ Adorm legănată de evenimente importante/ cineva îmi măsoară ceasurile/ - Alice, abracadabra, abracadabra!” Ipostazele eului confirmă relații noi cu arta protestatară, cu contrastul și dizarmonia unei lumi care are „o alcătuire imperfectă”, dar și cu „labirintul din noi”. *Domul interior* e o metaforă a filtrării lirice a unei lumini „feroce”, o metaforă a protejării ființei într-un univers decadent. Demersul liric al Sandei Maria Deme provoacă un feed-back liric, o nevoie de a sparge barierele logicii comune și de a reconfigura imaginarul copilăriei.

CĂRȚI PUBLICATE:

Am strigat după mine, [poeme] Editura Mirador, Arad, 2009;

Domul interior, [poezii] Editura Mirador, Arad, 2011.

APRECIERI CRITICE:

„Cu siguranță, eul liric care își caută identitatea în poemele pe care le scrie Sanda Maria Deme este poeta însăși. Ea scrie o poezie confesivă în care motivul central e și aici obiectul spectral. Oglinda, „mecanism semiotic” (Umberto Eco),

simbol al cunoașterii și punct de plecare al dedublării: „Simt că mă prăbușesc în mine/ în oglinzi paralele asimetrice,/ prea multe realități/ a mea, a ta, a noastră/ mă cuprind uneori/ în cămașa neagră a gândului”. Sentiment atât de caracteristic poeziei moderne. Oglinda e aici principiu al feminității și al nopții: „până la ziuă mai sunt o mie de ani/ și până la mine mai sunt o mie de nopți”. Ființa își pierde certitudinile, se înstrăinează. Aude un Zvon, intră în panică, apare Frica, e cuprinsă de Melancolie, se refugiază în amintire, în memorie. Stările sufletești, tulburătoare, sunt transmise cu majusculă, devenind astfel trăiri esențiale ale eului deusolat, plecat în căutarea adevărului, a sensului adânc al existenței. Această căutare pe cont propriu, dincolo de rutina zilei, se face pe tărâmul visării, al libertății de gândire, vis saturat de impresii vitale, încărcat de toate sensurile realului. Ființa agresată de realitate evadează astfel într-un timp închis în poezie, în care orice e posibil: „Azi mă prefac în lacrimă/ aş putea să învăț să mor/ ridic pleoapele încet cu efort/ și tot încet cu efort cuvintele”. În liniștea nopții, cu prețul singurătății, are loc revelația. Așa se naște poeta care vede nevăzutele și aude neauzitele: „Sunt doar eu, conturul unei stele pierdute/ fragilă și blândă/Văd după atâtea veacuri/ tremurul ei/ când cade o piatră în apă/ să legene depărtate maluri.” Ea va trimite mesaje din „Neuroland”, din ținutul lăuntric al trăirilor. Neliniște și îndoială: „Oare nu timpul ne trăiește pe noi?/ Cine cui se dăruiește?” Senzații transmise stilistic prin repetate interogații retorice care, alături, exprimă simțământul frustrant al necunoscutului, al inexplicabilului: „Te-ai întrebat/ de ce/ frunza lipită de călcâiul meu/ e luminată de/ un licurici?” (Lucia Cuciureanu, *Femeia din oglindă*, revista „Familia”, nr. 1 (542), ianuarie 2011)

„Narcisiac (*oglinza, zăpada, apa ulcioarelor*), așa cum se și cuvine, discursul poetic semnat de Sanda Maria Deme are în acest „ținut” un sistem de semne eterogen și permisibil poate prin chiar premisele conotațiilor acordate de cititor „toponimului”, poetei revenindu-i „obligația” de a desemna doar anume semne, doar anume relații între acestea ori ale acestora cu semnele din afara „ținutului” astfel încât teritoriul decupat să-i poarte, distinct, semnătura, să devină proprietatea sa (poetică) indiscutabilă.” (Ada D. Cruceanu, *Neuroland. Un ținut poetic*, revista „Cafeneaua literară”, nr. 3 (98), martie 2011)

DOVALY, ANA CAROLINA

Poetă. (pseudonim literar Anna Karolína Dovál'ová) Născută la 10 iulie 1978, Arad. *Studii:* Universitatea „Konstantin Filozoful” din Nitra (Slovacia) Facultatea de Științe ale Naturii, specialitatea geografie – psihologie. *Activitatea profesională:* Consilier școlar. *Debut* în revistele „Naše snahy” (Strădaniile noastre), „My” [„Noi”] și în revista bilingvă „Rovnoběžné zrkadlá” – [„Oglinzi paralele”]. *Membră* a Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko” din Nădlac, membră a Cenaclului literar „Ondrej Štefanko” din Nădlac. Din anul 2008 membră a Uniunii Scriitorilor din România.

CĂRȚI PUBLICATE:

Netvor [Neființă], 1999, Editura Ivan Krasko;
Spoved' pred sebou [Autoconfesiune], 2001, Editura Ivan Krasko;
Uroboros [Uroboros], 2003, Editura Ivan Krasko;
Modrá letenka [Albastrul bilet de avion], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2009.

Poezii apărute în volumul celor 7 poeți slovaci din România „**Ozveny po výkriku**” tradus în esperanto „**Eho de niaj krioj**”, 1996, Editura Ivan Krasko, în volumul **Som viac ako si o mne myslíte [Sunt mai mult decât gândiți despre mine]**, 1997, Editura Ivan Krasko și în volumul **Tineri poeți minoritari**, 2000, Editura STATUS.

REFERINȚE CRITICE:

Dagmar Maria Anoca în „Rovnoběžné zrkadlá” – „Oglinzi paralele” (anul II / 1997, nr.2, anul III / 2003, nr.3) și în volumul **Slovenská literatúra v Rumunsku-Literatura slovacă din România** (2002, Editura Ivan Krasko), în revista literară „Naše snahy Plus” – „Strădaniile noastre Plus”, nr. 3, 2009.

APRECIERI CRITICE:

„Acest tempo și ritm fragmentează intonația și, evident, scoate în evidență cuvinte separate, canalizând atenția asupra semnificației lor în sine și abia pe urmă în context. Astfel ne trimite cu gândul la numărători sau descântece, fie la porunci și comenzi, sau, pe de altă parte la afirmarea unor adevăruri, la o comunicare imediată din prima suflare și prima găselniță. Asemănător ca și în alte volume anterioare, poeta

se confruntă cu urâtenia și răul din lume, cu aspecte morbide și respingătoare, de parcă ar viza exorcizarea („*recunosc/ în poeme am venit/ să scap/ de mine însămi,- fuga*), acest rău nefiind concretizat, nu devine istorioară, o desfășurare epică, e un enunț, o constatare, sentiment și trăire subiective. Trimiterile la autobiografic, la angoase personale și întâlniri cu „capcanele”, dimensiunii biologice, aspecte relativ constructiv obiectivate, devin imagini ale existenței noastre care face din noi privitori ai propriilor noastre morminte, oameni livrați a fi „cină pentru viermi”. Plăgile moderne ale oamenilor și societății, precum incertitudinea, singurătatea, depresia, boala, angoasa – denumite direct, alegoric (*hoinar în copac...*) sau metaforic (*mătasea sângelui brodată pe obraji*) constituie reflectarea percepției intens subiective a lumii cu care se luptă poeta. Așezarea titlului sub textul poemului (care de fapt trebuia să fie trecut pe pagina următoare dacă nu ar fi mai costisitor tiparul) se aseamănă cu un fel de încheiere, rezumare, fixare a celor spuse, procesul de elaborare a poemului poate fi deci numit inductiv – ceea ce este mai creativ decât deducția – care ar fi corespuns unei structuri cu titlul plasat deasupra textului. La aceasta trebuie să se mai adauge ignorarea punctuației și a unora din regulile de ortografie (nu se face uz de litere mari la începutul propozițiilor – doar numele proprii sunt ortografiate cu literă mare la începutul cuvântului). Este o manifestare a căutărilor postmoderniste de alteritate, punere la îndoială, deconstrucție a textului și reinventare a unei noi ordini.” (Dagmar Maria Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku [Literatura slovacă din România]**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2010, p.236)

„Poemele Annei Karolína Dovál'ová (Zimbran, 1978) se caracterizează printr-un lirism fin și concretizări exterioare ce curg șuvoi, materializare a senzațiilor interiorizate. Dovál'ová relevă importanța spiritului pur al poetului și a visurilor în viața acestuia. Poetul este salvatorul omenirii, denunță plăgile vremurilor, acționează în vederea reducerii, în societatea umană, a tăcerii lipsite de harul creației. Motivul ascunderii în spatele cuvintelor, din fața propriei conștiințe și a oamenilor determină extincția omului, care are întotdeauna posibilitatea de a reveni la puritate și neîngrădirea mediului de viață.” (Šenkár, Peter, *Slovenské pohľady na literatúru, umenie a vedu*, 2012, nr.9, p. 114.)

„...sufletul ei ascunde un sensibil seismograf al valorilor relativizate și relativizante. Este vorba despre valorile din forul ei interior și cele din afara personalității sale, așa că s-ar putea spune că procesul de autoidentificare în cazul poetei Anna Karolína Dovál'ová nu s-a transformat în „autotămâiere” atât de frecventă la autorii tineri. Dacă versurile acestei autoare, „sunt mai mult/decât credeți despre mine...” semnalizează o tendință de supraapreciere, continuarea (a doua parte a poeziei SUNT), schimbă totul, iar tânăra poetă lasă să răsune cu o ironie simpatică: „păcat de cuvinte/ pentru a spune / ce sunt cu-adevărat”. (Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunsku [Scriitori slovaci contemporani din România]**, Nitra, Universitatea Constantin Filozoful, 2009, p. 107.)

DOVALY, ȘTEFAN

Prozator. Traducător. Pseudonim: Ștefan Dovál'. Născut la 11 decembrie 1950, în orașul Nădlac, jud. Arad. Mort la 19 martie 2011. *Studii:* școala primară, gimnaziul și liceul la Nădlac; Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi slave, specialitatea: limba și literatura slovacă, limba și literatura română (anul absolvirii, 1974). *Activitatea profesională:* profesor de limba și literatura slovacă la Școala generală din Huta Voivozi, jud. Bihor (1974-1977), profesor, director, la Casa pionierilor și șoimilor patriei din Nădlac, jud. Arad (1977-1990), redactor la revista Uniunii Democratice al Slovacilor și Cehilor din România (redactor șef –

1995 – 2002), *Naše snahy (Străduințele noastre)* – 1990-2011. *Debut:* proză scurtă, **Janin prípad [Cazul Ianei]**, în almanahul „Variácie” [„Variații”], 1980. *Debut editorial:* volumul de proze scurte: **Návraty [Întoarcerile]**, 1984. *Colaborări* la revistele: „Orizont”, „Triumf”, „Literárny týždenník” (Slovacia), „Rovnoběžné zrkadlá” – „Oglinzi paralele”. *Membre* al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1991; membru de onoare al Asociației Scriitorilor Slovaci (Republica Slovacă), membru al Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko” din Nădlac; președinte al Cenaclului Literar „Onrej Štefanko” din Nădlac. Premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Arad, pentru volumul de proze scurte **Žofine trápenia [Grijile Sofiei]**, 1999.

CĂRȚI PUBLICATE:

Šťastie [Norocul], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1995;

Šedé dni [Zile cenușii], roman, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1997;

Žofine trápenia [Grijile Sofiei], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1998;

Zima v záhradách ruží [Iarna în grădinile trandafirilor], roman, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 1999;

Spontánne stretnutia [Întâlniri spontane], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

Návraty domov [Întoarcerile acasă], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2001;

Dydine zážitky [Pășaniile Dydei], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2006;

Tu a inde [Aici și dincolo], proză scurtă, Editura Ivan Krasko, 2008;
roman, **Úsmevy a chmáry [Zâmbete și întunecimi]**, Editura Ivan Krasko, 2009.

REFERINȚE CRITICE:

în volume: **DSA s.v., DSB s.v.**, Peter Andruška: **Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme** (Bratislava, 1994); Peter Andruška: **Literárna tvorba národnostných menšín** (Nitra, 2000); Dagmar Mária Anoca: **Hľadanie sférického priestoru** (Nădlac, 1997); Corneliu Barborică: **Pohlady, rozhlady a solilokviá** (Nădlac, 1996); Florin Bănescu: **Mușchetarii Câmpiei de Vest** (Nădlac, 1996); **Slovník slovenských spisovateľov Dolnej zeme. Juhoslávia, Maïarsko, Rumunsko** (Bratislava, 1994); **Slovník slovenských spisovateľov** (Praha, 1999).

APRECIERI CRITICE:

„Cartea /nu/ numai despre slovacii din Bihor”. Debutul de carte al scriitorului slovac Ștefan Dovály a îmbogățit proza slovacă din România din două puncte de vedere: formal, deoarece este o carte de proză scurtă; tematic, deoarece este inspirată din mediul Bihorului. Dar nu e numai o carte despre Bihor, despre slovaci. De aceea autorul își alege titlul **Întoarcerile**, care în subtext este motivul de legătură al celor trei proze. Mediul bihorean apare aici sub diferite aspecte, ori ca model al existenței, ori culisa în spatele căreia se reflectă alte tendințe ale autorului. Tendința monografică a tânărului autor apare numai în prima proză, care poartă denumirea protagonistului Ján Korytár Medveï. Tabloul vieții slovacilor din Bihor la răspântia sec. 19 și 20 până la sfârșitul primului război mondial are o componentă epică bogată. Păcat că materialul complet al subiectului nu are o desfășurare echilibrată. La început aflăm detaliat despre modul de viață în păduri, evenimente importante cum ar fi nunta sunt introduse în acțiune în mod realist, dar plecarea în lume după muncă, războiul, captivitatea în Siberia, sunt punctate pe scurt. Dar, e adevărat, că pentru autor important era momentul întoarcerii, bucuria întoarcerii și mai puțin importantă descrierea șederii în afara localității natale. Dacă întoarcerea din prima proză este o întoarcere fericită în comuniunea din care eroul a fost smuls, în a doua proză, **Vânătoarea**, este problematizată. Aici intră în conflict două modele de existență, dintre care unul elementar, care se retrage, formează fundalul iar pe prim plan trece o altă problematică. Astfel și aspectul monografic se schimbă într-unul psihologic. Autorul extrage din viața contemporană, urmărește schimbările în psihologia tânărului inginer Martin Kliment, deci e vorba de formarea noii intelectualități, care caută legătura și diferența a două „lumi”... (Dagmar Maria Anoca, „Variácie”, nr.8)

„A apărut o carte interesantă”. Nu demult la Editura Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko” din Nădlac a apărut o carte interesantă a lui Ștefan Dovál,

Ștastie [Norocul]. În cele opt proze scurte, autorul dezvoltă tematica vieții zilnice a unui ghid autohton și altele pe litoralul Mării Negre în anii șaptezeci – optzeci... Descrierea litoralului, apropierea furtunii cu toată simbolistica ei, descrierea nopților înstelate, plajele încinse, aglomerația aeroportului, a restaurantelor, hotelurilor în timpul sezonului estival, care contrastează puternic cu monotonia câmpiei sau cu dealurile bihorene... Tocmai de aceea tablourile din cartea lui Ștefan Dovál, sunt mai atractive, deosebite pentru cititorul nostru.... (Pavel Rozkoš, revista „Naše snahy”, nr. 12/1995)

„A treia proză a lui Ștefan Dovál, *Zile cenușii*, este poemul nefericirii umane. Cititorul nu va găsi în ea răsturnări spectaculoase și triste în soarta eroului principal, Marek. Autorul parcă neintenționat, fără compătimire sentimentală, urmărește șederea personajului său în spital din septembrie până în ianuarie. Patru luni de toamnă și iarnă, petrecute în compania altor pacienți asemănători lui, formează cadrul temporal în care se „desfășoară” viața bolnavului Marek. Este un cadru temporal posomorât, dar nu la înorările toamnei se referă titlul cărții. Cenușii sunt zilele lui Marek din cauza monotoniei, uniformității. Picură din ele culoarea cenușie, chiar dacă din când în când unii pacienți pleacă pe calea veșniciei, singurele momente de excepție în cursul monoton al vieții deși nimeni nu ia în tragic aceste evenimente...” (Corneliu Barborică, revista „Naše snahy”, nr. 6/1997)

„...**Žofine trápenia [Grijile Sofiei]**, cartea de povestiri din anul 1998 (premiată de Filiala Asociației Scriitorilor Arad), reprezintă întoarcerea repetată a lui Dovál la mediul rural, adică întoarcerea autorului acasă, în realitățile lui apropiate și intime. Personajul central al acestor proze este însingurata, bătrâna Sofia. Redând micile ei trăiri, la prima vedere micile „griji”, Dovál a reușit o redare scilpitoare „a feței etice a omului contemporan” (Peter Andruška), caracterul conservator și neadaptabilitate, dar în același timp finețea omului de la țară, astfel reușind să dea viață unui personaj exemplar și valoros al satului contemporan...” (Ondrej Štefanko: *Doválove návraty domov*, Návraty domov, 2001).

E

EMANDI, LUCIAN

Poet. Publicist. Bibliotecar. S-a născut la 15 februarie 1920, în localitatea Pecica, județul Arad. S-a stins în 1998, la Arad. În ultimii ani de viață a trăit retras și bolnav, într-o grea solitudine. *Studii:* a urmat școala primară din Pecica. A absolvit Academia Teologică din Arad și Institutul Teologic din Sibiu. S-a pensionat după o activitate de bibliotecar și profesor. A fost *membru* al Uniunii Scriitorilor din 1945 și al „Asociației Românilor din Ardeal.” *Debut* cu poezie la revista „Hotarul” din Arad, nr.4 din 1938, cu poezie. A fost ultimul redactor în viață al ziarului „Românul” (1946), desființat de regimul comunist, iar poetul întemnițat. *Colaborator* la revistele: „Gândirea”, „Universul literar”, „Familia”, „Orizont”, „Contemporanul”, „Relief” și „Arca”. Debutul în volum are loc în 1940, la Arad cu volumul de poeme **Cântarea fiului pierdut.**

Lucian Emandi se înscrie în seria generației frustrate, alături de Ilie Măduța, Viorel Gheorghită și Gheorghe Moțiu, scriitori care au apărut târziu pe scena literaturii arădene și au fost reabilitați după zeci de ani de tăcere. Moștenitori direcți și colportori ai tradiției interbelice, primiți, la început, cu reticență în paginile revistelor literare, ieșind cu greu din condiția turnului de fildeș, a bibliotecii sau a sălii de clasă, toți acești poeți cultivă cu îndărătnicie forma fixă, sonetul, încercând să-i aducă inovații, în funcție de idealul și propria conștiință despre poezie. Debutat în 1940 cu placheta **Cântarea fiului pierdut**, urmată de volumul **Pescarii de năluci** (1942), Lucian Emandi a lăsat de la bun început impresia unui program estetic preocupat de problematica artistului și a poeziei în contemporaneitate. Ademenindu-și biografia într-o zonă a oglinzilor fecunde, poetul veghează misterul și repune în drepturi izvoarele sacre, așteptând tulburarea apelor și vindecarea definitivă a sentimentalismului. Revenit la poezie după trei decenii și jumătate de tăcere impusă, poetul beneficiază de girul unor scriitori cu autoritate care îl impun conștiinței critice și cititorului: Ștefan Aug. Doinaș scrie o prefață generoasă, „poetul și conștiința

poeziei” la volumul **Lumina inimii** (1977) iar Ovidiu Papadima o postfață la volumul **Îmblânzitorul de taine** (1980). I se recunosc astfel poetului meritele scrisului responsabil, al căutării profunde a rostului creației și al pledoariei pentru demnitatea umană. Se evidențiază rolul său de animator în viața literară a Aradului, consecvența poetului cu sine însuși și „o exemplară fidelitate față de substanța și uneltele artei sale” (Ovidiu Papadima, 1980). În **Drumul pe ape** (1985) poetul pare desprins de morga bardului de odinioară; cu toate acestea se ghicește în gândurile pe care le deapănă sfios și stenic în jurul său, o „lumină a inimii”, o legănare articulată a unor regrete. Și, în plus, o luare în posesie a temelor senectuții, tradusă de privirea stoică, de gesticulația cordială și de timbrul special al vocii lirice. „Îmblânzitor de taine” și mărturisitor al unui destin donquijotesc, poetul a construit din cuvinte un monument mai tare „decât granitul”. Volumul publicat la vârsta de 77 de ani, **Torsul monadelor** (1997), cu un an înaintea morții, adună ultimele zvâcniri ale ființei retrase într-o grea solitudine. Aproape uitat, poetul reia, în sonete impecabile, preocuparea pentru „jocul pur”, al monadelor care înviorează meditația bătrâneții. „Poezia, este mod de existență așa cum se desprinde din poeme, dar meditația asupra ei duce și la o rigoare fără de care nu pare posibilă unei conștiințe în care totul, gânduri și sentimente, se ordonează după o rânduială lirică proprie.” (Ion Maxim, 1980) În ciuda zbuciumului, a îndoielilor, a conștiinței vanității, reprimată în poeme de cristal ce ating perfecțiunea formei, poetul întâmpină „retorica tenebrelor” cu seninătatea pe care o împrumută de la vechii daci. Reiterând o seamă de simboluri și motive livrești, poetul le conferă, prin forța cuvântului său, desprins din trudnica etică ardelenescă, un sens mai pur, un sunet mai curat.

CĂRȚI PUBLICATE:

- Cântarea fiului pierdut**, versuri, Editura revistei Litera, Arad-Lugoj, 1940;
Pescarii de năluci, versuri, Arad, 1942;
Lumina inimii, versuri, Editura Facla, Timișoara, 1977;
Îmblânzitorul de taine, Editura Facla, Timișoara, 1980;
Mănăstirea Hodoș-Bodrog, monografie, coautor cu Eugen Gluck, Arad, 1980;
Drumul pe ape, versuri, Editura Facla, Timișoara, 1985;
Torsul monadelor, versuri, Editura Mirador, Arad, 1997.

REFERINȚE CRITICE.

În volum:

DSA s.v., DSB s.v.;

Al. Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, Timișoara, 1994; p. 50-53;

În reviste:

Ion Maxim, în „Orizont”, nr. 24, 1977; V. Nistor, în „Steaua”, nr. 12, 1978;

Ion Maxim, în „Orizont”, nr. 12, 1980; Ilie Măduța, în „Familia”, nr. 12, 1980;

Carmen Odangiu, în „Orizont”, nr. 19, 1981; Al. Ruja, în „Orizont”, nr. 2, 1984;

Ilie Măduța, în „Familia”, nr. 12, 1985; Valeriu Drumeș, în „Orizont”, nr. 27, 1986;

Simion Dima, în „Orizont”, nr. 32, 1986; Olimpia Berca, în „Orizont”, nr. 36, 1989; Viorel Gheorghiuță, în „Arca”, nr. 2, 1990; Gh. Mocuța, în „Orizont”, nr. 21, 1990.

APRECIERI CRITICE:

„După volumul de versuri **Lumina inimii** – deschis de Ștefan Aug. Doinaș cu o densă și caldă prefață, bine întemeiată și bine meritată de Lucian Emandi în recunoașterea valorii scrisului său – Editura „Facla” ne prilejuiește o nouă întâlnire cu acest poet remarcabil, – căruia nu-i pot aduce alt reproș decât marea lui modestie. Căci Lucian Emandi nu e numai o prezență animatoare în viața literară a Aradului, ci o realitate demnă de atenție în literatura de astăzi a patriei noastre. În universul liricii lui – sever construit în liniile de gândire care îl străbat, ca și în limpiditatea cristalină a expresiei artistice a sentimentelor șlefuit impecabil de un meșter consumat al versului – poetul, cu personalitatea lui distinctă, se identifică cu Omul, cu tot ce e adânc și înalt omenesc în noi toți, în zilele noastre. Poezia lui Lucian Emandi e o lucidă și totodată patetică mărturisire a acestora. Autorul ei s-ar putea adresa fără sfială – ca și Baudelaire – cititorului, ca unui „semen și frate” și cred că acest cititor se va regăsi cu emoție în filele cărții.” (Ovidiu Papadima, coperta IV a volumului **Îmbîlnzitorul de taine**, Editura „Facla”, 1980)

„Lucian Emandi (...) a publicat puțin, doar trei volume de versuri (...) dintr-o excesivă grijă pentru idee și cuvânt, dintr-o stăruință continuă și din plăcerea de-a întârzia lângă expresie pentru a-i cunoaște și recunoaște punctele esențiale, pentru a face mereu un popas în *oazele nemuririi*. El are conștiința că este un nou chande. (...) Poezia este mod de existență așa cum se desprinde din poeme, dar meditația asupra ei duce și la o rigoare fără de care nu pare posibilă unei conștiințe în care totul, gânduri și sentimente, se ordonează după o rânduială lirică proprie. De aceea, poetul stăruie asupra unei problematice privind și lumea și universul poetic.” (Ion Maxim, „Orizont”, nr. 12/ 1980)

„Ca întreg, lirica lui Lucian Emandi relevă o remarcabilă consecvență a poetului cu sine însuși, o exemplară fidelitate față de substanța și uneltele artei sale. Nici o ispită inovatoare, formal inovatoare, nici un seism năruitor. Totul e echilibru, totul e lege, totul e univers împlinit, cu transparența ca de izvor ce lasă să i se vadă prundișul. Presupusul inform al materiei primordiale, explozia organicului, sublimul excederii, tenebrele adâncului propriu în sânul universului lui nu-și află locul. Suficient sieși, detașat, posesor al unor instrumente lucide de investigare lirică a realului, Lucian Emandi nu e un posedat, un stăpânit de demon, ci un stăpân al cuvintelor de care se apropie, nu cu inima, ci cu o condescendență autoimpusă: „Cuvintele-s mai tari decât granitul/ Și decât vremea mai încăpătoare./ Că timpul duce tuturor sfârșitul./ Iar piatra-mbătrânește-n ani și moare/ Dar pura și suava lor splendoare/ E armonia lumii și zenitul” (Viorel Gheorghiuță, *Lucian Emandi, septuagenar*, în „Arca”, nr. 2/ 1990)

F

FAUR, LIA

Poetă. Profesor. Născută la 14 aprilie 1970, în Săvârșin, vatră regală, jud. Arad. *Studii:* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, licențiată în filologie (română-franceză). *Activitatea:* învățătoare la Roșia-Nouă, jud. Arad (1990-2006) și Arad (2006-2008), profesor de limba română – Arad (2008-2013), lector dr. la Facultatea de Științe ale Educației, 2008-; redactor la revista de cultură „Arca” din Arad (2012-). *Debut* cu volumul de poezie **Exercițiul de striptease**, Editura Mirador, Arad, 2002. *Premii literare:* Premiul de debut al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Exercițiul de striptease* (2002); Premiul Cenaclului UR „Lucian Blaga” Arad (2009) pentru volumul de versuri **Piele de împrumut**, Editura Vinea, București, 2009. Este partenera de dialog a lui Alex Ștefănescu în volumul **Cum e să fii femeie**, Editura Mașina de scris, București, 2012. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din România (2012). A publicat poezie în revistele: „Tribuna”, „Vatra”, „Orizont”, „Europa” – Belgrad, „Arca”.

Cartea de debut a Liei Faur (**Exercițiul de striptease**, 2002) începe cu sfârșitul (poemul *The End*), un sfârșit al conformismului, al acceptării convenționale, al stării de așteptare pe care, hotărâtă, îl transformă într-un nou început, al nihilismului și revoltei împotriva propriei condiții: „desculță și cu bocanci/ viața/ o văd cum trece pe stradă/ arogantă și prefăcută/ ridic poalele-n cap și stau la colț/ cu piciorul rezemat de perete”. Aerul de răzvrătire și ușor teribilism străbate și alte poeme în care ea ia atitudine față de prejudecăți, constrângeri și mentalități cu privire la tânăra generație, la adolescența care a fost, la femeia care este (*Missive avant le suicide*, *Moulin Rouge*). Îi repugnă clișeele societății de consum și afirmă răspicat că „starea de fapt e un rahat în mijlocul/ naturii”. Ipostaza impudorii o prinde până la un punct, apoi se dedublează sau studiază condiția sexului slab și frumos din prisma altor destine exprimându-și oarecum solidaritatea față de generația în bocanci. De altfel Săvârșinul natal unde poeta a fost învățătoare, un fel de centru al marginilor, începe să-și

recapete culoarea de altădată prin prezența animatoare a familiei regale la castelul din zonă și prin organizarea anuală a Festivalului de literatură „Dorel Sibii”. Tot aici, învățătorul Iosif Dohangie a întemeiat cu ajutorul pictorului Popa un interesant muzeu de artă și etnografic, al văii Troașului. Zona oferă numeroase oportunități culturale, tradiționale și turistice. Poeta e o animatoare culturală a acestor locuri pitorești. Ea își privește cu luciditate condiția și oscilează în continuarea volumului între ipostaza de răzvrătită și aceea de iubită. Poezia ei de dragoste are consistență și izvorăște dintr-o sensibilitate înfiorată care o fac să se simtă privită „dincolo de mine de buzele mele de sâni”. Fără accese impudice ea abordează totuși cu îndrăzneală și originalitate intimitatea și frumusețea feminină, într-o vreme a transformării trupului într-un obiect de plăcere și lux: „mi-am conturat în creion ochii nasul gura și urechile/ fruntea gâtul și brațele picioarele degetele și gândul/ totul contur de creion” (*contur de contur*). Alteori este tentată de ipostaza, iarăși îndrăzneată, de „iubita lui Eminescu”, cu tot ce presupune vraja unor versuri pe care le citează, și experiența iubirii adolescente, pure, și a dorului. Poemul *Exercițiu de striptease*, exprimă varianta „protest” a condiției femeii față de transformarea ei în obiect și fetiș: „deseară e numărul ei/ se dezbracă pentru cei mulți și goi/ va fi sexi organic de sexi/ e bombă și place/ vine aproape și pipăie aerul/ oricine o vrea și tu încită gândul imaginației/ muzica o pătrunde din cap până-n picioare/ și-o mișcă pe toți îi mișcă scaunul e tare/ se dezbracă de haine de piele/ miroase a sânge în nările lor/ o vor sigur o vor ca pe o carte bună/ ca pe o gumă de mestecat sau ca pe o femeie/ e rândul ei la bară își potrivește mimica/ asta știe să o facă cel mai bine/ la sfârșitul numărului seamănă cu un clown/ din cauza rimelului” În rest poezia Liei Faur se naște destul de firesc din imaginile regăsite ale copilăriei, din vecinătatea câmpurilor de liniște, din pietate și impietate, din incursiuni onirice sau inserții de real, dintr-un țipăt rănit, din iarbă și vânt, din muzică, emoție și stări. Am parafrazat, evident, câteva titluri de poeme pentru că poeta are știința și răbdarea de a-și nuanța trăirile, de a le sublima într-o zonă a purității și senzualității, uneori a purității rănite: „pentru tine doar amanta nopții cu trupul gol/ teama realității... și-aș spune dacă-aș fi eu/ câteodată ochii ustură din cauza privirii/ o pasăre țipă în noapte ca și când ar muri un om/ nu mă atinge/ nu mă atinge acum/ femei goale mărșăluiesc/ desculțe pe cioburi de sticlă/ sunt strigătul/ ce minunate sunt/sunt strigătul/ caldă nici nu exist sub tine despletită goală udă” (*țipăt rănit*). Există și multe latențe în această poezie a începutului, ferită de patetism și savanterii; e o poezie izvorâtă din necesitatea de a comunica și de a magnetiza, de a tenta și a interzice, de a rezista unor capricii și de a rămâne totuși feminină. *Ora pisicii* exprimă tocmai această disponibilitate „felină” a femeii-poet, o disponibilitate de a explora, cu destulă prospețime, căile bătătorite de alții. **Piele de împrumut**, 2009, al doilea volum al Liei Faur continuă exercițiile de striptease, literal și în toate sensurile. Dar mai ales într-un sens profund, exprimat în registru grav. Cartea este construită atent, din trei părți, în discontinuitatea tonului, de o naivitate gravă. Jurnalul e fragmentat în poeme în proză, fără titlu, care fixează câteva din întâmplările și imaginile memorabile ale copilăriei și tinereții. Poeta

încearcă să-și confecționeze un discurs al ființei interioare și acest volum se apropie de poezia Simonei Popescu. Pe de altă parte încărcătura biografică și prozaismul o apropie de generația două mii. Abordând destul de târziu revolta adolescentină, așa cum s-a văzut în primul volum, poeta scrie acum un jurnal în stilul „alb” (cum remarcă poetul Șerban Foarță) dezvăluind cu impudică un adevărat evantai al semnelor feminității. Re-scriind viața, ea atinge cotele unei intensități maxime a senzualității și intimității, dincolo de întâmplări, dincolo de prejudecăți, dincolo de propria piele. Poezia ei renaște într-un trup nou după lepădarea pielii de șarpe; e un lirism al suferinței și frustrării, al orgoliului și maternității. Jurnalul e alcătuit din „povești” și „realități”, – „orice asemănare cu o altă copilărie e pur întâmplătoare, cele scrise s-au petrecut demult în realitatea uneia”-, din mici nuclee epice, narațiuni ale schizofreniei feminine, ale obsesiilor și reveriilor în jurul propriului corp, de un realism crud și naiv care păstrează legătura cu ființa fără corp a celei care scrie. Scrierea ei subtilă și imaginară păstrează ceva din condiția feminității; a scrie înseamnă a (re)naște, a (se) naște din nou. Viața nu e decât o proiectare a vieții placentare, iar scriitura e o provocare, ca și nașterea. Ca și la poeta Angela Marinescu, drumul spre ființă e presărat cu explorări ale trupului și autoscopii atente, minuțioase ce țintesc până la urmă, în spiritul autenticismului (pe care iarăși îl remarcă Șerban Foarță) obținerea unei hărți anatomice sufletești. Re-vizionăm jupuirea și lecția de anatomie a trupului. Știința diseccării, a obținerii ecorșeului a putut-o deprinde de la realiști și de la Adrian Oțoiu, din romanul **Coaja lucrurilor sau dansând cu Jupuita**. Nu sunt excluse nici lecturile din douămiiști deși poeta încearcă din răspuțeri să-și bătătorească o cărare proprie. Înțelegerea misterului vieții prin grila trupului și a intimității asumate naște mici iluminări spontane: „mă obsedează carnea trupului meu și nu/ doar atât mă obosește și îmi încurcă lucrurile./ desprind în fiecare zi câte o fâșie de piele. mă/ ustură. observ carnea vie tânără încă și/ sângerândă. e pur și simplu carne ce-a fost/ atinsă de tine. e pur și simplu carne ! voi fi o/ ființă ce va umbla scalpată interesantă de/ neatins. cu adevărat carne ! pune mâna nu te/ sfii sunt eu ! carnea a înghițit tot ce ar mai fi/ fost de iubit. atinge-mă cu vârful degetelor/ tale desfoliate ! (...)” Jurnalul intim simulează în continuare transa unei mărturisiri atroce: „ucid tot ce-și stă în cale” spune ea la un moment dat asumându-și rolul de Circe. Dar și experiența primei iubiri sau a amorului în general. Partea a doua a volumului, „Iubiri și suferințe” sugerează trauma amorului, lungul drum al supliciului feminin și popasurile sale. Prin dezgolire și striptease gândirea pătrunde în sfera intimității. Spre deosebire de experiența obișnuită, intimitatea e o stare de criză a eului, la nivelul inconștientului, al viselor, al naturii impulsionale. Poeta recuperează această intimitate și o pune în propria operă. Jurnalul distinge o viziune senzorială și una a ficțiunii inspirate de propriile lecturi, de la Camil Petrescu și Gide, la Simona Popescu și Cărtărescu. Un nemăsurat orgoliu o obligă să nu-și cenzureze intimitatea și aventurile eului; limita unui astfel de demers depinde de imaginație și de dorința celuilalt, fie el cititorul. Mai e apoi înțelegerea propriei condiții, jocul, nebunia, supunerea și revolta. Ea pornește de la redescoperirea de sine prin celălalt și ajunge chiar la condiția universală a feminității.

CĂRȚI PUBLICATE:

Exercițiu de striptease, Editura Mirador, Arad, 2002;

Piele de împrumut, Editura Vinea, București, 2009;

Eșichier, Șerban Foarță & Lia Faur, Editura Brumar, Timișoara, 2012;

Poeme pentru fluturi bolnavi, Editura Brumar, 2013.

PREZENTĂ ÎN ANTOLOGIILE:

Deranj, Editura Nigredo, Arad, 2011;

alții, Editura Brumar, Timișoara, 2012; (coord.)

REFERINȚE CRITICE:

– în reviste:

Ioana Pârvulescu, *Piele de împrumut*, Lia Faur, „România literară”, XLI, nr. 1, 2010.

Șerban Foarță, *Vicisitudinile unei „Piei de împrumut” și ale cărnii subiacente*, „Orizont”, 2010; Vasile Dan, *Piele de împrumut*, „Arca”, Nr. 1-2-3 / 2010; Emanuela Ilie, Lia Faur, *Piele de împrumut*, „Poezia” / Anul XV, nr. 4 (54) / 2010; Gheorghe Grigurcu, *Între vârste*, „Acolada”, Iunie 2011 (anul V) nr. 6 (44); Gheorghe Mocuța, Lia Faur: *de la striptease la lepădarea de piele*, Monitorul Cultural, Arad, mai 2011; Lavinia Ioanoaia, *Rafinement avant toute chose...*, „Arca”, Anul XXIII, Nr. 7-8-9 (268,289,270) 2012

APRECIERI CRITICE:

„Ipostazele aventurii eului în lumile paralele pe care le vizitează, se derulează pe o axă de identificare „între limita inocenței și cea a perversității”, scrie poeta. Discursul Liei Faur emană sinceritate, generozitate, senzualitate și grație. El oferă spectacolul unei intimități împărtășite și dezvăluite în toată splendoare lui, într-un lung șir de mărturisiri mijlocite de jurnalul intim și de romanele intimității. Arma ei secretă e chiar feminitatea recuperată și și verbul delicat, fragilitatea ființei și instinctul voyeurist: „despre trup voi vorbi ca și cum aș tăcea.” (Gheorghe Mocuța, Lia Faur: *de la striptease la lepădarea de piele*)

„Versul o situează pe Lia Faur pe o axă care merge de la inocența maximă la perversitatea maximă (ca să-i preiau o metaforă, p. 50), dar nu la capătul liniei „spre stânga”, cum afirmă, ci mai degrabă în auritul punct din mijlocul axei, de unde, în explorările ei poetice alunecă ba într-o parte, spre ideal, ba în cealaltă, spre vagabondaj sentimental. Exercițiile de nesupunere ale Liei Faur eșuează în blândețe, înțelegere, acceptare a lumii așa cum este. Poezia ei, în schimb, izbuteste. De ce? Pentru că aduce un ton de luciditate lipsită de cruzime, luciditate care, prin această particularitate, e nouă și poetică. Fiindcă noi, ceilalți, ne-am obișnuit să credem că luciditatea și cruzimea se implică obligatoriu.” (Ioana Pârvulescu, *Piele de împrumut*, Lia Faur, „România literară” / Anul XLI, nr. 1, 2010)

„Versul (sau, mai curând, versetul) Liei Faur (cf. **Piele de împrumut**, Editura Vinea, 2009), în principiu liric, adică *egotist*, nu exclude un anume prozaism, fiind

ancorat în realitatea cea mai vie, – care, adesea, e o „carne vie”. O „carne” fără, dacă vrei, „împielitare”, fără, adică, ambalaj (epi)dermic, fără învelișul unei piei, – a uneia, măcar, „de împrumut”. Când, însă, carnea se preschimbă-n carte, nu doar coperta-i, care, uneori, e chiar din piele (de Córdoba sau de Damasc), are puterea să-i proteguie, învăluind-o, vulnerabilitatea excesivă. (Continuând metafora aceasta, aș spune că tot o piele este și fila cărții, – bidimensională ca și scoarța-i, și descuamabilă adesea.) Dar propriu-zisă „piele de împrumut” rămâne scrisul, care „îndepărtează” de la sine – ca, după Hegel, lacrima – durerea. O „îndepărtează” fără s-o alieneze, obiectivând-o, numai, și chiar exagerând-o cu, cel puțin, un ton, un semiton, un sfert de ton ș.a.m.d.; și, astfel, făcând-o mult mai expresivă, potențându-i expresivitatea în felul unei măști din teatrul antic. Or, masca e o altă piele, – un mulaj al unui obraz (fictiv sau nu) care devine *obrăzar!* O piele, evident, „de împrumut”... ” (Șerban Foarță, *Vicisitudinile unei „Piei de împrumut” și ale cărnii subiacente*, „Orizont”, 2010)

„Lia Faur este o inteligentă și sensibilă Alice în țara minunilor lui Foarță. Ea face mutări pentru a interoga subtilitățile unei personalități ale culturii române. Și îi reușește din plin. Cartea este impregnată de stilul ludic, poetizant, pictural și muzical, rafinat estetic, cultivat și livresc al lui Șerban Foarță, stil care plutește seducător, ca o dantelă imponderabilă peste orice subiect. Întrebat, de exemplu, de interlocutoarea sa ce *flori* ar alege pentru o *pălărie de Regină*, poetul răspunde: „Floarea ce i se cuvine: «a Reginei» (ajunsă în exclusivitate, când regii erau puși la colț, *floare-de-colț* (greu accesibilă, altminteri); aspectul ei fiind vag păslos, ar fi, prin excelență, fetrul optim. Apoi, pentru ceremonii de orice fel, aș alege crinii, dragă Lia, – fie heraldici, ca în herbul Franciei, fie naturali pentru aceia care tivesc, într-un poem de Macedonski, o insulă (a șerpilor și a lui Ahile!): Ostrovul alb, alias Lewki: «Crini regali, jur-împrejur». Iar dacă nu ca bor al pălăriei, întrețesuți, atunci, în pletele Reginei, ca într-o pânză preraphaelită, – imagine, azi, cam desuetă (dacă nu chiar frizând un soi de kitsch); având, cu toate acestea, avantajul că, printr-un mic hazard lingvistic, cuvântul *crin* aduce cu acela desemnând, în limba franceză, «pletele», «coama» sau «panașul», – *la crinière!*” (pp. 14-15). Spre deosebire de o altă carte, scrisă cu Alex Ștefănescu (**Cum e să fii femeie**), în acest dialog Lia Faur nu se pune foarte mult în evidență (cu o singură excepție, în finalul textului, *când joacă singură șah*). Este atrasă și, cu voluptate, se (lasă) dusă în *Aestetica*, un tărâm fără granițe pentru interlocutorul ei. De la un cuvânt precum *flori*, acesta o poartă spre *fiori* și ea, „jucând cu negrele”, se lasă provocată și rememorează episoade colorate și parfumate din copilărie. Rolul pe care și-l asumă coautoarea este acela de a prilejui, prin curiozități plasate strategic, o desfășurare sintactică și stilistică, în stil propriu, a lui Șerban Foarță, care pornește de la sine și se întoarce la sine.” (Lavinia Ioanoaia, *Rafinement avant toute chose...*, „Arca”, Anul XXIII, Nr. 7-8-9 (268, 289, 270) 2012)

FOLEA, VASILE

Prozator. Avocat. Născut la 29 martie 1926 dintr-o familie de țărani greco-catolici din comuna Găbud, județul Alba, Vasile Folea și-a început cariera de scriitor după pensionare. În tinerețe a frecventat cenaclurile și mediile intelectuale clujene, după o lungă și zbuicimată încercare de a-și continua studiile universitare, efort care l-a marcat definitiv, așa cum a marcat mai multe generații de intelectuali cărora originea socială le-a frânt zborul. După studiile liceale de la Blaj a cunoscut condițiile vitrege ale războiului și apoi ale șantierului Salva-Vișeu. A început și a fost silit să întrerupă facultatea de filosofie, a continuat la drept, a fost obligat din nou să întrerupă.

Activitatea: după tergiversări și o luptă încăpățânată cu

soarta (s-a născut în zodia Berbecului), profesează o viață întreagă ca avocat la Arad, luându-și doctoratul în drept la Cluj și îmbrățișând cariera universitară după 1990. După pensionare și emigrarea în Germania nu își găsește liniștea și începe să scrie, caracterizat de o impetuoșitate fără margini și dotat cu o memorie extraordinară care îl ajută să facă ordine în lumea prin care a trecut. Moare la 13 iunie 2004 în Dinslaken, Germania.

Există o presiune a memoriei exercitată în romanele lui Vasile Folea care scoate la iveală o experiență inepuizabilă de viață, dar și experiența avocatului, utilă și productivă în acest moment istoric. Ciclul său romanesc face o adevărată radiografie a dramei personale și comunitare, în comunism. Dimensiunea procesului de conștiință și a adevărului, relația individului cu puterea, chestiuni rezolvate printr-o „complicitate fertilă” de scriitorii realismului socialist, de la Titus Popovici și Platon Pardău, la Dumitru Popescu și Dinu Săraru, îl provoacă pe scriitorul ardelean. Cu toate că nu dispune de forța și experiența literară necesară unei asemenea întreprinderi și nici de timpul elaborării unor construcții elevate, autorul oscilează între ficțiune și document, între meserie și efort constructiv, între emoție și meditație. Intelectualul Vasile Folea e, el însuși, un personaj enigmatic care are intuiția unui proiect ambițios, de a scrie un ciclu de șapte romane, din care au văzut lumina tiparului șase: **Să nu ucizi**, 1998, **Jocul destinului**, 1999, **Jocul puterii**, 2000, **Nu**, 2001, **Întoarcerea**, 2002, **Suflete zbuciumate**, 2003. Volumul **Ultimul drum** n-a mai apărut. În această perioadă de victorie a restaurației și de eșec al opoziției, apariția romanului **Întoarcerea**, 2002, al

cincilea din serie, e mai mult decât sugestivă. El continuă lupta cu amnezia (o boală tipic românească) și resuscitează o fantomă a trecutului, comunizarea din anii 50, cu efectele ei asupra tinerilor intelectuali proveniți din familii de țărani. Mecanismele puterii, cu mijloacele tipice de convingere și manipulare fac victime: tânăra studentă Katya, refugiată împreună cu bunica, din estul țării, ai cărei părinți au fost deportați, e silită să accepte compromisul și să devină informatoarea securității. Primește misiunea de a-l urmări îndeaproape pe tânărul și talentatul student în pedagogie și psihologie, Simion Târnavăanu, de care se îndrăgostește subit. Conștiința torturată a tinerei femei e analizată cu finețe și insistență. Schema clasică a luptei dintre rațiune și sentiment se transferă în Clujul universitar al anilor 50. Pervertirea personalității celor din jurul tânărului profesor, naiv și credul care, la rândul său, predă filosofia marxistă, dobândește dimensiuni spectaculare, sugerându-se ideea complotului universal. Devenit un șoarece de bibliotecă, un carierist conștiincios și convins de utilitatea rolului său în educarea tinerei generații, el începe să ia contact cu realitatea abia după *întoarcerea Katyei*, după mărturisirea ei și după eșecul în căsătoria cu Nina. Contribuie la trezirea sa la realitate, episodul cu procesul tatălui Andei, profesorul onest, acuzat de regimul stalinist pentru ideile sale și pentru apartenența la cultul greco-catolic. Apoi, mărturisirea fostului coleg de facultate, exmatriculat în urma unei delațiuni. Resuscitarea, după o moarte clinică, – asta este starea de spirit a personajului. După ce gândirea sa a fost anesteziată și îmbălsămată în otrava ideologiei. Numeroasele dosare și fișe care stau la baza personajelor care își întretaie existența, cu destinul protagonistului ar putea alcătui o arhivă. O arhivă reală și imaginară care concură cu arhivele atât de surprinzător de secătuite și de cenzurate, ale securității. În romanele lui Vasile Folea se află ceva din dezamăgirea și înverșunarea fiecăruia dintre cei care s-au simțit manipulați și trișați în anii din urmă. De zvonistica unei anumite televiziuni, de rețeaua de dezinformare, de chemările politicienilor, de zâmbetul perfid sau de încruntarea fals naționalistă. La un moment dat, imediat după revoluție, Simion Târnavăanu este chemat înapoi la catedră, de șeful său: „Nu s-a schimbat nimic, îi spune acesta, doar ne reorganizăm”. E un moment de cotitură în viața personajului care se hotărăște să refuze minciuna, manipularea, apărarea confortului interior. Un confort, o ezitare care ne-a costat imens, dar care face parte din mofturile nației. Un confort pe care românii disperați, terorizați de istorie, complexați de vecini, îl ridică la rang de luptă pentru supraviețuire și caută protecția celor puternici. Conformismul personajului care se raportează la filosofia marxistă pe care o studiază fără a se raporta la adevăr și la politica puterii, cu plasa mărunță a acțiunilor eficiente, îl duce la ștergerea identității și la înstrăinare. Încât, rezolvarea finală, eroică și patetică, păstrează ceva din sfârșitul unei tragedii. Romanul **Suflete zbuciumate**, (2003) pune aceleași probleme în relația autor-cititor: pe de o parte formula romanescă clasică, ușor desuetă (având în vedere lipsa experienței de prozator și nesincronizarea la tehnicile moderne) și, pe de alta, o formulă epică accesibilă, simplă, a romanului: dezvoltat pe mai multe planuri, proiectate de memoria

autorului sau a celorlalte personaje. Experiența scrierii cărților anterioare și-a pus amprenta asupra laboratorului intim în sensul elaborării mai atente a construcției eșafodajului și a planurilor și a eliminării unor repetiții care ar face să treneze acțiunea. În centru ei se intersectează mai multe destine care ilustrează formula unui realism naiv, cu accente romantice. Maria-Manuela este personajul central al cărții, urmărit din perspectiva unei maturizări forțate în ciuda vârstei fragede. Ea fuge de la orfelinat, ajunge la reeducare și nimereste în zilele revoluției din decembrie 1989 în mijlocul mulțimii înfierbântate. Îl întâlnește pe Duru cu care conviețuiește o vreme în subteranele gării; ziua vagabondează pe străzi iar noaptea se refugiază în canale. Duru a fost și el la Institutul de reeducare, a învățat meseria de electrician, dar după revoluție ajunge vagabond. Marius Frână, cu numele său predestinat ajunge director în minister și se opune inițial corupției și ilegalităților induse de profitorii revoluției. Îmboldit de Marta, soția sa, renunță la principii în schimbul unor comisioane grase. Marius Gologan (alt nume caricatural) este implicat în scandalul rezervelor valutare din străinătate ale soților Ceaușescu. În schema analizei personajelor principale intră aproape obligatoriu un punct vulnerabil, o slăbiciune legată de trecut. Un trecut care apasă și eliberează în același timp. Accentul cade totuși pe prezent și pe lupta cu destinul, cu împrejurările potrivnice. Este și cazul protagonistei care într-una din feliile de viață ale romanului devine personaj-narator. Roman social, politic și psihologic, **Suflete zbuciumate** este o oglindă afectivă a vieții private și publice, văzută prin ochii unui moralist obiectiv care exploatează din plin resursele istoriei contemporane și filioanele atât de variate ale tranziției.

CĂRȚI PUBLICATE:

Să nu ucizi, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 1998;

Destin și putere, vol. I, Jocul destinului, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 1999;

Destin și putere, vol. II, Jocul puterii, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2000;

Nu, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001;

Întoarcerea, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2002;

Suflete zbuciumate, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2003.

FUNERIU, IONEL

Critic literar, stilistician, lingvist, profesor universitar. S-a născut în orașul Pâncota, județul Arad, la 4 aprilie 1946, din *părinți* țărani. *Studii*: Școala generală și Liceul teoretic le-a absolvit (în 1960 și, respectiv, în 1964) în localitatea natală. În 1964, a fost admis la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara. În timpul studiilor universitare a făcut primele tentative de cercetare lingvistică, participând la sesiuni de comunicări științifice ale cercurilor studențești (domeniile dialectologie și stilistică). Între anii 1966 și 1968 a condus Cercul de istoria limbii și dialectologie al facultății. *Activitatea*: la încheierea studiilor universitare, a fost repartizat, ca profesor de limba și literatura română, la Școala Generală din comuna Birchiș, județul

Arad, unde a rămas doi ani (septembrie 1969 – iunie 1971). Din 1971, lucrează ca filolog la Sectorul de Lingvistică al Academiei Române (filiala Timișoara) unde a lucrat la teme de cercetare axate îndeosebi pe chestiuni de stilistică, versificație și textologie. În 1978 a susținut doctoratul cu subiectul: **Versificația românească. Perspectivă lingvistică**. În 1980 a apărut la Editura Facla din Timișoara cartea cu titlu omonim; aceasta a fost bine primită de specialiști, fiind onorată de recenzii favorabile și citată de nume prestigioase din cultura română precum: Alexandru Graur, Gheorghe Ivănescu, Nicolae Manolescu, Doina Uricariu, Florica Dimitrescu, Mihai Dinu, Adrian Voica, Ion Calotă ș.a. O comisie formată din nume prestigioase ale literelor românești (Șerban Cioculescu, Laurențiu Ulici și alții) a acordat, în 1981, acestei cărți premiul Național de critică literară pentru anul precedent (1980). Cercetător științific din 1981. *Activitatea în învățământul superior*. Între anii 1984 și 1987, a ocupat catedra de Limba și literatura română la Institutul de Română al Universității de Științe Umaniste (Université des Sciences Humaines) din Strasbourg unde a predat un curs practic de limba română ca limbă străină și un curs de civilizație română. La tipografia acestei universități, a publicat lucrarea: **Cours de langue et civilisation roumaines**, care s-a bucurat de o bună audiență în rândurile studenților și ale profesorilor francezi. A avut contacte științifice importante cu mari lingviști francezi și români din diaspora (Octave Nandris, Georges Straka, Eugen Coșeriu, Cicerone Poghiric, Alexandru Niculescu și mulți alții). Jean Nouzille i-a fost student. A publicat mai multe lucrări de istorie pe teme românești și a descoperit, la Soultzmat,

în Alsacia) un cimitir al soldaților români masacrați de germani pe teritoriu francez (pe atunci teritoriu german), în timpul primului război mondial. În anul 1986, a participat la Congresul Internațional de Lingvistică Romanică de la Trier, Germania, cu o comunicare având ca subiect analiza traducerilor în limba franceză a textelor eminesciene. După anul 1989, beneficiind parțial de unele „revizuirii” ale activității sale științifice, a fost avansat, succesiv, pe bază de concurs, cercetător științific principal III (1990) și apoi cercetător științific principal II (1993). În 1994, a început să predea cursuri la Facultatea de Jurnalistică a Universității Tibiscus, Timișoara. În 1995 a devenit lector titular la Facultatea de Litere Istorie și Filosofie a Universității de Vest din Timișoara, iar în 1997 a fost promovată conferențiar. În 15 iunie 1999 s-a transferat la Universitatea Tibiscus, unde a fost numit în funcția de secretar științific pe Universitate (cancelar). În 2005 s-a transferat la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad unde actualmente este titularul cursului de istoria literaturii române. În anul 2002 a devenit expert evaluator CNCIS, iar din anul 2006 expert ARACIS. În 2004 a primit de la președintele României Ordinul „Meritul pentru învățământ” în grad de cavalier. *Activitatea publicistică.* În cei peste 30 de ani de la absolvirea facultății a susținut nenumărate comunicări științifice în țară și peste hotare, a scris note, recenzii, articole, studii și cărți pe teme filologice. *Colaborează* la revistele filologice și de cultură: „Studii și cercetări lingvistice”, „Limba română”, „Limbă și literatură”, „Limbă și literatură pentru elevi”, „Orizont”, „Orient Latin”, „Scripturile Române”. Între anii 1988 și 1992 a fost redactor șef al revistei CCS („Caietul Cercului de studii”). Încă din anul 1971, a colaborat cu emisiuni pe teme lingvistice și literare, la postul de radio Timișoara. Această activitate a fost întreruptă forțat, odată cu desființarea acestui post, în anii înghețului ideologic. De la reînființarea Studioului de Radio Timișoara (1990), a susținut, fără întrerupere, o emisiune bilunară de limbă și cultură până în anul 2005; a mai colaborat la Radio România Cultural și la Televiziunea Română programul 1, prezentând emisiuni de același profil. În decursul anului 1997, a deținut o rubrică săptămânală de sociolingvistică: ACCENTE, în suplimentul cultural „Paralela 45” al cotidianului local „Renașterea bănățeană”.

CĂRȚI PUBLICATE ȘI REFERINȚE CRITICE:

I. Versificația românească. Perspectivă lingvistică, Editura Facla, Timișoara, 1980

1. Al. Graur, *Poetică lingvistică*, în „România Literară”, XIII, nr. 16, 17 aprilie 1980.
2. G. I. Tohăneanu, *O apariție remarcabilă în filologia românească*, în „România liberă”, 11033, 18 aprilie 1980.
3. Olimpia Berca, *Versificația românească*, „Orizont”, 31, nr. 14, 1980.
4. Doina Uricariu, *Versificația românească*, „Luceafărul”, 23, nr. 15, 1980, p. 6.
5. Crișu Dascălu, *Versificația românească*, „Drapelul roșu”, 10977, 1980, p. 3.

6. N. Ț., *Versificația românească*, „Cronica” [Iași], nr. 14, 4 aprilie 1980, p. 7.
  8. Florica Dimitrescu, *Exegeze universitare de poetică*, „Forum” XXIII, nr. 7–8, 1981.
  9. Dumitru Vlăduț, *Versificația românească*, CL, I, aprilie 1981.
  10. Istrătescu Nicolae, *Rythmologie poétique générative. Critique de quelques théories concernant le rythme poétique*, AUC, nr. 1, 1982, p. 47–69.
  11. Turós Endre, *I. Funeriu, Versificația românească*, Mürvelödes, 35, nr. 8, 1982, p. 42–43.
  12. G. Ivănescu, *Versificația românească*, AUI, 1984, p. 249–260.
- II. Al. Macedonski. Hermeneutica editării**, TUT, 1992 și apoi (revăzută și adăugită), Editura Amarcord, Timișoara 1995
1. Daniel Vighi, *Filologie profilactică*, „Orizont”, 24 iunie 1993.
  2. Petru Livius Bercea, *Implicațiile actului editorial*, „Meridianul Timișoara”, nr. 5–6, 1993, p. 3.
  3. Adrian Voica, *Hermeneutica editării*, în RITL, XLI, nr. 3–4, 1993, p. 415–418.
  4. Gh. Chivu, *Al. Macedonski. Hermeneutica editării*, în LR nr. 3/1993, p. 232–233.
  5. Alexandru Ruja, *Cronica literară*, „Renașterea bănățeană”, 25 septembrie, 1995.
  6. Gheorghe Jurma, *Al. Macedonski și hermeneutica editării*, în „Semenicul” serie nouă, nr. 1, noiembrie 1995.
  7. Petru M. Haș, *Un ascet al lecturii*, „Adevărul”, Arad, decembrie 1995.
  8. DanSilviu Boerescu, *Al. Macedonski, Hermeneutica editării*, „Luceafărul” 5/1996.
  9. Dumitru Vlăduț, *Cea dintâi lucrare de textologie aplicată din cultura română*, „Orient latin”, februarie 1996.
  10. Marcel Tolcea, *Hermeneutica, fraumeneutica*, „Orizont”, aprilie 1996.
  11. Nicolae Savin, *Metodă și demonstrație*, „Vatra”, ianuarie 1996.
  12. Iulian Negrilă, *I. Funeriu, Al. Macedonski – Hermeneutica editării*, „Arca”, nr. 10–11–12, 1996, p. 93–94.
  13. Tinu Pârvulescu, *Un toast alternativei*, „Realitatea bănățeană” (supl. literar), 3 septembrie 1995, p.
- III. Editorialiști români**
1. Sorin Tomuța, *Dincolo de litera cursului*, „Orizont”, nr. 10, 1996, p. 4.
  2. Ion Marin Almăjan, *[I. Funeriu] Editorialiști români*, „Renașterea bănățeană”, 31 mai 1996, p. 4.
- IV. Eseuri lingvistice antitotalitare**
1. Liviu Țeghuiu, *Terapie morală prin lingvistică*, „Paralela 45”, 5 ianuarie 1999, p. 1.
  2. Robert Șerban, *Eseuri lingvistice antitotalitare*, „Agenda zilei”, 3 septembrie 1998, p. 9.
  3. Călin Chincea, *Ionel Funeriu, școala timișoreană de lingvistică și limba de lemn*, „Semenicul” (serie nouă), nr. 3–4/1999, p. 33–34.

V. Principii și norme de tehnoredactare computerizată

1. Lizica Mihuț, *O carte de care avem cu toții nevoie*, „Adevărul” (de Arad), 9 decembrie 1998, p. 9.

APRECIERI CRITICE:

extrase (din comentarii și recenzii)

I. Versificația românească, Editura Facla, 1980

Al. Graur: „[Această carte] privește, după cum se vede [din titlu, n.n.] și literatura și lingvistica. Se examinează elementele versului, adică ritmul, rima etc., ținându-se seamă de principiile admise de studiul limbii. Lucrarea este la fel de interesantă pentru lingviști și pentru critici literari. [...] Mi se pare foarte interesantă și constatarea că se produc abateri de la norma ritmică: uneori ritmul nu se bazează numai pe accentul principal al cuvântului, ci și pe unul secundar, care, în anumite împrejurări, poate fi singurul folosit. Cred că numai din aceste câteva note se poate vedea cât de interesantă este cartea pe care am prezentat-o”.

G. Ivănescu: Prin ceea ce i-am recunoscut autorului – fie și numai ideea că limba română prin structura ei accentuală permite numai cinci ritmuri poetice – lucrarea se dovedește a fi una din cele mai interesante din câte s-au scris asupra versificației române.

G.I. Tohăneanu: „Versificația românească. Perspectivă lingvistică este, cred, o contribuție cu totul remarcabilă într-un domeniu dificil, chemată să constituie punct de plecare și de continuă referință pentru toate cercetările similare care vor urma. Lucrarea în discuție va însemna, pentru filologia românească, un câștig durabil. Ea va interesa în cel mai înalt grad pe toți iubitorii de poezie, pe toți cărturarii preocupați de creația poetică și va fi de mare utilitate în procesul de învățământ. O carte rezistentă, care nu va «îmbătrâni» curând. Dincolo de meritele ei teoretice, lucrarea prezintă un deosebit interes de ordin practic. Ea spulberă «dintrun condei» toate prejudecățile mecaniciste legate de metronomia cadențelor, anulează prăpastia dintre vers și realitatea lingvistică, creează premisele unor interpretări inedite în domeniul abordat, motivează, indirect, studiul aprofundat al versificației în școală, în sfârșit propune, ba chiar impune o nouă modalitate de lectură a versului.”

Olimpia Berca: „Sfera largă de preocupări [...], precizia și finețea disocierilor, expunerea fluentă și convingătoare fac din Versificația românească o importantă carte de referință, o contribuție substanțială la configurația cercetărilor de stilistică românească.”

Doina Uricariu: „Nume afirmat deja în «cercul» lingvistic de la Timișoara, cunoscut pentru contribuțiile lui remarcabile în cercetarea limbajului poetic, I. Funeriu a publicat o valoroasă lucrare despre versificația românească. [...] Cartea sa e polemică fără a fi teribilistă. Impresionează seriozitatea, sobrietatea afirmațiilor. Notele dezvoltă acest comentariu defetșizat. Împreună cu studiul propriu-zis ele informează formând ochiul lectorului de poezie fără pedanterie și false piruete, mereu la obiect, aducând completări sau marcânduși dezacordul cu o serie de opinii în vogă,

precum aceea a profesorului Solomon Marcus despre absența sinonimiei în poezie. [...] Nici un profesor de liceu nu mai poate vorbi despre versificația românească dacă nu cunoaște această carte, decât cu riscul de a deforma poezia română.”

Florica Dimitrescu: „În încheiere dorim să subliniem că volumul lui I. Funeriu ar trebui recomandat în facultățile cu profil filologic și în liceele noastre; într-adevăr, dacă unele lucrări de lingvistică și de stilistică rămân exclusiv la nivelul teoretic, o calitate deloc neglijabilă a celei de față o constituie împrejurarea că acordă atenție unor teze de versificație cuprinse în manualele școlare. Concluzia cărții lui I. Funeriu este că prozodia trebuie nu numai să fie cunoscută cât mai bine, ci și să devină un criteriu sine qua non în editarea textului poetic; aderăm întru totul la ideea exprimată, făcând apel în acest sens la redacțiile de poezie ale editurilor noastre”.

Dumitru Vlăduț: „Cercetătorul timișorean fructifică achiziții valoroase de până acum în domeniu, trecându-le prin filtrul interpretativ personal, rectifică argumentat, pe un ton de aleasă urbanitate, opinii eronate, așa încât se poate afirma cu deplin temei că lucrarea sa despre versificația noastră cultă se sprijină pe o concepție personală”.

II. Al. Macedonski. Hermeneutica editării, Editura Amarcord, 1995

G. I. Tohăneanu: „Cartea colegului și a colaboratorului meu I. Funeriu, inspirat și fericit intitulată **Al. Macedonski. Hermeneutica editării** reprezintă una din izbânzile durabile ale filologiei românești de acum și de totdeauna. Unul din meritele sale de căpetenie, între multe altele, este acela că pune capăt, decisiv și definitiv, diletantismului textologic. Subliniez, cu fermitate, că toate afirmațiile autorului, toate obiecțiile sale însoțite de lungul șirag al amendărilor propuse se întemeiază pe verificarea și răs-verificarea mucenicească a manuscriselor și a edițiilor macedonskiene, săvârșite nu numai cu o competență de maestru, ci și cu o uimitoare sensibilitate, abia cenzurată, față de Poezie, ca întruchipare superioară a Armoniei și a Ritmurilor lumii. În consecință, investigațiile și formulările autorului sunt întreprinse la un atare nivel de rigoare filologică, de putere de persuasiune și de probitate științifică, încât, orice replică este descurajată și anulată. «Asta e, n-ai ce-i face; omul are dreptate» – iată singurul răspuns posibil al «bunului simț». «Necazul» – adaug eu – e că omul are totdeauna dreptate, ceea ce, în viața de toate zilele, e aproape... scandalos. O sfântă demonie l-a păscut și l-a bântuit pe I. Funeriu, necruțătoare, așa încât restabilirea textului macedonskian se face, nu o dată, printr-o învăluitoare tehnică a impresurării. Asigurându-și, inițial, o oarecare distanță, colegul nostru se apropie pe îndelete, cu maximă precauție, de fiecare text suspect: strânsă, pas cu pas, într-o menghină neiertătoare, eroarea este, până la urmă, constrânsă să sucumbe. Cititorul încearcă o rarisimă voluptate filologică de câte ori meticuloasa (și nemiloasa) strategie a lui I. Funeriu osândește, ruinează și construiește deopotrivă. Numai că, în cazul întreprinderii lui, toate aceste fațete slujesc, armonios și unitar, cauza și triumful Adevărului. Rezultă de aici, într-un anume fel, caracterul nonpolemic al lucrării: I. Funeriu nu atacă pe nimeni, el apără doar, cu brio, pe Macedonski de numeroșii săi detractori, printre care, fără voie, se

rânduiesc și editorii săi de până acum. Or, autorul **Noptilor** merită cu prisosință un atare omagiu; las' că s-ar fi bucurat ca nealtul, să fi știut că se va ivi, cândva, un «ex ossibus ultor», care să-i oblojească vătămurile și să-l tămăduiască, fie și postum, de o parte din obide. Cum a fost posibilă o atare performanță, care se înfiripă și se încheagă dincolo de fața văzută a lucrării semnate de I. Funeriu? El a abordat textul macedonskian cu o pregătire filologică și lingvistică exemplară, din aria căreia nu lipsea – lucru rar și – o componentă fundamentală: cunoașterea profundă a științei versului românesc, dublată în chip fericit de un binecuvântat har intuitiv, acela de a percepe exact și nuanțat ritmul, măsura, eufonia precum și abaterile, chiar infime, de la aceste pravili ale stihuirii. Văd în **Al. Macedonski. Hermeneutica editării** o carte de răscruce pe drumurile filologiei românești, un amarnic «memento» și un categoric veto rostite la fel de ferm diletantismului infatuaț în materie de textologie.

Theodor Hristea: „Recitind lucrarea integral – cu un interes mereu crescând și cu o plăcere rar întâlnită – mi-am dat seama că domnul Funeriu are o temeinică pregătire de specialitate și că era printre cei mai indicați să realizeze o carte având ca subiect numeroasele și variatele greșeli de editare din opera poetică a lui Al. Macedonski. În Cuvântul înainte al acestei cărți, autorul discută și alte transcrieri greșite sau interpretări eronate, care (luate împreună cu celelalte) fac din lucrarea domnului Funeriu un adevărat «ghid» de editare științifică a operelor literare. În ceea ce mă privește consider că sunt multe de învățat din această carte îndelung gândită și elaborată, care mi se pare convingătoare în cel mai înalt grad prin metoda de editare pe care o propune și prin sutele de erori discutate foarte pe larg și corectate întotdeauna de o manieră științifică riguroasă și academică.”

Șerban Foartă: „Dincolo de perspicacitatea, finețea analizei, erudiția de ansamblu și detaliu ale cercetătorului I. Funeriu, dincolo de importanța practică a unui asemenea demers (ce prezintă garanția editării excelente a poeziilor macedonskiene), sensul major al unei astfel de lucrări este, așijderi, unul teoretic: **Hermeneutica editării**... devine, implicit, un îndreptar la îndemâna editorilor de poezie, căci maniera în care este tratat delicatul subiect transcende «faptul concret». Ținând seama de realitatea că în ultimele decenii, la noi, activitatea editării de texte a fost pe cât de dificilă, pe atât, vai, de desconsiderată, e cazul ca, în noile condiții românești, această veche, chiar străveche, preocupare filologică, indispensabilă oricărei culturi adevărate, să redemareze la parametri calitativi net superiori..., cartea domnului Funeriu fiind un bun prilej pentru acest redemaraj.”

Tinu Pârvulescu: „Probabil că meritul major al acestui recent apărut volum [...] este acela de a dezvălui travaliul într-adevăr uriaș pe care îl necesită punerea în circulație a unei ediții critice și implicit faptul că, practic, un astfel de demers este inevitabil supus greșelii. I. Funeriu ne dovedește astfel că e o eroare să consideri o ediție critică drept definitivă, unică și imbatabilă, în ciuda eminenței semnături care o girează. I. Funeriu este, în domeniu, un deschizător de drum.”

Daniel Vighi: „Exigența reproducerii fidele prin actul editării presupune indiscutabil necesitatea unei rigori științifice care să ofere cititorului creația literară a

autorului așa cum acesta a dorit-o. În acest proces de ameliorare a rigorii filologice a editării, studiul lui I. Funeriu intitulat **Al. Macedonski. Hermeneutica editării** se dovedește a fi de utilitate strictă și indiscutabilă. Lucrarea are un caracter profilactic și este susținută de o minuțiozitate impresionantă, rezultată dintr-o lectură aprofundată, care traversează variantele editate în confruntarea lor cu manuscrisele autorului. [...] Studiul lui I. Funeriu impune o concluzie fermă: actul editării literaturii naționale presupune, înainte de toate, rigoare filologică și intransigență științifică nenegociabile.”

Gheorghe Jurma: „S-ar părea [...] că volumul ar interesa doar editorii. În realitate, cartea lui I. Funeriu este deosebit de utilă pentru poeți și pentru toate categoriile de cititori ai poeziei. Scrisă într-un stil elegant și ferm, în care se recunoaște stilisticianul, cartea aceasta este prima carte de textologie aplicată, o contribuție majoră la istoria poeziei, a versificației românești și a tehnicii editării.”

Dan Silviu Boerescu: „Binevenit acest studiu polemic închinat textologiei. Comparând edițiile Vianu și Marino din opera lui Macedonski – spre stupefacția lectorului! – inventariază [I.F. n.n.] vreo 1.000 (o mie) de erori în lecțiunile macedonskiene. [...] Fără să incrimineze inchizitorial, I. Funeriu trage un semnal de alarmă și invită la un plus de acribie. [...] Caragiale, obsedat de virgulă, l-ar fi aplaudat pe I. Funeriu.”

Marcel Tolcea: „Cartea este un tratat de arheologie culturală ori, poate, unul de cuvierism prozodic, de vreme ce autorul ei descoperă și amendează peste o mie – 1000 ! – de greșeli în editarea poeziei macedonskiene cu ajutorul logicii... prozodice. Întâi de toate, demersul dovedește curaj și desinhibare culturală pentru că edițiile la care se referă autorul sunt aureolate de prestigiu și infailibilitate. Fără a se lăsa covârșit de datul canonic, cercetătorul verifică, la rându-i, manuscrisele macedonskiene, le face anamneza pe traiectul editorial și ades propune lecțiuni noi. [...] Sprijinit pe bastonul sinerezei, eliziunii, apocopei și aferezei, I. Funeriu se uită la edițiile Macedonski cu niște dioptrii din sticlă de batiscaf, corectând deficiențe macro sau microorganice cu un rafinament singular. Veți spune, desigur, iată un caz de acribie exagerată, ușor patologică. Poate că așa aș fi gândit și eu dacă nu aș fi savurat, alături de acribia aceasta, umorul și autoironia abil tănuite.”

Notă: **Tratatul Versificația românească** a fost citat și comentat în următoarele lucrări:

1. Nicolae Manolescu, **Istoria critică a literaturii române**, 1990.
2. Mihai Dinu, **Ritm și rimă în poezia românească**, 1986.
3. Idem, „E ușor a scrie versuri”... **Mic tratat de prozodie românească**, 2004.
4. G. I. Tohăneanu, **Eminesciene. (Eminescu și limba română)**, 1989.
5. Petru Livius Bercea, **Lexicul poetic arghezian**, 1997.

6. Irina Petraș, **Teoria literaturii. Curente literare, figuri de stil și specii literare, metrică și prozodie**. (În acest volum, care în partea a doua este antologie, au fost selectate peste 20 de pagini din lucrarea Versificația românească.)

7. Adrian Voica, **Repere în interpretarea prozodică**, 1998.

8. Idem, **Poezii cu formă fixă**, 2001

9. Ion Calotă, **Eminescu analizat prozodic și comentat**, 1999.

10. Maria Foarță, **Due(t)lul celor două muze**, 2000.

11. Valentin Tașcu, **Ritm vertical**, 2001.

Al. Macedonski. **Hermeneutica editării** (1995) a fost citată în antologia: **Poezia simbolistă românească** (alcătuită de Rodica Zafiu) și în ediția Macedonski din 2003 (din păcate, aici, cu un titlu inexact: Hermeneutica poeziei..., nu Hermeneutica editării!) editată de Mircea Coloșenco, în colecția **Opere fundamentale**, sub conducerea academicianului Eugen Simion. (Extras din **Dicționarul general al literaturii române**, vol. III, E–K, coordonator general acad. Eugen Simion, București, Univers Enciclopedic, 2005.)

G

GALETARU, GEO

Poet, prozator. Profesor. Galetar Gheorghe (*pseudonim* literar: Geo Galetaru) Născut la 08.09.1947, com. Cenad, jud. Timiș. *Studii:* Școala generală din comuna Cenad, Liceul Teoretic din Sânnicolau Mare, Facultatea de Filologie de 5 ani (secția română-franceză) a Universității din Timișoara (absolvită în 1972). *Ocupația:* profesor de limba română și limba franceză la Școala cu clasele I-VIII Igriș, jud. Timiș (1972-1992), profesor de l. română-l. franceză la Școala cu clasele I-VIII Dudeștii Noi, jud. Timiș (1992-2013). *Debut:* în revista „România literară” (1969), debut girat de Ion Caraion. Debut editorial: în volumul colectiv **Popas între poeții tineri**, îngrijit de Victor Felea (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974). Colaborări la revistele: „Luceafărul”, „Amfiteatru”, „Viața Românească”, „Orizont”, „Familia”, „Tomis”, „Orient Latin”, „Poesis”, „Ardealul literar și artistic”, „Semenicul”, „Reflex”, „Sud”, „Semne”, „Paralela 45”, „Anotimpuri literare” etc. Membru alUSR, filiala Arad (din 2011). *Premii literare:* Premiul Festivalului de poezie „Lucian Blaga” și al Casei de cultură „Lucian Blaga” din Sebeș (1994); Premiul Bibliotecii Județene Alba la Festivalul internațional „Lucian Blaga” (2004); Premiul revistei „Sud” la Concursul Național de Creație Literară „Vasile Voiculescu”, Secțiunea Proză, Buzău (2005).

CĂRȚI PUBLICATE:

Inefabila ninsoare, [poezii], Editura Facla, Timișoara, 1981;

Alfabetul mirării, [poezii pentru copii], Editura Facla, Timișoara, 1987;

Vară de crini, [poezii], Editura Mirton, Timișoara, 1997;

Înduplecarea nopții, [poezii], Editura Mirton, Timișoara, 1998;

Steaua ta, copilărie, [poezii pentru copii], Editura Mirton, Timișoara, 1999;

Epifanii pentru Daniel, [poezii], Editura Eubeea, Timișoara, 2003;

Alte epifanii pentru Daniel, [poezii], Editura Eubeea, Timișoara, 2007;

Cântec pentru somn și drum, [poezii pentru copii], Editura Eubeea, Timișoara, 2008;

Voci din penumbră, [proză scurtă], Editura Marineasa, Timișoara, 2008;

Lacrima seninului, [poezii pentru copii], Editura Eubeea, Timișoara, 2009
Colivia de aur, [roman], Editura Eubeea, Timișoara, 2009;
Lecția despre îngerii, [poezii], Editura Eubeea, Timișoara, 2010;
Vară de crini, [poezii], ediție revăzută și adăugită, Editura Eubeea, Timișoara 2010;
Utopia umbrei, [poezii], Editura Eubeea, Timișoara 2010;
Bucuria și singurătatea, [poezii], Editura Eubeea, Timișoara, 2011;
O poveste și-o culoare, [poezii pentru copii], Editura Eubeea, 2011.

REFERINȚE CRITICE:

„Rămas, de-a lungul anilor, profund legat de școala lirică preponderant metaforică și alegorică, în direcția ei clasicistă, încă de la primele volume și până azi, Geo Galetaru a îmbogățit această linie lirică cu un rang regal. Deplinătatea expresiei, fără a deveni niciodată calofilă, are diafanitate și expresivitate. Ideile izvorăsc dintr-o înlănțuire a stărilor de meditație, pe măsură. Poet rodnic, acum la maturitate, fragil în fața atacurilor lumești de tot felul, combatant neclintit pentru echilibrul poeziei sale, Geo Galetaru se înscrie, în pleiada 80-iștilor, ca un „înger sfios(care) își divulgă alcătuirea” și secretele, poet pe care îl călăuzește puritatea unei inimi netulburate de răfuielile lumii”. (Ion Arieșanu, *Privind prin cărți...*, „Orizont”, XVI, 2004, nr. 3).

„Versurile lui Geo Galetaru sunt delicate caligrame, fragile întrupări ale stărilor sufletești, într-un real evanescent, suav, plin de transparențe și fragranțe. Versurile conțin străvezimi, imponderabile, realități crepusculare, topite, dispărute din real și vărsate lin în metafizic. Lumea, văzută prin reverie, invocă puritatea și chiar devine, temporar, pură. Iar eul liric înregistrează totul, înfiorat și neliniștit, uneori, sau, cel mai adesea, calm și stăpânit de admirație controlată”. (Constantin Buiciuc, *Geo Galetaru - un poet al purității*, „Banat”, VIII, 2011, nr.1).

„Un poet serios, grav, al registrului în fond imnic, atent foarte cu Sinele (insinuat), cu un gust ultrafin al cuvântului esențialmente reafiat poetic, din latentă sursă a scânteierilor logosului, cel accesibil prin autoinducție regresivă și patos resacralizant. Retrospecțiile lirice ale lui Geo Galetaru sunt de fapt introspecții ale Ființei”. (Eugen Evu, *Geo Galetaru și crinologia sa...*, în **Despărțiri de plural sau ieșiri din sistem**, Deva, Editura Polidava, 2010).

„E lesne decelabilă la Geo Galetaru obsesia neantului, a umbrei, a amurgului. A disoluției, în fond. Însă, contradictorie osmoză, specifică (și) marilor romantici, există și obsesia zborului, a înălțării, a eliberării (de altfel, termenul „pasăre” apare frecvent în poeziile sale). Autorul preferă totuși aria nebuloasă, crepusculară, acolo unde palpabilul și irealul se aglutinează în forme inedite, rezultând imagini surprinzătoare, nu o dată șocante.” (Alexandru Moraru, *Alternanțe*, „Orient Latin”, X, 2003, nr. 3-4).

GĂTĂIANȚU, PAVEL

Scriitor, publicist, jurnalist, editor. Născut la 15 decembrie 1957 în Locve – Sân Mihai, Voivodina. *Părinții*: tatăl, Gheorghe Gătăianțu, țaran, zidar; mama, Cătălina (n. Ardelean), țarancă. *Studii*: Școala Medie de Economie din Alibunar (1976); Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității din Belgrad (1985). *Activitatea*: profesor la Școala Medie de Economie din Alibunar (1983-1986); profesor la Școala Medie din Vârșeț, despărțământul în limba română (cursuri de psihologie generală și filozofia marxistă); jurnalist la Postul de Radio Novi Sad, redacția în limba română (1986-1987); analist pentru mass-media la Comitetul Provincial al L.C.V. (1987-1990); colaborator la rubrica

culturală în cadrul Redacției Române a Postului de Radio Novi Sad (1990-1998); redactor responsabil adjunct – sectorul pentru cultură (din 2000-2010); realizator de emisiuni culturale în cadrul Programului în limba română a Postului de Radio Novi Sad; fondatorul revistei „Cuvântul Românesc” (1991), fondatorul ziarului „Foaia Sân-Mihaiului” (1993) fondatorul revistei „Kulturbrücke” (1999), fondatorul „Caietelor Gătăianțu” (2005), redactor-șef și fondator al revistei „Europa” (2008), redactor-șef și fondator al revistei „Prichindelul” (2009); *Colaborări* la volume colective: **Oamenii de seamă ai Banatului** (1998), (1999), (2000), (2002), (2005), (2006), (2008), (2012); **Banatul, trecut istoric și cultural** (1998); **Dunav, reka jedinstva Evrope/ [Dunărea, râul care unește Europa]**, (2002); **Cultură și Comunicare în spațiul unitar european**, (2010); **Europa: centru și margine – cooperare culturală transfrontalieră** (2011), **Apă vie** (1998); *Colaborări* la publicații: „Arca”, „Ardealul Literar și Artistic”, „Bucovina Literară”, „Carmina Balcanica”, „Cartier”, „Clio”, „Convorbiri Literare”, „Cronica”, „Dnevnik”, „Europa”, „Gradina”, „Koraci”, „Letopis Matice Srpske”, „Libertatea”, „Limba Română”, „Literarni klub”, „Lumina”, „Misao”, „Mladost”, „Moment Poetic”, „Nord Literar”, „Observator Cultural”, „Oglinda”/ „Ogledalo”, „Oglinda Literară”, „Orient Latin”, „Orizont”, „Paralela 45”, „Poesis”, „Poezia”, „Polja”, „Pomak’r”, „Porto Franco”, „RES”, „Rukovet”, „Semne”, „Socijalizam”, „Student”, „Studii de Știință și Cultură”, „Sveti Dunav”,

„Tribuna Tineretului”, „Tribuna”, „Țara”, „Ulaznica”, „Viața Literară”, „Zlatna greda”; *Membri* al Societății Scriitorilor din Voivodina, al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii Ziariștilor din Serbia, al Uniunii Istoricilor Bănățeni din Timișoara, al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu”. *Premii*: premiul pentru proză scurtă al Editurii Libertatea (1984), premiul pentru poezie al Editurii Libertatea (1986), premiul pentru poezie „Eminescu” la Putna-Suceava (1993), premiul I pentru proză al săptămânalului „Libertatea” (1995), premiul pentru poezie al Editurii Macarie; premiul „Ethos românesc” al Salonului Internațional de Carte de la Iași (1997), premiul pentru temă autentică, Petrovaradin / Uzdin (1999), premiul pentru poezie „Dorel Sibii”, Săvârșin (2000), premiul special al juriului pentru tema autentică și aspectul modern al limbajului radiofonic pentru audio-performance-ul *Podul* acordat de Festivalul internațional *Plaiul meu natal*, Ujgorod, Ucraina (2001), premiul pentru poezie EMIA la Deva (2002), premiul pentru poezie și performance-art acordate la Festivalul internațional *Plaiul meu natal*, Ujgorod, Ucraina (2002), premiul pentru poezie „Traian (Ion) Iancu”, Făget (2004), premiul pentru întreaga activitate în slujba poeziei, „Mihai Eminescu”, obținut la a V-a ediție a festivalului internațional „Mihai Eminescu – voievodul poeziei românești”, acordat de Fundația culturală „La noi acasă” la Târgoviște (2004), premiul special pentru participarea la *Zilele Culturii*, ediția a II-a, Aninoasa (2004), premiul reviste Harababura”, București (2006), premiul „Insigna de Aur” al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România (2009), premiul literar „Mihai Eminescu” al Universității „Vasile Goldiș”, Arad (2011). *Debut publicistic* în „Tribuna Tineretului” (1979), *editorial* cu volumul de poezii în limba sârbă **Odsutno vreme/ [Timp absent]** în anul 1976.

Încă de la debut poetul își azonează lirismul confesiv cu clișeele surrealiste, proaspete dar brutale, ale intimității ultragiante de spaimele societății de consum și ale amenințării războiului: „Să fii plin de dimineață. Să scrii o carte în două zile. Să te dai peste cap. Să semnezi interviuri pentru emisiunea de la cinci. Să faci curte puștoaicelor din a zecea. Să te privești în oglindă. Să porți întotdeauna umbrelă. Să nu faci politică. Să conduci un Peugeot patru sute patru. Să frecventezi seara cafenelele. Să ții fumul mai mult de un minut în palmă. Să-ți fie cămașa Astibo întotdeauna călcată. Ca inima Crivățului cel de miazănoapte.” Memoria poemelor sale înregistrează fără restricții ori prejudecăți, alături de știrile zilei și de spoturile publicitare, zbaterea ființei efemere în flacăra existenței cotidiene. Efectul este șocant și antrenează cititorul în atmosfera crudă, netrucată a realității neidilizate. Poemele selectate din celelalte volume ilustrează, prin aceeași tehnică a contrastului, o lume ce pare trecută prin focul purificator al celui de-al treilea război mondial, prin care ar fi trecut deja Europa de Est, după Zinoviev. Într-o lume care se îndreaptă spre războiul fratricid și totalitarism descoperim, ca

într-un creuzet, atmosfera filmelor lui Kusturica și sirenele care anunță aviația NATO. Poetul își dozează mânia ce mocnește în timp ce „moartea plutește în aer” sau protestează sarcastic față de destinul secolului XX. În inima sa clocotește sângele și mânia împotriva războiului absurd chiar lângă inima Europei. Fie că împrumută tonul protestatar al anilor șaptezeci americani, fie că filmează cu încetinitorul dramele consumate pe teatrul de război, ori că își face „secțiunea sociologică în starea de spirit”, poetul nu poate scăpa de obsesia țintei, din care se naște ideea de *performance*, a sfidării, a textelor sarcastice în stilul *Coca-cola curge pe ecran ca ajutor al Alianței Nord Atlantice*. În poemele selectate din volumul **Antrenament pentru ogari** (1997), poetul face radiografia stărilor de spirit în vreme de război, neuitând nici o clipă că e european, cetățean universal și amator al muzicii rock americane. El descoperă alte ipostaze ale ființei răzvrățite: jurnalul existențial proaspăt, încărcat de tensiunea ființei amenințate, este alternat cu cel al artistului care continuă să își pună întrebări: „Astăzi este sâmbătă/ douăzeci și doi octombrie/ o mie nouă sute nouăzeci și patru./ Vântul suflă din direcția de sud-vest./ Am cumpărat două pâini/ să pot supraviețui/ până luni iar la începutul săptămânii/ trebuie să lupt să rămân în viață/ până sâmbătă./ La radio ogarii Națiunilor Unite îmi ridică încet sentimentul național/ și-mi comunică că sunt liber/ și dispun de drepturi mari/ și că războaiele în curs/ sunt un simplu răspuns la zeii tereștri/ care conduc lumea” etc. Într-un alt poem, *Europa*, consemnează și reține câteva imagini și simboluri ale călătoriilor continentale, schițând o meditație asupra mersului lumii ghidat de politicieni. În structura poemelor lui Pavel Gătăianțu intră obligatoriu memoria culturală, cu clișee din filmele americane sau starurile anilor '70, cu efecte deprimante pentru individul devenit ținta tehnicii americane de luptă. Sub imperiul instinctului, mentalitățile se schimbă sau se modifică, după caz. Cultura occidentală e filtrată cât se poate de rațional din prisma propriului orizont de așteptare. *Come back in Romania* este un lung poem despre locurile văzute și despre senzațiile trăite cu ocazia unor călătorii. De altfel, pe poet îl poți întâlni la colocvii și manifestări literare, la Șiria sau Săvârșin, la Timișoara sau la Iași. Însoțit mereu de prieteni din Banatul Sărbesc, Gătăianțu e un ins volubil, plin de energie și gata să provoace, fie prin subiectele tari ale conversației, fie prin versurile sale îndrăznețe, fie printr-un *performance* în care își (pro)pune trupul drept gaj pentru a-i convinge pe semeni de adevărul și noblețea cauzei sale. Cu volumul **Umărul lui Sisif**, apărut în 2001, Pavel Gătăianțu își propune să introducă în pagină natura dublă a personalității sale explozive, polemice. Tema sfârșitului de secol cu meandrele istoriei contemporane și rătăcirile ei doctrinare pe care le denunță, când violent, când vituperant, îi oferă prilejul unui nou *performance* textual. E strigătul înăbușit al minoritarului care s-a impus printr-un stil intercultural bazat pe mărturiile autentice ale zbugiumaților ani din urmă ai Jugoslaviei sfâșiate de război și

contradicții. Din context străbat amenințările războiului cu alarme aeriene, frustrările generațiilor care au trăit sub totalitarism apelurile la bun simț și avertismentele ființei sufocate de tăvălugul globalizării și de ciocnirea civilizațiilor. Multe poeme exprimă tocmai starea de asediu a sufletului său, împrumutând tehnica videoclipului: „Coloana sonoră cu tropot de cai,/ zăngănit de săbii,/ țipete stridente,/ forfotă/ capul lui Moțoc împodobit / cu pătrunjel tocat/ răsturnat pe un platou/ servit împreună/ cu sosul de zmeură/ la restaurantul *Cadou*” (*Secolul XXI*). Optzecistul Pavel Gătăianțu își publică o selecție drastică din poezia sa; din fiecare volum publicat din 1976 până în prezent, alege 3-5, până la zece poeme cel mult. La care adaugă o serie de inedite. Poetul angajat în lupta pentru limba română, pentru drepturile omului și pentru libertate are o gesticulație emanată din mișcările de protest ale anilor 70, marcată definitiv de avangardă. A scris și câte un volum de proză și teatru, dar mai mult decât atât, el experimentează moduri noi de exprimare și manifestare prin spectacolele de performance pe care le pregătește, prin modul actoricesc în care își asumă textele lirice. El șochează de multe ori tocmai prin spectacolul vibrant pe care îl oferă, luând poezia din viață și redând-o prin felurite forme de expresie – printr-un imaginar variat și strident – contemporanilor săi. E o poezie de trezit conștiințele, e un lirism spontan și vibrant în care sufletul se zbuciumă, arde și se topește, propagând ideile, sentimentele și vibrația până departe. Pavel Gătăianțu e un poet militant care prin joc, ironie, sarcasm și imaginație atrage atenția asupra tragediei jugoslave la care e martor. Asupra urmărilor ei, fără să piardă din vedere drama creatorului solitar și solidar, zbuciumul identității și protestul întregii ființe. Întreaga sa poezie respiră libertatea și dorul de ducă, refuzul de a îngheța în forme, în legi și în idei de-a gata: „Eu nu sunt soldatul patriei/ Care atunci când are nevoie/ Mă asmuță ca pe un câine/ Sau așteaptă să stau pe labe/ Și să-i ling praful de pe stema țării.// La noi boierii dorm de-o veșnicie și/ De secole îi rugăm prin colinde/ să se trezească/ iar ceilalți dorm în mahmureală/ și îi invităm solemn prin imn/ să se deștepte/ ca apoi să-și lege atent/ chimirul tricolor.// Noi nu ne mai putem salva de noi/ Și atunci pe domnul în genunchi/ Îl rugăm să ne ocrotească.// Eu nu sunt soldatul niciunei patrii.” (*Eu nu sunt soldatul patriei*) Poemele sale îmbracă forme de militantism și protest, de denunț, la adresa unei umanități în criză, la adresa celor care conduc lumea și uită de umanitate. *Hotel Balcan* exprimă starea de spirit a unui comis-viajor al poeziei, a unui călător neobosit și nesățios care bate străzile și piețele în căutarea spiritului european. El trăiește în alte timpuri și la alte dimensiuni drama lui Diogene care caută omul. Înrudită cu spaimele și curajul poeziei lui Vasko Popa sau cu militantismul lui Adam Puslojic, înfrățită prin mesaj cu lirica heraldică a lui Ioan Flora, poezia lui Pavel Gătăianțu aspiră la un spațiu al ei într-un orizont al multiculturalismului și ilustrează o „istorie personală”, prin chiar spiritul *Hotelului Balcan*: „Ea a fost frumoasa orașului/ Un fel de

lady a balurilor mondene/ A terminat facultatea/ s-a căsătorit și are doi copii/ a avut un accident de circulație/ câțiva iubiți, nimic deosebit./ și-a pus dinți artificiali/ are un salariu mic/ după ce-și plătește întreținerea/ cumpără pastă de dinți, săpun,/ șampon, tampoane/ restul dă pe mâncare - / un clișeu din această istorie personală/ ce atinge crucea tuturor./ îmi trece prin minte/ până stau pe canapea, nu fumez/ dar ascult „Lady Jane”/ și inventez un clișeu din istoria/ personală a anilor 70 ai secolului trecut/ din Anglia, eu textierul din est/ într-o seară cenușie de februarie” (*Istorie personală*)

CĂRȚI PUBLICATE:

- Odsutno vreme/ [Timp absent]** [versuri], Belgrad, 1976,
Șarpe barbierit [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 1984;
Nașterea prozei [proză scurtă], Panciova, Editura Libertatea, 1986;
Poezii [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 1987;
Locve – ieri și astăzi [publicistică], Panciova, Editura Libertatea, 1989;
Calibrul pistolului [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 1991;
Atentat la ordinea publică [proză scurtă], Panciova, Editura Libertatea, 1995;
Comunitatea Românilor din Iugoslavia. 1990-1995 [publicistică], Panciova, Editura Libertatea, 1996;
Antrenament pentru ogari [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 1997; **Teroarea gloriei** [versuri], Târgoviște, Editura Macarie, Uzdin, Tibiscus, 1997;
Europoeme [versuri], Novi Sad, INSCR, 1998;
Posleratni koktel/ [Recepția de după război] [versuri], Uzdin, Tibiscus, Novi Sad, Comunitatea Cultural-Instructivă a Voivodinei, 1998;
Bulevardul eroilor naționali [versuri], Novi Sad, Societatea de Limba Română, 1998;
Sacoul domnului Maniu [teatru], Seleuș, Comunitatea Cultural-Instructivă, 1998;
Sfârșit de mileniu [versuri], Timișoara, Editura Helicon, 1999;
Nevisatele vise [versuri], Uzdin, Tibiscus, Maxima, 1999;
Noptile din Cairo [versuri], Timișoara, Editura Augusta, 1999;
Biserica din Locve (Sân Mihai) [publicistică], Novi Sad, Societatea (fundația) română de etnografie și folclor din Voivodina, 2000;
Umărul lui Sisif [versuri], Timișoara, Editura Augusta, 2001;
Atentat: slučajevi & studije & karakteri/ [Atentat: cazuri & studii & caractere] [proză scurtă], Novi Sad, Prometej, Uzdin, Tibiscus 2001;
Made in Banat [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 2002;
Redacția programului în limba română: 1949-2004 [publicistică], Novi Sad, Radio Novi Sad, 2004;

An assault on the public order / [Atentat la ordinea publică] [proză scurtă], Uzdin, Tibiscus, 2004;

Balastologie. Manual alternativ [proză scurtă], Panciova, Editura Libertatea, 2005;

Európa/ Europa [versuri], Uzdin, Tibiscus, 2005,

Din țara lui Šaban/ Shabanland/ Iz zemlje Šabanije [versuri], Novi Sad, Floare de Latinitate a Consiliului Național al Minorității Naționale Române din Serbia și Muntenegru, 2006;

Rame Sizifovo: izabrane pesme/ [Umărul lui Sisif: versuri alese] [versuri], Uzdin, Tibiscus, 2006;

Poems from Novi Sad / [Poezii din Novi Sad] [versuri], Uzdin, Tibiscus, 2007;

Anarhie cu pauză de ceai [versuri], Novi Sad, Editura Fondul Europa, 2011;

Anarhie cu pauză de ceai [versuri], Arad, Editura Viața Arădeană”, 2012; **Hotel Balcan** [versuri], Panciova, Editura Libertatea, 2012.

Ediții îngrijite:

Dodir snova: prilozi za antologiju vojvodanske ljubavne poezije/ [Atingerea viselor: antologia poeziei de dragoste din Voivodina], Novi Sad, Societatea Cultural-Instructivă a Voivodinei, 2002;

Iz novije rumunske poezije/ [Din poezia nouă română], antologie, Novi Sad, Editura Fond Evropa, 2009; **Simpozionul internațional Ioan Flora**, volum de lucrări, Novi Sad, Editura Fondul Europa, 2010.

PREZENT ÎN ANTOLOGII :

Versiunea posibilă: Antologia poeziei românești din Iugoslavia 1947-1987 (1987); **A lehetséges vrltozat**, Novi Sad, Editura Forum, 1990; **Botezul câmpiei cu lacrimi de mătase**, Uzdin, Editura Tibiscus (1994); **Intrarea în casă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia** (1995); **Antologia poeziei românești din Iugoslavia** (1997); **Antologia literaturii și artei din comunitățile românești**, vol. I, **Banatul Iugoslav** (1998); **Metafore românești din Iugoslavia**, vol. 1 (1998) și vol. 2 (1999); **Scriitorii la frontieră** (1999); **Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina**, Vol. I (2002); **Multilingualni život poezije „Svetlosti značenja”**. Antologija poezije pesnika nacionalnih manjina u Srbiji i Crnoj Gori/ **[Viața multiliguală a poeziei „Sensul luminii”**. Antologia poeziei minorităților naționale din Serbia și Muntenegru] (2003); **Vântul toamnei** (2005); **Mai am un singur doors** (2011); **Mireasma iluziilor: antologia prozei românești din Voivodina: 1920-2010** (2012); **Antologija rumunske proze u Vojvodini / [Antologia prozei românești din Voivodina]** (2012)

REFERINȚE CRITICE:

În *volum*: **DBLR s.v., SR80-90 s.v., DLRI s.v., SR80-90 s.v., ILRV s.v., LJRI s.v., PRV s.v., CB s.v., LRVo s.v., LRV s.v., LRSAC s.v.**, p. 157-182, p. 227-229; Ecaterina Țarălungă, **Dicționar de literatură română**, București: Editura Litera International, 2007, p. 206-207; Ecaterina Țarălungă, **Enciclopedia identității românești. Personalități**, București, Editura Litera, 2011, p. 322; Slavco Almăjan, **Versiunea posibilă**, Antologie a poeziei românești din Voivodina, Editura Libertatea, Panciova, 1987, p. 18; Cezar Ivănescu, prefață la volumul de poezii **Teroarea gloriei**, Târgoviște-Uzdin, Editura „Macarie”, Editura „Tibiscus”, 1997; Gligor Popi, **Românii din Banatul Sârbesc**, Paniova, Editura Libertatea, p. 190- 193, p. 198-221, p. 401-409, p. 433; Ion Rotaru, **O istorie a literaturii române. Poezia românească de azi în Banatul sârbesc**, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000; Ionela Mengher, **Lumina (1947-1997)**, Panciova, Editura Libertatea, 2000, p.116-130; Vasa Barbu, **O nouă constelație în galaxia Gutenberg. Comunitatea cultural-instructivă Seleuș- zece ani de activitate**, lucrările simpozionului: „Credință și cultură, daruri divine”, Editura Comunității Cultural-Instructive, Seleuș, 2001, pag. 44; Mihai Cimpoi, **Critice**, „Pavel Gătăianțu: europoemistul”, vol II, **Centrul și marginea**, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2002, p. 153-156; Boris Crăciun, **Pavel Gătăianțu. Istoria ilustrată a literaturii române, „Porțile Orientului”**, 2002, Virginia Popović, **Pavel Gătăianțu. Contribuții la monografie**, Novi Sad, Editura InedCo, 2004; **Naša stvarnost i nemačka iskustva/ [Realitatea noastră și experiența germană]**, Novi Sad, Novosadska novinarska škola, 2004, p. 70-73; Florian Copcea, Ion Sârbulescu, **Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina. Vol. 1**, Turnu Severin, Editura Lumina, 2002, 175-191; Mihaela Frățilă, **Lecturi nocturne: cronici despre poezia și proza lui Pavel Gătăianțu**, Uzdin, Tibiscus, 2007; Marin Mincu, **O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XXlea**, Constanța, Ed. Pontica, 2008; Ioan Baba, **Compendiu bibliografic: scriitori**, Panciova, Editura Libertatea, 1996; Mariana Dan, **Cuvintele, adevărații apărători ai spiritului civic al poemului**, în **Univerzalna duša nema domovinu/ Sufletul universal nu are patrie**, Belgrad, Zavod za udžbenike, 1997, p. 42-45, p.91-95; Catinca Agache, **Literatura română în țările vecine. 1945-2000**, Iași, Princeps-Edit, 2005, p. 371-375.; Virginia Popović, **Europa – un concept literar în opera lui Pavel Gătăianțu** în „Europa: centru și margine – cooperare culturală transfrontalieră”, Arad, Editura Gutenberg Univers Румунија, 2011, p. 97-104; Ion Radu Zăgreanu, **Gloria ca o teroare. Lecturi simpatetice**, Târgoviște, Editura Macarie, 1999, p. 86-88; Danica Vujkov, **Dodir snova, dodir čežnje/ [Atingerea viselor, atingerea dorințelor]**, supliment la antologia poeziei de dragoste din Vovodina, Novi Sad, Societatea Cultural-Instructivă a Voivodinei, 2002, p. 52; Carmen Dărăbuș, prefață la **Anarhie**

cu pauză de ceai, Novi Sad, Editura Fond Europa, 2010; Carmen Dărăbuș, *Modernism, postmodernism, neoavangardă*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 157-167; Virginia Popović, *Intertextualitate și joc de cuvinte*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 167-175; Mihaela Albu, *Postmodernism românesc în Voivodina*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 175-177; Brândușa Juică, **Literatura română din Voivodina (1945-1989). La confluența a două culturi**, Zrenianin, ICRV, 2012, p. 181-184; Cristian Robu-Corcan, *Anti Ketman*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 180-181, apud „Obiectiv Cultural”, nr. 5, Brăila, 2011; Mariana Dan, *Calibrul pistolului și dorința poeziei de a comunica*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 182-184; Gerhard Binder, *Poeme la porțile redutei*, în **Hotel Balcan**, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p.184-186; Florian Copcea, **Critice: scara fără trepte**, Turnu Severin, Editura Lumina, 2012, p. 153-157; Marina Ancaitan, *Suprerealism și postmodernism. Pavel Gătăianțu – Hotel Balcan*, în **Rostirea continuă. Pagini de literatură română din Voivodina**, Panciova, Editura Libertatea, Sebeș, Editura Emma Books, 2012, p. 34-42;

În periodice: Nicu, Ciobanu, **Șarpe bărbierit. Poeme în proză**, „Gândul”, XI, nr. 16(278), 1985; Slavco Almajan, *Versiunea posibilă*, Editura Lumina, Anul XLI, nr.1, luna ianuarie, Panciova, 1987, p. 12; Rosana Orza, *Tehnica parodiei. Opinii critice*, „Lumina”, XLII, nr. 8, 1988, p. 85; Cornel Ungureanu, **Calibrul pistolului. Desincronizarea, o aventură literară?**, în „Orizont”, III, nr. 46-47 (1274-1275), 1991, p.10; Traian T. Coșovei, **Mor pe ecranul televiziunii eroi plătiți cu ziua**, „Contemporanul”, nr. 51-52 (88-89), 1991, p. 3. Ion Cristofor, *Poezia în stare de asediu*, „Tribuna”, anul IV, nr. 28 (2037), 1992, p. 5; Cristina Noveanu, **Calibrul pistolului**, „Târgoviștea”, nr. 4-5, 1995; Dumitru Dem Ionașcu, *Atac benefic la opinia publică*, „Ardealul Literar și Artistic”, 1995, Cluj, pag. 30; Stankov, Ljubinka Perinac, *Atentat na javni red/ [Atentat la ordinea publică]*, „Književni život”, nr. 105-106, iunie, 1997; Ioan Baba, *Comunitatea Românilor din Iugoslavia*, Eveniment editorial, „Libertatea”, 31 octombrie, 1996; Barbu, Vasa, *Unire în cuget și-n simțiri*, „Libertatea”, Panciova, 30 noiembrie, 1996, p. 10; Victor Mihalache, *Pod peste depărtări*, „Imnul de Dâmbovița”, An IV, nr. 470, 1997, p. 2; Milan Nenadić, *Recepția de după război*, „Ogledalo/Oglanda”, III, nr. 5, 1997, p. 13; Cezar Ivănescu, *Măine va fi altfel. Noaptea din Cairo*, Editura Augusta, 28 mai, Timișoara, 1997, p. 5; Pătruț Ștefan, *Nume de poeți români din Iugoslavia*, „Redeșteptarea”, 24-29 decembrie, VIII, nr. 344, 1997, p. 11; George Coandă, *Ediții internaționale*, „Dâmbovița”, nr. 1467, 1997, p. 4; Robert Șerban, *Un poet la Novi Sad*, „unu”, VIII, nr. 5-6 (87-88), mai-iunie, 1997, p. 14; Costa Roșu, *De vorbă cu Pavel Gătăianțu, poet și publicist din Novi Sad*, „Libertatea”, 5 ianuarie, 1997, p. 11; Vasa Barbu, *Cotidianul clădit din cuvinte și versuri*, „Libertatea”, 1997, pag. 11; Vasa Barbu, *Un*

poet consacrat, „Libertatea”, 8 noiembrie, 1997, p. 11; Valeriu P. Stancu, *Pavel Gătăianțu. Decupaje și experiment*, „Revista română”, nr. 1 (6), 1997; Oltița Cântec, *Mă consider un poet european*, „Evenimentul”, 27 martie, Iași, 1998, p.25. Virginia Guțu, *Pavel Gătăianțu: Comunitatea Românilor din Iugoslavia 1990-1995*, „Cuvântul românesc”, VIII, nr. 27, 1998, p. 25; Adrian Dinu Rachieru, *Pavel Gătăianțu sau demistificarea poeziei*, „Luceafărul”, nr. 11, 1998, p. 56-58; Gabriela Ioniță, *Nu e important câți ani are un scriitor, important e ce și cum scrie*, „Opinia Moldovei”, An II, nr. 80 (175), 1998, p. 4; Simeon Lăzăreanu, *Scriitori pe Bulevardul Eroilor Naționali*, „Libertatea”, 12 iunie, 1998, p. 8; Sima Petrovici, *De un larg răsunset*, „Foaia Săn-Mihaiului”, IV, nr. 10, 1998, p. 11; Danica Vujkov, *Život ispod gole kože/ [Viața sub pielea goală]. Cocktail postbelic*, „Dnevnik”, 18 februarie, 1998, p. 18; Vasa Barbu, *Cotidianul clădit din cuvinte și versuri*, „Tineretea”, nr. 3, 1998, pag. 9. Marcela Gafton, *Exerciții de luciditate cu Pavel Gătăianțu*, „Țara”, „Diaspora literară”, Chișinău, 1999, p. 4; Vasa Barbu, *O selecție antologică*, „Libertatea”, 17 aprilie, 1999, pag. 9; Mona Mamulea, **Teroarea gloriei**, „Revista Asociațiunii Transilvane ASTRA”, Anul II, nr. 8 (12), 1999; Petru M. Ardelean, *Pavel Gătăianțu: Teroarea gloriei. Cărți românești din Iugoslavia*, „Arca”, nr. 10-12, 1999, p. 189; Vasile Barbu, *Pavel Gătăianțu. Ne-visatele vise - în 7 limbi*, „Tibiscus”, nr. 2 (87), 1999, p. 1; Virginia Guțu, *Sacoul domnului Maniu*, „Gazeta de Seleuș”, Seleuș, Comunitatea Cultural-Instructivă, iulie, 1999, p. 5; Vasa Barbu, *Poeme de dragoste pe șapte voci*, „Libertatea”, Semnal editorial, 20 martie, Panciova, 1999, p. 10; Mihail I. Vlad, *Pavel Gătăianțu. Nevisatele vise*, „Jurnalul de Dâmbovița”, 7 august, 1999, p. 5; Simion Bărbulescu, *Poeți din diasporă*, „Convorbiri literare”, ianuarie, Iași, 2000, p. 30; Mihail I. Vlad, *Pavel Gătăianțu: Bulevardul Eroilor Naționali*, „Jurnalul de Dâmbovița”, Anul VI, nr. 1315, 15 iulie, 2000; Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române. Poezia românească de azi în Banatul sârbesc*, „Tibiscus”, nr. 5 (1/2), 2000, p. 5; Mihail I. Vlad, *Pavel Gătăianțu: Biserica din Locve (Sân-Mihai)*, „Crișana Plus”, 23 septembrie, 2001, pag. 6; Mihail I. Vlad, *Pavel Gătăianțu: Biserica din Locve (Sân-Mihai)*, „Jurnal de Dâmbovița”, miercuri, 22 august, Târgoviște, 2001, p. 23; Gheorghe Mocuța, *Un om liber avant la lître*, „Arca”, nr. 1-2-3, Arad, 2001, p. 171-173; Andelko Erdeljanin, *Roman beži u pesmu/ [Romanul fuge în poezie]*, „Borba”, 11 octombrie, 2001, p.11; Constantin Stancu, *Un reportaj din iad cu Pavel Gătăianțu*, „Cuvântul liber”, 11 mai, 2001, p. 5; Agache, Catinca, *Repere ale literaturii române din Voivodina*, „Cronica”, nr. 4, aprilie, Iași, 2001, p. 28; Corneliu Radu Păiușan, *Monografia unui lăcaș cult*, „Paralela 45”, nr. 3397, 2001, p. 8; Barbu, Vasile, (2002): „*Simplitate domiciliată în Banat*”, Editura „Libertatea”, nr.6, 9 februarie, Panciova, pag. 9; Toma Grigorie, *Calibrul poeziei*, „Ramuri”, nr. 4, 2002, p. 6; Boris Crăciun, *Pavel Gătăianțu*, „Tibiscus”, nr. 3 (134), 2003, pag. 6; Mihai Vicol, *Toată lumea e o*

pradă de război, „Dacia literară”, nr. 51, 2003, p. 44; Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Banat (II). Un „fondeur”*: Pavel Gătăianțu, „Convorbiri Literare”, CXXXVIII, nr. 5 (101), 2004, p. 56-58; Emilian Marcu, *Balastologie*, „Convorbiri Literare”, nr. 10 (115), 2005, Sima Petrovici, *Evocări și distincții literare*, „Biblioteca Bucureștilor”, IX, nr.9, 2006, p.27-29; Virginia Popović, *Petru Cârdu și Pavel Gătăianțu și negarea artei tradiționale*, „Arca”, nr. 4-5-6 (193-194-195), 2006, p. 160- 173; Mihaela Albu, *Postmodernism românesc în Voivodina (Serbia). Pavel Gătăianțu /Romanian Postmodernism in Voivodina (Serbia). Pavel Gătăianțu*, „Carmina Balcanica”, III, nr.3 (5), 2010, p. 28-49; Vasile Man, *Pavel Gătăianțu – Anarhie cu pauză de ceai*, „Studii de Știință și Cultură”, Vol. VII, nr. 2, 2011, p. 241-243; Daniela Sitar-Tăut, *Pavel Gătăianțu: un bard (post)modern cu bardă*, în *Hotel Balcan*, Panciova, Editura Libertatea, 2012, p. 177-179, apud „Libertatea”, Panciova, nr. din 13 aprilie 2011, p. 10; Virginia Popović, *Anarhie cu pauză de ceai*, „Irregular F”, nr. 6, 2011, p. 61-67; Lia Faur, *Anarhie cu pauză de ceai*, „Arca”, XXII, nr. 1-2-3 (250-251-252), 2011; Daniela Sitar-Tăut, *Hotel Balcan sunt așezămintele și cimitirele unde vom sfârși cu toții și netoții*, „Nord Literar”, IX, nr. 11-12 (102-103), 2011, p.6; Virginia Popović, *O carte de poezie patriotică postmodernă*, „Europa”, IV, nr. 8, 2011, p. 152; Diana Corcan, *Sunt un alienat pe zi ce trece*, „Obiectiv Cultural”, II, nr. 10, 2011, p. 10; Virginia Popović, *Europa - o revistă cu caracter european. De la Paul (Iorgovici) la Pavel (Gătăianțu)* (în colaborare), „Piramida”, II, nr. 5, 2012, p. 34-39; Eugen Bunaru, *Întâlnire cu poezia, dincolo de frontiere*, „Europa”, V, nr. 9, 2012, p. 155; Liviu Bordaș, *Ultimele interviuri românești ale lui Eliade și felix culpa*, „Europa”, V, nr. 9, 2012, p. 39; Crina Bud, *Literatura în rama antropologiei culturale*, „Europa”, V, nr. 9, 2012, p. 150; Eugen Bunaru, *Din nou, despre poezia fără frontiere*, „Europa”, V, nr. 10, 2012, p. 160; Virginia Popović, *Zilele Academice Arădene 2012*, „Europa”, V, nr. 10, 2012, p. 164-165;

GHEORGHITĂ, VIOREL

Poet, eseist, publicist. (*Pseudonimul* lui Viorel Giorgiță). S-a născut la 27 septembrie 1922, în localitatea Gurahonț, județul Arad. A murit la 30 septembrie 2005. *Studii*: școala primară de 7 ani în Gurahonț, apoi Școala Normală „Dimitrie Țichindeal” din Arad, în perioada 1938-1942. Este absolvent al Colegiului „Sfântul Sava” din București, 1946, prin examen integral. Urmează Academia Teologică Ortodoxă din Arad, în perioada 1945-1948 și Facultatea de Litere și Filozofie din Cluj (studii neterminate din cauza arestării, în 1948, soldată cu o condamnare și detenție care a durat până în 1964). După eliberarea din detenție lucrează ca tehnician în construcții. Pensionar. *Membru* al Uniunii Scriitorilor și membru al Asociației foștilor deținuți politici din România. *Debut* în anul 1942, cu poezie în „Universul literar”, iar în 1946, cu un eseu filosofic în „Biserica și Școala” din Arad. *Colaborează* la revistele literare: „Tribuna” (1966-1980), cu cronică teatrală, „Familia” (1966-1990), cu poezie și cronică teatrală, „Vatra” (1970-2002), cu eseu și cronică literară, „Arca” (1990-2003), cu cronici literare, plastice și teatrale, eseuri, dar și în alte reviste, „Orizont”, „Viața Românească”, „Aradul cultural”. *Premii*: distins cu Premiul Filialei Arad al Uniunii Scriitorilor, în 1994, pentru volumul memorialistic **Et ego** (1994), ca și pentru întreaga activitate publicistică.

Format în spiritul ideilor unor personalități de marcă ale culturii interbelice românești, cunoscător și comentator al literaturii și picturii clasice și moderne, Viorel Gheorghită se dovedește, ca poet, un sonetist reductabil, dar mai ales un constructor sârguincios și răbdător care a lucrat cu orgoliu și încetineală premeditată la monumentul său, alcătuit la vârsta de 63 de ani, din 68 de sonete. Un debut târziu datorat cenzurii comuniste și interdicției de a publica, dar și o probă de profesionalism. Poezia sa este rodul meditației adânci și al experienței carcerale prin care a trecut. Cartea de sonete **Ferestre și oglinzi** (1985), prefațată de Ștefan Aug. Doinaș, lasă să se întrevadă în toate cele trei cicluri, *Pasărea de fum*, *Un fel de sânge* și *Ferestre și oglinzi*, un poet melancolic și grav, elevat și ușor estetizant, dublat de un meditativ cu mintea și simțirea ajunse „în pârg”. „Experiența directă de viață, în iubire, în suferință, în meditație a rosturilor Firii, în contemplare a naturii, în introspecție; ca și

experiența culturii în ceea ce are ea ca momente înalt semnificative, constituie terenul ce alimentează inspirația acestor sonete” (Doinaș, 1985) Expresia calmă, luminoasă a poemelor întreține mereu o flacără „rece”, menită să lumineze calea poetului prin cele mai îndepărtate galerii ale demersului său. Îndărătul formei împietrite a sonetului, Viorel Gheorghiu plasează un evantai întreg de procedee interne, relevate în prefață. Traversat de marile teme ale poeziei moderne, încărcate și ele de aluviunile culturii de performanță („ferestre” sunt mallarméene, „oglinzile” aparțin deja unei tradiții), poetul vede în cuvânt o cale de acces, poate singura, către sinele pur. În năzuința sa el este însoțit, asemenea lui Blaga, Radu Stanca sau Doinaș, de un daimonion al său, fie el argonaut sau Prometeu. Poetul își propune să elibereze cuvântul invadat de sensuri, „sătul de înțeles” și îngroșat de conotații, de prigoana livrescului ori a metaforei eteroclitice, printr-o asumată campanie a tăcerii metodice. Criticul Gh. Grigurcu îl plasează pe linia Vasile Voiculescu, Mihail Celarianu, Mihai Codreanu și îi recunoaște maturitatea talentului subliniind câteva calități: „Patetism compensat, discreție, simț desăvârșit al verbului ce îngână precum o melopee, stările crepusculare ale unui suflet.” (Gh. Grigurcu, 1990) **Et ego – Sărata, Pitești, Gherla, Aiud** (1994) este o carte de memorii din închisorile comuniste, o spovedanie a unui învins și un memorial al durerii personale. Este o analiză lucidă a mecanismului și împrejurărilor care l-au împins spre această experiență-limită a vieții sale. Doar că prin modul în care scriitorul își asumă destinul, prin felul cum își analizează experiența sau își argumentează devenirea, prin întregul complex al mărturisirii credinței, autorul își răscumpără personajul, pe cel învins. Capacitatea de evocare și tăria morală a ființei provocate de accidente istorice sunt trăsăturile esului **Sub semnul ororii depline – reeducare – demascări – procese** (1995) și ale monografiei **Să știi să suferi** (2000). **Eminescu – destin – conștiință** (2000) este un interviu complex al scriitorului, luat de Emil Șimăndan. Suferința a lăsat urme în viața cărturarului, în opera sa, în destinul său exemplar. Scriitorul octogenar nu ocolește răspunsurile la întrebările spinoase și incomode privind trecutul, închisorile, apartenența la mișcarea legionară. Omul de cultură trece în revistă, cu această ocazie, zbuciumul anilor tinereții, influențele și atmosfera universului concentraționar pe care l-a străbătut cu demnitate, dar și spectrul unei activități literare, frânte de împrejurări potrivnice. Un mare număr de texte ale scriitorului, mai ales eseuri și cronici literare, risipite prin reviste, nu au fost adunate în volum din modestie și din motive extraliterare.

CĂRȚI PUBLICATE:

Ferestre și oglinzi, Editura Dacia, Cluj, 1985, 28 p., cu o prefață de Ștefan Aug. Doinaș;

Et ego – Sărata-Gherla-Aiud, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, 328 p.;

Sub semnul ororii depline, Reeducare-Demascare-Procese, Editura Gardian, Timișoara, 1995, 44 p.;

Eminescu – Destin – Conștiință, Viorel Gheorghiu în dialog cu Emil Șimăndan, Editura Fundației „Ioan Slavici”, 2000, Arad, 128 p.;

Să știi să suferi, Editura Mirador, Arad, 2000, 118 p.

REFERINȚE CRITICE:

În volume:

Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000, p. 191-193; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, Arad, 2001, p. 129-131;

În publicații:

Vasile Dan, „Flacăra roșie”, Arad, 20 martie, 1985; Gh. Schwartz, „Voros Lobogo”, Arad, 2 aprilie 1985; Florin Bănescu, „Neue Banater Zeitung”, 6 martie 1985; Gh. Mocuța, „Vatra”, dec. 1986; Gh. Grigurcu, „Dreptatea”, 29 iulie 1990; Traian Ștef, „Familia”, nr. 2, 1995.

APRECIERI CRITICE:

„Experiența directă de viață, în iubire, în suferință, în meditație a rosturilor firii, în contemplare a naturii, în introspecție; ca și experiența culturii, în ceea ce are ea ca momente înalt semnificative, constituie terenul ce alimentează inspirația acestor sonete. (...) Acum aș vrea să citez o admirabilă sculptură sub formă de sonete a unei teme antice, celebrul grup Laokoon. Poetul o decupează din blocul nevăzut de tăcere, fulgerând din daltă linii adeseori surprinzătoare în înghețata lor frumusețe. Meditația se traduce în formulări de o cristalină expresie, reci și exacte, în care focul poetic a devenit ger. Emoția izbucnește o singură dată (la începutul primei terține) când apare întrebarea *Se moare singur?*, dar se stinge repede, ca o scânteie, lăsând să lucească în cuvinte o sculpturalitate marmoreeană, în admirabila concordanță cu tema însăși. (...) Meritul acestei poezii este acela de a izbuti să păstreze vie în forma rigidă a sonetului rezonanța ușor misterioasă a unor întrebări fundamentale ale existenței, a unor imagini care sugerează mai mult decât reprezintă. Viorel Gheorghiu debutează târziu, dar cu însemnele poetului adevărat, desenate orgolios pe câmpul său heraldic: măiestria formală, simplitatea expresiei, puterea sugestiei, adâncimea semnificațiilor care vizitează Ființa.” (Ștefan Aug. Doinaș, *Formă și dimensiune interioară*, prefață la **Ferestre și oglinzi**, p. 5-12)

„Iată câteva gânduri cu care m-am apropiat de unul dintre cei mai dotați autori de sonete din literatura română actuală, deși un nume puțin cunoscut: cărturarul cu un destin ingrat, Viorel Gheorghiu. (...) Cu o matură artă tradițională (ne gândim la V. Voiculescu cel al senectuții, la Mihai Celarianu, la unele texte ale lui Mihai Codreanu), el ne înfățișează imaginea unei întreprinderi între *real* și *iluzie*, concret și abstracțiune, între ființare și moarte. Patetism compensat, discreție, simț desăvârșit al verbului ce îngână precum o melopee, stările crepusculare ale unui suflet.” (Gheorghe Grigurcu: *Discreția unui adânc răvaș*, în „Dreptatea”, 29. 07. 1990).

„Una din ursitoarele care au hotărât destinul lui Viorel Gheorghiu, a fost fără îndoială, o muză a poeziei. Pecetea ei l-a ajutat să frângă „darurile” nu foarte

generoase ale suratelor. Împovărat de acestea cu destule nevoi și necazuri, el a rămas pe cât de încrezător în puterea cuvântului, pe atât de drept în ținuta sa morală. Păstrându-și seninătatea, el a înfruntat izolarea, condamnarea la tăcere, încercarea de a fi neantizat ca trup și suflet. (...) După '89, Viorel Gheorghiuță s-a aruncat în valurile publicisticii, eseurile sale răspândite prin revistele literare și de cultură, dezvăluind un polemist în vervă, statornic în principiile sale, luptător aprig dar care își mânuiește cu eleganță armele, făcând o figură deosebită în arena rezervată turnirurilor ideatice. (...) Un volum masiv, cu un declarat caracter autobiografic îl consacră și în domeniul memorialisticii. De reținut delicatețea cu care Viorel Gheorghiuță trece peste cea mai grea perioadă a vieții sale – 17 ani de reclusiune. El consemnează această perioadă, dar nu insistă, nu relevă... senzaționalul, nu dezvăluie oroarea, atitudine, altfel, întâlnită și la alți intelectuali de marcă (...) Interesul său se îndreaptă către formarea intelectuală, către câștigarea unei anume personalități distinctivă, evident, precum și spre analiza unor fenomene sociale, politice și culturale care l-au inclus” (Florin Bănescu, *Înnobilarea prin poezie*, în *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, 2000)

H

HAȘ, PETRU M.

Poet, publicist. Profesor. S-a născut la 10 iulie 1947 în comuna Mișca, județul Arad. *Părinții:* țărani; tata, Mihai, mama, Maria, născută Lungu. *Studii:* școala de 7 ani, în comuna Mișca, Liceul teoretic în Chișineu-Criș (1964). A absolvit Facultatea de filologie a Universității din Timișoara, cu licență, în 1973. *Debutează* cu poezie în revista „Steaua” din Cluj, nr.1, ianuarie 1967. Debutul în volum: **Dor negru** (1969), poeme. *Activitatea:* paralel cu cea de profesor, în Făgăraș și Arad a desfășurat o activitate de jurnalist. *Colaborează* la diferite reviste din țară: „Steaua”, Cluj, (1967-1970), și apoi sporadic, „Tribuna”, Cluj, „Familia” Oradea, (1967-1968), „Astra”, Brașov, (1980-1998), „Arca”, Arad, (1990-2014), „Luceafărul”, București, „Vatra”, Târgu Mureș, „Cronica”, Iași, „Convorbiri literare”, Iași, „Orizont”, Timișoara, (1970-1974), „Apostrof”, Cluj, „Interval”, Brașov. Petru M. Haș a apărut și în **Gefährliche Serpentinien, Rumänische Lyrik der Gegenwart**, Edition Druckhaus, Berlin. Membru al Uniunii Scriitorilor. *Premiul* „Opera omnia” al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor (2010).

Petru M. Haș debutează la 22 ani cu un volum de excepție, **Dor negru** (1969), dovedind un spirit precoce și o atitudine de iconoclast. În ciuda afișării unui stil simplu și aparent banal, cuvântul este „în realitate tensionat de poezia stranie a cotidianului care, scos din context devine bizar” (Liviu Ciocârlie, 1981). Influențat de spiritul echinoxist al anilor 70, el este considerat de Vasile Dan, „un adevărat disident al grupării studențești clujene”; „Un adevărat deconstructor înrăit, un demistificator în limbaj”. Al doilea volum de versuri, **Liniște** (1983) apare după un interval destul de mare de la debut. Cu toate că e prezent în revistele literare, împrejurările și spiritul competițional îi sunt defavorabile. Autorul se maturizează arzând etapele și se observă modificări esențiale în lirica sa „care denotă o mai fermă conștiință a ceea ce are de spus, odată cu niște opțiuni mai precise în materie de tehnică a limbajului poetic. Într-adevăr, poetul și-a propus să insiste mai mult, mai

consecvent asupra imediatului, asupra diverselor aspecte care constituie universul cotidian, și a făcut-o cu o vădită plăcere și nu mai puțin însă cu detașare și umor” (Victor Felea, 1983). E o perioadă a latențelor și luptei pentru transfigurarea artistică a simbolurilor și semnificațiilor, o perioadă în care transpar „tentaculele minerale ale speranței interzise, sufletul omului confruntat zilnic cu același decor” (Costin Tuchilă 1983). Următoarele două volume îi apar abia după 19 ani de tăcere, ceea ce e de natură să deconcerteze. Poetul forțează destinul în sensul amânării și autoflagelării oscilând între estetica generației ’70 căreia îi aparține biografic și cea a generației optzeciste pe care o îmbrățișează cu oarecari reticențe. Poetul are un destin de ființă singuratică, hoinară, legată de boemă; este un retras fără a avea complexe, oscilând între profesorat și jurnalistică, între un statut social bine definit și inconfort. Este un înrăit în sensul estetic al cuvântului, un cioranian căruia îi place să PrOfETizeze, așa cum se întâmplă în **Fărâme din PrOfET** (2002). Imaginația și fantezmele poetului/profet compensează frustrările omului de sub vremuri. Se stabilește un scenariu simbolic în care eul și supraeul își dispută dreptul la ființare, la discurs. Dacă poetul se retrage în limbaj sau într-o tăcere procreativă, profetul iese orgolios la lumină pentru a da sens poeziei și destinului; celor două personaje li se adaugă *proful* (de literatură), învățatul care cosmetizează textul și îl pune într-o lumină nouă, a contextului optzecist/postmodern pentru care optează, oarecum paralel cu fenomenul sau, după alții, *avant la lettre*. Poemul hașiot se încheagă din substanța latentă a amintirii („erau acolo: o zi de martie/ dimineața/ cer cu nori pufoși/ un parfum franțuzesc – echantillon/ gratuit – g. ph./ telemann care cânta/ și o ființă aurie pe post de/ pisică mișca pereții de cărți/ încoace și-ncolo/ exhiba nuri violeți de dragul sonetelor/ lui berryman (1982)”) ori a nostalgiei („M-aș cam uita în zare/ fie și-un pic/ numai că acum e/ timpul pe sponci,/ însă tare mult mi-ar place/ ca să mă uit/ ca printr-o crăpătură/ de gard în grădinile fermecate,/ la amărății ăia din cărți/ tot unul și unul/ în hainele lor ponosite”), din intuiții profetice („omenirea se va întoarce la sapă la tubercul/ va descoperi gustul măcrișului// un cârd de oameni va da repede iama într-un câmp de lăptuci/ pentru care va purta război cu un popor/ de iepuri”) din dialogul și cearta cu propria creație („ce altă treabă are și poemul, noema decât/ să-și îngrijească trupul/ să-și facă piața / să țină lumea strânsă sub cheie”), din întrebări retorice („ou va le poète întrebă/ vrăbiile de pe gard en exersant le français oh ! ou/ va-t-il? le voilà”), din interogații și răspunsuri ciudate („ce sunt aceste zile de noiembrie-ncețoșat/ cu mersul lui paralic/ și-această vârstă – / JINSEI NANA KOROBI/ YA OKI -/ vise stranii/ vagi neputințe/ cu mozart zburând ca/ fluturii de primăvară”), din jubilații și idei subtile („Îmi dau târcoale prin cameră/ ascultând vocile cartierului, mahalalei.// Țștia-ntr-o seară,/ așa-ntr-un asfințit, chiar au să vină/ ca să mă devore,/ vorbind una-alta, râzând.”), ori pur și simplu din observația selectivă și speculativă, aparent banală, a ochiului cinic și sarcastic de boem. E o carte construită cu multă grijă, fără nicio grabă. Poetul a dobândit simțul cuvântului prin raportare la tăcere și singurătate. El pregătește calea profetului care poate spune de acum orice, cu siguranța că se va face vers. Umil în planul acțiunii, el își administrează cum poate opera. Ferind-o de mode și de contactul cu lumea precară în care e silit să viețuiască. Personajele sale amintesc de personajele invocate de

Virgil Mazilescu: Guillaume poetul și administratorul. „Fărâmele” nu sunt altceva decât expresia postmodernă a unui discurs fragmentat, strivit, sfâșiat, în care răzbat mesajele poetului/ profet, ca ființă ce stă în fața neantului. Și în **Wagram** (2002) poetul procedează la înscenări tipice unei comedii a literaturii pe care o practică pe urmele unor inovatori (Virgil Mazilescu este unul dintre ei). Ba, sunt unele voci, ale admiratorilor apropiați, care susțin că Haș e un frate mai mic al lui Mazilescu, necunoscut sau nedreptățit de critică. Discursul lui Petru M. Haș ademenește printr-o calculată strategie care stârnește lirismul din orice, din situații banale, din frânturi de conversație anoste, din întâmplări penibile. Prin toate aceste foraje în inima realului el nu face altceva decât să se apropie prudent, dar cu mijloace inedite, de viață. Conștient că tot ce se întâmplă în jurul său alunecă spre pieire, că literatura însăși a devenit gădele dacă nu goparul poeziei. De aceea poezia sa e tot o formă de iluzie, de autoiluzionare. Este un discurs reflexiv, întrerupt de comentarii care iau în colimator stilul frumos, calofil, prețios. Curaj, nerușinare, cinism, abilitate, toate aceste atitudini contribuie la confecționarea unui discurs derutant și seducător ce întregesc portretul poetului iconoclast care construiește și deconstruiește imagini și iluzii. Poetul este capabil în continuare de mari surprize, fiind cunoscut și pentru comentariile sale critice, pline de vervă și originalitate. Publicarea antologiei **Lectura de apoi** (2009) îl aduce pe poet la judecata de acum a cititorului. Dincolo de orice interpretare poezia sa înseamnă viață, înseamnă în primul rând scoaterea vieții din anonim. Cotidianul e prins în cleștii profetului/poetului, iar autocenzura îl obligă pe autor să se exprime esopic sau să se adreseze unui cititor complice. Un cititor pe care îl responsabilizează, implicându-l în geneza poemului. Poetul și-a descoperit calea, dar va mai oscila o vreme între cotidianul hiperrealist și atitudinea eroică de a schimba cumva lumea prin verbul sonor și prin dezlănțuirea energiilor: „orașul execută dilatații contractii/ orașul este o minge cu traiectorie nedefinită/ acordați iarăși credit/ îndrăgostiților și poeziilor/ acest plancton ciudat/ și totul nu va risca/ să devină să pară/ inutilă hârtie de împachetat”. Lecturile bogate și diverse și formația insolită îl recomandă drept un reprezentant al filierei franceze în generația optzeci. Petru M. Haș a zdruncinat așa cum puțini poeți au făcut-o, canoanele știute ale poeziei de până la el. Si nu de puține ori discursul său e cinic, reținut, agresiv, dar traversat de o ironie care îl salvează de crispare. El ne (re)aduce aminte, în cuvinte și întâmplări pline de tâlc, ce e ființa în fața Neantului. Și o face dintr-o perspectivă atât de specială încât îi recunoști stilul. Ca puțini alții boemul, marginalul nu și-a pierdut timpul degeaba prin cafelele ci-l-a câștigat, făcându-și discipoli. Un fragment din *odă garsoneriei mele* e o mostră a scrisului său, tocmai pentru felul cum biografia pătrunde pe nesimțite în operă: „îi zic garsoneriei mele o sancta garsoneria/ dragostea mea austeră-n care plutesc pe apele/ cunoașterii cu o viteză de câteva noduri ești cel/ mai nurliu locaș din oraș/ aici am să deprind mai/ bine și tainele heladei și bocetul surâzător al sfintei/ băuturi învățăturile din veci moartea misterioasă/ a vechilor și noilor azteci tu ești/ fecioara care-mi ține capul pe genunchi și/ mă-mbată cu-al durerii rachiu tu mă-nveți când să/ plâng când să scriu când să râd tu-mi spui o nu/ cânta iubite te-aud vecinele și cine/ știe s-ar putea să mi te ia într-o/ bună zi și să rămân pustie (o, dragul meu,/ știi, sunt cea mai fericită garsonerie,...)” Foarte inspirat,

Vasile Dan intuește calitățile acestei ironii: „În fine, ceea ce caracterizează poezia lui (...) este intensitatea, consecvența și ascutimea ironiei ca instrument cinic de aruncare în derizoriu a oricărui lucru, stări, sentiment sau opțiune pe lumea aceasta.” Volumul **Când au venit imaginezii**, 2010, este cea mai pitorească și mai racordată la problemele vieții de azi. Ale vieții creatorului, ale cititorului, ale omului de rând. E un amestec spontan de tristețe și ironie. Așa s-a născut *glossa* sa. Încă de la primul poem al volumului, *consoane vocale*, poetul ne explică raportul său terapeutic cu scrisul, cu cititorul; „ușurința” e de fapt ușurătatea „însămintătoare”, „imaterială” a ființei care plutește amenințată de alte și alte primejdii. Cum ar fi visele urâte, populate cu „stiluri culpe și maladii” ale fratelui său cititorul. Dar cele mai seducătoare poeme sunt „fabulele”, un fel de parabole cu personaje străni care execută gesturi mecanice, absurde, uneori fără nici o legătură cu logica obișnuită. Sunt acele fabule care degajează o morală gratuită care derutează de fapt printr-o lipsă de sens. E actul poetic pur, absurd, fără intenție, autonom: «Erau toți morți de foame// În fața lor șede o cutie cu măsline!// Și naiba știe de ce/ le era rușine să moară// Și ca să scape ei de rușine/ au cercat să violeze cutia/ și n-au reușit. Deși gândeau/ că-n ea e istoria antică/ Socrate și Geografia// Și-a venit pă urmă unu/ c-un clește/ un tolmac/ și chiar că i-a venit/ cutiei de hack.// Dovadă că nici el/ nu era oarecine/ după ce-o desfăcu/ a chiar mâncat dintr-însa/ vreo două trei măsline” (*Cutie cu măsline*) Ironia rezidă din schimbarea situației, indusă de personajul naiv, nevinovat, „un tolmac”, dar și de stilul oral, derizoriu, căzut uneori în suburban. E o parodie a poveștii nodului gordian, aplicată unor savanți sau inițiați, aflați într-o stare de criză. Același scenariu cu apariția salvatorului, a „sfântulețului”, a mântuitorului ratat îl întâlnim și în poemul *În fond și așa mai departe* unde poetul pare că atacă esența cunoașterii gășind-o inutilă. Există în aceste poeme socratice o nevoie imperioasă de dialog și comunicare deghizată cu ajutorul unei maieutici (postmoderne?) a poetului/ profet. Majoritatea poemelor traduc nevoia de a filosofa în surdina, de a trăda modelele, de a dărâma miturile, folosind o gesticulație iconoclastă, de revoltat sceptic. El are mereu un mesaj imploziv pentru confratele cititor pe care-l îndrumă ceremonios, ironic spre soluția inedită, „épater le bourgeois”. Îndrăzneala sa vizionară merge până la profanarea unor simboluri creștine cu aerul că ai comite numai o viziune desacralizantă în care omul precar intră în relație cu grația divină. Poemul *Imago* este chiar arta poetică a volumului și a unei activități consacrate riscului, eșecului și/ sau salvării prin imaginație și creație, prin iluzie și candoare. Iluzia, candoarea și ostentația parodică sunt principalele calități ale discursului său. În codul genetic al poeziei intră și substratul livresc: atitudinea față de modele și lecturi este foarte rezervată cu toate că poetul poate fi situat în galeria unor maeștri ai subtilității, de la Mazilescu la Mircea Ivănescu. Lectura îi stimulează creativitatea sau, cum spune el, când citește devine „de o ușurință însămintătoare”. Prudent, poetul se pregătește pentru „lectura de apoi”. E un concept pe care l-a introdus în ultimul său volum pentru a-și prelungi parcă iluziile „dincolo”, în postumitatea. Când sceptic-lucid, când trufaș-ironic, poetul vrea să-și prelungească, după o viață trăită în semianonimat, – „strategia de supraviețuire socială” de care vorbește, Caius Dobrescu. Frecventarea mai multor registre, de la ironie la grotesc și absurd, pregătește spectacolul unor fine

și alambicate sugestii care acoperă intervalul dintre „moartea promisă” și venirea imaginzelor.

CĂRȚI PUBLICATE:

- Dor negru** (poezie), 1969;
Liniste (poeme), 1983;
Fărăme din PrOfET, Arad, Editura Mirador, 2002;
Wagram, Arad, Editura Multimedia, 2002;
Lectura de apoi, [antologie poetică] Timișoara, Editura Brumar, 2009;
Când au venit imaginezii, Timișoara, Editura Brumar, 2010;
Preotul din pădurea a patra, [antologie de autor], Editura Dacia XXI, 2011.
Aicea plouă de rupe, [poeme], Timișoara, Editura Brumar, 2012.

REFERINȚE CRITICE:

În volume:

DBLR s.v., **DSA** s.v.;

Ion Bogdan Lefter, **Scriitori români din anii '80-'90**, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 51-52; Gh. Mocuța, **Sistemul modei optzeciste**, Redacția publicațiilor pentru străinătate, București, 2004, p. 68-73; Vasile Dan, **Proza zilei**, Editura Gutenberg, 2004, p. 137-141, **Dicționar al scriitorilor din Banat**, coordonat de Al. Ruja, Editura Universității de Vest, 2005; Gavril Moldovan, **Inechinoxidabile**, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010, p. 43-47; În periodice: Livius Ciocârlie, *Un poet autentic*; în „Brașovul literar și artistic”, nr. 3, 1981, p. 5; Victor Felea, *Petru M. Haș: Liniste*, în „Tribuna”, Cluj, nr. 46/1983, p. 4; Costin Tuchilă, *Elogiul simplității*, în „Luceafărul”, nr. 33/1983, p. 2; A. I. Brumar, *Poesie nouă*, în „Astra”, nr. 6/1983, p. 11; Viorel Horj, *Petru M. Haș – Liniste*, în „Familia”, nr. 11/1983, p. 2; Ioan Moldovan, *La primire*, „Familia” nr. 6/ 2003, A. I. Brumar, *Poetică inconfundabilă*, în „Astra”, nr. 6/ 1983, p. 11; Radu Vancu, *Lectura de apoi*, în „România literară”, nr. 4/ 2010; Andrei Mocuța, *Zen noir imaginar*, în „Orizont”, nr. 11 (1538)/ 24 nov. 2010, p. 11; Felix Nicolau, *Dorul care ne seacă*, în „Luceafărul”, nr 15/ dec. 2010, p. 5; Caius Dobrescu, *Un poet pentru care merită să revizuiem ierarhiile*, „Observator cultural”, nr. 669 din 12.04. 2013

CITATE CRITICE:

„Poetul poartă și acum cunună de spini, dar una mai puțin apăsătoare, de vreme ce spinii aceștia înfrunzesc. Se răzvrătește și astăzi împotriva sentimentelor ultrasintetice, iar țintele vigilenței lui mărite sunt în continuare cei care scriu. Din pricina celor care se fălesc cu felurite concepte și se complac într-un interminabil turnir de cuvinte, ceața e tot mai deasă între literați și Ithaca. Faptul e cu atât mai grav, cu cât în timp ce ei scriu „la al năuăjdecuocane sonete (...), istoria bate foarte tare pe nicovale”. (...) Nou este în poeziile din urmă tonul acesta dezinvolt și ștregăresc, nu fără primejdia unor exagerări. Când o evocare devine nostalgic sentimentală, ea se întrerupe brusc cu un comunicat sec... câțiva ani mai târziu încredință presei o declarație însoțită de o fotografie cu ochelari. Alteori, vorbitorul

preferă cuvântul simplu, de o primă aparență banală, în realitate tensionat de poezia stranie a cotidianului care, scos din context, devine bizar. (...) Petru M. Haș este un poet autentic, care merită un loc mai la lumină în peisajul nostru literar.” (Livius Ciocârlie, în Brașovul literar și artistic, nr. III, 1981) (Livius Ciocârlie, în „Brașovul literar și artistic”, nr. III, 1981)

„A doua carte de poeme a lui Petru M. Haș, **Liniște** (*Cartea Românească*, 1983), apare după un lung interval de la debutul său în colecția *Luceafărul* (**Dor negru**, 1969). Nu s-ar putea spune că, între timp, el nu a scris destule versuri, dar i-a lipsit, se pare, cel puțin în parte, spiritul „competițional”, spre a nu da vina doar pe împrejurări. Oricum, de la poemele de început și până la acelea de astăzi, autorul a parcurs câteva mici etape, câteva modificări în orientarea concepției sale artistice, care denotă o mai fermă conștiință a ceea ce are de spus, o dată cu niște opțiuni mai precise în materie de tehnică a limbajului poetic. Într-adevăr, poetul și-a propus să insiste mai mult, mai consecvent asupra imediatului, asupra diverselor aspecte care constituie *universul* cotidian, și a făcut-o cu o vădită plăcere și nu mai puțin însă cu detașare și umor, cu o ironie alternând între accentele bonome și cele tăioase, nelipsindu-i nici tendința de a se lansa în scurte incursiuni în zona fantasticului.” (Victor Felea, *Petru M. Haș: Liniște*, „Tribuna”, Cluj, nr. 46/1983, p. 4)

„Amintirea aproape că lipsește din aceste versuri; nostalgia se exclude, ca nonsens, un viitor *symbolic*, de asemenea. Nimic mai evident decât mărunțul spațiu de dinaintea ochilor. Investit cu puterea semnificației artistice, el cuprinde treptat, cu tentaculele minerale ale speranței interzise, sufletul omului confruntat zilnic cu același decor. (...) În acest spațiu, a cărui ambiguitate certifică însăși experiența spirituală, singura dorință a poetului rămâne, desigur, dorința umilă de a semnaliza: *iubito, prieteni, mergeți de spuneți acolo unde suntem așteptați / cât de bună-i răbdarea / vor aștepta fără-ndoială mai lesne aflând toate astea / dar tu cum ai vrea să circule măgarii spre orizont / printre ierburi verzi sau uscate... (Ora șase a după-amiezii)*. Pe asemenea retrageri deliberate din fața frumuseții, tocmai pentru a fructifica imaginea ce ar putea fi emblemă, în dublul sens al revelației ori deziluziei, își alcătuieste Petru M. Haș poeziile din noul volum.” (Costin Tuchilă, *Elogiul simplității*, în „Luceafărul”, nr. 33/1983, p. 2)

„Recenta carte a lui Petru M. Haș lasă așadar impresia a fi fost îndelung elaborată, și așa și este: La orișice pagină ne-am opri dăm peste bucăți împlinite, aproape nu avem surpriza, nici pe porțiuni mici, a căderii peste o dizarmonie, peste vreun gând nefericit formulat.” (A. I. Brumar, *Poesie nouă*, în „Astra”, nr. 6/1983, p. 11)

„Nu încapă nici o îndoială că Petru M. Haș, în pofida parcimoniei (sau tocmai de aceea) cu care se încumetă să iasă pe piața literară, este o prezență interesantă în peisajul liric contemporan, semnându-și certificatul de apartenență la generația sa (cea a anilor ‘70 și imediat după) prin fervoarea căutării unei voci proprii pe temeiul contactului fertil cu modelele de referință și cu un lucid control al demersului poetic...” (Viorel Horj, *Petru M. Haș – Liniște*, în „Familia”, nr. 11/1983, p. 2)

„Poeziile lui Petru M. Haș, aici am vrut să ajung, povestesc întâmplări: cam ce a pățit o fată în oraș când vântul i-a luat rochia (*Trecere de pietoni*) și i-a dezvelit „minunăție de fese”, (...), cum unul a gustat pe săturate din „eșecul dogmei” (*Post*

scherzum), și-n fine, ce-au pățit alții când au intrat undeva și nu au bătut la ușă. Însuși titlul cărții e o întâmplare ce-au pățit-o austrieicii când l-au bătut pe Napoleon Bonaparte în localitatea Wagram (...) poeziile au personaje, eroi cum s-ar spune: Loz, Samson Carasco, (împrumutat de la Cervantes), Lucian Suci, Cristi, Vasile, doamna Pytagora (ce pitoresc !) etc. Alte poezii poartă titlul în franceză (cred că tot de la doamna Bote i se trage lui Petru), ca să revină iarăși la întâmplări (...) Dar cum scrie P. M. Haș aceste mici fragmente de realitate petrecute aieva sau închipuite ? Cu ironie, cu exactitate, uzând de o limbă, de cuvinte mai bine zis, pe care le folosește la adevărata lor temperatură.” (*Petru M. Haș și dicționarele*, în volumul Gavril Moldovan, **Inechinoxidabile**, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010)

„Petru M. Haș pare să trăiască, uneori sprijinindu-se pe stoicismul lui Seneca, alteori pe epicureismul lui Villon, uneori citindu-i pe vechii greci ori japonezi, alteori pe suprarealiști, într-un univers statistic și cuantic. Poezia lui însăși este un univers al cuantelor, fiecare text reprezentând câte un salt imprevizibil într-o direcție imprevizibilă, câte un spin derutant al percepției, memoriei sau imaginației. O poezie întotdeauna vibrantă și concentrată, dând, simultan, impresia aleatorului exuberant (ceea ce nu exclude momentele de depresie sau melancolie) și a filtrării atente. A exersării continue a atenției și inteligenței. Un dosar în care se adună, cu extremă exigență, probe în favoarea unei etici și a unei estetici a improbabilului nu poate obține ușor aprobările necesare din partea birocrăției noastre literare. O poezie care își face din inerția mentală principalul adversar greu poate fi validată de proceduri și instituții care țin în mod fatal de partea „meccanic-normativă” a spiritului. În plus, Petru M. Haș are ghinionul de a reveni în câmpul literar într-un moment cu totul nepropice reconsiderărilor valorice. Pe de o parte, generația consacrată e preocupată de reconsacrare, de canonizarea trecutului așa-cum-a-fost („nu avem nimic de revizuit” însemnând „ne-am făcut, în vremuri grele, datoria față de patrie și literatură, deci viața noastră are formă și sens”). Pe de altă parte, critica emergentă a învățat prea bine lecția pieței și a competiției ca să mai caute dincolo de spațiul jocurilor de putere literară (e adevărat, foarte complexe, foarte time-consuming). Nimeni nu pare dispus, așadar, să piardă timpul pătrunzând în zona non-vizibilității pentru a salva de acolo un autor doar fiindcă acesta pur și simplu merită. Dar dacă, vreodată, comunitatea noastră critică va dezvolta un cât de cât atașament față de acel ideal cel mai scurt și mai bine exprimat prin noțiunea de fairness, cota lui Petru M. Haș la bursa valorilor literare va crește spectaculos.” (Caius Dobrescu, *Un poet pentru care merită să revizuiem ierarhiile*, „Observator cultural”, nr. 669 din 12.04. 2013)

HOLUȚĂ, LIGIA

Poetă. Traducătoare. Profesoară. Librar. *Pseudonimul* literar al Ligiei Sălăgeanu. S-a născut la 23 octombrie 1945, la Ploiești. *Studii:* a absolvit în 1963 Liceul „Moise Nicoară” din Arad și filologia (română pură) la Universitatea din Timișoara în 1968. *Activitatea:* se dedică timp de mai bine de un deceniu carierei didactice. Din 1982 până în februarie 1989 este librar la librăria „Ioan Slavici” – Arad, apoi, până în 1992, instructor de carte la Centrul de Librării din Arad. După decembrie 1989 este redactor-șef al revistei „Conversația” din Arad (editată de Clubul Intermedia-Kinemaikon, 1990-1993), unde publică articole, interviuri, traduceri; apoi

editează revista de antroposofie „Sofianum” (1993-1996), cu ajutorul Editurii Triade din Cluj, revistă în care publică numeroase eseuri, cronici, traduceri. *Colaborări:* înainte de 1989 a publicat poezie în „Almanahul României literare”, „Orizont”, „Aradul literar”, „Amfiteatru”, „Echinoc” etc.; după aceea, în „Luceafărul” și în „Arca” arădeană. *Debut* editorial: **Frigul și surâsul**, 1985, volum de poezii, ilustrat în mod inspirat de Tudor Jebeleanu. Cartea a primit premiul de debut al Uniunii Scriitorilor pentru anul 1985. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România din anul 1990. Apare cu un grupaj de poeme în volumul bilingv **7 poeți români de azi – 7 poeți britanici de azi / 7 romanian and 7 british poets of today**, apărut în Colecția Revistei *Arca* în colaborare cu *British Council*, Arad, 2000 (în selecția și traducerea lui Romulus Bucur).

Mărturisire: „Pe la cinci ani (prin 1950), citeam (stând pe burtă, pe canapea) din cartea cu poezii de Eminescu (păstrată de tatăl meu în mod clandestin, împreună cu alte cărți, care ar fi trebuit să fie predate sau arse... – triste vremuri...). Îmi pot evoca și astăzi senzațiile de atunci, țin minte că citeam obsesiv variantele poeziei *Ochiul tău iubit...* Așa am învățat să citesc, nici eu nu știu cum... Dacă „m-am născut” cu Eminescu în mână, mult mai târziu i-am descoperit pe Rilke, Ungaretti, Lorca, Bacovia, Pound, Țvetaeva, Emily Dickinson, Seferis, Elytis, Paul Celan..... atâtea voci și o singură Poezie... Cum și de unde vine poezia când vine?... „... vreau să zic, a iubi, ca și a scrie poeme, se poate, în definitiv, oriunde, și a trăi din asta nu se poate, în definitiv, nicăieri...” (Paur-Eerik Rummo) L.H.

Încă de la debut lirica Ligiei Holuță e definită drept „o poezie a stărilor paradoxale de o remarcabilă finețe a detalierei și racordată la firele de înaltă tensiune a sugestivității.” (Laurențiu Ulici, 1985) Cartea de debut **Frigul și surâsul** este extrem de unitară și cuprinde o poezie învăluită în „vibrația gravă a tristeții”, o poezie în care până și râsul devine un val de răcoare iar prăpastia apare ca organ de recepție, înghețând pe buzele poetei un surâs rece ca o cicatrice a unei boli greu învinse. Circumspecția exagerată duce la retragerea în sine a poemului, iar simbolul scoicii, cu calmul aceluia spațiu „aplecat ușor înăuntru asupra unui trup care-I scapă” rămâne o emblemă a întregii poezii. Legată cu chingi solide de tradiția modernismului, poeta devine în cele din urmă o preteasă de rit saphic a iluziei și singurătății, împotriva cărora invocă „hrana întunecatelor surâsuri”. Nu întâmplător un critic spune că poezia ei „emană un parfum select, de lemn sfânt, devitalizat și martor activ al unei istorii miraculoase...” (Radu Călin Cristea, 1985) Ceremonia pe care ea o oficiază se desfășoară sub impulsul unei hipnoze puternice ce vine dinspre lucruri și în care poeta se implică total: „eu nu mai sunt”. Ea oscilează răbdător între cei doi poli ai existenței, Straniul Frig și Surâsul, cărora le caută un sens pur, descătușat de convergențe aluvionare, evitând compromisul prin acceptarea detașată a abisului cotidian. Rostirea rece, nominală, tânjește treptat după verbul originar al facerii și desfacerii sensului cu reverberații de cristal îndelung lustruit. Poemele, ușor biciuite, înainte de a fi lăsate în voia lor, lasă să se întrevadă, firesc, extenuarea, fisura, fragmentul. Sintaxa aglutinată, uscată și punctuația fragilă întregesc imaginea acestei poezii în fărâme. Măinile, memoria și creierul sunt principalele motive ce își intersectează firul cu lirica Angelei Marinescu, consolidând prin nodurile lor un edificiu fragil dar ambițios. Acest edificiu riscă să devină un turn de fildes al melancoliei dacă poeta nu ar fi lăsat deschisă „o ușiță în creier” prin care să poată evada din când în când. Florin Bănescu a comparat inspirat elaborarea poemului cu plămădirea perlei: „Ligia Holuță este o poetă care pare a fi trăit, până acum, în înserarea sifidie a unei scoici (tăcând, dar câte, Doamne, ascultând!). Acolo, în acel spațiu (aparent) calm, amânând, *căci mâna știe prea mult / și tace – învinsă / în toate poemele*, a refuzat pătrunderea semnelor din afară (deși unele tot vor reuși să se strecoare: *cu cât înaintez mai adânc în noapte / memoria începe să-mi strălucească în mici constelații*), până ce, în sfârșit, a permis, cu un gest tandru și grațios, unui minuscul grăunte de nisip (cuvântul!) să-și afle loc în *același alb strălucitor* al așteptării, unde ea era stăpână (însingurată), și, de vreme ce l-a acceptat, i-a dăruit și mantia-i de sifid, făurind în taină bobul de perlă (poemul, adică).” (Florin Bănescu, 1987) Ligia Holuță rămâne o poetă discretă, cu o biografie și mai discretă. Poate de aceea aparițiile ei editoriale lasă impresia consistenței, a concentrării. Poezia ei nu face zgomot, e o poezie care respiră muzica vieții, fragilitatea ei. E o poezie a intimității netulburate de spectacolul vieții și, în același timp a unei interiorități în care ne introduce ritualic, „cu ochii închiși”. Nu întâmplător al doilea ei volum, **Pe deasupra norilor** (2004) începe cu un titlu suav, *pianissimo*. Versurile au cadențele de cristal ale clapelor. Emisiunea lirică e redusă și sugerează ușurătatea ființei,

capacitatea ei de a se înălța, de a pluti *pe deasupra norilor*. O ușurățate („ușurime”, zice poeta) pe care ea o susține provocând limbajul, apropiindu-și cuvintele. Pentru că poeta își conectează porii și capilarele eului la drama existenței pe care o traduce în imagini consistente, ale înălțării întrerupte de neliniște, ale visului amenințat de coșmar, Leviția ei e mereu pândită de cădere, mărturisirea de căintă. Corespondențele folosite de poetă pentru a comunica acel *crescendo/diminuendo* sufletesc stau sub semnul *mirajului* (e titlul celui de al doilea ciclu), al acelei osmoze dintre viață și vis care face posibilă descoperirea latentă a sinelui. Și proiectarea lui în vârtejul unei lumi care îl face de nerecunoscut. Corespondențele care pun în operă levitația sunt: atingerea, alunecarea, unduirea, potențarea, plutirea, voalarea, oglindirea, zborul, dez-văluirea. Iar simbolurile aspirației metafizice a trupului spre înălțimi (nu fără anumite riscuri de care poeta pare constientă, expunându-le în ultima parte a plachetei, *adio*) sunt și ele frecvente: aburul, picătura, „albul lăptos al norilor”, raza, pana de porumbel, mirosul de lavandă, dar și cristalele, apa, diamantul, rochia de crin etc. Leviția se revendică de la eterna curgere, e un alt fel de curgere a sinelui în albia timpului universal. Plutind deasupra lumii, poeta nu-și poate reprima luciditatea de a delimita aparența de esență, efortul de a smulge „de pe lucruri/ aceeași pânză a ochilor negri”. Dar zborul, înălțarea, nu ar avea un sens atât de original fără fiorul căderii, fără spaima prăbușirii. Vibrația ființei e cu atât mai intensă cu cât zborul e mai înalt, mai departe de gol și prăpastie. Meditațiile poetei deasupra hăului ființei au un sens mai voalat, mai feminin; ființa nu e sfâșiată, ca la Cioran, ea poate coborî în noapte, în necunoscut, configurând prin miscarea ei o *scriere*, o amprentă metafizică. Despre volumul **Sidef** (2008), criticul Petru M. Haș afirmă următoarele: „Poezia Ligiei Holuță este din tentații expediționare într-un teritoriu unde ar fi de descoperit ceva straniu, bizar, ciudat, însă atât de discret, că nu se lasă numit, un fel de pustiu al ‘cuvintelor risipite’ în care și fenomenul natural a fost obstrucționat așa de vizibil că abia se mai târăște: ‘pe aici doar vântul / își mai târâie / coama de leu rănit’ (*doar vântul*).

CĂRȚI PUBLICATE:

Frigul și surâsul, Editura Litera, București, 1985;

Pe deasupra norilor, Editura Multimedia Internațional, Arad, 2004;

Sidef, Editura Ramira, Arad, 2008

TRADUCERI DIN LIMBA FRANCEZĂ:

- Traduce poeme de Eugène Guillevic, Djamel Amrani (publicate în „Orizont”), Philippe Jaccottet (grupaj apărut în revista „Arca”).

- În 1994 publică la Editura Sophia din Arad **Omul revoltat**, traducerea cărții lui Albert Camus **L’Homme revolté**.

- În 2006 publică la Editura Nigredo din Arad volumul **Viețile însingurate**, fragmente din cartea-poem **Les Vies encloses** de Georges Rodenbach, scriitor belgian de expresie franceză.

În pregătire:

- *traduceri din limba germană*: **Cântece spirituale [Geistliche Lieder]** de Novalis, volumul de poezii **Am găsit o cărare [Wir fanden einen Pfad]** de Christian Morgenstern, biografia poetului german **Christian Morgenstern** de Michael Bauer și Margareta Morgenstern;

- volumul **Myosotis**, 27 de poezii de Mihai Eminescu *traduse în limba franceză*.

REFERINȚE CRITICE:

DSAs.v., Radu G. ȚEPOSU, **Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă**, Editura Eminescu, 1993; Al. Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, 1994; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008.

APRECIERI CRITICE:

„Ligia Holuță scrie o poezie a stărilor paradoxale de o remarcabilă finețe a detalierii și racordată la firele de înaltă tensiune a sugestivității. Notății fulgurante, mereu sugestive, o transparență care ascunde, un somnifer care trezește, umbre care luminează și peste tot o concentrare de cristal a expresiei, ca vers și ca poem deopotrivă...” (Laurențiu Ulici, 1985)

„Ligia Holuță este o poetă care pare a fi trăit, până acum, în însurarea sidefie a unei scoici (tăcând, dar câte, Doamne, ascultând!). Acolo, în acel spațiu (aparent) calm, amânând, *căci mâna știe prea mult / și tace – învinsă / în toate poemele*, a refuzat pătrunderea semnelor din afară (deși unele tot vor reuși să se strecoare: *cu cât înaintez mai adânc în noapte / memoria începe să-mi strălucească în mici constelații*), până ce, în sfârșit, a permis, cu un gest tandru și grațios, unui minuscul grăunte de nisip (cuvântul!) să-și afle loc în *același alb strălucitor* al așteptării, unde ea era stăpână (însingurată), și, de vreme ce l-a acceptat, i-a dăruit și mantia-i de sidef, făurind în taină bobul de perlă (poemul, adică).” (Florin Bănescu, 1987)

„Poezia Ligiei Holuță emană un parfum select, de lemn sfânt, devitalizat și martor activ al unei istorii miraculoase...” (Radu Călin Cristea, 1985)

„...pentru L.H., obiectul poetic miniatural are reflexe adânci. Măinile sunt gratii, prăpastia – exuberantă: ‘poate că acum / prăpastia se ridică pe vârfuri’ (*cu ochii închiși*). ... Reflexivitatea zborului ‘pe deasupra norilor’ este însă a unei **persona** proteice, una care posedă rafinamentul de a travesti spiritul în ironică senzualitate: ‘tu – mică floare purpurie / o să ne arzi buzele’ (*floare purpurie*)...” (Petru M. Haș, 2005)

„Corespondențele folosite de poetă pentru a comunica acel *crescendo/diminuendo* sufletesc stau sub semnul *mirajului* (e titlul celui de-al doilea ciclu), al acelei osmoze dintre viață și vis care face posibilă descoperirea latentă a sinelui. Și proiectarea lui în vârtejul unei lumi care îl face de nerecunoscut. Corespondențele care pun în operă levitația sunt: atingerea, alunecarea, unduirea, potențarea, plutirea, voalarea,

oglundirea, zborul, dez-văluirea. Iar simbolurile aspirației metafizice a trupului spre înălțimi (nu fără anumite riscuri de care poeta pare conștientă, expunându-le în ultima parte a plachetei, *adio*) sunt și ele frecvente: aburul, picătura, ‘albul lăptos al norilor’, raza, pana de porumbel, mirosul de lavandă, dar și cristalele, apa, diamantul, rochia de crin etc. Levitația se revendică de la eterna curgere, e un alt fel de curgere a sinelui în albia timpului universal.” (Gheorghe Mocuța, 2005)

„Poezia Ligiei Holuță este din tentații expediționare într-un teritoriu unde ar fi de descoperit ceva straniu, bizar, ciudat, însă atât de discret, că nu se lasă numit, un fel de pustiu al ‘cuvintelor risipite’ în care și fenomenul natural a fost obstrucționat așa de vizibil că abia se mai târăște: ‘pe aici doar vântul / își mai târâie / coama de leu rănit’ (*doar vântul*). Atributele umane, considerate, îndeobște, hărăzite să înnobileze în fuziunea contrariilor, în jocuri pe tema luminii, „albul întuneric” eminescian, își pierde eficiența: ‘ah, da... / uneori și un creier e prea mult’ (*liniște*). Golul prăpastiei, ‘noaptea albă’, ‘spiritul ploii’, ‘tăcerea’, ‘cețuri violete’ sunt repere ale inițierii în solitudine. Galbenul scânteii bacoviene și violetul aceluiași amurg provoacă rătăcirii hamletiene: ‘și tu/ umbră rătăcitoare / cu buzunarul plin de fum’, unde s-ar putea întâmpla așa ceva decât în draga de Europă (*e toamnă în Europa*)?” (Petru M. Haș, 2009)

HUSZARIK, PAVEL

Poet. Istoric, profesor. Născut în 25 noiembrie 1956, la Nădlac. *Studii*: 1967-1971, studii gimnaziale; 1971-1975, studii liceale, în cadrul Liceului teoretic „G. Coșbuc” din Nădlac; 1980-1984, student în cadrul Facultății de Istorie, Universitatea Babeș Bolyiai Cluj Napoca, specializarea profesor istorie-științe sociale; 1995-2000, studii doctorale în cadrul Facultății de Istorie, Universitatea Babeș Bolyiai Cluj Napoca, domeniul arheologie romană, tipul calificării doctor în istorie-arheologie romană, doctorat summa cum laudae. *Debut* cu poezie în „Variacii”, 1978. *Activitatea*: profesor secundar, specialitatea istorie-filosofie, actualmente angajat al Gr. Șc. „J.G. Tajovský”

din Nădlac, jud. Arad; director al Gr. Șc. „J.G. Tajovský” din Nădlac, jud. Arad, în perioada 1995-2002; doctor în istorie-arheologie din anul 2000. Autor al programei și manualului pentru clasa a VII-a „Istoria și tradițiile minorității slovace din România” – Editura Ivan Krasko 2004 Nădlac. Participant la proiectul „Realizarea materialului didactic auxiliar privind istoria minorităților naționale din România”; Participant la numeroase sesiuni de comunicări din domeniul arheologiei, istoriei locale, demografiei, autor de studii și articole legate de tematica mai sus menționată. *Colaborări* constante în periodicele literare „Variațiuni”, „Našesnahy”, „Naše snahy plus”, „Dolnozemský Slovák”, „Cirkevné správy”. *Coautor* împreună cu Andrei Štefanko al cărții **Vyššie dvjesto ročia slovenskej školy v Nadlaku (Peste două sute de ani de învățământ slovac la Nădlac)** – Editura Ivan Krasko 2006 Nădlac. *Membri* fondator și membru al prezidiului Societății Științifice Culturale „Ivan Krasko”, Nădlac, jud. Arad, în perioada 1996-2008. Corespondent al Radio România Timișoara, pentru emisiunea în limba slovacă. Membru al redacției nou înființatei reviste școlare bilingve, din cadrul Liceului „J.G. Tajovský” din Nădlac, „Cuvinte – Slovák”. Activitate de cercetare arheologică, membru al colectivului de cercetare Șantier Turda Castru și Șantierul arheologic Nădlac în colaborare cu Muzeul din Arad.

CĂRȚI PUBLICATE:

Hľadanie, 1995,

Úvahy, 2004,

Cesta k ľudom, 2008.

Articole în următoarele *volume colective*: **Căsătorii mixte în Transilvania – secolul al XIX-lea și începutul secolului XX**, coordonatori Corneliu Pădureanu și Ioan Bolovan, Editura Universității Aurel Vlaicu Arad, 2005; **Societate și cultură în România interbelică**, coordonatori Corneliu Pădureanu și Mihai Săsăujan, Editura Universității Aurel Vlaicu Arad, 2004; **200 rokov života Slovákov v Naddlaku**, Editura Ivan Krasko Nădlac 2002.

Traduceri a 3 manuale de istorie din limba română în limba slovacă, precum și în periodicele literare „Variațiuni” și „Oglinzi paralele”.

REFERINȚE CRITICE:

Dagmar Mária Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku**, Editura Ivan Krasko Nădlac 2002; Michal Harpán, *Texty a kontexty*” (Texte și contexte) – **Slovenská literatúra dolnozemsých slovákov (Literatura slovacă și literatura slovacilor din diaspora)** Bratislava 2004; Viliam Marčok, **Dejiny slovenskej literatúry III (Istoria literaturii slovace vol. III)**; Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Arad, Iulian Negrilă, **Dicționarul scriitorilor arădeni de azi**, Editura Mirador 1998; Lubica Bartalská, **Spríevodca slovenským zahraničím (Ghidul diasporei slovace)**, Bratislava; Peter Andruška, **Literárna tvorba Slovákov v Dolnej zeme (Creația literară a slovacilor în diasporă)**, Editura Odkaz anul 1994; Dagmar Mária Anoca, **Literárne reflexie (Reflecții literare)**, Editura Ivan Krasko Nădlac 2002; **DSA s.v., DSB s.v.**

APRECIERI CRITICE:

„În cadrul poeziei slovacilor din România, se delimitează, datorită unor trăsături ale sale, creația lui Pavel Husárik, poetul nostru nonconformist și revoltat. Nu în sensul că ar fi creat un univers poetic cu totul diferit (deși unele dintre temele abordate de el sunt singulare în panopticul temelor cultivate de confrății săi), ci prin faptul că a adoptat o altfel de abordare a temelor devenite tradiționale în contextul slovac din România, o abordare contaminată de poziția unui istoric „profesionist”, și a veșnicului nemulțumit. Fie vorbește despre problemele sale strict personale, fie când vorbește despre omul din câmpia panonică, despre slovacul aflat la intersecția dintre istoria cea mare cu „mica, istorie, fie propune un spațiu virtual poetic în care coexistă cu atâta dezinvoltură bătrânul „Ferencjóška”,- imaginea populară a împăratului Franz Josif (devenită într-un fel emblematică pentru imaginarul colectiv al slovacilor din câmpia panonică) - și contrabandiștii de azi (și de un foarte proaspăt și viu „ieri,). Autorul nostru e hâtru, plin de umor, dar nu numai. Ironia, satira, persiflarea și nu o dată chiar cinismul său demitizează, depoetizează, desacralizează acele teme și motive, care, la alți autori apar ca „intangibile în sacralitatea lor,”. Nu e vorba totuși de sacrilegiu, ci de trezire la realitatea imediată: ideea asumării condiției de strămutat într-un nou mediu de viață, ideea unei eroice luări în posesie a spațiului devenit dintr-o dată „acasă,,”, ideea persistenței în noul cămin, precum și cea a continuității

spirituale, materiale (de unde, nu-i așa, și cea a legitimității, a dreptului la...!) dar înainte de toate ideea de *obligativitate* a respectului și a contribuției la dezvoltarea neconținută a moștenirii (culturale) sunt tratate ironic, înlăturând „nimbul” patetismului.” (Dagmar Mária Anoca, *Poetul revoltat Pavel Husárik – la cinczeci și cinci de ani*, Arca, nr.10-11-12 (259, 260, 261), Arad, 2011, p. 33-41.)

„Aceste poeme sunt fie reflexive, fie apodictice, nu lipsesc din ele motivele panonice nici elemente de critică, proprii îndeosebi poeziei cu tentă publicistică. Nucleul poemelor sale îl constituie notații ale stimulilor externi, atmosfera poetică este indusă (și creată) de un ritm uniform și, parțial, textul se încheagă datorită rimei.” (Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunška [Scriitorii slovaci contemporani din România]**, Nitra, Universitatea Constantin Filozoful, 2009, p. 121)

I

IACOB, MONICA RODICA

Poetă. Pseudonim al Rodicăi Monica Weichelt. S-a născut la 11 ianuarie 1956, în Arad. *Studii:* școala în orașul natal; studii economice și de drept administrativ. *Debut* cu volumul *Alpha'87*, la Editura Dacia din Cluj. *Colaborează* la reviste literare: „Luceafărul”, „Steaua”, „Orizont”, „România literară”, „Vatra”, „Familia”, „Poesis”, „Arca”, „Ramuri” etc. A primit premii ale Uniunii Scriitorilor, filiala Arad și ale Cenaclului literar; premii ale revistelor literare: „Familia”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Poesis”, „Orizont”; premiul „Lucian Blaga”, „Nichita Stănescu” etc. *Membră* a Uniunii Scriitorilor din 2008.

Monica Rodica Iacob este o poetă arădeană cu apariții discrete în presa literară. Debutată cu volumul *Alpha'87* ea a publicat în 2005 volumul *Cincizeci și patru de poeme despre curtea interioară*, în care poeta schițează un film al existenței anodine, dezvăluind cu îndrăzneală ipostaze ale feminității și ale cuplului. Jurnalul ei liric are nerv, verbul e viu și cioplește în banalitatea cotidiană până la miezul incandescent al firii. Referințele erotice dezmoțesc cenușiul cotidian și dau sens procesului verbal: „Cresc, scriu/ (mă circumscriu)/ mă tatuez/ erecția ta va împroșca „N” cititori/ ca parcurile vânzolute toamna/ de vânt/ când rugina planează/ apa Mureșului gri/ străbate tatuajul curgător/ până dincolo de cafenele.” Cu toate că e o cititoare atentă de literatură, poeta evită să se raporteze la texte și repere literare sau la autorii preferați, printr-o perpetuă aplecare asupra aventurilor trupului și sufletului ființei. Experiența de cenaclu și lecturile personale i-au catalizat energiile și sensibilitatea impunându-i un anumit ritm interior și o disciplină a versului la care nu a renunțat. În volumul *Semnul strigării* (2006) o ajută memoria selectivă, involuntară și adesea morbidă care extrage din trecut întâmplări ce rimează cu starea de spirit a eului evoluat. Alături de versurile ei mimează stângăcii și drame, sugerate de imagini deconcertante: „Crâmpeie proaspete/ Miros de fân cosit, se plimbă,

amestecat//Ieșim din carantină/ Cu memoria blocată/ Rămasă pe cer/ În amiază,/ Asemenea unui mort.” De multe ori poezia este salvată de nucleul epic al unor întâmplări repovestite eliptic, uneori cu stângăcie. Poeta folosește o tehnică specială, a provocării imaginației prin titluri îndrăznețe și imagini proaspete: Iată câteva: *Însingurarea egretei purpurii din șanțurile scurse-n pământ*, *Love hate tragedy*, *Pielea amiezii întoarse*, *Cântecul bocancului drept*, *Leția de înot din cada de baie*, *Coșmarul unei iepuroaice șchioape*, *Spectacolul lumii ca o libelulă împrăștiată pe taste*. E o poetă care își exersează originalitatea cu un fel de încăpățănare, fără să țină seama de convenții de mode și urmărind cu un fel de cinism sau privind „limpede prin gaura cheii” spre propria existență, de nerecunoscut: „Pe marginea farfuriei cu ciorbă/ Stomacul se deschide/ Spargi solnița goală de podeaua lustruită./ Alături, mereu alături/ Viața cât un ac/ Înteapă retina./ Ne ferim/ Dar ca un pickhamer mânuit de un zilier beat/ Se zguduie din toate încheieturile/ Așa că.../ Plimbările în jurul farfuriei./ În timpane recunoști neputința./ Devii incomod, sporadic/ Și-ndârjit.” (*Prânz*) Cu această gesticulație incomodă și cu îndârjire poeta se apropie de zonele întunecate ale vieții și ale trupului, scriind când o *Baladă ruginită*, când o *Scurtă istorie a unei mărunte familii*. Sau scormonind „în mintea murdară care ar fi putut să fie mintea unui star pop”, sau căutând „labirinturi prăbușite în alte labirinturi în care mineri tot mai sapă”. Pândită de tăceri și obsesii, de zone obscure și de „teama treptelor inferioare”, poezia Monicăi Iacob este, cum singură spune, o „carcasă dură și totuși atât de catifelată.” Volumul *Acvariul cu păsări* (2007) este expresia claustrării și a captivității. Ființa își cercetează limitele cu o îndrăzneală și o curiozitate ieșită din comun, cu un cinism ce alunecă dinspre crispă spre ironie: „Hodorogită, roasă/ Precum o haină uzată/ Abandonată în tomberonul maroniu/ Din colțul de la intrare/ Cel mai bine e să tac./ Căinii se zbat ca frunza de plop/ În pupila ta galbenă./ Limbile ceasului marchează absența/ Auzi? Liniștea țiuie.” Poeta abordează un scepticism destins, exprimat uneori în titluri patetice. Laconismul expresiei e în ton cu o anumită stare sufletească; sintaxa aglutinată îi structurează mai bine expresia pe linia alienării moderne pe care o cultivă și în volumele anterioare. Este, oarecum, specialitatea sa. Poemul *Miezul înghețat al nopții* exprimă cel mai bine deprimarea poetei care evocă din nou claustrarea: „Bucăți de tencuială gri se desprind dinzidul curții interioare/ Molozul mă trage în jos/ Vlăguită ca o casă de văiu/ Adormisem./ Nedezmeticită/ Cu părul căzut peste ochii albaștri/ Corpul țepăn urmează să se sfarme de sternul nopții./ Pielea tăbăcită, maronie/ (și) lupta cu inhibițiile în diminețile ce se crapă precum coaja de/ ou...// Știu/ Speranța e visul celui treaz, adică viu, Dar/ Bucăți de tencuială se desprind/ Tot mai des/ Molozul crește, sufocă/ Iar la capătul conductei o pereche de bufnițe/ Așteaptă.” Fie că e vorba de „zidul curții interioare”, de „peretele umed al nopții”, de acvariu, de celulă, de scrisoarea scrisă din interiorul sertarului, de „carcasa iubirii”, de „înăuntru spre înafară”, evocat în altă parte, poeta își înfruntă mereu limitele condiției, neliniștea, irascibilitatea, ducând un război propriu cu boala, cu obsesiile, cu simțământul reclusiunii. Poezia ei de dragoste ar merita o atenție

deosebită. Introspecțiile ei, pigmentate cu elemente autobiografice, casnice, intime, spontaneitatea și rezistența ființei dau acestei poezii o șansă: alternativa revenirii la bucuriile simple. Prin volumul **Mireasa colorată** (2011), poeta își clădește cu răbdare și curaj o poetică a crizei și supraviețuirii. E o pesimistă autentică, învățată să trăiască cu răul; mai mult, încearcă să și-l apropie, să-l îmblânzească: „Când genunchii se încovoie/ Vopșesc călcâiele în roz, coapsele în muguri verzi/ Iar seara în jetul de sub duș/ Îmbrățișez părțile moi/ Scurg o altă zi/ Jilavă, lutoasă, îndârjită./ Peste zâmbetul uscat desprins din colțul buzei./ Peste insomniile incolore ce anunță aceleași dimineți,/ În care sorb cafeaua în singurătate.// Chiar și așa e bine/ Mai prind o nouă zi,” (*În apa rece ca gheața precum gerul sfârâmișos peste tencuială*) Poeta ajunge să deprindă filosofia copacului și a broaștei țestoase și învață arta supraviețuirii „prin imitarea animalelor/ Dar și prin concentrarea și eliberarea interioară/ Până la iluminarea și pacea interioară...” Moartea și supraviețuirea, sub felurite forme și chipuri, sunt motivele acestei poetici, punctul și contrapunctul unei sintaxe tensionate, contorsionate. O sintaxă izvorâtă din durerea și nebunia unei lumi în declin, a unei vieți în așteptare, zbucium și frică. Și care ne aduce uneori aminte, prin forța de penetrație a verbului, de poezia lui Francisc Vinganu. Discursul liric e expresia surdă, frustră și crudă a căderilor și înălțărilor, a depresiei și iluminării. Salvarea vine prin cuvânt și memorie, printr-o terapie a cuvântului, distilat într-un proces al încordării și așteptării trupului. Sau, pur și simplu, nu vine. Multe poeme traduc o căutare fiziologică a sensului și iluminării, fie că e vorba de „terapia cu protoni”, de „amprenta cu sânge” sau de gestul descoperirii unei cărți într-o librărie. Poeta se simte refuzată și începe să se îndoiască chiar de valoarea etică a poeziei. Există texte în care discursul derapează sub influența unor amintiri dragi (episodul cu bunicul și iapa credincioasă) sau a unor proteste învăluite într-o retorică a revanșei și a refuzului.

CĂRȚI PUBLICATE:

Cincizeci și patru de poeme despre curtea interioară, Editura Mirador, Arad, 2005;

Semnul strigării, Editura Mirador, Arad, 2006;

Acvariul cu păsări, Editura Mirador, Arad, 2007;

Mireasa colorată, Editura Mirador, 2011;

De vorbă cu Pinocchio, Editura Mirador, 2013.

APRECIERI CRITICE:

„Monica Iacob reabilitează „poemul de notație” și versul de „trăire intimă”, într-un efort delicat de a zugrăvi spațiul domestic al propriilor trăiri. Poeta tinde spre concentrare maximă, textele sale având expresivitatea unor haiku-uri senzuale” (Mircea Mihăieș, în „Cotidianul”, București, 19 iunie 2005)

„Materia versurilor sale se află sub semnul incandescenței, al minereului încins, încă necristalizat în forme sigure. Titlul cărții propune conotația strigătului: suferință,

disperare, revoltă. Volumul debutează sub semnul singurătății (...) La vârsta adultă, împlinită, autoarea evocă evenimente ale copilăriei apuse și se regăsește solidară cu grupurile marginalizate (...) Marasmul vieții cotidiene pare să unifice textele acestei cărți. Acesta și mizeria materială, cu cele două sensuri ale sale, imprimă sensibilității incertitudine și gust amar(...) Ceea ce-i reușește adesea autoarei sunt textele mici, acestea fiind reprezentări absolut coerente, imagini în sine: „Ca un personaj/ Sprijinit într-un cot/ Gândul.” (Petru M. Haș, în „Adevărul”, Arad, 2006).

ALTE REFERINȚE: DSA s.v.,

Gheorghe Mocuța, „Arca”, nr. 7-8-9/ 2006, p. 228; Lucian Valeriu, *Când curtea care ți s-a dat se transformă în carte*, „Observator arădean”, 22 iunie 2005; Ștefan Vaida, „Săptămâna arădeană”; Anca Mustea, „Informația Aradului”, 21 iulie 2006, p.12; Gheorghe Mocuța, *Semnul strigării din poezia Monicăi Iacob*, „Monitorul cultural”, 2006; Ioan Matiuț, *Redefinirea semnului strigării*, „Arca”, nr.7-8-9/ 2006, p. 221-223.

IRHÁZI, JÁNOS

Scriitor, jurnalist.

Născut: 21.05.1959 Arad

Liceul nr. 3, Arad, bacalaureat.

VOLUME PUBLICATE:

Mélyvízben (In apă adâncă), Editura Kriterion, 1989

Mórczika levelei anyósának (Scrisorile lui Mórczika către soacră), Irodalmi Jelen Kiadó, 2005.

IVA, LĂCRIMIOARA

Poetă. Babysitter. Născută la 21 martie 1964, în Gurahonț, jud. Arad. *Părinții:* Iva Ioan-Radu și Iva Catița. *Studii:* Liceul de chimie nr.4 din Arad. *Activitatea:* operator chimie organică la Combinatul chimic din Vladimirescu, jud. Arad (1982-1984); Infirmieră la Leagănul pentru copii din Arad (1985-2002); Referent la Direcția generală pentru protecția copilului din Arad (2002-2008). *Colaborări:* revista „Arca”, Arad; Membru stagiar al Uniunii Scriitorilor din România din 2012. *Debut* cu volumul de poezie: **Căutând îngenunchiată prin sufletul meu**, Editura Mirador, 2009.

CĂRȚI TIPĂRITE:

Nu toate amintirile sunt fluturi, [poeme], Editura Mirador, 2010

Timpul ancorei, [poezii] Editura Mirador, 2010

Hai să prindem o steluță! (poezii pentru copii/ carte + CD), Editura Mirador, 2010;

Arderi (poeme haiku), Editura Mirador, 2010;

Pasăre de lut (poezii), Editura Mirador, 2010;

Alertă în podul casei (povești pentru copii), Editura Mirador, 2010;

Care înjer o fi bunica? (poezii / regionalisme zona Dieci - Gurahonț), Editura Mirador, 2010;

Cer brodat cu margarete, (2011 / poezii pentru copii / carte + CD), Editura Mirador, 2011.

Lăcrimioara Iva scrie o poezie digresivă, explicativă care iubește gerunziile și aruncă în aer predicăția. E o poezie tradițională căreia poeta încearcă să-i dea un suflu nou, altoit pe propria ei experiență și biografie. Poeta are nerv și un talent insuficient de cizelat pentru că nu renunță la balast. Sau poate nu a fost sfătuită să o facă. Rolul lecturilor publice și a cenaclului rămâne important chiar dacă mulți le sfidează cu elan tineresc. Ea atacă partiturile poetice cu mult curaj și prospețime crede în puterea de sugestie a cuvintelor, în terapeutică literaturii, dar e dezamăgită de semeni și de acțiunile lor. De aceea se refugiază în lumea păsărilor, a fluturilor și a norilor care cred în „eternitatea iubirii”. Condamnată, cum singură spune, „la romantism pe viață”, ea duce campanii de salvare a focilor sau a monumentelor

istorice; e gata să păstreze dragostea la naftalină și sentimentele între frunze de tutun pentru mai multă siguranță. Primul poem al volumului **Căutând ingenunchiată prin sufletul meu** e o artă poetică personală: „poeziile mele/ nu sunt numai lacrimi/ cine le-ar mai citi?/ există și așa/ prea multe motive/ de plâns./ poeziile mele/ sunt și oalele de lut/ în care se pune la prins/ nu laptele acru/ ci iubirea./ după cum puteți vedea/ poeziile mele/ nu sunt numai lacrimi/ sunt și pulbere de stele./ arome de gutui./ aripi...” Temperamentul accentuat o poartă pe aripile cuvântului, gândurile ei sunt uneori „hipertensive” și nu e de mirare că ea găsește calea de a comunica și cu îngerul: „stau la taclale/ și iau micul dejun/ cu un înger./ asta mă bine dispune./ mai aflu/ de-un botez, de-o nuntă.../ de obicei moartea/ este un subiect tabu/ abia la cină servim lacrimi împreună.” E o expresivitate simplă, ușor naivă, cu pusee de luciditate și cu un simț al căutării, dincolo de aparențe. E o căutare „prin sufletul propriu”. Universul acestei poezii e intim, casnic, personal, feminin, care nu se lasă pradă melancoliei. Poeta evită banalitatea și monotonia și merge până la a oferi rețete pentru a-și păstra intactă prospețimea iubirii. Peregrinările (poeta călătorește și muncește periodic în Italia) sunt un prilej de a sonda noul, de a-și salva sufletul, de a evita înstrăinarea, de a-și exorciza gândurile. Și uneori reușește: „întretăiere de drumuri./ noapte, vânt, ploaie./ toamnă./ o bufniță/ prevestește/ furtună în viața cuiva./ o pisică neagră/ taie calea/ unui gând bun./ superstițios./ gândul face trei pași înapoi/ și își face cruce/ cu limba./ întretăiere de drumuri./ noapte, frig, furtună./ toamnă./ singură, eu.” Poeta se apropie nestingherită de gândirea și universul celor mici pentru care a scris reușite povești și poezii.

APRECIERI CRITICE:

„Lăcrimioara Iva face parte dintr-o frumoasă generație de scriitori care și-au început activitatea literară în anii ‘80 prin cenaclurile literare arădene. Îmi amintesc cu plăcere de debutul nostru comun în cartea **Noi Poesis**, al cărei redactor a fost sufletistul și generosul Petre Don, el însuși un sensibil și inspirat poet. Încă de pe atunci, Lăcrimioara Iva promitea, poezia sa de o sensibilitate ieșită din comun atrăgea atenția și anunța un frumos traseu poetic. Însă, după doar câteva apariții sporadice prin presa vremii, poeta a dispărut din peisajul liric arădean, așa cum s-a întâmplat și cu alte tinere poete talentate, care au ales destine mult mai domestice. De curând, însă, Lăcrimioara Iva uimește lumea literară arădeană, reușind să editeze în timp scurt câteva cărți cu poezii scrise de-a lungul timpului dar pe care, fie dintr-o sfială care îi este caracteristică, fie din motive numai de ea știute, le-a publicat abia acum. Două cărți substanțiale, **Căutând ingenunchiată prin sufletul meu** (editura „Mirador” 2009) și **Timpul ancorei** scot la lumină poeme ținute bine la „dospit” de către autoare. Putem vorbi deja despre o poetă consacrată, cu un drum al ei bine definit. Poezia sa este de o sensibilitate tipic feminină, marcată de o sinceritate și inocență rar întâlnite în zilele noastre. O poezie spontană revărsată dintr-un prea plin interior. Dar Lăcrimioara Iva ne dezvăluie și alte disponibilități

lirice. Își lărgeste registrul de exprimare publicând cartea de poezii pentru copii **Hai să prindem o steluță** (editura „Mirador” 2010) în care autoarea inventează scurte povești în versuri, inspirate din lumea copilăriei sale, carte bine primită și apreciată de publicul foarte tânăr. Și ca să nu-i rămână nimic neexperimentat în ale poeziei, în cartea de față ne propune un grupaj substanțial de poeme haiku. Mărturisesc, consider poezia autentică haiku doar cea scrisă de japonezi, în rest fiind mai mult un moft literar. Nu pot, însă, să nu fiu de acord că acest gen literar, din ce în ce mai la modă și în Europa, poate să transmită ceva din spiritul haiku. De aceea eu le-aș numi, mai degrabă, poeme în spirit haiku. Lăcrimioara Iva se exprimă în largul ei pe aceste spații parcimonioase. Sursa inspirației este tot toposul arhaic al Țării Zărandului, unde poeta și-a petrecut copilăria. De fapt, poemele nu sunt altceva decât crâmpie de amintiri pline de stare și sensuri: „bot catifelat/în fân proaspăt cosit/lacrima veghează.” sau: „se aud tulnice/pietrele se grăbesc/la vale. eu nu.” sau: „dealurile/sânii pământului/alăptează norii.” Altele sunt de o adâncă naturalitate și nostalgie: „bat un cui în perete/spânzurătoare/pentru amintiri.” sau: „oglindea spartă/ cu cioburi în talpă/sângerez regrete.” sau: „miros de var. simți?/bunica a zugrăvit/ amintirile.” Multe din aceste poeme în spirit haiku ale Lăcrimioarei Iva ar putea fi menționate. Las cititorului plăcerea de a plonja în lumea interioară a poeziei propuse și de data aceasta de către impredictibile și inspirata Lăcrimioara Iva.” (Ioan Matiuț, Lăcrimioara Iva: *Arderi*, în „Arca”, nr.7-8-9 / 2010)

„Oare cum trebuie să fie scrisă o carte pentru copii, ce „mesaj” trebuie să transmită ea și ce vârstă pot avea copiii pentru care a fost așternută pe hârtie? Iată doar câteva dintre întrebările pe care și le poate pune orice scriitor care se apucă să scrie (explicit) o carte pentru cei mici. Răspunsul la aceste întrebări (și la altele, încă) ni-l dă Lăcrimioara Iva scriind poveștile care alcătuiesc această carte. Carte care este (ca obiect de privit și ținut în mână), fără îndoială, frumoasă și în același timp, interesantă și ușor de citit. Poveștile Lăcrimioarei Iva sunt scrise într-un limbaj plastic, potrivit limbajului și sferei de interes ale micilor ei cititori. Multe dintre întâmplările relatate de autoare ascund (mai adânc sau mai la suprafață) tâlcuri care, după lectură, pot fi bune îndemnuri pentru viață: să fii bun, să-ți ajuți aproapele, să trăiești cu credință în Dumnezeu. În povestirile Lăcrimioarei Iva se întâmplă (ca în toate poveștile) multe și mari minunății, imaginația autoarei părănd a nu avea limite. Copiii pot vorbi cu animalele, nu numai că pot grai între ele (ca oamenii), dar au împrumutat multe dintre comportamentele (bune și rele) acestora. Câteva dintre povestirile volumului nu sunt decât subtile pretexte pentru a răspunde la unele dintre multele întrebări esențiale pentru lumea celor mici, iar răspunsurile, la rândul lor, se transformă în bune precepte pentru viață. Ce mai aflăm citind această carte? Că, totuși, Moș Crăciun există, că ființează o întreagă lume chiar în interiorul unui scaiet, că lupul poate fi dat pe brazdă și că purcelușul Guițel s-a transformat în înger. Dar câte nu putem afla citind poveștile Lăcrimioarei Iva? Dominanta morală a acestor scrieri este bunul-simț și frica de Dumnezeu. Iată, deci, o carte scrisă pentru

copii și care se citește cu plăcer și interes. Iar ilustrațiile autoarei nu fac decât să îmbogățească plăcerea răsfoirii ei.” (Horia Ungureanu, Prefață la *Lăcrimioara Iva, Alertă în podul casei*).

„și vorbind despre SAT (Dieci-ul bunicilor ei), poeta vrea să ne spună că „dumnealui Satul” nu este doar o îngrămădire de case... Iată din ce este el, cu adevărat, alcătuit, iată ce este el (”Satul,,): „Câteva amintiri/sunt răsfirate pe un dâmb./alte câteva pe un altul./ pe ulițe bătătorite/ de griji/ trec căruțe/ pline cu sentimente ionatane, /rumene, mature,/ care dintre ele/ or fi putrede/ în interior?/... Pe o laviță/două nedumeriri/ își odihnesc amarul./ nu departe/se aude un gater/... Cu o mână de iarbă/ proaspăt cosită./ ncerc să ademenesc o mână./ timpul nu se lasă ademenit./ nana Floare, alungă cu un băț./ cârdurile de ciori/ care vor să-mi ciugulească din vârstă/...” De multă vreme/toboșarul n-a mai scos/ la poartă/trăiri./...obosită de secerat/la umbra unui nuc bătrân,/o coasă se odihnește./să nu-i tulburăm somnul! (Oh!...coasa, coasa aceea,de ascuțișul căreia toți ne temem)...” Sunt puternice fundalul satului și elementele de scenă ca ulița, biserica, dealul; acestui fundal, pe această scenă apar personajele jocului ale realei și dramaticei piese, înfățișate cu strălucirea autenticității, prin port, prin grai, prin gest, căroră le distingem clar culoarea ochilor și a obrajilor, le vedem gura vorbind și zbârciturile ori netezimea frunților clătinându-se ca de vânt: bunica, bunicul, mătușoiul Terente, Pribanu, alții... ce sunt inițial puternic personalizați și individualizați ca apoi să fie ridicați în ”gradul și rangul” arhetipului. Iată bunăoară pitoreasca mătușa Carolina (poezia numindu-se chiar astfel): ”...arunca în noi/ cu bulgări de cuvinte hibrid/ stârnindu-ne râsul/...purta în ochii săi/ lanuri de porumb/ înalte cât o șură./ bivoli uriași tăvălindu-se în cină./ cazanul cu prune în fierbere./ scoverzi cu mere./ colbul ridicat de copitele cailor.../ ochii săi erau televizorul/copilăriei mele.” (Cornel Marandiuc, Prefață la *Lăcrimioara Iva, Timpul ancorei*).

„O poetă sensibilă și timidă, aproape în exces, este *Lăcrimioara Iva*. Asta n-o împiedică însă să-și metamorfozeze, să-și exploateze aceste date native în poezii, nu puține. O lirică sentimental-confesivă, fluentă și limpede în expresie găsim în *Pasăre de lut* în care miezul liric este tocmai o stare perpetuă de vulnerabilitate interioară a autoarei, extrapolate apoi senzorial asupra întregii lumi exterioare.” (Vasile Dan, Prefață la *Lăcrimioara Iva, Pasăre de lut*).

K

KHISIS, T. S.

Poet. Liber profesionist. T. S. Khasis este pseudonimul lui Sergiu-Tudor Cașiș. *Născut* la 22 ianuarie 1975, la Lipova, județul Arad. *Studii:* Liceul Industrial „Atanasie M. Marienescu” din Lipova, absolvit în 1992. Trăiește în Chesinț, comuna Zăbrani, județul Arad. *Debut literar:* în revista de cultură „Arca”, în 2002, cu poezie. *Debut editorial* cu placheta **Farmacia cuvintelor**, la Editura Viața Arădeană, 2003. Colaborează cu versuri la revistele: „Arca”, „ca și cum”, „tiuk!”, „Tribuna” și la revista on-line „EgoPhobia”. *Premii:* „Euridice”, 2006, PremiulUSR, filiala Arad, pentru debut. A primit o bursă de creație, pe un an, din partea revistei „Observator cultural”. Face parte din gruparea literară arădeană „Celebrul animal” coordonată de Cătălin Lazurca și Vasile Leac. A mai publicat carnetul gratuit **petea la prânz**, în 2008, în colecția fără ISBN. Membru alUSR, filiala Arad din 2010.

CĂRȚI PUBLICATE:

arta scalpării, [versuri], Editura Vinea, 2005;

pe datorie, poezii, prefață de Oana Cătălina Ninu, Editura Casa de pariuri literare, 2011;

REFERINȚE CRITICE:

Vasile Dan, *Confesiuni lirice crude*, în „Arca”, nr. 10-11-12/ 2011, p. 42; Iulia Iarca, *Datoria poeziei*, în „România literară”, nr. 2/ 12 ian. 2012, p. 6.

CITATE CRITICE:

„cu Khasis sunt într-un film care se va termina atunci când unul dintre actori va muri. îl iubesc pentru că nu s-a autopromovat niciodată; e cât se poate de dezinteresat; cu el am fumat ultima țigară înainte de a ne lăsa de fumat; urlăm împreună la filme de groază; la amândoi ne este frică să trecem peste calea ferată neînsoțiți; el niciodată nu găsește ieșirea într-un super-market; e ferm convins că dumnezeul câinilor a creat

lumea și universul; filmul e la jumătate; noi suntem singurii spectatori din sală; suntem foarte fericiți și distrați.” (Vasile Leac, prezentare pe coperta IV la volumul **pe datorie**)

„(...) Un astfel de poet este t. s. khasis (pseudonimul arădeanului Sergiu-Tudor Cașiș, n. în 1975) căruia i s-a construit o faimă de autor dacă nu unic în orice caz incomparabil, neînseriabil adică în grupuri, valuri, promoții, generații, așa cum se vînd, la pachet, nu o dată alți autori. Dar de această stare de lucruri, mă grăbesc să adaug, ultimul care s-ar face responsabil, este t. s. khasis însuși. Solitudinea lui nu-i deloc jucată, nici artificială. Dimpotrivă, ea e un supliciu, are nuanțe dramatice, dacă nu nedrepte. Trăiește singur cuc, socialmente dificil, la limita de jos, cu o vocație de supraviețuire precară, într-o lume de astăzi cinic mercantilă, în Chesinț, un sat șvăbesc mai mult pustiu, din apropierea Aradului. A debutat publicistic în 2002 chiar în „Arca” și a avut un debut editorial (*Farmacia cuvintelor*, Editura „Viața arădeană”, 2003) pe care autorul însuși și-l reneagă într-un exces de exigență proprie, căci dincolo de lipsa de profesionalism al editării, această carte nu-i deloc lipsită de însemnele unui talent liric ieșit din comun. Așa că adevăratul debut editorial, după propria-i apreciere, sfidînd însă ordinea cronologică a faptelor care, la rigoare, nu poate fi ștearsă, este vestita sa carte arta scalpării (Editura „Vinea”, 2005). Acest debut, care a tăiat respirația multor congeneri ai lui t. s. khasis, înoată, de altfel, în amonte torentului liric promovat de aceștia: e o carte patetică, tensionată, răvășitoare în viziune și sentimente, autoflagelatoare. Uneori insuportabil de crudă. Nimic din minimalismul estetic și anecdotică prozaic-ironică a congenerilor săi în ea. Abia acum, în 2011, lui t. s. khasis îi apare, cum s-ar zice, a doua sa carte, pe datorie. (* t. s. khasis, *pe datorie*, poezii, prefată de Oana Cătălina Ninu, „Casa de pariuri literare”, 2011, 114p.) De fapt tot arta scalpării, reluată integral, căreia i se adaugă două cicluri noi, și ele subțiri, date personale și robinson. Este emoționantă solidaritatea cu acest poet realmente adevărat a editorului lui, un cristian (Cristian Cosma), a Oanei Cătălina Ninu, care îi și scrie, nu fără empatie și admirație, o prefată documentată și bine articulată, și, nu în ultimul rînd, a celui mai loial prieten al său, poetul v. leac. Nu cred că admirația, ca să nu spun cvasicultul pe care i-l ridică cei apropiați lui, nu-i motivată, meritată. t. s. khasis descinde, dacă nu merg prea departe cu comparația, din specia damnată a poezilor dificili, inconfortabili în propria lor piele, existență, vreau să zic. S-au amintit în prefața Oanei Cătălina Ninu autori pe care îi evocă t. s. khasis însuși în poeme sau le sugerează ascendența în ortografierea propriului său nume poetic – T. S. Eliot, Robert Lowell. Eu aș adăuga-o și pe tragica Sylvia Plath. Precum aceștia, în măsura lui, firește, t. s. khasis scrie o poezie tensionată confesivă, de o cruzime ce merge tot mai departe cu fiecare cuvînt, cu fiecare vers, cu fiecare poem, spre spulberarea oricărei rețineri sau pudori, o poezie intim biografică, diaristică chiar. Spitalul de nebuni în care își trăiește coșmarul fratele poetului, Laur, evocat liric, moartea celor din jur, a bunicului, a mamei în împrejurări dure, chipul tatălui într-o consistență de fum toxic de țigară și alcool prost, într-un spectacol al descrescenței greu suportabile, fuga iubitei, trădarea ei nemiloasă, Laura pe numele ei, și abandonul poetului într-un oraș, Lipova, mort

social și degenerat moral și intelectual, crizele suicidare ale lui însuși și ale celor din jur – iată atmosfera de bolgie mereu extinsă în care se mișcă și se umflă poemele fără nume, doar numerotate, diaristice, narative ale poetului: „II. și// frate-meu dacă nu era schizoid ar fi/ băut martini cu măslina pe-o terasă din new-york/ frate-meu umblă nopțile pe/ coridoarele de la ospiciul mocrea și/ face pe el de frică/ din cîte știu se oprește crud/ exersează vorbitul de unul singur și toamna cîrduri de păsări se/ odihnesc în parcul ospiciului și dup-ai migrează/ în vest spre țările cu temperaturi mai ridicate decît în românia// (21 februarie)/ doi ani la rînd am trimis scrisori/ tipei pe care o iubeam/ am rămas cu creierii vraiste/ ea a rămas în austria/ îmi dă mesaje cam o dată pe săptămîină/ – scrisorile tale sînt atît de feminine. pentru că ești bărbat?/ aici am de toate, viața-i mișto și-mi place de heider. dă/ și tu la o facultate ca oamenii și nu te mai lăsa/ impresionat de documentarele cu maimuțe și de piesa/ aia a lui pearl jam – alive. Așa o să-ți crească barba/ ca la scriitori și nu mă mai ruga să revin că/ nu mă întorc. auf wiedersehen./ sms-l ei nu m-a ucis dar m-a durut undeva în plex/ m-aș fi bucurat să mă doară altundeva – (...)” (p.12). Așadar o poezie de atmosferă grea, tensionată, încărcată depresiv. Fiecare poem e asemenea celui citat cu detalii și mai greu de depășit pentru cititor. Ce-i drept, cele din suplimentul liric intitulat date personale par mai distilate în expresie, mută accentul de pe lava confesivă ce arde totul în jur în construcții lirice mai senine, (vorba vine), iar ca lungime, mai scurte, mai rotunjite: „toată noaptea una dintre ferestre a rămas deschisă:/ am întîlnit oameni mai singuri decît mine/ și care arată mai rău/ și nu ajung toată viața la o hotărîre// nu țin să aflu ce s-a petrecut în realitate// am căutat o reprezentare pentru dragoste/ în timp ce un fluture a intrat din întîmplare/ apoi a reușit să iasă/ lovindu-se totuși de marginea geamului” (p. 95). Să fie un semn de schimbare în tonus, chiar dacă se conservă tensiunea existențială a poemului? Nu știu. La ea, la o eventuală schimbare sau mai degrabă nuanțare ar putea răspunde doar următoarea carte a poetului. Sau tot asta. Adică cea dintîi. Contrabalansată însă cu un accent mai viu, mai luminos pe cît cu puțință, mai epurat sau măcar estompînd ceva, ceva din conotațiile aprige, vechi, negre ale acestui poet remarcabil.” (Vasile Dan, *Confesiuni lirice crude*, în „Arca”, nr. 10-11-12/ 2011, p. 42.)

„T.S.Khasis este un poet foarte fidel față de propriile imagini, față de fluxul imaginației și a amintirilor revenite haotic. Cât este poezie-artefact și cât e confesiune aproape diaristică? Cea de-a doua opțiune oferă cel mai plauzibil răspuns. Pentru Khasis, poezia înseamnă, în mare măsură, transcrierea unor trăiri. Dacă se întîmplă ca, pe alocuri, acestea să ia o formă poetică, originală, inedită, cu atîz mai bine. Dacă nu, înseamnă că aceste versuri rămân la prima lor menire: aceea de exorcizare a obsesiilor. Khasis nu are o artă poetică, o manieră calculată, stilul venind strict natural din, am putea spune, pana muzei. Nu e bine, nu e rău. E onest. (...) T.S. Khasis este un poet promițător” (Iulia Iarca, *Datoria poeziei*, în „România literară”, anul XLIV, nr. 2/ 12 ian. 2012)

KINDE, ANAMARIA

Poetă, redactor (născută la Oradea, 10 iunie 1956). Scrie versuri, mai apoi texte muzicale de la 15 ani. A terminat silvicultura la Brașov. A lucrat trei ani la Miercurea Ciuc și jumătate de an la București. S-a întors la Oradea în 1986 și a devenit membru al cenaclului literar Ady. Primul volum de poezie l-a redactat în 1987, care după multe peripeții a ajuns să fie publicat în 1996 la Târgu Mureș. Este redactorul rubricii de poezie la revista literară „Várad”. *Premii:* Premiul de excelență al revistei literare „Lato”, categoria poezie, 2001; Premiul de excelență al orașului Oradea, 2007; Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România, 2011.

VOLUME APĂRUTE:

A hiúzok természetéről, poezii, Editura Mentor, Tg. Mureș, 1997

Egy másik arc poezii, Editura Mentor, Tg. Mureș, 2000

Szandra May kertje, poezii, Editura Mentor, Tg. Mureș, 2002

Szandra May a sivatagban, poezii, Editura Mentor, Tg. Mureș, 2004,

Mondhatatlan, poezii, Societatea Ady, Oradea, 2006.

Rózsavér, poezii, a pozsonyi Editura AB-ART, Bratislava și Revista Culturală Várad, Bratislava – Oradea, 2009

Szandra May és Tom Vanguard igaz története, poezii și proză, Editura Mákvirág, Oradea, 2010

Hóbanévad, poezii, Editura Riport, Oradea, 2011

Húzódhatsz közelebb, poezii, Revista Culturală Várad și Editura Riport, 2013

TRADUCERI:

Hölgy rózsaszínben, Traian Ștef: **Domnișoara în roz**, poezii, Editura AB-ART, Bratislava, 2009

ANTOLOGII LITERARE:

Ablak, antologia poezilor tineri maghiari, Editura Kriterion, București, 1986

Menedékjog, Editura Littera Nova, Budapesta, 1995

Váradykon, Societatea Ady, Oradea, 2002

Erdélyi Szép Szó, Editura Hargita, Miercurea Ciuc 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008

Költők könyve, Editura Noran, Budapesta, 2003

Attraverso i tuoi occhi chiusi vedo. Poesie d'amore di poetesse ungheresi, Academia Maghiară din Roma, 2004 Roma (Italia)

Lehunyt szemedet át látom. Poezii de dragoste a poetelor maghiare, Academia Maghiară din Roma, 2004 Roma (Italia)

Kortárs román költők, Editura AB-ART, Bratislava, 2008.

L

LĂCĂTUȘ, ADRIAN

Născut la 6 aprilie 1975. Absolvent al Facultății de Litere, Universitatea „Transilvania”, Brașov, 1997. Din 1998 lucrează la această universitate unde în prezent este conferențiar dr.

Modernitatea conservatoare. Aspecte ale culturii Europei centrale, 2009, este o analiză profundă și seducătoare a modernității conservatoare din spațiul cultural al Europei centrale. Momentele alese spre studiu se află pe linia rupturii, a opoziției dintre credință și rațiune. Folosind o bibliografie impresionantă autorul face o radiografie clară a culturii central-europene în relațiile ei cu istoria, politica și mentalitățile acestui cronotop, alăturându-se cumva demersului școlii

țimișorene a Celei de a treia Europe, dar delimitându-se original prin abordarea problematicii. El are în vedere critica modernității și conservatorismul „născut ca o reacție la modernitate.” În sfârșit, își propune să urmărească relația scriitorilor conservatori (Nietzsche, Musil, Broch, Wittgenstein, Gombrowicz, Kundera) cu acest concept, o relație definitorie pentru delimitarea modernității.

CĂRȚI PUBLICATE:

Modernitatea conservatoare. Aspecte ale culturii Europei Centrale, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008, 210 pagini (referenți: prof. univ dr. Caius Dobrescu, prof. univ dr. Al. Mușina). ISBN 978-973-598-478-6. Premiul Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR) pentru cea mai bună carte de literatură comparată apărută în 2009;

Urmuz, (monografie), Editura Aula, Brașov, 2002, Nominalizată la premiile naționale pentru debut pe anul 2002 ale Uniunii Scriitorilor din România, și la premiile acordate de revista „România literară”, premiile Prometheus, 2003.

Volume de specialitate coordonate:

1. Legitimarea literaturii în secolul XX european. Studii asupra discursurilor și strategiilor culturale, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2010

(împreună cu Rodica Ilie și Andrei Bodiu)

2. Literature in Totalitarian Regimes. Confrontation, Autonomy, Survival, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2011 (împreună cu Rodica Ilie și Andrei Bodiu)

Contribuțiile de specialitate, în calitate de autor, se regăsesc în volume colective:

1. „Legitimation through Deviancy and Experiment: East European Prose in the 1980s”, în R. Ilie, A. Lacatus, A. Bodiu – eds.: **Literature in Totalitarian**

Regimes. Confrontation, Autonomy, Survival, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2011

2. „Comparatismul lui Cornel Ungureanu sau devoțiunea Republicii literelor în PostImperiu”, în Andrei Bodiu (coord.): **Literatura română contemporană. Eugen Negrici și Cornel Ungureanu**, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2011, pp. 209-213

3. „Comunitatea și romanul. Agregare și autonomie în romanele scriitorilor germani din România”, în R. Ilie, A. Bodiu, A. Lacatus – eds.: **Dilemele identității. Forme de legitimare a literaturii în discursul cultural european al secolului XX**, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2011, pp. 405-410

4. „Proza experimentală în Europa de Est a anilor 80: legitimare prin autonomie și mimesis negativ”, în R. Ilie, A. Bodiu, A. Lacatus – eds.: **Legitimarea literaturii în secolul XX european. Studii asupra discursurilor și strategiilor culturale**, Editura

Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2010

5. „Forme de viață”, în Caius Dobrescu, Andrei Bodiu (coord.): **Repertor de termeni postmoderni**, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2009

6. „Jocuri de limbaj”, în Caius Dobrescu, Andrei Bodiu (coord.): **Repertor de termeni postmoderni**, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, Brașov, 2009

7. „Tradiție, autonomie și realizare de sine în Die Stadt im Osten de Adolf Meschendörfer” în **Orașul și literatura**, coord. Dumitru Chioaru, prefață de Paul Cornea, Editura ART, București, Colecția „Colocvii”, 2009

8. „Conceptul de Europa Centrală și posibilitățile contemporane ale construcției unei identități trans-etnice” în **Discursul identitar la români**, coord. Laura Mesina, Editura Tana, București, 2007

9. „Imagini ale corpului și sexualității și construcția reprezentărilor despre stat și corupție în decadentismul European și românesc” în **Dea Munera**, coord. Caius

Dobrescu, Ov. Moceanu, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2005,

10. „Etica esteticii lui Wittgenstein” în **Structuri deschise**, vol. II, (L. Căpățână, coord.), Editura Magister, Brașov, 2004

11. „Literatura Evului Mediu”, în **Literatura universală**, coord. Dana Cristea și Laura Avasilichioaie, Editura Aula, 1999

12. „Literatura Renașterii”, în **Literatura universală**, coord. Dana Cristea și Laura Avasilichioaie, Editura Aula, 1999

13. „Abatorul cinci, Kurt Vonnegut Jr.”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 11-14

14. „Călătoriile lui Gulliver, Jonathan Swift”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 71-74

15. „Ferdinand, Witold Gombrowicz”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 160-163

16. „Frankenstein, Prometeu modern, Mary Wollstonecraft – Shelley”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 174-175

17. „Gluma, Milan Kundera”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 195-199

18. „Omul fără însușiri, Robert Musil”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 344-348

19. „Ulise, James Joyce”, articol în dicționarul de opere **111 romane celebre într-o singură carte**, coord. Ruxandra Ivănescu și Ana Popescu, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, pp. 462-467

20. „Cezara, visul unei salvări”, în **În cercul labirint**, culegere de comunicări științifice coordonată de Andrei Bodi, Gheorghe Crăciun și Ovidiu Moceanu, Editura Dealul Melcilor, Brașov, 1997, pp. 70-76

21. „Dumnezeu și om sau sfârșitul creștinismului”, în **În cercul labirint**, culegere de comunicări științifice coordonată de Andrei Bodi, Gheorghe Crăciun și Ovidiu Moceanu, Editura Dealul Melcilor, Brașov, 1997, pp. 79-83

22. „Variațiunile textului eminescian”, în **În cercul labirint**, culegere de comunicări științifice coordonată de Andrei Bodi, Gheorghe Crăciun și Ovidiu Moceanu, Editura Dealul Melcilor, Brașov, 1997, pp. 105-109

REFERINȚE CRITICE:

„În prefața la traducerea românească a studiului *Antimodernii. De la Joseph de Maistre la Roland Barthes*, Mircea Martin își exprimă încântarea că tipologia

propusă de Antoine Compagnon în 2005 „este menită să le dea sugestii fecunde, înnoitoare, cercetătorilor literaturii și culturii române”. Când a făcut respectiva observație, teoreticianul bucureștean nu bănuia că modelul analitic francez cunoaște antecesorii în spațiul autohton. Cel puțin aceasta e impresia lăsată de volumul de comparatistică (la origine o teză de doctorat) publicat recent de Adrian Lăcătuș – *Modernitatea conservatoare. Aspecte ale culturii Europei Centrale*. Fără să-l fi citit pe Compagnon (cele 148 de volume din bibliografie nu-l menționează), universitarul brașovean își structurează cartea urmând o strategie similară. Între o introducere și o concluzie, secțiunea referitoare la ideile moderniştilor conservatori (capitolele 2-4) este completată prin studiile de caz dedicate oamenilor (L. Wittgenstein, G. Lukács, H. Broch, Th. W. Adorno, M. Kundera) reprezentativi pentru scepticismul mitteleuropean manifestat ca replică la discursul progresist-triumfalist al ideologiilor dominante. Mai mult, chiar sintagma din titlu este definită de Lăcătuș în spiritul, nu neapărat și litera, caracterizărilor făcute de Compagnon antimoderniştilor săi „contrarevoluționari”, „pesimiști”, care privesc „nostalgic” spre trecut, dar „agreează” prezentul: „atitudinea conservatoare [...] nu este o întoarcere înapoi, imposibilă, ci un refuz de a merge «înainte» în direcția catastrofală [...] un astfel de conservatorism sceptic rămâne unul dintre puținele moduri de a fi modern”. Considerând „modernitatea conservatoare” drept o formă distinctivă a gândirii și spiritualității central-europene, Adrian Lăcătuș reface sistematic un context socio-politic și o tradiție culturală menite să îi confere identitate și individualitate. El inventariază, prin urmare, metamorfozele raportului tensionat dintre religie-știință-artă din timpul dinastiei habsburgice, precum și impactul filosofiei nietzscheiene asupra mentalității secolelor XIX-XX. Apoi, Adrian Lăcătuș analizează într-un stil curios – prin îmbinarea celor mai subtile nuanțări cu truisme/didacticisme generalizatoare – mărcile înregistrate ale unei modernități contrarevoluționare gravitând în jurul Vienei și Berlinului: dezvoltarea romanului eseistic ce renunță la iluzia reprezentării ori a narativității pentru a reflecta la „imperfecțiunea și scindarea lumii”; promovarea omului-kitsch hărăzit, prin „inautenticitatea sa inocentă”, să demaște artificialitatea ființei; revigorarea ironiei pentru anularea subiectivității/lumii, oricum vidate de substanță, ca semn al unei conștiințe tragice încă active. Dar, luând în calcul cel puțin literaturile est-europene, vom constata că mecanismele creatoare evocate cunosc o arie de răspândire mult mai largă. Astfel, dacă se dorește un simplu demers de popularizare/exemplificare a implicațiilor laturii conservatoare a modernismului în spațiul central-european, cartea lui Lăcătuș constituie o reușită. (Neinspirat, straniu chiar, rămâne, totuși, capitolul despre Kundera, unde autorul întreprinde close-reading-uri tematice, stilistice și retorice, în timp ce creațiile celorlalți scriitori sunt abordate exclusiv din punct de vedere mentalitar/ideologic). Pe de altă parte, dacă Modernitatea conservatoare își propune decelarea unor invarianți ai Mitteleuropei, atunci cred că studiul necesită o a doua ediție, revizuită, în care măcar concepția lui Compagnon să devină o referință, eventual polemică. Sau, cine știe, fiecare are dreptul să-și teoretizeze propriii antimoderni.” (Cosmin

Borza în „Dilemateca”, nr. 40, august, 2009)

„Câștigătoare a unui premiu de debut al Uniunii Scriitorilor, micromonografia brașoveanului Adrian Lăcătuș despre Urmuz pare să se situeze în răspăr cu o întregă exegeză. Se știe că, o dată luat în serios, autorul Paginilor bizare a fost considerat un „premergător” al „disoluției formelor literare”, un (pre)avangardist revoltat. Adrian Lăcătuș combate acest „blocaj al receptării”, văzând în Urmuz un gnostic (în sensul ereticilor cathari, obsedați de puritatea absolută) și un conservator sceptic, adăugând că „deși acest conservatorism al autorului a fost uneori sesizat, el a fost interpretat în mod negativ ca fiind o limită și nu o opțiune, ca exprimând o gestație estetică («pre-avangardism») ce nu ajunsese încă la obligatoriul (prin necesitate istorică) ei termen. Urmuz se bucură astfel de faima precursorului, de celebritatea derivată din prestigiul marilor autori români consacrați de avangarda europeană, dar și de o lectură unidirecționată” (p.20). Această lectură reductivă este explicată prin „contextul cultural controlat, închis prin cenzură, în care scriu exegeții, prestigiul unei definiții destul de unilaterale a modernității estetice și perpetuarea receptării lui Urmuz (exclusiv) în structurile atitudinii avangardiste” (p. 17). S-a văzut astfel în mica operă urmuziană „o fundamentală, dar și imaginativă, atitudine anti-burgheză” (ibid.). Fără a nega de plano respectivul punct de vedere – tributar, în parte, grilei marxiste de lectură –, Adrian Lăcătuș aduce o completare necesară, modificând perspectiva: „la Urmuz (ca de altfel și la Flaubert, Nietzsche, Karl Kraus, Musil, Bacovia, Witkiewicz sau Gombrowicz) anti-burghezul – fie el mistic, romantic, avangardist, activist, socialist sau fascist – este la fel de ridicol ca și burghezul, iar limbajul lui este în egală măsură ironizat” (p. 18). Exemplul ilustrativ e dat de „lupta eroică” dintre personajele schitei Algazy & Grummer: într-adevăr, nu prea s-a observat că ironia vizează aici în egală măsură „literatura învechită” și „limbajul vulcanic avangardist” despre „literatura viitorului”. Într-un capitol intitulat – sugestiv – Sex și caracter (după titlul cărții unui alt sinucis – tânărul filozof vienez Otto Weininger, evreu renegat, misogin și antisemit), Adrian Lăcătuș face o observație importantă cu privire la imaginarul erotic al lui Urmuz: „Apare astfel obsesia unui vitalism primitiv, mecanic și automat, adică inuman, combinație de violență și sex care ghidează, ca element pozitiv, ținând de fibrele intime ale imaginarului urmuzian, negativitatea parodiei. Opera, deși parodică, nu este astfel de esență livrescă. Ea pleacă în explorarea, specifică artei moderne, a tensiunii dintre spirit și sex (tensiune ce caracterizează, de altfel, și imaginarul dualist, gnostic). La Urmuz, această tensiune este «rezolvată» expresiv prin abolirea spiritului” (p. 21). Faptul este ilustrat și prin frecvența exemplelor de „reprezentări ale sexualității eretice, periferice”: zoofilie, autoerotism, fetișism, ambiguitate bisexuală, incest... Avem de a face așadar cu o „criză a identității eului modern”, similară celei studiate de Jacques Le Rider în cărțile despre modernitatea vieneză. Fenomenul este urmărit și în așa-numita „tehnică a autoportretului” din textele lui Urmuz. Lumea lor plană, fără interioritate, trimite către un imaginar de tip „gnostic”:

„Aceasta distrugere a sinelui și a propriei imagini [...] este poate răzburarea artistului sublim ratat, condamnat la eșec, corupție și degradare și privat de un limbaj pur. Sau poate fi comandamentul ereticului gnostic care, pentru eliberarea spiritului captiv, accelerează, provoacă, exacerbează haosul lumii și al eului până la anihilarea eliberatoare” (p. 23). Prin urmare, Urmuz ar fi fost plasat într-o familie spirituală nepotrivită, cea reală fiind una de „solitari și desolidarizați cu spiritul dominant al epocii lor: Kafka, Bacovia, Harms, Schulz, Gombrowicz”: „Ca și Urmuz, ei sunt inovatori radicali, dar în același timp niște ironiști care disprețuiesc entuziasmul auroral de tip avangardist. O negare a posibilității unei existente autentice, o negare a consistenței interiorității, mai degrabă decât încercarea de a șterge granița dintre artă și viață, încercare definitorie pentru avangarde, îi caracterizează” (p. 24). Adrian Lăcătuș operează însă cu o definiție prea restrictivă a avangardei: există destule direcții avangardiste – constructivismul, de pildă – care se opun „ștergerii granițelor dintre arta și viață”. (Nota bene, în Meteorologia lecturii, Radu Petrescu îl scotea pe „flaubertianul” Urmuz de sub eticheta anti-literaturii, eticheta proprie „reacției trăiriste, autentice”.) În plus, apropierea lui Urmuz de unii autori susmenționați e un loc comun al criticii postbelice, comparația cu Kafka datând chiar din interbelic. „Dualismul maniheic” urmuzian a fost deja comentat pe larg de N. Balota în monografia sa, iar în volumul **Afinități efective** (1990), Șerban Foartă identifică – și el – un nucleu de „teologie maniheistă”. În fine, în cuvântul însoțitor al volumului Calendarul incendiat... de Mihail Avramescu (1999), Alexandru Paleologu îl plasează net pe Urmuz în afara avangardei și a suprarealismului. Meritul autorului brașovean constă, deci, în plasarea unor observații marginale în centrul unei ipoteze interpretative coerente.” (Paul Cernat, *Urmuz: un conservator eretic?* în „Observator Cultural”, nr. 670/ 2013)

LEHOCZKI, ANKA [RĂU-LEHOTSKÁ, ANNA]

(n. 17. V. 1964, Nădlac), **prozatoare, traducător**, cadru didactic. A mai semnat: Anna Lehotská. *Familia. Părinții*: tatăl, Ondrej Lehotský, cadru didactic; mama, Anna (n. Korčoková), fotograf. Fiul, Rău-Lehoczki, Daniel, poet. Studii: Liceul din Nădlac (1972-1976), Facultatea de Tehnologie chimică a Institutului Național de chimie din București (1976-1981). *Activitatea*: cadru didactic la Liceul din Nădlac (1982), redactor-reporter la revista „Naše snahy” (2011). Între 2009-2010 a îndeplinit funcția de redactor-șef al revistei „Naše snahy”. *Debut* cu poezie în „Variácie” (1980). *Debut editorial* cu volumul *Jedným dychom* [Dintr-o singură suflare – proză], Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 1994.

Colaborări la volume colective: **Dicționar terminologic de științe român-slovac. Geografie-Biologie-Chimie-Fizică-Matematică-Informatică/Rumunsko-slovenský vedecký terminologický slovník. Geografia-Biológia-Chémia- Fyzika-Matematika –Informatika**. Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2003 [coautor]; **Medzi dvoma domovmi, 2. Antológia slovenskej prózy [Între două cămine, 2. Antologie de proză slovacă]**, Bratislava, Centru de Informare Literară, s. a. [2010]; **Ondrej Štefanko – život a dielo [Ondrej Štefanko – viața și opera]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2009; **Ponad vek slovenských dolnozemsých básnických generácií [Deasupra veacurilor generațiilor de poeți slovaci din Ținuturile de Jos]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2010. *Colaborări la periodice*: „Arca”, „Čabän”, „Čabiansky kalendár” (Ungaria), „Dolnozemský Slovák”, „ESPERANTO” (Franța), „Etnismo” (Elveția), „Ludové noviny”, (Ungaria), „Naše snahy”, „Naše snahy plus”, „Orizont”, „Rovnoběžné zrkadlá/Oglinzi paralele”, „Slovenské národné noviny” (Slovacia), „Slovenčinár” (Ungaria), „Slovenské pohľady” (Slovacia), „Svetový kalendár Slovákov” (Ungaria), „Variácie”. Membră fondatoare a Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko” din Nădlac; membră a Uniunii Scriitorilor din România (2009). *Premii*: „Zlaté pásmo Festivalu Chalupkovo Brezno” [Brâu de Aur la Festivalul „Chalupka” din Brezno, 2009], „Premiul Ministerului Învățământului din Republica Slovacă”, 2009; Premiul Filialei Arad USR (2012).

CĂRȚI PUBLICATE:

Jedným dychom [Dintr-o singură suflare], Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 1994; **Bibliografia časopisu Slovenský týždenník. 1929-1932 [Bibliografia revistei „Slovenský týždenník,,]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2003; **Dicționar terminologic de științe român-slovac. Geografie-Biologie-Chimie-Fizică- Matematică-Informatică/ Rumunsko-slovenský vedecký terminologický slovník. Geografia-Biológia-Chémia-Fyzika-Matematika-Informatika**. Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2003 [coautor]; **Bibliografia časopisu Naše snahy. 1936-1941 [Bibliografia revistei „Strădaniile noastre,,]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko,,”, 2007; **Zvitok predsavzatí [Sulul bunelor intenții - proză]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2009; **Voľný kúsok priestoru [Frântură de spațiu neocupat - proză]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2010.

TRADUCERI:

din slovacă în esperanto:

Eĥo de niaj krioj. 7 slovakaj poetoj el Rumanio/ Ozveny po výkriku. 7 slovenských básnikov z Rumunska [Ecouri ale strigăturii. 7 poeți slovaci din România], Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 1996.

Ediții îngrijite: Benedek Morong, Jazykovedné aspekty folklóru bihorských Slovákov [Aspectele lingvistice ale folclorului slovacilor din Bihor], Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2006; **Dozvuky (výber úvodníkov z časopisu Naše snahy 1936-1941) [Reverberații (editoriale din revista Naše snahy, 1936-1941-selecție)]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2010.

REFERINȚE CRITICE:

În *volume*: Peter Andruška, **Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme [Creația literară a slovacilor din Țara de Jos]**, Bratislava, Editura Odkaz, 1994, p. 91; Peter Andruška, **Literárna tvorba národnostných menšín [Creația literară a minorităților naționale]**, Nitra, 2000, p. 96 ; Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunska [Scriitorii slovaci contemporani din România]**, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra, 2009, p. 109-110; Ondrej Zetocha, **Bibliografia slovenskej literatúry v Rumunsku. 1971-1980. [Bibliografia literaturii slovace din România]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 1999, p. 49; Dagmar Maria Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku [Literatura slovacă din România]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2002, p. 112-115; Viliam Marčok, **Dejiny slovenskej literatúry [Istoria literaturii slovace]**, Bratislava, Národné literárne centrum [Centrul Național pentru Literatură], 2004, p. 450; Imrich Sedlák și col., **Dejiny slovenskej literatúry [Istoria literaturii slovace]**, vol.II., Martin-Bratislava, Matica slovenská-Literárne informačné centrum [Centru de Informare Literară], 2009, p. 743; Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunska [Scriitori slovaci contemporani, din România]**, Nitra, Univerzita Konštantína

Filozofa [Universitatea „Constantin Filozoful”], 2009, p. 109-110; Dagmar Mária Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku [Literatura slovacă din România]**, Nădlac, Editura „Ivan Krasko”, 2010, p. 131-134.

În *periodice*: jnk [Jaroslav Novák]: *Esperantom do sveta* [Cu esperanto în lume], „*Hospodárske noviny*„ [Jurnalul economic], 1996, nr. 115, p. 5; DMA, „*Naše snahy Plus*”, VI, 2009, nr. , p. 51; ARL [Anna Rău-Lehotská], *Festival Chalupkovo Brezno* [Festivalul „Chalupka„ din Brezno], „*Naše snahy*”, X, 2009, nr. 11, p. 24; Dagmar Maria Anoca, *Proza slovacă a Annei Rău-Lehotská*, „*Arca*,” 2010, nr. 4-5-6, p.247-248.

APRECIERI CRITICE:

„Într-o notă la marginea publicării acestei cărți, Imrich Fuhl (...) a caracterizat prozele ca fiind *dintr-o suflare*. Având în vedere nu numai titlul cărții, ci și conținutul și concentrarea lor. Iar eu îmi permit să menționez că Anna Lehotska nu este adepta prozelor întinse și de concentrație largă, ci că ea neîncetat, de la debutul său în revistă și până astăzi se concentrează asupra prozei de mică întindere, însă cu un conținut bogat, asupra declarațiilor scrise dintr-o suflare. Da, prozele ei pot fi considerate drept schițe, deși în multe cazuri, chiar dacă într-un spațiu restrâns și cu mijloace puține, ele reprezintă ceva mai mult decât schiță.” (Ondrej Štefanko, *Debut Sednym Dychom*, Nase Snahy 3, în „*Rocnik VI*”, 1995)

În cele mai realizate lucrări din acest volum, proza Annei Rău-Lehotská e ca un filigran, de o sonoritate cristalină. Face referiri dintr-o perspectivă tandră la aspecte iraționale, ascunse ale sufletului și mai puțin ale obiectelor. Însă chiar și în astfel de cazuri este vorba de imaginea omului sau alte trimiteri la uman *V autobuse* [În autobuz]. Autoarea dă dovadă de o intuiție creativă deosebită, surprinde căile comunicării invizibile în cadrul unei rețele fragile a conexiunilor interumane în povestirea *Cai de cristal* [*Krištáľové kone*]. Două prietene deosebesc, în momente diferite și în absența celeilalte, formele unor cai impresionanți de cristal, în apele înspumate ale fluviului, debordând peste balustradă. Iată cum imaginația, capacitatea de a completa indicii și informații venite din lume, redate insolit, preschimbă realitatea în simbol, metaforă, devin o trimitere la capacitatea de comunicare a artei, capacitatea de a ajuta omul să fie solidar cu alt om, să-l înțeleagă și să simtă la fel. Căii de cristal sunt concretizarea empatiei prin intermediul artei, al creativității care poate uni sufletele, simțămintele pe aceeași lungime de undă. Dacă în volumul anterior *Zvitok dobrých predsavzatí* [*Sul cu bune intenții*], prozele se desfășurau precum sulul, în volumul actual lumea apare gata făcută, „încărcată” pe un suport aflat în fața noastră, iar naratoarea ne conduce privirea treptat pe text, și conținutul său, într-o mișcare lentă ca cea a desfășurării în fața ochilor noștri a unei inscripții făcute pe sul. Corespunzător acestui demers se face deseori uz de enumerație ca modalitate de construire a textului *Pevné rozhodnutie* [*Decizie fermă*], juxtapunerea elementelor sau un procedeu mai complicat al extensiei în spirală a sondei, repetiții

ritmizante, segmentare, propoziții marcate emoțional. (Dagmar Maria Anoca, *Crâmpei de spațiu liber*, Arca, XXIII, 2012, nr. 10-11-12 (271-272-273), p.174-179)

„Dacă volumul anterior se referea la un sul (lumea ca sul, iată o imagine apropiată de cea a lumii-text), deși acest motiv apare și în noul volum, de data aceasta percepția spațiului este puțin diferită. Sulul, în timpul desfășurării, poate să scoată la iveală lumi consemnate cu ajutorul unui cod, al semnelor, al scrierii, înscricționării. Dar și procesul căutării unui crâmpei de spațiu liber este asemănător fractalului. De parcă autoarea s-ar strădui să ne arate cum spațiul gata făcut, existent de-acum la lumina lumii, se poate dilata, fie contrage descoperind sau ascunzând ceva, un detaliu într-o fotografie, din care se poate citi o viață *Detail* [*Detaliu*]. Acest fenomen nu trebuie să însemne nici reducere, nici sărăcire, dar nici îmbogățire, ci doar o privire adecvată, o privire care poate umple lumea de sens, de o importanță deosebită pentru autoare, pentru că acesta constituie preocupările ei, o exprimă pe ea însăși, sinele ei, mesajul ei și astfel îi oferă experiența certitudinii și semnificației plene. Să ai un crâmpei de spațiu numai al tău înseamnă să contezi. Să fii în lume, să exiști, să ai sens, rostul tău (*Rituál*- Ritual).” Dagmar Maria Anoca, *Pevne zabývaná vo svojom literárnom priestore* [Ancorată zdravăn în propriul său spațiu literar], „*Naše snahy plus*,” IX, 2012, nr. 4, p.61-62.

„...mai ales proza ei se prezintă ca un nou și concomitent „alt suflu” în cadrul literaturii slovace din România. Desigur e și consecința opțiunii ei pentru mini-forme epice, precum și a modului personal de a-și defini spațiul imaginilor literare ale vieții, dar din textele ei simțim și o altă mentalitate auctorială, o diferență de generație, mai puțin prețioasă ci mai mult neînregimentată, ca de altfel la toți autorii mai tineri, și nu numai la cei din mediu românesc, încât am putea spune: timpurile se schimbă, nu altfel se întâmplă și cu autorii care își propun să le zugrăvească.” (Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunsku [Scriitorii slovaci contemporani din România]**, Nitra, Universitatea Constantin Filozoful, 2009, p.109)

„Cartea Annei Rău-Lehotská *Crâmpei de spațiu liber* e o carte interesantă și inteligent scrisă. Constituie o mărturie a vieții interioare a scriitoarei, a modului său personal în care trăiește cotidianul și sărbătoarea, prezentul și trecutul.” (Eva Vítězová, *Volný kusok priestoru Anny Rău-Lehotskej* [*Frântura de spațiu neocupat al Annei Rău-Lehotská*], în „*Naše snahy plus*”, 2012, nr. 1)

M

MARANDIUC, CORNEL

Prozator. Librar. Născut la 2 noiembrie 1936, în Arad. *Studii:* școala primară și liceul în Arad. Autodidact. A lucrat ca librar în Arad. *Debut* cu proză, în revista „Orizont” din Timișoara, în 1960. *Colaborează* la revistele „Orizont”, „Tribuna”, „Vatra”. *Membru* al Uniunii Scriitorilor din 1995.

Cornel Marandiuc debutează cu un roman polițist, **Trandafiri pentru contesă** (1977), ce marchează dezghețul literar al acelor ani, despărțirea de literatura planificată ideologic. Sub aparența unui roman polițist, se țese o intrigă în jurul unui fost maior de aviație, îndrăgostit de o contesă și de tehnica occidentală. Într-un *Cuvânt înainte*, autorul ne avertizează că „relatarea unor fapte autentice nu ar fi decât binevenită”. Cartea se naște

din nevoia eroului, Ridișan, de a-și face ordine în viață și în memorie. Cartea e mai mult decât un scenariu de aventuri, dar mai puțin decât o operă literară împlinită. În trama povestirii se amestecă amintirile din copilărie pe fundalul câmpiei de vest, episodul cu misteriosul „Droll Boy”, un aparat de zbor rămas din timpul războiului, o poveste de dragoste cu o contesă ciudată și profilul rebel al aviatorului pasionat de mărci de mașini străine. Maiorul acceptă misiunea de a ajuta la anihilarea unei rețele de spionaj infiltrată pe teritoriul românesc. Dialogurile dezinhitate cu colonelul de securitate rezumă strategia organelor de stat și fac parte din suspansul acțiunii. Nu e de mirare că la sfârșitul anilor '70 astfel de cărți se publicau în tiraje de o sută de mii de exemplare. **Inimi cât să cuprindă cerul patriei** (1985) e o carte-document și un reportaj inspirat din epopeea aerului, referitor atât la campania antiamericană cât și la cea antigermană, a aviației românești din al doilea război mondial. Cartea („roman și reconstituire istorică”) a fost primită cu entuziasm în cercurile specialiștilor în bimotoare și ale veteranilor. Ioan Grigorescu vede în ea un amestec de istorie

romanțată și document și o apropiere de genul *ciné – vérité*: „Literatură, desigur, și talent, vioiciune, îndemânare compozițională, darul însuflețirii și reconstituirii scenelor din trecut, dar nimic fantezist, adaos, înflorat, absolut nimic. Doar adevărul cel mai strict, justificat documentar, urmărit pas cu pas, clipă de clipă. O bibliografie imensă și diversă: cărți (române și străine), arhive cercetate cu amănuntul, relatări verbale ori scrisori ale supraviețuitorilor, reviste – nenumărate, din toate colțurile lumii – articole de ziar căutate și aflate cu acea răbdare neverosimilă pe care numai pătimașa dragoste pentru subiectul tratat o poate explica”. (1985) Ideea de a recupera fragmente de istorie și epopee de la supraviețuitori este un merit și un risc, datorită aspectului delirant pe care le iau anumite pagini. Narațiunea e cel puțin captivantă și are în centrul ei un personaj colectiv aflat în situații extraordinare și având ca trăsătură comună „damnațiunea lui Icar”. Verbul prolific și epitetul generos compun un basorelief imens care îi apropie pe oameni de mașinile lor zburătoare. Zbuciumul din conștiința celui care scrie e un spectacol cu ușile închise, un spectacol patetic fără sfârșit. Destinul lui Cornel Marandiuc e legat de cel al oamenilor zburători; el e un pasionat al mașinăriiilor, al descoperirilor din tehnica modernă, un mare amator și consumator de literatură S. F. Spontan, dar nu neapărat imprezvizibil, naratorul se dovedește un maestru al scenelor de luptă. Înfrățirea dintre om și mașină este surprinsă în toate variantele ei. În literatura de specialitate războiul nervilor tari este prezentat prin statistici șilitare, sinteze tehnice, analize istorice. Punctul de vedere al autorului este profund umanist: „Multe s-ar putea spune. Să rămânem însă alături de oameni, lângă ceea ce ei au trăit și au simțit.” Autorul se substituie reporterului de senzațional și caută să simplifice materialul epic, să-l transmită în direct, justificând autenticitatea. De aceea unii cercetători l-au apropiat de autori străini ca: Cornelius Ryan, de Collins, de Lapierre, de Walter Lord. La prima lectură, povestirile lui Cornel Marandiuc din **Zborul spre Venus** (1988) și din celelalte volume la care a participat în calitate de coautor, par niște scenarii din literatura S.F. Un gen prolific în acei ani, un refugiu al multor autori care preferau ficțiunea și lumile stranii ale progresului sau viitorului în locul realității halucinante. La o lectură mai atentă realizăm că filonul fantezist se manifestă mai mult în subsidiar, autorul încercând să dea cât mai multă viață și veridicitate personajelor. Într-una din aceste povestiri, Distrugătorul este un geniu al răului care terorizează o metropolă făcând să sară în aer, unul după altul, podurile aflate sub supravegherea neputincioasă a unei armate ultramoderne. Atât în povestiri cât și în piesele de teatru, acțiunea e tensionată și se folosesc tehnicile amânării și ale suspansului. „Speranțele superioare” dintr-o altă proză scurtă sunt o imagine a omului „cartelat”, a omului robotizat; într-o zi de repaus supraviețuitorul unui război nuclear ezită, în fața unui ghișeu, să-și „consume” ultima speranță superioară, ultima pastilă de vis. Nostalgia, eșecul, angoasa sunt câteva din trăsăturile ființelor animate în povestiri dar și în poemele de război pe care autorul le-a citit în cenaclu sau le-a publicat în reviste. Există în prozele sale predispoziția pentru subiectele extraordinare, dar și riscul de a nu acoperi literar o

situație exemplară. După cum nu e greu de depistat prezența răului sub forma unei terori care se amplifică. Într-un fragment, descoperim un portret autoreferențial al autorului cu siguranța, cu suficiența sa, dar și cu masca unui ins introvertit: „un om care apărea tuturor și prin impecabila statură a trupului și fizionomiei, un mândru și netemător stăpân al emoției sobre și momentului, dar care era împietrit, dar era și ceară înmiresmată și se afla ghemuit în amintirea-i ca un făt într-un pântec ce este o lume, ea numai o singură lume”.

CĂRȚI PUBLICATE:

Trandafiri pentru contesă (roman), Editura Facla, Timișoara, 1977;

Casa aurului (roman), Editura Facla, Timișoara, 1978;

Inimi cât să cuprindă cerul patriei (roman-reconstituire istorică), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985;

Zborul spre Venus (proză scurtă), Editura Facla, Timișoara, 1988;

Coautor la volumele: **Orele orașului Arad**, Editura Eminescu, București, 1978; **La orizont, această constelație**, Editura Albatros, București, 1990; **Cavalerii bimotoarelor de asalt**, Editura Modelism, 2000;

Drumul celor puțini, Editura Eminescu, București, 2000.

APRECIERI CRITICE:

„S-ar părea, la prima vedere, că e o carte de istorie romanțată, gen la modă însă în oarecare măsură compromis prin excesivă și nediscriminatorie folosire. Ori o carte documentară, destinată specialiștilor, înflăcăraților de probleme și isprăvi aviatice. Nu e nici una, nici alta. E o îmbinare a amândurora. Și nici aceasta, e ceva cu totul nou, care, deși ar putea fi înglobat în cadrul literaturii-reportaj sau literaturii-document sau și echivalentul scriitoricesc al peliculelor intitulate *ciné-vérité*, se deosebește de ele prin căldura stilului, prin factura neprecupețit participantă a narațiunii întreprinse de autor. Literatură, desigur, și talent, vioiciune, îndemânare compozițională, darul însuflețirii și reconstituirii scenelor din trecut, dar nimic fantezist, adaus, înflorat, absolut nimic. Doar adevărul cel mai strict, justificat documentar, urmărit pas cu pas, clipă de clipă. O bibliografie imensă și diversă: cărți (românești și străine), arhive cercetate cu de-amănuntul, relatări verbale ori scrisori ale supraviețuitorilor, reviste – nenumărate, din toate colțurile lumii -, articole de ziar, căutate și aflate cu acea răbdare neverosimilă pe care numai pătimașa dragoste pentru subiectul tratat o poate explica. Despre ce este vorba în **Inimi cât să cuprindă cerul patriei** de Cornel Marandiuc (Editura Dacia, Cluj, 1985, *Cuvânt introductiv* de general av. (r) Anton Mărășescu, *Argument* de Ioan Grigorescu) Despre acțiunea aviației române în anii 1943-1945... Talent literar, la acest documentarist, din belșug! Îmi pare mai cordial, mai comunicativ decât Truman Capote ori Cornelius Ryan ori Collins și Lapierre. (...) Apoi descrierea detaliată, vie, colorată, fierbinte a fiecărui zbor-luptă, refăcut și rețrăit. Cititorul e ca și prezent, totul se transmite ca pe un ecran, autorul își

preface proza în camere de televiziune. Totul e mereu direct, sincer, uman, niciodată umflat ori patetic; și deținător al unei încântătoare puteri de părtășie la evenimentul descris și al unei insidioase destoinicii de copleșire a sufletului cititorului-spectator. Documentației uimitoare i se adaugă, trecând-o în arierplan, de nu și obnubilând-o, emoția captivant-pasionantă. (...) Eroismul, iată esența cărții lui Cornel Marandiuc, iată lecția ei...” (N. Steinhardt, *Eroism și Noblețe*, în **Monologul Polifonic**, Editura Dacia, Cluj, 1991, p. 198-201)

„Acum o lucrare tipărită de Editura Dacia, **Inimi cât să cuprindă cerul patriei**, scrisă de Cornel Marandiuc, prezintă un decor rămas necercetat de-a lungul a patru decenii, și anume activitatea de luptă a aviației noastre de vânătoare în primăvara și vara anului 1944, căreia, în chip firesc, autorul i-a adăugat activitatea desfășurată de la 23 august 1944 până la Ziua Victoriei. (...) Autorul și-a întemeiat investigația pe un bogat material documentar inedit. (...) Cornel Marandiuc a reconstituit un capitol ce nu poate fi omis din istoria noastră militară. (...) În paginile revistelor de specialitate, cartea lui Cornel Marandiuc va fi scrutată de specialiști și faptele relatate de el cercetate sub lupa riguroasei examinări. Aici voim însă să spunem pentru marele public cititor că ea reprezintă – în prima ei parte – o ridicare de cortină și deci o premieră istoriografică, ce se cuvine salutată...” (Florin Constantiniu, *O carte, un fapt în premieră*, *Flacăra*, nr. 47/22 noiembrie 1985, p. 16)

MATIOUȚ, IOAN

Poet, editor. Născut la 18 decembrie 1956, în Chișineu-Criș, județul Arad. *Părinții:* Samoilă și Ecaterina. *Studii:* Școala Generală în comuna Mișca județul Arad, Liceul „Elena Ghiba Birta” din Arad, Facultatea de Jurnalism a Universității „Aurel Vlaicu” din Arad. *Activitatea:* redactor la revista de cultură „Arca”. Redactor la postul de televiziune „InfoTv”. Redactor șef al revistei „Monitorul Cultural”. Director al editurii „Mirador”. *Membre* al Uniunii Scriitorilor din România. *Premii literare:* Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad (1997), Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad (2004), Premiul pentru poezie la Festivalul Internațional de Poezie EMIA Deva (2005), Premiul „Autorul anului 2005” pentru cartea **déjà vu** al Asociației Presei Literare și a Editurilor din România (APLER) (2006), Premiul Primăriei Arad pentru cartea **déjà vu** (2006), „Diplomă de excelență” – Universitatea „Vasile Goldiș” Arad (2006), Premiul pentru poezie la Zilelor Revistei „Convorbiri Literare” Iași (2010), Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad (2010).

În galeria poezilor arădeni, Ioan Matiuț ocupă un loc al său, bine definit în generația de mijloc. Se apropie de optzeciști prin vârstă și aspirații dar este nouăzecist prin momentul debutului și prin estetica sa năvălășă. După câteva aventuri existențiale și editoriale (debuturi colective) poetul își caută și își găsește o formulă poetică proprie, cea a poemului scurt și foarte scurt, înrudit cu haiku-ul. Încă de la volumul **Stâlpi de sare** (1996) și continuând cu volumul **Umbre** (1999), privirea e grefată, mai mult ca și celelalte simțuri, în substanța lirică a discursului. *Stâlpii de sare* trimit la privirea interzisă și la privirea vinovată a soției lui Lot din cunoscutul episod biblic. Aluziile la „universul (care) se descompune lent” și la nașterea unor „forme ciudate” sunt de natură să ofere reperele unei inițieri în orizontul mitologiilor subiective ale insului. Ele se concentrează într-un câmp poetic în care se leagă și se dezleagă sensurile. Ținta principală o constituie miracolul ochiului, al vederii, respectiv al orbirii, în procesul complicat al creației și revelației. Privirea „înăuntru” a poetului devine o pre-vedere și o pre-viziune a întâmplărilor sinelui. Tot așa, singurătatea, nebulia, rătăcirea devin, în economia altor poeme, motivele care ilustrează succint temeuri și spaime. Descoperim apoi în volumul **Priviri** (2003),

privirea iscoditoare, proprie ucenicului, privirea răbdătoare a gânditorului, privirea lucidă a analistului, privirea secretă a căutătorului de sensuri, privirea lăcomă a *voyeurului*, privirea ispitită a păcătosului, privirea piezișă a nemulțumitului, privirea scrutătoare a călătorului, privirea tenebroasă a neconsolatului. Există un alfabet al privirii, o semnificație mai adâncă a ei, derivată poate din faptul că scriitura provine, conform tradiției din pictogramă, din imagine. Scriitura e o urmă, o amprentă a unei ființe sau a unui lucru. Privirea poetului e posedată de tot felul de iluzii și închipuiri cărora el le poate da curs prin revelație, prin privirea prelungită dincolo, în metafizic. Recurgând la un mod de a privi lumea și poetul nostru își construiește mica lui odisee, mica lui utopie. El privește cu ochii și încearcă să vadă cu sufletul. La prima vedere, poemele pe care le scrie Ioan Matiuț au forma și structura haiku-ului. Unele chiar sunt haiku-uri, dar autorul nu ține la formă și la o anumită disciplină lirică. El alege libertatea de a merge pe căi neabătătorite cu speranța de a-și croi propria cale. Ispitit de ușa „deschisă în cer” și ascultând de glasul citat din apocalipsă care îl invită să cunoască „ce are să se întâmple după aceste lucruri”, poetul explorează prin meditație și îndrăzneală, care este tot un fel de revoltă, priveliști interzise și imagini ascunse omului precar: „viața de sub/ cerul/ ca un uter de plastic/ în care ne sufocăm/ înainte de a ne/ naște” (*privire 1*) sau: „a te strecura/ prin/ zgârietura făcută de/ tine/ în peretele lumii// să furi/ poezia” (*privire 2*). Oricât de concentrate ar fi nucleele lirice, oricâtă simplitate ar respira sintaxa poemelor, oricât confort ar oferi pagina albă ochiului cititorului, poemele lui Matiuț nu fac decât să se hrănească din substanța poeziei autentice, trăind într-un fel de simbioză cu ea; poetul iubește miniatura, o formulă destul de comodă care îi rezolvă problemele de perspectivă și setea de cunoaștere: „bate din aripi/ poate că Dumnezeu/ va avea milă de / tine/ vei zbura/ până la prima treaptă/ a inițierii/ unde/ se termină pământul/ începe cerul// cerul tău/ cel de toate zilele” (*privire 4*). Fie că preferă sugestia lucrurilor părăsite, abandonându-se unei rostiri austere din care lipsește verbul („podul de casă/ veche/ umbre prăfuite/ lucruri/ plecate”), fie că se lansează în speculații halucinante („treceam cu Tine/ iar/ pe lumea asta/ pașii noștri/ călcau pe urmele/ pașilor noștri/ pline de pământ”), poetul renunță la beția exprimării, la metaforele obositoare sau la corespondențele sonore cu care ne-a obișnuit o anumită poezie; poetul își reprimă rostirea în favoarea unei caligrafii discrete care, crede el, îl exprimă mai bine. Își inventează chiar o artă poetică a rostului privirii: „privire/ născută/ și moartă/ a nu știu câta/ oară// născocindu-mă” (*privire 14*). Pe cât de vulnerabilă e ființa poetului, pe atât de indestructibile sunt urmele pe care le lasă în memorie: „jumătate cer/ jumătate pământ/ n-ai cum să pleci/ fără mormânt” (*privire 20*). Dilema omului cu contrastele sale și a lumii în care trăiește îl preocupă mereu chiar dacă tangențial. În existența sa poetul e însoțit de El, un Dumnezeu care în acest volum și-l apropie și pe care îl tutuiește cu respect și măsură. Deși tentația de a trișa e omenească, și atât de caracteristică pentru orice creator: „poți pleca din/ poveste/ trișând Povestitorul/ sau poți aștepta/ liniștit/ același/ sfârșit” (*privire 31*). Ultimul poem se numește *timp*. El înlocuiește, poate nu întâmplător, cea de a 33-a *privire*. Pentru că raportarea la timpul

fizic și metafizic, la destinul implacabil al ființei hărțuite de timp s-a făcut simțită pe parcursul întregii microdisei, a privirii. Avem astfel imaginea de ansamblu, un Matiuț **déjà vu**, – cum se numește volumul antologic din 2005 -, un discurs reconstituit din cioburi, din fragmente fără nume sau din serii de poeme care încheagă o perspectivă lirică. Un poet cu un spirit pătrunzător, Ion Mureșan, afirmă că lirica lui Matiuț e «o poezie fără sonoritate prea mare la lectură, la cititul cu voce tare, dar care reușește să facă implozie. Nu este un spectacol exterior, ea intră în tine și, fără să-ți solicite eforturi, îți produce bucurie.» Așadar o poezie accesibilă, care e capabilă să te înfloreze și care aspiră la un spectacol interior, de adâncime. **Între ceruri** (2009) e o carte adaptată la clișeele și fragmentele vieții moderne, la firimiturile care cad de la masa poetului și pe care le ciugulește în grabă cititorul zorit. De altfel, toate textele dintr-un volum de Ioan Matiuț abia dacă ar constitui scenariul unui videoclip liric. Ori, poate, poetul și-a adaptat sistemul de gândire și meditație, dar și acțiunile, la întâmplările paradoxale ale acestei lumi. Scurtele sale poeme au efectul unor haiku-uri și ecoul unor reflexe intime ale ființei: „în fiecare dimineață/ mă iau în spinare/ și plec// încă o zi/ printre sentimente/ reguli strâmbe/ și alte nimicuri// încă o zi / fără mine” Încă de la primul poem aluziile sunt autoreferențiale, eul liric fiind absorbit de un daimon orgolios și pieziș care înfruntă neantul și lumea meschină. Nemulțumit de condiția sa, poetul își acceptă alienarea cu un soi de revoltă absurdă. Crizele sale sisifice răzbat în discursul concentrat, eliptic și rebel: „urcam cu muntele/ înspre al nouălea cer/ din lumea care freamătă/ sub negură// un soare rece/ de aer/ neorbitor/ tăia respirația”; „ridicai cerul/ mai sus/ tot mai sus/ până unde/ urme nu-s// nici de întors/ nici de dus” Iluminările scurte, fulgurațiile memoriei și ale conștiinței, sentințele ne dezvăluie un creator sceptic care încearcă să-și reprime emoțiile, să le stăpânească și să le dea o formă paradoxală, spectaculară de multe ori memorabilă. Intervalul *dintre ceruri* poate fi aventura metafizică a sinelui oscilând între lumea de jos și lumea de sus: „de aproape un veac/ omul/ trăind între lumea de jos/ și lumea de sus// jos/ satul fremătând/ între bătaii sex beție/ perpetuare/ și grijile mărunte/ sus/ vârful muntelui/ lua uneori forma norilor/ și devenea cer”. Fiecare secvență proiectează pe ecranul paginii crâmpie dintr-o filosofare proprie, accesibilă, solemnă, adaptată gândirii profane: „dacă/ vezi acum/ ceea ce citești/ aici/ încă/ te mai poți/ salva”. Dialogul cu celălalt sau cu iubita devine o formă de supraviețuire, după cum scriitura devine o formă de uitare: „acum scriu despre/ tine// ultima amintire/ din lumea/ care încă/ nu m-a născut// acum scriu despre/ tine/ și uit”. Nașterea, viața, iubirea, călătoria și moartea devin motivele unui poem infinit, fragmentat de spaimele existenței; un joc al formelor dominat de imaginația austeră și de gestul rebel, inocent. Poemul infinit, fără punct și semne de punctuație, scris sub forma unui tratat încheagă cu greu o viziune, poate o sugerează. Ca o compensație, daimonul (nichitastănescian) deturneză sensul verbelor fără a dezechilibra însă zborul ființei „între ceruri”. În peisajul poeziei de azi lirica lui Ioan Matiuț nu are destule repere pentru a-i descoperi vreun precursor, cu excepția lui Nichita, dar nici nu comunică direct cu estetica generației sale. E amprenta unui creator solitar,

suspendat între meditația aforistică și metapoezie, care se apropie în unele texte de stilul lui Bogdan Ghiu. Nici biografismul, nici realul nu-l copleșește, încât din tumultuosul și risipitorul Mateo, din neliniștitul personaj pe care îl cunoaștem nu rămâne decât expresia platonice a reflexivității și inocența gestului pur.

CĂRȚI PUBLICATE:

stâlpi de sare, Editura Mirador, Arad, (1996);
umbre, Editura Mirador (1999);
priviri, Editura Mirador (2003);
déjà vu, Editura Dacia (2005);
între ceruri, Editura Brumar, Timișoara, 2009;
respiră să nu uiți, Editura Tipo Moldova, 2011;
fuga din urmă, Editura Tracus Arte, 2013.

PREZENT ÎN ANTOLOGIILE:

7 poeți români – 7 poeți englezi, de azi (antologie bilingvă româno-engleză), Colecția revistei „Arca” (1998); **O antologie a literaturii arădene de azi**, Editura Mirador (2000); **Ponton** – antologie bilingvă româno-maghiară, Editura Mirador (2003), **„pagini literare ro.”** (antologie bilingvă) **Forumul European al Revistelor Literare**, ediția I, Mamaia – 2007 și ediția II a Balciș – 2008; **Thakira Min El - Balour (Cristale de amintiri)** – antologie de poezie română contemporană; volum în limba arabă (antologie realizată de Marius Chelaru și Munir Mezyed, Editura Fundației Culturale Poezia, Iasi, 2009; **Antologia di letture a trieste** – KUD Apokalipsa, (antologie bilingvă sloveno-italiană.) Editura revistei Apokalipsa, Ljubljana, 2010; **Antologia poeziei române de azi** (română, franceză, engleză și germană), Editura Tipo Moldova 2013; **Panorama actuală a poeziei române** (antologie în limba sârbă în traducerea lui Adam Puslojic), editura Filip Visnjic (Belgrad), 2013.

REFERINȚE CRITICE:

„E aici itinerariul unei conștiințe trăindu-și drama de a nu se putea sustrage Răului decât prin sacrificiul de sine, purtătorul ei devenind, în singurătatea lui imensă, semn al trecerii către un Bine niciodată complet atins, veșnic suspendat în aspirația lui concepută aseptizat. Poetul pledează implicit pentru abolirea perspectivelor comune fosilizate de tradiția didactică sau de comoditatea bunului simț și instigă la răsturnarea convențiilor consacrate de uzaj.” (Ion Roșioru – „Tomis”, nr. 12, 1997)

„În drumul său, poetul va fi având revelații, va fi tezurând cunoașteri noi, va fi fiind uluit de iviri neașteptate, metamorfoze sau chiar neantizări ale celor mai demult cunoscute. E un drum numai al său, conștient că „până la capăt/ mai sunt și alte păreri”. Cutezența-i rară îl ajută în greaua-i încercare.” (Florin Bănescu – **Mușchetarii câmpiei de vest**, Editura Ivan Krasko, 2000)

„Spațiul poesiei rămâne unul al inocenței regăsite. O inocență potențată adesea până la evlavie. Sentimentele perene ale existenței se plasează, astfel, într-o

perspectivă sacralizată, deși expresia religioasă nu e niciodată explicită, ostentativă. Acești *Stâlpi de sare* pot fi interpretați (și) ca o ripostă a unui temperament meditativ, introvertit, față de agresivitatea și tupeul care ne înconjoară, amărându-ne existența.” (Virgil Mihaiu, „Steaua”, nr. 11,12 / 1998)

„Universul conceptual al lui Ioan Matiuț se raportează chinuitor condiției existențiale a omului, iscodită prin prisma unui sieși utilizat în sens exemplificator și nu egocentrist – *iată / trec prin / mine ca printr-o / lume* – lăsând loc unor concluzii tulburătoare. Toate poemele sunt explozii de miez, șlefuite în timp pentru a dobândi profilul cel mai concordant ideii expuse, provocatoare de o neliniște insolită prin care se continuă într-un ecou interior personal al receptorului.” (Lazăr Faur, „Semne”, nr. 5 / 2000)

„O anume modestie care nu trebuie neapărat citită ca pauperitate a expresiei lirice, modestie dublată în subtext, de orgoliul mocnit al omului în calitate de creatură privilegiată de Autorul Creațiunii, ne întâmpină în textele lui Ioan Matiuț. Poetul simte astfel, uneori, chemarea de a convorbi cu Dumnezeu. Fără a pune la îndoială dreapta credință de la care se revendică poetul, având în vedere faptul că voința este universală, o întrebare subzistă: Cine este cel ce vrea ca ochiul autorului să vadă ceea ce vede? Și dracul vrea multe”. (Petru M. Haș, „Adevărul”, nr. 2923 / 2000)

„În linii fundamentale, viziunea poetică a lui Ioan Matiuț din **priviri**, traduce oscilația ființei umane între viață ca lentă alunecare spre neant și moarte ca experiență revelatorie.” (Ela Iakab, „Reflex”, nr.4,5,6 / 2005)

„S-ar putea ca scăderile acestui tip de poezie să vină tocmai din meritele sale. Dacă optzecistului îi place (mult) să se audă vorbind (adică scriind), Ioan Matiuț scrie texte poetice scurte, esențializate, pline de tensiune poetică, aproape niște haiku-uri. Se vede limpede că ele sunt cizelate, șlefuite, gândite, și nu „aflate”, mototolite, în vreun buzunar spart al sufletului (așa cum se mai întâmplă cu alți poeți). Scurtimea lor ar putea dăuna însă dăuna vrajei poetice, care mi se pare una dintre calitățile esențiale ale poeziei lui Ioan Matiuț. Una peste alta, poezia lui Ioan Matiuț este remarcabilă și de remarcat, tocmai întrucât nu ține deloc cont de canoanele poeziei (în măsura în care ele există, desigur) optzeciste.” (Gheorghe Secheșan, „Arca”, nr. 7,8,9 / 2005)

„Poemele lui Ioan Matiuț sunt atât cât trebuie să fie. Este foarte greu, îți trebuie o mână de maestru ca să poți, în câteva cuvinte, să transmiți chiar și sentimente. Nu numai scintilație spirituală; aceste scintilații au încărcături uneori melancolice, alteori ironice, o lucrătură de bijutier în filigran. O poezie fără sonoritate prea mare la lectură, la cititul cu voce tare, dar care reușește să facă implozie. Nu este un spectacol exterior, ea intră în tine și fără să-ți solicite eforturi îți produce bucurie. Un poet pe care îl invidiez pentru aproape fiecare poem din carte. A scrie sec, a pune gândul deasupra textului, este un semn de maturitate poetică”. (Ion Mureșan, coperta a IV-a *dějà vu*)

„Lirica lui Ioan Matiuț e una celebră, sedusă de maxima condensare a ideilor. Multe poezii sunt gânduri-propoziții, comunicări eliptice marcate, nu neapărat de

echivocul de tip simbolist, ci mai mult de abstractizarea trăirii. operația analitică este a artistului care este convins că limbajul și privirea (imaginea interiorizată a lumii) sunt vulnerabile. Devin instrumente care deformează percepția, calitatea trăirii, înstrăinează de adevărul care, oricum e relativ. Este demersul spre esență, prin cunoașterea limitei, o dorință de receptare a energiei spirituale printr-o altfel de privire, fără ochiul fizic. Revelația izolează, proiectează în alt plan, separă sinele de identitatea lui.” (Vali Crăciun, „Porto Franco”, nr. 4,5,6 / 2006)

„Zăbovind **Între ceruri** (Brumar, 2009), Ioan Matiuț s-a despărțit de cele lumești. Sau, mă rog, dintre realități a mai păstrat trenul, ca mediu sentimental și mijloc de transport în cronologia interioară. Poemele de aici sunt scurte, parabolice, neîncordate stilistic. Desen vag, economic, realizat în pastă moale. Gravurile lui Adrian Savu – encefalogramme în negru pe fond verzui – semnalează trăiri expresioniste, chinuite și amenințătoare. Acompaniamentul grafic este mai intens și mai acut decât însăși poezia, care de multe ori etalează o detașare budistă. Există doi oameni în Ioan Matiuț – cetățeanul și poetul. Cu legături vagi între ei. Unul nu se amestecă foarte tare în treburile celuilalt. O schizoidie care poate fi numită și evaziune interioară. De multe ori, sunt tentat să numesc acest fel de artă una protestantă: poezia cu ale poeziei, viața cu ale vieții. Pentru că artistul nu poate concilia cele două fenomene. (...) Între ceruri semnifică și dibuirile de la un zeu la altul. Bineînțeles, un zeu tămâiat este Nichita: „23. în pământul/ care-ți trece/ pe sub pasul/ cel rece”. Din și după aceste frecventări, stridia din sufletul poetului produce, iată, și mici perle impecabile: „34. ținut în picioare/ de umbra/ care aduce/ întunericul”. Un catren fără ritm și rimă, liber de teatralități și tragedii mimate. Aici scriitorul este el însuși – sapiențial și apoftegmatic. Ei? Cum sună asta? Sapiențial și apoftegmatic? Mă gândesc să rețin sintagma pentru titlu, iar în chapeau să montez epitetul ungarettian. Cred că cel mai mult mă pot gândi la un avion de hârtie plutind lent printre blocuri, pe deasupra copacilor, sub un cer înnorat. Este imaginea pe care mi-o lasă în minte cele mai adânci poeme din acest volum. Prin ele se verifică capacitatea hipnotică a poeziei cu numărul 38: „lumea/ din mintea noastră/ trecând prin/ noi/ trecând/ prin lumea/ din mintea noastră”. Acest Iona hipnagogic, între veghe și somn. (Felix Nicolau, Revista „Luceafărul” / Numărul 28 / 2010 / *Sapiențial și apoftegmatic*)

A lua o carte în serios, a o aborda, cum se spune, cu metodă, înseamnă a efectua cel puțin trei operațiuni, constatări, observații: cum începe, cum sfârșește și ce se întâmplă între început și sfârșit. Viața „între ceruri” de Ioan Matiuț, în mod natural, debutează de dimineață și, de fiecare dată, înseamnă o plecare în diurn, în co-ti-di-an. Damnațiune pură, absență fără cusur, insatisfacție morală: „în fiecare dimineață / mă iau în spinare / și plec // încă o zi / fără mine.” (text 1). Finalul ar fi previzibil/impvizibil. Orice plecare presupune un drum, un parcurs, iar drumul, fapt îndeobște regretabil, are un capăt. Această evidență vom pune-o pe seama previzibilității sau invers, dar cu aceasta n-am soluționa impvizibilul: „la capăt / e groapa în care / cazii / din care te ridici” (text 58). Având în vedere că „cerul” este o entitate vidă, abstractă, am remarca predilecția acestui poet pentru astfel de titluri:

umbre, priviri după cum abstracțiunile sunt regulile și sentimentele. Abstractizarea presupune eliminări, renunțări succesive, ea este marea noastră abreviere. Pesemne Asia este abstractă, Europa – concretă, naturalistă, forfotă materială. Oricât de bine s-ar hrăni japonezii, chinezii, bucătăria lor va rămâne abstractă. Ioan Matiuț este un poet abstract. (...) Empiric, Ioan Matiuț apare drept o persoană activă, implicată, sigură de sine, aproape robustă. Activitatea este doar surogatul supraviețuirii sale. Fondul este febril, neliniștit, blocat în singurătate; singur până la dedublare: „în fiecare dimineață / mă trezesc din moarte / lângă mine” (text 15). La lumina zilei, fiecare clipă e „prăpastia”. Stilistic vorbind, tipul e un miniaturist înfocat. Are vocația clipei care îl hipnotizează. Un făcător (de la verbul „a face”) de ceremonii semnifice, sapiențiale, rituri minuscule, dar care, în general, tind la bătaie lungă, deși localizabile în individualitatea posesivă: „timpul meu”. Individul există ca posesor de „timp” și în măsura exercitării acestei posesiuni. Pierderea acestei noțiuni ar fi deopotrivă jalnică și ipotetică, prilej de vajnice clamări surdinizate: „și lumea se va sfârși” (text 18). O, da! Dar ce e lumea? Cui aparține? Consecvent celor enunțate mai sus, poetul acesta nu participă la partea a doua a *Poeticii* lui Aristotel. Ar consimți la opinia celor ce susțin că Iisus n-a răs jamais. Cel mult un zâmbet amar, imparțial. Sobrietate de „inchizitor”. Are viziuni adesea sumbre, apocaliptice, ca viziunea din poezia nr. 41: „o pasăre neagră / cu aripi de piatră / zgâria cerul / însângerându-l // în gheare cu / inima mea.” Consolările acestui poet al „cerurilor” coboară din „cer”, înviorează lumea asta pesimistă cu dulci incantații și versuri ermetice, încât te-ntrebi de nu cumva Dumnezeu e iubirea sau viceversa: „pașii tăi / din cer coboară / într-o dulce zi de vară / peste lumea / ce-o să moară // pe când tu erai / mister / între lumea mea / și cer” (text 47). Imposibilitatea regăsirii condiției umane devine definitorie pentru om ca specie: „nici un tren / nu mai duce spre noi” (text 53). Ceea ce nu înseamnă că disperarea ar fi neapărat exclusivă. Un înefabil al vieții de dincoace, al vieții de dincolo, întrunește voința de comunicare, liantul existențial. Podul este un simbol al salvării, al relației cu lumea, fie aceasta chiar o lume impracticabilă: „pe malul meu / crește piatră / peste piatră / peste piatră // cât pentru un pod” (text 49). ă fie poetul Ioan Matiuț un neînfricat constructor de poduri? (Petru M. Haș, Arca, nr. 1,2,3-2010, **Viața de fiecare zi la expertiza abrevierii**)

„Între ceruri” e un spațiu al spaimelor și al anxietății ținute în frâu de o stilistică gnomică, de respirație scurtă, dar profundă, ori, cum ar spune poetul, de „pauza dintre clipe”. Poemele nu caligrafiază debordanța sentimentelor, numai frisonul lor adânc: „nu mai am / cer / să sprijin privirea / nici pământ în care / să cad // doar respirarea / de care atârî”. Peisajul, definit de Amiel ca „etat d’âme”, e bântuit de ploii, de triste amintiri, de trecerea implacabilă a timpului, de neîmpliniri, de uitare, de preeminența morții. Alte motive, unele exprimate metaforic, sunt de sorginte blagiană: somnul, „frate geamăn al morții”, o „pasăre neagră”, „cerul ochilor tăi”. Și liniștea necesară pentru a percepe mișcarea pură și încărcată de mister a lumii, sugerând infinitul și eternitatea: „liniște / se aude ceva / ce nu se vede // moartea ne moare / și ne naște/ chiar acum”. Natura își pierde și ea dimensiunea simbolică,

devine „peisaj” supus degradării: „satul fremătând / între bătaii sex beție / perpetuare / și grijile mărunte / făcute în silă”. Nu degeaba spun că poetul Ioan Matiuț e greu de prins în cuvinte. Aparent pare un învins. În realitate, e un învingător, pentru că în om creatorul a pus nemărginiri de gând: „dincolo de ochi / minte începi”. De aici începe salvarea. Din pândă ținută vigیلă la cele nevăzute și neuzite. La esența vieții, căci „într-o singură sămânță de grâu este mai multă viață decât într-o căpiță de fân” (Kahlil Gibran). Din înțelegerea vieții ca o provocare: „la capăt / e groapa în care / cazi / din care te / ridici”. Din presimțirea eternității viitoare: „ca un râu care curge / invers / curg / înspre tine / din lumea / care mă moare”. Chiar dacă prin „tine” poetul se referă la iubită, nu e nimic pierdut. Pentru că erosul înseamnă prezența în femeie a misterului și a divinității. Și, în sfârșit, dacă totul e deșertăciune și viețile se duc, rămâne ceva mai important decât toate la un loc: creația. Cu condiția să nu te uiți în altă parte: „dacă / vezi acum / ceea ce citești / aici / încă te mai poți / salva”. E și motivul pentru care poetul Ioan Matiuț nu se mulțumește să fie numai editor, reporter de televiziune, redactor (și vânzător împătimit!). Vrea și chiar reușește să fie poet. Chiar dacă unul greu de prins în cuvinte. (Lucia Cuciureanu, „Familia”, nr. 9 – 2010, *Între două vieți sau salvarea prin poezie*)

Celălalt poet arădean, în ordine alfabetică desigur, are în creația sa destule elemente care să-l apropie de creația lui Vasile Dan. De altfel chiar apariția celor două volume, în același timp, la aceeași editură și tipărite pe aceeași hârtie (interesantă), întăresc afirmația mea. În plus, bănuiesc că este vorba despre o amiciție sau o bună colaborare într-ale editării având în vedere că Vasile Dan este redactorul cărții lui Ioan Matiuț, care semnează ca editor **Pielea poetului...** Și, ca să rămânem în context și atmosfera ideii enunțată mai înainte, iată și mostra de afinitate: „se ia carnea/ oasele/ și se îmbracă în/ piele/ se pune în pântecul/mamei sale/ și se naște (...)” (UMBRE 3, p.9). Însă, nota personală a poeziilor lui Ioan Matiuț, nu doar vizavi de confratele-i Dan, este exprimarea succintă prin care autorul își trădează tendința de a crea poeme axiomatice. Nu-i este tocmai ușor și, de aceea, se simt deseori târcoalele sau chiar interferențele banalului („ce mai mult/ aproape/ îndepărtat// când plecarea/ nu mai are umbră, // (UMBRA 21, p.30), fapt care trebuie să dea de gândit poetului; pentru că tot el, cu un simț acut al eului și al realității, scrie altundeva: „deodată/ am început să ne asemănăm/ inventând/ grade de rudenie/ de ură/ legi/sentimente/ și alte chestii/ pe care chiar le credem/un/timp”// (UMBRA 9, p.16), sau: „mâna/ în drum spre/ buzunarul de unde/ câțiva bănuți/ trebuiau să întrețină/ umbra cerșetorului/ topită/ pe asfalt” (UMBRA 11, p.18). De fapt, ca să fiu și mai explicit, trebuie să spun că toate poeziile din volum se constituie într-un fel de... variantă adaptată a cunoscutelor hai-ku-uri poposite din țara cireșilor în floare. Experimentul mi se pare simpatice, uneori foarte reușit și mâna unui autor iscusit în a ști să-și exploateze potența artistică până la a ne da spre citire esența gândirii despre ființe și lucruri... Aceasta nu înseamnă decât urmarea unui drum pe care poetul circulă, înțeleg, tot mai sigur pe sine, tot cuprinzător în registrul creației sale poetice. Două volume de

versuri care atestă ideea că, la români, chestiunea unei crize a poeziei de calitate încă nu se pune... (Ioan Matiuț: **UMBRE**, Editura Mirador, Arad, 1999, Dumitru Huruba, (<http://www.scribd.com/doc/19710429/DUMITRUHURUBA-Christian-W-Schenk>))

Sedimentările afective, între elan și meditație, euforie și crizism ființial, asigură poeziei lui Ioan Matiuț succesele de până acum. La aceasta contribuie, retor dibaci, eul suavității figurate, starea de spirit sugerând, continuu, o mistică înăbușită. Nu ne aflăm, desigur, în fața unei poezii de concept dar rostirile autorului arădean indică un patos jubilat, un completiv-vitalizant imaginar. Iar lucrurile sunt induse, mai ales, prin antologia déjà vu (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005, 92 p.) asupra căreia zăbovim mai jos. Există un Dumnezeu al poemelor lui Matiuț fiindcă organizarea orizontului arhaic al ființei înseamnă doar prima etapă a suprapunerilor vis-ideal-adoratie. O liniște aparent mortifiantă, în fapt o disoluție a feericului se revarsă în coșmar interogativ dar, în afara sceneriei, suprapunerea spațiilor vide află alte corespondențe ale unului simbolic. În volumul stâlpi de sare (Arad, Editura Mirador, 1996) un poem evocă provocarea universalilor, momentul auroral dedicat recuceririlor paradisului pierdut, acel „mereu (...) altceva”: „atârnă un perete într-un cui / o oglindă se privește în mine / nu știu de ce nu mai pot să mint / stau și văd cerul cum / trece prin păsări / mereu înspre altceva.” (stâlp 4). Nu avem la Ioan Matiuț poezia halucinant spațială a colegilor de generație dar magiile cuvântului-imagini impun, precum în lirica optzeciștilor, „rectificări” ale sufletului candid sub povara marilor întrebări existențiale. De aceea, cum găsim într-un text excelent din volumul umbra (Arad, Editura Mirador, 1999), eul expiator își ia partea ce i se cuvinte din misterul mitului fundamental, eu întemeietor, reîncoronând, într-un fel, adorația: „dincolo / de trupul împrumutat / de vedere / cuvinte / moarte // acolo începi” (umbră 19) Pare că peste tot, poetul e tovarăș gândului hegelian: „Suntem și gândim pe măsura Dumnezeului în care credem.” În volumul priviri (Arad, Editura Mirador, 2003) investigările eului liric țin de potențările reflexive, autoexaminări determinând chiar reformulări ale proiecțiilor acestui univers poetic. Vibrația e totalizantă în fluente melancolizate de sugestiile unui antropomorfism marcat de memoria afectiv-temporală, de fabula biblică: „bate din / aripă / poate că Dumnezeu / va avea milă de / tine / vei zbura / până la prima treaptă / a inițierii / unde / se termină pământul / începe cerul // cerul tău / cel de toate zilele.” (privire 4) Sinceritatea e, și aici, subversivă. Dar explorările sunt, și ele, reevaluările unui sentimental, altminteri un meistersang extrem de individualizat valoric în poezia română de azi. Destule inedite din prezenta antologie denuanțază acea privire meditativă a unui spirit baroc, un erudit al fictivizărilor. Poetul păstrează, în continuare, monopolul iluziei, ființa hierofaniilor consacră circumscriserile unui autoir autentic: „bat cu sângele / la poarta-ți încheștată / de frigul înăuntrului de piatră // lavă / născând / relieful primăverii tale” (déja vu 4). Ioan Matiuț rămâne regizorul unui spectacol de înluminare, el este poet. (Ionel Bota, „Monopolul iluziei”. Despre poezia lui Ioan Matiuț.)

MĂDUȚA, ILIE

Poet. Profesor. Născut la 22 mai 1927, în localitatea Dezna, județul Arad. A murit în septembrie 1989, la Arad. *Familia:* fiul lui Ilie Măduța, fierar și al Rozaliei. *Studii:* școala primară la Dezna; Liceul „Moise Nicoară” din Arad. Absolvent al Facultății de Filozofie din Cluj (1946-1950). Coleg de liceu cu Ovidiu Cotruș, s-a apropiat de „Cercul Literar” de la Sibiu. *Activitatea:* a prestat diverse activități, fără legătură cu calificarea sa: referent administrativ, achizitor de pene, normator la o carieră de piatră, bibliotecar. După 1945 a fost condamnat politic de două ori. A fost profesor la Dezna, Mișca și la Liceul din Chișineu-Criș. *Debut* în presă: „Scrisul bănățean”, 1956. *Colaborări* la reviste: „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „Familia”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Aradul literar”. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din 1970. A fost distins cu *premiu* literare: Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul **Corabia autohtonă** (1969, debut editorial) și Premiul Uniunii Scriitorilor din București pentru volumul **Orarul păstrăvului și al mierlei** (1982).

Încă de la debutul cu volumul **Corabia autohtonă** (1969), poetul Ilie Măduța s-a apropiat cu seriozitate și distincție de orizontul bucuriilor simple cărora avea să le rămână fidel o viață întreagă. De aici și până la ultimul poem al antologiei **Aur și scrum** (1987), poetul a rămas preocupat de montarea și demontarea aceluiași mecanism al materiei veșnic treze în care „fierb energiile” și în care totul pândește totul. Poetul brândușelor, „al văii cu pește/ prin ferigi înalte,/ al vântului printre stânci/ încărcat de fluturi,/ al unui sat ce dispăre/ în ceață albastră” pare ivit din liniile simple ale unei stampe chinezești, bucolică sau mohorâtă în sensibilitatea ei umorală. O sensibilitate care apasă asupra peisajului învâluindu-l într-o stranie spiritualitate cu închipuiri, bufnițe enorme tolănite la picioare, cu veri blestemate, cu nocturne lugubre, aureolate de mister și uscăciuni copleșitoare, cu stele funerare, toate acestea având ca resort sunetul grav, inconfundabil al elegiei. „O tensiune dialectică străbate (...) volumul **Corabia autohtonă**: este continua pendulare între stindardul cerurilor luminate care flutură ca un dar al primăverii și presimțirea, mai mult chiar, secreta aspirație, spre un destin tragic, personificat fie în severa frumusețe a munților cărora le dă târcoale un

vultur prometeic, fie în cromatica toamnei pe care un ochi tânăr și naiv o descifrează în aria vegetală a Munților Apuseni.” (Ștefan Augustin Doinaș, 1972) Urmărit până la obsesie de imaginea unei ființe pierdute, devenită în mod fatal expresie a noii suferințe invocată cândva de Radu Stanca, terorizat în vis de imaginea fantastică a unei fiare ce amintește de celebrul poem al lui Ștefan Aug. Doinaș, *Mistrețul cu colți de argint*, poetul lucrează la muncile și zilele sale silnice cu conștiința unui orfevrier care lustruiește în secret sonet. Modernă e la Ilie Măduța poezia de notație a stărilor în care lipsește retorica persuasivă a discursului convențional și în care transparent, în versuri albe, determinări autobiografice cu iz intimist în accepția bună a cuvântului. Rostirea sa poetică se debarasează de elucubrațiile stanțelor ermetice și nu suportă figurația prea sumară a artificului ludic. Dimpotrivă, el uzează de simboluri mitologice pe care le investește cu trăsături pitorești, după chipul și asemănarea autorului. Gesticulația poemelor e moderată iar elanul mai domolit în ultimele volume de blânda lirică a senectuții. Odată cu ea poetul pășește într-un anotimp mai senin, racordat la „albastra putere a lirei”. Dragostea, ca și poezia, schimbându-și acum obiectul, devine o vremelnică îmbrățișare a lumii: „Dragostea este ceea ce vezi/ azi pașiștea de crini aurii,/ mâine paragina de buruieni și scaiuri.” Uzând de antiteza emblematică aur-scrum, nota elegiacă câștigă în profunzime. Nici o umbră de naivitate nu se strecoară în peisajele sufletești ale acestui pastelist, nici o învăluire ironică în simplitatea acestei muzici, aproape preclasice. Simțul tragicului și al purității este convertit la un cântec esențial care „își cere la asfințit/ sfășietoarea binecuvântare.” Fără a emite vibrații retorice, arta poetică a lui Ilie Măduța este concepută în termenii tradiției ardelenne, remarcându-se prin robustețea bunului simț și printr-o moralitate funciară: „puternica mea artă nu roagă, nu blestemă,/ ci șiroind în miezul văpăilor de-acum/ încearcă să-nțeleagă încrâncenarea gravă/ ce din arcane-și smulge înaripata-i navă”. (*Sonet*). Încă de la primele poeme din volumul de debut, lirica sa tânjea după un loc al întemeierii, după o Arcadie mioritică ce va prinde încetul cu încetul contur pe parcursul celorlalte volume. *Cântecul de toamnă* și, în general, majoritatea pastelurilor izbutesc să traducă atmosfera pitorească a satului natal de pe Valea Deznei. Poetul e apoi un excelent cântăreț al fructelor pământului pe linia lui Voronca, Pillat sau Beniuc, al grădinilor și priveliștilor, al zării casnice și al melancoliei căminului pe care le încrustează cu răbdare în evantaiul anotimpurilor. Al. Ruja consideră că poezia sa de factură baladescă „are evidente afinități” cu creația lui Radu Stanca și Doinaș, pe linia cerchiștilor. În blazonul poeziei sale, aurul și scrumul, splendoarea și deșertăciunea s-au amestecat în nisipul aceleiași clepsidre, dar rămân polii viziunii sale. Dacă păstrăvul-diamant este o pecete a locului de întemeiere și a acestei poezii, o imagine a splendorii vieții alături de aurul sterp al albinelor sau de aurul alb ca mierea dintr-un alt poem, pe de altă parte vântul, sângele, fumul, ceața, putregaiul și cenușa țin de simbolismul scrumului, ca expresie a precarității și anulării spirituale. Cultura rămâne un aliat de nădejde al poetului, ea

fi sugerează noi zăriști spirituale împrumutând plâsmuirilor sale un sânge nou, dar și o paloare specifică. Ușor dezamăgit de evoluția poeziei tinere, participând *sine ira* la conflictul dintre generații, poetul nu-și ascunde la un moment dat dezamăgirea, meditând „la necazurile modernității”, a unei anumite modernități, și alege lecția naturii „cu armonia severă a codrului/ adâncit în tăcerea-i.” În ultimele volume suferința, invocată tot mai des, ia forma spaimelor, a zvârcolirilor și a strigoilor, iar poezia devine un cântec purificator. Gheorghe Grigurcu, scrie în 1989, după moartea sa: „Ilie Măduța e un meditabund, un iscoditor al simbolurilor: ’Ascult. O furnicătură/ de sâmburi ascunși, de semințe/ își hrănește bătaia de inimă/ cu care sfidez anotimpul:/ un spor de sunet din adânc,/ fidel, îmi făurește nimbul.’ Intrat acum în neființă, ne dăm seama că poetul a cultivat permanent sentimentul acesteia, în virtutea unei lucidități ce s-a confundat mereu cu sine, într-o dramatică încleștare pe un teren el însuși incert: ’Dar eu în a vârstei puternică-amiază/ îmi simt picioarele călcând în vid.’ ”

CĂRȚI PUBLICATE:

- Corabia autohtonă**, versuri, Editura pentru Literatură, București, 1969;
Măști de zăpadă, Editura Facla, Timișoara, 1973;
Vacanță perpetuă, Editura Eminescu, București, 1975;
Tărâmul de flacără, Editura Facla, Timișoara, 1976;
Paloșul strămoșesc, Editura Ion Creangă, București, 1977;
Privighetoarea albă, Editura Albatros, București, 1979;
Nălucile de aur, Editura Cartea Românească, București, 1980;
Voicu Craiul șerpilor, Editura Facla, Timișoara, 1980;
Orarul păstrăvului și al mierlei, proză, Editura Ion Creangă, București, 1982;
Albastra putere a lirei, Editura Facla, Timișoara, 1984;
Aur și scrum, Editura Facla, Timișoara, 1987.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

- Ștefan Aug. Doinaș, **Poezie și modă poetică**, Editura Eminescu, București, 1972; Gh. Grigurcu, **Teritoriu liric**, Editura Eminescu, București, 1972; Marian Popa, **Dicționar de literatură română contemporană**, Editura Albatros, București, 1977; Al. Ruja, **Valori lirice actuale**, Editura Facla, 1979; Gh. Grigurcu, **Existența poeziei**, Editura Cartea Românească, București, 1986; Ștefan Aug. Doinaș, **Măștile adevărului poetic**, Editura Cartea Românească, 1992; Al. Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, Timișoara, 1994; Gh. Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, Arad, 1996; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000; **Dicționar al scriitorilor din Banat** (coordonator, Al. Ruja), Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005;

APRECIERI CRITICE:

„Judecând după titlul dat acestei selecții, Ilie Măduța pare să-și pună întreaga producție poetică, întinsă pe o durată de peste un deceniu și jumătate, sub arcul unei polarități largi, cuprinzătoare care se întinde de la aur la scrum: de la splendoarea crudă a arderii la căderea îndoliată a cenușii, de la exultanța vitală la calmul resemnat al meditației, de la voluptatea celui ce gustă clipa la melancolia celui ce contemplă trecerea.” (Ștefan Aug. Doinaș, **Măștile adevărului poetic**, Editura Cartea Românească, 1992)

„Toate acestea ne îngăduie a-l socoti pe autorul volumului **Aur și scrum** drept un poet transilvan în toată puterea cuvântului, unul dintre relativ puținii reprezentanți ai categoriei afirmați în ultimele decenii. Spre deosebire de alții (poetii revistei „Steaua”, bunăoară), care au parcurs drumul de la perspectiva tradițională la cea livresc-estetă, de la rusticism la citadism. Ilie Măduța se întoarce de la mirajul poeziei somptuoase la simplitatea programatică, de la prodigiile cărturărești la simțirea originală a satului. Redundanța sa inițială se mistuie în climatul stenic al intemperiilor lăuntric descoperite (...).” (Gheorghe Grigurcu, „România literară”, nr. 10/ 3 martie 1988)

MOCUȚA, ANDREI

Prozator. Profesor. Andrei Mocuța este pseudonimul literar al lui Andrei Lucian Mocuța. S-a născut în Arad la 12 ianuarie 1985 și locuiește în Curtici. Fiul scriitorului Gheorghe Mocuța și al învățătoarei Florica Mocuța. *Studii:* a absolvit în 2003 Colegiul Național „Moise Nicoară” din Arad și în 2008 „Universitatea de Vest” din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie (engleză-franceză). Masterat în cadrul aceleiași universități, „Comunicare interculturală”, 2010. Profesor de limba engleză și limba franceză din 2008. Doctorand. *Debut* publicistic cu o recenzie în revista „Arca”, nr. 10-11-12 din 2001. Debut editorial

cu volumul **Povestiri din adânci tinereți**, la Editura Cartea Românească în 2006, volum care a obținut Premiul pentru Proză la Concursul de manuscrise al Uniunii Scriitorilor din România. Prezent în antologiile **Puzzle** (*o panoramă a prozatorilor arădeni de azi*), Editura Mirador 2007; **Șase autori și un pictor în căutarea Curticului pierdut**, Editura Mirador 2008. Premii la numeroase concursuri și festivaluri naționale de literatură („Dorel Sibii”, Săvârșin, 2002; „Radu Rosetti”, Onești, 2003; „Marin Preda”, Siliștea Gumești, 2003; „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2003 etc). *Colaborează* cu proză, recenzii și cronici de film la reviste literare: „Arca”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Semne” și „Orizont”. Volumul de debut a fost nominalizat la Premiul Național de debut alUSR pe 2006 și a primit Premiul Clubului Rotary Arad pe Literatură în 2006, precum și Premiul pentru Debut al Filialei Arad aUSR în 2007. *Membru* alUSR din 2013.

CĂRȚI PUBLICATE:

Povestiri din adânci tinereți, Editura Cartea Românească, București, 2006

Porcilorator, Editura Brumar, Timișoara, 2009

Trei povestiri, Editura Mirador, Arad, 2010

Șercan [proză], Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI, 2012;

Nu există cuvinte magice [poeme], Editura Tracus Arte, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

În volume: **DSA s.v.**, Irina Petraș, **Cărți de ieri și de azi, Scriitori contemporani**, Cluj, Casa Cărții de Știință, 2007;

În periodice: Cornel Ungureanu, *Marele trib al provinciei*, „Arca”, VII, 2006, nr. 7-8-9; Horia Gârbea, *Un debut impresionant*, „Suplimentul financiar”, 2006, iulie; Alexandru Budac, *Cuvinte în halate albe*, „Orizont”, an XVIII, 2006, nr. 8 (1487); Bianca Burța Cernat, *Câteva ciorne și un debut literar prematur*, „22”, 2006, august; Alex Goldiș, *Portret al prozatorului în tinerețe*, „Cultura”, 2006, august; Cosmin Ciotloș, *Adânca maturitate*, „România literară”, anul XXIX, 2006, nr. 38; Adina Dinițoiu, *Simpli ascultători ai unui post radiofonic*, „Observator cultural”, 2006, nr. 86 / 19-25 octombrie, Irina Petraș, *Lumina din adâncuri*, în „Apostrof”, an XVIII, 2007, nr. 4 (203); Cristina Chevereșan, *În spatele porților*, „Orizont”, anul XIX, 2007, nr. 9 (1500), 28 septembrie; Petru M. Haș, *Paharul de Damasc*, „Adevărul de Arad”, 7 septembrie 2006; Marius Miheț, *Resursele singurătății*, „Familia”, anul 43 (143), 2007 nr. 1 (494), ianuarie; Horia Ungureanu, *Un tânăr prozator matur sau „Săritura păstrăvului la lumina lunii”*, „Arca”, X, 2009, nr. 10-11-12; Adina Dinițoiu, *Povești „pe limba alambicului”*, „Observator cultural”, 2009, nr. 503 din 03.12; Vasile Spiridon, *Proze alambicate*, „Convorbiri literare”, XXI (142), 2009, nr. 12/; Ion Zubașcu, *Un tânăr prozator iluminat de moarte*, în „Acolada”, 2010, nr. 2; Felix Nicolau, *Tom & Jerry la pomana porcului*, în „Luceafărul”, XXI, 2010, nr. 15-16; Adrian G. Romila, *Mocuța, Trei povestiri*, „Conta”, II, 2011, nr. 6, p. 160-162.

APRECIERI CRITICE:

„Andrei Mocuța este un scriitor care știe a folosi un „cifru al prudenței” într-o literatură care ne amintește nu doar de Salinger, Mircea Eliade, Cărtărescu și Frank Herbert, ci și de Blecher sau Potocki. La 21 de ani, Andrei Mocuța dă una dintre cele mai vii cărți a literaturii tinere. Un eveniment literar, cu siguranță.” (Cornel Ungureanu, *Marele trib al provinciei*, în „Arca”, nr. 7-8-9/ 2006)

„Prin urmare, arma principală cu care pornește la drum tânărul prozator și care îl poate feri de primejdiile kitsch-ului este, cu siguranță, știința de a atenua. În „Povestiri din adânci tinereți”, Andrei Mocuța propune o formulă de proza care poate săpa o breșă în limbajul cinic, violent, hiperexpresiv, al colegilor de generație. Îndreptat spre mișcări sau obiecte infinitezimale, interesat de ceea ce se petrece în anticamera realului, Andrei Mocuța se anunță a fi un blecherian. Punând în scenă exerciții și decantări stilistice succesive, cele patru piese ale volumului alcătuiesc un portret coerent al unui autor care – deși nu vă va spune deocamdată lucruri extraordinare – va fi, cu siguranță, prozator. O carte care merită citită chiar și numai din plăcerea de a urmări, în proza tânără actuală, istoria eșecurilor bântuite de spectrul reușitei.” (Alex Goldiș, *Portret al prozatorului în tinerețe*, în „Cultura”, august, 2006)

„Din mai multe puncte de vedere, sunt sigur că printre pasajele acestei povestiri trebuie să căutăm formula prozei lui Andrei Mocuța, și nu în cele câteva izbucniri

psihedelice din altă nuvelă (*Paharul*). Vom descoperi repede un autor stăpân pe tehnicile sale, înzestrat de pe acum cu intuiția ansamblelor, inteligența construcției și cu o neverosimilă acuratețe a frazării. Imaginația lui funcționează mai ales strategic, ordonator. Dacă primii noștri romancieri căutau impacientați „denuementul” (deznodământul), Mocuța pare avea probleme cu incipitul. (...) Fără să beneficieze de scuză primei cărți, dar și fără să aibă prea nevoie de asemenea circumstanțe atenuante, Andrei Mocuța se află în postura de a învăța devreme ceea ce altora le consumă ani buni: adâncimea. Tânăr sau nu, e îndeajuns de înțelept pentru a adăuga structurilor de rezistență ale scrisului său noi (și obligatorii) centre de greutate.” (Cosmin Ciotloș, *Adânca maturitate*, în „România literară”, anul XXIX, nr. 38, 22 septembrie 2006)

„Și totuși, povestirea cea mai bună, *Radio Africa*, e un text nud, fără barochisme, cvasiminimalist, dar nu fără mister: autorul ajunge coleg de cameră, la Clinica Galliéni din Drancy (Franța), cu un congolez care-și petrece zilele, în așteptarea rezultatului biopsiei, ascultînd meciurile de fotbal la posturile Radio Africa și Africa Numéro I. Povestirea e construită din câteva siluete, câteva gesturi, o descripție sumară a încăperilor, în totul, e de un minimalism încărcat de tensiune, de o simplitate narativă cu maximum de efect (...). Cu siguranță, povestirile ascund o dramă personală, fac broderii stilistice (mai puțin ultima) în jurul acestor momente când sunetul interior dispăre, când nu poți decît să te livrezi, cu sufletul golit, zgomotului radiofonic. Autoficțiunii compensatorii? Foarte posibil, oricum „sunetul” lor artistic arată un prozator promițător.” (Adina Dinițoiu, *Simpli ascultători ai unui post radiofonic*, în „Observator cultural”, nr. 86 / 19-25 octombrie 2006)

„Tablourile sunt desenate minuțios, „mișcate” prin acțiune metaforală. Încremenirea la care obligă boala e vindecată prin vânzoleala detaliilor unduitoare. Proiecțiile coșmarești se încarcă de viață, de senzualitate, de erotism și conturează o răzbunare a imaginației captive secundată de livresc. Relația erotică se instalează acut între sine și realitate prin intermediul cuvântului ce o rostește, conferindu-i viabilitate și substanță. La Blecher, când în odaia alăturată cineva, *altcineva*, își consumă ultimele momente ale vieții, personajul-autor își ascultă clipocitul sângelui și gustă fericirea totală a sorbirii unui pahar cu apă, împotriva prescripției medicale. Provocare adresată neantului cu violența senină pe care doar Eros o opune lui Thanatos. *Paharul de apă* este însăși literatura. Nu întâmplător, poate, semnul vieții triumfătoare e și la Andrei Mocuța *paharul*.” (Irina Petraș, *Lumina din adâncuri*, în „Apostrof”, an XVIII, nr. 4 (203), 2007)

„În **Povestiri din adânci tinereți**, Andrei Mocuța experimentează cu instrumentele care îi stau la îndemână. Nu se mulțumește cu autoficționalizarea, nici nu exploatează sordidul pe care textul i l-ar fi putut oferi. Deși este el însuși narator și personaj în mare parte a cărții, obiectivele plasate sub lupă îi sunt de multe ori exterioare. Contrar așteptărilor, textele din volum nu scriu o cronică a suferinței proprii, ci constituie mai degrabă mijlocul de distanțare de sine prin analiza generoasă a celorlalți.” (Cristina Chevereșan, *În spatele porților*, în „Orizont”, anul XIX, nr. 9 (1500), 28 septembrie 2007)

„Andrei Mocuța are talent de povestitor, dar și de potențial creator de lumi românești: în aceste puține pagini – povestirile sînt, de fapt, un fel de... „momente și schițe”, mai grave, cîteodată delicat-tandre, alteori cu accente naturalist-violente și chiar absurde – apar o serie de personaje memorabile, precum Căpitanul (din tinerețea bunicului) pasionat de insectarul lui (o colecție enormă de fluturi), Burlacu, interlocutorul bunicului și cultivator de „flori de cactus” (a cărui soție e „împrăștiată” de o mașină, cînd ieșea cu bicicleta din holdă), Șercanu, campionul local la concursul de „înghițit globuri” (opt) și Mortu, întors din Spania, care înghite doar un glob și de unde i se trage, în cele din urmă, și moartea, Aurora (sau „africana”), iubită cu „ciuf” și „converse shoes” a nepotului, Tom și Jerry în persoană etc. Situațiile și personajele lui Andrei Mocuța au ceva din absurdul concentrat al lui Urmuz, al romanului lui „în patru părți” – într-un decor pe jumătate rural, pe jumătate de periferie pariziană (nordul imigranților și al „racailor”, cum le spune el, de la „racaille”, „plebea” imigrantă, insurgentă, a nordului parizian, unde nepotul urmează tratamentul medical) – asezonat cu straniețea ori miraculosul blecherian, dar și cu liniștea (hipnotică) cu care cel din urmă pătrundea cu privirea în „irealitatea imediată” – aici în „neantul” întrevăzut de povești prin aburul țuicii.” (Adina Dinițoiu, *Povești „pe limba alambicului”*, în „Observator cultural”, nr. 503 din 03.12.2009)

„Plăcerea povestitorului nu este mai mică decât aceea a celor care ascultă; momentele de tăcere, distribuite cu o adevărată artă a retoricii, potențează discursul. Plăcerea de a povesti trece înaintea altor intenții, mai mult sau mai puțin practice, ea fiind dublată de aceea a reflecției. Bunicul Onu, veteranul celui de-al Doilea Război Mondial, se abandonează patosului rememorativ și interpretativ cu o molipsitoare uitare de sine copilărească și își amintește, printre altele, de cele două stabilizări monetare, de echivalența celor șapte clase de altădată, de examene de „depromovare”, de concentrări și desconcentrări. Prozele scurte din volumul **Porcilorator** se înscriu în direcția confesivă, a dorinței de „socializare” prin intermediul unor întâlniri în jurul alambicului fierbinte ce face posibilă „trâmba de vedenii” (pentru a folosi o sintagmă a lui Mateiu I. Caragiale) și probează încă o dată puterea vindecătoare a logosului. Scrieri aparent dezlănate din punct de vedere tematic, ele sunt unitar legate prin farmecul povestirilor spuse de un bunic în perioada de maturizare a nepotului său. Volumul **Porcilorator** vine să confirme debutul precoce și promițător al lui Andrei Mocuța, întâmplat în 2006 cu **Povestiri din adânci tinereți**.” (Vasile Spiridon, *Proze alambicate*, în „Convorbiri literare”, nr. 12/2009)

„Cele 29 de texte ale volumului **Porcilorator** (dacă socotim și prefața), scurte și foarte scurte, aduc în prim-plan cîteva personaje epice proeminente, Bunu Onu, Burlacu, Șercanu, căpitanul Nițu, Mihai Mortu, care creează cu istorisirile lor din al doilea război mondial, dar și din viața cotidiană proprie, fundalul la care se raportează lumea copilului, suprapusă peste cea a maturilor și bătrânilor, fabulosul de desen animat al experienței infantile proiectându-se peste fabulosul istoriei mari, obiective, cu povestirile și rememorarile ei. Lumea pe care o aduce în pagini

oralitatea dialogală a acestor personaje trimit la Macondo lui Marquez și, desigur, la epopeea carnavalescă a filmelor lui Kusturița: copilul sapă o groapă în grădină pentru a ajunge de cealaltă parte a Pământului, în America, și bunicul i se alătură, ca mai târziu, în alte pagini, să folosească lucrarea pentru o latrină, revenind din basm în planul crud al realității; la nașterea fiicei sale, Bunu Onu trage „o beție soră cu moartea cu scroafa”, dându-i și ei să bea din aceeași sticlă, o zi întreagă, până adorm amândoi în cotet, om peste animal.” (Ion Zubașcu, *Un tânăr prozator iluminat de moarte*, în „Acolada”, nr. 2 / 2010)

„Cine-ar fi crezut că Tom și Jerry mai fac parte din mitologia personală a tinerilor de 20 și-un pic? Andrei Mocuța aduce un aer degajat, giumbușlucăr în proză și, totodată, cultivat. El nu vede propriu-zis cu ochii, ci cu creierul. Îl salvează de la prețiozitate umorul, care relativizează totul. Deci umanizează. Hai să zicem că dialogurile nu sunt dintre cele mai vii – cu excepția celor dintre bunic și nepot –, că limba nu este cea mai plastică și mai dezinvoltă cu puțință. Însă unele replici sunt surprinzătoare. Cineva care degeaba a tot încercat să se facă înțeles pe net făcînd la tastatura laptop-ului „și-a irosit degetele”. Apoi considerațiile asupra lui Mammy Two Shoes, negresa din serialul „Tom și Jerry”, sunt nemaipomenite. O antropologie a desenelor animate în *nuce*. Plecînd de la observația că personajului nu i se vede niciodată fața, se ajunge la concluzii subtile: „Mammy Two Shoes e un actor care joacă rolul unui avocat care, în fața juriului, devine actor”, ori curajoase: „grăsana noastră e Dumnezeu în persoană. Sau Buddha, sau Iisus Cristos. Spune-i cum vrei”. După care mai e un pas până la versiunea plastifiată a omului postmodern mediatizat până la volatilizare: „Gîndește-te la toate vedetele de cinema, își iau pielea de pe cur și și-o lipesc pe față.” (Felix Nicolau, *Tom & Jerry la pomana porcului*, în „Luceafărul”, Nr. 15-16 / 31 martie 2010)

MOCUȚA, GHEORGHE

Poet, critic literar, traducător. Redactor la revista de cultură „Arca”. Profesor. Născut la 5 iunie 1953 în Curtici, localitate de frontieră, jud. Arad. *Părinții:* Gheorghe și Elena (n. Bulboacă), agricultori. *Studii:* Școala Generală nr. 1, Curtici; Liceul Teoretic nr.5 Arad, Universitatea din Timișoara, licențiat în filologie (română-franceză), 1976. *Activitatea:* muncitor necalificat, funcționar „Romtrans” Curtici (1972-1973), profesor de limba franceză la Bârlad, Sânmartin și Curtici (1976-prezent); primar al orașului Curtici, (1990-1992), director al Liceului Curtici (1992-2003); din noiembrie 2004 până în aprilie 2006 s-a autoexilat în Franța, la Paris, în căutarea unui remediu pentru boala

fiului său. *Debut* în presa literară, cu recenzie în revista „Orizont”, din Timișoara, 1975. Debut editorial cu placheta **Câmpia secretă** în volumul colectiv **Argonauții**, Editura Facla, 1986 *Premii literare:* premiul de debut al Filialei din Timișoara (1992) și premii ale Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru alte volume (1994, 1996, 1998, 2002, 2007, 2011); premiul de excelență pe anul 2001 al Filialei Arad a U.S.; Premiul Festivalului de poezie EMIA, Deva, 2002; Premiul „Principesa Margareta” pentru literatură, Săvârșin, 2004; Diploma de excelență pe anul 2004 a Consiliului Județean Arad; Diploma de excelență a Universității de Vest „Vasile Goldiș”, 2004; Premiul Revistei „Poesis” pentru critică, Satu Mare, 2004 și 2009; Marele premiu pentru poezie al Uniunii Scriitorilor „George Coșbuc”, Bistrița, 2007 etc. *Membreu* al Uniunii Scriitorilor din România (1994) și al PEN-Clubului Român.

CĂRȚI PUBLICATE:

îngerul ridică lespedeza, poezie, Colecția revistei Arca, Arad, 1992;
zăpada anului unu, poezie, Colecția revistei Arca, Arad, 1994;
La răspântia scriiturii, critică literară, Editura Mirador, Arad, 1996;
omul de litere/ viața de hârtie, poezie, Editura Mirador, Arad, 1998;
mic tratat asupra naufragiului, antologie poetică, Editura Axa, Botoșani, 2001; cu o postfață de Viorel Gheorghită;
Pe aceeași arcă, [critică literară], Editura Mirador, Arad, 2001;
pregătiri pentru marea călătorie, poezie, Editura Mirador, Arad, 2002;
Sistemul modei optzeciste, [critică literară], Uniunea Scriitorilor, Editura

Redacției Publicațiilor pentru Străinătate, București, 2004;
călătorie. exil, (poeme), Editura Brumar, Timișoara, 2007;
Întoarcerea lui Ulise (Receptarea teatrului lui Eugen Ionescu în critica românească), [critică literară], „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2007;
Pasiuni la capătul nopții, (critică literară), Editura Ideea Europeană, București, 2008;
istoria emoțiilor mele/ histoire de mes troubles, antologie bilingvă, Editura Școala Vremii, 2008;
Cea mai bună dintre lumi (Jurnal și contrajurnal parizian), Editura TracusArte, București, 2011;
Balada profului de francă, [antologie lirică], Editura Tipo Moldova, Iași, 2011;
Voyage/Exil, [poeme], version française par Linda Bastide & Gheorghe Mocuta, Paris, Editura Poètes à vos plumes, 2012;
Printre nouăzeciști, Editura Tracus Arte, 2013.

PREZENT ÎN ANTOLOGIILE:

Streiflicht, (lirică românească contemporană), coordonatori: Simone Reicherts-Schenk și Christian W. Schenk, Editura Dionysos, Kastellaun, 1994, Germania;
Casa Faunului (40 de poeți contemporani), coordonat de Lucian Alexiu, Editura Hestia, Timișoara, 1995;
Drei Dichter aus Rumanien, Lyrikantologien, coordonat de Radu Bărbulescu, „Radu Bărbulescu” Verlag, München, Germania, 1999;
O antologie a literaturii române arădene de azi, coordonat de Vasile Man, Editura Mirador, Arad, 2000;
7 romanian and 7 british poets of today, selecție și traducere Romulus Bucur, Colecția Revistei Arca în colaborare cu British Council, 2000;
Ponton. O antologie literară româno-maghiară/ maghiaro-română, Arad, Jula, Editura Mirador, 2003;
Antologia poezilor ardeleni contemporani, Editura Ardealul, 2003;
Maratonul european de poezie, ASPRO, Sibiu capital of culture, 2007.
Interviuri: în: Bujor Buda, **Five o'clock la radio Arad**, Editura Mirador, 2001; George Vulturescu, **Conturul secret al literei**, Princeps Edit. 2009, p. 175-188; Carmen Neamțu, **Convorbiri cu vedere la microfon. Arta interviului. Chipuri și moduri**, Editura Mirador, 2009, p. 326-330; în „Orizont”, nr. 6/25 iunie 1998, interviu luat de Eugen Bunaru; în „Poezia” nr. 2/2004, interviu luat de Cassian Maria Spiridon; în „Argeș”, nr. 6/iunie 2009, interviu luat de Dumitru Aug. Doman.

REFERINȚE CRITICE:

în volume: **DBLR s.v., DSA s.v., DSB s.v.**, Al. Ruja, **Parte din întreg**, vol. I, Timișoara, Editura de Vest, 1994, p.257-260; **Parte din întreg**, vol.II, Editura

Excelsior, 1999, p. 145-149; Lucian Alexiu, **Casa Faunului**, Editura Hestia, 1995, p.200-203; Olimpia Berca, **Dicționar al scriitorilor bănățeni**, Editura Amarcord, 1996; Ion Bogdan Lefter, **Romanian Writers of the '80 and '90 s, A concise dictionary**, Editura Paralela 45, 1999, p. 185-186; Ion Bogdan Lefter, **Scriitori români din anii '80-'90**, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 188-189; Romulus Bucur, **Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90**, Editura Paralela 45, 2000, p.127-128; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Iv. Krasco, 2000, p.125-128; Lucia Cuciureanu, **Palimpsest**, Editura Mirador, 2000, p. 115-117; Marian Popa, **Istoria literaturii române de azi pe mâine**, vol. II, București, Editura Luceafărul, 2001, p. 634; Irina Petraș, **Panorama criticii literare românești**, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001; Dumitru Chioaru, **Developări în perspectivă**, Editura Cartea Românească, 2004, p. 119-122; Iulian Boldea, **Poeți români postmoderni**, Târgu Mureș, Editura „Ardealul” 2006, p.313-314; Olimpia Berca, **Provincia literară**, Timișoara, Editura Eubee, 2008, p. 132-140; Gheorghe Schwartz, **Editorialul**, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2009, p. 215-217; Carmen Neamțu, **Convorbiri cu vedere la microfon. Arta interviului. Chipuri și moduri**, Arad, Editura Mirador, 2009, p. 326-330; Constantin Buiciuc, **Oglinda lui Narcis**, Timișoara, Editura Marineasa, 2009, p. 379-381; George Vulturescu, **Poesis, conturul secret al literei**, interviuri, Princeps Edit, Iași, 2009, p. 175-188; Dumitru Augustin Doman, **Generația '80 văzută din interior – o istorie a grupării în interviuri**, vol. I, București, Editura TracusArte, 2010, p.131-139; **Dicționarul scriitorilor români de azi (din România, Basarabia, Bucovina de Nord, Banatul Sârbesc, Europa Occidentală, Israel, America)**, editat de Boris Crăciun și Daniela Crăciun-Costin, Editura Porțile Orientului, Iași, 2011; Ion Bogdan Lefter, **O oglindă purtată de-a lungul unui drum: fotograme din postmodernitatea românească**, Editura Paralela 45, 2011; Vasile Dan, **Critica de serviciu**, Editura Mirador, 2013, p. 59-64; Felix Nicolau, **Fluturile-curcan. Specii amenințătoare**, roman critic, Editura Karth, 2013, p. 108-110.

-în reviste:

Laurențiu Ulici, *Miscellanea*, „România literară”, an XIX, nr.36/ 1986, p. 11; Ion Arieșanu, *Voci poetice distincte*, „Orizont”, an XXIII, nr.15/ 11 aprilie 1986, p. 6; Radu Călin Cristea, *Șapte*, „Familia”, an XXIII, nr.1/ 1987, p. 14; Constanța Buzea, *Debuturi II*, „Amfiteatru”, nr. 3/ 1987, p. 16; Eugen Dorcescu, *Simțământul recluziunii*, „Orizont”, s.n., an IV, nr. 21/ 1992; Lucian Alexiu, *Compățimesc împreună*, „Orizont”, an IV, nr. 21/1992, p. 5; Aurel Pantea, *Poetul în răscrucea vocației*, „Vatra”, an XXIII, nr. 6/1993; Viorel Gheorghită, *Istoria emoțiilor sale*, „Familia”, an XXIX, nr.1/ 1993; Mircea Bârsilă, *Trei debuturi*, „Calende”, an IV, nr. 2/1994; Dan Silviu Boerescu, *Scrisori provinciale*, „Luceafărul”, nr.28/ 1994; Viorel Gheorghită, *Provincia și melancolie*, „Arca”, an V, nr. 4-6/ 1994; Petru M. Haș, *Sentimentul de frontieră*, „Salonul literar”, an V, Arad, nr. 23/ 1994; Al. Cistelean, *Două cărți și trei poeți*, „Luceafărul”, f.a., nr. 7/ 1995; Henri Zalis,

Note de lectură, Zăpada anului unu, „Flacăra”, nr. 9/ 1995, p. 10; Alexandru Ruja, *La confluența dintre structuralism și textualism*, „Paralela 45”, 4 nov. 1996, p. 3; Nicolae Prelipceanu, *Obsedantul postmodernism*, „România liberă”, 27 iulie 1998; Viorel Gheorghită, *Sentimentul timpului concentric*, „Arca”, an IX, nr. 4-6/ 1998, p. 20-23; Dan Silviu Boerescu, *Prizonierul propriului text*, „Art-Panorama”, an II, nr. 4/ 1998, p. 12; Simona-Grația Dima, *Între istorie și verb*, „Contemporanul”, an IX, nr. 13/ 1998, p. 6; Gellu Dorian, *Plus*, „Convorbiri literare”, an CXXXIII, nr. 3/ 1999, p. 18; Ada D. Cruceanu, *Scriitori arădeni*, „Semenicul”, an XXVI nr. 1- 2/ 1998; Iulian Boldea, *Melancolie și scepticism*, „Cuvîntul”, an V (X), nr. 8/ 1999, p. 8; Mircea A. Diaconu, *Alți poeți ardeleni, (Gheorghe Mocuța – omul de litere)*, „Convorbiri literare”, an X, nr.11/ 1999, p.23; Ioan Nistor, *Viața de hîrtie sub clopot de sticlă*, „Convorbiri Literare”, an XI, nr. 4/ 2000, p. 18; Mircea Bârsilă, *Un melancolic autentic*, „Calende”, an XI, nr. 9-10-11-12/ 2001, p. 79; Daniel Corbu, *Tarele postmodernismului abisal-agonice*, „Convorbiri literare”, an XIII, nr. 5/ 2002, p. 55; Radu Bărbulescu, *O „Istorie” (personală) a literaturii române contemporane: Gheorghe Mocuța, pe aceeași arcă*, „Observator-München”, an XV, nr. 1-2/2002; p. 115-117; George Vulturescu, *Pe aceeași arcă*, „Poesis”, an XII, nr. 8-9/ 2002, p. 32; Henri Zalis, *Insurgente, alinieri, puneri în ecuație*, „Contemporanul”, an XII, nr. 25/ 2002, p.5; Janina Flueraș, *Pregătiri pentru marea călătorie*, „Poesis”, an XIII, nr. 1-2/ 2003; p. 14; Ioan Moldovan, *Exerciții de iluminare*, „Familia”, an XXXIX, nr. 3-4/2003, p. 21; Ioan Evu, *Călătoria lui Gheorghe Mocuța*, „Provincia Corvina”, an VII, nr. 27/ martie 2003, p. 13; Ion Bogdan Lefter, *Un poet: Gheorghe Mocuța*, „Observator cultural”, an IV, nr. 160/ 2003, p. 7; Bogdan Al. Stănescu, *Pregătiri pentru marea călătorie*, „Ziua literară”, an ,29 sept. 2003, p. 4; Al. Stănescu, *Cărți noi*, „România Literară”, nr. 41/ 20-26 oct. 2004, p. 4; Cornel Ungureanu, *Despre Arad, doar cu majuscule*, „Orizont”, an XVI, sept. 2004, p. 2; Grațiana Benga, *Geografia contingenței în poezia lui Gheorghe Mocuța*, „Poezia”, an XII, nr. 1(35)/ 2006, p. 4-6; Tudorel Urian, *Parisul sufletelor împovărate*, „România literară”, nr. 14/ 13 aprilie 2007, p. 5; Ioan Moldovan, *Călătorie. Exil*, „Familia”, anul 43, (143) nr. 3/ 2007, p. 41; Petru M. Haș, *Georges M. O. Koutza calm anexează lumea*, „Arca”, an XVIII, nr. 7-8-9/ 2007, p. 37; Ioana Cistelean, *Où est le Paris d'antan?... „Tribuna”, an VI, nr. 115, iunie 2007; Horia Ungureanu, Receptarea teatrului lui Eugen Ionescu*, „Studii de știință și cultură”, nr. 3 (10)/2007, p. 177-179; Grete Tartler, *„Ciocnirea civilizațiilor” și poezia*, „România literară”, nr. 45/ 16 noiembrie 2007, p. 20; Serenela Ghițeanu, *Exilul și împărăția*, „Ramuri”, nr. 11/ 2007, p. 12; Viorel Mureșan, *Poezia autenticității subiective*, „Poesis”, an XVIII, nr. 9-12/ 2007, p. 20; Adrian Alui Gheorghe, *Gheorghe Mocuța – călătorie. exil*, „Convorbiri literare”, an XVIII, nr. 10/ 2007, p. 80; Marian Barbu, *Par(ad)isul infernurilor noastre*, „Cafeneaua literară”, nr. 11/ 2007, p.21.; Iulian Boldea, *O coborâre în infern*, „Apostrof”, nr. 9/2008, p. 14; Vasile Dan, *Istoria emoțiilor mele*, „Arca”, nr. 1-2-3/ 2009, p. 22; Emanuela Ilie, *În numele Fiului (I)*, „Convorbiri literare”

an XX, nr. 11/ 2009, p. 92-93; Emanuela Ilie, *În numele Fiului (II)*, „Convorbiri literare”, an XX, nr. 12/ 2009, p. 82-83; Felix Nicolau, *Dintre triburi, prin Paris*, „Ziarul financiar. Ziarul de duminică”; (30 sept. 2010); Simion Dănilă, *Jurnalul unei mari încercări*, „Banat”, anul VIII, nr. 7/ 2011, p. 6; Lavinia Ionoaia, *Doi români la Paris – mit, deziluzie, realități*, „Orizont”, nr. 1/2012, p.14; Lucia Cuciureanu, *Un arădean la Paris*, „Monitorul cultural”, an VI, nr. 4(39), iulie 2012, p. 18-19; Livius Ciocârlie, *Însemnări*, „România literară”, nr. 31/ 2012, Radu Ciobanu, *La mila Domnului*, „Orizont”, nr. 2/ 2013.

APRECIERI CRITICE:

„Într-o manieră voit prozaică, simili-ironică și enunțiativă, practică de mulți tineri poeți, autorul se străduie să obțină efecte poetice din asocierea elementelor de univers material cotidian, în special citadin, cu o perspectivă textuală; facerea poemului e implicată în fiecare gest, chiar și reverie, care e o absență a gestului.” (Laurențiu Ulici, *Miscellanea*, „România literară”, nr. 35/ 1986)

„Dacă supunem recent apărutul volum al lui Gh. Mocuța unei lecturi atente, descoperim, chiar înaintea textului propriu-zis, enunțarea unui proiect poetic extrem de ambițios, la care concură cele două motto-uri și titlul. Adică, îngerul (din titlu și din referirea la Rilke) ar semnifica aspirația spre desăvârșire, spre transcenderea limitelor. Iar deschiderea, care (după Noica, invocat în cel de-al doilea motto) înseamnă încercarea ființei, la un nivel literal, ar putea fi semnificată de ridicarea lespezii. Făcând un pas înainte, spre literar, toate acestea, pot fi descifrate ca o poetică a deschiderii, a dez-mărginirii.” (Romulus Bucur, *O poetică a deschiderii*, „Arca”, nr. 11-12/ 1992)

„... după inevitabile căutări, Gheorghe Mocuța și-a descoperit matricea, și-a descoperit identitatea poetică, aceeași cu aceea a persoanei, identitate condiționată, vrând-nevrând, și de spațiul geografic. Regăsirea de sine e evidentă în partea a treia a volumului de poeme *îngerul ridică lespedea*. Două par să fie coordonatele acestei regăsiri: renunțarea la esteticile convenționale, livești, în favoarea unei estetici intrinseci, pe de o parte, recuperarea limbajului tradițional, comun, a aceluia care numește și comunică în mod coerent și logic, pe de alta. Miturile cuvintelor „materie poetică, respectiv al logosului „creator de univers poetic” sunt abandonate în favoarea unei poetici a realului existențial.” (Viorel Gheorghiuță, *Provincie și melancolie*, „Arca”, nr. 4-6/ 1994)

„*Zăpada anului unu* face, într-adevăr, corp comun cu ultimul ciclu al *Îngerului...*, atât ca tip de discurs, cât și ca efort de a construi un spațiu poetic, o „altă provincie” lirică. Scriitura lui Mocuța se destinde acum, se rarefiază și se prozaizează intenționat, dar nu până la a nu mai tolera în stenografie iminența unui mister sau doar a unui miracol. Provincia lui seamănă cu „crescătorie de iepuri” a lui Petre Stoica și prin ea trece din când în când, sub forma unui autobuz cu navetiști, „Budila-Expres”-ul lui Mușina. Poetul acționează și el pedala deriziunii, mânănd idila în răspăr și vidând

de mitologeme precara Arcadie. (...) Gheorghe Mocuța își speculează inteligent fondul livresc, instituind un climat nostalgic între notația de cotidian și referința culturală. Tentația sa parodică rămâne tandră, fără cinisme, desfășurându-se într-o pură vervă ironică. Tăiată și ea în trei felii, *Zăpada...* beneficiază de un principiu unitar al scriiturii, chiar dacă poetul a aranjat-o gospodărește, spre trei ținte: prima vizând spațiul rustic degradat, a doua reprezentând o întoarcere spre sine iar cea din urmă trăgând spre o poezie politică directă sau prin efracție.” (Al. Cistelean, *Două cărți și trei poeți*, „Luceafărul”, nr. 7/ 22.02. 1995)

„Ironist din speța liveștilor, a intelectualizaților rafinați ce-și fac din materia lirică a universului rural un poligon de încercare pentru mai intimele lor defulări și aprehensiuni, Gheorghe Mocuța întărește flancul de vest al poeziei contemporane cu o prezență încă străină de tentația închiderii într-o formulă lirică restrictivă.” (Lucian Alexiu, *Casa Faunului, 40 de poeți contemporani*, 1995)

„Structural, Gheorghe Mocuța rămâne un sentimental care, deși nu mai crede în spațiul idilic al ruralismului, acordă încă un oarecare credit, nu tocmai lipsit de importanță, metaforei de care parcă ar vrea tot timpul să se debaraseze: „credeai că viața la țară/ te va salva de spaime și nebunie/ de trecerea timpului/ și îți va aduce pe o tavă de argint/ capul otrăvit al ratării”. De altfel, deși disprețuit, dar nu este, evident, vina lui, poetul ar vrea să se revendice de la gestul sacral al creației, actul poetic dorindu-se unul care să fie imitația acestuia. În realitate, viața de hârtie este o „beție de cuvinte”, inconsistență de care poetul nu mai este responsabil. Emoția poetică și, evident, tot ceea ce ținea de lirism este tratat într-o manieră fantastă, deconspirând orice lunecare în convenții sau în coduri poetice moderne. Sfârșitul de secol pare în felul acesta o teribilă utopie demistificată și devenită spectacol hilar.” (Mircea A. Diaconu, *Alți poeți ardeleni*, „Convorbiri literare”, nr. 12/ 1999)

„În felul acesta am înțeles eu titlul volumului: un volum remarcabil prin prospețimea imaginilor și a viziunii poetice, prin talentul de a stăpâni, la modul impecabil, discursul și prin acele pendulări, într-adevăr lirice, între inconsistențele memoriei afective și insurgența specifică omului discret și instruit care nu-și îngăduie necuvenitele exaltări sau necugetate căderi și ispite de sorginte dionysiacă sau pur și simplu de om fără îndatoriri și răspunderi: „ce n-aș da să fiu și eu/ un boschetar fericit din parcul gării/ și să visez idealuri/ cu răspundere limitată”. Frumusețea acestei cărți constă, totodată, în ceea ce ascunde: refuzul discret al „vieții de hârtie”. Un refuz subiacent, întrucât a-l formula cu vehemență este, oarecum, „dezonorant”. De aici aparenta opțiune pentru aparență și pentru procedeele descrierii realiste, asumat ca modalitate de adaptare spirituală la o realitate ostilă. O realitate care interzice, printre altele, chiar și recursul la imaginar.” (Mircea Bârsilă, *Un melancolic autentic*, „Calende”, nr. 9-12/ 2001)

„De la retorica imagistă a volumelor anterioare, Gheorghe Mocuța trece la o retorică discursivă, care deconstruiește ironic/ parodic șabloanele de gândire și clișeele culturale din perioada postdecembristă a României, denunțând cu cinismul

său deja remarcat lipsa de teme a existenței. Sintagma „viața de hârtie” trimite la „omul de hârtie” postmodern, a cărui existență este falsificată/ manipulată de modelele livrăști sau mediatică, încât devine doar o derizorie caricatură a celei autentice. Asemenea „vieții de hârtie”, poezia este și ea un mozaic de reprezentări culturale/ literare textualizate după o logică aleatorie. Practica dezinvoltă a intertextualității creează efecte de un farmec care rămâne proaspăt la orice lectură. Poet de substanță, Gheorghe Mocuța scrie mai bine în alternativa neoexpresionistă decât în cea textualistă a postmodernismului românesc.” (Dumitru Chioaru, *Developări în perspectivă: Gheorghe Mocuța*, „Euphorion”, nr.3/ 2001)

„Expansiv, cum îl recomandă insașiabila portretură, dl. Mocuța proiectează în medalioanele lui câte un reper-două, neocolind anecdoticul. Cel mai bine îi iese colportajul în excelentul eseu despre Gh. Schwartz, surprins „panoramic”: în condiția etnică, în insolitul disperării și alienării, în moralismul chinuit și permanent sensibil. (...) În interiorul macrostructurii volumului **Pe aceeași Arcă**, încadrând patru capitole distincte, introspecția face ordine în întreg. Urmează biograficul, animat de principiul sincerității, sinceritate a decenței, iar în final, de reținut, conform spiritului modernității, confruntarea biograficului fie cu excesul de literatură, fie cu falsa erudiție.” (Henri Zalis, *Insurgențe, alinieri, puneri în ecuație*, în „Contemporanul”, nr. 25/ 2002)

„Cititorul de bună credință poate urmări la Gheorghe Mocuța spectacolul textual, îmbinarea fericită, firească între discursul factual (notația cotidiană), discursul ideatic și discursul referințelor culturale, totul topit într-o viziune de multe ori tragică, escatologică. (...) Într-o lume derizorie, ușor agonică, o lume „ce pe nesimțite cade”, vorba bunului Eminescu, poetul, aflat și el între Scilla și Charibda impactului social, devine un rafinat moralist.” (Daniel Corbu, *Tarele postmodernismului abisal-agonic*, „Convorbiri literare”, nr. 5/ 2002)

„Iată o bună carte de poezie, publicată anul trecut de către un autor la care nu ajung spoturile reflectoarelor criticii, ale actualității culturale, în genere: **Pregătiri pentru marea călătorie**. Profesor de franceză la Curtici, autorul are o imagine de scriitor de bună calitate, de vocație. (...) Vocea-personaj care se confesează și scrie reflectează asupra sensurilor vieții, revăzându-și episoade din biografie, după ce, într-o dimineață, a început să se gândească la „marea călătorie”. (...) Citatele sunt suficiente pentru a ilustra stilistica ciclului – de fapt, un poem unitar, amplu, impresionant: versurile amestecă limbajul cotidian, lexicul variat, de toate categoriile, cu imaginile fine, cu tropisme mai căutate, totul, într-o manieră narativă, care unifică evocarea într-un ton melancolic, acumulat până la tristețea sfâșietoare a despărțirii de la final. Ciclul al doilea, *Loc de pierzanie*, adună texte variate și ca tematică, și ca stil: mai scurte sau mai dezvoltate, cu vers când concentrat, când cu desfășurare largă, cu sau fără rimă. La o extremă – notația cotidiană, cu trimitere politică explicită, ca în textele intitulate *descriptio romaniae*. (...) La extrema cealaltă – boala și moartea, tema obsesivă a cărții. Vasăzică, poezie bună se poate scrie nu numai la București,

Iași sau Cluj, ci și la Arad sau la Curtici...” (Ion Bogdan Lefter, *Un poet: Gheorghe Mocuța*, „Observator cultural”, nr. 160/ 2003)

„Poezia lui Gheorghe Mocuța din cel mai recent volum este una carteziană, inteligentă, logică, precisă, în ciuda aparentei colocvialități. Textul cochetează cu retorica prozei și cu memorialistica. În pragul posibilei „călătorii”, poetul coboară în „iadul” propriei existențe cu neliniște, oarecare nostalgie și mai ales, cu luciditate. Este, desigur, metafora privirii retrospective asupra vieții, fulgerător ivită în clipa desprinderii de lumea aceasta. Această re-vedere rapidă și sintetică a timpului trăit amestecă, așa cum Gh. Mocuța înscenează cu abilitate, detalii ne semnificative cu momente majore, mută accentele făcând tragedii din momentele relaxante și vopsind cu haz durerile.” (Horea Gârbea, *Gheorghe Mocuța, Pregătiri pentru marea călătorie*, „Ziua literară”, 10 aprilie 2004)

„Aș spune că Gheorghe Mocuța scrie o carte despre „familiarizarea” cu acel dincolo – un Paris care poate fi (este) paradis și infern. Exilul parizian încearcă a recupera cuvintele, imagini, versuri ale „celuilalt ținut”. O carte despre viață și trecere: un volum al cotidianului care încearcă a-și suporta limita tragică. Ultima întreprindere a remarcabilului cărturar Gheorghe Mocuța este un exercițiu de supraviețuire, într-un univers crepuscular.” (Cornel Ungureanu, prezentare pe coperta IV a vol. *călătorie. exil*, 2007)

„Poetul se plimbă prin marea metropolă măcinat de gânduri, covârșit de întrebările fără răspuns. Se mișcă precum un lunatic pe străzile străine și familiare în același timp. Din când în când ridică privirea și zărește indicatoare de străzi sau surprinde frânturi de conversație într-o limba care nu e cea a gândurilor sale. Dezorientarea, sentimentul de însingurare, un difuz sentiment de culpă, impresia că trăiește într-o realitate paralelă sunt admirabil descrise în autoportretul 52. Cuvintele puține, expresia condensată, fraza bacoviană, spațiile albe potențază impresia de *spleen* chiar dacă la poetul arădean cauzele acestui *vague à l'âme* sunt explicit enunțate. Parisul real nu este cel din visele noastre culturale. El este un oraș al imigranților și al reclamelor absurde sau doar stupide, al dramelor mai mici sau mai mari care se petrec la tot pasul, al revoltei maghrebienilor și al negreselor apetisante, al românilor veniți la muncă după căderea comunismului. Parisul de azi este un mic Turn Babel în care se amestecă limbile și rasele umane.” (Tudorel Urian, *Parisul sufletelor împovărate*, „România literară”, nr. 14/ 2007)

„Ultima carte de poeme a lui Gheorghe Mocuța, **călătorie.exil**, Editura Brumar, 2007, e scrisă cu o gravitate cu care, în literatura română, doar Max Blecher își scria cărțile. De aceea, imperativ e aici *actul scrierii*, devenit și temă poetică, mecanismul fixării cu incandescență a anodului, uneori în simple notații diaristice, adesea însă în desfășurări diegetice: „în geamul vagonului/ se reflectă chipul unui tip palid/ cu mustață/ poartă pe cap o șapcă leninistă// îmi seamănă leit/ și notează ceva într-un carnet/ cu un creion bont” (*la science du poème*) (...) Cartea e o încatenare de scene și tablouri de o apăsătoare densitate dramatică, unde tată și fiu urcă, de la o pagină la

alta, un nou „munte vrăjit”, bântuiți de psihoza de la care numai rar se abat pentru a contempla „oșeni la clichy” ori „parisul în flăcări”, în contextul unor teribile conflicte demografice.” (Viorel Mureșan, *Poezia autenticității subiective: Gheorghe Mocuța – Călătorie în exil*, „Poesis”, an XVIII, nr. 9-12/ 2007)

„Apărut dintr-o experimentare a limitei – călătoria poetului la Paris împreună cu fiul său, pentru tratamentul unei boli amenințătoare (din fericire, învinsă), volumul consacră un poet inconfundabil, pentru care dualitatea lumilor, contrastul între viață și moarte, pământ și cer, timp și nemurire... îmbracă haina „realităților în ciocnire”. Motivul confruntării civilizațiilor mi se pare unul dintre cele mai interesante simboluri pentru camuflarea propriei stări de disperare. Contaminat de e.e.cummings, ca și de alți poeți ai vremurilor recente, care scriu totul cu literă mică (...) Destinul a făcut ca poetul, până recent mulțumit de cărarea liniștită a livrescului, să aibă parte, la spitalul parizian Avicenne („spitalul franco-musulman cu intrarea în formă de moschee”) de șocul trezirii la realitate. Și, odată cu loviturile primite, să descopere de asemenea cum... civilizațiile se ciocnesc chiar aici/ în fața mea...” (bobigny). (...) Jurnalul poetului mizează pe o înșurire de amintiri la care toată lumea începe să fie, datorită globalizării, părtașă. Din fericire, asemenea enumerări sunt condimentate de ironie și aluzii intertextuale. (Grete Tartler, „*Ciocnirea civilizațiilor*” și poezia, „România literară”, nr. 45/ 2007)

„Odată cu tensionarea/patetizarea discursului, se configurează dorința psihanalitică a tatălui de a-și devora fiul pentru a-l salva de moarte, desprinzându-se și o simbolică euharistică mai complicată, ori imaginea fiului căzut din ideal în imanent, precum și cea a însoțirii acestuia de către tatăl deabusolat, pe *drumul calvarului*. (...) Viața apare ca un erzaț, ea nu se mai trăiește combustiv, poetul trece numai prin decorul ei insensibil. Lumea, Parisul, natura, dar chiar și sufletul nu mai participă la dificultățile omului. Parțial, este o călătorie în infern, adică într-un loc fără sentimente, în care realitățile se amestecă, în care funcționează ireconciliabil două entități: spitalul și strada, ambele amăgitoare, purtând iluzia vieții. (...) Exprimând experiența amară a exilului, cartea este o elegie fără sentimentalism, într-un fel, *Tristele* lui Gheorghe Mocuța” (Paul Aretzu, *Călătorie din/în sine*, în „Ramuri”, 2008)

„În **călătorie. exil**, Gheorghe Mocuța articulează o poezie confesivă, în care documentul sufletesc se suprapune acuității perceptive, într-un desen traumatic, ce-și asumă revelațiile morții, contrapunctate de momente de inefabil și grațiozitate. În prezentarea cărții de pe coperta a patra, Cornel Ungureanu precizează principalele dimensiuni ale demersului liric. Arhitectura Parisului e inventariată de o memorie culturală aptă să înregistreze cel mai mic detaliu, referențial sau livresc: *adio. la pont neuf*. Jurnal liric, în care imersiunea în abisurile propriului sine se întretaie cu tentația transcrierii celor mai anodine gesturi zilnice, cartea lui Gheorghe Mocuța este, în egală măsură, o *commentatio mortis*, prin iminența thanatosului, ce străbate aceste versuri. Un poem dramatic, cu reflexe suprarealiste, precum poet devorându-

și fiul pune în scenă tocmai această dialectică a vieții și a morții expusă într-un limbaj neutru, lipsit de fervoare, cu o amprentă tragică abia reprimată. Sălile de așteptare, metroul, spitalul, periferiile pariziene, toate acestea desenează o geografie dezafectată a anomiei și anonimității, un spațiu al crizei identitare și al nevoii – zadarnice – de legitimitate ontică. (...) Scriitura lui Gheorghe Mocuța din **călătorie. exil** e, cum se poate imagina, una a urgenței și traumei.» (Iulian Boldea, *O coborâre în infern*, „Apostrof” anul XIX, 2008, nr. 9 (220)

„În **călătorie.exil**, ultima carte antologată, viața ca accident, tensiunea ei, drama, emoția se acutizează insuportabil în pofida referinței culturale amăgitor compensatorii: „pe mine nu mă cheamă/ nici paleologu/ nici goma/ nici monica lovinescu// mie prietenii îmi spun mocuzini/ și am venit la paris/ să amân moartea/ cu o zi/ o săptămână/ cu un an/ și notez într-un jurnal/ cam tot ce mi se întâmplă// *si tu es jeune beau et riche/ tu es mort.*” („călătorie. exil” (p. 106). Nu lipsesc din antologie poemele eclatant construite printr-un melanj ingenios, român-francez, cumva ca la Șerban Foarță pe care nu o dată Gheorghe Mocuța îl urmează în prestidigitațiile sale prozodice: (*balada parisului nocturn*). (...) Gheorghe Mocuța e un poet nu doar foarte bun, ci și unul cu o amprentă personală inconfundabilă într-un peisaj liric destul de nivelat chiar sub acest aspect. Dacă postulăm că noaptea e timpul prielnic al lecturii, atunci cel matinal, cel al treziei pare predestinat scrisului. Aceasta ar fi ceea ce ne sugerează Gheorghe Mocuța cu ale sale *Pasiuni la capătul nopții*, un titlu ce parafrazează o celebră carte a lui Céline. Sînt adunate aici o parte – mică – din cronicile literare publicate de Gheorghe Mocuța de-a lungul anilor în „Arca”. La fel ca celălalt poet importat al revistei, Romulus Bucur, Gheorghe Mocuța a ajuns cronicar literar mai mult din nevoie decît din voie. Lansînd „Arca” acum douăzeci de ani, ne-am dat seama că singura șansă a ei, ca revistă vie de cultură, iar nu ca o colecție de articole ori de texte beletristice publicate periodic, e să fie, întîi și întîi, o instituție critică, de receptare critică. Esența oricărei publicații e vocația ei critică. Ea dă certificatul de naștere al revistei. Scrise la început cu empatie și printr-o selecție impusă de afinitatea electivă personală, cronicile literare ale lui Gheorghe Mocuța au devenit, treptat, treptat, inconfundabile: ele îmbină o anumită simpatie – aproape fără excepție – a cronicarului față de autorul și cartea comentată cu o anumită finețe stilistică. (...) (Vasile Dan, *Istoria emoțiilor mele*, în „Arca”, nr. 1-2-3/ 2009)

MOLDOVAN, IOAN

Poet. Eseist. Redactor șef al revistei „Familia”. Născut la 20 martie (în acte 21 martie) 1952 în satul Mureșenii de Câmpie, comuna Sava (astăzi comuna Palatca), județul Cluj. *Familia* se stabilește la Cluj (tatăl, milițian, apoi șofer – mama, casnică, o soră mai mare, un frate mai mic). *Studii* elementare și gimnaziale la Școala Generală Nr. 5 din cartierul Căramidari; Liceul „George Barițiu”, secția umanistă, absolvit în 1971. Joacă fotbal în echipa liceului, apoi pentru scurt timp la juniorii lui „U” Cluj, scrie poezii, citește la cenaclul „Lucian Blaga” al liceenilor clujeni, debutează în revista „Zorile” a liceului, apoi în suplimentul literar „Preludiu” al „Scînteii tineretului”, este remarcat de Ana Blandiana la Poșta redacției a revistei „Contemporanul” și de Adrian

Păunescu în pagina „Ave” a revistei „Tribuna”. În urma eșecului la examenul de admitere la Facultatea de Filologie (pentru care, de altfel, nu se pregătise, intenția sa fiind să dea admitere la regie film – un vis adolescentin –, proiect abandonat pe ultima sută de metri) lucrează din toamnă până în primăvară ca muncitor necalificat la Fabrica de bomboane „Vitadulci”, pentru a nu fi încorporat în armată. În 1972 intră primul la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” – secția română-latină și, începând cu anul al doilea, activează la revista studentească „Echinoux”, fiind redactor, apoi secretar de redacție. Este perioada fastă a celui de-al doilea val echinoxist, când este coleg cu alți ucenici ai scrisului (la revistă și cenaclu sub conducerea lui Marian Papahagi – Ion Pop, directorul „Echinoux”-ului, se afla în acea perioadă la Paris –, la cursuri, seminarii și grupe de cercetare sub îndrumarea lui Mircea Zăciu și a Ioanei Em. Petrescu) care vor deveni peste ani nume importante ale optzecismului literar: Al. Cistelean, Nicolae Oprea, Al. Th. Ionescu, Alexandru Vlad, Virgil Mihaiu, Virgil Podoabă, Augustin Pop, Aurel Pantea, Mircea Petean, Ștefan Borbély, Gheorghe Perian, Tudor Dumitru Savu. Scrie și publică poezii, articole, recenzii; în 1976 primește premiul pentru poezie „Primăvara studentească” (Cluj) și al revistei „Amfiteatru” (București). *Activitatea*: După absolvirea facultății (în 1976, după ce cu un an înainte se căsătorise cu Petronela Pantîș, colegă la facultate și în redacția „Echinoux”-ului, anul absolvirii fiind și cel al nașterii primului fiu, Rareș, cel de-al doilea, Vlad, născându-se în 1981, la Baia Mare) lucrează ca dascăl în Maramureș, la Căvnic, Baia Sprie și Baia Mare, continuă să scrie și să publice

în publicațiile locale, dar și în revistele clujene, participă la ședințele cenaclurilor „Prisma” și „Nord”. În 1980 debutează editorial cu volumul de poezie **Viața fără nume**, prefațat generos de Ion Pop, la Editura „Dacia” din Cluj-Napoca. Urmează în 1983 volumul **Exerciții de transparență** la Editura „Cartea românească” căruia i se acordă premiul UTC pentru poezie și în 1989 volumul **Insomnii lângă munți**, la aceeași editură (titlul propus, **Avantajele insomniei**, fusese respins de cenzură). În paralel face parte din colectivul de colaboratori ai **Dicționarului de scriitori români** coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, redactând peste 40 de articole. În primăvara anului 1989 se încheie perioada maramureșeană, una pe care o consideră fertilă și despre care vorbește întotdeauna cu bucurie și melancolie. În aprilie se mută la Oradea (familia proprie urmându-l din toamnă) fiind primit în redacția celebrei reviste „Familia” unde îl are coleg pe Ion Simuț, el însuși echinoxist; după evenimentele din decembrie 1989, pentru o scurtă perioadă, în redacție vor lucra alți doi echinoxisti – Virgil Podoabă și Gheorghe Perian, iar un al treilea, Traian Ștef, activând în această redacție și în prezent. În ianuarie 1990 este ales redactor șef al „Familiei”. În 1993 îi apare volumul **Arta răbdării** (Editura Dacia) pentru care primește Premiul Asociației Uniunii Scriitorilor din Cluj-Napoca și al revistei „Poesis” din Satu Mare; în 1997, **Avantajele insomniei**, antologie de autor (Editura Helicon, Timișoara), premiul revistei „UNU” Oradea; în 1999, **Tratat de oboseală** (Editura Clusium) și **O uitare de texte**, antologie de autor cu o secțiune de șapte *Inedite* (Editura Axa, Botoșani, colecția „La steaua – poeți optzeciști”); în 2002, la împlinirea vârstei de 50 de ani, Editura „Dacia” (director poetul Ion Vădan) îi tipărește volumul **Interioarele bune**, în colecția „Poezii Urbei”, o selecție de autor din volumele publicate anterior, urmată de secțiunea care dă titlul volumului conținând 31 de poeme inedite. Colaborează la **Dicționarul esențial al scriitorilor români** (Zăciu, Papahagi, Sasu). Din creația sa poetică s-a tradus în maghiară, engleză, germană, albaneză și franceză. Colaborează la numeroase reviste literare din țară. *Membre* al Uniunii Scriitorilor din România, al ASPRO și al PEN-Clubului Român. Alte *premii* literare: Premiul pentru cartea de poezie, Poesis, 2004; Premiul Medias pentru întreaga activitate culturală (2005), Premiul de excelență pentru literatură al Primăriei și Consiliului Municipal Oradea (2005), Premiul pentru poezie al Revistei „Discobolul” Alba Iulia (2006), Premiul Uniunii Scriitorilor Filiala Arad pentru vol. *Celălalt pește* (2005), Premiul pentru poezie al revistei „Transilvania” (Sibiu, 2008): Premiul Congresului Național de Poezie, Ediția a III-a, Botoșani, 5-7 iunie 2009.

Optzecist născut în laboratoarele ‘Echinouxului’ clujean, poetul debutează cu un discurs matur care își păstrează în bună măsură și astăzi forma și structura începutului. **Viața fără nume**, (1980), volumul de început, desțelenește o arie spirituală proprie, fără convulsii și experimente violente; dimpotrivă, printr-o stăpânire de sine și printr-o luciditate consecventă stării de grație pe care o consemnează, poetul ia

piepșii cărările vieții și ale destinului literar proiectând în albia anonimatului, motive și interogații ale spațiului provinciei pe care eul creator le cerne în pagină, fie sub forma ‘exercițiilor de transparență’ și răbdare, fie sub forma insomniilor, a uitării și oboselii de mai târziu. Luând drept martori și confidenți pe Lucrețiu, Horațiu și Eschil pe care i-a buchisit pe băncile facultății, ori pe vreo enigmatică Lavinia, descinsă și ea din personajele livrești, dar adusă în umbra existenței diurne, poetul scrie «perfect senin un poem senin» al tinereții, «despre reflectarea apei în aer/ nota lumina de pe obrazul iubitei/ clătănându-se încolo și încoace». Poemul se naște din notația lucidă care sondează cu prudență realitatea și răsfrângerea ei în sufletul poetului cu o întregă strategie a reflectării și reflecției, cu un întreg arsenal de observații analitice care îi împânzesc discursul. Fie că își propune să redea «înfățișarea unui om în timpul vorbirii», fie că își întocmește un dosar în care povestește visele, fie că înregistrează cu acuitate mici întâmplări ascunse ori că descoperă coordonate secrete ale ființelor și lucrurilor desprinse de natura lor, autorul configurează «un poem nu destul de ferm/ precum o săgeată ce se răsângădește în timp ce sfâșie aerul/ dintre călău și călău». Întorsătura voit retorică și binevoitoare din finalul poemului precum și interjecțiile, inversiunile ori cuvintele folosite în forma lor arhaică, sugerează, ici și colo, o atitudine ironică, adesea contrapunctică a poemului față de realitate și a poetului față de destin. Chiar lipsa de fermitate acuzată anterior ascunde o indecizie funciară, o legănare metafizică, o lene creatoare care dă senzația de perspectivă a realității dinspre vis și metafizic. Trecerea la **Exerciții de transparență** (1983) se face printr-un poem amplu cu douăsprezece părți și epilog, *Vizionarea unui poem*. Aici poetul își trădează, printre rânduri, câteva slăbiciuni și secrete ale facerii poemului („Priviri furișe printre lucruri/ totul în notații simple în jurul lumii simple”) sau își deapănă, într-o manieră ermetică și într-o vădită complicitate cu personajele livrești, caerul existenței ce transpare, liniștită și imperturbabilă și curge lin ca o apă în câmpie: «Acum și aici lumina este de culoarea apei umbrite/ dar eu aș vrea să nu mă grăbesc –/ fără amănunte, fără trucuri, sobru, precis/ Măine soarele e infinitesimal mai rece/ ca o înjurătură reprimată ieri și azi». *Epilogul* este o artă poetică de etapă. Gheorghe Perian insistă în portretul pe care i-l dedică în **Scriitori români postmoderni**, 1996, asupra ‘naivității’ și expresionismului înțelese ca un limbaj preexistent în poezia sa. Fie că excită sau nu memoria culturală a cititorului, poemele lui Moldovan reușesc să provoace nenumărate sugestii și să limpezească apele tulburi ale emoției cu ajutorul unui „ermetism de protecție”. Expresia e aplicată de Ion Simuț care observă cu justețe că în **Arta răbdării**, livrescul «îl resimte dramatic în zona angajării existențiale a poeziei». Poemul *Nici o concluzie* anticipă această stare de ‘dramatis personae’, această scindare pe care ființa și-o asumă între poezie și livresc, între existență și cunoaștere. Tematica morții gravitează în jurul nucleului liric, fie că dă târcoale ființei, fie că e «atoprezentă» ori se insinuează pe «fondul sonor (...) de-afară». Motivul nebuniei, al alienării e invocat în primul poem selectat din **Insomnii lângă munți** (1989). *Steaua craniană* e o metaforă a noii

căutări, a noii etape, pentru ca într-un alt poem, poetul să aibă intuiția concretă a morții. Nici prezența iubitei nu schimbă peisajul: «Afară se aud doar lunile căzând de-a dura din cer». Ea intră «aproape prăbușită» în orizontul minuțios pregătit al poemului. Strigătul ei și senzația poetului cu «mâna prinsă în capcană» adâncește zbuciumul, declanșează neliniștea, perpetuează insomniile. Cu toate acestea el se simte atras în vârtejul altor «mistere care liniștesc». Unul din ele e și chemarea stranie: «Vino și tu să aruncăm o cheie albă în râu». Bucățile de *Scurtă proză* din **Arta răbdării** (1998) exprimă cel mai bine acest interval. Ele curg limpede, au transparență și greutate, au gravitate și profunzime. E un lirism detașat, fortificat, dar deconstruit, în special în textele mai ermetice. Întâlnim chiar parafraze și citate sau false citate (din Eminescu) având o rezonanță parodică și sentimentală. Ființa trece printr-o criză, a morții perpetue, ridiculizată dintr-un unghi proaspăt, antilivresc: «Nimeni să nu intre: mor tot timpul/ Puțină discreție, ce dumnezeu !/ Ce să se vadă, ce-i de văzut în olimpul/ acesta de minereu ?/ Stați afară, așteptați, și-așa-s destule/ aici: singurătatea-i o-nghesuală -/ între prima verba și ultima thule/ cineva a întins ritualic o obială.» ‘Noul sezon elegiac’ conceput de poet cuprinde, pe lângă dezolare și fatalitate, apăsarea constantă a *mainimicului*. **Tratatul de oboseală** (1999) este alcătuit dintr-un calendar subiectiv al trecerii. Poemele alternează cu file dintr-un jurnal personal. Sentimentul trecerii și al vanității este exprimat prin conceptul de oboseală pe care îl afișează cu un aer blazat și indiferent. Alienarea ia forme ciudate: „Am în cap un teanc de coli albe și galbene și le visez”; „Ce am trăit? Când? O uitare devenită carne/ grea și obosită”. Îndoiala, golul, vidul devin forme ale unei oboseli creatoare. E pusă la îndoială până și capacitatea de a se înduioșa, «de viteza morții noastre comune.» Etalând un inventar sărac al întâmplărilor și lucrurilor ce se repetă absurd, poetul deplânge proliferarea nemișcării, sufocarea sălbăticiei, stingerea cruzimii și a simțirii atroce care făceau posibil spectacolul ființei. Tocirea spiritului, sărăcirea imaginației, sentimentul nimicniciei, al inutilității ia forme dramatic-interogative. Tonul duios-elegiac al *Duminicii de ianuarie* se răsfrânge asupra crizei prin care trece ființa în pragul senectuții: „Ehei nu mai înveți până-i lume să vorbești/ după patruzeci de ani nu te mai duci în povești/ poți lăcrima suspina smiorcăi strânge dinții/ gata te uiți te-ai uitat te uită și cerșetorii și prinții” Compătimirea micilor vietăți, a unei cățelușe triste și obosite, bunăoară, ia forme paradoxale, după cum spectacolul prăbușirii casei cu pereții crăpați ia forme absurde. Registrul absurd se amplifică și în poemul următor («Artur e mort și cântă la cele mai bune/ plane de dincolo») pentru ca apoi să cedeze locul îngrijorării, sfâșierii și chiar smintelii. Alienarea ființei determină răsucirea discursului și, vrând să-și camufleze tristețea, poetul practică vorbirea pe dos, la limitele inteligibilului: «Nici eu, dragă domnule Vincent, n-am dificultăți/ cu exprimarea *singurătății, tristeții și absurdului*/ Mai ales vineri seara când scribul a fugit în lume/ și uit tot ce n-am vrut să uit/ sau tot ce-am vrut să nu uit». *Tratatul de oboseală* inventariază situații limită, întâmplări absurde, închipuiri grotești, gesturi disperate între care există o osmoză perfectă și față de

care ființa are o atitudine când conciliantă, când provocatoare și bufonă. Dincolo de cele câteva lucruri în care crede («Inspirația. Frumusețea. Misterul. Și Altele.»), poetul manifestă «o mare încredere/ în arta cu care se strică toate în jur». Poate că din această secăuire a ființei, din această biciuire și asaltarea a ei se naște un subtil elogiu al trecerii. Un elogiu al îmbătrânirii și al oboselii care – în final – ia forme sălbătice, de o crudă expresivitate: „Puține se schimbă într-adevăr: cele/ mai multe dispar încet/ Nu înainte de-a-și arăta chipul îmbătrânit// Încheieri: lumini gelatinoase și locuri/ pe unde n-o să mai fii –/ un bocet urcând cu cerneluri/ pentru a strica filigranul/ clipa când scrisa devine ilizibilă// Și nu fășăitul de mătase al despicării/ ci ruperea meschină și atroce/ a substanței vii». Demonul deconstrucției a pus stăpânire pe spiritul creator. În **Interioarele nebune** (2002), poetul ia startul într-o competiție și mai gravă cu sine însuși. Ciclul începe cu versul fatalist, „Deja nu mai are nici un sens”, pentru ca în poemul următor, *Amintiri letale* să observăm cum ironia duioasă face casă bună cu gândul morții. În aceste condiții viața e trăită „de la o propoziție la alta”, iar morții săi, ai poetului, „cântă în continuare unplugged și în pauze spun glumițe”. Reacția asistentei, „noi aplaudăm și râdem” stârnește fiorul nebuliei pe care acest ciclu îl provoacă și îl ilustrează. Poate că nici un poet al generației sale nu a reușit să evedențieze cu atâta spor și să exploreze cu atâta interes filonul oboselii, ‘strategiile însingurării’ și ‘interioarele nebune’ ca acest Ioan Moldovan, răbdător și insurgent, calm și provocator, înțelept și convingător. Atât de convingător încât poate stârni în același poem, în același vers, sentimente contrare, cu aerul cel mai firesc, de prestidigitator al verbului. În urzeala tare a scrisului său lamentația și ironia, resemnarea și pofta de viață conviețuiesc într-o dialectică fraternală.

CĂRȚI PUBLICATE:

Exerciții de transparentă, Editura Cartea Românească, 1983;

Insomniile lângă munți, Editura Cartea Românească, 1989;

Arta răbdării, Editura Dacia, Cluj, 1993;

Avantajele insomniei, antologie de autor (Editura Helicon, Timișoara), premiul revistei „UNU” Oradea; în 1999,

Tratat de oboseală, Editura Clusium, Cluj, 1999;

O uitare de texte, antologie de autor cu o secțiune de șapte *Inedite* (Editura Axa, Botoșani, colecția „La steaua – poeți optzeciști”, 1999);

Interioarele nebune, Editura Dacia, Cluj, 2002;

Celălalt pește, poezie, Editura „Paralela 45”, Pitești, 2005;

Însemnări primitive, poezie, Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2005;

Mainimicul, [poeme], Editura Cartea Românească, 2010;

Timpuri crimordiale, [poezie], Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014.

ÎN ANTOLOGII: Este prezent (în traducerea lui Christian W. Schenk) în antologia **Streifflicht.Eine Auswahl zeitgenössischer Rumänischer Lyrik** (Dionysos Verlag, Kastellaum, Germania, 1994); în **Romanian Poets of the’80**

and ’90s (antologatori Andrei Bodi, Romulus Bucur și Georgeta Moarcăs, Editura „Paralela 45”, Pitești, 1999); în **Vise într-o liniște sumeriană**, Cartea Festivalului de Poezie – Oradea, 1999, antologie de poezie multilingvă; în **Poésie roumaine d’aujourd’hui – anthologie préparée et dirigée par Jacques Lovichi et Jean-Max Tixier** (traducerea Hélène Lenz), 2000; în **7 romanian and 7 british poets of today**, selecție și traducere de Romulus Bucur, Colecția revistei Arca în colaborare cu British Council, Arad, 2000; în **Wurzeln im Licht/ Rădăcini în lumină**, Antologie de poezie românească, Editura „Solstițiu”, Satu Mare, 2006, în **Poeți români de azi/ Poètes roumains d’aujourd’hui**, Bistrița-Paris, 2007; în **Cartea Maratonului de Poezie – Sibiu 2007**; în antologia de poeți români contemporani traduși în limba maghiară **Egy zacsko cseresznye – Kortas roman kultok**, trad. Balazs F. Attila, Editura AB-ART, Bratislava, Slovacia; în Antologia alcătuită de Constantin Abăluță **Mi-ar trebui un șir de ani/ It Might Take Me Years**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009; în alte două antologii româno-maghiare și într-o antologie de poeți români traduși în albaneză; în reviste literare maghiare.

REFERINȚE CRITICE:

– în reviste: Constanța Buzea, în „Amfiteatru”, nr. 1, 1981; Al. Cistelean, în „Familia”, nr. 8, 1981; I. Cristofor, în „Steaua”, nr. 4, 1981; Daniel Dimitriu, în „Scînteia tineretului”, 16 mai 1981; Dinu Flămând, în „Viața studentească”, nr.5, 1981; I. Milea, în „Echinocțiu”, nr. 1-2-3, 1981; Fl. Mugur, în „Steaua”, nr. 8, 1981; Gh. Perian, în „Vatra”, nr. 7, 1981; Radu Săplăcan, în „Tribuna”, nr. 20, 1981; R.G.Țeposu, în „Echinocțiu”, nr. 4-5, 1981; L. Ulici, în „România literară”, nr.4, 1981; Al. Cistelean, în „Familia”, nr.7, 1984; Ramona Fotiade, în „Viața studentească”, nr.40, 1984; M. Lazăr, în „Astra”, nr. 10, 1984; D.C. Mihăilescu, în „Transilvania”, nr. 7, 1984; Grete Tartler, în „Steaua”, nr.5, 1984; Gellu Dorian, în „Caiete botoșănene”, nr. 11, 1985; Gh. Perian, în „Vatra”, nr.1, 1985; Cristian Livescu, în „Familia”, nr. 8, 1985; C. Sorescu, în „S.L.A.S.T.”, nr.22, 1986; Miron Blaga, în „Crișana liberă”, nr.42, 1990; Al. Cistelean, în „Vatra”, nr.2, 1990; Vasile Petre Fati, în „Viața românească”, nr.2, 1990; Gh. Grigurcu, în „Dreptatea”, nr. 13 mai, 1990; Mircea Mihăieș, în „Orizont”, nr.5, 1990; Ioan Milea, în „Tribuna”, nr. 13, 1990; Virgil Podoabă, în „Familia”, nr. 3, 1990; Eugen Simion, în „România literară”, nr. 1, 1990; Ștefan Borbély, în „Apostrof”, nr.8-9, 1994; Gh. Grigurcu, în „Contemporanul”, nr. 9, 1994; I. Mureșan, în „Tribuna”, nr. 49, 1994; N. Oprea, în „Calende”, nr. 4-5, 1994; A. Popescu, în „Steaua”, nr. 10, 1994; Gh. Grigurcu, în „România literară”, nr. 8, 1998; A. Pantea, în „Discobolul”, nr.8, 1998; Romulus Bucur, în „Arca” nr. 10-11-12, 1999; Al. Cistelean, în „Cuvîntul”, nr. 6, 1999; Augustin Cozmuța, în „Archeus”, nr. 3-4, 1999; C. Cubleşan, în „Cetatea culturală”, nr. 11, 1999; M. Mincu, în „Contemporanul”, nr. 42, 1999; Andrei Bodi, în „Observator cultural”, nr. 4, 2000; Gh. Grigurcu, în „România literară”, nr. 40, 2000; Aurel Pantea, în „Discobolul”, nr. 30-31, 2000; Al. Pintescu, în „Poesis”, nr.3-4,

2000; Lucian Scurtu, în „Vest”, nr. 491, 2000; Alexandru Sfârlea, în „Al cincilea anotimp”, nr. 2, 2000; Florin Șipoș, în „Jurnal bihorean”, nr.1863, 2000; Alexandru Vakulovski, în „Apostrof”, nr.6, 2000; Ion Arieșeanu, în „Orizont”, nr. 6, 2001; Vlad Sorianu, în „Ateneu”, nr.5, 2001; Mihai Vakulovski, în „Apostrof”, nr.2, 2001; Miron Blaga, în „Al cincilea anotimp”, nr. II-III, 2002; Andrei Bodiu, în „Observator cultural”, nr. 122, 2002; Dumitru Chirilă, în „Realitatea bihoreană”, nr.21 martie, 2002; Rodica Mureșan, în „Bucovina literară”, nr.11-12, 2002; Irina Petraș, în „Apostrof”, nr. 7-8, 2002; Alexandru Seres, în „Jurnal bihorean”, 06.07.2002; Mihai Vakulovski, în „Contrafort”, nr. 6, 2002; Mircea A. Diaconu, în „Ziua literară”, nr. 35, 2003; Gh. Grigurcu, în „România literară”, nr.31, 2003; Alexandru Matei, în „Ziua literară”, nr. 10.03.2003; Lucian Scurtu, în „Familia”, nr. 9, 2005; Ioan Nistor, în „Discobolul”, nr.103-104-105 (iul.-aug.-sept.). 2006; Iulian Boldea, în „Orizont”, nr. 2, 2003; Mircea Bîrsilă, în „Argeș”, nr.5, mai, 2009.

– în volume: Grete Tartler, **Melopoetica**, 1984; Radu G. Țeposu, **Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă**, 1994; Ion Simuț, **Critica de tranziție**, 1996; Gh. Perian, **Scriitori români postmoderni**, 1996; Ion Pop, **Pagini transparente**, 1997; Mircea A. Diaconu, **Fețele poeziei**, 1999; Romulus Bucur, **Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90**, Editura Paralela 45, Pitești, 2000; Gh. Grigurcu, **Poezie română contemporană**, vol. II, 2000; **Dicționarul Scriitorilor Români**, vol. III, (M-Q), Editura Albatros, București, 2001; **Dicționarul Esențial al Scriitorilor Români**, Editura Albatros, București, 2002; Nicolae Oprea, **Literatura „Echinoxului”**, partea întâi, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003; Aurel Pantea, **Simpatii critice**, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004; Dumitru Chioaru, **Developări în perspectivă**, Editura Cartea Românească, București, 2004; Augustin Cozmuța, **Punct critic**, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2004; Gheorghe Mocuța, **Sistemul modei optzeciste**. Primul val, Redacția Publicațiilor pentru Străinătate, București, 2004; Al. Cistelean, **Top ten; Dicționarul general al literaturii române**, Editura Academiei, 2006; **Dicționarul biografic al scriitorilor români**, Editura Paralela 45, Pitești, 2006; George Vulturescu, **Cronicar la Frontiera Poesis**, Editura Princeps Edit, Iași, 2006; Iulian Boldea, **Poeți români postmoderni**, colecția Sinteză, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006; Vasile Spiridon, **Apărarea și ilustrarea poeziei**, Editura Timpul, Iași, 2009;

– Interviuri date: în Emanoil Toma, **Oamenii cuștaif. Dialoguri neconvenționale**, Editura Printeuuro, Ploiești, 2006; Dimitrie Bălan, **Oamenii cetății și nopțile lor albe**, Editura Arca, Oradea, 2006; în rev. „Argeș”, interviu luat de Dumitru Augustin Doman;

APRECIERI CRITICE:

„Tocmai această *notare a stării de fapt* și echivalarea ei cu *mainimicul* individualizează «noul sezon elegiac» al poeziei lui Ioan Moldovan: insignifiantul, precarul, derizoriul devin dominante pentru prima oară în scrisul poetului, expresie

a radicalizării viziunii sale, a refuzului iluzionării. Este, în fond, și o profundă criză a «livrescului», refugiul cultural pare a nu mai putea salva nimic.” (Ion Pop)

„Arsă și călcată-n picioare, prefăcută-n cenușă pe «câmpul cu fluierături dezamăgite», servită cu aplomb la «praznicul infernal», poezia regenerează, crește ca o iarbă pe un teren ce părea pentru totdeauna sterp. Senzația declinului apare învinsă de cea a plinului expresiv. Marcat de o intensitate aparent dezabuzată și de un cinism suav, Ioan Moldovan e neîndoios unul dintre cei mai importanți poeți ai bogatei serii lirice optzeciste.” (Gheorghe Grigurcu)

„De sub aceste texte lehamesite și la capătul unei biografii angajate în metafora decrepitudinii apare, aproape riguros, semnul unui sacrificiu. Între vechile sale *exerciții de transparență* și actualul tratat de agonie, chiar dacă substanța vitală e declinantă, asociindu-și în această pantă, ca agent agravant, și maliția scripturală, există o linie de perseverență care promovează idealitatea lumii în contrast suav cu delabrarea ei.” (Al. Cistelean)

„Discursul său e de la început bine pornit în *propria-i direcție*, fără a se alinia unor căutări colective (...) Ioan Moldovan scrie cu gravitatea lucidă a celui care se consideră mai degrabă continuatorul ultimului Montale decât al lui Radu Stanca sau Doinaș. El asimilează o ereditate mitteluropiană față de care se simte cu adevărat responsabil: discursul său se străduiește să se integreze într-un *background* poetic ce exclude marginalizarea și provincialismul”. (Marin Mincu)

„Și în poemele lui Ioan Moldovan iese la limbaj o făptură stranie, impersonală, liniștită, cu liniștea artificială a constructelor, desubiectivizată cu totul, silabisind plictisul: automatul. Acesta umblă, vede și aude realul. Chiar această făptură e product tenace al oboselii. Pentru ea, lumea se construiește în abandonul sumar al percepțiilor și senzațiilor prinse într-o scriitură atinsă ea însăși de o infatigabilă oboseală. Într-un plictis robace, oxidant și eliminator al oricărei zăriști insolite, pradă repetițiilor, energia de enunțare lirică pare o pură și fantasmatică exalație a unei platitudini care, astfel, își inventează o conștiință de sine.” (Aurel Pantea)

„Spre deosebire de poemele Marianeii Marin sau ale lui Ion Mureșan, autori cu care Ioan Moldovan se înrudește, poetul nu se lamentează, nu riscă să devină patetic. Patetismul său e sugrumat de o luciditate tiranică. Aceasta nu diminuează însă nimic din tensiunea poemelor, poate chiar dimpotrivă. Din ce se naște intensă stare de oboseală existențială? În primul rând din suprapunerea mecanicii existenței cotidiene pe sentimentul morții.” (Andrei Bodiu)

„Rupându-se tot mai vizibil din generația '80, Ioan Moldovan a renunțat, treptat, la jocurile de artificii ale limbajului, la sărbătoarea euforică a textului poetic. A devenit un poet care place, nu unul care încântă ci unul, mult mai important, pe care-l poți crede pe cuvânt. De aceea, nu poți vorbi de o evoluție, ci de o rafinare: cu cât poemul e mai direct, mai terestru chiar, cu atât e mai filigranat. Poemele lui Ioan Moldovan sunt ca desenele subtile care dau autenticitate bancnotelor. Imitate, simți imediat falsul.” (Miron Beteg)

„Treptat însă, spiritul acesta fascinat de melancolie accede la o schimbare tot mai radicală în direcția unei umanizări atât la nivelul discursului, cumva mai deschis detaliilor – poetul scrie acum *scurte proze* – cât și la nivelul implicării. Cerneala – motiv recurent al începutului și neabandonat niciodată – își asociază cenușa, pentru a da fervoare unui *nou sezon elegiac*.” (Mircea A. Diaconu)

„Elementul ordonator – mai mult sau mai puțin vizibil – al lumii lui Ioan Moldovan se află într-o autentică stare de melancolie, ce predispune, în termenii poeziei moderne, desigur, fie la visare, fie la îngândurări generate de percepția destrămării timpului.(...) În aceeași notă – amintită mai sus – a melancoliei bruiate de paraziții ironiei blânde sau ai autoironiei sunt realizate și textele „dotate” cu podoabele clasice ale rimei și ritmului. Poate că a venit, așa cum era de așteptat, și vremea poeziei lui Ioan Moldovan, unul dintre întemeietorii optzecismului, în sensul larg al termenului, și, totodată, unul dintre poeții de seamă ai prezentului. Cei care nu l-au citit nici nu știu ce au pierdut.” (Mircea Bârsilă)

N

NEGRILĂ, IULIAN

Poet și istoric literar, profesor universitar (n. 19 noiembrie 1936, comuna Albești (azi Cungrea), satul Spătaru, județul Olt), Semnează și cu pseudonimul I. Cungreanu. *Părinții*: tatăl, Nicolae, factor poștal și Alexandrina (n. Lică). Studii: Școala primară în satul natal, gimnaziul în comuna Cungrea, iar liceul la Râmnicu Vâlcea. Absolvent al Facultății de Filologie din Timișoara. Doctor în filologie, la Universitatea din București. *Activitatea*: la început, profesor în învățământul preuniversitar, director de școală, inspector școlar, apoi profesor universitar (2000) și decan (2005) al Colegiului Universitar Pedagogic al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. *Debut publicistic* în 1964 în ziarul „Flacăra Roșie” din Arad, iar debutul poetic în 1972, în revista „Tribuna”, cu poezia *Închipuiri*. Colaborări la reviste: „Amurg sentimental”, „Arca”, „Aradul cultural”, „Contemporanul”, „Familia”, „Jurnalul literar”, „Limba și literatura română”, „Orizont”, „Paradox”, „Ramuri”, „România literară”, „Steaua”, „Școala vremii”, „Tribuna”, „Vatra” etc. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din 1993, al Societății de Științe Filologice din România, Filiala Arad și al Asociației Ziariștilor Români. A primit Premiul de debut al tineretului, în 1979 și premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Arad în 2000. Este membru al Uniunii Scriitorilor din 1993 și este secretar al Societății de Științe Filologice din România, Filiala Arad și membru al Asociației Ziariștilor Români.

CĂRȚI PUBLICATE:

Păuliș '944. Poem antirăzboinic, 1981;

Ora plecării (versuri), 1982;

Scriitori tribuniști din perioada arădeană (istorie literară), 1983;

Revoluția europeană de la 1948 reflectată în presa arădeană (documente din istoria patriei), 1985;

Însemnări despre scriitori (istorie literară), 1987;

- Ziarul Românul și Marea Unire** (documente din istoria patriei), 1988;
Însemnele natale (versuri), 1989;
Dor albastru (versuri), 1991;
Presa literară românească arădeană și Marea Unire (istorie literară), 1993;
Viorile luminii (versuri), 1993;
Poezii, 1994;
Scriitori români din perioada 1918-1944 [curs universitar]; **Scriitori români din perioada 1918-1944** (curs universitar);
Privighetorile timpului [versuri], 1995;
Literatura pentru copii [curs universitar], 1996;
Legende despre Hristos de Augusta Rubenescu, Ediție îngrijită și prefațată de Iulian Negrilă, Editura Multimedia, 1996; **Istoria presei** (curs universitar), 1997;
Dicționarul scriitorilor arădeni de azi, Arad, Editura Mirador, 1997;
Scriitori români în corespondență I [istorie literară], Arad, Editura Multimedia Internațional, 1997;
Tudor Arghezi – teme poetice [istorie literară], Arad, Editura Multimedia Internațional, 1998;
Literatura română contemporană [istorie literară], Arad, Editura Multimedia Internațional, 1998;
Presa literară românească arădeană (1869-1944) [istorie literară], Arad, Editura Multimedia Internațional, 1999;
Regină-n cumpăna de noapte [versuri], București, Editura Amurg sentimental, 1999,
Versuri, Arad, Editura Multimedia Internațional, 2001; **Scriitori români în actualitate** [istorie literară], [istorie literară], Arad, Editura Multimedia Internațional, 2003;
Pedagogia textului literar [microeseuri], Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2004; **Gramatica limbii române**, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2005;
Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici [istorie literară], Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2006;
Două destine, [versuri], Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2007;
Dicționarul scriitorilor arădeni, sec. XIX-XX, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2009 (coordonator).

REFERINȚE CRITICE:

În volume: **DBLR s.v., DSA s.v.**, Constantin Toni Dârțu, **Personalități române și faptele lor, 1950-2000**, Iași, Editura Pan Europe, 2002, p. 177-184, Bujor Buda, **Five o'clock la radio Arad**, Arad, Editura Mirador, 2001, p. 239-250.

APRECIERI CRITICE:

„Iulian Negrilă este un poet adevărat. Versurile sale sunt de factură tradițională, de o frumusețe și muzicalitate aparte, încât nu li se pot găsi filiații nici cu predecesorii, nici cu ce se publică în zilele noastre; ele îi aparțin în exclusivitate și, de aceea,

originalitatea, atât ideatică, cât și în ce privește realizarea artistică, este caracteristica lor fundamentală.” (Al. Piru, *Iulian Negrilă*, în „Curierul Aradului”, nr. 14/1994, p. II)

„Iulian Negrilă, poet cu vocație romantică, adună în tăcerile gândului senzația naturii, ritmul anotimpurilor într-un vers armonios și lent, vibrații interioare discrete ale sfiosului colindător la poarta slovei, spre zarea poeziei.” (Eugen Todoran, *Iulian Negrilă*, în „Orizont”, nr. 52/1983, p. 10)

„Iulian Negrilă aduce prin poezia sa, afirmată deja prin câteva volume, o caldă vibrație a sensibilității, capabilă să dea sunet nou cuvintelor încărcate de emoție. Lirismul său e discret și autentic. Dominante mi se par, în versurile lui, densitatea și culoarea, sugerate de cuvântul *căutat și lucrat*. (...)Paginile lui Iulian Negrilă poartă pecetea talentului și a muncii pasionate „pentru creșterea limbii românești”, prin dăltuirea inspirată a versului, în densitatea frazei poetice, în culoarea sugestivă sugerată de sintagmele fericite găsite. (...)Iulian Negrilă va aduce încă multe dovezi ale talentului său autentic, prin rafinarea verbului despre care vorbesc paginile sale tipărite până acum.” (Gh. Bulgăr, *Iulian Negrilă*, în „Orizont”, nr. 13/1985, p. 10)

„Un poet care își devoră singurătatea. Astfel ar putea fi definit Iulian Negrilă. Un poet pentru care lucrurile din afară există și ele sunt, totdeauna, surse de lumină și, deci, de poezie. El încearcă, uneori, și asocieri mai insolite, însă ne dăm numai de cârmă seama că spiritul lui rămâne calm și nostalgic, împăcat cu lumea și invadat de culorile ei.” (Eugen Simion, *Iulian Negrilă*, în „Steaua”, nr. 3/1985)

„Poeziile lui Iulian Negrilă învederează, neîndoindu-se, o anumită frăgezime a simțirii, o viziune și o trăire poetică a lumii. (...) Iulian Negrilă ivește versuri coborând din Blaga. Asemenea benefice *infiltrații* vădesc asimilarea creatoare a unor modele. Este, aceasta, una din opțiunile cele mai fericite ale lui Iulian Negrilă.” (G. I. Tohăneanu, *Iulian Negrilă*, în „Orizont”, nr. 16/1986, p. 4-5)

Iulian Negrilă nu este numai un bun publicist și animator de cultură românească în ținutul său, ci și un poet al jubilației naturiste, al unui peisaj văzut prin ochii nostalgici ai copilăriei, un liric al tradiției și al valorilor perene din zestrea nativă a satului. Meditația sa poetică, gesturile sale acut sentimentale, cu o simplitate adâncă, poartă un fior al vechimii acelei tradiții rurale în care se mișcă poezia sa și în care se presimt zone sufletești, motive, tonuri din Goga și Șt. O. Iosif, la care sensibilitatea și structura sa lirică aderă, ducând astfel mai departe valorile statornice și convertindu-le în noi ipostaze poetice contemporane.” (Ion Arieșanu, *Iulian Negrilă*, în „Orizont”, nr. 43/1981, p. 6)

„...Istoricul literar Iulian Negrilă are suficiente resurse... descriind, printr-o meritorie documentare și o superioară organizație a materialului, unul dintre semnificativele trasee ale presei literare românești.” (Cristian Moraru, *Romanul unei reviste*, în „Luceafărul”, nr. 38/1983, p. 2)

„Lucrarea aceasta, elaborată cu destulă rigoare, cu onestitate științifică și cu multă trudă, îl onorează pe autor în strădania lui de a valorifica moștenirea culturală, de a-și lărgi aria de preocupări...” (Serafim Duicu, *Tribuna arădeană*, în „Vatra”, nr. 3/1985, p. 4)

„Pe lângă o meticuloasă și documentată prezentare a revoluției românești, privită atât prin prisma ideilor ei, cât și a personalităților conducătoare, lucrarea înfățișează și desfășurarea revoluțiilor din Ungaria, Austria, Germania, Italia, Franța, precum și din alte părți ale Europei... Prin structura și documentarea ei, noua lucrare consacrată revoluției de la 1848 aduce o nouă și amplă contribuție la cunoașterea și valorificarea marelui eveniment... fiind o dovadă a muncii și competenței profesorului Iulian Negrilă.” (Vasile Netea, *Noi documente despre revoluția pașoptistă*, în „Convorbiri literare”, nr. 3/1986, p. 7)

„Autorul își face o datorie de onoare din a extrage din presa arădeană a vremii opiniile semnificative despre mersul revoluției de la 1848 din Transilvania și din întreaga Europă. (...) Lucrarea profesorului Iulian Negrilă readuce sub proiectorul istoriei contemporane documente deosebit de semnificative ale trecutului, constituindu-se într-un luminos mesaj patriotic adresat atât contemporanilor, cât și viitorimii.” (Simion Bărbulescu, *Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană*, în „România literară”, nr. 17/1986, p. 7)

„Conținutul principal al cărții se realizează prin mărturii inedite aflate în arhive și din altele tipărite, dar prea puțin cunoscute..., cărora le adaugă considerațiile și aprecierile istorico-literare cuvenite. (...) Volumul demonstrează contribuția autorului la istoriografia literară și culturală românească.” (Ion Lungu, *Însemnări despre scriitori*, în „Transilvania”, nr. 1/1988, p. 46)

„Iulian Negrilă este un elegiac cu adânci infuzii naturiste, jubilând în fața puterii mereu renăscătoare a naturii. Poezia sa cântă iubirea, satul și imaginea duioasă a mamei, trecerea mușcătoare a timpului, iarba și izvorul, pădurea și *grâul despletit de vânt, pologul de fân și cântecul ciocârliei*. Totul într-o uniformizare dulce și învăluitoare ca liniștea campestră.” (Al. Ruja, *Un elegiac și harnic cercetător literar: Iulian Negrilă*, în „Flacăra Roșie”, nr. 11630/30 octombrie 1983, p. 2)

„Preponderent descriptiv, cu o sobră și voit neliterară derulare, poemul oferă nu puține imagini puternice, de expresivă vizualitate și atmosferă. (...) Poemul lui Iulian Negrilă are calitatea esențială de a fi găsit forța afectivă și tonalitatea propice înfierării convingătoare a războiului, cât și pe aceea de stenică afirmare a dorinței noastre funciare de pace și bunăviețuire.” (Vasile Savinescu, *Un vibrant poem antirăzboinic*, în „Cronica sătmăreană”, nr. 3739/3 decembrie 1981, p. 2)

„Lucrarea e remarcabilă prin rigurozitatea prezentării informațiilor, organizarea judicioasă a expunerii și orizontul cultural în care este integrată activitatea publicistică desfășurată de colaboratorii periodicului arădean. (...) Iulian Negrilă a ferit lucrarea de închistare în limitele istoriei unei comunități medii sau regionale, având în permanență perspectiva fenomenului cultural românesc în unitatea lui axiologică.” (Vasile Popeangă, *Scriitori tribuniști*, în „Ramuri”, nr. 2/februarie 1984, p. 5)

„Continuându-și serioasele preocupări față de tradiția literaturii, Iulian Negrilă ne atrage din nou atenția printr-o carte demnă de stimă. (...) Dincolo de trudnica studiere a arhivelor..., dincolo de punerea corectă în pagină a creației unor personalități de

seamă, Iulian Negrilă are simțul detaliului important, semnificativ. (...) Să amintim și faptul că un cercetător care-i și poet nu putea ieși în lume cu o lucrare aridă; în consecință, el aduce în discuție detalii documentare noi sau mai puțin cunoscute. (...) (Florin Bănescu, *Cercetări de istorie literară*, în „Contemporanul”, nr. 1/ianuarie 1988, p. 5)

„Iulian Negrilă practică în această carte acea specie de foileton literar bine circumscrisă în cuvântul *însemnare*. (...) *Însemnările despre scriitori* sunt oneste contribuții de istorie literară, iar autorul însuși un prieten al istoriei literare. (...) Pe baza investigației minuțioase... a putut să adauge acel *ceva inedit* care conferă paginilor sale caracterul de contribuție de istorie literară.” (...) (Ion Buzași, *Iulian Negrilă: Însemnări despre scriitori*, Editura Facla, 1987, în *Steaua*, nr. 4/aprilie 1988, p. 5)

„Invadat de melancoliei, poetul se simte adesea un însingurat. (...) Tema timpului, văzut blagian, sub semnul mării treceri, dezvăluie în Iulian Negrilă un elegiac, jelind o iubire defunctă sau, cel mai adesea, o promisiune de dragoste neîmplinită. (...) Această poezie trăiește mai ales prin imagini vizuale, dar, ca în orice artă autentică, acestea transfigurează un peisaj sufletesc.” (Elisabeta Mada, *Însemnele natale*, în „Orizont”, nr. 27/7 iulie, 1989, p. 2)

„Noul volum de versuri al poetului Iulian Negrilă... vine să confirme conștiință lirică a unui suflet sensibil. (...) Lipsit de patetism declarativ, fără ostentație, versurile curg în foșnet blând, în susur liniștitor, ca ritmul unei muzici venite de dincolo de noi, din sfere necunoscute, care te înalță și te purifică.” (...) (Georgeta Mihăilescu, *Iulian Negrilă: Însemnele natale*, în „Familia”, nr. 7/iulie 1989, p. 4)

NEUMANN, VICTOR

Istoric și filozof al culturii, profesor de istoria modernă a României și istoria modernă a Europei la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara. Născut la 28 octombrie 1953, Lugoj, județul Timiș. *Părinții*: Ana Neumann (pedagog) și Andrei Neumann (inginer chimist; economist). *Starea civilă*: căsătorit: Simona Neumann. Este **co-fondator** – împreună cu profesorul Armin Heinen de la Universitatea din Aachen – și director (din 2008) al *Școlii Doctorale Internaționale de Istorie Conceptuală „Reinhart Koselleck”* din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

Domenii de cercetare: istoria României și istoria Europei Centrale și de Sud-Est; istorie conceptuală; teoria și filozofia istoriei. Este autorul unor cărți de referință în domeniul istoriei și al teoriei istoriei; contributor cu articole și studii la numeroase reviste științifice și volume colective de prestigiu din România și din lume (SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Ungaria, Serbia, Bulgaria, Israel); comunicări științifice la importante simpozioane și congrese naționale și internaționale; keynote speaker al unor conferințe științifice internaționale. Este colaborator periodic al revistelor culturale românești „Orizont”, „Timpul”, „Observator Cultural”, „Revista 22”, „Dilema”, „Dilema Veche”, „Apostrof”, „Idei în Dialog”, „Altitudini” etc., publicând peste 500 de articole. A primit premii și distincții pentru merite deosebite în activitatea științifică, didactică și artistică. *Studii gimnaziale și liceale* la Ineu/Arad. Studii superioare la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filozofie. Licențiat (1976) în istorie și științe sociale cu o teză despre contribuția periodicelor de limbă română, maghiară și germană la afirmarea istoriografiei din Transilvania în secolul al XIX-lea. Coordonatorul tezei: prof. dr. Pompiliu Teodor. Studii doctorale la Universitatea din București, Facultatea de Istorie, finalizate (1992) cu teza intitulată *Geneza ideilor moderne în Europa Centrală și de Sud-Est (1750-1850)*, coordonator acad. Răzvan Theodorescu. Studii postdoctorale la universități și institute din București, Berlin, Bonn, Paris, Viena, Budapesta, Amsterdam-Wassenaar, Washington, D.C. sub îndrumarea lui Paul Cornea, Alexander Scheiber, Kosáry Domokos, Clemens Heller, Maurice Aymard, Reinhart Koselleck. *Activitate profesională*. Muzeograf la Muzeul Golești (1976) și la Muzeul Banatului din Timișoara (1977-1980); profesor de liceu la Timișoara (1981-1985), consilier al ministrului culturii (1990-1992); cercetător științific

principal (Institutul de Teorie Socială al Academiei Române din București (1992-1994), Institutul Intercultural din Timișoara (1994-1996); Institutul de Științe ale Educației din București (1996-1998); conferențiar (1998) și profesor (2001-) titular la Universitatea de Vest din Timișoara; Cercetător științific principal I, Institutul de Studii de Istorie și Cultură a Banatului Academia Română, Filiala Timișoara (2008-). Membru în asociații profesionale și colective de redacție. Director al Institutului Intercultural din Timișoara (1994-1996); Președinte al Societății Filarmonice Timișoara (2002-2003); Membru în Comisia de experți ARACIS pentru acreditare a studiilor de master în științe umaniste, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (din 2009); Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 2010); Membru al Grupului de Studii de Istorie Conceptuală Europeană cu sediul la Helsinki (din 2010); Membru al Academiei Germano-Române cu sediul la Mainz (din 2010); Membru al Academiei Sârbe de Științe ale Educației (din 2010). *Premii și distincții*. A primit premii și distincții pentru merite deosebite în activitatea științifică, didactică și artistică. De pildă: Premiul „A.D. Xenopol” al Academiei Române pentru volumul: *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est*, Editura Științifică, București, 1991; Ordinul Național Serviciul Credincios în gradul de Cavaler conferit de Președinția României pentru promovarea tradițiilor culturale specifice fiecărei comunități etnice, a valorilor autentice ale artei universale și pentru crearea unui spațiu de exemplară conviețuire de civilizație românească; Diplomă de Excelență pentru promovarea imaginii Timișoarei, acordată de către Primăria Timișoara, 2005; Diplomă de Excelență acordată de Universitatea de Vest din Timișoara pentru promovarea proiectelor de cercetare internațională, 4 octombrie 2010.

CĂRȚI PUBLICATE:

1. **Tentația lui Homo Europaeus. Geneza ideilor moderne în Europa Centrală și de Sud-Est**, Editura Științifică, București, 1991, 278p. ISBN 973-44-0008-8; Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura ALL, București, 1998, 240p. ISBN 973-571-212-1; Ediția a III-a revăzută, Polirom, Iași, 2006, 308 p. ISBN (10) 973-46-0347-7
2. Traducerea în limba engleză, în SUA: **The Temptation of Homo Europaeus, East European Monographs Boulder**, Colorado, Columbia University Press, New-York, 1993, Traducere de Dana Miu, 269 p. ISBN 0-88033-281-6.
3. Traducere în limba sârbă: **Iskusenja Homo Europaeusa**, Pesic i Sinovi, Beograd, 2011.
4. **Vasile Maniu – Monografie istorică**, Editura Facla, Timișoara, 1984, 210 p.
5. **Convergențe spirituale (Studii privind relațiile culturale și politice în Europa Centrală și de Est, 1750-1850)**, Editura Eminescu, 1986, 214 p.
6. **Istoria evreilor din România. Studii documentare și teoretice**, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, 290p. ISBN 973-9244-09-2

7. **Identități multiple în Europa regiunilor. Interculturalitatea Banatului/ Identités multiples dans l'Europe des régions. L'Interculturalité du Banat**, Hestia, 1997, 145 p. ISBN 973-9192-61-6

8. **Istoria evreilor din Banat. O mărturie a multi- și interculturalității Europei Oriental-Centrale**, Editura Atlas – Du Style, București, 1999, 260 p. ISBN 973-99275-4-8

9. **Ideologie și Fantasmagorie. Perspective comparative asupra gândirii politice în Europa Est-Centrală**, Editura Polirom, Iași, 2001, 224 p. ISBN 973-683-560-X

10. **Between Words and Reality: Studies on the Politics of Recognition and Changes of Regime in Romania**, Council for Research of Values and Philosophy – The Catholic University of America, Washington, D.C., 2001, 200 p. ISBN 1-56518-161-1

11. **Istorie Individuală vs. Istorie Colectivă. Prim-rabinul Ernest Neumann**, O restituire de prof.univ.dr. Victor Neumann, Editura Marineasa, Timișoara, 2002, 111p. ISBN 973-8215-79-X

12. **Neam, Popor sau Națiune? Despre Identitățile Politice Europene**, Editura Curtea Veche, București, 2003. Ediția a II-a adăugită, Editura Curtea Veche, București, 2005, 229p. ISBN 973-669-154-3

13. **Conceptually Mystified: East-Central Europe Torn Between Ethnicism and Recognition of Multiple Identities**, Enciclopedică Publishing House, Bucharest, 2004, 230 p. ISBN 973-45-0484-3

14. **The End of a History: The Jews of Banat from the Beginning to Nowadays**, The University of Bucharest Publishing House, Bucharest, 2006, 243 p. ISBN 973-737-135-6

15. **Essays on Romanian Intellectual History**, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, 227 p. ISBN 978-973-125-141-7

STUDII ÎN VOLUME COLECTIVE (SELECTIV)

1. **International Perspectives on Intercultural Education**, volum editat de Kenneth Cushner, Kent State University, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, 1998, studiul: *Intercultural Pedagogy as an alternative to Monocultural Oriented Education. The Case of Romania*, p. 170-185. ISBN 0-8058-2745-5

2. **European Studies Today**, editat de Dan Grigorescu și Nicolae Păun, Editura Fundației de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1998; studiul: *Perspectives on the European Studies in Romania: the Training of Trainers*, p. 243-247. ISBN 973-98268-6-5

3. **The History of Polical Thought in National Context**, volum editat de Dario Castiglione și Iain Hampsher-Monk, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, studiul: *National Political Cultures and Regime Changes in Eastern and Central Europe*, p. 228-247. ISBN 0-521-78234-1

4. **Europa Central y Oriental**, volum editat de Ruth Ferrero, Institut de Sciences Politiques e Sociales, Barcelona, 2002, studiul *Educacion civica y derechos humanos desde una perspectiva intercultural*.

5. **Vertreibungen europäisch erinnern? Historische Erfahrungen – Vergangenheitspolitik – Zukunftskonzeptionen**, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2003, studiul: *Erzwungene Auswanderungen. Der Fall der Deutschen aus Rumänien. Der Fall der Magyaren aus Rumänien*, p. 102-112. ISBN 3-447-04839-5

6. **Temps historique et temporalité. Autour de Reinhart Koselleck (Die historische Zeit und die Zeitlichkeit. Um Reinhart Koselleck herum)**, ediție de Yvailo Znepolski, Maison des Sciences de l'Homme, Sofia, 2003, studiul: *Le temps historique: une perspective comparative entre Braudel et Koselleck*, p. 444-460. ISBN 954-9567-13-3

7. **Umbruch im östlichen Europa. Die nationale Wende und das kollektive Gedächtnis**, ediție de Andrei Corbea-Hoisie/Rudolf Jaworski/Monika Sommer, Studien Verlag, Innsbruck, 2004, studiul *Alternative Romanian Textbooks as Sites of Memory*, p. 137-149. ISBN 3-7065-1930-5

8. **Relațiile româno-maghiare și modelul de reconciliere franco-german. A Román-magyar kapcsolatok és a francia-német megbékélési modell. Romanian-Hungarian Relations and the French-German Reconciliation**, ediție de Smaranda Enache și Salat Levente, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etno-Culturală, Cluj, 2004, studiul: *Relațiile româno-maghiare într-un moment de răscruce*, p. 307-317. ISBN 973-86239-5-2

9. **Permanences et ruptures dans l'histoire des Juifs de Roumanie**, editor Carol Iancu, Université Paul Valery, Montpellier, 2004, studiul: *Les Juifs du Banat à la fin du XIXe siècle et au debut du XX-e siècle*, p. 127-139. ISBN 2-84269-510-0

10. **Revoluția Română din Decembrie 1989. Istorie și Memorie**, volum coordonat de Bogdan Murgescu, Editura Polirom, 2007, studiul *Timișoara în memoria colectivă contemporană. Perspective fragmentare*, p. 21-45. ISBN 978-973-46-0695-5

11. **Le Banat: Un Eldorado aux confins**, textes reunis par Adriana Babeți, coordination éditoriale Cécile Kovács házy, revue Cultures d'Europe Centrale, Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes, Université de Paris-Sorbonne, 2007, studiul: *Plurilinguisme et interculturalité aujourd'hui*, p. 65-73. ISBN 978-2-917374-00-9.

REFERINȚE CRITICE:

Dr. ȘTEFAN LEMNY (Biblioteca Națională François Mitterand, Paris), din recenzia la cartea lui Victor Neumann, **Convergențe spirituale**, Editura Eminescu, București, 1986, Ateneu, nr.12, 1987, p.14: „Timișoreanul Victor Neumann supune atenției aceeași zonă, dar din altă perspectivă, cu intenția de a fixa locul spațiului bănățean în contextul cultural național și, mai ales, central și sud-est european. În centrul atenției a stat epoca Luminilor, dar și vârsta romantismului, acoperind răstimpul de la mijlocul veacului al XVIII-lea până la jumătatea secolului următor... Intenția merită apreciată dintru început fiindcă reprezintă o îndrăzneță și justificată

abordare a fenomenelor culturale regionale din perspectiva unui circuit mai larg, național și universal, depășind considerabil anchetele de factură «locală» ce se mulțumesc să «inventarizeze» realizările într-o zonă sau alta. Importanța și interesul studiilor lui Victor Neumann rezultă așadar nu atât din evaluarea de natură pozitivistă a emergenței culturale din Banat din perioada iluminismului și, apoi, a romantismului, cât din talentul autorului de a detașa convergențele cu direcțiile spirituale dintr-o arie mai largă”.

Dr. JAMES P. NIESSEN (Rutgers University) în *Libraries & Culture*, Texas University Press, nr.41.3, 2006, nota 15, p. 327: „The national pride invested in these three collections (Teleki, Bathyány and Brukenthal) ... could not obscure the fact that they were, as Victor Neumann has put it..., «cultural channels» that facilitated complex encounters among geographically or culturally distant peoples and intellectual schools. The collections, and their readers, were extremely varied”.

Prof. univ. dr. MARCEL CORNIS-POPE (eseist, istoric literar, Virginia Commonwealth University), JOHN NEUBAUER (University of Amsterdam), în *Towards a History of the Literary Cultures in East-Central Europe: Theoretical Reflections. Occasional Papers. American Council of Learned Society*, nr.52, 2002: „Beginning in the eighteenth century, this region (Banat) inhabited by Romanians, Serbs, Germans, Hungarians, Jews, Slovaks, Turks, and Armenians, developed a genuine «transethnic» East European civilization (see Neumann, *Identités multiples dans l'Europe des Régions. L'Interculturalité du Banat*). As the great «turning plate» between Vienna and Constantinople, the Banat area redefined Europe itself as an intercrossing of multiple traditions, rather than a homogeneous cultural space. As Victor Neumann puts it, «If not entirely a Mitteleuropa, [the Banat was] in any case a Kleineuropa, synthesizing the civilizations of the East and West» (The Temptation of homo europaeus)”.

Prof.univ.dr. BOGDAN MURGESCU (Universitatea din București), în „Dilemateca”, nr.14, iulie 2007, p. 32: „Cartea lui Victor Neumann (**Tentația lui homo europaeus**) poate fi citită însă și ca o reflectare a frământărilor unui grup intelectual cu vocație cosmopolită, afectat de izolaționismul și de reacționarismul ultimului deceniu al „epocii Ceaușescu”, care a încercat să-și clădească un univers al normalității în lumea cărților și ideilor și care, atunci când opreliștile au fost ridicate prin Revoluție, a încercat să-și afirme identitatea europeană într-un mod nuanțat și echilibrat. Demersul său este dominat de aderența la ideile Luminilor, de refuzul încrâncenărilor naționale și religioase, de opțiunea pentru laicism și pentru un triptic de idei-forță menite să-i apropie pe oameni: apropiere-cunoaștere-comunicare. În mod evident, Victor Neumann empatizează cu intelectualii modernității timpurii, cu felul cum ei au încercat să-și cultive vocația cărturărească și europenitatea în condiții deloc favorizante”.

Prof.univ.dr. EDUARD PAMFIL (Universitatea de Medicină din Timișoara), din recenzia pe marginea cărții lui Victor Neumann, **Vasile Maniu. Monografie istorică**, Editura Facla, Timișoara, 1984, revista „Ramuri”, nr.1, 1985, p.11: „Victor

Neumann este toată vremea compère-ul unui film pe care pe care-l derulează cu o mână sigură și abilă, reunind personaje de epocă, ordonând planuri, preferând și schimbând diferite unghiuri de lumină...și mai ales nepierzând niciodată din vedere că autenticitatea și natura funciară a evenimentului și substanței istorice nu poate fi decât axiologică (restul e caduc)”.

Acad. ALEXANDRU ZUB (Membru al Uniunii Scriitorilor, Președinte al Secției de Istorie a Academiei Române), din recenzia la cartea lui Victor Neumann, **Convergențe spirituale**, Editura Eminescu, București, 1986, revista *Familia*, nr.4, 1987, p.4-5:... pornind de la nevoia de cunoaștere mai adâncă a provinciei natale, Banatul, în legătură în legătură cu care a publicat deja numeroase contribuții revuistice, el (Victor Neumann) a ajuns la formula integrării acestei provincii într-un context mai larg, central și sud-est european, ideea de confluență spirituală impunându-i-se ca una dintre cele mai fertile pentru istoria zonei în cauză... Ideile emise aici sunt raportate eseistic la reperele apusene din aceeași perioadă, repere identificate cu precizie, dar și cu interes pentru inerentul coeficient de ajustare locală. Nu e vorba de o translație pură și simplă a ideilor, ci de asimilarea lor, ceea ce presupune adaptabilitate la exigențele locului.... Paralela întreprinsă de autor între scrieri istorice din puncte diferite ale zonei e demnă de interes și ar putea fi extinsă util, căci identifică trasee ideatice, postulate naționale, obsesii colective. Istoria se împletește inextricabil cu istoriografia în demonstrația propusă de autor, care trasează cele două domenii ca pe o realitate unică. Urmărind, în altă articulație a volumului, pentru aceeași epocă, mijloacele de cunoaștere și de apropiere între popoarele din regiune, el relevă multiple interferențe, aspecte de viață spirituală unitară (unitate în diversitate!), elemente de sinteză în spațiul culturii... Este meritul lui Victor Neumann de a fi schițat, cu economie de mijloace, o problematică dintre cele mai interesante, la a cărei aprofundare e chemat să participe el însuși în viitor”.

Prof.univ.dr. MIRCEAMUTHU (istoric literar, Prof. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca), în cartea **Cântecul lui Leonardo**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, p. 58-62, p. 59: „... trebuie specificat faptul că radiografierea lui homo europaeus în orizont sud-estic se fundamentează pe examenul geografiei și istoriei culturale și mai puțin pe acela al mentalităților. Or, în acest sens, desenul este precis, și restituția convingătoare, de ar fi să amintesc funcția de intermediar a lui Erasmus sau pe aceea a lui Galilei între spiritul medieval și acela modern; convergențele iluminismului în zonă (Gheorghe Șincai, I Raić, Șt. Stratimirović, Paisie Hilendarski); influența modelului Herder asupra istoricului din centrul și sud-estul continentului; mișcarea cărții în mediile aulice din Transilvania, Banat, Ungaria și Serbia; reflexele Reformei și ale Contrareformei în ideologia (nu numai culturală) din Transilvania; validarea „coridoarelor culturale” din unghiul translației de la homo religiosus la homo europaeus; importanța iudaismului, adevărat pol aglutinator în această zonă, consideră Neumann, care „alături de elenism era și este cea mai percutantă forță de civilizație a unui popor împărțiat între alte popoare”.

Prof.univ.dr. PAUL CORNEA (istoric literar, Universitatea din București), în nota introductivă la cartea Victor Neumann, **Istoria evreilor din România. Studii documentare și teoretice**, Editura Amarcord, Timișoara, 1996: „Dl. Neumann e, în același timp, un pasionat descoperitor de izvoare inedite, în stare să îmbogățească substanțial sursele documentare disponibile și un spirit sintetic, apt să organizeze în mari întreguri semnificative materia dispersată și dispersată a cunoașterii. Volumul valorifică, pe de-o parte, îndelungate și anevoioase cercetări în arhivele austriece, maghiare și române, întreprinse la Budapesta, Viena, București, Alba-Iulia, Târgu-Mureș, Oradea etc. Pe de altă parte, autorul prelucrează critic și scrupulos întreaga bibliografie consacrată problemei în țara noastră și-n spațiul Europei Centrale. Rezultatul e de certă relevanță: în numeroase puncte dl. Neumann umple vidul informativ, în altele, D-sa revizuieste opiniile tradiționale și fixează convingător reperele unor interpretări de largă amplitudine”.

Dr. LIVIU VÂNĂU (George Fox University) în „Religion in Eastern Europe”, Princeton Theological Seminary, Volum XVI, 6, Octombrie 1996: „There are voices, like that of Victor Neumann, suggesting that the intercultural education is an alternative to the East European nationalism, and one of the few educational means able to prevent the nationalisms. Among the coordinates of this type of education, Neumann speaks about «creating intellectual premises which will transcend the so-called specificities»”.

Acad. FLORIN CONSTANTINIU (istoric), notă despre cartea lui Victor Neumann, **Tentația lui homo europaeus**, ediția a II-a, Editura All, 1997, în ziarul „Național”: „Această triadă: apropiere-cunoaștere-comunicare este fundamentală pentru evoluția societății românești de astăzi și pentru regenerarea pe o bază sănătoasă a relațiilor României cu vecinii și cu alte state. Dacă vrem să ne eliberăm din reflexele tribalismului, ale îngustimii naționale, ale exclusivismului etnic, trebuie să încurajăm apropierea, cunoașterea și comunicarea cu cei de altă părere, cu cei de altă credință, cu cei de alt neam decât noi. Dacă vrem să fim europeni, nu geografic (oricum suntem), ci și spiritual, atunci lectura cărții dlui Victor Neumann ne pune în contact cu o experiență, e drept îndepărtată în timp, dar plină de sugestii fecunde pentru noi, cei de astăzi”.

Dr. Adrian MARINO (Istoric literar, Uniunea Scriitorilor), în revista „Cuvântul”, nr.8, 1998, despre cartea Victor Neumann, **Tentația lui homo europaeus**: „«Tentațiile» sale definesc un concept esențial, o întreagă stare de spirit, o zonă continentală spirituală și culturală de importanță istorică și o metodă de studiu a istoriei ideilor. Merită, efectiv, să primim mai îndeaproape astfel de preocupări... Victor Neumann scrie o istorie a ideilor în sens european și liberal. Este un spirit raționalist, antimistic, antitotalitar și antiobscurantist de vocație...”.

Prof. univ. dr. MAX DEMETER PEYFUSS (istoric, traducător din literatura română în limba germană, Universitatea din Viena) în revista Österreichische Osthefte. Zeitschrift für Mittel-, Ost und Südosteuropaforschung, nr. 1, an. 42, Viena, 2000, p. 113-115. Der 1953 geborene und durch mehrere Publikationen in

westlichen Sprachen bestens ausgewiesene Banater Historiker Victor Neumann bietet mit seinen Buch **Geschichte der Juden in Rumänien** eine Aufsatzsammlung zum Thema – eine monographische Aufarbeitung bleibt weiterhin ein Desideratum, das erst nach umfangreichen und langwierigen Quellenstudien zu erwarten sein wird. Auf eine breite Quellen- und Literaturkenntnis kann aber auch Neumann zuruckgreifen, der nicht nur rumänische Archive kennt sondern auch in Budapest und Wien gearbeitet hat... Speziell zum Judentum in seiner engeren Heimat hat Neumann eine rumänische Monographie „Geschichte der Juden im Banat” vorgelegt die auch in Englischer Sprache vom Diaspora Research Institute der Universität Tel Aviv veröffentlicht wurde”.

Dr. ANDREI CORNEA (eseist, Universitatea din București), în Observator Cultural, nr.113, 2002: „Recenta carte (**Ideologie și Fantasmagorie**, Polirom, 2001) a istoricului Neumann strânge o suită de eseuri semiautonomie care, sub aspectul perioadei și al domeniului studiate, se întind de la epoca și teoriile lui Herder și până la programul Proclamației de la Timișoara din 1990. Nu-i puțin și nu-i nici lipsit de oarecare curaj să intersectezi între copertile aceluiși volum, să zicem, filioanele austro-marxismului cu teoriile extremei drepte din România interbelică, ori federalismul lui A.C. Popovici sau Karl Renner de dinainte de 1914, cu naționalismul iacobin al lui Kossuth de la 1848. Neumann are acest curaj, iar finalitatea imediată a demersului acesta istorico-comparativ apare cu limpezime: o denunțare a naționalismului, mai ales în variantele sale central și sud-est-europene, centrate în jurul mitologicului Volk, al exaltării „națiunii etnice”, considerată omogenă în interior și autosuficientă față de exterior, și, ca atare, adesea ostilă modernizării, urbanizării și occidentalizării... Victor Neumann nu dă sentințe, nu impune cititorului ce să creadă; explicit, el rămâne credincios „obiectivismului” stilistic și conceptual al istoricului profesionist...”.

Dr.ANTONELA CAPELLE-POGACEAN (Centre d’Etudes et des Recherches Internationales, Paris), din recenzie la cartea lui Victor Neumann, **Ideologie și Fantasmagorie**, Editura Polirom, Iași, 2001, publicată în revista Balkanologie, Paris, nr. 1-2/2002: „Le champ historiographique roumain a connu depuis la chute du régime de Ceausescu une pluralisation des approches, des thématiques et des discours, une diversification des outils théoriques et méthodologiques. Les ouvrages de l’historien Victor Neumann participent, eux, au mouvement de renouveau... Familier des cultures roumaine, hongroise, juive et allemande, se mouvant avec aisance dans l’espace des sciences sociales de langue anglaise, française et allemande, l’historien de Timisoara a pour terrain de recherche l’aire centre-est-européenne, approchée dans sa diversité culturelle d’une part, et de l’autre, dans une perspective interdisciplinaire”.

Prof. univ. dr. ANTON STERBLING (Regensburg Universität, Germania), în „Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte”, Literatur und Politik (Germania), an 14, nr. 2, 2002, p. 130-131, p. 130, din recenzie la cartea lui Victor Neumann, *Between Words and Reality. Studies on the Politics of*

Recognition and the Changes of Regime in Contemporary Romania): „Diese neuen Forschungsbemühungen, die in den letzten Jahren auch in Rumänien deutlich an Breite und Tiefe gewonnen haben, gehen offenbar von der Erkenntnis aus, dass die Erarbeitung und Vermittlung europäischer und universalistischer Positionen zunächst eine gründliche, analytische und kritische Auseinandersetzung mit überkommenen, nicht zuletzt durch totalitäre Herrschaftsverhältnisse geprägten Denkstrukturen, Stereotypen und Vorurteil voraussetzen”.

Dr. REBECCA HAYNES (School of Slavonic and East European Studies, University College London), în revista *Slavonic and East European Studies Review*, 81, 3, 2003, p. 589-591: „Neumann sees the Banat as the multicultural model not just for Romania, but for Romania within a diverse and tolerant Europe... Professor's Victor Neumann volume (*Between Words and Reality*, CRVP, The Catholic University of America, Washington, D.C., 2001) is therefore recommended for students of contemporary Romanian social and political history, as well as those seeking to understand Romania from a regional and cross-cultural perspective”.

Dr. FLORIN LOBONȚ (Universitatea de Vest din Timișoara/Royal Holloway-University of London), în revista „*Observator Cultural*”, nr. 257, 2005, p. 13-14: „Cartea (**Neam, Popor sau Națiune**, Editura Curtea Veche, Editura I, 2003, Editura a II-a, 2005, traducere în engleză sub titlul **Conceptually Mystified East-Central Europe Torn Between Ethnicism and Recognition of Multiple Identities**, Editura Enciclopedică, 2004) se recomandă ca o lectură mai mult decât utilă unui spectru relativ larg de cititori, respectiv tuturor celor preocupați de raportul dintre identitatea individuală și cea de grup, de crizele și conflictele pe care acesta le poate declanșa, de cadrele ideatice și emoționale care i-au generat diversele forme și manifestări... textul reprezintă un foarte bun exemplu de analiză sistematică a originii și traiectoriilor unor importante coordonate ale culturii politice, folositor multor intelectuali deschiși...”

NICOLAU, FELIX

Poet, prozator, eseist. Universitar. Numele complet: Felix Narcis Nicolau. *Pseudonime* folosite: Taras el bulba, Hamsun. S-a născut la 17 decembrie 1970, în Bacău. *Părinții*: Dan-Emilian Nicolau, preot, și Arteberger Brândușa, profesoară de limba franceză. *Studii*: Școala primară în mai multe locații: Roman, București, Arad, Fălticeni; 1983-1986, Liceul „Moise Nicoară”, Arad; 1986-1989, Liceul „Iuliu Maniu” din Arad; 1990-1995 Facultatea de Filologie, secția Română-Engleză, Universitatea *Hyperion* din București; 1995-1997 Student al Facultății de Filosofie, secția Filosofia Culturii, Universitatea din București. Noiembrie 2003 – Doctor în filologie al Universității București.

Activitatea: în prezent: conferențiar universitar la Departamentul de Limbi străine al Universității Tehnice de Construcții din București și la Universitatea „Hyperion” din București. *Debut* în revista „Arca”, din Arad. Debut editorial cu volumul de versuri **Ascultând cerurile**, Colecția revistei „Arca”, 1996. A frecventat cenaclurile literare: Euridice, Deko, Institutul Blecher, Cenaclul de la Muzeu. Colaborări la: „Adevarul literar și artistic”, „Arca”, „Caiete critice”, „Cuvântul”, „Feed-Back”, „Literatorul”, „Luceafărul de dimineață”, „Observator cultural”, „Oglinda literară”, „Poezia”, „Steaua”, „Tomis”, „Ziarul de duminică”, „Ziua literară”.

Poezia lui Felix Narcis Nicolau are mai multe legături cu avangardismul anilor interbelici decât cu tonul dominant al generației nouăzeci sau 2000. Ceva de muzeu futurist, ceva din gesticulația dadaistă, ceva din anarhismul sintaxei constructiviste. Nimic din atmosfera epocii contemporane, doar câteva aluzii nearticulate, nimic din biografismul exacerb al tinerilor mustind de întâmplări și de tâlcuri mărunte. Găsim în schimb în versuri o energie debordantă, greu de stăpânit. Iar universul poeziei e mai degrabă un univers mecanic îmbălsămat în metafore și greu de structurat. Poetul evocă din când în când personaje stranii sau umbre ale unor fanteze dirijate de sforile propriului eu. Sau compune și descompune mici schițe urmuziene, basme, spleenuri, partituri. Un expresionism naiv și butaforic cu multe acrobații și tehnici iluzioniste care te transportă fără să ajungă nicăieri. Poezia lui e atipică, elegia lui e antielegiacă. Tânărul poet are mania dedicațiilor confecționând poeme prea subtile pentru un cititor obișnuit, pe relațiile cu prietenii, cu părinții, cu ceilalți. De unde și ermetismul

fantezist (vezi poemul *Fecioarei-cu-nasturi*) sau titlurile post-avangardiste: *castronul cu măsele, tigri pe cai, mesteacăn cu taur, muzică pentru ficat* și alte *parascovenii*. **Bach, manele și Kostel** e un volum, 2006, ce cristalizează o experiență poetică traversată de crize și rupturi provocate. Volumele anterioare, **Ascultând cerurile** (1995), **Cucerirea râsului** (1996) și **Salonul de invenții** (2002) sunt ipostaze ale căutării unui drum prin forțarea limitelor. Opțiunea oarecum riscantă pentru poezia văzută ca demers peratologic, este reflectată și în volumul de eseuri **Homo imprudens (Literatura – sport extrem al minții)** (2006). Un sport derivat dintr-un joc sau o poznă în care autorul joacă un renghi lui Mihai și face o dedicație Danei, scoate radicalul dintr-o insulă, îi prescrie fenilbutazonă Cătălinei, schițează portretul tatălui din clișee verbale, transcrie o dedicație pseudomanelistă („dă la nașu' barosanu' pt durdulia dă soacră), dă replici cât se poate de absurde lui George Muntean și autorului Geticej, aduce omagii Titei, o consolează pe Bety. Ce vor înțelege din aceste „poezii” andrisanții, Tita, Dana, Cătălina, Bety, Bunicul, tatăl, Phil sau Irina Anais? Dar George Muntean și Vasile Pârvan? De unde îi vine poetului acest chef de a rămâne obscur și de a se înfățișa neînțeleș? Fără îndoială dintr-un orgoliu rănit și, evident, de frica eșecului. Poetul rămâne un Felix Narcis, un narcisiac predestinat și proscris în același timp. Un Narcis ferice, posesorul unei originalități căutate și de aceea scăpătate. În basmul lui „cerul a ouat lângă salcie/ luna a cârâit în grădină/ Gospodarul a ieșit somnoros/ să ia Oul în pat/ să-l facă pui”. Există multă neliniște și o oarecare iritare în poezia lui Felix Nicolau. Romanul **Tandru și rece** (2007), e adevărata surpriză a universitarului care oscila între poezie și critică. „Titlul ales nu pare a fi întâmplător (ca de altfel nimic din cuprinsul acestui volum în definitiv tandru, scris cu o mână sigură, rece, de neurochirurg): cei doi termeni reprezintă nivelele de vibrație între care oscilează constant sensibilitatea autorului, ce-și revendică, astăzi, un loc mai mult decât vizibil în ceea ce am numit, cândva, mai în glumă, mai în serios, biblioteca tranziției.” (Mădălin Roșioru, 2007) E o carte plină de forță și energie proaspătă („un roman turbo”, după părerea lui Robert Șerban), scris cu răbdare sau în orice caz, cizelat și rescris pe alocuri. El conține două planuri, inegale ca desfășurare și valoare, planul lui Cosmin care deține jurnalul lui Leo, dispărut în mod misterios, un fel de contrajurnal care reia clișeuul minimalist, și planul lui Leo (Leonard Tupilat), veritabil roman al cuplului și al tranziției. Roman erotic, fără a fi scris în genul mizerabilism cartea e în același timp o parodie a vremurilor prin care trece cuplul Leo-Sabina, cu trimiteri directe la evenimentele tranziției (afacerea Caritas, a treia mineriadă etc.) și la personajele politice (Iliescu, Dinescu, Coposu). Tânărul profesor de liceu încearcă să reziste împreună cu iubita sa care nu-și găsește de lucru în infernul capitalei. E un bun prilej de a schița o imagine a învățământului românesc aflat în derivă și a vieții mizere a cuplului într-un București sufocant, apocaliptic. Povestaș destoinic, înzestrat cu nerv umoristic, Felix Nicolau își scoate biografia la mezz și o vinde în felii de viață: „Zilele treceau ca în basme: vara stăteam pe o piatră în fața casei și citeam. Când se făcea prea cald, coboram până în strada mare și aduceam două găleți de apă. Pe una mi-o turnam în cap. Noaptea

puneam piatra în fața ușii, sub un bec de 100 W, și citeam înconjurat de un nor de insecte curioase. La școală lecturam din Heidegger, să-mi țin colegii la distanță. Acasă citeam Noica, să n-o sperii pe Sabina. Partea din spate a casei era ocupată de o familie simpatică de olteni-țigani, Zană, hoți din tată-n fiu. Erau chiriașii mătușii mele, tanti Cucu, care venea rar, cu un plasture pe ochiul lipsă. Clanul Zană ne mai invita pe la ei pe la masă, „să auziți și voi o muzică adevărată, nu d-ai-a sifilitică, Fetofăn ăla”. De fapt ne chemau ca să ne ceară apoi bani cu împrumut.” Prozatorul comite adevărate scene de viol și râs, într-un registru ce evoluează de la de realismul idilic la sarcasmul necruțător. Viața intimă a tânărului cuplu alternează cu viața tulbure a nației, cu viața socială, prilej de a observa năravurile: viața clanului Zane, țigani care trăiau din furat, atmosfera de la inspectoratul școlar și cea de la școală, faza cu examenul de bacalaureat, traiul de chiriaș, călătoriile la Botoșani, la părinții Sabinei, drumul la Cluj, în orașul lui Funar și Stoica. El își trece viața pe curat, turnând-o în formele incandescente ale autoficțiunii. Textul e savuros și surprinde atmosfera, întâmplările și incertitudinile, inovațiile și improvizațiile românului, dezechilibrat de șocurile tranziției. Imaginea Bucureștiului, cu căldura de afară, cu frigul din apartamente, cu zgomotul, cu mizeria și noroaiile, cu omul-kitsch, cu obiceiurile și ritualurile miticești, cu furia, cu neputința autorităților, cu marasmul balcanic, cu improvizația politicienilor, e o imagine sugestivă a tranziției, a infernului și anormalității: „Berceni e un cartier multicolor, cu mici crânguri între blocurile confort patru, din care locatarii aruncă pe fereastră conținutul oalelor de noapte. Noi avem șansa unui confort doi. Sabina își revine la viață. Noaptea facem dragoste în stil clasic. Patul în care murise unchiul lui Marius scârțâie până bat în țeava caloriferului vecinii de sub noi. Niște frustrați! Oricum, n-ar fi putut dormi, din cauza manelelor de la cârciuma de peste drum, Meduza. Dimineața, după obiceiul meu, mă trezesc mai devreme, să citesc în toaletă.” Referințele la cotidian dau prospețime și culoare discursului și ațâță curiozitatea cititorului, îl țin în priză: cu filmele americane, cu vipuri, cu televiziune, cu internetul și corespondența electronică. Prozatorul își trece vremurile prin tăișul ascuțit al ironiei și sarcasmului. Cu detașare, cu cinism, cu finețe. Cartea e o meditație indirectă asupra alienării, prin episodul dezechilibrului Sabinei și al internării ei într-o clinică de psihiatrie. Nu întâmplător viziunea sa e aproape de cea a tinerilor regizori preocupați de cotidian: Mungiu, Caranfil, Porumboiu. E un roman cinematografic. Talentul de prozator al lui Felix Nicolau îl depășește cu mult pe poet. E o carte care îl face mult mai vizibil și mai competitiv și îl introduce în circuitul național. Felix Nicolau reia formula romanului parodic cu volumul **Pe mâna femeilor**, 2011, pe care îl recomandă drept „decapotabil”. Autorul acreditează ideea unui „hiperroman”, în sensul că cititorul îl poate aborda din orice punct al cărții. El îl invită să ia parte fără complexe și cu drepturi depline la „carnavalul de personaje și întâmplări”. E o formulă suplă, de succes, de roman al aventurilor picarești și galante, pigmentate cu picanteriile și obsesiile vieții moderne și cu aluzii la firea românului și cu interesante proiecții caricaturale. Critica socială e mascată de un umor bonom și solidar, cu săgeți care vin de pretutindeni. Fragmentul,

schia și portretul succint fac casă bună cu fronda autorului, fără adâncimi și subtilități căutate. Autorul are de la început și până la ultima pagină o bună dispoziție și o bună captatie a cititorului: „Am scris *Pe mâna femeilor* ca să creez o lume mai inteligentă și mai liberă decât cea în care trăim. Atât de liberă, încât mi-a fost teamă să n-o scap din mână și atunci am dat-o pe mâna femeilor, s-a strunească ele cu tandrețe și nerv. A ieșit un război de gherilă între sexe, o vânătoare cu pândă și salturi din personaj în personaj. Când au auzit cum se va chema cartea, prietenii mi-au zis: bietul de tine!, iar prietenele: oho, se vede că ești bărbat!”

CĂRȚI PUBLICATE:

Ascultând cerurile, Editura Revistei Arca, Arad, 1995, 84 p.;
Cucerirea râsului, Editura Mirador, Arad, 1996, 60 p.;
Salonul de invenții, Editura Multimedia, Arad, 2002, 119 p.;
Eroismul eminescian, Editura Perpessicius, București, 2004, 294 p.;
Bach, Manele and Kostel, Editura Perpessicius, București, 2006, 157 p.;
Homo Imprudens, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2006, 170 p.;
Tandru și rece, Editura Cartea Românească, București, 2007, 302 p.;
Anticanonice, Editura Tritonic, București, 2009, 271 p.;
Pe mâna femeilor, Editura Cartea Românească, București, 2011;
Fluturele-curcan, specii amenințătoare. Roman critic, Editura Karth, 2013;
Estetica inumană. De la postmodernism la facebook, Editura Tracus Arte, 2014;
Cultural Communication, Editura ProUniversitaria, 2014;
Take the Floor. Professional Communication, Editura Tritonic, 2014.

Prezent în **agonia.ro**, antologie de proză scurtă apărută la Editura Paralela 45, București, 2006, 300 p.

LUCRĂRI PROPRII TRADUSE ÎN ALTE LIMBI:

Bach, Manele and Kostel, Editura Perpessicius, București, 2006, volum de poezie bilingv, româno-englez.

REFERINȚE CRITICE:

Șerban Axinte, *Romanul antiromanului sau despre gratuitatea sublimă* „Tribuna”, 2/2009; Lucian Chișu, *Eroismul eminescian*, „Literatură”, nr. 3, 2004; Liviu Comșia, *Despre iubire și rațiune în Balcani*, „Gazeta de Transilvania”, nr. 4, 19-20 aprilie 2008; Victor Cubleşan, *Când lectura e rece, nu tandră*, „Cuvântul”, nr. 378, 2007; Petru M. Haș, *Epoca Zuza. Când realitatea se substituie ficțiunii*, „Arca”, nr. 7-8-9, 2008; Camelia Hegheduș, *Tandru și rece*, site-ul „Agonia”. ro, http://www.agonia.ro/index.php/article/1814527/Tandru_și_rece; Gheorghe Mocuța, *Felix Nicolau: un roman al cuplului în tranziție*, „Orizont”, nr 8, 2009; Ioana Petcu, *Timpul*

flexibil din trupul Tandru și rece, „Oglinda literară”, nr.3, martie, 2008; Doru Pop, *Vrei literatură, cheamă un meseriaș!*, „Steaua”, nr. 12/2007; Mădălin Roșioru, *Joc dublu*, „Tomis”, nr. 12, dec. 2007; Valeria Manta Tăicuțu, *Felix Nicolau: Graalul interior*, „Cetatea culturală”, nr. 9, septembrie, 2008.

APRECIERI CRITICE:

În ciuda titlului cu parfum eretic-iconoclast, **Anticanonicele** lui Felix Nicolau propun de fapt o reevaluare înțeleaptă, fără mânie și părtinire, a literaturii momentului, izbutind să captiveze atenția de la bun început printr-o lectură proaspătă, neconvențională, degrevată de orice fel de poncife sau reverențe obligatorii. Comentariul respiră astfel autenticitate fără a deveni superficial, pentru că împacă de minune exigențele studiului doct cu frumusețea unui stil literar exersat și cu alte prilejuri. (Antonio Patraș)

Romanul lui Felix Nicolau, *Tandru și rece* (Cartea românească, 2007) e dinamic, captivant, foarte bine scris, în mare parte, ingenios și inteligent. Ce mai, are toate datele unei cărți reușite, chiar de succes. Din punct de vedere structural, romanul atrage atenția încă de la început. Există două planuri mari, fundamentate pe două perspective foarte diferite, uneori contrastante, asupra aceleiași realități. (Șerban Axinte, *Romanul antiromanului sau despre gratuitatea sublimă*, „Tribuna”, nr.2, 2009)

Cu puține excepții, femeile descrise, direct sau prin ricoșeu, în capotele din **Pe mâna femeilor** sînt numai bune de internat la ospiciu, „secția minore mintal”, oferind prin urmare o alternativă pe care unii cititori o vor găsi, neîndoielnic, agreabilă la lectură. În ceea ce mă privește, pentru motive care țin nu doar de propria identitate generică, ci și de similitudini de gust artistic, prefer capotele în care sînt strecurate aluzii inteligente privitoare la unele dintre cărțile admirate de Felix Nicolau (precum romanul **Ambigen**, scris de Octav Șuluțiu în 1935, din păcate aproape uitat azi) sau la filmele sale favorite (în special **Venus**, cu un extraordinar Peter O'Toole în prim-planul unei povești ... lolitiene). Abia pe acest teren afîit de alunecos al temelor dintre cele mai grave, asimilate alterității sexuale care, tinzînd să estompeze într-o manieră nefirească granița dintre genuri și vârste, nu numai că diferențiază radical, ci și distruge, romancierul Felix Nicolau face dovada că poate scrie mai mult decît despre „parașute, pocnitori” sau pișcotari mai mult sau mai puțin lubrici. (Emanuela Ilie)

Neîndoielnic, Felix Nicolau este una din vocile cele mai credibile ale criticii tinere. „Minimalist” – ca mulți dintre poeții promoției sale – și prea lucid pentru a nu fi conștient de limitele actului critic, într-un context în care așa-zisul „criteriu estetic” a devenit nefuncțional, căci nu mai există modele absolute, Felix propune, în locul criticii pontificale (cea care impune ierarhii axiologice și elaborează „canonul”) simpla diagnoză, simplul „horoscop literar” sau, dacă vreți, cvasicritica. Și, ceea ce este poate mai important, nu-și pierde nici în calitate de critic umorul, se apropie de textul literar fără prejudecăți, cu naturalețe, e relaxat și ironic, nu-și complexează niciodată cititorul prin morgă sau erudiție. (Octavian Soviany)

O

OANCEA, TRAIAN

Poet, autor de texte pentru copii, profesor. S-a născut la 9 mai 1936 și a încetat din viață la 22 iunie 2012, în satul Aldești, comuna Bârsa, județul Arad. *Studii*: școala primară în satul natal, apoi gimnaziul în Sebiș și Liceul Pedagogic din Arad. A absolvit facultatea de Istorie-Geografie a Institutului din Timișoara. *Activitatea*: profesor la Școala Generală din comuna Bârsa. *Debut* în ziarul „Flacăra Roșie” din Arad cu poezia *Cântec*. Colaborează la „Flacăra Roșie”, „Crișana”, „Familia”, „Orizont”, „Tribuna”, „Cariatide”, „Aradul literar” și la publicațiile pentru copii. Debut în volum în anul 1973 cu **Poiana Mioriței**. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din 1997. *Premii* Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru întreaga operă, 2002.

Un scriitor original și liric în domeniul literaturii pentru copii. Unele din creațiile sale au ajuns și în manualele școlare sau în anexe ale acestora.

CĂRȚI TIPĂRITE:

Țara cu zâne și Feți-Frumoși, 1978;

Șapte veverițe mici, 1980;

Cântec pentru iepuraș, 1984;

Sub privirea bunicii, 1990;

Oaspeții izvorului, Editura Fundației „Ioan Slavici”, Arad, 1999;

Prezent în antologia de poezii pentru copii **Lumea copiilor**, 1995.

APRECIERI CRITICE:

Octavian Ana, în „Flacăra roșie”, nr. 9147/ 1974; Mihail Gănescu, în „Flacăra roșie”, nr. 10033/ 1978; Carolina Ilica, în „Orizont” nr. 23/ 1979; Vasile Dan, în „Flacăra roșie”, nr. 10558/ 1980; Emil Șimăndan, în „Flacăra roșie”, nr. 10603/ 1980; Iuliu Rațiu, în „Șoimii patriei”, nr. 8/ 1980; Ion Lungu, în „Tribuna”, nr. 42/ 1980; Florin Bănescu, în „Neue Banater Zeitung”, nr. 5566/ 1980; Horia Ungureanu, în „Orizont”, nr. 22/ 1981; Al. Ruja, în „Flacăra roșie”, nr. 10954/ 1981; Vitalie Munteanu, în „Flacăra roșie”, nr. 12058/ 1985; Florin Bănescu, în „Neue Banater Zeitung”, nr. 6937/ 1985; Dumitru Toma, în „Orizont”, nr. 25/ 1985; Florin Bănescu, în „Orizont”, nr. 12/ 1988; Dorel Sibii, în „Flacăra roșie”, nr. 13002/ 1988.

P

PETRIAN, IULIANA

Poetă și prozatoare. Profesoară de limba română. Este pseudonimul Iulianeii Schwartz, născută Baltă. S-a născut la 1 martie 1946, în comuna Covăsânț, județul Arad, din părinți țărani: Ioan și Elisabeta Baltă. *Studii*: după școlile preuniversitare urmează Universitatea din București, Facultatea de Filologie. *Activitatea*: profesoară de limba și literatura română. Soția scriitorului Gheorghe Schwartz. *Debut* în presă: „Scrisoare către un prieten”, poem (cu ocazia decesului poetului Ludwig Schwarz, tradus în limba germană în Neue Banater Zeitung, Timișoara, iulie 1981. Relația de nume cu Ludwig

Schwarz a fost pur întâmplătoare.) Debut în volum: **Această poveste despre tine este**, 1985. *Colaborează* la reviste literare din țară și străinătate: „Tribuna”, „Orizont”, „Vatra”, „Steaua”, „Lucașfăruș”, „Arca”, „N.B.Z.”, „Gulliver”, „Ateneu”, „Poesis”, „Relief”, „Apostrof”, „Noi” (Ungaria), „Nase snahy” (limba slovacă), „Pro și contra” (Israel). *Membri* a Uniunii Scriitorilor din 1994. *Premii* literare: Premiul Special ASLA (Palermo – 1997) pentru **Ghiocul de alună**, Premiul Asociației scriitorilor din Arad – 1998, pentru volumul **Pufi și Pițur**; Diploma de onoare pentru merite culturale, ASLA, Palermo, 1998; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad pentru proză (**Pique la lune**), 2007. A murit la 8 septembrie 2011.

Iuliana Petrian a început prin a scrie cărți pentru cei mici; povești active care să-i provoace pe copii prin fantezia și poezia lor, prin personificări și metafore care ținesc un anumit univers, familiar, al poveștilor. Referindu-se la cartea de debut Vasile Dan afirmă că „Poezia scriiturii Iulianeii Petrian este una discretă, graduală, funcțională. Basmul ei are desigur și deschidere lirică, dar este, mai ales, alimentat de sensuri grave privind rostul unei ființe tinere în viață, descoperirea acestui rost prin muncă, prin tenacitate, prin încercări. Deci, basmul conține implicit finalitate didactică”. Apoi a publicat **Pufi și Pițur**, o carte cu personaje canine care străbat

lumea noastră, a tranziției românești sau, dacă vreți, arădene. Sigur că idealul scriitorului care se apleacă și asupra universului celor mici este de a-i capta și pe cei mari în jocul lui. Un joc serios, presărat cu întâmplări, glume și aluzii care să-i țină treji și pe părinți sau bunici. „Scriind pentru copii, afirmă Viorel Gheorghită, Iuliana Petrian nu trădează literatura, nici ca substanță, nici ca expresie. Asumându-și, în deplină cunoștință de cauză, rolul de călăuză, cu o nedisimulată înțelegere le despică hățșurile, le taie poteci, îi îndeamnă și-i apără cu prezența ei nestânjenitoare și, nu mai puțin, cu limba-i de o acuratețe de-a dreptul exemplară. Și încă ceva. Iuliana Petrian nu-și rezumă demersul la a iniția și la a povesti.” (Gheorghită, 1987). Studiind viața animalelor cu aceeași atenție ca și pe a oamenilor, amestecându-le caracterele și personalitatea, autoarea obține un efect spontan, cu ironii și aluzii care de care mai ascuțite, de unde reiese până la urmă „cinismul” omenesc și, evident, „omenia” câinească, fidelitatea și comportamentul acestei rase pe care omul și-a apropiat-o. parabola animalelor revoltate împotriva condiției lor ne trimite desigur la **Ferma animalelor** a lui Orwell, dar autoarea știe să coboare în realitatea cotidiană a cetății și provinciei, prin introducerea celor două personaje din Hălăliș, Floare și Partenie. Așadar Pufi și Pițur bat străzile, ascultă conversațiile bizare dintre oameni, cumpără și citesc gazetele „Paranormal” și „Dracula”, suplimentul „Cucu” la care scrie Gh. Schwartz; în zilele mai bune pregătesc plăcinte cu brânză și susan sau își beau băutura preferată „lassi”. De fapt ceea ce dă Savoare lecturii e ciudata împrejurare de a ne regăsi, de a ne plasa în acest univers pitoresc, familiar, recognoscibil. Autoarea **Visătorului** (2006) s-a pregătit pentru această carte, documentându-se în sfera literaturii pentru copii și inițiați, cercetând surse demne de interes de la Biblie la Cioran, de la Einstein la Hegel și de la Solomon la Gheorghe Schwartz. A preluat texte pe care le citează, le parafrazează sau le inserează abil într-o compilație savantă din dorința de a iniția un dialog între copilul universal și inocent și oamenii mari și uneori obtuzi pe care Micul Prinț nu-i prea înțelegea. Pornind de la această lecție după care esențialul nu se vede cu ochiul liber, autoarea revizitează lumea copiilor care au devenit oameni mari și care datorită inteligenței lor au știut să rămână copii. În asta constă originalitatea poveștii; a aduce în fața noastră personalități accentuate care nu s-au întâlnit poate niciodată în realitate, dar care se întâlnesc prin ideile lor. Aceștia sunt savanții, marii inventatori, oamenii luminați, visătorii care și-au împlinit ori nu visul, stabiliți cu toții în utopica Peșteră a Soarelui. A rezultat o carte-colaj, un fel de omagiu-eseu adus lui Saint-Ex care devine și el un personaj al cărții. Povestea visătorului (cu toții suntem făcuți în mai mare sau mai mică măsură din acest aluat) e o suită de dialoguri care au și nu au legătură și care sondează cu îndrăzneală universul naiv dar și profund al copiilor. Există multe aluzii la soarta Micului Prinț și la cea a autorului său. Sunt dialoguri care fac apel la fantezie și istețime având în vedere spadele care se încrucișează. Sunt voci care interferează și își răspund de la distanțe și momente atât de diferite. O călătorie în timp și spații, un voiaj de la pământ la lună și înapoi. Să ne gândim numai la dialogul dintre Micul Prinț și Mica

Sirenă. În felul lor și oamenii mari, mai ales cei care au scris cărți, au apelat la inocență ca la o mască pentru a studia reacția celorlalți. Alții, sub chipul unei anumite inocențe, au schimbat fața lumii: e cazul lui Hegel, Newton, Einstein sau Picasso. Visătorul însuși care e liantul între celelalte personaje își are ciudățenia lui. El e și jongleurul care expune temele pe care scriitoarea le supune atenției. Nu lipsesc aluziile la problemele grave ale omenirii, la poluare și terorism, la abuzuri și situații absurde care întunecă orizontul cunoașterii. Prin natura ei polemică, povestea visătorului ne lămurește asupra unor conflicte dar ne și pune în încurcătură. Pune aceleași întrebări, ne avertizează, dar cu ajutorul altor voci. E o călătorie pe picioare străine sau, dacă preferați, pe cataligele visătorului care vrea să atingă luna. Iuliana Petrian este o autoare căreia nu-i lipsește ingeniozitatea; ideea năstrușnică de a publica **O carte în două cărți, două cărți într-o carte** (2003). Dacă *Lecția de iubire* ilustrează o dimensiune gravă a existenței și textzistenței („lumea este o bibliotecă”, citează ea din Borges), cea de a doua, *Copilul de sticlă* subliniază, prin mijloace literare specifice, absurditatea. Poeta invocă texte fundamentale, biblice, **Cântarea Cântărilor, Micul Prinț**, Pascal, dar și pe Vasile Morar pentru a intra într-un plan paralel, al timpului propriu, în care deslușește întâmplări bizare și unde i se limpezesc ideile și unde i se cristalizează o parte din așteptări. Ca niște spiriduși, spiritele „îi tulbură poemul de iarnă”, iscă întrebări, provoacă dezordine și sentimente contrarii și participă la facerea poemului: „ce se scrie/ imperfect, inocent, catifelat, duios./ dureros de frumos ca adolescența” (*Poemul*). Poeta are experiența povestirilor (și din cărțile anterioare) și folosește sugestii uneori teatrale, compunând și recompunând o pantomimă sugestivă, în vederea ilustrării sentimentelor de iubire, când încărcat de idealitate, când dezbărat de metafore într-un discurs simplu al așteptării și întrebărilor. Dialogul cu cititorul e implicit și explicit, el se ivește dintr-o necesitate internă, dintr-o curiozitate absolută, fie că articulează în *Întrebări kantiene* ori într-un *Cântec pentru de ce*, fie că întrupează un „ritual ludic” în care nu lipsește cochetăria feminină. Citite ca subterfugii sau ca refugii ale unei feminități agresate, cum se exprimă același Șerban Foarță, poemele conturează chiar o lecție de anatomie a iubirii, o îmbălsămare a „durerilor sensibile”, o estetizare a umanității amenințate din om, privite, toate, cu un ochi stoic, pseudopascalian: „Iarna întoarsă. Cristalul neîntâlnirii. Cristalele – cuvintele de/ primăvară. Neîntâlnirea. Căutarea. Visele./ Traversarea pe roșu./ Lăcașul sfânt în rugăciune. Mirosul zilei de azi. Absența/ Loialității. Valsul utopiei. Amuțirea speranței. Liliacul alb./Frânt.” (*Dincolo de noi, dureri sensibile*). Versul, poezia, devine pentru Iuliana Petrian un fel de panaceu universal. Volumul **Aplauze** (2007) conține o poezie dramatizată, în care rolurile principale sunt preluate de El și Ea, de Poet și Poetesă. Experiența lecturii și a vieții se întrepătrunde în acest volum cu faze și intervale care dovedesc o bună folosință a artei conversației înalte ce a asimilat cultura. Poeta înțelege viața și încearcă o *mise en scène* din prisma spectatorului care participă la ea, când detașat și sincer, când implicat și responsabil. Nu spectacolul vieții, nici al lumii ca teatru, ci un spectacol

al propriei interiorități ne propune poeta. De unde această atitudine? În primul rând din complicatele corespondențe pe care le provoacă experiența unei femei în tovărășia Autorului și a Cărții. Își depășește condiția de soție și muză și se așează la masa de scris cu intenția de a da un sens travaliului său: „sensul vieții e însăși căutarea lui”. Temele preferate sunt iubirea, diferențele, libertatea creației, condiția artistului, împlinirea, eșecul, chinul creației sau succesul. Aventura lirică a Iuliane Petrian începe și se sfârșește cu dragostea. E sentimentul cel mai pregnant ce se insinuează în discursul enigmatic și sentențios al poetei. Chiar dacă spectrul ființei oscilează între speranță și decepție, între puțința de a se exprima și „sinuciderea emoțională”. Iubirea e urmărită de blestem și moarte de îndoială și trădări. Incidentele și detaliile existențiale colorează discursul și îl animă. Autoarea intră în pielea personajelor pentru a concura viața, existența, pentru a-și exorciza demonii, pentru a depăși firesc fiecare etapă. Cuvintele pot deveni „săgeți veninoase” sau mângâieri. Episodul Lutierului, al constructorului de viori conturează o poveste a artistului tânăr, liber și anarhic care, într-o criză de creație, își distruge opera. El ilustrează căutarea necondiționată a sensului operei și a vieții, într-o anumită etapă. Există un joc de citate și trimiteri livrești care au în economia discursului rolul de motiv contrapunctiv cu privire la neîmplinirea unor destine feminine: Ana Karenina, Isadora, Doamna cu cățelul, Ofelia, Electra și altele. Ceva din neliniștea acestor personaje pătrunde și în „partitura generoasă” (cum o numește poeta Doina Uricaru) a acestei cărți. Cu gândul la psalmi, la pagini celebre ale literaturii, dar mai ales la propriul orizont de așteptare: „lumina aceea interioară/ care-i face pe oameni/ frumoși și fericiți”. După aplauzele pe care poeta le anunță, asemeni actorului din teatrul antic, urmează o pagină de jurnal, epilogul unei prietenii și elogiul liniștii.

CĂRȚI PUBLICATE:

- Această poveste despre tine este**, proză, Ion Creangă, București, 1985;
Melinda păpușa fermecată, proză., Ion Creangă, București, 1986;
Ghiocul de alună, versuri, Hestia, Timișoara, 1992;
Pufi și Pițur, proză, Mirador, Arad, 1998;
O carte în două cărți, două cărți într-o carte, poezii, Mirador, Arad, 2003;
Pique la Lune sau Visătorul oder Der Träumer – Omagiu lui Saint-Exupéry, proză, Ediție bilingvă româno – germană, Mirador, Arad, 2006;
Aplauze, poeme, Mirador, Arad, 2007

APRECIERI CRITICE:

„Poezia scriiturii Iuliane Petrian este una discretă, graduală, funcțională. Basmul ei are desigur și deschidere lirică, dar este, mai ales, alimentat de sensuri grave privind rostul unei ființe tinere în viață, descoperirea acestui rost prin muncă, prin tenacitate, prin încercări. Deci, basmul conține implicit finalitate didactică.

Iuliana Petrian, prin cartea sa de debut, scrisă cu maturitate și siguranță, îmbogățește literatura arădeană pentru copii cu un titlu, fără îndoială, valoros.” (Vasile Dan, „Un debut în literatura pentru copii”, „Flacăra roșie”, Arad, 28 iulie 1985)

„Construcția e mai complicată, deci, dincolo de valențele educative ale acestei fermecătoare cărți, găsim literatura. Alte argumente: limbajul colorat, replica vioaie și inteligentă, pitorescul unor personaje care se mișcă dezinvolt când în spațiul real, când în cel imaginar”. („În lumea fascinantă a copilăriei”, Florin Bănescu. „Contemporanul”, 13.02.1987)

„Scriind pentru copii, Iuliana Petrian nu trădează literatura, nici ca substanță, nici ca expresie. Asumându-și, în deplină cunoștință de cauză, rolul de călăuză, cu o nedisimulată înțelegere le despică hățișurile, le taie poteci, îi îndeamnă și-i apără cu prezența ei nestânjenitoare și, nu mai puțin, cu limba-i de o acuratețe de-a dreptul exemplară. Și încă ceva. Iuliana Petrian nu-și rezumă demersul la a iniția și la a povesti. Prin felul cum o face, ea pledează o cauză, aceea a unei țări imaginare, între fruntariile căreia viețuiesc, fără să cunoască moartea, și bunii și răii, zânele, vitejii, balaurii și zmeii, păpușile și pruncii în carne și oase, și toate făpturile inocentei fantezii, substanța copilăriei perene. Un debut, oricum, puțin obișnuit prin noutatea perspectivei propuse și, deci, cu atât mai meritoriu.” (Viorel Gheorghiuță, „Iuliana Petrian, Această poveste despre tine este, Melinda, păpușa fermecată”, „Familia”, oct., 1987)

„Autoare a șapte volume de proză (4) și poezie (3), perseverență în periplul său literar, Iuliana Petrian își probează creația cu fiecare nouă carte publicată. Recentul volum *Aplauze* (Editura Mirador, Arad, 2007, 90 pg.) apare sub un titlu sugestiv, motivat prin aceea că propune o experiență poetică coordonată de o sensibilitate intelectuală, rezultat al armonizării dintre senzații și rațiune. Confesiunea, de o indefinibilă afectivitate, amestec de sensibilitate și gingășie, conturează calea a tot ce este și poate deveni omenesc în vârtejul sentimentelor” (Petre Ciobanu, „Dublu jurnal inițiativ”, Revista „Ramuri” nr. 10, 2008)

POP, DOMNICA

Poetă. Asistent social. Născută Bociov, la 14 iulie 1967, în Vinga, jud. Arad. *Părinții:* Tata, Rista, contabil, mama, Alexandra, contabilă. *Studii:* Liceu-profil electronic (Arad); cursuri de secretariat-contabilitate; curs de operator P.C. *Activitatea:* secretară la Întreprinderea de Vagoane ASTRA (1985-1990); contabilă la S.C. ARDELEAN S.R.L. (1991-1993); secretară la Sindicatul CARTEL ALFA - filiala Arad (1994- 1996); contabilă la S.C. MAYER REISEN S.R.L. (1997-2000); asistent social (D.D.A.C. Primăria Arad), în prezent. *Debut literar:* 1995- revista „Haiku” (București). *Premii literare:* Premiul Cenaclului U.S.R. (filiala Arad) pt. volumul **Clepsidra cu stele**, în 2009; Mențiune de onoare la Concursul Internațional de Haiku,

organizat de revista Haiku (București), în 2012. *Membră* în Societatea Română de Haiku- membră a Asociației Internaționale de Haiku din Tokio (2010). *Membră* (stagiar) în Uniunea Scriitorilor din Romania (2012) A publicat în revistele: „Arca”, „Lucefărul”, „Poesis”, „Steaua”, „Orfeu”, „Haiku”, „Albatros”, „Melidonium”, „Națiunea”, „Agora”, „Stindard”.

Domnica Pop scrie o poezie în fărâme cu imagini miniaturale, împerecheate cu o stare de spirit. În această formulă se înscriu volumele **Clepsidra cu stele** (poeme haiku), 2009, **Rodia cu rubine**, 2010, **Clipe de tăcere**, 2011 și **Albastru**, 2011. Membră a Societății române de haiku, gen greu de omologat în limba română, poeta mimează stări și șlefuieste pietre pentru templul aspirațiilor sale. O silabisire a unei estetici personale, lungul poem fragmentat este un jurnal al stării de spirit prin care trece ființa. Nu e vorba de starea de albastru a lui Nichita ci de o exhibare a spleenului zilnic al ființei, însoțită de imagini evocatoare și de corespondențe lirice. Poemele Domnicăi Pop sunt unite cu respirația, ele provoacă tăcerea sau frizează absurdul într-o melodie monotonă și foarte personală a culorilor vieții. Avem în volumul **Albastru**, motivul liniștii, al umbrei, al exploziei de culori și lumină, al beznii, al haloului, al tăcerii, al intervalului rai-iad, toate ilustrate sau traduse în imagini. Poeta își survolează ființa și îi surprinde mișcările interioare, prin observații subtile, abia exprimate sau lăsate într-un echilibru indiferent. Sunt aici refracții ale unui univers făcut țândări, e o lume recompusă din imaginile unui caleidoscop în

miniatură. E o aplecare aproape bolnăvicioasă asupra sugestiilor pe care le propagă niște imagini, fără să se ajungă la complexul narcisiac. E o lume închisă în căușul palmei („Conturul formei/ apoteoză de aer...”), o mărturisire haotică, prin fărâmele unei comunicări abia întrupate: „Am tot timpul două păcate:/ numele meu ...”; „Îmi scriu poezia/ cu sufletul pe genunchi ...”; „Vară; beau o cafea/ cu pastilă de soare ...” În aceste condiții punctele de suspensie sunt aproape o invitație la imaginație, la o comunicare empatică, fragmentată prin semne, gesturi, imagini, gânduri. Le-am putea spune ironic: „gândeme” și „răzgândeme”, dar poeta le dă, chiar ea, un nume: poeme phelyx. Doar că din această lirică lipsește acțiunea sau, dacă preferăm, e pusă în paranteze. O poezie fără verb, fără nerv, fără dramă personală, dar totuși o lirică secvențială, a stării sufletești, minimalistă, nominală. Înlanțuirea nominală de imagini („Glicina înflorită-/ un fliviu plutitor ...”; „Sub ușa de marmură -/ bezna veșniciei ...”; „Din copilărie, în oraș;/ un pește tras ...”; „O mână întinsă;/ revolver sau tandrețe ...”), ca o tulburare a apelor sufletului, a stării interioare, alternând – rar – cu imagini în care verbul are rolul unei punți între eu și lume. Chinezăriile Domnicăi Pop sunt autentice și pot trezi interesul oricui, de la sufletul candid al copilului la omul „disponibil”: „Ascult o pasăre;/ în cântec, un nume vechi...”; „Tăcere în doi;/ în cana cu ceai, haos ...”; „Zăpezile umplu golul;/ iarna dă-n clocot ...” etc. Ele vădesc o mare putere de sugestie și empatie. Au culoare și savoare, poftă de vid. „Nu sunt decât o formă, - spune poeta, și continuă - dar pot visa în ea”. E, aici, o artă poetică în miniatură. Volumul **Frica** (2012) atinge prin câteva motive care se repetă și se întrepătrund (căutarea, identificarea, dedublarea) universul unei feminități care vibrează în ritmul descoperirii propriei interiorități. E o poezie a vertijului, - cele 80 de poeme se numesc invariabil *Vertij* – ușor depresivă. Impresionează de la un capăt la altul puritatea vocii și claritatea expresiei pe intervale mici, o voce trecută prin exercițiul haiku-ului și prin contemplația pură. Scrierea e pentru poetă un ritual al dezgropării morților și al evocării trecutului, e vocația descoperirii unei științe subtile, „algebra/ dintre realitate/ și vis.” Tăcerea e percepută „ca o orbire” și invadează anatomia ființei, ea „pătrunde până la oase/ macină fragmente/ de calciu și fier/ venele rătăcesc prin anatomie/ expresii amare de absență”. Aproape fiecare poem e o stare de grație sau de spaimă, de neliniște sau de chemări naive („vino în chip de nimeni”). Singurătatea și frica îi umplu golul existenței, îi dau, până la urmă, un sens. În fond numai cine cunoaște frica poate dobândi curajul. Poeta își construiește, prin verb și notație un scut al ființei. Pe această filozofie simplă se bazează și ritualul explorărilor poetei, într-un fel de jurnal al mărturisirii angoasei: „(nu mi-e bine)// încep să cânt ca un copil/ într-o casă tristă fără foșnete/ caut o pată de culoare/ boabele albe le aleg/ dintre cele negre// în suflet crește frica/ umple stocul de iluzii// înălțimea se scurge/ smoală viscerală”. Dorința de a se dedubla, de a fi altcineva îi vine dintr-o „foame de a trăi”, o fugă de singurătate și o căutare disperată de sine: „sunt felia de pâine/ din mâna copilului// sunt mâna copilului/ pe felia de pâine// există o foame de-a trăi/ (viața este un ghioc de foame)// omul pâinea/ care se mănâncă/ pe sine”. Într-o

lume străină și rece, o lume fără dragoste, o lume a ratării întâlnirii cu celălalt, ființa își caută un loc raportându-se la cosmos, la astre. În poemele ei aspirația zborului, a observației geometriei celeste e legată de stările ei sufletești; apropierea de cer e resimțită ca o viziune: „nu am certitudini/ sunt Pithya vieții mele/ pacea albastră/ se unește cu sângele/ cenușa ascunde/ zgomotul de salve// câte-o zi în eclipsă/ cu un poem o recîștig// (oracolul meu sunt eu)// număr dorințele cu fructe de măceș/ aruncate în apă/ soarele se clatină/ migrează în cioburi// Lumină! Am strigat/ într-o zi de singurătate/ am avut o viziune// prin geamul închis/ vedeam cea mai frumoasă/ apropiere/ de cer”. În aceste condiții, astrele îi însoțesc mereu căutările și o ajută să intre în vibrația universului, să se conecteze la surse, fie că e vorba de constelația Carului Mic sau a Carului Mare („în nopțile de insomnie/ trec cu bicicleta/ printre Carul Mic/ și Carul Mare”), de Proxima și Alfa Centauri sau de Steaua Magilor. În rest poezia e un joc între ispita celor pământești și tentația transcendenței. S-ar putea face o apropiere între poezia pe care o scrie astăzi Domnica Pop și lirica poetei Ligiei Holuță, îndeosebi cea din volumul de debut, **Frigul și surâsul**, apărut în 1985. E vorba de economia mijloacelor de expresie și de atitudinea retractilă în fața lumii, de gravitate, de frica văzută ca un sentiment care „te risipește”. Domnica Pop nu scrie o poezie biografică (deși anumite repere apar la orizont: tata, mama, copilăria), nu-și trădează frustrările prin strigăt, lirica ei e discretă și inventează o altă biografie, interioară, pe care o trăiește în ritmul vibrațiilor universului. Aspirația ei devine vibrație: „toată seara/ m-am gândit la fericire// soarele se făcea tot mai mic/ norii treceau ca spuma/ pietrele deveneau/ tot mai cenușii/ umbrele se cheltuiau/ ca trestiiile/ peste apa luminată// toată seara/ m-am gândit la fericire// până s-a făcut noapte” Există o metamorfoză interioară („metamorfoza permanentă/ se strecoară în celule”) o chimie și o combustie a energiilor care îi însoțesc căutările: „trecutul și prezentul/ un cuib de sentimente/ bătând secunda/ între mine și lume/ plinul și golul la pândă// sângele umple aorta/ fluviu de viață/ reflexe din creier// viitorul levitează/ un abur în contur de clipă// distanța se vrea locuită/ precum golul/ printre stelele/ Proxima și Alpha/ Centauri”. Într-o lume a incertitudinilor poeta e propriul ei oracol; ea își exploatează condiția feminină cu un spor de fragilitate: explorările ei devoalează o ființă vulnerabilă dar rezistentă. Stilul Domnicăi Pop trădează o anumită crispă, de a se fixa într-o formă, într-o expresie; discursul e prea fragmentat, dar conturează un univers al mărturisirii, o conștiință poetică: „literele sunt fierbinți/ când sufletul scrie”. Prinsă în capcana vieții, poeta încearcă să se elibereze prin aceste exerciții lirice.

CĂRȚI PUBLICATE:

Clepsidra cu stele, Editura Mirador, Arad, 2009;
Rodia cu rubine, Editura Mirador, Arad, 2010;
Clipe de tăcere, Editura Concordia, Arad, 2011;
Albastru, Editura Mirador, Arad, 2011;
Frica, Editura Mirador, Arad, 2012;
Frica, Col. Opera Omnia, Editura Tipo Moldova, Iași, 2013;

PREZENTĂ ÎN ANTOLOGIILE:

Șoapta... Strigătul, Editura Gutenberg Univers, 2000;
Aromă de nea, Editura Ardealul, 2003;
Surîsul crizantemei, Editura Ardealul, 2004;
Stîlpi de felinar, Editura electronică, 2009;
Borna de la km. 2010, Editura Concordia, 2010;
Insomniile mătăsoase, Editura Pastel Brașov, 2012;

APRECIERI CRITICE:

„În puzderia de autori români de haiku-uri din ultimele două decenii, așa cum spuneam deja, puține nume se pot reține. Iată însă unul, chiar de debut în volum, vine de la Arad: Domnica Pop. **Clepsidra cu stele** (titlul însuși filtrează o metaforă) este o carte nu doar densă, valoric fără căderi, ci și o ofertă generoasă: peste 500 de haiku-uri. Domnica Pop reușește însă credibil, ca să nu spun vorbe mari, să-ți ofere perspectiva unei simțiri intense, nu o dată colorată românește, prin teme, aluzii, tradiție folclorică, pură, să-și aproprieze haiku-ul, să-i dea duh, viață.” (Vasile Dan, *Haiku-ul- canonic, spiritual și expresiv*, în Revista „Arca”, nr. 4-5-6, 2009)

„După debutul din 2009 cu volumul **Clepsidra cu stele**, Domnica Pop ne propune, în cel de-al doilea volum al său, **Rodia cu rubine**, tipărit la aceeași editură „Mirador” din Arad în 2010, o nouă colecție de haiku-uri, peste 400 la număr. „Calitatea poemelor de a fi fulgurație este ceea ce se reține în primul rînd din demersul poetei”. „Domnica Pop reușește să ofere acea altă privire, proaspătă, pe care o așteaptă instinctiv cititorul cărții sale”. „Totuși, privirea spre natură, spre efemeritatea ei, constituie doar una din temele Domnicăi Pop”. „Adesea haiku-ul reprezintă răspunsul poetei față de orice alteritate. Menționăm aici angoasa temporal, temerile din iubire sau cele ale maternității” (Georgeta Moarcăș, *Din nou despre haiku*, în revista „Arca”, nr 7-8-9, 2010)

„La Arad, editorul Ioan Matiuț o publică pe Domnica Pop cu un nou volum de poeme haiku, **Rodia cu rubine**, (Editura Mirador), după ce autoarea apăruse deja în antologii (**Aromă de nea**- 2003; **Surîsul crizantemei**- 2004; **Stîlpi de felinar**-2008), o tînără care îmbrățișează genul nu numai cu sensibilitate, dar mai ales cu o remarcabilă concizie sugestivă, capabilă să deschidă în tiparul haiku-ului cele mai variate teme, de la iubire, la contemplație și de la sentimentul religios la reflecție și idee.” (Iulian Chivu, *Haiku și rodii cu rubine*, revista „Agora”, din Stuttgart, și în ziarul „Națiunea”, 3 noiembrie 2012)

„Domnica Pop este reprezentantă terestră- înveșmîntată în carne și piele- a sensibilității, etericului și sensurilor vieții”. „Jenant de sensibilă, poeta observă ușor ce alții observă greu sau deloc, simte lumea din jur cu ochi fascinați” (Mariana Gurza, *Clipe de tăcere, clipe de lumină*, în revista „Melidonium”/ 31 Mai 2012)

„După trei culegeri de haiku, poeta s-a decis să reducă dimensiunile imaginilor sale delicate cu 33%. De la haiku la distih. Calitativ, diferența nu e însă mare, textele avînd același spirit al minimalismului, vizualului și auditivului”. (Horia Gârbea, Domnica Pop, **Albastru**, în revista „Luceafărul”, nr. 2/ 2012)

„Răsfoiesc acest ultim volum de versuri **Frica**, publicat la Editura Mirador din Arad, și remarc cu satisfacție un lucru mai rar întâlnit atât în versuri cât și în poezie, transcenderea sensibilității feminine în lucrurile grave ale ființei și temporalității. Ființa în poezia Domnicăi Pop este una cartesiană, un soi de *res cogitans* care descoperă ordinea mistică a lumii căreia i se supune și cu care încearcă să se identifice în temeiul unui definitoriu ce ține de *essentia*: „cheltuiesc cuvintele/ în strigăte spre îngeri/ amestecate printre galaxii/ agravant de surde/ câteodată vreau s-adorm/ într-un cheag de sânge/ din Cel ce-a înviat/ și-a promis (Vertij 38)” (Iulian Chivu, *Domnica Pop, Reflexivitate lirică între definit și definitoriu, Lecturi intermitente*, publicistică și eseu contemporan, colecția Opera Omnia)

„Despre porți și despre moarte, dar și despre colivii: „pentru fluturi” scrie și poeta Domnica Pop. Sensibilă, ea și-a intitulat recenta culegere/ plachetă de versuri **Frica**. Aceste texte extensibile ancorează câteodată în larga societate citadină, în lumea animată de un vertiginos concert de iluzii: ”oamenii vorbesc despre politică/ despre locuri de muncă//cuvintele lor se-amestecă/ în zborul porumbeilor/ îndelung rotitori/ apoi curg pe tencuiala veche// ca o durere/ peste altă/ durere” (Vertij 10). Poeta pendulează între pura intimitate și lumea exterioară impură, între egalitate și inegalitate, între plăcute reminiscențe de lectură diversă, sau adesea, știință, între o „lume frigidă” căreia i se întâmplă și miracole: „umbrele toamnei erodează/ anotimpul din creier/ în inimă a crescut/ o grădină de meri”

(Petru M. Haș, *Cele 80 de vertije*, în revista „Arca”, nr.4-5-6/2013)

POP, IOAN F.

Poet. Eseist. Publicist. Muzeograf. Născut în 4 ianuarie 1959, la Valcău de Sus, Județul Sălaj. *Studii*: școala primară în satul Fizeș, comuna Sîg, același județ. Liceul de Filologie-istorie din Oradea. Licențiat în Teologie-istorie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Masterat în cadrul aceleiași universități. Doctor în filozofie al universității clujene. Stagii de cercetare la Roma și Paris. *Activitatea*: a lucrat la întreprinderea Metalica, a fost redactor la „Gazeta de Vest”, redactor (fondator) la „Noua Gazetă de Vest”, referent cultural la Cercul Militar. Actualmente este muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor, fiind, pentru o vreme, și cadru

universitar la Universitatea din Oradea. Debut literar, cu poeme, în revista „Familia” (1984). Debut editorial cu cartea *Pedale de hîrtie*, Editura Dacia (1994). Premiul pentru poezie al revistei „Familia” (1991), Premiul special pentru poezie al U. S., Filiala Arad (2010). Este prezent cu poeme, texte literare și eseuri în revistele: „Idei în dialog”, „România literară”, „Familia”, „Vatra”, „Poesis”, „Echinoc”, „Luceafărul”, „Discobolul”, „Calende”, „Aurora” etc. *Membreu* al Uniunii Scriitorilor din România.

Ioan F. Pop își ascunde atât de bine biografia încât nici un vers nu lasă în urma sa amprentele existenței anterioare, ale vieții cotidiene sau măcar ale unei experiențe secrete. Poetul imaginează și practică, de fapt, o arhitectură a nimicului și tăcerii, motivată de aventura căutării vidului, a unui posibil sens al vidului, la nivelul celor trei trepte/cicluri: I. (*din cuvântul nerostit*), II. (*din cuvântul tău despre tăcere*), III. (*din cuvântul tău rostit în pustiu*). Despre caracterul polemic al discursului său care devine antipoem a scris o adevărată artă poetică, *Antipoem scris și nescris*, în volumul de debut, **Pedale de hîrtie**, 1994. „El tematizează actul poetic cu ironie livrescă și luciditate tragică. Marca specifică e un fel de «greață» sartreană de realitate și de literatură. Relațiile dintre realitate și ceea ce «descrie» poezia, dintre corporalitate și poem, dintre realul dinafară și cel dinăuntru sunt surprinse într-un dublu joc agonice, care epuizează posibilitatea sensului. Spațiul concentric al poemului devine absurd.” (Raluca Dună) În aceste condiții, în volumul **Poemeșinimic**, 1996, poemul devine un studiu, o explorare a interiorității până la straturile ei primitive, primordiale, „fără subiect, fără predicat”: „6. afundat în viscerele poemului (aștept)/

ca un măcelar ce decapitează gesturi absurde/ cu fața roșie de sângele alb/ aștept și mă îngrop în mormane neauzite, avalanșe/ de salivă împinsă spre mine/ ca și cum m-aș arunca în cenușa unei oglinzi/ ce lucește negru, rece, doldora de închipuiri -/ printre noi se strecoară siluete de aer/ în pace aici locuiesc zâmbete descărnate/ ce scot din când în când halucinante chemări-... „Pentru poetul orădean, poezia chiar întemeiază universul, iar poetul e chiar un demiurg, verbul său urcând anemic din neant”(Ștefan Borbély) Structura discursului este aceea a poemului „născut din poem”; registrele sale vizează absența, indiferența, negrul, nebunia, rătăcirea, delirul, rugina, nemișcarea, orbirea, spaima, singurătatea. Poetul are toate atributele unui vizionar al interiorității reci, aflat „cu toate membrele simțurilor în mișcare”. Prelungirile simțurilor în întineric naște o mișcare subtilă care face posibilă explorarea, înaintarea simțurilor, a comunicării în oarba anatomie a poemului. Pierderea legăturii cu creierul, cu logica discursului duce la nașterea unei ficțiuni delirante care surprinde mișcările unei armonii necunoscute. Povestitorul însuși e „uitat pe dinafară”. Vedenia, coșmarul, viziunile larvare, „iluzia supraponderală” din **Poemeșinimic** devin ipostaze ale marginilor rostirii și ale unei adânci suferințe a ființei, constrânsă să își coboare limitele între nerostire și „vox clamantis in deserto”... Ele fac posibilă osmoza între poeme și nimic. Criticul Gh. Gricurcu scrie despre „o «inexistență» încă plină de vestigiile existenței”. Desființarea realității, a cronotopului existenței care se estompează și își pierde conturul obișnuit, devine o constantă a acestei poezii, de o curajoasă postmodernitate. Poetul poate dejuca prin această strategie orice încercare de a-i surprinde și descoperi formula. El reușește, grație forței imaginarului, să contureze destul de clar o perspectivă onirică insolită, reprezentată printr-o suită de dogme și erezii ce anunță o dezbatere în jurul crizei identității. Rezultatul ar fi „cunoașterea zero.” „Trebuie să recunoaștem că nimeni în literatura română n-a abordat cu atîta originalitate ontologia poeziei cu semnificația zero”. (Romul Munteanu) Apropiindu-și câteva filiații ale poeziei actuale de la Angela Marinescu la Nichita Danilov și de la Aurel Pantea la Viorel Mureșan, Ioan F. Pop dovedește o bună asimilare a rezervelor culturale în economia creației sale. Descoperită la timp, această vocație, a explorării dizarmoniei lumii, îi ține spiritul treaz și și îl proiectează în avangarda poeziei nouăzeciste. În volumul **Poeme de sedus realitatea**, 2000, poemele au o formă fixă, de șapte versuri lungi, bine chibzuite, ce conturează o artă poetică distinctă. Eul se raportează la o altă realitatea, de dincolo de realitate, la o condiție metafizică, imaginată după coordonatele pe care ființa le-a cucerit într-un lung exercițiu de reinvenție a realității. „Ioan F. Pop ignoră învățăturile sacre care susțin că în cel mai profund strat al sinelui suntem bucurie pură, existență radioasă. El configurează cu știință și talent un spațiu terifiant al neputinței semiologice (semiotice), în care impulsurile de direcție contrară se anihilează reciproc, memoria e inefficientă, alienarea s-a înstăpânit, speranța lipsește, eul se dedublează, trecutul și viitorul se intervertesc, prin urmare nici o erupție revelatoare nu poate avea loc.” (Simona-Grazia Dima) Seducătorul e sedus de actul scrierii, de mirajul amprentelor ființei care provoacă viziuni subtile, copleșitoare:

„În timp ce o mână scrie pe dinafară, o altă mână scrie pe dinăuntru
Încât nu mai ști care e poemul adevărat și care cel închipuit.
nu ști care mână pe cine trădează. tot așa cum nu ști dacă gura
tace înlăuntru sau tace înafară. cum prinde trecerea trupului înapoi
în cuvânt. apoi cuvântului îi cresc alte mâini care se apucă
din nou de scris, pe dinăuntru și pe dinafară. încât zicem în șoaptă
doamne, dă-ne degrabă o altă nebunie, o tăcere din alte cuvinte”

Conceput ca o „întâmplare pe care nu o putea povesti nimeni”, poemul absenței, al nimicului, al seducției realului și al poemului nescris (dar virtual) – capătă în antologia ce le cuprinde pe toate (cele patru volume ale poetului) – un sens al aventurii metaexistențiale unde realitatea e văzută „ca o pasăre rănită” ce zboară prin preajmă. **Poemele poemului nescris** sunt ample poeme în proză în care ființa înaintează „la pas prin ceața adâncurilor”. Poetul urmărește într-o notă sobră vibrația idealului și spleen-ului său. Și vertijul și nebunia și uitarea și descompunerea și zidul plângerii și „tăcerea pe care nu o putem pronunța” fac parte din exercițiul zilnic al biciuirii „corpului poetic” în căutarea unei salvări mistice. Imaginația surrealistică și disciplina (împrumutată) spiritului augustinian intră în formula poetică a acestui solitar, sedus de puritatea adâncurilor, a „cântului visceral”, de „mirajul zădărniceii”. Poet discret și abscons, comentator redutabil al Sfântului Augustin (**Sfântul Augustin – morfologia unei paradigme**, 2009) Ioan F. Pop se lasă cucerit în volumul **Tăceri de la margine**, 2011, de comentarii și mărturisiri, de meditații și articole ocazionale, de spectacolul viu și strident al literaturii și ideilor. „Scriu cu credința că Dumnezeu știe citi”, spune el în primul articol. Omul inițiat vede în destinul literar „un mare blestem și o mare binecuvântare” și încearcă să mediteze dintr-o margine și o singurătate proprie asupra a ceea ce răzbate din vibrația intelectuală și din zgomotul lumii. În discursul sobru, alert și pe alocuri doctoral, alături de ironie și ideile prind contur și îl angajează pe cititor pe calea rațiunii și a îndoielii, în căutarea unui sens mai pur, mai profund, un tâlc al existenței și scrisului, al aspirației spre cunoaștere și libertate. Volumul desenează harta aspirațiilor și ezitărilor unui destin de scriitor și este dedicat memoriei lui Radu Enescu. Ioan F. Pop este un autor care are mereu alături un raft cu filosofi pe care îi citează copios și e gata să scrie despre orice, dar nu oricum. Eseul despre moarte e dovada unui spirit care pune preț pe „tăcerile” care vorbesc.

CĂRȚI PUBLICATE:

Pedale de hîrtie, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994;

Poemeșinimic, Editura Dacia, 1996;

Poeme de sedus realitate, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000;

Sfântul Augustin – morfologia unei paradigme, Editura Dacia, 2009;

Jurnal aproape închipuit, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2009;

Poemele poemului nescris, Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI, 2010;

Tăceri de la margine, Editura Galaxia Gutenberg, Editura Dacia XXI, 2011;
Poemele absenței, Editura Dacia XXI, 2011;
Poemele poemului nescris, [antologie poetică] Editura Caiete Silvane, 2013;
Marginalii la o absență, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2014.

Figurează în **antologiile**:

Caietul cu poeți, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996;
Vise într-o liniște sumeriană, Editura Cogito, Oradea, 1999;
Corabia cu poeți, Biblioteca revistei Familia, Oradea, 2002;
Murmurul vocilor, Editura Cogito, Oradea, 2007.

REFERINȚE CRITICE:

„Dar atenția autorului se concentrează pe fiziologie, adică pe o egolatrie bicisnică, pe un narcisism decăzut ce ia locul temei cosmice. Limitată, mai întîi, la perimetru orașului, acesta se restrînge apoi la datele unui organism haotic, care (se) poetizează în neștire. (...) Aspiratia poetului este spre o «inexistență», care însă nu poate fi atinsă, fiind doar aproximată printr-un și de imagini intermediare, ale ruinei, zdrențelor, bolii, absențelor, închipuirilor. E o «inexistență» încă plină de vestigiile existenței, și tocmai de aceea generatoare de teribilități. (...) Ca un învățăcel al lui Dali sau Max Ernst, poetul descinde nemijlocit în aventura obiectelor, în promiscuitatea relațiilor dintre regnuri, într-un freudism exclamativ” (Gheorghe Grigurcu, revista „România literară”, nr. 48, 4-10 decembrie 1996, p. 5).

„În aparență, poezia lui Ioan F. Pop nu se refuză înțeleșului. În ea găsim un gen ciudat de descriere fenomenologică a golului, generator de anxietăți, a mișcării sunetului abia perceptibil printr-un spațiu închis, privit/auzit de cineva, capabil să perceapă semnele infinitezimale ale unui existent, aproape încremenit, dar în curs de facere. (...) Ca și S. Beckett, Ioan F. Pop alcătuiește într-o manieră proprie un fel de *texte pentru nimic* (*Textes pour rien*). (...) În Versurile lui Ioan F. Pop relația dintre eurile multiple ale autorului – investitor de sensuri – și lume pare inversată. În universul său literar, obiectele, lucrurile în general, trebuie să fie acelea care incită gândirea/vorbirea la auzirea semnificațiilor. Dar aceste refuză să se numească sau dau despre ele doar informații vagi, lăsînt realul vacant de sensuri sau vag locuit de ființă. Rezultatul este cunoașterea zero. (...) Trebuie să recunoaștem că nimeni în literatura română n-a abordat cu atîta originalitate ontologia poeziei cu semnificația zero”. (Romul Munteanu, revista „Luceafărul”, nr. 2, 22 ianuarie 1997, p. 11).

„În registru solemn, nihilismul european a parcurs acest drum pornind de la *Spleen*-ul lui Baudelaire. Avangarda i-a adăugat o nervozitate aparte, kafkiană, demolînd pedestalul solemn și împingînd totul în grotesc. Tipologic, orădeanul Ioan F. Pop se află în această descendență, diversificată prin marasm, revelații scîrbite și un acut sentiment al părăsirii și al existenței goale, aleatorii, exercitat într-un univers al neanturilor stilizate, din care ancorele au dispărut și ființa a intrat

în derivă. Volumul e dur, monocrom, obsedant ca o pagină din Kafka, și reprezintă, fără îndoială, punctul de maximă extensie a „halucinației de real” la care a ajuns pînă acum poetul. (...) Ioan F. Pop alege drama hiperlucidă, extaza rece a percepției întinse nevrotic pînă la insuportabil, ceea ce face ca formula sa poetică să derive mai degrabă din catalogul modernismului tîrziu, crepuscular, decît din broșura sprintară a postmodernismului de ultimă oră. (...) Pentru poetul orădean, poezia chiar întemeiază universul, iar poetul e chiar un demiurg, verbul său urcînd anemic din neant. (...)” (Ștefan Borbély, revista „Poesis”, nr. 1-2, 1997, p. 4).

„Ioan F. Pop ignoră învățăturile sacre care susțin că în cel mai profund strat al sinelui sîntem bucurie pură, existență radioasă. El configurează cu știință și talent un spațiu terifiant al neputinței semiologice (semiotice), în care impulsurile de direcție contrară se anihilează reciproc, memoria e inefficientă, alienarea s-a înstăpînit, speranța lipsește, eul se dedublează, trecutul și viitorul se intervertesc, prin urmare nici o erupție revelatoare nu poate avea loc. (...) Nu încetezi a te uimi de energia pusă în joc, de ingeniozitatea, prospețimea și plasticitatea imaginilor și totodată de măiestria acelei gândiri reci care duce la bun sfîrșit o cristalină și perfectă efigie a entropiei, imposibil de gîndit rațional, imaginea coezivă și eclatantă a unui univers în destrămare. Ritual repetat, extaz la îndemînă, fiecare poem te lasă fericit și dornic să primești tot mai mult din drogul liric. Ioan F. Pop este creatorul unui idiom deja recognoscibil, al unei puneri în pagină individualizante, este oficiantul unei rostiri fastuoase, copleșitoare, despre misterul și strălucirea nimicului” (Simona-Grazia Dima, revista „Viața Românească”, nr. 7-8, iulie-august 2001, pp. 247-248).

„El tematizează actul poetic cu ironie livrescă și luciditate tragică. Marca specifică e un fel de «greață» sartreană de realitate și de literatură. Relațiile dintre realitate și ceea ce «descrie» poezia, dintre corporalitate și poem, dintre realul dinafară și cel dinăuntru sunt surprinse într-un dublu joc agonice, care epuizează posibilitatea sensului. Spațiul concentric al poemului devine absurd. (...) Dens, întunecat, textele construiesc spații ale unei materialități excesive, netranscendente... continuă să țasă aceleași «thanatice arabescuri», uneori melancolice, somnolente, alteori violente, apropiate adesea, ca tipologie a imaginarului ori ca tonalitate, de poemele în proză din rimbaudianul *Une Saison en enfer*” (Raluca Dună, **Dicționarul General al Literaturii Române**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006, p. 303).

„Apare, la Ioan F. Pop, o anume indecizie, pe care o numim, în termenii contemporaneității, angoasă a opțiunii. De altfel, această indecizie, această neîncredere îi șade bine poetului, care privește cuvîntul ca măsură a tăcerii. (...) Ioan F. Pop se plimbă prin dimensiunea imaginară a poemului, preferînd suprafața mozaicată, fracturată, deoarece, prin reflexele ei, conferă iluzia pluridimensionalității și a dublului sens al poeziei: ea poate fi citită de la cap la coadă și invers; ea poate începe acolo unde totul se termină și invers”. (Carmelia Leonte, revista „Cronica”, nr. 7, decembrie 1997, p. 9).

„Traseul poetic se sustrage revelației, căii regale generatoare de sensuri, fiind un discurs în care absența, golul pulverizează mesajul, îndepărtîndu-l de

fragila dezvoltare. Planul referențial se pierde în spațiul vizionar, în inextricabila construcție lirică. Poemele lui Ioan F. Pop au încrâncenarea prielnică recluderii unui ținut în care urma discursului precedent dispare sau se însinuează tot mai stins, fiindcă textul se țese prin juxtapuneri de planuri și combinații lexicale neașteptate, în monotonia imaginilor care refuză figurativul. (...) Ioan F. Pop dezvoltă o modalitate personală de restructurare a existenței, o tendință de ieșire dintr-un spațiu copleșit de modele” (Bucur Demetrian, revista „Ramuri”, nr. 10-11-12, 1996, p. 14).

„Ardelenește, fără ironii și fără falsă pudoare, fără sentimentul deșertăciunii, poetul își construiește masca unui damnat. Deși nu e teribilist, fugind de gratuitatea experimentală, el se apropie, totuși, cu pași siguri și în cunoștință de cauză de inocența suprarealiștilor, coborând ca în transă într-un spațiu halucinant, ireal și dezordonat pe care vrea să-l facă semnul unei crize ontologice, mărturia unei damnări” (Mircea A. Diaconu, revista „Bucovina literară”, nr. 12, 1997).

„Augustin, teolog, filozof, personalitate polivalentă a fost studiat de teologi, de lingviști, de filozofi. Domnul Ioan F. Pop încearcă un drum riscant și pariază pe o miză foarte mare: încearcă să analizeze opera lui Augustin din perspectivă filosofică, dar propunând o cheie hermeneutică nouă... Unul dintre cele mai interesante capitole din carte este III. 5, *Timp și temporalitate*... Poate că acest capitol reprezintă una dintre cele mai interesante monografii asupra problemei apărute în limba română. Autorul studiului declanșează propriile cugetări, pornind de la afirmațiile lui Augustin, dovedind faptul că formarea sa ca filozof este completă, dar și că ispita poeziei este foarte puternică”. (...)” (Marius David Cruceru, „Caietele Oradiei”, nr. 5-6, 2010).

„... **Jurnalul aproape închipuit** al lui Ioan F. Pop este o interesantă combinație între multiplele motivații pentru a ține un jurnal și, totodată, un fascinant amestec de discursuri, de la relatare la discurs poetic, de la observație la analiza interioară, de la portret la meditație etc. (...) poate ar trebui să vorbim și de (auto)ironia cu care acesta făcea „haz de necaz”, atitudine detectabilă și în jurnalul *aproape închipuit*, dar cu un pronunțat iz cioranian. Apoi aspectul frugal în care pare a fi fost scrisă cartea, cu firescul expresiei, specific unui astfel de text, coroborat cu argumentele mai sus enunțate, conduce spre concluzia că Ioan F. Pop nu s-a depărtat de literatura în care s-a înscris cu volumele sale de poezie, ci, dimpotrivă, a plonjat în interiorul ei, deliberat, jucându-se cu un gen la care i-a prins perfect mecanismele de funcționare” (Melinda Crăciun, revista „Vatra”, nr. 5, 2010).

POP, MIRCEA M.

Poet. Publicist. Bibliotecar. S-a născut la 8 mai 1948 în comuna Mișca, județul Arad. *Părinții:* tatăl, Popa Mircea, a fost mecanizator agricol, mama Popa Floare, țărăncă. *Studii:* a urmat școala primară, gimnaziul și liceul în comuna Sântana. A absolvit Facultatea de filologie din Cluj, secția română-franceză în 1971. *Activitatea:* profesor de franceză la Școala generală din comuna Almaș, județul Arad, la Liceul din Sântana și director și profesor la Școala generală din comuna suburbană Livada, județul Arad. Din august 1989 trăiește în Germania, unde a absolvit o școală comercială industrială. În prezent lucrează într-o bibliotecă juridică a Institutului Max-Planck din Heidelberg.

Hobby: Călătoriile și muzica ușoară /Schlagere. *Debut* literar în „Flacăra roșie” / Arad, din 15 octombrie 1972. Debutul editorial: ciclul *Elogiu tăcerii* în volumul colectiv **Afinitățile izvoarelor**, Editura Facla, Timișoara, 1985 – mențione în cadrul concursului de debut în poezie. *Colaborări* la reviste literare: „Orizont”, „Tribuna”, „Steaua”, „Familia”, „Arca”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Poesis”, „Poezia”, „România literară”, „Vatra”. De asemenea prezent în „Die Brücke”, „Der Literat” și „Matrix” în Germania și în „LOG” Austria. Din 2003 este *membru* al Uniunii Scriitorilor din România.

Intitulat cu modestie, **O mână de cuvinte**, 1996, volumul de versuri al lui Mircea M. Pop fructifică o experiență de inițiat pe tărâmul poeziei, la care se adaugă formația de filolog și postura specială de bibliotecar într-un oraș cu rezonanță cărțurărească, Heidelberg. E oarecum firesc ca și temele care îl preocupă să fie de extracție livrescă, poetul preluând modalități, imagini, secvențe și motive deja existente în poezia modernă, pe care le modelează după știința și talentul său. Pulașției cărțurărești îi corespunde o anumită aplecare spre rosturile comunicării, ale poeziei, dar și spre misterele ființei însetate de cunoaștere, de ideal. Poetul dialoghează cu Brâncuși, dar și cu marea, improvizează scrisori pe un ton elegiac sau sarcastic, de multe ori autoironic, amar, schițează un portret ideal al poetului și își notează cu luciditate stările, se interoghează asupra dragostei, singurătății și morții, se refugiază în jocuri de cuvinte sau se lasă în voia reveriilor cotidiene, unele sterile, altele productive. Dar rămâne un neobosit căutător și un chibzuit revizor al propriilor stări sufletești: ”Mult

mai ușor/ și mai simplu/ să simți, să trăiești adevărul/ decât să-l rostești/ Cuvântul omoară misterul/ ce-l înconjoară”. O altă dimensiune a poeziei sale, mai autentică decât prima este ilustrată de motivul înstrăinării, al alienării iremediabile a ființei, al trecerii acesteia dintr-o lume în alta, dintr-o civilizație în alta și, evident, dintr-o cultură, cea românească în alta, cea germană. De unde și „ipostazele”, „alternativele”, „permutațiile” și oscilațiile sufletești ale cărturarului preocupat de „rana și aureola cuvintelor”, de o anumită mecanică poetică, așezată sub semnul unei logici prudente, nemțești. Rareori poetului îi mai scapă câte un „crâmpei autobiografic” în care sentimentele să bată câmpii cu grație; el se lasă ispitit acum de înaltele distilării ale poemului care contabilizează curiozitățile Heidelbergului contemporan pe care nu ezită să le pună, – prin abisul complicat al scriiturii, – în relație cu Aradul natal: „Inima mea/ leagă Heidelbergul de Arad/ și Aradul de Heidelberg/ ca două veșnice liane.” (*Autoportret de suflet*) Complicatele stări și corespondențele lor transpar până la urmă într-un tipar al interferențelor, cu accente și nuanțe melancolice, un tipar reductibil, până la urmă, la o mână de cuvinte. De multă vreme Mircea M. Pop ne-a obișnuit cu articolele sale aplicate despre receptarea literaturii române și a autorilor originari din România, în revistele din Germania. Pragmatismul nemțesc al fostului profesor de limba română arădean se precipită și în poemele și în micropoemele sale, publicate în ediție bilingvă, română și germană: **Invocații și alte micropoeme/ Anrufungen und andere Mikropoeme**, 2002. Poetul folosește tehnica definiției sau a falsei definiții, tehnica paralelei între sine și celălalt sau între doi poeți; compune invocații, scrisori și simfonii, dialoguri, o artă poetică și un testament, scrise toate într-un stil filosofic, subtil, cu aceeași logică nemțească. Fiind un cititor atent și un critic în nuce, poetul se identifică și cu obiectul reprezentărilor sau al dorințelor sale: „Pentru mine zăpada/ este o foaie de hârtie/ iar ciorile/ sunt litere mișcătoare.” Dincolo de această „similitudine” el ajunge la identificarea totală dintre pasăre și poezie într-o serie de poeme. Poetul însuși nu se consideră altceva „decât o pasăre / cu aripile arse.” Până și inspirația e o pasăre cu cioc de aur. Cu toate că știe că vara e anotimpul expansiunii eului și al contemplației, preferă să nu scrie poezii în acest anotimp. Detectează poezia cu o simțire modernă: „Adevărata poezie/ respiră nestingherită/ în spațiul liber/ dintre poemele mele.// Între mine și veșnicie/ doar câteva rânduri stinghere.” De fapt el scrie poezie pornind de la „lecția aspră/ a uitării”. Exercițiul yoghin e un bun început iar „soluțiile spre a deveni celebru” pot fi un cod al poetului care între timp s-a atașat la lecția tăcerii: „Să învățăm aspra lecție a tăcerii/ să privim mulțumiți/ lumea și lucrurile/ până dincolo de granițele/ posibilului când/ lucrurile nemaiputând/ suporta atâta liniște/ vor începe de la sine/ să vorbească.” Apoi, poezia poate fi și o stare pe care ți-o asumi; „Eu sunt poetul trist care scrie poezii triste”, e o artă poetică a austerității și condiției sale. Preocupat de statistici, de economia poeziei și de didactica ei, bibliotecarul din Heidelberg scrie poezie asemenea vechilor orfici care cred că opera își dă dreptul la o clipă de nemurire prin legătura pe care ți-o crezi cu celălalt, cu ceilalți.

CĂRȚI PUBLICATE:

O mână de cuvinte, versuri, Editura Mirador, Arad, 1996;

Invocații și alte micropoeme / Anrufungen und andere Mikropoeme, poezie, volum bilingv, (în traducerea autorului), Editura Romania Press, București, 2002;

Heiratsanzeige. Gedichte (în limba germană), POP Verlag, Ludwigsburg, 2006;

Inventur: 88 Gedichte (în limba germană), AZUR Verlag, Mannheim, 2010;

Glasul poetului, [antologie poetică], Editura Tipo Moldova, Iași, 2014.

ANTOLOGII:

„Die Literareon. Lyrik-Bibliothek” III, VIII și X, „Blumengröße”, „Mythos Heidelberg 2006”, „Mythos Heidelberg 2007”, „Winterrast”, „Gedichte. best german underground lyrik 2005”, „Gedichte. best german underground lyrik 2006”, „Tango tanzen”, „Der Garten blüht. Haikus und andere Kurzgedichte, Aphorismen”, 2009.

REFERINȚE CRITICE:

În volume: **DSA s.v.**, Johannes Bettisch: **Essays und andere Texte**, Editura NEUTRINO Verlag, Reșița, 2007.

În reviste: Florin Bănescu în „Neue Banater Zeitung”, 10. April 1985; Olimpia Berca în „Orizont”, 28 iunie 1985; Constanța Buzea în „Amfiteatru”, august 1985; Vasile Dan în „Arca” 7(1996) 7-8-9; Petru M. Haș în „Arca” 13 (2002) 10-11-12; George Vulturescu în „Poesis” 13 (2002) 10-11-12; Cornelia Luther în „Rhein-Neckar-Zeitung”, Samstag/Sonntag, 12./13. August 2006; Johannes Bettisch în „Die Brücke” 26 (2007) 2; Lev Detela în „LOG”/Viena, 29 (2007) 113.

APRECIERI CRITICE:

„Unitatea de stil este prima trăsătură ce justifică această antologie. Regăsim aproape peste tot în micropoemele lui Mircea M. Pop im anume echilibru al emoției lirice, echilibru care asigură poetului un control nedeținut asupra respirației versului, asupra stilului” (Petru M. Haș)

„Poezia sa se revendică prin adaos, ca replică la un eveniment, la un gând complice (rezonanțe, excrescențe, parafrazări ale sale trimit la poetele Hilde Domin, Rose Ausländer – din care a tradus frecvent pentru revistele din România)” (George Vulturescu)

„Pop, der vor allem Lyriker ist, bevorzugt eine einprägsame und oft metaphorische Ausdruckweise, mit kurzen Sätzen und mit einer Neigung zum philosophischen Lakonismus” (Lev Detela)

POPA, PAULINA

Poetă, publicistă, editoare. S-a născut la 29 august 1953, în satul Vălani, județul Arad. *Părinții:* Alexandru și Maria Berce. *Studii:* Institutul Pedagogic. *Activitate:* Din 1973 până în 1975, lucrează în învățământ în orașul Caransebeș. După căsătorie (1975) nu a mai lucrat în învățământ deoarece provenea din familie de preoți. Manager din 1992 la SC Pemia Lira SRL, Deva și la Editura Emia din 1996; membră în consiliul de Administrație al S.C. Cofinec SA Timișoara; fondatoare, în 1996, a Casei de Editare „Emia”, Deva, a Revistei de Cultură *SEMNE-EMIA* (1999), a Asociației Culturale

„Emia” și a Festivalului Internațional de Poezie – EMIA – Deva (2000). *Debut literar:* în 1970, cu poezia *Jocul desenului meu* concomitent în „Crișana” și în „Zbor Alb”, la Oradea. Debut editorial: în anul 1990, cu volumul de poezie pentru copii intitulat **Rugă Mântuitorului** la Deva. Membră Uniunii Scriitorilor din România (din anul 2000), filiala Arad, unde este cooptată în conducerea filialei. Membră a ASLA și ARA. Semnează articole, editoriale și versuri în reviste literare din țară și din străinătate: „Semne – Emia”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Poesis”, „Poezia”, „Hyerion”, „Arca”, „Europoesis” (Franța). A participat la numeroase Festivaluri și Sesiuni de comunicări pe teme literare, îndeosebi – poezie, reprezentând România împreună cu alți poeți români la festivaluri de poezie în Iordania, Franța, Serbia, Grecia și Ungaria. *Premii* obținute: Trofeul Micului cititor – Editura Ion Creangă, 1993, Premiul Editurii Helicon pentru Poezie – 1997, Premiul pentru Poezie Religioasă a Fundației Scara Paradisului -1998 – 1999, Premiul pentru Poezie al Salonului de carte de la Oradea pentru volumul **Ghilotina Sinelui**, 2000; Premiul Revistei Convorbiri Literare, pentru Revista Semne – 2001; Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad, pentru volumul **Rochia nesupunerii**, 2002; Premiul Sensul Iubirii, pentru Poezie, Drobeta Tr. Severin, 2004; Premiul Revistei ARCA, Arad, pentru volumul de poeme **Cartea Iordania**, 2008.

Subintitulată *jurnal liric*, cartea Paulinei Popa, **Rochia nesupunerii** (2001) cuprinde poeme scrise în cursul anului 2000, sugerând o analiză a sinelui, o cântărire a propriei experiențe la cumpăna dintre milenii, dar și un sfârșit de etapă, o încununare a ei, după un deceniu fertil în care a publicat, dacă îl includem și pe cel de față, nouă volume de poezie. Pe drumul pe care l-a parcurs, într-un deceniu al anarhiei și

revizuirilor, poeta a mimat poetica optzecistă și a încercat o adaptare din mers la noua paradigmă. Cu toate acestea un critic precum Radu Ciobanu consideră că prin stil și viziune ea aparține unei alte familii spirituale, fără ca acest lucru să îi dăuneze evoluției. Poeta e foarte productivă; din 1991, când a debutat cu volumul **Cu mâinile în flăcări**, a publicat aproape anual un volum de versuri sau o carte pentru copii, poezia este cuprinsă în numeroase antologii, participă la viața literară, conduce o editură, organizează un festival de poezie la Deva, colaborează cu poezie la majoritatea revistelor literare. E o femeie angajată și tenace care e gata să înfrunte nu numai convențiile și obstacolele vieții particulare sau publice, ci chiar și pragul destinului. **Să înșeli moartea cu vorbe de dragoste**, titlul volumului apărut în 2003, nu este o sintagmă aleasă la întâmplare, ci un crez, un mod de a se raporta la o nouă experiență poetică. Într-un poem din primul ciclu al volumului, intitulat chiar *Limitele*, poeta relatează cu îndrăzneală despre experiența morții și despre reacțiile diferite pe care le au oamenii obișnuiți și poeții în fața ei. Experiența ei se pliază însă pe o tradiție a lirismului civic în care eul se zbate într-un amestec de religios și profan. Atitudinea de a lua în răspăr ordinea lumii, de a-i opune propria ei imagine, constituie trăsătura fundamentală a acestui lirism, pe jumătate provocator, pe jumătate așezat în matca tradiției. Solemnitatea rostirii, remarcată de critică, se datorează în cea mai mare măsură apropierea de coarda religioasă care învăluie discursul într-o retorică echilibrată, fără dramatismul și spasmele poeticilor de ruptură ale anilor nouăzeci. Nesupunerea poetei, capacitatea ei de a contesta este romantică și coboară în intimitatea actului creator. Lupta dintre masculin și feminin sfârșește după criticul Gheorghe Grigurcu, într-o sinteză superioară: „Tranzitată în „poem”, poezia își arogă virtuțile ambelor sexe, în sensul că masculinul o nutrește cu materia existențială, generatoare, iar femininul cu materia contemplativă, receptoare. Rolurile par împărțite echitabil, sub semnul nostalgiei masculinului „pur”, pe cât de râvnit, pe atât de neatins. În același mediu al osmozei dintre masculin și feminin, apare imaginea elocventă a poemului care se naște în făptura poetului, așa cum un copil dobândește ființă în pântecul matern, spre a fi apoi inițiat în viață și dus la biserică, la prima comuniune.” Poeta își construiește poemul pe liniile de forță ale sinelui în timp ce impulsul inițial e iscat de „semințe în vuietul sângelui”. Ea nu și reprimă plăcerea metaforei pe care o multiplică mereu creând o vibrație lirică înrudită cu rugăciunea. Exercițiul propriei revolte și îmblânzirea ideilor „impertinente” constituie un mod de a țese în jurul sâmburelui sacru substanța profană a poemelor: „unde ți-ai ascuns moartea?/ ai învățat-o să mănânce mere coapte”. În locul notației realiste, combinată cu vizionarul suav sau ironic, poeta preferă poezia serioasă cu propensiune către viziunea simbolică și alegorică. Vocația singurătății și a suferinței e împletită cu experiența religioasă și erotică ce traversează întreaga creație. Totuși, așa cum subliniază și Mircea A. Diaconu, nu putem vorbi de o poezie religioasă în sensul consacrat „ci, mai degrabă de o lirică existențială, lipsită de caracterul frust al unei trăiri violente”. Câteva motive simbolice, cu largi reverberații culturale se

împletesc în țesătura suavă a discursului: sămânța, șarpele, lumânarea, îngerul, moartea copilăria, erosul, singurătatea. Jurnalul liric este în fond un lung poem care printr-un procedeu original, al reluării versului final al fiecărui poem la începutul poemului următor, creează o reacție în lanț, o concatenare a confesiunii interioare într-o curgere existențială, metafizică și psihologică. O curgere cu multe meandre și obstacole, într-un relief misterios, al condiției femeii: „Tu/ poem al meu / m-ai făcut să mă simt femeia dorită/ femeia-femeie și nu porțelanul mutat dintr-o vitrină în alta/ după bunul plac al bărbaților / femeia-femeie/ și nu târfa care face sex în sala de așteptare/ ori în scara blocului – în paturi somptuoase – de patru stele/ femeia-femeie – cu sânul dezvelit în clipele sacre/ femeia atingând osia bucuriei/ ca și cum ar atinge/ viața și moartea într-o îngemănare/ femeia în rochia ei de carne/ atingând împreună cu tine jăraticul veșnic”. Poeta pare conștientă de această dependență și de jocul iluziilor, de reflectarea la infinit a eului în capcanele imaginarului. Conștiința ei oscilează între vină și pedeapsă, între culpabilizarea colectivă și „pedeapsa unei femei singure” și din această tensiune se naște o obsesie, o căutare maniacală a sinelui care continuă să hrănească și să provoace în același timp creația. ”Imaginea unui sân alăptând” care „îkundă poemul/ pe care stai să-l construiești” comunică o subtilă concurență care există între femeia creator și femeia-procreatoare, conștiința de multiplele ispite ale creației, dar și de cele ale existenței precare așa cum se reflectă în acest poem. Este poezia unei experiențe provocate, a unei tăceri asurzitoare, care în ciclul final, *Rochia de carne*, ia forme apocaliptice (e drept un apocalips, feminin, matern). Volumul e, dincolo de revolta și credința în poezie, un sfârșit de etapă, o victorie costisitoare. Dar și un eșec profitabil, un nou început. Nu e greu să realizezi, ascultând-o pe poetă declamându-și versurile că lirica sa e predestinată a fi rostită și se înrudește cu poezia imnică. În ciuda îmbălsămării discursului într-un halou mistic, religios, poezia sa e marcată de drama feminității, aflată într-un fel de concurență (dacă nu chiar gelozie) cu „bărbații secolului.” Ca și alte cărți anterioare volumul **Cartea Iordania**, 2008, poartă amprenta trăirii religioase și a respirației psalmice. Încă de la debut, poeta e legată cu fire vizibile și invizibile de spiritualitatea arhaică. Poeta crede în puterea izbăvitoare a poeziei și a dragostei și se refugiază temporar în lumea ei ideală, pentru a-și lua energia necesară trecerii peste marile încercări ale vieții. Jurnalul său liric în Orientul apropiat se pliază pe o călătorie inițiată și rămâne în sfera explorării mistice, dar e o poezie atât de personală și confidentă încât ai impresia unei mărturisiri iminente. Poeta traversează ținutul Moabului, al Iudeii, al Iordanului și al Mării Moarte și încearcă să se substituie unei Eva prima. O Evă ce-și țese cântecul în „limbajul Edenului” și caută urme ale acestui Eden în propria ei copilărie. Discursul Paulinei Popa e jalonat acum, nu de bărbații secolului, ci de bărbații mistici ai Vechiului Testament: Adam, Lot, Moise, Cain, Abel. Poemele ne transportă într-un extaz mistic, supravegheat de conștiința femeii-

taumaturg pentru care timpul însuși devine un bărbat viril. Nostalgia timpului care face minuni nu o împiedică să se întoarcă la focurile din Munții Orăștiei și la evocarea preoților daci. Poeta evocă și „soarele morții” și mirele-poem stârnind ceremonia poemului păgân pe care nici nu a îndrăznit să-l scrie. Frica ce o cuprinde atunci când traversează pustia Iudeii unde a propovăduit Ioan Botezătorul e dominată de calmul așteptării revelației: „Dintre rânduri/ am lăsat să zboare porumbelul./ El purta cu el sarea lumii./ Mărgele de sare cădeau în Betania.// Cu sufletul înfășurat ca un prunc/ m-am apropiat de Iordan./ Flămândă m-am aplecat asupra lui./ Pașii lui Iisus se auzeau trecând.” Chiar dacă majoritatea poemelor au o teză sau ilustrează un citat biblic, acest volum e o carte a suferinței și a durerii sublimate, a iubirii și a salvării, a tăcerii și a credinței, a căutării și a resemnării. O carte senină ieșită dintr-o lungă călătorie inițiată. Poeta crede în puterea izbăvitoare a poeziei și a dragostei și se refugiază temporar în lumea ei ideală, pentru a-și lua energia necesară trecerii peste marile încercări ale vieții.

CĂRȚI PUBLICATE:

Poezie:

Cu mâinile în flăcări. – Deva: Călăuza, 1991. 64 p. – (Colecția „Lucian Blaga”)

Nunta cuvintelor (Poeme). – Timișoara: Editura „Helicon”, 1995. – 126 p.

Aură amară. - Timișoara: Helicon, 1996. – (Liliput)

Căderea, zbor amețitor/ La chute vol enivrant. – Timișoara: Helicon, 1997. – 128 p. – (Helicon Banat)

Cuvinte sărutate de îngeri. – Text și ilustrații. – Deva: Editura Emia, 1997, S.C. Helicon Banat. 59 p.

Candoare agresivă. – Timișoara: Editura Helicon, 1998. – (Liliput)

Între tăcere și tăcere. – Timișoara: Helicon, 1998. – 100 p. – (Colecția „Corola”)

Ghilotina sinelui. – București: Editura Vinea, 2000. – (Generația 80)

Rochia nesupunerii. – Deva: Editura Emia, 2001. – (Cartea de poezie).

Bărbații secolului. – București: Editura Cartea Românească, 2002

Să înșeli moartea cu vorbe de dragoste; Cu o postfață de Gellu Dorian. – Botoșani: Axa, 2003. – 152 p. (Poeți optzeciști; La Steaua)

Men of the Century – Translated into English by Radu Doru Cosmin, Editura Emia, 2003 – **Die Maenner des Jahrhunderts** – Traducere de Daniel Pop, Editura Emia, 2003

Scrisori către Onia Snaider scrise de Paulina Popa – poeme, ed. Emia, 2003

Nepământeanul – antologie de autor. Conține poeme inedite și o selecție de autor. Editura Axa, Botoșani, 2004

Îngerul politic – poeme, Editura Emia, 2004.

Lettres a Onia Snaider écrites par Paulina Popa, 2006, Editura Paula

- Departele, le lointain, the distance**, 2006, Editura Paula
- Cartea Iordania**, Jurnal liric, 2008, Editura Emia, Deva
- Altă vorbire / Autre langage**, 2009, Editura Poètes à vos plumes, Paris, Franța. (Traducerea: Elisabeta Bogătan și Linda Bastide)
- Păsări de piatră, Jurnal liric**, 2010, Editura Emia
- Matematica îngerului – fragmentarium -**, Editura Emia, 2012
- Iubire**, Editura Emia, 2012
- În vecinătatea psalmilor**, Editura Emia, 2012
- Carte de muncă**, antologie de autor, Editura Emia, 2013
- Proză:
- Starea de dialog / 2007**, Editura Emia
- Cărți pentru copii:
- Rugă Mântuitorului**. – Deva: Editura Călăuza, 1991. – 32 p.
- Se apropie Crăciunul** (Carte de colorat). – Simeria: Editura „Traian Dorz”, 1993. – 16 p.
- Cartea îngerșilor** (Carte de colorat). – Hunedoara: Editura „Triumph”, 1994. – 16 p.
- Aventurile lui Print** (Carte de colorat – proză). – Deva: Editura Concordia, 1995. – 16 p.
- Fruce și flori** (Carte de colorat în limba română, engleză și maghiară). – Deva: Editura „Corvin”, 1995. – 16 p.
- Lângă tine, Doamne** (Poezie pentru copii). – Beiuș: Editura „Buna Vestire”, 1995. – 24 p.
- O vară veselă** (Carte de colorat – versuri). – Deva: Editura „Concordia”, 1995. – 16 p.
- Un dar pentru mama** (Carte de colorat – proză). – București: Editura „Ametist – 92”, 1995. – 16 p.
- Micul matematician**, adunarea în imagini (Carte de colorat). – Deva: Corvin, 1996. – vol 1. – 1996. – 16 p. – vol.
- Florile verii** (Carte de colorat). – Timișoara: Helicon; Deva: Emia, 1997. – 14 p.: il. în parte color. – (Florile omului)
- Lumea modei**. Text: Ilustrații Andreea Zsombary. – Deva: Emia; Timișoara: Helicon, 1991. – 16 p.: il. – (Colecția „Didactica”)
- Micul matematician: Poziții spațiale**. – Deva: Editura Emia (Helicon Banat). – vol 2, 1997. – 16 p.: il. – (Colecția „Didactică”)
- Pisicul și Lesy la mare**. – Deva: Editura Emia, 1997. – 16 p.: il.
- Povestea pușorului îngâmfat**. – Deva: Editura Emia, 1997. – 16 p.: il.
- Sărbători fericite** (Carte de colorat) = Merry Christmas = Frahe Weihnachten – Kellemes karacsonyt = Sricon basic = Joyeux Noel. – Timișoara: Helicon, 1997. – 16 p.: il.
- Capra cu trei iezi**: [poveste ilustrații cu desene pentru colorat]. – Deva: Editura Emia, 1998. – 16 p.: il. în parte color. – (Colecția „Poveștile copilăriei”)

- Fruce și flori**: [Carte de colorat]. Deva: Editura Emia, 1998. – 16 p.: il. – (Colecția „Didactica”; 9)
- Cântecul anotimpurilor**. – Deva: Editura Emia, 1998. – 56 p.: il
- Iepurașul**. – Deva: Editura Emia, 1998. 16 p.: il.
- Micul matematician 3. Constituire de mulțimi**. – Deva: Editura Emia, 1998. 16.p: il. – (Didactica)
- Personaje din povești**: [Carte de colorat]. – Deva: Editura Emia, 1998. – 16 p.: il. – (Colecția „Poveștile copilăriei”)
- Pădurea Cosânzenei = The fairy’s forest**. – Deva: Editura Emia, 2003.
- Mami, vine Moș Crăciun**, 2009, Editura Emia, Deva
- Publică lucrări în antologiile:**
- Lumea copiilor. Antologie de texte literar-artistice**. – București: Institutul de Știință al Educației, 1992.
- Antologie de jocuri – Lumea copiilor**. – București: Institutul de Știință al Educației, 1993.
- Lumea copiilor. Programe pentru serbări**. Antologie. – București, 1996.
- Mama: Antologia iubirii**. – Timișoara: Editura Helicon, 1996.
- Flori pentru mama**. – Deva: Editura Emia, 1997.
- Antologia copilăriei**. – Deva: Editura Emia, 1998.
- 44 pentru mama**. – Timișoara: Helicon, 1998.
- Antologia literaturii pentru copii**. – Deva: Emia, 1999.
- Versuri cu mult soare**. – București: Editura Ametist, 1999.
- Vise într-o liniște sumeriană. Cartea festivalului 2**. – Oradea: Editura Cogito, 1999.
- Lecturi literare, povești, povestiri, poezii**. Vol 1 (7-9 ani). Antologie de Constantin Deheleanu. – Deva: Editura Emia, 2000.
- Ochii din stele**. – Deva: Editura Sigma Plus, 2000.
- Poezia pădurii: antologie de Radu Cârnelci**. – București: Editura Orion, 2000.
- Legende, povestiri, poezii istorice** – Antologie de Nana Cerb. – Deva: Editura Emia, 2001.
- Fascinația pădurii: Antologie de Ion Crișan și Ioan Dăneasa**. – Deva: Editura Emia, 2002.
- POESYS (6) ANOTIMPURILE VISULUI** – Antologia Festivalului Internațional Noptile de poezie de la curtea de Argeș – 2002. – Curtea de Argeș, Editura Academiei Orint – Occident, 2002.
- Bucuriile lecturii, culegere de texte pentru clasa a VIII-a** – antologie de Corneliu Crăciun, Editura Corvin, 2002.
- Legende, ape, munți, dealuri, văi, flori** – antologie de Maria Toma Damșa. Editura Emia, Deva, 2005.
- Lumea animalelor**- antologie de Maria Razba, Deva, Emia 2006.

Sărbătorile de iarnă. Ghid metodologic- aplicativ. Autor: Smaranda Cioffica, Deva 2007

Lumea păsărilor – antologie de Maria Razba. Deva, 2008

Cărticică de Paști. Carte proiect. Autor: Cristina David, Deva, 2008.

Sărbătorile de paști, Auxiliar pentru predarea educației religioase în grădiniță și învățământul primar. Autori: Smaranda Cioffica și Doina Gavrița, Editura Emia, Deva, 2009.

REFERINȚE:

În *volum*: DSA s.v., Mircea A. Diaconu, **Atelierele poeziei**, București, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, 2005; Maria Razba, **Personalități hunedorene. Dicționar Secolele XV-XX**, Biblioteca Județeană Hunedoara, 2002; Dumitru Velea, **Camera cu pereții de oglinzi**, Craiova, Editura Sitech, 2006; Ștefan Nemeșek, **Literatura hunedoreană (de la începuturi până în prezent)**, Vol. I, Vol. III, Petroșani, Editura Realitatea românească, 2008; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008; Gabriela Chiciudean, **Între intenția autorului și interpretare**, Sibiu, Editura Imago, 2008; Ladislau Daradici, **Considerații critice asupra liricii Paulinei Popa**, Arad, Editura Mirador, 2008; Radu Voinescu, **Timpul poeziei, poete contemporane / Time of poetry, contemporary poetesses**, București, Casa de Editare Odeon, 2009; Dumitru Hurubă, **Cititorul de iluzii**, Timișoara, Editura Eubee, 2010.

În *periodice* (selectiv): Victor Isac, *Valabilitatea creației poetice*, „Cuvântul liber”, 29 dec 1992; Dumitru Hurubă, *Nunta cuvintelor*, „Oglinda”, nr.81, 1 dec 1995; Al Cistelecă, *Religia poemului*, „Lucașfăruș”, VII, nr. 31, 1996, p. 15; Adrian Dinu Rachieru, *Între două hotare*, „Opinia”, 11-12 mai, 1996; Radu Ciobanu, *Încrederea în cuvânt*, „Rostirea Românească”, nr 2-4, mart. – apr. 1996, p. 103 – 106; Simion Bărbulescu, *Semnificațiile estetice ale unui debut într-o prestigioasă colecție*, „Opinia”, 16-17 mart. 1996; Radu Ciobanu, *Iubirea ca stare de bunăvoință*, „Convorbiri literare”, VII (129) 30, serie nouă, nr.3, mai 1996, p. 9; Radu Ciobanu, *Între cuvânt și lumină*, „Opinii Culturale”, nr. 3-4, 1997, p.4; George Vulturescu, *Cuvinte sărutate de îngeri*, „Poesis”, nr. 3-4 1997, p.3; Ioan Moldovan, *Cuvinte sărutate de îngeri*, „Familia”, XXXIII, nr.11, 1997; Ion Davideanu, *Cuvinte sărutate de îngeri*, „Familia”, XXXIII nr. 7-8, 1997; Constantin Cubleşan, *Cuvinte sărutate de îngeri*, „Curierul”, nr. 110, 31 mart. 1997, p. 7; Eugen Evu, *Poezia unei preotese*, „Lucașfăruș”, VIII, nr. 32, 17 sept, 1997, p. 10; Constantin Cubleşan, *Antologia copilăriei*, „Curierul”, 14 sept 1998, p.6; Constantin Cubleşan, *Cântecul anotimpurilor*, „Curierul”, Cluj, 31 mart. 1998, p. 4; Eugen Evu *Melodioasa ardere*, „Semne”, nr. 7, set 1998, p. 7; Eugen Evu, *Starea de grație, ca inspirație dintotdeauna*, „Semne”, nr. 2, 1998, p.7; Mariana Filimon, *Crini vorbitori*, „Contrapunct”, nr. 6-7, iun – iul. 1998; Adrian Alui Gheorghe, *Cuvinte sărutate de Îngeri*, „Convorbiri literare”, X (132), nr.11, ian. 1999, p. 41; Radu Ciobanu, *La ceasul îngândurării*, „Lucașfăruș”,

X, nr. 2, 20 ian. 1999; Simion Bărbulescu, *O antologie a copilăriei*, „Lucașfăruș”, X, nr. 34, 6 oct 1999, p. 16; Ion Davideanu, *Între tăcere și tăcere*, „Unu”, nr. 1-2, ian. 1999, p. 27; Romul Munteanu, *Poezia ca rugăciune*, „Lucașfăruș”, X, nr. 11, 24 mart. 1999, p. 15; Adrian Alui Gheorghe, *Ghilotina sinelui*, „Convorbiri literare”, XI (133), nr. 9, sept. 2000, p. 19; Radu Ciobanu, *Prin labirintul sinelui*, „Semne”, nr. 2-3, 2000, p. 43-45; Mircea A. Diaconu, *Printre contemporani*, „Convorbiri literare”, XI (133), nr. 10, oct. 2000; Romul Munteanu, *Mister și poezie*, „Lucașfăruș”, XI, nr. 24, 21 iul. 2000, p. 11; Romul Munteanu, *O viață trăită, o viață visată: Memorii*, „Literatură”, nr. 9-12, 2000, p 41; Octavian Soviany, *Mâna care este gata să ardă*, în „Lucașfăruș”, XI, nr. 29, 26 iul. 2000; Adrian Alui Gheorghe, *Am văzut în lumea mea un Înger dar nu știu să-l descriu*, „Convorbiri literare”, XI (133), septembrie 2000; Alexandru Pintescu, *Paulina Popa și candoarea nesupunerii*, „Cronica”, nr. 10, oct. 2001, p. 9; Ada D. Cruceanu, *Lupta cu prejudecățile*, „Arhipelag”, nr. 2-3, 2001; Gheorghe Grigurcu, *Bărbații secolului*, „România literară”, XLIV, nr. 40, 2002; Florentin Popescu, *Rochia nesupunerii*, „Tomis”, nr. 2 februarie, 2002, p. 9; Dan Cristea, *Bărbații secolului*, „Convorbiri literare”, XIII (135), nr. 3, 2002; Gheorghe Mocuța, *Credința și revolta în poezie*, „Poesis”, nr. 1-2, 2003, p. 16-17; Mircea A. Diaconu, *Pare Whitmaniană, poezia aceasta...*, „Convorbiri literare”, XIV (136), nr. 2/ 2003; Cristian Crăciun, *Politica Îngerilor*, „Axioma”, nr. 7, 2004; Gabriel Petric, *O hiper glosă a literaturii române contemporane*, „Cafeneaua literară”, 2004; Petru M. Haș, *De parcă Departele se apropie*, „Arca”, XVIII, nr. 1-2-3, 2007; Gheorghe Mocuța, *Paulina Popa, căutare și resemnare*, „Monitorul Cultural”, 29 ian. 2010, p. 20; Constantin Stancu, *Poemul de sânge, Paulina Popa*, „Rețeaua literară” 10 apr. 2010; Constantin Stancu, *În ținutul poemului. Sarea cuvintelor*, „Rețeaua literară”, mai, 2010; Elisabeta Bogățan, *Păsări de piatră*, „Semne”, nr. 48, 2010, p. 20;

POPOVICI, GEORGE

Poet, cantautor, învățător. Născut în 6 iunie 1956 în loc. Șanovița, jud. Timiș, România. *Studii:* școala primară: Șanovița. Școala generală: com. Ghizela. Liceul Pedagogic Timișoara. Facultatea de Muzică București. *Debut* în 1979 în **Caietul literar-artistic al cenaclului George Gârda** din Făget, cu poezie și muzica folk. A participat la următoarele *volume colective*: **Bătrânul lup de mare** în anul 1996, editat de Societatea „Sorin Titel” din Banat. Albume muzicale de autor: **Clepsidra – 2003 (muzică folk)**, **Colinde și cântece de Crăciun – 2008, Haideți să cântăm – 2009** (cântece pentru copii). Colinde de Crăciun din zona Făgetului, **Bună sara, gazdă-aleasă-**

2007, interpretate de cete de colindători din zona Făgetului, (album realizat de G. Popovici și I. Gh. Oltean); Participări în țară și în străinătate la întâlniri literare și muzicale, la colonii de presă și jurnalistică, cu referate și comunicări, sau ca membru în diferite jurii (literar-muzicale); Participări la o serie de spectacole și întâlniri literar-muzicale, emisiuni radio și televiziune; *Premii* pentru poezie și publicistică, naționale și internaționale. *Colaborări* în: „Caietele cenaclului G Gârda” din Făget și în alte reviste literare din țară sau din străinătate („Arca”, „Gazeta Făgeteană”, „Jurnalul de Săvârșin”, „La curțile dorului”, „Orient latin”, „Paralela 45”, „Pro arte”, „Renașterea bănățeană”, „Redeșteptarea”, „Viața arădeană”, „Vrearea”, „Foaia românească” (Ungaria), „Tibiscus” (Serbia) etc. *Membru* stagiar al Uniunii Scriitorilor, membru în Cenaclul literar „George Gârda” din Făget, Cenaclul literar „Anotimpuri” din Lugoj, U C M R – A d a (România), Credidam – (România), Mișcarea Literară Paradoxistă din Phoenix-Arizona (U S A).

George Popovici coboară din stirpea cântăreților medievali, a poezilor care își însoțeau versurile cu acorduri lungi de chitară. Poezia sa se naște în orizontul iluzoriu al confruntării cu lumea. El adună în versurile sale tristețile vieții și ale orașului contemporan și e gata să ia asupra-și vina întregii lumi. Crede în tranfigurarea lacrimilor și a suferinței, dar nu poate să-și depășească condiția decât prin recursul la singurătate și taină. Amenințat de umbre și nenoroc încearcă să-și domolească scârba de viață și să se reculeagă cu un cântec „proaspăt/ reîntors din sălbăticie”. Oboseala pune gheara pe ființă, obligând-o să-și replieze forțele: „*De la o vreme mi-am potolit/ setea/ de extenuare/ cu stânca/ ultimului promontoriu*”. Simbioza între viață și „hăul ființei” e o încercare de împăcare a contrariilor. Poetul nu renunță la mister și la tonul baladesc; poemul *Umbre vii* e o dovadă în acest sens. Symbolismul trupului și al ochilor salvează textul de patetism conturând o artă

poetică pe măsura acestui cavaler al iluziei. Uneori poemele au o tensiune dramatică greu de controlat; amenințat de spaime, glasul poetului e absorbit atunci „în hohotul imaculat al tăcerii.” Poeme ca *Sub biciul dezlănțuit*, *Naufragiu II*, *O altă merinde și Fructul oprit* dezvoltă și ilustrează ideea deprimistă a împotrivirii și abandonului. O împotrivire timidă și un abandon eroic al ființei care a învățat să se apere chiar și fără armura cavalerului.

CĂRȚI PUBLICATE:

Anotimpuri concentrice, Editura Dacia Europa nova, Lugoj, 1996; **Umbra visului**, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1997; **Superba prăpastie**, Editura Nagard, Lugoj, 2008; **Tăceri în amurg**, Editura Eubee, Timișoara, 2010.

DESPRE ACTIVITATEA SA LITERARĂ AU SCRIS:

Ion Arieșanu, P.M. Ardelean, Ildiko Achimescu, Aurel Gh. Ardeleanu, Maria Bologa, Vasile Barbu, Constantin Buiciuc, Nina Ceranu, Ilie Chelariu, Ion Căliman, V D Călărășanu, Cristian Ghinea, C-tin Toni Dârțu, Nicolae Docsănescu, Vasile Dan, Eugen Evu, Geo Galetaru, Antoaneta Măgură, Gheorghe Mocuța, Ion Gh. Oltean, Dumitru Opreșor, Adam Puslojici, Alexandru Ruja, Adrian Dinu Rachieru, Aurel Turcuș etc.

APRECIERI CRITICE:

„În poezia lui George Popovici efuziunile lirice sunt filtrate prin straturi existențiale, adeseori potrivnice împlinirilor sufletești, ceea ce determină zămislirea unui învăluitor halou reflexiv.” (Aurel Turcuș, prefață la **Anotimpuri concentrice**, 1996)

„Demersul liric al lui G Popovici, poet al gesturilor crepusculare, se îndreaptă cu bună credință spre a transmite înfiorarea celui care pășește după logica umbrei, însă o umbră estompată de pierderi și „consolată” de o anume persistență a peisajului, mai puțin întâlnită azi.” (Maria Bologa, prefață la **Umbra visului**, 1997)

„Eul său poetic își sprijină starea inefabilă, revelația, pe „sirenele” mișcătoare ale anotimpurilor, percepând reverberația lor ca pe o tot mai dureroasă îndepărtare de vârsta de aur, de eros, de părinți, de matricea născătoare, alienare amortizată însă de ritmurile concentric-spirituale ale naturii.” (Ion Căliman, „Gazeta făgeteană”, 5/1996)

„În ciuda aparențelor, George Popovici este un ins fragil, marea sensibilitate pe care o degajă poezia sa mă face să cred că acest optimism robust este, sau poate fi, cum zice un poet, pavază.” (A.D. Rachieru, „Făgeteanul” 7/1997)

„Vocația certă pentru poemul confesiv, cultivarea unei atmosfere desuet elegiace, conferă versurilor lui George Popovici un timbru particular de sinceritate și discreție meditativă”. (Geo Galetaru, „Paralela 45”, 1/1998)

„Poetul făgetean reușește să genereze o viziune proprie asupra cuvântului, cochetând provocator când cu menestrelii medievali, când cu cei ai dadaismului neostoit, când cu șamanii păstrători ai descântecelelor de taină.” (V. D. Călărășanu, „Paralela 45”, 1/2009)

„Poezia lui George Popovici posedă un principiu ordonator, oscilează sau aspiră spre echilibru. Își trage seva dintr-o civilizație a pământului, cu aspirația de a filtra achizițiile prin nota culturii”. (Petru M. Ardelean „Avancronica”, 3/2003)

„În poemele lui George Popovici, călătoria interioară, labirintică, mereu caută certitudini, valori. Într-un cuvânt, caută ieșiri. De cele mai multe ori, ieșirile nu sunt găsite, sporind tristețea, durerea, sub semnul eternității. Iar rarele ieșiri provoacă efemere bucurii reținute.” (Constantin Buiciuc, „Banat”, 1/ 2009)

„Devenirea lui George Popovici înseamnă o călătorie inițiată prin universul său, o lume ideală, căptușită cu oglinzi, în care, pagină cu pagină, ne vom re-vedea din altă perspectivă, cea a unui poet pe care îl rănește fiecare imagine imperfectă, fiecare cuvânt nearmonios.” (Ilie Chelariu, prefață la volumul **Tăceri în amurg**, 2010)

„Poate că George Popovici ar fi fost mai nimerit să se nască într-o lume a cavalerismului, o lume în care semenii ar fi avut puterea de a găsi cauze adevărate cu care să se identifice, crezând în măreția lor.” (Cristian Ghinea, „Banat” 4/2010)

„Din travaliul lui de promoționist, 70 spre 80, cu siajul retoricii păunesciene, acela de elegiac cantautor, George Popovici nu se abate nici când renunță la cantabilul romantic-clasicist, rămâne fidel unei irepresibile idei de a comenta-comunica impresiile în crochiuri contestate ale condiției imorale, a decadentei, observate împrejur și acuzate ca agresoare.” (Eugen Evu, Cenaclul de la Păltiniș, 6/2009)

„Pe poetul George Popovici l-am simțit aproape, descoperind în poezia lui, redusă și sensibilă, un timbru bacovian și imagini de notație cu însemnări brute, nu prea departe de poetica lui Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu sau Ioan Flora. Am constatat cu mulțumire că acest poet nu s-a dizolvat și nu și-a părăsit calea principală. A rămas, a supraviețuit. Un gest poetic dedus și potolit, fără afecțiuni și mistificații.” (Adam Puslojič)

PUSKEL, PETRU-PAVEL

Jurnalist, traducător. (În maghiară semnează: Puskel Péter). Locul și data nașterii: Arad, 16 aprilie 1941. Starea civilă: căsătorit cu Puskel Tünde Emese, profesoară, redactor TV. *Studii:* Liceul nr. 3 cu limbă de predare maghiară, Arad, 1959. Universitatea Timișoara, Facultatea de filologie, 1964; Facultatea de ziaristică, curs postuniversitar, București, 1974; Atestat de ziarist, 1973, 1994 (UZR). *Membru* al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Arad din 2009. *Activitatea:* 1964-1968: profesor de limbă rusă la Școala generală Iratoș (Jud. Arad); 1968-2003 jurnalist, redactor la cotidienele în lb maghiară „Vörös Lobogó”, „Jelen”, „Nyugati Jelen” din Arad. Redactează și conduce rubrica Literatură, cultură,

învățământ. În 2003 se pensionează și lucrează în continuare pe bază de contract la cotidienele „Nyugati Jelen” din Arad și „Új Magyar szó” din București (2004-2005). *Studii oficiale:* Polonia, 1978. *Studii individuale de documentare:* Anglia, Austria, Cehia, Croația, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Italia, Israel, Luxemburg, Malta, Montenegro, Polonia, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania. În calitate de jurnalist semnează sute de articole de istorie locală, recenzii, cronici de literatură, teatru și artă în paginile ziarelor, revistelor de specialitate din țară și peste hotare (Ungaria). A scris zeci de scenarii pentru filme documentare și reportaje TV, prezentate pe micul ecran la TVR București (emis. În lb. maghiară), Duna TV și MTV Budapesta. Este prezent în antologia româno-maghiară, maghiaro-română, redactată în comun de scriitorii din Arad-Gyula (jud. Bekes), apărută în 2004, la Editura Mirador din Arad, sub titlul **Ponton**. Din 2000 colaborează frecvent la revista literară „Irodalmi Jelen” („Prezentul Literar”). A fost inclus în „Enciclopedia Literară maghiară din România”, vol. 4. (pag. 564), Editura Kriterion, București, 2002. A participat la numeroase festivaluri și sesiuni de comunicări pe teme literare din țară și din Ungaria. Este prezent în mai multe antologii, publică studii și recenzii în paginile revistelor de cultură și periodicelor literare în țară și peste hotare. *Selecții din aceste apariții:* **România Magyar Évkönyv** (2004, 2005), Szövetség, Régi J(ó) világ, Partium, Partiumi Füzetek, Békés Megyei Múzeumok Közleménye (nr.30, 2007), **Honismeret** (2006), **Pannon Tükör (Zalaegerszeg)**, 2008/2, Belvedere (Szeged), 2008, **Mișcarea teatrală română după înfăptuirea Marii Uniri**, 2009 etc. În prezent scrie și publică studii de istoria locală, proză literară (schițe și anecdote proprii), documentare TV,

lucrează la un nou volum de anecdote și schițe. *Distincții*: Premiul I. în anul 2006 și premiul II în anii 2003 și 2005 la concursul inițiat de Societatea pentru Păstrarea și Conservare Monumentelor, Oradea. Medalia și diploma „Fényes Elek”, pentru întreaga activitate ca cercetător de istorie locală, acordat de către Asociația pentru Păstrarea și Conservarea Monumentelor, Oradea, 2006. Diploma „Cea mai bună carte străină”, Târgul Internațional de Carte, Szeged (Ungaria), aprilie 2006. Titlul de „excelență” – literatură în domeniul istoriei locale, acordat de Consiliul local al Municipiului Arad, 2009. *Membre* alUSR din 2009.

CĂRȚI PUBLICATE:

Arad marad [Aradul rămâne], reportaje literare, Editura Alma Mater, 1997

Arad redivivus, Editura Alma Mater, 1998.

Emléklapok a régi Aradról [File de amintire despre Aradul de odinoară], Editura „Irodalmi Jelen” Könyvek, Arad, 2005, volum distins la Târgul și Expoziția Internațională de Carte, Szeged, aprilie 2006, cu diploma „Cea mai bună carte străină.”

Nyakig a pácban [În saramură], anecdote, momente, schițe. Editura Irodalmi Jelen Könyvek (IJK). Arad, 2008. Volum prezentat de către Editura Irodalmi Jelen, în prezența autorului, la „Săptămâna cărții beletristice”, Budapesta, iunie 2008.

Interesele urbei înainte de toate, Editura Gutenberg Univers, 2013.

Coautor:

Kiszabadítottuk [Am eliberat-o], Statuia Libertății din Arad (monografie), Cluj-Napoca, 2004.

Arad-monografia orașului (în lb. română), Arad, Editura Nigredo, 1999.

Traduceri (din limba română în maghiară)

Horia Medeleanu: Emil Vitroel, monografie critică, Fundația Emil Vitroel, Arad, 2003.

Horia Medeleanu: Pavel Alasu – Restituiri, Arad, 2003.

R

REGECZY, SZABINA PERLE

Poetă, traducătoare. Născută în 4 ianuarie 1971 la Iași. *Studii*: școala și liceul la Arad. Studiază un an la Institutul Superior Reformat din Oradea; în 1997 absolvă Institutul Teologic Protestant Unit de grad universitar din Cluj-Napoca. În anul 2010 obține specializarea post-universitară în psiho-pedagogie. *Debutează* la ziarul „Vörös Lobogó” din Arad, la vârsta de 16 ani. Mai colaborează la „Nyugati Jelen”, Üzenet, Havi Szemle, Szövétnék, „Arca”, „Observator”, „Kisharang”, „Üdvözet a ma emberének; e prezentă în antologiile: **Vagyunk, Lehetőség, Ponton, Arad és vidéke.** *Membre* a Uniunii Scriitorilor din 2007, Regéczy Perle îndeplinește și funcția de președintă a cenaclului literar arădean „Toth

Árpád”, din anul 2003. *Premii literare*: Premiul ziarului „Vörös Lobogó” pentru publicistică, 1988; Premiul special al Institutului Teologic Protestant, 1996; Premiul Asociației EMKE.

CĂRȚI PUBLICATE:

Szüloföld és hivatástudat [Patrie și conștiință profesională], Arad, Editura Gutenberg, 1999;

Üzenet egy másvillából [Mesaj dintr-o altă lume], EMKE, 2006;

Egy pillanattal túl az örökléten [Cu o clipă dincolo de eternitate], Erdélyi Pegazus, 2008;

Elszállok egy szonett szárnyain [Îmi iau zborul pe aripi de sonet], Editura Gutenberg Univers, 2009.

Volume de traduceri:

Ha majdfelébredék [Când mă voi trezi] – o sută de traduceri din perlele liricii române contemporane, Editura Gutenberg, 2000;

A szív valahol fenn dobog – Inima sună undeva sus – 40 de poezii de Vasile Dan traduse în colaborare cu Gáal Áron. Amon KFT, Budapesta, 2006;

Ciripelök az éjszakában – Greierii în noapte, Editura Gutenberg Univers, 2007;

Kérdések válasz nélkül – Întrebări fără răspuns, Editura Gutenberg Univers, 2008;

Tükrök és emlékezet – Oglinzi și memorie, Emil Șimăndan, Editura Gutenberg Univers, 2010.

APRECIERI CRITICE:

„Surpriza adevărată este că se descifrează enigma ținută în taină. Tânăra Perle se prezintă deja în volumul **Szüloföld és hivatástudat** ca o adevărată poetă. Poeziile volumului se consideră ca o descoperire și un mare succes. Pe urmele lui Dsida Jenő și Aprily Lajos se desprinde o formă și un cuprins unic suprarealist. În aceste poeme nu apar durități cum s-a constatat în scrierile noi publicistice” (Móser István în „Békés Megyei Nap”, 8 martie 2000)

„Este un gest minunat la sfârșit de secol și de mileniu, ceea ce Regéczy Szabina Perle s-a încumetat să facă; să traducă din limba română în limba maghiară o sută de poezii din creația unor poeți contemporani. Credem că în aceste timpuri tulburi, gestul ei trebuie evidențiat. Mai întâi pentru că vine din partea unui om de naționalitate maghiară care dorește să contribuie la cunoașterea gândirii românești, la înțelegerea și mereu apropierea dintre români și maghiari. Apoi pentru că în calitate de pastor reformat își propune ca în acest timp de criză pentru întreaga lume să unească încă o dată oamenii sub arcul delicat al poeziei.” (Voichița Macovei, postfața volumului **Ha majd felébredek.**)

„Volumul acesta e împărțit în două secțiuni: în prima sunt cuprinse treizeci și trei de poeme originale, dintre care primele, inclusiv cel ce dă și titlul volumului, au fost scrise cu mult timp în urmă (unele chiar în 1989). În cea de-a doua secțiune sunt publicate traduceri în limba maghiară a treizeci și șase de poeme ale Anei Blandiana, din volumul acesteia **Refluxul sensurilor**, apărut în anul 2004 la Editura Humanitas. Spirit ludic, Regéczy Perle închide între copertile volumului său, asemeni unei cochilii, prețioase perle de o sclipire singulară. Poeme-onomatopee, poemelipogramă, jocuri ale minții și limbii, fac ca lectura acestui volum să fie o experiență inedită a minții și sufletului. Referințe la lumea înconjurătoare, la nivel superficial, de exemplu politic, lipsesc din poeziile Perlei Regéczy, a cărei sferă de interese cuprinde mai mult domeniul religiei, poate și în virtutea faptului că studiile pe care le-a urmat, precum și profesia extra-literară, sunt teologia reformată. În schimb, răzbat, chiar și în poemele cele mai „jucăușe”, note grave, din sfera preocupărilor mai puțin creștinești, deschizând, în mod neașteptat, o breșă în stratul protector al convingerilor religioase. Sunt, totuși, aceste poeme, traductibile în limba română? Cele mai interesante dintre ele mi-e teamă că sunt intraductibile, ele mizând pe sonoritatea caracteristică a limbii maghiare. Altfel, poeme-joc, cum ar fi *Tercek-percek* (*Terține-minut*), scris în limbajul-joc numit de Karinthy Frigyes **Eszperente**,

adică respectînd regula care impune folosirea exclusivă a vocalei E în toate cuvintele poemului, sau *Csillagcsalit* (*Crîng de stele*), alcătuit din secvențe onomatopeice, poem ce amintește, cumva, de unele ale lui Șerban Foarță, rămîn bijuterii exclusive, de care se poate bucura doar un vorbitor al limbii maghiare. (...) În ceea ce privește traduceri din poezia Anei Blandiana, ele sunt alese cu grijă și transpuse în așa fel încît să transmită măcar parțial sensul și frumusețea versiunii românești. Obișnuită cu procedeele literare utilizate în creația proprie, Regéczy Perle le grefează, uneori, și pe poeziile Anei Blandiana – rime sau asonanțe în varianta Regéczy acolo unde, la Blandiana, nu erau. De exemplu, acolo unde, la Blandiana, unul sub altul în două versuri consecutive apar *minutele* și *anii*, la Regéczy, **percekkel** rimează cu **évekkel**, iar unde, la Blandiana, versurile se sfîrșesc cu *într-altul*, respectiv, *în sânge*, la Regéczy apar **végre**, respectiv **vérbe**. Făcînd însă un bilanț, traducerea poemelor Anei Blandiana făcută de Regéczy Perle îi oferă cititorului de limbă maghiară prilejul de a se bucura și de a înțelege unicitatea și farmecul poetei române, motivul pentru care ea este considerată o mare poetă și își are locul bine definit în istoria literaturii române. În concluzie, creația Perlei Regéczy completează în mod fericit peisajul literar românesc, facilitînd în același timp mai buna înțelegere a diversității și frumuseții sale prin activitatea de traducător a poetei.” (Eva Sebastian, *Perle din șiragul PERLE-ei*, în „Arca”, nr. 10,11,12/ 2009, p.144-150)

ALTE APRECIERI CRITICE:

Puskel Péter, în „Nyugati Jelen”, 12 septembrie 2000; Réhon Josef, în „Szövétnek”, februarie 2000; Kovacs Tibor, în „Szivarvany”, septembrie 2000; Salamon Ida, în „Dialog interetnic”, ianuarie 2001; Kiss Karoly, în „Nyugati Jelen”, decembrie 2006; Ujj Janos, în „Heti Uj Szo”, decembrie 2006; Petru M. Haș, în „Adevărul”, 15 iunie 2007; Kiss Karoly, în „Nyugati Jelen”, 26 iunie 2008; Nagyalmos Ildico, în „Nyugati Jelen”, 22 ian. 2009; Dr. Brauch Magda, în „Szövétnek”, II-IV, 2009; Balasz Katalin, în „Nyugati Jelen”, 29 sept. 2009; Ujj Janos, în „Heti Uj Szo”, 2 oct. 2009.

S

SAVA, GLIGOR

Poet. S-a născut la 4 aprilie 1938, la Arad. *Studii:* Urmează școala primară și gimnazială în mai multe localități: București, Mocrea, Ineu, Nădlac și Arad, iar liceul la Arad și Predeal. *Debut* cu poezia *Toamna* în revista „Luceafărul” din noiembrie 1958. Debut editorial tardiv, ca urmare a câștigării premiului de debut al Editurii Dacia din Cluj, în 1981. Colaborează la revistele: „Luceafărul”, „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Iașul literar”, „România literară”, „Familia”, „Amfiteatru”, „Tribuna”, „Arca”, „Aradul literar”. *Membri* al Uniunii Scriitorilor. Moare la Arad („Trei Insule”) la 24 iulie 2012, după o scurtă suferință.

Poetul Gligor Sava este una din cele mai pitorești figuri ale Aradului literar. Cu alura lui de actor dezinvolt și grăbit, cu originea lui în care se amestecă exploziv sângele românesc și cel sârbesc, podgoreanul a fost mereu divizat între un cavaler al tristei figuri scrâșnind mânios din versuri și un cavaler al veselei figuri a boemei. Cu pletele în vânt și cu proiectele reluate și abandonate, risipitorul autor a scris din mers și a debutat târziu, la 45 de ani, dar nu oricum, ci protejat de pana și autoritatea lui Ștefan Aug. Doinaș care i-a prefațat volumul de debut la Editura Dacia, în 1981, **O lege care se spune încet.** „E o scriitură modernă, în care economia verbală devine sugestivă și creează „atmosfera” prin forța imaginii concrete și prin „tăietura” versului ce poartă „mesajul”. Truver modern cu replici și aluzii tăioase, poetul nu-și reprimă aerul funambulesc iar „colaborarea demonului” este o dominantă definitorie pentru orizontul creațiilor sale ce cuprind laolaltă îngeri umiliți, lumea circului, scrâșnetul stins al jivinelor, abatorul, călăul, crima, spiritul terorizat și sângele. Metamorfozele eului fac posibilă nu imaginea unui pact autobiografic ci, dimpotrivă, imaginea spiritului covârșit de maladiile realului. Visele groțesti, nocturnele, morții aiurind în coșciuge, scheletele, imaginile poești restituie romantismului târziu o față a călătoriilor demonului. De unde și fascinația copleșitoare a macabruului exercitată de ființa traumatizată: crima, infirmitatea, strivirea, hăcuirea, spasmul, devorarea, decapitarea, biciuirea, arderea pe rug. Din „ochiul verde plin de viziuni” se iscă

vibrația care se propagă în discurs sub forma ostentației baroce. Poemele mai lungi, amenințate de discursivitate aparțin imaginarului, altele încheagă fantezii răsăritene. Numeroase motive, enunțate mai sus aparțin limbajului esopic care încifra o revoltă împotriva sistemului. Nostalgia troicii și lumea mușicilor nu sunt decât intemedieri convenționale ale acestei revolte. Din vârsta copilăriei poetul reține jocurile periculoase și întâmplările pline de cruzime, oferind adevărate mostre de naturalism liric. Și ca o compensație, duhul monstruos care nu-l lasă să doarmă îi prepară poetului filtrul fatal al „amăgitoarei aventuri”: „Un duh lipsit de somn mă trage/ după el. Sângele se iuțește în trup,/ amăgitoarea aventură iarăși mă înșală./ Prin târguri mi-am cheltuit ultima monedă,/ nimic n-am vândut, tot cumpărând/ s-a moleșit văzduhul.” E o poezie ce se vrea și reușește să fie, în bună măsură, să fie un ecou sonor al gălcevei sufletului cu păcătosul trup. Vesatil, excentric, dezinvolt și patetic, poetul a rămas un călător neobosit și un chiriaș mereu grăbit al propriei vieți și vocații. Privind înapoi cu melancolie, el constată că a traversat a doua jumătate a secolului care a trecut și a cunoscut nu numai scriitori de renume la restaurantul Uniunii Scriitorilor din capitală (de la Zaharia Stancu și Dan Deșliu, la Marin Preda și Ion Negoieșcu) unde întârzia în nesfârșite delegații. Dar și pe puternicii zilei și pe cei umili cu care își încrucișa drumurile în crășme. Un adevărat Papillon al generației '60, eretic, autodidact, subteran. Prieten cu Florin Bănescu și Ilie Măduța care încercau să-i mai tempereze elanul, sau cu Francisc Vinganu și Mircea Micu, cu care băntuia prin viața boemei și prin cenacluri, poetul rămâne un hedonist preocupat de plăcerile vieții, de dragoste și de amenințarea timpului. Fiul risipitor s-a întors de fiecare dată la vatră cu tolba plină de poezii și iluzii: „Pășunile nechează, troica plânge/ Unde-s caii blonzi, unde ești Serghei?/ Decembrie, scâncind, ne intră-n sânge/ Și vodca răgușește-n derbedei.” După revoluție a mai publicat volumele: **Firavul melc simțind amenințarea** (2003), **Întotdeauna Cain îl ucide pe Abel** (2003) și **vodca răgușește-n derbedei**, 2005. Primul volum e un fel de artă poetică, o cântare a uneltelor poetice și a treptelor, organizat după următoarea structură: *Cuvântul, Poezia, Lucrarea, Iubirea, Vârstele*. Fiecare ciclu are forma unui jurnal cu meditații și sentințe scrise periodic sau ocazional și datate. Este un prilej pentru poet de a croi și răscoli definiții, de a face și desface înțelesuri, de a contabiliza lecturi, de a bifa proiecte și nu în ultimul rând, de a înțelege literatura și de a se raporta la propriul scris. Poetul cultivă o formulă lirică ușor desuetă, cu rime scăpărătoare și ritmuri baladești, cu formulări pletorice și parfumuri romantice (nu întâmplător a fost catalogat drept un neoromantic), o formulă pe care încearcă să o depășească printr-un ton de perpetuă revoltă și printr-o retorică fals narcisistă. Poet al contrastelor și al extremelor, al gesturilor anarhice topite în versuri incendiare. Gligor Sava exploatează cu folos estetica urâtului, etica răului și motivul demonismului asumat: „Nu raiul mă atrage și nici nu îl râvnesc/ Nu vreau covoare moi sub talpă să-mi aștern/Mă vreau martir ori gâde. Mi-e dor de un infern/ În care să mă-nfrunt cu tot ce-i pământesc/ E sfânt numai poemul. Poetul sunt doar eu:/Un fel de Diavol aprig și blând ca Dumnezeu.” Imaginația tulbure și sintaxa inflamată din acest volum sunt mai temperate în cartea următoare, **Întotdeauna Cain îl ucide pe Abel** (formularea ne arată din nou cât de mult iubește poetul sentințele, chiar dacă îl citează pe Noica). Cu toate acestea comite imprudența de a relua și în acest volum *Doina din Ardeal*, o

piesă la care poetul ține, dar care dă glas unui naționalism gongoric, dus la extreme și unei revolte mesianice feroce (în fond poemul este o pastişă după *Doina* eminesciană. El perpetuează agonia răsucind cuțitul în rană și își transfigurează suferința după o grilă care a devenit destul de comună. Anumite poeme îl recomandă drept un bun textier pentru muzica folk sau pentru romane: „Și ninge iar cu disperare/ dintr-un cer cu prea mulți sfinți./ E-o noapte cu nerușinare/ Cu coapse tari și sâni fierbinți.” După cum singur mărturisește, poetul este un fiu risipitor al poeziei cu o rezistență de invidiat la vodcă și îndrăgostit nebunește de Seghei Esenin și de Nichita. Dar și de Fănuș Neagu care îi scrie o recomandare de circumstanță. Cu patetismul ușor desuet care îl caracterizează, Gligor Sava dă buzna în viața liniștită a cititorului cu versuri explozive și cu descântece dionisiace scrise chiar în exercițiul funcțiunii, în baruri de zi și de noapte, pe supt tejghea, pe la restaurantul Uniunii Scriitorilor din capitală, dar și la Stăniilești pe Prut, la Arad, la Borta Rece, la spitalul V. Babeș, la Cluj, cam peste tot unde l-au purtat pașii și destinul. Își croiește propria mitologie lirică cu nume și toposuri eseniniene rămânând un sentimental (uneori cinic și masochist) care poate scrie după ureche (are un bun auz muzical) dar și din coarda sensibilă a sufletului de rătăcitor și își recită versurile prin birturi sau la întruniri de ocazie ca un boem nevindecat ce este. Performanța secțiunii *Serghei* este aceea de a aduna poeme scrise între 1958 și 2002, compuse la aceeași dată, 25 Decembrie. E o incursiune autobiografică printr-un destin și printr-un timp revolut: „Mână naibii vizitiu/ cât răsuflu și sunt viu/ Dă-le dracu' de mătăniei./ hai la crășmă-n patru sâni./ căci acolo e Mazeppa/ și Serghei îi vinde stepa.(...) Beau mujicii numai vodcă/ își dau brânci și cată potcă./ beau tâlharii, derbedei./ beau din țatele femeii/ și cuprinși de poftă, dracii, / își azvârl' în cer nădragii/ și dansează cu Marusii/ toți mujicii maicii Rusii.” Poetul a rămas prieten bun cu vinul și cu poezia lui Nichita și Serghei și la bătrânețe, pozând mereu într-un adolescent întârziat urmând parcă îndemnul propriului vers: „Chiar și vârsta adultă îți poate oferi o viață infantilă.” Drept care, în ultima vreme, poetul snobează lumea bună și persoanele pudice cu numeroase plachete tipărite în regie proprie și în tiraj limitat, unde își dozează revolta față de proasta alcătuire a lumii și propria viziune despre viața și opera sa risipită: **Geneza a doua; Pe apă o lebdă învață prostituția; Sifilis, mambo, criminal tango; Sub bici se cântă elegii; Maladiile spiritului; Când peștii se ascund printre pietre apa trădează susurând; Și ce dacă mă latră câinii; O votcă scumpă și o lacrimă amară; În zi de duminică se înceraă câinii; Opera poetică, vol. I și II. Antologie.**

CĂRȚI PUBLICATE:

O lege care se spune încet, Editura Dacia, 1981

Firavul melc simțind amenințarea, Editura Viața arădeană, 2003,

Întotdeauna Cain îl ucide pe Abel, Editura Viața arădeană, 2003;

Și vodca răgușește-n derbedei, Editura Mirador, Arad, 2005.

APRECIERI CRITICE:

Ștefan Aug. Doinaș, prefață la volumul **O lege care se spune încet**, Editura Dacia, Cluj, 1982; Constanța Buzea, în „Amfiteatru”, nr. 6, iunie 1983; Laurențiu

Ulici, în „România literară”, nr.3, 12 august 1982; Gh. Mocuța, în „Tribuna”, nr. 20, 19 mai 1988; Gh. Grigurcu, în „Orizont”, nr. 37/ 14 sept. 1984.

„Volumul de față, selectat dintr-o activitate mult mai întinsă, mi se pare marcat de două modalități lirice. Una dintre ele, care constă în intuiția unei *idei poetice* fertile, capabilă să se concretizeze în motive, situații și parabole diferite, dar păstrându-și totuși numitorul comun (...) A doua modalitate ține de capacitatea autorului de a creiona, din numai câteva cuvinte, o situație lirică în care metafora se rezolvă, în final, în vers-sentință, încifrat adesea, enigmatic, uneori oracular. E o scriitură modernă, în care economia verbală devine sugestivă și creează *atmosferă* prin forța imaginii concrete și prin *tăietura* versului ce poartă mesajul.(...) Dar, aceeași nedezmințită zgârcenie la vorbă, aceeași echilibrată mânăuire a imaginii, aceeași prospețime în notația fantastic-realistă garantează ființa fragilă a acestui lirism care logodește explozia metaforei cu calmul unei idei.(...) Prin ceea ce are mai bun în aceste pagini apărute atât de târziu, Gligor Sava recuperează un handicap în timp și pășește alături de cei mai buni poeți ai generației sale.” (Ștefan Augustin Doinaș, Prefață la **O lege care se spune încet**, Editura Dacia, Cluj, 1982)

„Târziu, foarte târziu, debutează Gligor Sava. Lucru ce n-ar depăși un simplu incident biografic dacă nu s-ar reflecta în poemele copleșite de o sumbră și grotescă imaginație existențialist-expresionistă, foarte la modă la noi cu mai bine de zece ani în urmă când kafkianismul și literatura absurdului dominau scena literară. (...) Rostirea eliptică și libertățile surprinzătoare ale cuvântului vin aici din poezia lui Nichita Stănescu: „Peștii nu sunt decât/ un motiv al apei/ Setea nu e decât o născocire a apei./ Noi suntem o întâmplare/ între apă și pești”. Demn de tot interesul, deși inegal, *O lege care se spune încet*, poem format din versete sau „paragrafe”, prilejuiește poetului o seamă de versuri remarcabile: „Mamă, basmaua ta cărunță/ își târâie culoarea spre amurg/ Duios, din părul tău de nuntă/ numai eu am rămas să curg”. Îl așteptăm pe Gligor Sava mai limpezit.” (Alexandru Condeescu, „Luceafărul” 1982)

„Așadar, a debutat și Gligor Sava ! Aproape că nu-mi vine să cred, deși știam că într-o zi trebuia să se întâmple și asta. Mirarea mea este (bănuiesc) firească pentru cei care-l cunosc. Pentru ceilalți, trebuie s-o explicăm: un fel de nepăsare pecetluiește toate acțiunile acestui mereu adolescent, subțire la făptură și la vorbă; o nepăsare purtată cumva cu eleganță, a unuia care nu-i prea pasă de făurirea prin orice mijloace a destinului său literar. Fiindcă el știe că e poet și asta îi este de ajuns” (Florin Bănescu)

„Un debut întârziat, o carte care strânge între copertile ei creația unui bărbat de 45 de ani, un poet care, prin condiția acestui debut, trebuie să fie considerat tânăr, tratat în comentariile la poezia lui pe nedrept ca un debutant. Nu pot să nu mă declar optimistă prevăzând în continuare în destinul liric al lui Gligor Sava alte câteva cărți, nu multe la număr, în care să triumfe, grație grijii și limpezirii autorului, lumea fabuloasă pe care ne-o oferă în câteva piese reușite încă de pe acum. Nu pot să cred că acest debut s-a alcătuit din puțin, cum nu pot să cred că masa de lucru a poetului nu este la ora actuală plină de manuscrise valoroase. Poate că ar trebui să încerce să publice mai mult în revistele literare și să cultive amicitii literare care să-i fie de ajutor.” (Constanța Buzea, în „Amfiteatru”, nr.6, iunie 1983, p.11)

„Interesant este că în câteva rânduri, nuanțat și discontinuu, direcția sentimentală e mai tulbure, mai obscură, apetitul reflexiv e mai mare, poetul preferând, în poemele lungi ca și în cele concentrate, un ton impersonal, sentențios, într-o dicțiune abundentă, cu aceleași culori sumbre dinainte, numai că mai misterioasă și, implicit, mai adânc sugestivă liric: Vocile ploii îmi țuguie-n urechi/ morții aiurează în coșciuge,/ ros de secetă și devastat de roade/ craniul meu e un pustiu celebru.” (Laurențiu Ulici, în „România literară”, nr.3 din 12 august 1982)

„O întâlnire cu poezia lui Gligor Sava îți dă sentimentul straniu al unui boem convertit în pelerin. Ceremonia biciuirii („biciul cadă peste trupul meu”) și autodafelul, frecvent invocate, vin să confere un aer de apoteoză cavalerului răătăcitor și monden, fiului cu adevărat risipitor al Poeziei. Eleganța ușor desuetă a insului ceremonios și curtenitor, alura sa suav-demoniacă răzbate și în stanțele încărcate cu imagini fantastice și în cele înfiorate de suflul vitalist, întregind imaginea unei poezii euforice și narcisiace, gata să se recomande singură, fără complexe livrești și având la bază – ce altceva? – decât febra unei existențe neliniștite.(...) Temperament romantic, Gligor Sava își cantonează *sturmunddrang*-ul cotidian în vecinătatea rostirii baladești, undeva între candoarea villonescă și proza eseniană, între teroarea bunului simț și invocarea parabolei.(...) Pe măsura ispășirii vinei, într-un decor adecvat, jumătățile își regăsesc întregul, contrariile armonia; capul fiului și trupul tatălui, vânătorul și prada, rana și cuțitul și, deasupra tuturor, legea imuabilă a vanității lumii. O lege pe care și-o poate asuma numai creatorul. O lege care se spune încet.” (Gheorghe Mocuța, în „Tribuna”, nr. 20 din 19 mai 1988)

„Debutant întârziat, către 45 de ani, autodidact practicând diverse meserii pe tot cuprinsul țării, tip de roué în aparență, în fond un împătimit de poezie, Gligor Sava cultivă un lirism biografic în sensul acordării imaginației la o perspectivă omenească, individualizată, a metaforei la un anume tip de reflexie. (...) Poetul se pregătește să despice bolta cerească prin consecvența față de propria sa condiție, poezia riscă, din nou, miracolul identificării cu sine. Lepădându-se, în cele din urmă, de biografie, așa cum spiritul se dezbară de restul carnal, cuvântul își afirmă propriul principiu regenerativ. Din semnificația incontestabilă a unor astfel de versuri așteptăm împlinirea liricii lui Gligor Sava, sosit în gară după ce trenul încărcat al generației sale a și pornit, atrăgându-ne atenția prin efortul ce l-a făcut de a se urca într-un vagon aflat în mers, în ultima clipă rezonabilă. Un vraf de manuscrise s-a răspândit în văzduh cu acest prilej, însoțindu-i alergarea precum un stol burlesc-grațios de porumbei.” (Gheorghe Grigurcu, în „Orizont”, nr.37/14 septembrie 1984)

SCHWARTZ, GHEORGHE

Prozator, publicist. Profesor universitar. S-a născut la 16 septembrie 1945, în Lugoj. *Părinții:* Eugen, funcționar și Maria-Mariana, profesoară de pian. *Studii:* școala primară, gimnaziul și liceul la Lugoj. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filozofie (1963-1968). Doctor în filozofie (2000). *Debut* în presă: revista „Familia”, 1969, proză scurtă. Debut editorial: **Martorul**, roman, 1973. *Colaborări* în peste optzeci de publicații din țară și din străinătate. Prezent în publicații din Germania, Ungaria, Israel, China, Franța, Republica Moldova, Rusia, Austria. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din 1976; din 1990 face parte din Consiliul de conducere. *Premii:* Premiul C.C. al U.T.C.,

București, 1973 (**Martorul**); Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara, 1983 (Efectul P); Premiul Asociației Scriitorilor din Arad; 1993 (**Cei O Sută – Ecce Homo**), 1996 (**Procesul**), 2000 (**Cei O Sută – Mâna albă**), 2005 (**Cei O Sută – Axa lumii**); Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România, 1998, (**Cei O Sută – Oul de aur**) și pentru volumul **Agnus Dei** (2013) etc. *Activitatea:* Consilier al Ambasadei României la Bonn (1992-1993); consilier șef la Inspectoratul pentru Cultură Arad (1990-1994); redactor șef adjunct al revistei de cultură „Arca” (1990-1992); redactor șef și director al Studioului de televiziune Intersat Arad (1994-1996); 2002- prezent, Universitatea Aurel Vlaicu Arad – Profesor universitar dr. (Filozofie, psihologie, jurnalism); 2003-2008 – decan al Facultății de Științe Umaniste și Sociale a Universității „Aurel Vlaicu” Arad; 2003 – prezent Directorul Institutului European al UAV; 2008 – prezent – sef de catedra. Din 2008, președintele Fundației Culturale Româno – Germane „Marco Polo”.

Gheorghe Schwartz, unul din cei mai productivi scriitori români contemporani a scris cât alții în două sau trei vieți dovedind o tenacitate și o putere de muncă ieșite din comun. Dar ceea ce e important e până la urmă calitatea și noutatea scriiturii sale care se trage parcă din tratatele alchimiștilor combinate cu pasiunea pentru jocul destinului, al hazardului și al determinării. E o proză modernă ce aparține canonului neomodernist, o proză care are mister și îndeamnă la meditație pe de o parte, iar pe de alta combină ironia jucăușă a destinului cu neliniștea individului marcat de istorie. Scriitura sa se prezintă fără complexe provinciale; profesorul arădean a avut întotdeauna numeroase contacte cu personalități de centru, dar o soartă implacabilă

Îl făcea să semene cu unele din umilele sale personaje. Te izbește la acest om modestia amestecată cu un sentiment de resemnare teribilistă și discursul său în doi peri care abia te introduc în universul ucenicului neascultător care scrie cărți. Cu sau fără parafa criticii surde și mute, Gh. Schwartz este un mare scriitor, unul din cei mai importanți ai generației sale și ai zonei de vest. După cum afirmă Nicolae Manolescu, Gheorghe Schwartz, – alături de Sorin Titel, – face parte din pleiada scriitorilor ardeleni care au făcut „prima importantă apropiere de Europa Centrală (...) sub presiunea culturii germane sau maghiare”. Așadar, un scriitor cu vocația deschiderii spre universal. O trăsătură fundamentală a operei sale, lipsa pactului autobiografic, a fost subliniată încă de la început de Sorin Titel: „Gheorghe Schwartz aparține, de fapt, acelei familii de scriitori care, în căutarea *materiei prime* pentru literatura lor, nu recurg neapărat la propria lor biografie. Mai puțin obsedați de experiența personală, convingși că sunt capabili să inventeze situații și personaje, ei au o nețărmită încredere în imaginație, și acest lucru se întâmplă fie că rămân în perimetrul literaturii realiste, fie că plonjează în plan fantastic, acolo unde în calea imaginației lor dezlănțuite, nu se pun nici un fel de opreliști.” (Sorin Titel, 1976) Primul ciclu romanesc, ciclul lugojan, alcătuit din romanele **Pietrele**, **A treia zi**, **Spitalul** și **Om și lege**, este o încercare de reconstituire a unei epoci și proiectarea ei într-un plan parabolic și fictiv. „De altfel, întreg romanul este o *mise en scene* simbolică cu un comentariu textual sau subtextual (fin ironic) al naratorului, un joc complicat de oglinzi deformatoare. (...) Dar prozatorul are în același timp capacitatea individualizării, a portretului memorabil, fie el și episodic.” (Marcel Pop-Corniș, 1980) Frescă a martorului istoriei și a interpusului livresc, ciclul lugojan este o geografie spirituală a unui oraș, traversată de mai multe destine. Criticul Ioan Holban surprinde esența demersului schwartzian: „În ciclul lugojan, Gheorghe Schwartz a scris istoria unei societăți aflată în momentul crepusculului, distrusă de sistemul său birocratic care să fie în stare să opereze eficient și repede, la nevoie, *să fie capabil să facă pe baza unor instrucțiuni clare ca orice să se poată realiza și totul să nu se poată realiza*, castelul kafkian devenit muzeu.” Romancierul este un adevărat cercetător al „găurilor negre” ale propriei noastre istorii și de aceea dialogul dintre realitate și ficțiune dobândește caracterul unui joc regizat de personajul narator care mizează pe forța de penetrație a parabolei de extracție central-europeană: „Ca fiu al Lugojuului, cred că am dreptul să-mi dau frâu liber spiritualității pe care continui s-o port în mine”, spune un personaj. De unde și justificata explorare a surdelor: „Spiritu speculativ, mobil, cu o bună cunoaștere a surselor și resurselor formulelor epice, Gh. Schwartz reușește să eludeze narațiunea tradițională și să construiască un ciclu romanesc în desfășurare temporală, folosind din plin câștigurile prozei moderne” (Al. Ruja, 2005) După o carte de proză scurtă și patru romane scrise în forță, ilustrând o formulă narativă proprie, în care analiza psihologică, parabola și ficțiunea se amestecă cu documentul, volumul **Maximele minimele** (1984) constituie o surpriză, ilustrând o specie necanonică, povestirea paradoxală, prilej de a face investigații într-o arie vastă, uzată de avangardă și repopulată de teatrul absurdului. Cartea are o factură specială, sustrăgându-se canonului realist și plonjând în registrul parodic. Raportarea la realitate e mereu polemică și contradictorie, dar neconcludentă (există

aluzii vădit subversive la ideologia regimului ceaușist și la viața cotidiană a omului asuprit de vremuri), parcă voit neconcludentă, iar forma de „manual”, ilustrat cu capitole de moravuri și economie îl catapultează pe autor în rândul ironiștilor din generația șaizeci, de tipul lui Ștefan Bănuțescu (cel din **Scrisori provinciale**) sau al lui Mircea Horia Simionescu. Gheorghe Schwartz devine propriul său personaj care își parodiază existența, încurcă izele povestirii cu mult șarm și cu rafinament policier, dă târcoale subiectului, apoi îl lasă în suspensie, aparent numai, revenind în trombă și provocând un spectacol de dresaj care dă fiori cititorului. Ceea ce se povestește în această carte poate fi redus la o singură propoziție: un oarecare Gough are mereu necazuri din cauza lui Finch. Drama existenței e redusă la gestul parodic, mașinal. Eroii nu ilustrează caractere, ei fiind creați după maniera unui Urmuz sau Daniil Harms. Povestirile din volumul **Castelul albastru** (1986) anunță, prin tematică și atmosferă vastul proiect al „Celor O Sută.” O imagine caleidoscopică a lumii vechi, văzută mereu din alt unghi. Dacă izvoarele povestirilor, pe cât de concrete, pe atât de obscure, stau sub simbolul cifrei „8” (de altfel întreaga operă stă sub simbolul acestei cifre misterioase și productive, „numărul echilibrului cosmic”; jocul cu această cifră pornește de la geometria numelui și prenumelui autorului, alcătuit din câte opt litere și continuă cu titlurile cărților, alcătuite din opt sau multiplu de opt litere), construcția povestirilor aspiră spre infinit (un opt culcat). Temele favorite sunt oglinda, labirintul, celălalt tărâm, ucenicul vrăjitor, țesătorul și moartea, diavolul păcălit, medicul și timpul, timpul, fecioara; factura scriiturii se apropie de noul roman și de romanul parabolic european. Fantasticul nu constituie numai o punte spre tragic (ca în povestirile *Obiectul*, *Castelul albastru*, *Țesătorul și moartea*) ci și un prag al experiențelor limită (*Pe tărâmul celălalt*, *Refuzul*, *Ceilalți*, *Un oarecare Knut Olaf*) sau cheia spre un eșec însușit (*Fereastra luminată*, *Strălucirea perfectă a diamantului*). În ciuda unor determinări spațio-temporale diferite, cuprinsul ne sugerează că fiecare povestire devine o fereastră a Timpului și există un impuls al scriiturii care depășește intențiile scribului, paralizându-i tendința de autohtonizare excesivă și temporizând ritmul grăbit, halucinant, al povestirii. De altfel, autorul ține la dialogul cu opera sa, care trebuie ferită de mistificările istoriei și e conștient că „rămânem întotdeauna cu priveliștea ultimului strat la care ne-am priceput să ajungem.” Lupta cu timpul este cea mai importantă provocare a noului ciclu romanesc **Cei O sută**. Orice carte e o căutare a timpului pierdut sau o reinventare a lui. Prozatorul arădean își propune, ca orice alchimist al Istoriei, să ilustreze prin inconștientul colectiv, cum spune el într-un Contraargument, acea parte a psihicului necercetată și neajunsă în conștiință (după C.G. Jung). Întreaga serie de romane – o panoramă a istoriei secrete a lumii prin anti-eroii ei, de la Moise și până în zilele noastre – se bazează pe credința scribului, a cronicarului care frământă aluatul destinilor ce au influențat mersul istoriei, „că viețile Celor O Sută, pătrunzând în inconștientul colectiv și umplându-l de viață, au fost dobândite, rând pe rând, individual, *unul fiind și toți*.” Odiseea lui Gheorghe Schwartz este tocmai această recăștigare a timpului pierdut de istoriile oficiale. Într-un argument cu nuanță eseistică, care prefățează primul volum al epopeii, **Anabasis** (1988) scriitorul ne spune că „Istoria omenirii rămâne un imens roman și mobilul ei, în ultimă instanță, nu este,

de milenii altul decât aceeași speranță în nemurire” Dacă mobilul cărții e speranța în nemurire, atunci tema ei nu poate fi alta decât obsesia zădărniceii și a morții. Căci **Anabasis** se vrea în același timp o carte a originilor, a întemeierii dar și un manual al așteptării și răbdării. Pe tot parcursul romanului naratorul se menține la mijlocul distanței dintre cunoașterea privită ca o cucerire și eșecul autocunoașterii. Oricât de rigidă ar fi albia istoriei narate, oricât de derutante ar fi incursiunile în viața romanescă a autorului, că sensul „ieșirii din matcă” al celor dintâi este imediat negat de coborârea în sine a „ultimului” care scrutează timpul meditănd până la saturație asupra „uzurii” speranței.” La polul opus al uzurii se află ceea ce s-ar numi ‘catabasisul’ romanului, ultimul (e)fort al rațiunii, și anume a rațiunii de a te îndoi. De unde și fobia detaliului, a enumerației, a ‘principiului listei’ și a procesului-verbal. În acest sens personajul Socrate, este, prin lecția exemplară pe care o administrează cetății, purtătorul de cuvânt al Operei care se cere trăită; refuzând să se apere împotriva denunțului lui Melatos el nu face altceva decât să-și trăiască principiile. Procesul lui Socrate ia, la un moment dat, aspectul alienant al confruntării dintre generații. S-ar zice că scribul însuși ezită, sub forma moralei socrateice, să-l reumanizeze pe om. Ștafeta speranței se oprește pentru o vreme. Este momentul în care, odată cu apariția Philadelphului, speranța capătă un conținut nou. Volumul al doilea al cutezătorului proiect **Cei O Sută** se numește **Ecce Homo** (1993), continuând seria vieților paralele cu încă douăsprezece destine accentuate. În ciuda localizării orice sau spațiale și grație surselor bibliografice și erudiției, cartea rămâne o operă bazată pe efectul parabolei. Cu fiecare nou destin, prin Basilisc intrăm în atmosfera imperiului roman. Ambiguitatea trăsăturilor animalului fabulos sunt reflectate de chiar întâmplările prin care trece acest personaj capabil să declanșeze boli, spaimă sau moarte și care a suferit, el însuși, o lungă agonie cu numeroase reveniri spectaculoase. După el urmează, pe o întindere de trei secole Iustitius cel înclinat spre dreptate, Sardus vorbărețul, Caius Mendax, Ultimus cel ros de ambiții, Grifonul, un nou Pythagora, mag și vrăjitor, Gallus Postumus, scriitor și om rafinat, Felix norocosul, Magister morum, Cania, întruchiparea fidelității și Collatinus, Al Douăzeci și Cincilea, rătăcitorul pe mări în căutarea comorilor și mai apoi cel menit a închide cercul pentru a-l putea deschide din nou. Odată cu experiența dacică a lui Collatinus, inițiat în viața de după moarte de un preot al lui. Decebal se încheie apoteotic seria celor douăsprezece personaje care au participat la gloria Imperiului Roman. După cum se poate observa, vorbirea criptică, esoterismul, astrologia, scrierile cabalistice și magia au o mare importanță în viața personajelor conturate de scrib. Fie că e vorba de ezitanta intrare în Roma, de evocarea copilăriei sau a călătoriilor de inițiere, de obsesiile protagoniștilor sau chiar de moartea lor povestirea devine halucinantă. El, scribul, este duhul narațiunii, omul fără însușiri care se concentrează mereu și își sacrifică puterile pentru realizarea întregului. Fiecare capitol din **Oul de aur** (1998) ilustrează nu doar aventura speranței și obsedanta sete de nemurire, ci o sumă de caractere, de eroi cunoscuți și necunoscuți ai umanității care, începând cu Theonomul au avut privilegiul de a ajunge sfătuitoarii celor puternici, meniți să schimbe, în anumite clipe de răscruce a istoriei chiar soarta omenirii. Mai ilustrează ideea mai

veche a elitelor, pozitive sau negative care pot influența, aureola, destinul popoarelor. Narațiunea fabuloasă devine un clivaj al istoriei secrete a umanității, al istoriei care se repetă conform principiului „totul a mai fost”, invocat de bătrânul R. Akiba drept posibil secret al ‘Oului de aur’. Romanul lui Gh. Schwartz este conceput ca o sfidare a științei istoriei, ca o provocare a istoricității. Este o utopie a umanității, cu luminile și umbrele ei, o utopie a mentalităților și credințelor religioase. E un asediu permanent asupra evoluției, progresului, civilizației, ideilor politice. Paginile eseistice ale romancierului ne-au obișnuit cu un spirit neliniștit, adânc ancorat în paradox și filosofia ocultă, născută din purificarea gândirii magice. Cunoștințele vaste și tehnica glosării din științele esoterice, magia, alchimia, teosofia contribuie la configurarea unei viziuni polemice a perioadei de disoluție a Imperiului Roman și ascensiune a creștinismului, „într-o vreme caracterizată prin înlocuirea sfinților păgâni cu martirii creștini, a zeilor cu sfinții, a renașterii miracolelor și a cultului moaștelor, când viața eroului se reflectă în disponibilitatea de acceptare a contemporanilor și în manierele timpului”. Fresca demonstrează, în al patrulea volum, **Mâna albă** (2000) pluralitatea demersului: istoria nevăzută se amestecă aici cu filosofia elitelor, cu jocuri psihologice și practici oculte. Cei O Sută demontează mitul sacrosant al determinismului social și este o încercare deconstructivistă asupra istoriei cunoscute; fără a fi o parodie a romanului istoric, el minimalizează evenimentele sau le privește printr-o fantă secretă. Istoria este înlocuită cu ficțiunea istoriei care operează modificări asupra mentalităților și modului de a vedea/ analiza evenimentele. Cu atât mai mult cu cât este vorba de o ‘gaură neagră’ a istoriei, cuprinsă în intervalul de aproape 300 de ani (471-768) dintre căderea Imperiului Roman și până la domnia lui Carol cel Mare. Figurile memorabile ale istoriei (împăratul Iustinian, Teodora, apoi Trebonian, Boethius și Belizarie) trec în planul secund după o tehnică deja cunoscută din cărțile anterioare, contribuind prin aceasta la desolemnizarea mitului. În locul lor, ocupă prim-planul istoriei extraordinare și oculte legată de legenda ‘Mâinii albe’, alte personaje cum ar fi Chlorus, fondatorul cofrieriei creștine primitive, cel care teaurizează bogății în întreaga Italie pentru a-și întări puterea, Daedalio, ultimul roman care își perpetuează specia fiind tatăl a 3333 de copii, Apollonissimus, Messia Purgatoriului, faimosul dascăl Felician Pamati, un discipol al răului, Finio, teoreticianul și victima universului închis. Odată cu publicarea volumului **Vară rece**, (2004), ciclul a ajuns la Al cincizeci și șaptelea personaj, adică în pragul anului o mie. Există o permanentă interferență între căutările scribului și ale autorului. Dar și o contradicție, o diferență. Scribul urmărește să ilustreze ipostazele omului și raportul său cu lumea, cu istoria, cu puterea, cu divinitatea. Spectacolul viu și inteligent al omului cu o sută de fețe continuă acum cu alte aspecte: *Eva-Despre Basmul obligatoriu; Speciosus Luciferus – Despre steaua incendiară; Colludwig – Despre omul colecționar; Omul Mort – Despre cel ce obișnuia să fugă în moarte; Operosus – Despre fidelitatea slujbașului model; Recidivus – Maestrul dezastrelor sau despre jocul ca rațiune; Spițerul – Despre memorie, „glorioasa rivală a adevărului”*. Perspectiva sa e mărginită de o seamă de posibile derapaje sau limite personale dar și de capcanele parabolei privită ca „rivală a adevărului”. Scribul

încearcă să controleze povestirea și să o circumscrie unui destin. Personajul ilustrează, de multe ori voalat, o temă sau un caracter, o obsesie sau o iluzie sugerând descompunerea lentă a mitului în istorie și rolul individului în acest proces prometeic. La rândul său, autorul comentează anumite aspecte ale mitului reflectat de scrib denunțând unele posibile inducții sau complicități. El se situează în postura lui Platon care încearcă să se sustragă magiei, seducției sau sofismelor lui Socrate, denunțându-i contradicțiile. Diferența e că autorul are de a face cu un alt fel de Socrate, *unul care scrie*, care rezumă destinele și le cataloghează. Rolul său este de a ne scoate din capcanele pe care el, scribul le întinde, conștient sau inconștient, cititorului. **Culoarul templier** (2008) este al șaptelea volum din seria **Celor O Sută** care recuperează timpul, îl recâștigă, bazându-se pe o strategie narativă îndelung verificată și inspirată de marile epopei. Punând în fața cititorului un Argument, cauza templierilor, și un Contraargument, munca scribului sub vremi, prozatorul are o dublă atitudine față de istorie, una canonică și una eretică. Mircea Eliade spune că prin retrăirea miturilor avem acces spre o realitate esențială, aflată în afara timpului. Templierii, „sărmanii călugări întru Hristos”, au construit un mit codificat, având grijă să-i inițieze și pe urmași. Aici ajungem la rolul Mesagerului, cum mai este numit Al Șaizeci și Cincilea personaj al șirului, numit și Omul fără Chip (Vezanul, templierul, nepotul Genealogului și fiul cavalerului bernardin. Scribul lui Gh. Schwartz are o funcție demiurgică în economia romanului, asemeni Milionarului din **Cartea de la Metopolis** a lui Ștefan Bănuțescu. Scribul, ca și Milionarul, construiește povești, hotărăște momentele în care un personaj intră pe scenă și le dă un nume. Scriitorul arădean e mai aproape de Gustav Meyring, Thomas Mann, Robert Musil, Milan Kundera și Sorin Titel decât de Livius Ciocârlie și Florin Bănescu. De Thomas Mann îl apropie intenția de a scrie un roman despre timp. Numeroasele biografii inspirate din istorie conturează de fapt ideea unui suprapersonaj care este Timpul. Se conturează o viziune totalizantă a lumii în proiecțiile foarte subiective ale scribului-narator. O sinteză pentru care s-a pregătit prin romanele scrie până la maturitate, o sinteză care realizează, în paralel, caractere, destine, tipologii, comportamente, învăluite în mister și senzațional. Gustul particular al prozatorului pentru șah, pentru științele oculte, simbolistică și cabală, pasiunea sa pentru filosofia comportamentului (a elaborat o teorie proprie a psihologiei transversale) ne dezvăluie un creator foarte îndrăzneț, polemic, original, prolific. Raportarea sa la istorie se realizează polemic, prin căutarea surselor neoficiale, necorupte, iar aderența la prezent se va realiza, firesc prin ultimele destine alese de prozator. Anvergura culturală a proiectului e dublată de vocația speculativă și de atracția spre extraordinar. Biografiile din **Culoarul templier** se întind între secolele XII-XIV, având în centru acțiunea îndreptată împotriva Ordinului Templier din fatala noapte de 12 spre 13 octombrie 1307 de către regele Franței Filip cel Frumos, cu scopul de a stărpi ordinul și de a acapara fabuloasa avere a călugărilor-soldați. Un prilej de a explora Evul mediu, timpuriu, fabulos și fantastic și de a-i radiografia temele și motivele legate de lupta cu timpul și ștafeta speranței. Personajele alese sunt, pe rând, Omul fără Chip, Omul fără Nume, Omul fără Dileme, Miriam/ Lilith, Magister Amori, Cuviosul grădinar și

Fugarul. Întâlnim mai multe tipuri de destin pe care le ilustrează cu tenacitate și perseverență prozatorul: salvatorul, epicureeanul, fausticul, adamicul, prometeicul și fugarul.

CĂRȚI PUBLICATE:

1. **Martorul**, roman, Facla, Timișoara, 1972, 275 p.;
2. **Ucenicul vrăjitor**, proză scurtă, Cartea Românească, București, 1976, 211 p.;
3. **Pietrele**, roman, Eminescu, București, 1978, 275p.;
4. **Orele orașului Arad** (în colaborare), Eminescu, 1978, 246 p.;
5. **A treia zi**, Editura Eminescu, roman, București, 1980, 315 p.;
6. **Spitalul**, roman, Eminescu, București, 1981, 310 p.;
- 6.a. **Spitalul**, Editura II-a, Emia, Deva, 2004, 304 p., ISBN – 973- 8164-34-6.;
- 6.b. **Bolnița**, ARKA Smederevo, (Serbia), traducere de Ileana Ursu, 2010, (lb. sârbă);
7. **Efectul P.**, roman, Eminescu, București, 1983, 310 p.;
- 7.a. **Efectul P.**, roman, Seria „Seniorii imaginației”, „INTEGRALA SCIENCE FICTION & FANTASY”, Eagle Publishing House, 240 p., 2010;
8. **Maximele minimele**, proză scurtă, Dacia, Cluj, 1984, 166 p.;
9. **Castelul albastru**, proză scurtă, Dacia, Cluj, 1986, 253 p.;
10. **Om și lege**, roman, Eminescu, 1987, 360 p.;
11. **CEI O SUTĂ – Anabasis**, roman, Timișoara, Facla, 1988, 374 p.;
12. **Cochilia**, roman, Forum, București, 1992, 435 p, ISBN 973-9065-13-9.;
13. **Sirene**, (în colaborare), proză scurtă, Berlin, (lb. germană), 1992, 154 p.;
14. **CEI O SUTĂ – Ecce Homo**, roman, Cartea Românească, București, 1993, 435 p, ISBN 973-23-0272-0;
15. **Procesul – O dramă evreiască**, roman, Helicon, Timișoara, 1996, 150 p, ISBN 973-574-200-4;
- 15.b. **Procesul – O dramă evreiască**, ediția a II-a, Hasefer, București, 2006, 209 p, ISBN 973-630-098-6;
16. **CEI O SUTĂ – Oul de aur**, roman, Allfa, București, 1998, 504 p, ISBN 973-9293-86-7;
17. **Paranoia Schwartz**, proză scurtă, Atlas Clusium, Cluj, 1999, 221 p, ISBN 973-555-212-4;
- 17.a. **Schwartz Paranoia**, traducerea Balázs Boróka, (lb. maghiară), AB-ART (Bratislava), 2010, 222 p., ISBN 978-80-8087-094-2;
18. **CEI O SUTĂ – Mâna albă**, roman, Allfa, București, 2000, 554p. ISBN 973-9477-54-2;
19. **Teatru** (în colaborare), Eminescu, 2000, 506 p., ISBN 973-22-0823-6;
20. **Politica și presa**, Institutul European, Iași, 2001, 302p, ISBN 973-611-067-2;
21. **Filosofia comportamentului, Introducerea în psihologia transversală**, Școala Vremii, Arad, 152 p, 2002, ISBN 973-85824-0-7;
22. **Psihologia transversală (Partea generală) – aspectele filosofiei comportamentului** -, Școala vremii, Arad, 2003, 175 p, ISBN 973-85824-5-8;
- 22.a. **Filosofia comportamentului, Introducerea în psihologia transversală**, Școala Vremii, Arad, 152 p, 2002 ISBN 973-85824-0-7;

22.b. **Psihologia transversală Partea generală**, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2006, 202 p., ISBN 973-752-084-x; 972-973-752-084-5, Editura IV-a 2008;

22.c. Editura V-a 2009, 230 pg., ISBN 978-973-752-389-1;

23. **CEI O SUTĂ – Vara rece**, Uniunea Scriitorilor, Redacția Publicațiilor pentru străinătate „România”, roman, București, 2004, 305 p., ISBN – 973 – 8333-22-9;

24. **Filosofia limbajului în spiritul psihologiei transversale**, Paidea, București, 2004, 180 p., ISBN 973 – 596 –251 – 9;

25. **CEI O SUTĂ – Axa lumii**, 378 p. Polirom, roman, București, 2005 – ISBN 973-46/0004-4;

26. **Limbajul omului liber și sănătos în spiritul psihologiei transversale**, 213 p. Emia, Deva, 2005, ISBN 973-8164-91-5;

27. **Psihologia copilului** a. (în colaborare cu Gabriela Kelemen), 198 p., Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2006, 198 p., ISBN (10) 973-752-104-8 (13) 978-973-752-104-0; b. (în colaborare cu Gabriela Kelemen și Olga Moldovan), 2007, 236 p.; c. 2009, (*idem*), 277 p., ISBN 978-973-752-276-4.

28. **CEI O SUTĂ – Culoarul templier**, Curtea Veche, roman, București, 2008, 476 p., ISBN 978-973-669-533-9;

29. **Editorialul**, Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2009, 310 p., ISBN 978 – 973 – 752 – 336 -5;

30. **Fundamentele psihologiei speciale**, Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2009, 240 p. ISBN 978-973-752-363-1;

31. **CEI O SUTĂ – Secretul Florența**, Curtea Veche, roman, București, 292 pp. 2010, ISBN 978-973-669-932-0;

32. **CEI O SUTĂ – Diavolul argintiu**, Editura Curtea Veche, roman, București, 508 p., 2011;

33. **CEI O SUTĂ- Bastonul contelui**, Editura Curtea Veche, roman, București, 2012;

34. **CEI O SUTĂ- Agnus Dei**, Editura Curtea Veche, roman, București, 2013;

35. **Autiștii cărților, roman hibrid**, Editura eLiteratura, București, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

În *volume*: **DBLR s.v., DGLR s.v., DSA s.v., DSB s.v.**, Ioan Holban, **Profiluri epice contemporane**, București, Cartea Românească, 1987, pp. 330-336; Alexandru Ruja, **Parte din întreg**, Timișoara, Editura de Vest, 1994, pp. 139-147; Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, București, Eminescu, 1995, pp. 344-347; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, pp. 73-97, Nădlac Ivan Krasko, 2000; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Arad, Mirador, 2001, pp.105-113; Vitalie Ciobanu, **Valsul pe eșafod**, Chișinău, Editura Cartier, 2001, pp. 110-116; Ioan Holban, **Istoria literaturii române, Portrete contemporane**, vol. I, Iași, Princeps Edit, 2003, pp. 239-240; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, București, Editura Ideea Europeană, 2008, p. 80-89; Ioan Holban, **Literatura română de azi**,

Editura Tipo Moldova, 2012; George Morărel, **Cei o sută de Gheorghe Schwartz. Amurg de postmodernism**, Editura Tipo Moldova, 2014.

În *periodice*: S. Damian, „Scânteia tineretului”, 11 ianuarie 1974; Sorin Titel, „România literară”, IX, 1976, nr. 29; Marcel Pop-Corniș, „Tribuna”, XXIV, 11 decembrie 1980; Valeriu Cristea, „România literară”, XI, 1978, nr. 33; Mircea Mihăieș, „Orizont”, XVIII, 21 mai 1981, nr. 19; Val. Condurache, „Convorbiri literare”, CXIV” 1981, nr. 11; Valentin Tașcu, „Steaua,” 1981, nr. 10; Cornel Moraru, „Vatra”, XIII, 1983, nr. 9; Cornel Ungureanu, „Orizont”, XXI, 1984, nr. 49/7 decembrie; Nicolae Manolescu, „România literară”, XXI, 1997, nr. 12; Daniel Ștefan Pocovnicu, „Convorbiri literare”, CXXXII, 1999, august; Vitalie Ciobanu, „Contrafort”, 1997, nr. 5-6 (31-32); Ion Zubașcu, *Istoria lumii într-o carte*, „România liberă”, 19 mai 2005; Tudorel Urian, *Ispita Evului Mediu*, „România literară”, XXXVIII, 2005, nr. 39; Gheorghe Mocuța, *Reabilitarea celeilalte Istoriei*, „Arca”, XI, nr. 7-8-9/ 2010, p. 36-42

APRECIERI CRITICE:

„Gheorghe Schwartz reprezintă o mare promisiune a prozei tinere. El îndreptățește speranțele, fiindcă e dotat cu o neobișnuită inteligență artistică și a dovedit că știe să folosească drumul realismului și să descopere de la început marile resurse de adevăr și dramatism ale romanului politic.” (S. Damian, „Scânteia tineretului”, 11 ianuarie 1974).

„Gheorghe Schwartz aparține, de fapt, acelei familii de scriitori care, în căutarea *materiei prime* pentru literatura lor, nu recurg neapărat la propria lor biografie. Mai puțin obsedați de experiența personală, convingiți că sunt capabili să inventeze situații și personaje, ei au o nețărmită încredere în imaginație, și acest lucru se întâmplă fie că rămân în perimetrul literaturii realiste, fie că plonjează în plan fantastic, acolo unde în calea imaginației lor dezlănțuite, nu se pun nici un fel de opreliști.” (Sorin Titel, „România literară”, 5 august, 1976)

„Dincolo de *deșteptăciunea* prozatorului citit, cu lecturi la zi, care știe să se folosească abil de procedeele mai noi ale narației, sau ale antinarației (*deșteptăciune* pe care autorul nici nu se gândește s-o ascundă) impresionează la Gheorghe Schwartz, în mai mare măsură decât la alți colegi de generație practicând aproximativ aceeași formulă, talentul.” (Valeriu Cristea, „România literară”, 33/17 august, 1978)

„Dealtfel, întreg romanul este o *mise en scene* simbolică cu un comentariu textual sau subtextual (fin ironic) al naratorului, un joc complicat de oglinzi deformatoare. (...) Dar prozatorul are în același timp capacitatea individualizării, a portretului memorabil, fie el și episodic.” (Marcel Pop-Corniș, „Tribuna”, 11 decembrie 1980)

„Gheorghe Schwartz și-a ales o modalitate proprie a abordării romanești: romanele sale vor fi, înainte de orice, încercări de reconstituire a unei epoci și a unui climat”. (Mircea Mihăieș, „Orizont”, 21 mai 1981)

„Dens, profund original, romanul lui Gheorghe Schwartz, **Spitalul**, este, cred, cea mai interesantă și surprinzătoare apariție în proza anului literar 1981.” (Val. Condurache, „Convorbiri literare”, 11 noiembrie 1981.)

„Esențialmente sobru, tehnic, exact, **Spitalul** exclude superlativele, deși le-ar merita. Dar mai însemnată este în spiritul scrisului amintit, prelungirea stării de gravitate a metaforei. În această idee, romanul lui Gheorghe Schwartz întretine o profundă și estetic susținută notă meditativă de sorginte socio-istorică.” (Valentin Tașcu, „Steaua”, 10/1981)

„În total, **Efectul P** este un roman de idei, o carte inteligentă și profundă” (Cornel Moraru, „Vatra”, 9, 1983)

„Cred că sunt autori care au vocația schiței și cred că Gheorghe Schwartz este unul dintre aceștia. Harul brevilocvenței, nu se câștigă prin exercițiu, cu el te naști. (...) Prozatorul imaginează spectacole scilicet, admirabile prin inteligență, vervă, spirit fantezist”. (Cornel Ungureanu, „Orizont”, 49/7 decembrie, 1984)

„În ciclul lugojan, Gheorghe Schwartz a scris istoria unei societăți aflată în momentul crepusculului, distrusă de sistemul său birocratic care să fie în stare să opereze eficient și repede, la nevoie, *să fie capabil să facă pe baza unor instrucțiuni clare ca orice să se poată realiza și totul să nu se poată realiza*, castelul kafkian devenit muzeu.” (Ioan Holban, **Profiluri epice contemporane**, Cartea românească, 1987, pp.330-336)

„Scriitor inteligent, cu lecturi mereu proaspete, Gheorghe Schwartz folosește o seamă de procedee nu tocmai la îndemâna cititorului obișnuit. Cărțile lui pot deruta fie și numai prin dezinvoltura cu care diverse trucuri, pe care literatura le-a vehiculat, sunt repuse în drepturi. Când alți prozatori din aceeași generație scot cărți mai cu încetinitorul, Schwartz ar fi capabil, credem, să publice chiar două (dacă nu mai multe) cărți pe an. Ca să fiu în ton cu **Maximele – Minimele**, aș putea zice că, dacă s-ar organiza o probă de fond și sprint, Schwartz ar fi, fără îndoială, un temut concurent și candidat la un loc pe podium”. (Alexandru Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, Timișoara, 1994, pp. 139-147)

„... Spitalul, cea mai bună carte a lui Gheorghe Schwartz și titlu de referință pentru proza promoției (...). Romanul ține mereu trează atenția, prin tensiunea așteptării a tot mai surprinzătoare evenimente și impresionează prin radicalitatea utopiei ca și prin abila introducere a similitudinilor cu istoria anilor patruzeci” (Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană**, Eminescu, 1995, pp. 344-347)

„Dacă rolul hussitismului rămâne încă de dovedit, iar acela al Romei, prin școala ardeleană ne duce mai degrabă spre latinitatea occidentală și spre catolicism, prima importantă apropiere de Europa Centrală se produce tot în Ardeal, sub presiunea culturii germane (influență pe care doar Blaga o considera cea mai importantă dintre toate) sau maghiară. Scriitorii care au stat sub această zodie au fost Slavici, Coșbuc, Goga, A.C.Popovici, bătrânul Caragiale, tânărul Rebreanu și în epoca noastră câțiva literați originari din Banat, precum Sorin Titel sau Gheorghe Schwartz.” (Nicolae Manolescu, „România literară”, 12-18 noiembrie 1997)

„Pentru Gheorghe Schwartz istoria se recompune din biografii de eroi nelăsați să depășească stadiul de personaje secundare, oricât de aproape ar fi fost ei situați de buricul universului vremelnic. De aceea romanul său constituie o replică consistentă la romanul estetic al lui Milan Kundera, depășind însă cu mult ambițiile metafizice ale acestuia.” (Daniel Ștefan Pocovnicu, „Convorbiri literare”, august 1999)

„...trebuie să remarcăm erudiția lui Gheorghe Schwartz, epocile (diferite) fiind descrise în autentica lor culoare, personajele reale (și celebre) prinzând din nou viață, cele imaginare devenind credibile, dar, mai cu seamă, citind despre faptele petrecute în urmă cu sute și mii de ani, de către pomeniții eroi, ai impresia că ești în fața unui... roman de actualitate.” (Florin Bănescu, în **Mușchetarii câmpiei de vest**, pp. 73-97, Ivan Krasko, 2000)

„Schwartz are meritul de a fi redat, cu mijloace bine dozate, volutele întregii *afaceri*, intrigile construite în jurul ei, scandalurile adiacente (procesele *Zola* și *Esterhazy*) și, mai ales, să transmită lectorului aceeași stare de încordată așteptare a unui deznodământ mereu amânat, să-l facă părtaș la revolta și deznădejdea trăită de cei ce au lat apărarea victimei”. („Nu există un caz Dreyfus!” în Vitalie Ciobanu, **Valsul pe eșafod**, Editura Cartier, Chișineu, 2001, pp. 110-116 și Vitalie Ciobanu, „Contrafort”, nr. 5-6 (31-32), mai-iunie 1997)

„Gheorghe Schwartz, unul dintre cei mai importanți scriitori de azi, de profesie psiholog, publică o carte foarte interesantă, *Filosofia comportamentului* (2002), la care a lucrat «aproape patru decenii», adunând aici atât bibliografia de specialitate necesară, cât și observațiile asupra propriilor reacții și comportament: cu atât mai mult din cărțile de proză tipărită.” (...) „*Filosofia comportamentului* implică un *alt fel* de lectură a romanelor lui Gheorghe Schwartz, ele s-au citit și fără acest «îndreptar», locul lor în istoria prozei contemporane e unul bine stabilit, cartea psihologului datorând, poate, mai mult decât crede autorul însuși personajelor din romane: în patruzeci de ani, Gheorghe Schwartz și-a publicat proza și a scris cartea «teoretică» – învățăturile către Delfin – pe măsură ce ficțiunile i-au de-scris nuanțele vieții înseși. E, în fond, ceea ce specialiștii numesc *geneză reciprocă*: individul «studiat» e replica celui «inventat» și, deopotrivă, conform faptului dovedit că literatura «bate» viața, personajul literar e adevărul cel mai adevărat al insului din (i)realitatea imediată.” (Ioan Holban, **Istoria literaturii române, Portrete contemporane**, vol. I, Princeps Edit, 2003, pp. 239-240)

„...Gheorghe Schwartz își continuă viziunea sa românească aproape nebu-nească, dacă nu genială, departe de zgomotul și lăcomia succeselor perisabile, într-o competiție doar cu sine însuși și cu marile repere ale literaturii lumii. Dacă scrie în același ritm, în 10 – 15 ani își va finaliza proiectul și cultura română se va îmbogăți cu cea mai mare construcție literară din întreaga sa istorie. Până la final, Gheorghe Schwartz nu mai are de acoperit cu vârful piramidei sale de cuvinte decât o mie de ani. Dar ce sunt o mie de ani pentru îndrăzneala și anvergura demiurgică a unui asemenea constructor?” (Ion Zubașcu, *Istoria lumii într-o carte*, „România liberă”, 19 mai 2005)

„Gheorghe Schwartz, proaspăt sexagenar, este ceea ce se numește un autor „*pour les connaisseurs*”. Deși a debutat în urmă cu mai bine de 35 de ani, cărțile sale au fost distinse cu importante premii literare, iar cronicarii i-au fost mai totdeauna favorabili, este limpede că prozatorul nu a reușit încă să-și ocupe locul pe care îl merită în tabloul literaturii române de azi.” (...) În ultimii ani, prozatorul și-a focalizat energiile literare în realizarea unui foarte ambițios proiect românesc,

Cei O Sută. (...) Este inutil să vorbesc despre miza uriașă a unui asemenea pariu literar. O astfel de carte presupune o familiarizare deplină cu istoria civilizației, cu modul de viață al oamenilor dintr-o anumită perioadă, cu nivelul tehnologic, cu formele organizării statale și cu ideile care circulau în urmă cu un mileniu. (...) Cel mai recent roman al lui Gheorghe Schwartz, **Axa lumii** ne aduce anii de început ai Evului Mediu, în plină epocă postmodernă. Dar epopeea literară **Cei O Sută** se află abia la jumătate. Înainte, mult mai este. Minunata călătorie în timp a lui Gheorghe Schwartz va continua preț de multe alte volume. Cu siguranță, proza acestui scriitor ieșit din norme ne rezervă încă multe și minunate surprize”. (Tudorel Urian, *Ispita Evului Mediu*, „România Literară”, 39, 5-11 octombrie 2005)

„Dar ceea ce contează, în primul rând, în vastul demers al d-lui Gheorghe Schwarz este spiritul vizionar și cutezător. O societate care nu este în stare să construiască nimic de anvergură, care nu poate investi nici în ea însăși și cu atât mai puțin în alte țări și pe alte piețe, care se dovedește incapabilă să pornească motoarele dezvoltării este o societate care, înainte de orice, nu are încredere în sine. De aici, cronică incapacitate de-a gândi în stil mare. Iată de ce spiritul demersului d-lui Gheorghe Schwarz poate avea o semnificație mai largă decât cea pur literară. Faptul că scriitorul refuză nișa pitorescului și a culorii locale, faptul că îndrăznește să gândească la scară monumentală, asumându-și condiția de european sau, mai mult decât atât, condiția omului în general, conține o lecție importantă nu doar pentru artiști și intelectuali, ci pentru spiritul nostru public. Din această cauză, cred că efortul de a duce pînă la capăt acest extrem de îndrăzneț proiect merită privit nu cu o curiozitate distantă, ci într-un mod implicat, participativ, cu autentică simpatie și solidaritate.” (Caius Dobrescu, *Despre a îndrăzni să îndrăznești*, Gheorghe Schwartz Diavolul argintiu, „Observator Cultural”, Nr. 619, 06.04.2012)

SCURTU, LUCIAN

Poet. Născut la 3 octombrie 1954, în localitatea Holbav, jud. Brașov, într-o familie de învățători. *Studii:* absolvă Liceul Teoretic din orașul Codlea, jud. Brașov, în 1973. Absolvent în 1979, al Facultății de Filologie-Istorie (secția istorie-geografie) a Universității din Timișoara. Membru al Cenaclului *Pavel Dan* a Casei de Cultură a Studenților din Timișoara (1977-1979). Membru al Cenaclului *Iosif Vulcan* din Oradea (1983-1989). *Activitatea:* Între 1979 și 1990 profesor navetist într-o serie de localități bihorene: Săldăbagiu de Barcău, Margine, Tămășeu, Cadea. Din 1990 profesor la Oradea. Nu a fost membru PCR. *Debut* absolut: aprilie 1978 în revista „Forum studentesc” din Timișoara.

A publicat poezie în revistele: „Familia”, „Vatra”, „Orizont”, „Arca”, „Poesis”, „Dacia Literară”, „Calende”, „Discobolul”, „Unu”, „Aurora”, „Cele Trei Crișuri” etc. *Membru* al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad, din anul 2004. *Premii* literare: Premiul Revistei „Dacia Literară”, la Festivalul Național de Poezie „Porni Lucaefărul”, Botoșani, 1993. Marele Premiu al Festivalul Internațional de Poezie „Lucian Blaga”, Sebeș, 1995. Marele Premiu „George Coșbuc” și al Uniunii Scriitorilor din România, Bistrița, 2001. Premiul „M.G. Samarineanu”, acordat la Zilele Revistei „Familia”, Oradea, 2001. Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad, 2004.

Lucian Scurtu sau „Lucian Mărturisitorul”, cum inspirat s-a botezat poetul încă de la primul său volum din 1996 scrie o poezie stratificată, o poezie sandwich în care găsim biografia reinventată a insului, strivită de alte felii (din viața altora, bărbați iluștri) și de istorie. O poezie marcată de livresc și utopie și un personaj care călătorește în timp pentru a-și căuta avatarii (de altfel, volumul următor, din 2001, se numește **Avatarii faraonului Gregor Samsa**); gesticulația sa e patetică, barbară sau absurdă, a unui autor împovărat, a scribului care cotrobăie prin istorie pentru a găsi întâmplări și detalii revelatoare ce s-ar potrivi profilului de „cârțiță postmodernă”. Poemele încordate și dense, ca o pânză de păianjen, așezată în fața cititorului grăbit, pregătesc dulci și amare capcane textuale, scot la iveală complicități premeditate, intereferează polemic cu problemele literaturii, cugetă amar și iluzorii la viața autorului, izvodesc sensuri noi din materia viscerală a instinctelor și obsesiilor, cum ar fi acelea grave ale nebuniei și morții. Adevărate studii, în care intertextualitatea și

exercițiile de stil sunt la ele acasă, ele extrag sensul vieții și îl amplifică în perspectiva mărturisirii, a confesiunii pline de aluzii, paradoxuri și parabole. Găsim în poezia sa o tendință de remitizare a ființei istorice golite de sens („mistificarea realului”, scrie Al. Cistelean), ca în poezia lui George Izbășescu, unde poetul se oglindește în postura unui Ulise al orașului, tendință care se află oarecum în contratimp cu poezia propriei generații și a celor care au urmat, care pun accentul pe demitizare. Există în volumul *Mâna siameză* (2012) o adevărată voluptate a risipirii în istorie și dincolo de ea; motto-ul din Emil Cioran e o adevărată teză a poetului care vrea să-și hrănească poemele cu disperarea și revolta omului, cu mișcărilor abulice și cu setea de neant a ființei. Tendința de remitizare poate fi un reflex al profesorului de istorie dar și al scriitorului care montează și demontează părțile poemului, le face și desface sensurile, verifică rezistența textului în fața istoriei, ca în poemul *Un Eufrat obosit*:

„În ultima zi a veacului de Aur îi spun „mileniul a trecut și tu porți aceeași fustă de blugi”, și desenez pe podeaua odăii o sumedenie de linii, arcuri de triumf, cuburi, o mulțime de semne absurde, scenele mele de vânatoare cu moartea, cu viața, cu disperarea (ah, pereții aceștia dacă ar putea să vorbească, v-ar spune totul), în pustiul tavan mi-am pus ultima speranță, aceea de a se prăbuși peste mine într-o bună zi de sărbătoare, de a-mi demonstra pe viu puterea naturii moarte, nemărginirea ei, abia mai apoi m-am chinuit să descriu poemul, molozul din el, cărămidă cu cărămidă, părțile lui subcutanate, cum a fost (brută!), cum este (măgă!), cum va fi (podoabă!), poemul născut din murdarele iesle, încălzit la răsuflarea dobitoacelor împopoțonate de regn.”

E un poem tipic pentru Lucian „Mărturisitorul”, care pornește de la realitatea unui detaliu, de la o observație făcută iubitei, pentru a trece în derapajul imaginației, provocat de transa depresiei; un poem „născut din murdarele iesle, încălzit la răsuflarea dobitoacelor împopoțonate de regn”; comunicarea cu istoria a intrat în impas și e exprimată dramatic în ultimul vers al poemului. Un alt poem, *Pe limbă se răcește o grămăjoară de scrum*, e unul din cele mai puternice piese, care inițiază ciclul trecerii, al morții, al obsesiei neantului. Scurtu scrie o poezie epică în orizont închis, narcisic, o poezie barocă unde vibrează subconștientul colectiv și care face să vibreze o întregă lume. Cetate a sufletului neliniștit, Oradea devine fundalul unei drame, a despărțirii de ființa iubită. Crișul e martorul zvâcolirilor, al obsesiilor și al depresiei lente care îl macină pe poet. El adună „câteva date obscure dintr-o biografie a ta și mai obscură”, el își trăiește viața într-un apartament cu podea dublă din cartierul Ioșia unde călătorește prin timp, asemenea personajelor din proza eminesciană, un timp al explorărilor tulburi, al metamorfozelor tenebroase, ca în poemul *În drum spre ultima olimpiadă*. Poeme precum, *Cortegiul furnicilor*, *Venele demonului*, *Un fanar obscur* și altele, reiau și amplifică obsesia morții, apropierea

ei; sunt ipostazele unor viziuni ale „cârțiței postmoderne” care coboară din când în când din realitate în „interiorul mușuroiului”, o altă realitate, proprie mâinii siameze care scrie și rescrie episoadele unui destin alienat: „eu faraonul, eu podgoreanul orășenizat, eu, dresorul melcilor mizantropi”. Poemul *Sărăcusta* e o artă poetică a obsesiei morții și a momentului care o precedă, unul din cele mai frumoase poeme care limpezește numeroase sensuri obscure, rătăcirile eului și metamorfozele lui:

„Înainte de a muri ultima floare văzută a fost narcisa, ultima pasăre mierla, ultima apă peța.

Înainte de a muri ultimul obiect pipăit a fost peretele, ultima durere înflorirea leușteanului, ultimul vers citit *viteză tu-mi ești dragă!* de ion monoran.

Înainte de a muri ultimul cuvânt rostit a fost thalassa, ultima întrebare pusă de ce zboară cocorii?, ultima ninsoare un dezastru.

Înainte de a muri ultimul răsărit de soare a fost plictisitor, ultima eroare încercarea mea reușită de a umple o peșteră cu pământ, ultimul răspuns dat a fost *nevermore*.

Înainte de a muri ultimul țipăt auzit a fost o bătaie scurtă în calorifer, ultima femeie îmbrățișată a fost ea, ultima tuse mult, mult după înserare.

Înainte de a muri moldovan m-a zărit în stația de tramvai, prin semne știute numai de noi mi-a sugerat doar cei care mor în arenă au dreptul să putrezească pe scut, doar ei au dreptul să înmulțească ginta până la refuz!”

De altfel, întunericul e un bun conductor al căutărilor metafizice ale acestui ciudat poet de nișă care ține aproape de retorica poeziei neomoderniste. E un întuneric inițiativ care ascunde „viitoare răni, urâte cicatrici, amânate amărăciuni” și care – prin explorarea trupului care adăpostește erezia, precum în pictura lui Breughel – devine un mediu al înstrăinării. Nașterea poetului are loc prin împerecherea sufletului cu trupul, „după ce ani de zile au locuit unul lângă altul și unul în altul”; omul care va veni peste o mie de ani va ieși „din pântecul cometei”, va fi „clona de aur a speciei decăzute”. Poetul poartă stigmatul angoasei, ori de câte ori explorează necunoscutul și intră în pielea celui alt personaj, Lucian Mărturisitorul, arcașul care își profetește – în stilul vechilor aezi – moartea. Discursul p(r)o(f)etic al mărturisitorului care devine „Heteronymus” e inegal, delirant, pe alocuri stufos; obscur sau revelat, după caz, de o frumusețe barocă și vetustă, reverberând în plan inițiativ – sensuri nebănuite. Mâna siameză e mâna invizibilă a Celuilalt care scrie și rescrie. Cronicar liric al unei Oradii în declin, el își proiectează biografia și viața cetății într-o constelație din care fac parte Siracuza, Roma, Ierusalimul, Viena – într-un orizont livresc – cu ajutorul unui personaj epigonic ce-și schimbă înfățișarea și intențiile de la un poem la altul, până ajunge la voluptatea dispariției:

„voi alte seminții, bucurați-vă de roadele pământului meu și abia mai apoi spuneți „ce bine ne-a priit moartea lui lucian iconodulul, lucian iconoclastul, / gângavul, epifanul, nebunul” – (nebulia mea, o rândunică/ zburând zi și noapte deasupra turnului de apă al orașului,/ o pasăre necunoscută care atunci când mă

vede începe să cânte și să vorbească singură).” (*Eu, Trismegistul*) Demersul său de a întemeia o cetate literară, apelând la memorie și mit, nu e atât de convingător ca al lui George Vulturescu, Traian Ștef sau George Izbășescu, dar face o figură insolită în geografia literară a generației.

CĂRȚI PUBLICATE:

Lucyan Mărturisitorul, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 1996.

Avatarii faraonului Gregor Samsa, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2001.

Corabia cu poeți (volum colectiv), Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2002.

Bestiarul de fontă, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2004.

Regnul ascuns, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2008.

Mâna siameză, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2012.

Despre poezia lui au scris: Al. Cistelean, Ion Simuț, Mircea A. Diaconu, Ioan Moldovan, Romulus Bucur, Iulian Boldea, Viorel Mureșan, Mircea Bârsilă, Em. Galaicu-Păun, Ioana Cistelean, A.I. Brumar, Mihai Vakulovski, Corneliu Crăciun, Sorin Tomuța, Mircea Stâncel, Al. Sfârlea, Dumitru Augustin Doman, Alexandru Sereș, Doru Pop etc.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

Em. Galaicu-Păun, **Poezia de după Poezie-Ultimul Deceniu**, Chișinău, 2001

Iulian Boldea, **Poeți români postmoderni**, Târgu-Mureș, 2006;

în reviste:

Ion Simuț, „Familia”, octombrie, 1986; Sergiu Vaida, „Gazeta de Vest”, nr. 26, 1990; Sorin Tomuța, „Orizont”, noiembrie, 1996; Ioan Moldovan, „Familia”, ianuarie, 1997; Alexandru Spânu, „Lucașul”, 22 ianuarie, 1997; Doru Pop, „Steaua”, nr.1-2, 1997; A.I. Brumar, „Gazeta de Transilvania”, mai, 1997; Mircea Bârsilă, „Calende”, nr.5-6, 1997; Al. Sfârlea, „Unu”, iulie, 1997; Ioana Cistelean, „Tribuna”, 1997; Christian Tămaș, „Timpul”, aprilie, 1997; Lucia Simona Bumbu, „Observator cultural”, nr.83, 2001; Iulian Boldea, „Cuvântul”, nr. 8, 2001; Alexandru Sereș, „Jurnal bihorean”, 19 mai, 2001; Ioan Moldovan, „Familia”, iunie, 2001; Viorel Mureșan, „Poesis”, nr.3-4, 2002; Al. Sfârlea, „Lucașul”, 12 aprilie, 2006; Ștefan Augustin Doman, „Argeș”, august, 2006; Corneliu Crăciun, „Familia”, ianuarie-februarie, 2009; Mircea Stâncel, „Discobolul”, ianuarie-februarie-martie, 2009; Ștefan Augustin Doman, „Argeș”, ianuarie, 2009.

APRECIERI CRITICE:

„Scrise pe lat, cu versul scos din principiul panoramei, poemele lui Lucian Scurtu pun suflul vizionar în cultura ordinară a cotidianului. Pe acest registru de

contrarietăți puse în ecuație ritualică, sintaxa lehamitei e electrizată de cea a elanului iar gramatica notației e tulburată de cea a iluminării. Ritmurile imaginative merg și ele, într-o dualitate coerentă cu cea a dicțiunii, de la stricta consemnare la vocația inflamatorie. Confesiunea însăși trece, alternativ, când prin criza simplei extensii biografice, când prin cea a mistificării realului, într-un proiect himeric. Scriitura de achiziție, spornică la detalii și la stivuirea lor, e apucată brusc de transe, deschizând golfuri de suprarealitate în cotidian și relevându-i, sub arborescența mimată de versuri, structura hieratică, iremediabil iradiantă. Lucian Scurtu își relativizează entuziasmele printr-un climat autoironic, dar această cenzură nu face decât să pregătească eficiența gestului transfigurator”. (Al. Cistelean)

„Poezia lui a fost, de la primul până la cel mai recent volum, o experiență din ce în ce mai degajată a limbajului: o cucerire progresivă a cotidianului, o extensiune a mărturisirii până la limita înstrăinării kafkiene, o sinuozitate ingenioasă a frazei lacome de concret (...). Poezia lui se caracterizează printr-o ironie duioasă, un prozaism blând, o amărăciune relaxantă, o fluiditate firească a versului lung și o imaginație deschisă spre epic și cotidian”. (Ion Simuț)

„Astfel, postura în care se ipostaziază cel mai adesea Lucian Scurtu este aceea a contemplatorului care privind spectacolul lumii, îl și trăiește. Distanța detașării nu-i decât un alt nume dat identificării cu lumea. În fond, poezia lui mizează tocmai pe această situație ambiguă: a fi în afara lumii și deopotrivă miez al ei. La drept vorbind, ceea ce contemplă Lucian Scurtu, chiar dacă prezența lui e așezată fără ezitare într-un spațiu concret, ține de domeniile fabulării. Pe urmele poeziei biografice, de la care într-un fel se și revendică, fie și numai pentru a se diferenția, el cartografiază locuri și oameni, care glisează, însă, treptat într-un fel de imarealitate a reveriei”. (Mircea A. Diaconu)

„Poetul se află în ipostaza unui ins trezit din vis și reverii și care cade direct în coșmarul prodigios al cotidianului, dar care, parcă spre a face demonstrație de magie recuperatoare, convertește datele realului imediat într-un cronotop fast, fabulos, hibrid, ca pentru a reconstitui visul și a-i restitui ceva din ritualitatea interioară, recreditându-l, astfel, ca teritoriu fericit și redemptiv al identității poetului. Imaginea obsesivă a piramidei are cred acest înțeles de spațiu ocrotitor făcut din cuvinte în care singurul ei locuitor și locutor își consumă avatarii poeziei”. (Ioan Moldovan)

„Spațiul poetic configurat de Lucian Scurtu se află, într-un anumit fel, la confluența tuturor contrariilor, în măsura în care poetul, nerefuzând ispita paradoxului, își expune cu suficientă feroare și luciditate neliniștile și angoasele, fără a deturna însă anxietate în geometrie textuală ori în utopie a redempțiunii poetice. Sensibilitatea poetului la concret, modul de loc reductiv sau schematic în care e radiografiat realul posedă semnele unei conștiințe grave, ce sesizează cu promptitudine carențele realității, convertindu-le în negație – directă sau indirectă – ori în protest mai mult sau mai puțin aluziv. Criza de identitate pe care poetul o sesizează la semenii săi are alura unei revelații de semn întors, ce permite autorului să-și asume o expresivitate spontană”. (Iulian Boldea)

„Dominanta unificatoare a acestor poezii este rezultatul fuziunii dintre o stare de spirit marcată de gratuitate și alta a ironiei, utilizate în scopul poetizării raportului

dintre poet și realitatea înconjurătoare. Gratuitatea are virtuți anamorfotice și vine dintr-un impuls emoțional care induce bucuria iluziei și mirarea indefinită, dintr-o candoare care se exteriorizează în reacții spontane, impersonale, imprevizibile, iar pe de altă parte, într-o retorică lipsită de prejudecăți poetice. Întemeiată pe o imagistică abundentă și pe amestecul imaginilor disparate, după o logică a incoerenței, bine stăpânită, și a interferențelor efervescente dintre real și imaginar, poezia lui Lucian Scurtu afirmă cu prisosință apariția unui poet de excepție”. (Mircea Bârsilă)

„Polisemantismul imaginii piramidale străbate cartea de la un capăt la altul, fiind când expresie a neantului colectiv, când a celui exponențial, sau intrând pur și simplu în morfologia caleidoscopică a lumii. Principiul poetic al lui Lucian Scurtu îl constituie retorica enumerațiilor. Mai ales în versurile vag erotice încearcă el să fie persuasiv printr-o pletoră de asemenea figuri. Dar marea distincție o dobândește rostindu-și, ca și cucul, silabele erotice, în locuri neașteptate. Apare în carte și o extraordinară poezie de dragoste, care – socotesc eu – nu poate fi comentată. Titlul ei este *Avarul cu moneda frumoasă*.” (Viorel Mureșan)

„Autorul trece cu o lupă (în alte texte-lentilă) deasupra versului, stăruind uneori pe cutare sau cutare imagine, astfel obținând niște texte reliefate aidoma plăcilor comemorative. Această privire mioapă îi dezvăluie priveliști pe care ochiul nostru grăbit nu le mai observă, Lucian Scurtu fiind un poet care gândește cu ochii. Dacă la începutul acestei cronici îl vedeam pe Lucian Scurtu (Lucyan Mărturisitorul) „bâjbâind cu mâinile tremurânde” și dând îngrozit peste propriul trup – unde dreapta textualistă se întilnește la un moment dat în rugăciune cu stînga „debilă”- în final el ne apare resemnat și chiar mîntuit. Cine are carte are patru mîini”. (Em. Galaicu-Păun)

„Lucian Scurtu este unul dintre cei mai interesanți poeți afirmați după 1990, deși ca vârstă și ca structură aparține promoției optzeciste. Moartea și cotidianul sunt principalele teme pe care scrie poetul și o face cu seninătate, cu detașare, ca să nu zic cu jemanfișism. Lucian Scurtu, (auto)numit Lucyan Mărturisitorul (acesta e chiar titlul volumului de debut) introduce cititorul – firesc, pe nesimțite, cu familiaritate, colocvial – într-un spațiu domestic, în care totul vegetează, somnolează, zace. Dar nu apuci să te plictisești, pentru că poetul trimite printr-o arcadă această lume banală și pașnică într-un spectacol suprarealist și textualist deopotrivă. Lucian Scurtu confirmă ideea că omul este stilul. Personaj bonom, pitoresc, histrionic și livresc în același timp, el scrie prozo-poeme confundându-se dureros, voluptuos cu textul, devenind Omul-text.” (Ștefan Augustin Doman)

„Un poet deloc indiferent la farmecele livrescului e, fără puțință de tăgadă, Lucian Scurtu. Locatar zelos al Bibliotecii, acesta nădăjduiește să-și certifice în scris bagajul cultural asimilat de-a lungul anilor petrecuți în aerul tare, dar și cenușiu, din orice sală de lectură. Deși, biologic cel puțin, Lucian Scurtu poate fi inclus în rândul optzeciștilor, nu cred să fie cineva așezat în poezie mai departe de teritoriul generației sale ca autorul orădean. Și cum altfel, când poetul își îndreaptă privirea nu către cotidianul imediat, dedicându-se, în schimb, cu asupra de măsură chestiunilor adânci, esențiale, cum ar fi, de pildă, scenariul genezei în care un ochi înzestrat cu

virtuți senzoriale augmentate surprinde freamătul geologilor, răbufnirea epocilor inaugurale, nașterea omenirii în ultimă instanță”. (Sorin Tomuța)

„Poemul e spus, dar nu pentru cititor – să nu ne lăsăm prinși în capcană! – cititorul e doar oglinda care reflectă, împrăștie și adună dimpreună toate fețele poetului. Așadar, poemul e rostit pentru re-descoperirea, re-cîștigarea liniștii auctoriale. În fine, poemul se cere a fi împlinit: se caută cuminte, cu ciudă ori disperare calea proprie construirii poemului. Lucian Scurtu știe că „Matur este poemul vestic conceput la umbra turmelor îmbuibate”, el descoperă că „Durerile facerii acestui poem au început într-o zi obișnuită”, se convinge că „Niciodată nu ești prea tânăr să scrii un cuvânt bun despre moarte” și concluzionează „Poemul nu se scrie el se inventează asemenea locomotivei cu aburi / după o noapte în care dacă închizi un ochi celălalt se deschide larg/ orbindu-l pe cel adormit cu bucăți mici de lumină (...)! ”Cert este că poemele lui Lucian Scurtu rezistă prin ele însele”. (Ioana Cistelean)

„Lucian Scurtu este un poet proaspăt și extravagant, în sonete pe care le publică în cartea sa cea mai recentă intitulată *Regnul ascuns*, 2008, în mare parte. Dacă ar fi să generalizăm conținutul ei am spune că este vorba despre o poezie a deschiderii, în care poetul își plânge rănilor, uneori cu farmec, alteori emfatic, dar sub presiunile unui timp neiertător cu sine. Sonetul său, așa cum îl regăsim aici, este un gen liric ce se mulează perfect pe aceste „expieri” controlate atent și lucrate uneori cu migală. Lucian Scurtu își descoperă, totodată, locul geografic și cultural în care se află. Dacă urmărim dominantă literală a sonetelor, suntem îndreptățiți să spunem că este vorba despre o locuire într-un spațiu balcanic, cu raiale turcești, cu bobite de piper, cu smirnă, scorțișoară și argintării, cu mărgeluțe și egipturi. Dar și latinătate și zeițe, până la urmă. La toate acestea, Lucian Scurtu apelează pentru a crea un fel de *compositum lyric* agreabil, pe care de cele mai multe ori îl utilizăm cu plăcere”. (Mircea Stâncel)

SIBII, DOREL

Poet, prozator, dramaturg; profesor. S-a născut la 12 decembrie 1943 în Petroșani. A murit în septembrie 1998, la Arad. *Studii:* a absolvit Facultatea de Educație Fizică din Timisoara, specialitatea Cultură fizică medicală. *Activitatea:* a funcționat ca profesor în diferite școli speciale din județul și orașul Arad. După revoluție a fost realizator TV și redactor la revista „Arca”. A fost membru al Uniunii Scriitorilor. *Debut* editorial cu volumul de proză pentru copii **Cum am găsit-o pe Ileana Cosânzeana**, Editura Facla, Timișoara, 1979. *Premii* literare: Premiul național de dramaturgie (secția teatru de păpuși) pentru piesa **Salvăm pe Ileana Cosânzeana**, 1980; premiul de poezie al Filialei Arad a

Uniunii Scriitorilor pentru volumul **Gardă de corp pentru fluturi**, 1994; premiul național de dramaturgie „Camil Petrescu” pentru piesele **O poveste cu mult haz la o margine de iaz** și **Cum a scăpat Chiț-Pitichiț de sughiț**, 1995.

Scriitorul Dorel Sibii s-a făcut cunoscut în lumea literară cu proză și teatru pentru copii, specii pentru care avea o predispoziție nativă prin firea sa veselă, de visător și bun povestitor. Cu greu îți puteai închipui că neobositul și tonicul povestaș, cu gesticulația sa ușor afectată și cu mimica sigură a unui actor este de fapt un profesor de sport. Și totuși poezia rămâne pentru acest personaj neastâmpărat, unul din organele vitale care îi furnizează materia primă a fanteziei și sensibilității dacă ne gândim că a debutat cu un volum de proză ritmată și rimată. Ea a fost remarcată de Laurențiu Ulici drept o proză care „atrage prin naturalețe, haz și acuratețe stilistică”. După debutul său ca poet în volumul colectiv **Ofranda vocalei** (1979) se remarcă prin volumul tipărit la Editura Eminescu, **Însemnele de rouă** (1982): „Dorel Sibii aruncă în luptă cam tot ce știe în simbolistică și despre virtuțile acesteia de catalizator a viziunii, transformând poezia în posibile embleme ale unei realități metafizice” (Mircea Mihăieș, 1982). În volumul **Gardă de corp pentru fluturi** (1994) poetul intră în rolul unui truver însingurat, frământat de problema spinoasă a nopților, aflat în căutarea unui „loc plin cu vise” care își modifică discursul pe tot parcursul imaginării sale călătorii în funcție de capacitatea sa de a admira. Reflexul admirației redresează echilibrul dintre poet și lumea în care se simte tot mai străin: „Trebuie să existe un loc unde nopțile se dezbracă/ dăruindu-și primului sosit al lor tors;/

trebuie să existe undeva acest loc/ din moment ce nimeni nu s-a mai întors.” Dintr-un aspirant la misterul „însemnelor de rouă”, dintr-un body-guard al ideii, al fluturilor și al ființelor mici, poetul devine un căutător al surselor și resurselor purificatoare. Lumea spectacolului, a scenei „cu decorul știut”, al piruetelor, al cadrilului, al iluzionistului se intersectează cu drama visătorului naiv, a colecționarului de iluzii, a cavalerului din garda de corp pentru fluturi. Gheorghe Schwartz consideră acest volum „cea mai curată culegere a sa de vise” iar Al. Cistelean cataloghează poezia sa drept „una de coloratură”: „Aparent vesele și de o ghidușie estompată, poemele lui Dorel Sibii sunt, de fapt, elegiace, avându-și izvorul într-o memorie ce le recheamă mereu în urmă”(1994). Poet al ființei fragile, proiectată într-o lumină diafană, el nu evită tonul elegiac sau poza naiv-tragică, pe fondul unei confruntări inevitabile cu neantul: „Mereu într-o legănare în balansoare moi/ lovindu-ne din când în când de moarte/ uneori sufletele ni se sparg rămân doar bucăți/ dar continuă să se legene cu noi așa sparte // Trupurile ca niște rude binevoitoare/ adună cioburile într-o batistă/ balansoarele ni se par tot mai moi/ dar legănarea e din ce în ce mai tristă”. Fără a aborda visul din perspectiva poeticilor moderne ci, doar ca pe o metaforă a spațiului protector în care se proiectează misterul, poetul recurge la metamorfozele eului, conștient, asemeni unui alt Prospero, că e făcut din aceeași plămadă din care sunt făcute visele. În acest univers totul e posibil: călăul sărută mâinile condamnaților, vecinul Samuil își bate zilnic câinele, morții se îmbrățișează cu cei vii, omul și peștele vorbesc aceeași limbă sau se transformă, unul luând locul celuilalt. Atât metamorfozele cât și elementul fabulos fac posibilă legătura cu mitul, vizibilă în proza lui Dorel Sibii. **Poveste din poveste** (1985) cuprinde texte care «au acel gen de dinamică de care teatrul cu păpuși sau desenul animat pot profita îndeajuns. Subiectul clar, spațiul bine delimitat, tipologia convingătoare a eroilor și morala solidă definesc cel puțin trei din cele patru narațiuni ce întrunesc virtuțile clasice ale unor povești-fabulă” (Carmen Odangiu, 1987). În povestirile din volumul **Fotografiile mai vechi** (1985) prozatorul desțelenește o arie spirituală de trecere dinspre Banat spre Transilvania, o arie care circumscrie și ridică la nivel de emblemă cultul străvechi al râului, al pietrei și al pădurii, păstrate în forma originală sau transfigurate de inteligența vie și pragmatismul elastic al munteanului dezrădăcinat. Scurtele povestiri tind spre simplitatea schiței sau a monografiei sătești, dar în ciuda caracterului lor frust, rupt din realitate, ele primesc din partea naratorului un tratament special, o încărcătură figurativă. Ficțiunea, sub forma visului, a fantasticului ori a fabulosului controlează și întrețin suportul narativ cu accente autobiografice. Cu fața la tradiția narațiunii fantastice (Sibii era un împătimit cititor al lui Mircea Eliade) povestitorul încearcă și uneori reușește să oglindească în meandrele ficțiunii chipul aspru și gesticulația arhaică a personajelor surprinse de obicei într-un moment de criză. Fie că e vorba de alienare (Ioachim Migălău se hotărăște să renunțe la „pază” spre a redeveni agricultor), de spiritul de conservare, în sensul nobil (Antonie vrea să-și salveze „vița” înfiind un copil; Ioan Sarica ispășește la sanatoriu o falsă vină, în schimb se vindecă de patima beției; Milente e urmărit în mod fatal de patima oarbă a unei

femei) autorul își proiectează personajele pe fundalul magic al povestirii fantastice. E un miraj la care personajul se adaptează lent, ghicind parcă intențiile autorului. Există în acest volum câteva tablouri care se înrudesesc cu perspectiva picturii naive care, desființând legea gravitației, sugerează imponderabilitatea, plutirea euforică a ființelor și lucrurilor. În volumul **Răstigniți pe umbre** (1996) povestirea emblematică *Își auzeau gândurile* pune problema intertextualității ca mod de interdeterminare a vieții cu textul. Partenie îi citește soției o povestire din viața apostolului Pavel dintr-o carte pe care o deschide o dată pe an, în a doua zi de Paști cu scopul de a-și primeni cugetul. În timp ce citește el caută de fapt o soluție pentru situația fiicei sale, căsătorită cu un poștaş, fostul camarad de arme. Scriitorul apropie planurile povestirilor cu subtilitate și uneori cu ironie la adresa unor personaje. Titlul povestirii surprinde momentul de tensiune dintre soții care nu-și mai vorbeau de multă vreme. Ei comunică acum prin miezul unei parabole biblice. Cunoscător fin al psihologiei țărănești, Dorel Sibii era un neîntrecut analist al stărilor afective pe care le citea pe chipul celorlalți. Nu o dată povestirile pentru copii, poveștile și dramatizările sale porneau de la luminile și umbrele pe care le citea chiar în ochii și sufletul copiilor și prietenilor. Ele aveau cumva o dedicație „moromețiană”. Partenie e numai un exemplu, atunci când văzându-și soția cum stă „ca o stană de piatră, dând impresia că ascultă”, el se gândește la soluția salvatoare sub imperiul moralei creștine. Dintre scurtele povestiri, trei ne rețin atenția prin perspectiva insolită asupra morții care ne trimite chiar la sămburele premonitiv pe care prozatorul l-a sădit în text, rod al zbuciumului și obsesiilor personale. E vorba de *Cercul de foc*, *Copacul de pe lume* și *O zi de vară neobișnuită*. Viziunea morții din interior, a personajului care visează sau își închipuie că trăiește, e strigătul de lebdă al prozatorului care a găsit în lumea Hălălișului natal, satul de pe Valea Mureșului, sămburele creației sale.

CĂRȚI PUBLICATE:

Ofranda vocalei, poeme, Editura Facla, Timișoara, 1979;

Însemnele de rouă, poeme, Editura Eminescu, București, 1982;

Prin țara lui Abecedar, roman pentru copii, Editura Facla, Timișoara, 1982;

Fotografiile mai vechi, Editura Eminescu, București, 1985;

Poveste din poveste, proză pentru copii, Editura Facla, Timișoara, 1985;

Gardă de corp pentru fluturi, poeme, Colecția revistei „Arca”, Arad, 1994;

Răstigniți pe umbre, proză, Colecția revistei „Arca”, Arad, 1996;

Vine melcul pe cărare în viteza cea mai mare (poezii pentru copii), Editura „Viața arădeană”, Arad, 2000 (postum).

TEXTE DRAMATICE PUSE ÎN SCENĂ:

Lăudărosul, Teatrul de păpuși Craiova, 1981;

Prietenii lui Moș Martin, Teatrul de marionete Arad, 1982;

Zâna Alună cea bună, Teatrul de Stat Arad, 1986;

O poveste cu mult haz la o margine de iaz, Teatrul național de Radiodifuziune, 1995;

Cum a scăpat Chiț-Pitichiț de sughiț, Teatrul Radio, București, 1995.

APRECIERI CRITICE:

- în volume: **DSA s.v.**; Olimpia Berca, **Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940-1996)**, Timișoara, Editura Amarcord, 1996, p. 142-143; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, 1996, p. 92-94; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2000, p. 107-109; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, 2001, p. 120-125;

- în periodice: Laurențiu Ulici, „România literară”, nr. 52, 1979; Mircea Mihăieș, „Orizont”, 30 iulie, 1982; Al Țion, „Astra”, nr. 7, septembrie 1982; Florin Bănescu, „Orizont”, nr. 47, 26 nov. 1982; Ion Arieșanu, *O noblețe a simplității*, „Orizont”, 1986; Gh. Mocuța, „Luceafărul”, 4 iulie 1987; Carmen Odangiu, „Orizont”, nr. 22, 1987; Gh. Schwartz, „Relief”, Arad, nr. 18-20, ian. 1994; Al. Cistelean, „Luceafărul”, nr. 30/ 28 dec. 1994.

Aprecieri critice:

„Proza rimată a lui Dorel Sibii atrage prin naturalețe, haz și acuratețe stilistică.” (Laurențiu Ulici, „România literară”, nr. 52/ 1979”)

„Dorel Sibii aruncă în luptă cam tot ce știe în simbolistică și despre virtuțile acesteia de catalizator a viziunii, transformând poezia în posibile embleme ale unei realități metafizice” (Mircea Mihăieș, „Orizont”, 30 iulie 1982)

„Dorel Sibii a fost, până acum, pentru noi, un delicat prozator al lumii celor mici. Sensibilitatea sa și unghiul sub care privea el copilăria au conferit prozelor sale, inspirate din acest univers mirific, un CE aparte. Distanțate nu numai prin viziunea lor epică, dar și prin tendințelor stilistică, sunt povestirile sale recente, cuprinse în volumul *Fotografiile mai vechi*, Sibii se dovedește, aici, un monograf atent al satului ardelenesc, de pe Valea Mureșului, sat văzut prin tipologiile și atmosfera sa. Această lume patriarhală, prelungită în epoci revolute până azi, este surprinsă la Sibii nu atât prin aerul ei etnografic sau de datini, cât prin cazurile, prin eroii care o populează. Căci prozatorul redescoperă, pe urmele unui Agârbiceanu, o umanitate a omului mic, neînsemnat, marcat, în genere, de o țară caracterologică sau de un fatum. Eroii aceștia (...), ființe anonime, cu ceva din aerul eroilor cehovieni, marginalizați de o existență tulburătoare și fără orizont, devin în aceste povestiri, niște cazuri, devin eroi bizari, care poartă fiecare cu sine, parcă, o zestre genetică suferindă, o patimă sau o obsesie ascunsă.” (Ion Arieșanu, *O noblețe a simplității*, „Orizont”, 1986)

„Poveștile cuprinse în ultimul volum al lui Dorel Sibii au acel gen de dinamică de care teatrul cu păpuși sau desenul animat pot profita îndeajuns. Subiectul clar, spațiul bine delimitat, tipologia convingătoare a eroilor și morala solidă definesc cel puțin trei din cele patru narațiuni ce întrunesc virtuțile clasice ale unor povești-fabulă.” (Carmen Odangiu, „Orizont”, nr. 22/ 1987)

„Dorel Sibii ne oferă, după părerea mea, cea mai curată culegere a sa de vise. Dorel Sibii a fost întotdeauna sedus de inocență, așa se exprimă și cărțile și piesele sale de teatru pentru copii, încât, multă vreme, literatura (lui) pentru oameni mari părea în orizontul de așteptare al cititorilor săi, o preocupare secundară. **Gardă de corp pentru fluturi**, conținând 26 de titluri selectate cu zgârcenie în folosul unei mari exigențe, vine să așeze lucrurile la locul lor. A rezultat o plachetă unitară și densă, în care mai vechile obsesii poetice sunt șlefuite până la luciu.” (Gheorghe Schwartz, „Relief”, nr. 18-20/ ianuarie 1994)

„Aparent vesele și de o ghidușie estompată, poemele lui Dorel Sibii, sunt, de fapt, elegiace, avându-și izvorul într-o memorie ce le recheamă mereu în urmă. O rețetă agreabilă pentru o sensibilitate ușor impresionabilă și un mod plăcut de a trafica suavități, poezia lui e una de coloratură.” (Al. Cistelecan, „Luceafărul”, nr. 30/ 28 dec. 1994)

SOMEȘAN, OVIDIU

S-a născut la 6 mai 1945, în localitatea Buteni, județul Arad. *Studii*: școala primară în localitatea Vața de Jos, gimnaziul și liceul în orașul Brad. Absolvent al Facultății de Filozofie din Cluj, în 1968. *Activitatea*: a fost profesor la Grupul Școlar Agricol din Arad. În prezent pensionar. *Debut* cu poezie în revista „Orizont”, 1985. *Colaborează* la revistele: „Orizont”, „Arca”, „Relief”, „Observator” (München), „Luceafărul” (Montreal), „Cariatide”. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1995.

Debutând cu un volum unitar, de factură tradiționalistă, (**Poveste neterminată**, 1989), Ovidiu Someșan încearcă să susțină, nu fără efort, o formulă poetică proprie, în ciuda unei evidente nesincronizări la temele generației sale. Poetul ține la cadențele sonetului, ale stampeii, valsului sau sonatinei manifestând o atracție vădită pentru spațiul simbolist al pastelului în largul căruia își rememorează „distanțele aprinse”, turnate apoi și răcite în forme monotone sau fixe. Elegiac incorigibil, el își așează vestigiile muzeului imaginar sub semnul impersonal al poveștii neterminate și a anotimpului prelungit al întrebărilor: „Îți mai aduci aminte de ploile de vară,/ cât de albastre, limpezi și de senin veneau,/ lovind în anii noștri ce nu știau să doară/ și-apoi spre necuprinsuri pe cai de vânt plecau?” „Un sentiment blând, luminos de panta rhei (toate curg) străbate, de la un capăt la altul, poemul lui Ovidiu Someșan. Cum avem în față un autentic pastelist trebuie să spunem că anotimpul preferat este toamna, deși, cum vom vedea mai departe, nu singurul, cu aerul ei de îmbătrânire a lucrurilor, de descompunere vegetală, de încetșoare a celor din jur: reflexul lor psihologic fiind reculegerea, contragerea retractilă a sentimentelor, nostalgia, visul cu ochiul deschis.” – observă cu îndreptățire Vasile Dan (1989). Cavaler statornic retras în albia tărâmului natal, poetul își vindecă o rană veche împărțindu-și urâtul cu pădurea de iarbă ori cu umbrele unei văi reconfortante. Existența simplă este surprinsă discret, în secvențe scurte și plasată într-un spațiu investit cu cât mai multe resorturi ale imaginarului. Spațiul pitoresc al Butenilor și umbra unei iubiri trecute ar putea sta alături pe blazonul Arcadiei sale. Poezia se constituie ca un reflex al sufletului îndurerat care nu-și mai află liniștea nici măcar în legănarea plaiului patriarhal; peste tot poetul simte ochiul neiertător al unei culpe ce nu întârzie să-și arate colții, vaietul de cuțit al depărtării, suspinul valului,

cicatricea vremii. Reminiscentele bacoviene sunt asimilate lent, ca și o anumită „poză” a vieții și bucuriilor simple, preluate direct de la magistrul locului, poetul Ilie Măduța. Partea a doua conține manualul de ucenicie al poetului ilustrat cu exerciții de stil sau forme și rime îndelung șlefuite. Poetul face eforturi pentru adaptarea și convertirea materiei artizanale într-o sensibilitate proprie: „Nu mai fumegă în zare/ pana stinșilor cocori/ și va ninge cu uitare/ în cutia de scrisori.// Despletită ca o rană/ și cu streășină de fum,/ iarna stăruie să cearnă/ peste unde, când și cum.// Amintirea bate cale/ spre oglinzile de ieri/ printre săniile cardinale/ vătuite de tăceri” (*Poveste de iarnă*). Un lirism rarefiat dă viață desenelor în peniță ale peisagistului amânând confruntarea decisivă cu eul stihial. Gesticulația e austeră, aceea a unor „umbre fără luptă”, iar arderea distanțelor interioare se face mocnit. Decorul e străbătut de insemnele trecerii: umbra, frunzele, florile trecute ori inventarul desuet al poeziei minore, intimiste: draperia, monoculul, clavierul, fardul, alcovul. Arta sa poetică se numește *Anotimpul întrebărilor*; rostul poeziei nu e justificat nici de fuga în peisaj, nici de retragerea strategică în spațiul închis – pare să ne spună poetul – ci de regăsirea sinelui și a tăcerii regeneratoare. Ilie Măduța care a remarcat debutul evidențiază trei procedee care contribuie la „construcția unui modernism de bună calitate (...): figura elipsei, obscurizarea (...) și o tendință spre abstractizare” (1989). În volumele următoare poetul introduce în cadrul tradițional o sensibilitate nouă asumându-și statutul de „romantic prin nostalgii, prin acuitatea sentimentului naturii, prin substitutul armoniilor formale” (Viorel Gheorghită, 1991) și pe acela de visător. Existența sa e învăluită în mister și himere. Subjugat de beția catrenului, a rimei împerecheate sau încrucișate, autorul trunchiază imaginile sau le cenzurează după o anumită logică, interioară. Vina moartea, cornul de lună devin motivele unui lirism elegiac, atemporal. Criticul Lucian Alexiu vede în poezia sa „un lirism suspendat între câmpurile de atracție a două sidere, aflate la altitudini variabile: Conceptul (moral, filosofic) transplant și proiecție în poezie ale unui principiu intelectualist, și o sentimentalitate fără culpă și prihană, răzbătând la suprafața discursului” (1992). În volumul **Luciditatea iluziei** (1994) metoda inductivă pare să fie cea mai la îndemână acestui spirit reflexiv, cultivat și sincer. Cele câteva citate din Nichita Stănescu ne lămuresc asupra atracției poetului spre un motiv etern, trecerea timpului, a vieții, la care adaugă obsesia unei existențe ciclice, ca în viziunea indienilor americani. Plecând de la concept, poetul ajunge în mod natural la o formulă proprie, exprimată într-o prozodie tradițională, cu infuzii folclorice, imagini poetice insolite, animate, toate, de o sensibilitate ce aparține neomodernismului.

CĂRȚI PUBLICATE:

Poveste neterminată (poezie), Editura Litera, București, 1989;

Prezentul de mâine (poezie), 1991;

Colțul cu jucării (poezie), în volumul **Exil în Ithaca**, München, 1991;

Luciditatea iluziei (poezie), 1994;

Anotimpul OZN (proză), în colaborare, 1995.

APRECIERI CRITICE:

„Un sentiment blând, luminos de *panta rhei* (toate curg) străbate, de la un capăt la altul, poemul lui Ovidiu Someșan. Cum avem în față un autentic panteist, trebuie să spunem că anotimpul preferat este toamna, deși, cum vom vedea mai departe, nu singurul, cu aerul ei de îmbătrânire a lucrurilor, de descompunere vegetală, de încețoșare a celor din jur: reflexul lor psihologic fiind reculegerea, contragerea retractilă a sentimentelor, nostalgia, visul cu ochiul deschis.” (Vasile Dan, *Un debut în poezie*, în „Flacăra Roșie”, Arad, nr. 13.318, 2 aprilie 1989, p. 2)

„Din perceperea simultană a acestor două sentimente, din perceperea iubirii ca amintire și a trecerii ca actualitate, naște tensiunea lirică, naște melancolia, poezia ca stare, poezie pentru obiectivarea căreia poetul recurge, neexistând o altă soluție, la artă, imaginând, altfel spus, formele sau peisajul utopic al simultaneizării, locul întâlnirii contrariilor.” (Viorel Gheorghită, *Poveste neterminată*, în „Familia”, nr. 7, iulie 1989, p. 4)

„La prima lectură, scriitura – de o factură tradițională: strofă, ritm, rimă – poate induce în eroare. Formele de expresie par ușor accesibile (transparentă), dar acest lucru pare numai. (...) Cred că trei procedee se evidențiază în construcția unui modernism de bună calitate și anume: figura elipsei, obscurizarea (ceea ce nu devine nicicând o distrugere a sensului) și o tendință spre abstractizare, toate acestea, repet, într-o prozodie clasică, chiar sub formă de sonet.” (Ilie Măduța, *Un debut*, în „Vatra”, nr. 222, septembrie 1989, p. 13)

„Aparent tradițională, poezia aceasta ascunde o modernitate cuceritoare, o viziune existențială bătuită de căutarea eternei reînnoiri. Un proces de reșezare a motivelor, cu o bună stăpânire a tehnicii versului, de strunire a ritmului, regăsim și în recentul volum. Ovidiu Someșan se dovedește a fi un poet adevărat, cu o formă lirică proprie, deschizând poarta de acces spre fragilitatea vieții ca limită. Sentimentul convergenței ființei în moarte străbate și domină poemele volumului de față.” (Pavel Ilica, *Umbra poetului*, în „România literară”, nr. 30, 25 iulie 1991, p. 11)

„Romantic prin nostalgii, prin acuitatea sentimentului naturii, prin substitutul armoniilor formale, indus adesea cu prețul unor artificii de ordin semantic, Ovidiu Someșan își asumă vina de a fi poet, adică altfel decât ceilalți oameni, plonjând în așteptare, într-o infinită și nedeterminată așteptare de crepuscul (...).” (Viorel Gheorghită, *Rana poetului*, „Arca”, nr. 7, 1991, p. 6 și 14)

„Un lirism suspendat între câmpurile de atracție a două sidere aflate la altitudini variate: conceptul (moral, filosofic), transplant și protecție în poezie ale unui principiu intelectualist, și o sentimentalitate fără culpă și prihană, răzbătând la suprafața discursului în pofida oricăror grile și prejudecăți ale literaturii momentului.” (Lucian Alexiu, *Amestecate*, în „Orizont”, nr. 17, septembrie 1992, p. 5)

„Poet reflexiv, până la durere, până la chin, Ovidiu Someșan pare firesc atunci să trăiască acut o experiență dramatică. În poezia sa, viața (psihică, spirituală) nu este nici liniară, nici imediat transparentă. Moartea e complementară acesteia. (...) Ovidiu Someșan nu așteaptă răspunsuri *pipăibile*. Interogația sa este retorică, adică el știe,

pare să știe, că un *răspuns* din partea Divinității nu poate veni pe calea raționalului, a experimentului de natura „nihil est in intellectu quid non primus fuerit in sensu”. (Iv. Martinovici, *Un drum spre un posibil înțeles*, în „Observator” – München, nr. 2-3, aprilie-septembrie 1994, p. 50)

„Există poeți a căror artă relevă o stare permanentă de nemulțumire de sine, poeți care încep prin a se căuta și se tot caută fără să ajungă vreodată la liman. În același timp, alții, și Ovidiu Someșan se numără printre aceștia din urmă, se dovedesc atât de stăpâni pe unelte încât ceea ce produc pare marcat de atemporalitate. Asemeni oglinzilor unui caleidoscop, sufletul lor reflectă, în mod simetric, un număr cvasiconstant de culori și elemente poetice, alcătuind o infinitate de tablouri, mereu schimbătoare și aceleași mereu, neutre ca semnificație, lipsite de fior existențial și, de bună seamă, iluzorii. Aceștia sunt virtuozii, aceștia sunt ludicii, aceștia sunt manierștii. (...) Într-o vreme în care postmodernismul e la ordinea zilei, Ovidiu Someșan se încapățânează să rămână modern, în sensul că acordă preeminență cuvintelor, eleganței și rafinamentului, nesocotind faptul comun. Rostire, de dragul rostirii. Frumos, de dragul frumosului.” (Viorel Gheorghiuță, *Un mod de exorcizare a morții*, în „Relief”, nr. 24-26, iulie-septembrie 1994, p. 7)

„Ovidiu Someșan scrie versuri fiindcă simte nevoia asta, precum va fi simțind nevoia de aer, apă și hrană. (...) Despărțit de mode și modele, neînregimentat, el pornește la turnirul poeziei de dragul spectacolului în sine, păsându-i prea puțin dacă-i perdant predestinat sau învingător din întâmplare. Citindu-i poezia, nu se poate să treci decât în tabăra lui. Încântat de lirismu-i elegant, sunător precum galbenii, amirosind a alcooluri tari și a miere.” (Florin Bănescu, *Luciditatea iluziei*, în „Relief”, nr. 27-29, iulie-septembrie 1995, p. 6).

SZEKELY, NICOLAE

Poet. Trubadur. Născut la 13 februarie 1962, localitatea Ghelar, jud. Hunedoara. *Studii:* Liceul Industrial Nr.1 Hunedoara; Facultatea de Metalurgie, IPB București, 1988. *Activitatea:* preocupări pentru filozofie, muzică (chitară clasică, iar din 2008 autodidact lăută și vihuela), poezie. Diferite recitaluri de chitară, lăută și vihuela – „Toamna Muzicală Hunedoreană”, festivaluri medievale din țară, „SOS Castelul” etc. *Colaborări* la revistele: „Contemporanul”, „Familia”, „Unu”, „Aurora”, „Poesis”, „Poezia”, „Viața românească”, „Steaua”, „Arca”, „Orient Latin”, „Provincia corvina”. *Membri* al Uniunii Scriitorilor Filiala Arad – 2002. Membru al formației de muzică veche „Huniadi Cantores”, al duo-ului „Continuo” (lăută, împreună cu Mircea Goian – viola da gamba). *Premii:* Muzică: Premiul I la Festivalul național de chitară clasică Sinaia 1987; Premiul pentru debut – **Alchimia divinului** (eseu), la ediția I a Galelor APLER, Câmpina 1999; Premiul 2 (pentru poezie), Festivalul de poezie „Dorel Sibii”, oct. 2000; Premiul Uniunii Scriitorilor – Filiala Arad, pentru poezie, 2002.

Despre legătura indestructibilă dintre poezie și muzică depun mărturie și poemele lui Nicolae Szekely. O legătură structurală, desigur, o empatie ireversibilă. Poetul hunedorean a debutat editorial cu un eseu despre **Alchimia divinului** în 1999. Apoi a publicat două volume de poeme, **Astrele interioare** (2000) și **Stările imnice** (2001) cu care a devenit mai cunoscut în lumea literară. În acesta din urmă, alternanța imnului și a fanteziei creează un ritm interior ce vine să sublinieze natura elegiacă a poemelor de dragoste. Misterul anatomiei feminine se dezvăluie treptat prin decuparea din memorie a unor imagini ce se îndepărtează de trup și se apropie de suflet, de corzile interioare: „reflexele metafizice/ ale apelor dulci – ochii tăi/ sau forma ta, femeie, zbatându-se/ în lutul neprelucrat al ulciorului/ din care nu voi bea/ niciodat -/ zâmbetul tău,/ răcoarea esențelor/ din pustiul materiei/ sau atingerea ta,/ amurgul depărtărilor...” Nu poți să nu-ți apleci urechea asupra foșnetului textelor sale după ce l-ai ascultat pe chitaristul care te prinde în mrejele muzicii sale. Creator discret, sensibil, el se apleacă la fel de atent asupra textelor cât și asupra instrumentelor cu coarde. Ai zice că și organul poeziei sale intră în rezonanță cu muzica preclasică, prin distincție, intimitate și o anumită emfază. Nicolae Szekely preferă chitara rece

și alăuta, muzica clasică și romantică în locul celei moderne. Un anumit echilibru al discursului și liniștea interioară pe care o emană poemele, apropiere stărilor imnice de armonia muzicală și de mișcările bucăților muzicale. Incursiunile în discursul muzical îi permite apropierea de poezia misterioasă medievală în varianta poeziei lui Vasile Dan, de care se apropie uneori. În volumul **Sine pieziș** (2005) poetul experimentează o poetică a convertirii cuvântului în muzică și tăcere sub imperiul marii muzici, dar și al celei minore. Apoi trecerea trubadurului de la chitara rece la alăută se va reflecta și în discursul liric; ciclul Pavane de Milan oglindește preocuparea sa de a pătrunde dincolo de cuvinte și de sugestiile muzicale, într-o mistică a Evului Mediu. Până și sângele participă la circuitul sensibil al muzicii astrelor interioare, dinspre ființă spre instrument: „în palmele mele totul devine piersică// o vioară cu aripi/ vibrând sub arcușul de aer// sau poate strune tăcute ca niște gratii?// lupta nu se dă aici/ mai devreme sau mai târziu/ ne vom cunoaște altfel// acum puteți în liniște contempla/ tăiat/ gătul viorii din venele mele” (*Nicolae cel discret*). E aici o artă poetică a „sinelui pieziș”, atras spre muzica vieții – și a prestidigitatorului care își pregătește numărul cu riscuri proprii. Nicolae Szekely face parte dintr-o suită de baladini ai iluziei din literatura actuală care explorează freacă și muzica ființei în confruntarea cu realul: Ion Zubașcu, Ioan Evu, George Popovici. Discret până la un punct, el plămădește discursul cu economie de mijloace. Poemele în proză din același ciclu contrastează cu nucleul liric, muzical, scris în italice. E o tentativă de a afla „o „versiune a adevărului”: „la adăpostul salciei (pomul pieptănat al fiicei mele)/ mi-am rotunjit pietrele prețioase rostogolite sunete și genunchii/ am urmat gătul de lebedă țâșnind din adâncurile cicălitoare/ inițierea am primit-o de la mersul greoi al țestoasei moarte cu mult/ înainte de a ajunge pe malul alunecos al grecilor/ am văzut în fântânile din ochii orbilor umplute cu argilă cum se modelau/ figurine de nimeni văzute vreodată / Acolo m-ați putea învinge/ și nu în cărțile teribiliste pe care continuați cu încăpățănare să le scrieți/ (eu sunt apă cuvântătoare – de-aceia peștilor nu li s-a dat nume)// *amețea și tentația/ de la înălțimea caracterelor gotice/ de ornamentele lor atârână/ istoria personală*”. Poemul pornește de la detalii aparent incongruente („cine tulbură sacrele rotații ale sânilor tăi?”), de la observații directe („ați văzut cum ezită pasărea înainte de a se așeza pe o creangă?”), de la sentințe clare (sunt ultimul din seria lucizilor...”), de la jurnalul existențial („așa o tristețe mă cuprinde câteodată încât zilele devin / cearcăne pe cerul plumburiu”) sau de la cel metafizic („dialogul meu cu setea: mi-am scos pământul din rană”), pentru a ajunge la esențe muzicale și lirice, la caligrafii subtile. În volumul **Buletin de știri** (2006), poetul își întoarce fața către real și explorează lumea pornind de la o anumită emfază, ca în poemul *gustați merele poetului*. Aș spune că poetul se apropie periculos de mult de poezia ultimei generații, povestind întâmplări cotidiene și folosind un verb tăios și cam pieziș care nu i se potrivește. Nicolae cel discret nu se mai mulțumește cu gesturile introvertitului baladin, ci își întoarce fața spre istorie și cotidian, spre „diferență și păcat”, spre „târfele harului”, spre „blues-ul

tinereții” sale, spre buletinul de știri al ultimilor mohicani din ținuturile sălbatice ale literaturii: „nu mai vreau clip-art-uri/ nici să țin viața în mâini ca pe un dar prețios/ mai bine citesc niște poeme 2000/ mai aflu una alta una altul la ce oră se trezește/ cum coboară din pat după un ziar își aprinde o țigară/ câte o replică inteligentă apoi o întâlnire/ ca între prieteni desigur cafeaua vinul berea/ apare și soarele negru enervantele detalii/ detalu detala// scuzați bălbâiala petala”. Nicolae Szekely e un poet inegal și imprevizibil, suspendat undeva între poezie și muzică, gata mereu să abandoneze (*întâmpinarea echilibrului sau rămas bun poezie*) dar și să o ia de la capăt.

CĂRȚI PUBLICATE:

Alchimia divinului (eseu), Editura Emia, Deva 1999;

Astrele interioare (poezie), Editura SIGNATA, Timișoara 2000;

Lumea Mădălinei (versuri pentru copii), colecția revistei Provincia Corvina, Hunedoara 2000;

Stările imnice, Editura Mirador, Arad, 2001;

Sine pieziș, Editura Corvin, 2005;

Buletin de știri, Editura Mirador, Arad, 2006.

REFERINȚE CRITICE:

„Se conturează astfel, în timpi lenți, marcați de asperități, *o lume magică*, irumpată din temeuriile suferinței iscate pe buza crăpată de sete a contingentului. În ciuda anumitor clișee vehiculate, timide și rare, totuși (o, blestemată meseria de a iubi poezia fără ca sentimentul să-ți arunce albeață pe ochii experți!), poetul Nicolae Szekely izbutește să formeze, cu indiscutabilă măiestrie, un univers liric inconfundabil, marcat de beneficul exces de metafore, de o splendidă densitate, ce, vai, laudă zeilor poeziei, laudă demonilor protegitori, nu obosește, nu alunecă în monotonie, dat fiind arta poetului ce se ghidează după *semnele astrelor interioare*, jucându-se cu ele, aidoma rilkeanului copil rătăcit printre oameni mari, – arta de a face salturi dintr-un registru în altul, atenția ascuțită ca privirile panterelor la pândă, tabietul de a-și asculta instinctul cultural, instinctul poetic, cel puțin la fel de important ca știința versificării, ca darul suferind de a naște poezie urmându-ți legea dictată de Marele Străin ubicuu, prezent pururi și-n absență, urmându-ți Legea precum inima există în ritmiul sistolă-diaistolă, sistolă-diaistolă...” (Aura Christi, *Nicolae Szekely: Jocul cu Astrele interioare*, „Contemporanul” – București, nr. 8, 1 martie 2001.)

„Indiferent de registrul în care sunt scrise, poemele au darul de a accentua *ideea*, într-o manieră subită, fiind excluse excesele de limbaj sau forțările compoziționale. Autorul promovează în general o poezie cuminte – parcă nu vrea să supere pe *Cineva* – farmecul acesteia constând în finețea elaborării și înmagazinarea unei călduri spirituale care reușește să se transmită firesc cititorului”. (Lazăr Faur, *Alchimia umanului după o formulă divină*, „Arca” – Arad, nr.1, 2, 3 – 2001)

„Nicolae Szekely este cu adevărat o voce lirică distinctă. „Organigrama” sa ideatică și spirituală, marcată adânc de o coardă melancolică dusă până la tragism, de o seninătate însă de tip biblic (ca să zicem așa) este, fără tăgadă, inconfundabilă.” (Marin Chelu, *Nicolae Szekely, Astrele interioare*, „Vest”, Oradea 9 nov. 2000)

„**Alchimia divinului**, cartea de debut a tânărului poet și eseist hunedorean Nicolae Szekely, configurează deschis și explicit un univers al gândirii filocalice hrănite de lecturi de filozofie. Concepută sub forma unor versete cu o structurare motivistică aproximativă, ea oferă cititorului predispus la o receptare fragmentară forme condensate de expresie a căror limpezime și acuratețe decurg din experiența lirică a autorului său. [...] Climatul de meditație instituit de autor nu este însă acela al calmului, ci al neliniștii metafizice, ca formă de echilibrare a tensiunilor acumulate în spirit, chiar pe fondul de asumare totală a voinței divine.” (Tatiana Rădulescu, „Viața românească”, nr.7-8, 2000)

S

ȘTEF, TRAIAN

Poet. Eseist. Pseudonim: Emanuel Don (foarte rar folosit, în jurnalistică). Data nașterii: 23 iunie 1954. Locul nașterii: Brădet, comuna Buntești, jud. Bihor, România. *Părinții:* tatăl: Gheorghe; mama: Antița. *Studii:* – elementare: primele două clase în satul natal, apoi la Oradea; – liceale: Liceul Mihai Eminescu (atunci nr. 4), Oradea, absolvit în anul 1973; – universitare: Facultatea de Filologie, Cluj, secția română-franceză, absolvită în anul 1979. *Activitatea:* – profesor la Liceul Industrial Popești, Școala Cuzap, Bihor, între anii 1979-1986; – metodist la Centrul județean al creației populare între anii 1986-1990; – redactor la Revista „Familia”, din 1990 până în prezent. *Colaborări la reviste:* „Echinoc”, „Familia”, „Vatra”, „Steaua”, „Tribuna”, „Poesis”, „Arca”, „Orizont”, „Ramuri”, „Interval”, „Convorbiri literare”, „Observator cultural”, „Calende”, „Paralela 45”, „22”, „Provincia”, la ziarele: „Transilvania jurnal” (Brașov), „Gazeta de vest” (Oradea), „Vest” (Oradea). *Colaborări la volume colective:* **Catarge**, Editura Eminescu, 1977; **Caietul debutanților**, Editura Albatros, 1982; **Un sfert de veac de poezie (la Sighetul Marmatiei)**, Fundatia Luceafărul, 1998, antologie de Vasile Muste, prefața de Laurentiu Ulici; **Romanian poets of the 80s and 90s**, Editura Paralela 45, antologie de Andrei Bodiu, Romulus Bucur, Georgeta Moarcăș, Pitesti, 1999, **Corabia cu poezi**, antologie de Ioan Moldovan, Biblioteca revistei Familia, Oradea, 2002. *Debutul absolut:* Revista Familia, nr.6, 1974, cu poezie. Publicase și în revista liceului, „Ritmuri incandescente”, poezie și eseuri, începînd cu clasa a X-a (anul școlar 1970-1971). *Debutul editorial:* **Călătoria de ucenic**, poeme, 1993. *Membru* al Uniunii Scriitorilor din 1994 și al ASPRO din 1994. *Premii literare:* Premiul Revistei „Amfiteatru”, 1977; Premiul pentru debut al Revistei „Poesis”, pentru volumul **Calătoria de ucenic**, Satu Mare 1994; Premiul filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru același volum, Arad, 1994; Premiul special pentru eseu al Salonului internațional de carte, Oradea, 1998 și diploma salonului de carte de la Cluj, 1998, pentru volumul **Ridicolul**; premiul pentru poezie al filialei Arad a Uniunii Scriitorilor, 1998, pentru **Femeia în Roz**; premiul pentru proză al

filialei Arad a Uniunii Scriitorilor, 2003, pentru volumul **Orbul și dintele de aur**; prezența în topul revistei „Cuvântul”: pentru ideologie, volumul **Despre mistificare** (1997) și pentru poezie, volumul **Femeia în Roz** (1998); prezența în topul pentru eseu al revistei „Observator cultural” a volumului **Despre calitatea umană**, 2000. Premiul de excelență pentru literatură al Primăriei Oradea pe anul 2003.

După **Călătoria de ucenic**, un debut întârziat dar consistent, redevabilul eseist de la revistele „Familia” și „Vatra”, cu stagii echinoxiste, publică **Femeia în roz**, cu un subtitlu polemic la poetica lui Ion Mureșan, „poem de dragoste care poate fi înțeles”. Elegiac, contemplativ din familia livreștilor statornici, Traian Ștef concepe poezia ca pe un soi de renunțare a trăirii intense a artei, cum e și acest motiv al femeii în roz, descoperit la Rembrandt: „Scriu acest poem/ Pentru că nu pot descrie/ Coapsele Femeii în roz”. Deprins cu subtilitățile artei, poetul e un adept al tăcerii sau al discursului despre cuvânt, de tema ruperii vrăjii, a revelației, de tema tulburării apelor imaginației și ale memoriei. Și când, totuși, se angajează „în marș forțat/ Către utopicul text al victoriei” își face nenumărate scrupule, convins că poezia, arta, rămân alternative viabile ale morții psihice: „Numai tabloul numai cartea/ Mai obișnuiesc oamenii cu moartea.” Dar mai poate literatura să purifice? Mai poate morala ei să biciuiască moravurile? Și care este adevărata morală? Iată câteva probleme pe care omul cetății, poetul și redactorul revistei „Familia” și le pune în cărțile sale de eseuri. **Epistolele către Alexandros**, (2004) sunt o reflectare a acestor preocupări de moralist în vremuri postmoderne. Doar că acum poetul adaugă sarea și piperul literaturii și ingredientele aluziei ușor mascate. Poetul de azi scrie epistole asemeni confratelui său din epoca clasică sau antică pentru a-și dezvălui, așa cum se pricepe, fără prea multe podoabe și sulemeneli artistice, surghiunul interior într-o lume ostilă și fără orizont. El are drept model pe Alexandros (Mușina) care în tulburătoarele sale epistole de la Olănești, publicate în revista „Vatra”, adresate lui Al. Cistelean și Virgil Podoabă, dezbate o serie de teme de actualitate ale scriitorului sufocat de tranziție. Mai mult, ca autor al volumului **Personae**, Alexandru Mușina a pus câteva măști și etichete pe fruntea unor confrăți, literatori sau personaje pitorești. Cam același lucru face și Traian Ștef, doar că în stilul său propriu, sec și ardelenesc care conferă autenticitate epistolelor. Cu o prudență ce nu exclude riscurile, la recomandarea lui Ovidiu, poetul își trimite „cärticica” în lume, la Roma, destinând-o oamenilor simpli, aparținând păturii de mijloc și încurajând-o ca pe un lucru însuflețit: „Nu dintr-un suflet senin ești izvodită,/ Ca poezia de taină, în tihnă stihuită, în vreme/ De glorie și fală și în cerești locașuri./ E altă lume-aici, nu Cetatea Eternă, cu oameni/ Fără nume și care stau ascunși, la o parte./ În umbră, și chipuri își schimbă, și titluri.” Nefiind un personaj ales al istoriei, poetul din Varadinum Felix (Oradea) împrumută masca modestiei spre a juca rolul omului obișnuit care vrea să înțeleagă lumea. Asemeni înțeleptului marginalizat și lucid care privește cu detașare intrigile, el nu se abține, începând cu *Epistola II* să ironizeze alcătuirea lumii care oferă o imagine fals-idilică, poate pre-mioritică, a Provinciei („ratate”, cum îi spunea Al. Cistelean): „Din Varadinum Felix îți scriu, iubite Alexandros,/ Unde cu toții stăm, oameni liberi și sclavi,/ În marile terme-aburinde, cu nuferi/ Și bivoli în scaldă, ridicând nămolul/

Vindecător pe umerii noștri apăsați de grijile patriei./ Nimic nu ne supără pe noi în Orașul Fericit/ Decât unele artroze sau boala sciatică./ Ni-e tot mai greu apoi să ne plecăm elastic,/ Să-mpingem carele cu grele daruri/ Când vizitează Provincia aleșii de zei./ Comandanții de oști, oratorii, marele preot./ Și la vorbă am devenit mai domoli./ Dactilele se unduiesc mai grav peste dealuri./ Privirea ni se pierde peste puste-n Apus,/ Răsăritu-l privim cu ochi întredeschis,/ Așteptând să prindă căpșunile roșeață/ Și vestea de cules în vestitele Spanii.” Cu figura lui de tip blazat și introvertit care nu se dă în lături de la ironii și subtilități („în loc să ne-adaptăm la cei recent”), cu barba și ochelarii care îi dau un aer de austeritate, nu ai bănuși că Traian Ștef e omul care să ridice mânușa și, mai mult, cărtitorul satiric gata să ridiculizeze moda, snobismul și lipsa de onestitate. Specialist al culturii clasice, el nu provoacă o comedie a literaturii în genul lui Cărtărescu, ci se mulțumește cu ipostaza de scriptor și de fin moralist. El se întoarce mereu la clasici și la *Arta poetică*, relevându-le actualitatea, preluându-le anumite reguli și ticuri, adaptându-le pe altele. Spirit sceptic și ironic în același timp, Traian Ștef meditează asupra destinului creatorului din provincie asaltat de veleitari, asupra cititorului, asupra decăderii statutului de artist și își motivează gestul prin trezirea conștiinței ațipite. Recunoaștem în figurile veleitarilor și ale adulțitorilor o faună dubioasă, desprinsă din „cumplitele vremi de acmu” ale cronicarului. De la maestrul de ceremonii al vremurilor noi, Pufarinus, la Marinidas și Carolina, de la Theodorides la vânosul Simitis, de la Ayatovlachos, la actorul-poet anonim, măștile defilează pe scena Provinciei ratate, cu obiceiurile și slujenia lor, cu apucăturile vechi și noi, cu caracterele lor frivole. În alte epistole recunoaștem exercițiile de admirație și portretele unor prieteni sau apropiați. Odată cu trecerea vremii, observațiile se întesesc și sfaturile prind să se întoarcă împotriva sensului primar prin limba despăcată și ambiguă: „Iubite Alexandros, vine toamna și alte etichete/ Ni se lipesc pe frunte, pe limbă – pușche./ Pe cuvânt propriu, legi noi se promulgă. Încă/ Se puse un învățat, pe care mama lui/ Din pruturi l-a adus pe lume, să scandeze/ Prin piețe și cere brânză, varză, viezure/ De la geto-daci, zacuscă, murături, de la colonii/ Orientali și amendează tot ce nu-i semnificativ valah./ Apoi, nici n-apucaram bine să lăsăm cuvântul/ Liber, între noi să zboare ca porumbelul peste/ Mări, că iar va fi să învățăm a rupe gându-n două/ Înregistrând jignirile și tropii.” Traian Ștef cunoaște coteriile literare și ideologice și le evită atât cât poate, dar atunci când e călcat pe coadă nu stă deoparte. Ceea ce nu-l împiedică să croiască un tratat pseudo-didactic și satiric cu care să rupă gura târgului. Întâmplările și evenimentele sunt atent ticluite, încifrate și descifrate încât să nu pară nici prea subtile spiritelor obtuze și nici prea inofensive pentru ciocoi și lichele. Mistificarea, ridicolul, calitatea umană sunt temele care îl preocupă și pe eseist. Căci „Omul de astăzi/ Are două minți: una aici, care mai mult încurcă,/ Și pierde și-mpânzește cu parașiți cuvântul trimis/ Și-l rupe în bucăți de nici în Babilon nu fu/ Zarvă mai mare și semne mai amestecate,/ și una dincolo de moarte.”

CĂRȚI PUBLICATE:

Femeia în roz, poeme, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 1997;
Despre mistificare, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 1998;

Ridicolul, eseuri, Editura Paralela 45, Pitești, 1998;

Tandrețea dintre noi, poeme, Editura Axa, Botoșani, 1999, colecția La steaua-poeti optzeciști;

Despre calitatea umană, eseuri, Editura Paralela 45, Pitești, 2000,

Leonid Dimov (împreună cu Viorel Mureșan), Editura Aula, Brașov, 2000, Brașov;

Orbul și dintele de aur, povestire eseisticopoematică, Editura Paralela 45, Pitești, 2002.

A vilagtalán es az aranyfog (traducerea în maghiară a cărții de mai sus), Editura Literator, 2004, Oradea;

Epistolele către Alexandros, Paralela 45, 2004;

Femeia din creier, 2007;

Sufletul Patriei, 2007;

Didascaliiile, 2007;

Deficitul de prezent, 2009;

Ceremoniile, [antologie de autor], Editura Tipo Moldova, Iași, 2011

Cardul de credit, Editura Tracus Arte, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

Al. Cistelecă, **Top ten**, Editura Dacia, 2000; Ion Pop, **Viață și texte**, Editura Dacia, 2001; Constantin M. Popa, **Brațul de la Lepanto**, Editura Scrisul românesc, Craiova, 2003;

în reviste:

Ioan Moldovan, „Familia”, nr. 7-8, 1993; Viorel Mureșan, „Poesis”, nr. 9, 1993; Al. Cistelecă, „Vatra”, nr. 10, 1993; Gh. Grigurcu, „Contemporanul”, nr. 40, 1993; Viorel Gheorghiuță, „Arca”, nr. 10-11-12, 1993; Cornel Munteanu, „Pleiade”, nov.-dec. 1993; Ion Pop, „Vatra”, nr. 1-2, 1995; Andrei Bodi, idem.; Iulian Boldea, idem.; Gh. Grigurcu, „România literară”, nr. 45, 1997; Al. Cistelecă, „Cuvîntul”, nr. 9, 1997; Ioan Moldovan, „Familia”, nr. 7-8, 1997; Octavian Soviany, „Contemporanul”, nr. 15, 1998, N. Coandă, „Calende”, nr. 2, 1998; Iulian Boldea, „Vatra”, nr. 9, 1998; Ovidiu Morar, „Convorbiri literare”, nr. 2, 1999; Ioan Lascu, „Ramuri”, nr. 4, 1999; Simion Bărbulescu, „Convorbiri literare”, nr. 4, 1999; Mircea A. Diaconu, „Convorbiri literare”, nr. 5, 2000; Florin Paraschiv, „Observator cultural”, nr. 49, 2001; Gh. Grigurcu, „România literară”, nr. 39, 2000; Adina Dinițoiu, „Observator cultural”, nr. 8, 2000; Gabriel Petric, „Arhipelag”, nr. 4, 2000; Ștefan Borbely, „22”, nr. 1, 2001, „România literară”, nr. 51-52, 2001; Nicolae Oprea, „Ziua literară”, 16 decembrie, 2002, Dan Stanca, „România liberă”, 30 dec. 2002; Ioan Lascu, „Ramuri”, nr. 3-4, 2003, Constantin Dram, „Convorbiri literare”, nr. 4, 2003.

REFERINȚE CRITICE:

„Un moralist de tip clasic, adică de tip francez, e Traian Ștef. Atât de pur și structural moralist încât nu i-au ajuns trei cărți de eseuri de gen (**Despre mistificare**, Biblioteca Revistei Familia, 1998, **Ridicolul**, Paralela 45, 1998, **Despre calitatea**

umană, Paralela 45, 2000), ci s-a extins cu moralismele și-n poezie; ultimele sale două volume din această specie, și cu deosebire penultimul, de spirit latin (**Epistolele către Alexandros**, Paralela 45, 2004, respectiv **Didascaliiile**, Paralela 45, 2007), sunt și ele dovezi ale alertei morale și ale reacției sceptice la realitatea văzută ca spectacol cam grotesc; dar spectacolul vizionat de un poet etician.” (Al. Cistelecă)

„Dacă ar fi să ne ghidăm după înțelesul comun al noțiunii de *didascalie*, ar trebui să ne gândim la cel de *învățătură* în sensul de *dăscălire*, fiindcă nu întâmplător această a doua vocabulă consună cu cea din temă. Nu ar fi bine însă dacă am neglija sensul specializat, de fapt original, care, la vechii greci, desemna „instruirea pe care o dădea poetul dramatic interpreților săi”. Nici mai mult, nici mai puțin! De altminteri, poetul Ștef a inserat în ultimul volum un poem intitulat *Haina purtată în corul antic* și astfel ne supune tentației de a prezuma că el își înveșmântează *învățăturile* tocmai în asemenea forme sau le construiește după o tehnică similară. Finalul acestui poem este edificator.” (pag. 34)...” (Ioan Lascu)

„Traian Ștef este, așa zicînd, un dublu disident în interiorul mișcării literare a anilor optzeci: și față de retorica generală a generației, așa cum este ea îndeobște acceptată – o lirică ironică, cu decolări din sau chiar sondări în cotidian, slobodă la gură sau, mă rog, pentru anii aceia mai slobodă cu cele licențioase, de la teme tabu la simplul lexic sau argou, antiestetizantă și anticeremonioasă etc. etc. – și față de gruparea clujeană a aceleiași generații, una totuși livrescă, mai conceptualizată în scris, dar și mai puțin naturală și plastică în expresie decît grosul ei bucureștean. Marele merit liric al lui Traian Ștef este acela de a avea prin stilistica relaxată a versului său, prin melancolia temei vechi, printr-o dezinhibare care exclude orice artificiu retoric dar și loc comun, un profil vizibil, distinct în poezia de astăzi în care, din nefericire, asemănările dintre poeți copleșesc diferențele.” (Vasile Dan)

„Se poate spune că **Orbul și dintele de aur** însumează toate rețetele ficțiunii postmoderne: intertextualitate și autoreferință, discontinuitate temporală și spațială, colaj și joc compozițional, parodie și comentariu ironic, ambiguitate și autocontrazicere, carnavalesc și antimimesis, disoluția personajului, lumea proiectată ca labirint, structuri deschise, pactul tacit dintre scriitor și cititor pentru ca „obiectul estetic” să ființeze etc. Epicul apare redus la esență într-o proză cu turnura eseistică în care primează anecdotică sintetică. Autoreflexivitatea auctorială îmbracă o formă aparte în romanul lui Traian Ștef. Întrucât fuziunea dintre evenimentul concret și ficțiune se realizează cu ajutorul a două personaje alegorice, Spiritul locului și Spiritul povestirii care-și dispută supremația asupra Autorului. Întrepătrunderea dintre lume și text e generată mai cu seamă prin desființarea cronologiei lineare. Magnetul auctorial atrage într-un fel de prezent schopenhauerian atât trecutul, cât și viitorul, astfel încât ajung să coabiteze în text „emanatul” cu „împușcatul”; chiar dacă estimp dictatorul, denumit expresiv Spahiu, fusese executat. „Epopeea” eroic-comică se încheie în maniera literaturii carnavalizate (reactualizând motivul lumii ca teatru) cu o înscenare enormă: pe scena Alexandriei se joacă piesa „Căderea Dictatorului”, în timp ce poetul urbei recita simbolic din **Ţiganiada** lui Budai-Deleanu.” (Nicolae Oprea)

„**Epistolele către Alexandros** ni-l arată, cred, cel mai bine pe Traian Ștef: idealist și sceptic, cu un excelent simț al observației sociale, tolerant până unde valorile sale morale sînt atacate, om al cetății pentru care suferă în cel mai adînc sens patriotic. Dincolo de aceste reflexe, prin care deslușim, mai bine ca în oricare dintre cărțile sale de pînă acum, personalitatea lui Traian Ștef, **Epistolele...** merită, vorba pașoptistului, un „examen mai mărunț”. Modelul epistolelor lui Ștef este cel antic. Nu doar specia în sine e aici importată, ci mare parte din arsenalul retoric care o caracterizează în clasicismul latin. În poezia română contemporană mai există o încercare de dată recentă de a revitaliza, uzitînd nu doar forma, ci și formula clasică, o specie. E vorba de epigramă și de tentativa de a o actualiza a lui Alexandru Mușina din **Personae**. (Să fie vreo legătură simbolică între Alexandros, interlocutorul autorului, și epigramistul Mușina?) Epistolele lui Ștef, 12, ca și capitolele epopeii, la număr, au, asemeni modelului antic, o dimensiune etică. Sensibil la spiritul veacului, Ștef nu încarcă excesiv componenta morală a textului.” (Andrei Bodiu)

„Indiferent dacă face excursuri sistematice sau fragmentare, pe subiecte varii, și cînd comentează evenimente sau cărți, și cînd scrie liber, pornind pe firul cîte unui subiect care-l preocupă, colegul nostru pune în mișcare aceeași manieră: discurs grav, înalt-conceptualizat, organizat în jurul marilor teme ale vieții, ale epocii, „umanizat” de asumarea personală, cu trimiteri la situații concrete, din viața publică națională sau din existența proprie. Tonul e calm, reținut. Enunțurile – atent cîntărite. Nu retorica îl interesează pe autor, ci mesajele, ideile. Excelent scriitor, are o plăcută cursivitate a frazelor, dar evită efectele calofile, jocurile stilistice, cochetăriile, picanteriile (o singură excepție, savuroasă: textul *Despre stat*, din **Deficitul de prezent**, în care face amuzante și totodată pline de miez explorări lexicale și semantice). De remarcant sentimentul special de responsabilitate cu care Traian Ștef vorbește, cu credința că despre lucrurile majore nu trebuie discutat cu ușurință și ușurătate, la repezeală, ci cumpănit, căci cuvintele, opiniile, evaluările intelectuale au greutate.” (Ion Bogdan Lefter)

„Modestia de bun-simț își pune amprenta pe motivația multor eseuri politice publicate în ultimii ani de către orădeanul Traian Ștef, care găsește de cuviință să le grupeze acum într-un volum apărut la Editura Paralela 45. **Deficitul de prezent** (2009) „...*adună* – precizează autorul în prefață – *texte scrise în ultimii zece ani și publicate mai ales în revista Familia, dar și în alte părți. Ea îi urmează celei despre mistificare și nu doresc să fie altceva decât mărturia unui intelectual din provincie despre lumea pe care a perceput-o astfel, de dincolo.*” Mi-a fost dat să cunosc puțini oameni de o înțelepciune atât de liniștită ca aceea a lui Traian Ștef. În conversații colective în care l-am regăsit, mulți au spus păreri radicale, rostite pătimaș sau vehement, dar al lui a fost dintotdeauna cuvîntul ultim, de așezare în făgașuri firești și de liniștire. Participativ și marcat angoasant de politică în perioada de după Revoluție, ultima nedreptate care i s-a făcut fiind aceea de a fi lustrat abuziv din funcția de director al bibliotecii bihorene, campania națională de semnături în favoarea sa neavînd darul de a schimba decizia. Ștef a rămas calm și detașat, cu o purtare seniorală pe care numai omul de cultură rasat care este o poate explica. De-a

lungul carierei sale de pînă acum, el n-a mișcat munții din loc, dar a așezat, cu multă pricepere, temeiuri.” (Ștefan Borbely)

„Cum s-ar putea explica această constantă, apăsată rezervă față de prezent a eseistului? Cărturarii Școlii ardelenne, intelighenția militantă pentru drepturile românilor transcarpatini aveau o justificată, cronică nemulțumire față de actualitatea lor, strîmbă, vexatoare în raport cu etnia pe care o reprezentau. Misia luptătoare pe care au adoptat-o le impunea o sobrietate, o disciplină incompatibilă cu tihna, cu destinderea euforică a momentului, așa cum o recomandă bardul latin: „Bucură-te de ziua de azi și încrede-te prea puțin în cea de mîine”. Dimpotrivă, tensiunea lor morală se îndrepta spre viitor, concentrată într-un ideal pe tărîmul căruia trecuseră cu arme și bagaje. Negăsind satisfacție în prezent, se transpuneau într-o așteptare cu miză istorică (Camus: „Pentru un om a căpăta conștiința prezentului său înseamnă a nu mai aștepta nimic”). Li se pot alătura, desigur, poeții mesianici transilvani, de la Goga, Aron Cotruș la Beniuc cel al începuturilor... Traian Ștef se prezintă drept un condei lucid și integru, din rîndul celor ce ne propun să ne asumăm sarcina unei istorii ce-și asumă, la rîndul său, sarcina culturii, pentru a ne readuce la condiția normalității.” (Gheorghe Grigurcu)

„De parcă ar fi respirat doar aerul gimnaziului Cynosargos, Traian Ștef a scris, din 1993, anul debutului editorial, despre ridicol, despre narcisism, despre libertate și despre ironie, s-a ocupat de Thomas Mann și de Homer, l-au fascinat și Odisseu dar și Niculaie Moromete, l-au interesat și Tolstoi dar și kitschul, s-a lăsat atras și de realitățile troiene dar și de irealitățile mioritice, l-au preocupat și comoditatea dar și certitudinea. Cu bogăția de subiecte împrăștiată de-a stînga și de-a dreapta precum semințele primăvara la vremea semănatului, s-a așezat gospodărește pe scris: eseu, poezie, proză, editorial, texte de despărțire de prieteni și rînduri de apropiere de neprieteni, cronică de întîmpinare și studio academic (**Ridicolul** putea reprezenta, de ar fi vrut, o excelentă teză de doctorat), iar cînd acest „abuz” i s-a părut nu totuși suficient s-a apucat să rescrie **Țiganiada** lui Budai-Deleanu, într-un efort de a îmblîzi stihiiile limbii și sintaxei desecol XIX și a-i limpezi rosturile încă neasimilate. Din această perspectivă pare Traian Ștef un gospodar al culturii, practicînd o variantă nedisimulată de autarhism cultural, cum unii dintre micii socratici teoretizau autarhismul individual, mulțumirea-cu-sine. Acest șantier cultural în care nici un meșter nu vine din afară și orice materiale sunt de găsit în propria ogradă, și arheologie a rudimentelor și schiță a unei Capele Sixtine păgîne, nu-l particularizează pe Traian Ștef în cadrul propriei generații (majoritatea optzeciștilor s-au încercat în toate, și cultural și social) dar îl individualizează tocmai în raport cu această exterioară difuzie.” (Miron Beteg)

ȘTEFANKO, ONDREJ

[**Ștefanko Ondrej Ján**]. **Poet, prozator, eseist**, istoric și critic literar, bibliograf, traducător din limbile slovacă și română, publicist, ziarist, redactor și redactor-șef la mai multe publicații, editor. S-a născut la 18 martie 1949 la Timișoara. *Studii*: Școala generală și liceul, secția slovacă la Nădlac (1956-1967). A urmat cursurile Universității din Timișoara și Oradea, specialitatea fizică-chimie (1967-72). *Activitatea*: După absolvire a funcționat la Întreprinderea Agricolă de Stat Nădlac, iar din 1990, pentru o scurtă perioadă președintele consiliului orașenesc, ulterior redactor-șef al revistei „Naše snahy”, directorul Societății Comerciale Slavia, s.a., director al reprezentanței Mirbaach Graphitid în România, redactor-

șef al revistei de dialog cultural „Rovnoběžné zrkadlá/ Oglinzi paralele,” fondată în 1996, redactor șef al revistei „Dolnozemský Slovák” (1996-2008), redactor extern al revistei „Arca” (2001); președintele Cenaclului „Ivan Krasko”, din 1994 al Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”, director al Editurii Ivan Krasko; Președintele Uniunii Democratice a Slovacilor și Cehilor din România (1990-1994; 2003-2007), deputat în C.P.U.N; membru în asociații și uniuni ale scriitorilor din România și de peste hotare (Președintele Uniunii Scriitorilor, Artiștilor Plastici și a Oamenilor de Cultură Slovaci din afara Slovaciei, 1993-1996). A murit la 20 februarie 2008 la Nădlac. A debutat în revista „Familia” din Oradea cu poezie (1971). Debutul în volum: **Dva hlasy [Două voci]**, Bratislava, 1977, în colaborare cu prietenul său și coleg de generație, Ivan Miroslav Ambruš. *Colaborează* la majoritatea revistelor de cultură din țară și mai multe reviste din străinătate: „Arca” (Arad), „Luceafărul” (București), „Orizont” (Timișoara), „Poesis” (Satu Mare), „Steaua” (Cluj), „Vatra”, „Tomis”, „Ramuri”, „Naše snahy”, „Rovnoběžné zrkadlá. Oglinzi paralele” (Nădlac), „Matičné čítanie”, „Slovenské pohľady” (Slovacia), „Literárny týždenník”, „Hlas ľudu”, „Nový život” (Iugoslavia), „Ludové noviny” (Ungaria). *Premii*: distins cu premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru volumul de poezie **Rozpaky** (Îndoieli, 1983), Premiul Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru volumul de versuri **Apocalipsa lui Ioan** (1995), Premiul Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pentru volumul de versuri **Doma [Acasă]**, cartea de eseuri **Šľachetný erb bláznov [Nobilul blazon al nebunilor]** și traducerea volumului **Ľudia a vlci, kostoly i lipy [Oameni și lupi, biserici și tei]** de Florin Bănescu (1996), Ordinul Pentru merite

în grad de Ofițer pentru activitatea sa (2000), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri din poezia lui A. E. Baconsky și Ion Mircea (2000), Premiul Centrului Literar din Bratislava pentru răspândirea literaturii slovace în străinătate (2002).

Ondrej Štefanko a fost omul providențial al comunității slovace din pusta arădeană datorită sferei largi de preocupări pe care le-a avut. Dispariția sa prematură a fost resimțită în orizontul acestei culturi. O cultură unică ce a aruncat nenumărate punți spre dialogul cultural. Prin opera sa și prin traduceri sale, prin activitatea de editor este un creator de punți între cultura română și culturile slave din spațiul central european. Fenomenul nădlăcan în sine a fost un nucleu al „celeia de a treia Europe”, un stimulent al dialogului intercultural, având în vedere chiar moștenirea central-europeană. Având simțul proporțiilor și un temperament dinamic, exploziv, poetul nădlăcan a avut și înțelepciunea de a selecta mesajele, atât înainte de '89 cât și după, cu o diplomatie înăscută care depășea frontierele. Cărturarul era dublat de un spirit lucid, activistul cultural de un farmec monden. Omul monden n-ar fi atât de profund fără coborârea „în sine”, în poezia sa. Încă de la primul volum, tradus în românește, **Rostul întrebărilor**, 1987, observăm o anume stare de asediu a ființei, specifică firilor clocotitoare și retoricii neoromantice, moderne. Corespondența dintre eul biografic și cel creator imprimă discursului o mișcare subtilă, între polul inocenței și cel al ironiei. Inocența de a căuta un rost și ironia de a continua, totuși, să pună întrebări. Volumul antologic **Nesupus nici în cuvânt**, 1998, cuprinde traduceri de la debutul editorial: *Verde-i câmpia* (1977), *Stau în fața casei* (1980), *Îndoieli* (1983), *Țipăte în pustiu* (1986), *Voci fără viață în cele vii* (1987), *În cuvânt și prin cuvânt* (1987), *Discursuri și declarații* (1988-1989), *Coarda clipelor simple și îndărătнице* (1984-1989), *Apocalipsa lui Ioan* (1995), *Rázleže, din pură întâmplare* (1988). Încă de la primele două volume poetul se raportează spiritual la spațiul Câmpiei de Vest unde comunitatea sa și-a regăsit patria. Odată cu ridicarea cortinei ce deschide volumul începe un spectacol interior în care se oglindește universul câmpiei: „Pasul străin mi se pare,/ greu va dăinui urma veșnică-n fața porții,/ acolo unde o iubire dureroasă plămădită-i/ Precum un nufăr pe apă/ este imaginea lunii,/ și la fel înspre orizont se ridică fruntea/ într-un zbor fără aripi poate.” Elementele acestui peisaj spiritualizat sunt: „bocetul vântului”, „piatra cuvântului”, „chipul cerului”, „copacul-sămânță”, „fruntea grădinii”, „odaia neagră a arăturii”. La fel, „bolta devine uneori umană./ Vie.” Poetul își asumă o anumită responsabilitate și își însușește o anumită poză, patetică, activă, demonstrativă atunci când spune: „Curaj! Aproiați-vă !/ Puneți mâna pe trunchiul acestui copac/ poate că veți simți același lucru pe care-l simt și eu:/ sub coaja lui freamătă un cântec./ Nu-n ureche, ci-n degete vibrează tonul/ și cu aripa păsării acest cânt în cele albastre/ zboară.» Odată cu apariția volumului **Îndoieli** perspectiva se schimbă. Poemul *Să cauți cătușele de miere ale unei guri neînrudite* schițează arta poetică a acestei etape. Semnele îndoielii sunt semnele revenirii la origini, ale regăsirii ființei care pribegeste neobosită, descoperind semnul potopului într-o

picătură de ploaie sau convulsiile încătușării în obiectele casnice. Poetul împrumută acum firea cârțiței și deprinde „jocul înrădăcinat de-a v-ați ascunselea” pentru a se obișnui cu întunericul; poate e vorba de întunericul epocii comuniste. „Stăpânirea perfectă de sine”, arta răbdării, identificarea „cu stâlpul de sare” pregătesc o nouă expresie pentru ieșirea din chingile gândirii captive: *Formele supunerii*. Preocupat de problema comunicării libere și directe, „fără zorzoane, fără apă sărată”, poetul își propune să se purifice prin cuvânt, să alunge «atotrăitoarele ode» din poezia sa. Poetul începe să descopere și să desconspire realitatea cu înțelegerea omenească a semenilor aflați „în pragul amurgului contemporan”. Poetul își exersează „formele supunerii” prin ricoșeu, prin antifrază, prin subversiune, beneficiind de adăpostul limbii materne. „Socializarea sentimentelor” (titlul unui volum de poeme de William Totok) e o altă dominantă a scriiturii lui Ondrej Štefanko, raportată la cutezanța și stilul scriitorilor de expresie germană din BanatAktionsgruppe, și fără îndoială la spiritul competitiv al culturilor mici. O serie de poeme ilustrează chiar și motivul hăituirii ființei. *Discursuri și declarații* este un ciclu al omului ancorat în meditația poetică, filosofică și socială. Amplul poem *Minoritatea* e o meditație asupra stării proprii minorității, cu trimitere la conjunctura europeană, la problemele Europei Centrale, definită de cercetători ca o stare de criză. Această carte exprimă iritarea în fața crizelor legate de comunicare. În viziunea sa *Apocalipsa lui Ioan* e o recapitulare și o esențializare a temelor, între care cea a vinei, a morții și a purificării ocupă un loc important. Tradusă la timp în românește pentru a înfățișa complexitatea unei opere viabile care circula doar în limitele unei culturi mici dar fără complexe, cu un lung stagiul în spațiul interculturalității, lirica lui Ondrej Štefanko ilustrează problematica și șansele de identificare ale unei culturi capabile de a accede, în anumite momente, la limbajul universal al poeziei.

CĂRȚI PUBLICATE:

Dva hlasy [Două voci], în colaborare cu prietenul său și coleg de generație, Ivan Miroslav Ambruš, Bratislava, 1977, 80 p.;

Stojím pred domom [Stau în fața casei], Kriterion, București, 1980, 108 p.;

Rozpaky [Îndoieli], Kriterion, București, 1983, 124 p.;

Desať strelených rozprávok [Zece basme trăsните], Kriterion, București, 1986, 164 p.;

Rostul întrebărilor. În românește de Ivan Miroslav Ambruš, Corneliu Barborică și autorul. Facla, Timișoara, 1987, 56 p.;

Dva hlasy II. Alebo dvojhra pre štyri oči a dve perá [Două voci II, sau duet pentru patru ochi și două condeie], Kriterion, București, 1987, 148 p.;

Reptajúca pokora [Smerenie cârtitoare], Kriterion, București, 1993, 104 p.;

Zjavenie Jána. Zavádzajúce podobenství [Apocalipsa lui Ioan. Parabole amăgitoare], Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac, 1995, 18+3 fascicule;

Doma [Acasă], Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac, 1996, 104 p.;

V kruhu [În cerc], Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac, 1997, 148 p.;

Nesupus nici în cuvânt, Editura Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko,” Nădlac, 1998, 308 p.;

Nepokorený aj v slove [Nesupus nici în cuvânt], Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac, 1999, 416 p.;

Putovanie hrdzavou krajinou [Pelerinaj prin țara ruginită], Vydavateľstvo Ivan Krasko a Vydavateľstvo ESA. Nadlak-Bratislava, 2000, 88 p.;

Pod' meže sa pohrať s veršom [Hai să ne jucăm cu versuri], Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac, 2000, 96 p.;

Verejné dôvernosti [Intimități publice], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2006.

BIBLIOGRAFIA CRITICĂ:

în volume:

DSA s.v., DSB s.v., Peter Andruška, **Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme**, Vydavateľstvo Odkaz, 1994, p.73-76; Peter Andruška, **Literárna tvorba národnostných menšín**, Vydavateľstvo Odkaz, Filozofická fakulta UKF, 2000, p.61-62, 123-126; Dagmar Mária Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku**, Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak, 2002, p.122-154; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000, p. 49-52, 172, 100-106, 112, 149-150, 194; Gheorghe Mocuța, **La răsăpântia scriiturii**, Editura Mirador, Arad, 1996, p.73-76; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**. Mirador, Arad, 2001, p. 86-90; Corneliu Barborică, **Lirică slovacă, de la începuturi până azi**, Editura Ivan Krasko, 2002, p. 329, 330, 331; Valeriu Bârgău, **Generația '80. Precursori & urmași**. Editura Călăuza, Deva, 1999, p.123-125.

în reviste

Lucian Alexiu, *Fluxul memoriei*. „Orizont”, 1988, nr.5(1092), p.2; Lucian Alexiu, *Ondrej Štefanko*, „Orizont”, 1990, nr.6 (1195), p.12; Peter Andruška, „Fenomenul nădlăcan” – creația literară a slovacilor din România, „Oglinzi paralele. Rovnobežné zrkadlá, I, nr. 2, p.85-88; Dagmar Maria Anoca, *Ondrej Štefanko*, „Arca”, 1995, 456, p.31-32.

REFERINȚE CRITICE:

Volumul de publicistică a lui Ștefanko, depășește, din punctul de vedere al conținutului și al însemnătății, prin forța sa interioară, cadrul publicisticii, ba chiar și al poeziei(deși în planul formei, structura acesteia se distinge prin faptul că reflecțiile autorului și citatele din alți autori sunt completate de poeme selectate din creația poetului), constituind un dialog grav, pe alocuri amar,cu lumea înconjurătoare... (Peter Andruška, **Literárna tvorba národnostných menšín**, Vydavateľstvo Odkaz, Filozofická fakulta UKF, 2000, p.126.)

„Forța expresiei la Štefanko constă înainte de toate în capacitatea sa de a percepe, de a simți, de a vedea și auzi spontan. Impresionează cel mai mult acolo unde, bazându-se pe concretețea emoției și a experienței simțurilor, se îndreaptă pe calea cea mai scurtă spre contemplarea lucrurilor, de la simțămintele intense spre ideea ce încolțește, în care încă nu s-a stins impulsul primar al intuiției. Senzațiile furnizate de simțuri ca temei fecund pentru dezvoltarea imaginii intenționat gânditoare într-un fel, poate, îl înrudește cu poezia slovacă concretistă din anii șaizeci. Corporalitatea gândului, vitalitatea dimpreună cu spiritul naturii domină aici asupra abstracțiunii pure a cugetării. Și ce să mai spui despre acea neconținută paradoxală neliniște a bărbatului care ocrotește valorile și viața „de-acasă”, totuși mereu visând la „drum”? (Ivan Štrpka, cuvânt înainte la volumul selectiv Ondrej Štefanko, **Putovanie hrdzavou krajinou - Pelerinaj prin țara de rugină**, Nadlak-Bratislava, 2000, p.7) (Anoca Dagmar Mária)

SUCHANSKÝ, ADAM

Poet. S-a născut la 24 decembrie 1958 la Nagybánhegyes, în Ungaria. A absolvit liceul din Nădlac în limba slovacă și a fost angajat la o întreprindere de prelucrare a lemnului; după 1990 a devenit redactor la revista nădlăcană „Naše snahy”, organ al Uniunii Democratice a Slovacilor și Cehilor din România. *Debut* cu poezie în suplimentul literar al revistei „Nové slovo” din Slovacia, în 1977. Colaborează la revistele: „Arca”, „Orizont”, „Poesis”, „A héet”, „Harghita néepe”, „Naše snahy”, „Oglinzi paralele”, „Novy život”, „L’udové noviny”. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1991. Membru de onoare al Asociației Scriitorilor Slovaci din Slovacia, membru al Societății Culturale Științifice „Ivan Krasko” din Nădlac. Moare fulgerător la 13 februarie 2008.

Adam Suchanský are o sensibilitate explozivă. Cel puțin așa rezultă din intensitatea și dinamica discursului său poetic. Volumul **În plină criză de creație**, 1998, este o meditație asupra condiției artistului și raporturile lui subtile cu lumea. Poetul caută în existența cotidiană semnele unei crize și situațiile pe care aceasta le poate provoca, conștient că întrebările și îndoielile stau la baza oricărui edificiu durabil. Mai ales atunci când este vorba de creație. Poemul *Existența frumuseții* dezvoltă delimitarea poetului de câteva modele și moduri de a defini poezia. Criteriilor estetice descoperite în practica creației le opune o imagine netrucată a realității. Poezia care se naște mereu în spațiul mental al metaforei devine raportul sensibil dintre libertate și constrângere, dintre „coama” care flutură pe spinarea realității și „șaua” care pune stăpânire pe această realitate. Criza de creație este în primul rând o criză de identitate. Neputându-și adapta existența poetul îi dă o altă semnificație, îi inventează un alt sens, acela al licorii (al alcoolului sau filtrului mistic) care i-a transferat mereu pe poeți într-o altă realitate. Spațiul pentru poezie este tocmai acest interval al lucidității pe care poetul și-l asumă la limită; între existența trivială și idealul purificat. Continuând explorarea crizei de identitate a omului contemporan, poetul caută sursele neîncrederei în mit și istorie (prin modelul Evei, a lui Cain și Brutus): „Și astfel am ajuns/ să privim cu neîncredere apa/ cu care vrem să ne astâmpărăm setea,/ să privim cu neîncredere merele cumpărate recent/ (fiindcă și vânzătoarea de fructe este o femeie precum Eva,/ și admirăm) cu neîncredere fiecare chip/ prin crăpătura îngustă/ a ușii.” Criza de identitate transferată în sine

îi provoacă neliniști. Fuge de confort, de domiciliu, fugă de realitate migrând „din vis în vis” și simțindu-se bine doar în tovărășia norului de furtună și a fulgerelor. Vântul, tăcerea, cușca, lacul în care cineva turnase praf de pușcă și izvorul care seacă devin simbolurile vidului interior. În poemele selectate din volumul **Sarea mărilor lunare**, poetul își transferă starea de criză în teama de naufragiu. El își reprimă anumite excese raportându-se la libertate, asemenea unui căpitan de vas care face contrabandă. **Ghilotina roză** începe cu un apel la normalitate și cu o pledoarie pentru *O poezie întotdeauna contemporană*. Cu aproape fiecare poem pe care îl scrie, Adam Suchanský creează o mică utopie sau un îndreptar idealist, adesea naiv, pentru corectarea echilibrului lumii. Astfel deplânge pierderea limbii comune a copacilor și ar dori să-și traducă poemele în dialectul de toamnă al vișinului. În limbajul inocenței, el descoperă alte legi ale cunoașterii care dovedesc că până acum cunoașterea e inutilă și aservită. Printr-un scepticism ironic inconfundabil poetul reușește să răstoarne multe din sensurile lumii, să provoace poncifele și clișeele existenței. E un exemplu tipic de beție a limbajului, dublat de luciditate. Pornind de la meditația asupra propriei crize, acest poet, cunoscut drept un spirit neliniștit și inadapabil (așa cum ne-o arată biografia și moartea sa) lărgeste orizontul explorării poetice asupra lumii pe care o privește cu un ochi ironic și circumspact, descoperind agresiunea celorlalți. Un nonconformist mântuit de scepticism, un sceptic salvat de luciditate.

CĂRȚI PUBLICATE:

Sol' mesačnych mori [Sarea mărilor lunare], Editura Kriterion, București, 1989;

Odhad vzdialenosti [Aprecieră distanței], Editura Ivan Krasko, Nădlac 1994, premiat de Filiala Arad a Uniunii Scriitorilor;

Rugova gilotina [Ghilotina roză], Editura Ivan Krasko, Nădlac 1997, premiul Uniunii Scriitorilor din România;

Tak tabule u máme [Care va să zică inscripțiile le avem], Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2000;

Skvapalnené Kridla Ikara [Aripile lichefiate ale lui Icar], Editura Ivan Krasko, Nădlac 2003.

APRECIERI CRITICE:

Peter Andruška, **Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme**; Peter Andruška, **Literárna tvorba národnostných menšín**, Vydavateľstvo Odkaz, **Filozofick á Lakulta UKF**, 2000; Dagmar Mária Anoca, **Slovenská literatúra v Rumunsku**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, p. 165-170; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, Arad, 2001, p. 97-91; Corneliu Barborică, **Lirica slovacă de la începuturi până azi**, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002, p. 347.

Percepția lumii la poetul Suchanský a fost una dinamică, epică, versurile din poemele lui constituiau secvențe ale unei acțiuni vizibile sau ascunse, a unei întâmplări

pe care o grada și amplifică spre un apogeu-poantă, reușind astfel performanța de a exploata expresii surprinzătoare la zugrăvirea situațiilor (și la situațiile zugrăvite), de la care pornise.” (Peter Andruška, **Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunsku [Scriitorii slovaci contemporani din România]**, Nitra, Universitatea Constantin Filozoful, 2009, p.89).

„Adam Suchanský, e „cadetul” grupului. Am putea spune că el e cel mai slovac dintre (poetii) slovaci. Intrând în dialog direct cu ai săi cititori, trăgându-i de mânecă, aproape, îi invită pe aceștia la o (re)scriere a poeziei sale cum și la o (nouă) autodefinire. El întregește, fericit, ceea ce am numit, mai demult, a fi (chiar) „fenomenul nădlăcan”. (Florin Bănescu, *Privire asupra „Fenomenului (literar) nădlăcan”*, în **Confesiuni pe un papyrus, Patru poeți slovaci din România**, București, Editura Kriterion, 1991, p.8.)

„În creația poetică a lui Adam Suchanský se întrepătrund și îmbină unele cu altele sentimente personale lirice și ironice cu atitudini redând universul tânărului intelectual cuprins de scepticism vizavi de sine. Ironia poeziei lui Suchanský constituie o armă personală împotriva vulnerabilității existenței și expunerii pradă neantului.” (**Dejiny slovenskej literatúry [Istoria literaturii slovace]**, Martin-Bratislava, MS-LIC, s.a., p.746.)

„Nuanța metafizică temperată de formulările poetice privind coparticiparea întregii comunități la crearea de valori (*našej účasti na splodení génia loci* – participarea noastră la plămădirea geniului locului), demitizează și totodată plăsmuiește mitul activismului omului născut aici, ceea ce nu a fost străin nici gândirii poetice a lui Adam Suchanský în unele versuri din volumul premiat de Uniunea scriitorilor din România **Ružová gilotína [Ghilotina roz]**, 1998.” (Dagmar Maria Anoca, **Considerații cu privire la reflecția de sine a slovacilor din România**. „Interculturalitatea și interetnicismul ieri și azi. Studii de contactologie și imagologie.” Miercurea-Ciuc, Universitatea Sapientia, Editura Status, 2011, p.109.)

TOMA, DUMITRU

Prozator, publicist. S-a născut la 8 noiembrie 1955 în Curtici, județul Arad. *Studii*: școala generală și gimnaziul la Școala generală nr. 4 Arad. Liceul nr. 2 Arad. De profesie ziarist. *Debutul* în 1979 în „Almanahul copiilor”, cu povestirea *Banditul Cri-cri-cri*. *Debut editorial* cu volumul **Fata mestecenilor** (povestiri, 1981). *Colaborează* la revistele literare: „Orizont”, „Vatra”, „Familia”, „Cronica”, „Luceafărul”, „Suplimentul Scântei Tineretului” etc. *Premii*: Premiul Tineretului pentru debut pe anul 1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad pentru proză pe anul 1994.

O proză scăpărătoare și imprevizibilă, care să atragă atenția, dar să se și impună ca gen, eliberată de melancoliile noilor dictaturi textuale, își dorește Dumitru Toma, sau cel puțin așa lasă se se întrevadă felul său de a scrie în volumul **Ioana și alte duminici**, (1985). Din unduirea discursului său, când sincer, când grațios, când libertin și plin de emfază, deducem neliniștea acestui prozator, la ora debutului. Dimpotrivă, „Starea normală a personajelor – scrie Radu G. Țeposu – e lăncezeala duminicală, răbdarea oblomovistă, calmul creației. Relatarea e seacă, cel mai adesea cu derulări limpezi ale narației, fără străluciri stilistice, însă tocmai această tăietură netă a frazei lasă să se subînțeleagă o atitudine malițioasă, în doi peri, în care intră și ironie dar și o melancolie bonomă”. Dacă Dumitru Toma a consimțit să întârzie pe tărâmul „celălalt”, al literaturii cu, despre și pentru copii, faptul nu este lipsit de importanță și tact pentru un autor care prețuiește acuratețea stilului. Același critic subliniază că **În Fața mestecenilor** (1981), **Făt-Frumos certat cu gluma** (1983) și **Orașul piticoșilor mincinoși** (1983), el fabulează suav și ingenios pe structurile basmului, închipuind situații candide, pline de tâlcuri și haz.” Trăind literatura până la posesiune, Dumitru Toma este, asemeni personajului din *Leul mov*, înrăitul colecționar de timbre rare, un însingurat dar ambițios alergător de proză scurtă: „Sigur, pentru a înțelege și mai ales pentru a simți toate acestea, îți trebuie deprindere, un lung și perseverent

exercițiu. Pe parcurs, satisfacțiile devin mari, cu atât mai mari cu cât știi bine că ele, aceste satisfacții, sunt numai ale tale. Deși, uneori, parcă mai simți nevoia să-i dezvălui cuiva taina și bucuria ta, să-l faci părtaș, poate chiar să-i îndrumi primii pași în lumea pe care tu o cunoști atât de bine.” Nu este singura mostră când, „furat de scris”, autorul (se prefacă că) uită de personaje sau de discurs, nu însă și de cititor, scriind doar și de fapt pentru sine, pentru propria sa instituție, pentru propriul său uz, pentru a se elibera, de ce nu? de complexe și de „boala” scrisului. Același demon împielit care îl împingea odinioară spre povestirile „trăznite” îl împinge acum spre tehnicile subversive ale întreruperii firului epic în favoarea unor false comentarii critice. Jocul de-a clișeul, de-a melodrama, de-a biografia sau jocul de-a textul readuce în discuție câteva puncte nevralgice ale povestirii contemporane, sleită sau revigorată, de la caz la caz, de tehnici și maniere. Subtextul scriitorului este un fel de „spin”, plantat în coada povestirii și menit să-i apere spatele. Veninul lui îi asigură integritatea în fața monștrilor mai mult sau mai puțin sacri ai prozei recente, dar îi dă aerul unui specimen exotic, hotărât să-și conserve specia. „Bruiajul” povestirii contribuie într-o mai mare sau mai mică măsură la reprimarea unei plăceri care tinde să dețină supremația genului: plăcerea povestirii. Dar și a cititului. Cu ironie și falsă pudoare, scriitorul își violentează cititorul, prea adesea predispus să îngurgiteze minciuna romanescă. Demersul său este ostentativ, dar metodic, și angajat în polemicile mai noi asupra scriiturii ca producere sau re-producere de sens, asupra imperativelor pe care le atrag după sine noțiunea de scriitor și aceea de scrib. Dacă *Obrazul cenușiu al dimineții*, piesa sa de rezistență, este și cea mai întinsă a volumului, având un deznodământ mai clar; celelalte, în schimb, par a ocoli un astfel de deznodământ, mulțumindu-se să-l sugereze ori nici chiar atât. Un astfel de suspans nu prejudiciază materialul epic pe care prozatorul, travestit în operator, ține să-l selecteze filmând numai anumite scene și trecând pe sub lupă toate mecanismele și manifestările exterioare ale personajelor. Insistența sa asupra mobilului exterior al acțiunii, asupra epidermei epice, plăcerea descrierii cu încetinitorul de dragul descrierii, tehnicile de vizualizare și reificare contribuie, toate, la încremenirea acțiunii pe liniile de forță ale acestei descrieri. Personajele sunt descompuse în actele și gesturile lor până la neutralizarea într-o baie de senzații, astfel încât ele, personajele, -, nu mai scriu sau compun o povestire, ci *sunt scrise* de ea. Prin această stratagemă și prin reducția pe care o propune, el pătrunde în orizontul de așteptare al cititorului avizat. „Dumitru Toma oferă cititorului satisfacția secretă pe care o caută acesta în orice text epic (anume un soi de identificare afectivă cu protagoniștii), luând însă câteva măsuri de precauție în ceea ce privește raporturile naratorului cu paginile care sunt scrise” comentează criticul Ioan Holban (1986). În microromanul **Singur aproapele meu**, 1994, prozatorul își asumă eșecul căutării celuiilalt. Și aici prozatorul cochetează cu tehnicile textualismului rămânând un adept al plăcerii textului. De unde și comentariile narcisiste asupra propriilor texte, cu intenția de a-și supraveghea pasiunile. Romanul poate fi situat în zona realismului afectiv, sentimental și păstrează anumite convenții ale literaturii „refugiilor”, gen Buzura, și cotidianului. Statutul special al personajului

central Vlad Cornea nu trebuie căutat numai în relațiile afective cu prietenele sale, care ilustrează trei ipostaze ale feminității ci și situația „freudiană” a pierderii mamei și a revenirii tatălui în viața sa după foarte mult timp. Prins în cleștele alterității, cuprins de îndoieli față de chiar libertatea promisă de actul scrierii (el ține un jurnal intim), personajul central, profesorul Vlad Cornea simte nevoia evadării în ceilalți. Oscilând între refugiul în dragoste și cel în singurătate, scris, – Vlad, *alter-ego* al naratorului, alege în cele din urmă dragostea. În ce-l privește pe prozator, el le alege pe amândouă sau, mai precis, e ales, e prins în jocul dragostei și singurătății. Romanul se plasează sub semnul pactului autobiografic. Asumându-și acest joc, Dumitru Toma mai face un pas spre acea libertate provizorie pe care și-o procură căutarea identității și, dincolo de ea, sensul creației.

CĂRȚI PUBLICATE:

Fata mestecenilor (povestiri), 1981;

Orașul piticoților mincinoși (roman-basm), 1983;

Făt-Frumos certat cu gluma (basm), 1983;

Ioana și alte duminici (proză scurtă), Editura Eminescu, București, 1985;

Trei zile anapoda (roman-basm), 1988;

Orașul piticoților mincinoși (roman-basm), ediția a doua, Editura Helicon, Timișoara, 1999;

Singur, aproapele meu (roman), Editura Sophia, Arad, 1994;

APRECIERI CRITICE:

„Pentru cine a citit cărțile anterioare ale lui Dumitru Toma, conexiunile sunt numaidecât evidente: acuitatea observației, verva narativă, siguranță în definirea timpolgiilor și, nu la urmă, suplețea și eleganța stilului leagă aceste cărți chiar dacă, acum, câmpul de manevră este altul. Prozele scrise cu o siguranță demnă de invidiat au un ce care le imprimă forță și expresivitate. Umorul vine, la Dumitru Toma, din bun simț, din sentimentul încurajator că sarea și piperul vieții le formează *momentele-limită*, care, ulterior, se dovedesc, pe cât de tensionate în clipa trăirii, pe atât de comune.” (Marian Odangiu, *În tradiția ardeleană*, „Orizont”, nr. 48, 29 noiembrie 1985)

„Eroii aceștia provin din Cehov și din Caragiale și re trăiesc astăzi o nouă tinerețe. Ironia, autoironia, *textualismul*, fuga de melodramă duce însă într-un spirit ușor persiflant la recunoașterea stereotipurilor vieții, a tabieturilor, a supremației automatismelor. Un asemenea univers înlătură pasiunile mari, face imposibilă lupta cu destinul, tragicul este înlocuit cu melancolia, râsul cu ironia.” (Gheorghe Schwartz, *Dumitru Toma, Ioana și alte duminici*, în „Flacăra Roșie”, 24 noiembrie 1985)

„Dumitru Toma oferă cititorului *satisfacția secretă* pe care o caută acesta în orice text epic (anume, un soi de identificare afectivă cu protagoniștii), luând însă câteva măsuri de precauție în ceea ce privește raporturile naratorului cu paginile care sunt scrise de povestea respectivă; el este, pe rând, povestitor, intermediar și

interpretul propriului text, căruia, în cazul în care îi va afla – prin funcția critică a discursului epic – *compoziția secretă*, îi va dezvălui *realitatea și mesajul*, adică ceea ce se cere unei proze realiste. Fapt este că luându-și în serios toate cele trei roluri, Dumitru Toma reușește să scrie câteva povești simple, adevărate, *cinstitute*, cum dorește naratorul însuși; **Ioana și alte duminici** impune numele lui Dumitru Toma printre certitudinile prozei noastre de azi.” (Ioan Holban, *Povești simple și mitologice*, „Cronica”, 11 aprilie 1986)

„Dumitru Toma debutează, editorial, în anul 1981, cu volumul de povestiri pentru copii **Fata mestecenilor**. Alte volume, **Făt-Frumos certat cu gluma** (1983) și **Orașul piticoților mincinoși** (1983), vin să confirme, atât prin problematică, structură și stil, cât și prin valoare, un prozator cu o vocație certă. Fără a minimaliza în vreun fel literatura hărăzită anilor fragezi, Dumitru Toma, ucenicind în limitele ei, viza pătrunderea în teritoriile, presupus privilegiate, ale vârstelor adulte. Dovada? Noul volum, **Ioana și alte duminici** (Editura Eminescu, 1985) e o culegere de zece povestiri sau proze scurte și o nuvelă, nu tocmai clasică, un fel de roman în nuce. Vizualizate cu ajutorul unui limbaj concret, bine articulat, adeseori sobru, sugestiv mai mult prin suspensii decât prin metafore, imaginile i se încheagă din detalii și gesturi rostite: se împlinesc apoi și prind viață ca urmare a unui sport al memoriei celor ce citesc. Nimic surprinzător, nimic ostentativ, exuberant, în afară, poate, de atmosferă.” (Viorel Gheorghită, *Dumitru Toma: Ioana și alte duminici*, „Familia”, nr. 10, octombrie 1987)

„Problema pe care ne-o insinuează prozatorul se cristalizează pe măsură ce succesiunea acestor schițe duce la o tipologie a habitatului, care ocrotește și în final înăbușe faptul epic. În fond, e vorba de smulgerea, din partea cititorului, a unei opțiuni pentru o anumită variantă a existenței, în spațiul închis al camerei. Suprasaturarea privirii cu peisaj și al plămânilor cu aerul proaspăt al zărilor devine la Dumitru Toma încă o trapă (mascată), prin care o posibilă evadare eșuează tot într-un spațiu de sorginte claustrofobă. În gândirea epică a prozatorului putem identifica o adevărată plăcere de retrăire, prin fiecare personaj, a complexelor generate de cutia-cameră. Acest act se realizează cu obstinație până la epuizarea resurselor psihice... mai ales ale personajelor.” (Cristian Stamatoiu, *Căutând o cameră mobilată*, „Vatra”, nr. 7, iulie 1986)

„Dumitru Toma scrie despre lumea cotidiană cu aplecarea curioasă a realiștilor, dar și cu îndoiala matură a prozatorilor mai noi, care știu bine că, înainte de a fi iluzie, fragmentul de real e un efect al textului. Punând sub lupă celula vieții, autorul nu ezită să-și suspecteze ochiul de subiectivism înșelător, deși observația pare să scoată mereu la lumină o concretețe palpabilă: *Scriind lucrurile de mai sus (sau scriindu-mă ele pe mine), m-am simțit ca un operator care realizează un bun cadru cinematografic: șirul lung de babe, zbârciturile de pe fețele lor și lumina care umple obiectivul. (...) (Obrazul cenușiu al dimineții)*. Aceasta este, de altfel, și cea mai bună povestire din volumul **Ioana și alte duminici** (1985), cu supravegheri atente ale discursului, cu ironizări ale clișeelelor, din care trage efecte spumoase, nu o dată

memorabile. Universul epic e populat cu personaje modeste, unele posomorâte și ciufute, altele de o seninătate naivă, care-și consumă viața în lungi ritualuri monotone. Sorbirea unei cafele, bunăoară, e prilej de a cerceta calmul surâzător, optimismul leneș (...). Starea normală a personajelor e lăncezeala duminicală, răbdarea oblomovistă, calmul reacției. Relatarea e seacă, cel mai deosebit, cu derulări limpezi ale narației, fără străluciri stilistice, însă tocmai această tăietură netă a frazei lasă să se subînțeleagă o atitudine malițioasă, în doi peri, în care intră și ironie, dar și o melancolie bonomă. Acuratețea e cea mai mare înzestrare a lui Dumitru Toma. Prozatorul e și un foarte talentat autor de literatură pentru copii. În **Fata mestecenilor** (1981), **Făt-Frumos certat cu gluma** (1983) și **Orașul piticoșilor mincinoși** (1983), el fabulează suav și ingenios pe structurile basmului, închipuind situații candrii, pline de tâlcuri și haz.” (Radu G. Țeposu, **Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă**, Editura Eminescu, 1993)

TOMȘA, LIGIA

Poetă. Pseudonimul Lidiei Tamșa. S-a născut la 27 mai 1927, la Arad. A murit în 1999. *Studii:* Școala primară și liceul la Arad. *Debut* în ziarul „Flacăra Roșie” și în revista „România literară” cu poeziile *Patrie* și *Țebea*, nr. 44/ 1980. Debut editorial cu volumul de poeme **Umbra oglinzilor**, Editura Facla, Timișoara, 1978. *Colaborează* la revistele: „Luceafărul”, „Orizont”, „Arca”, „România literară”.

După câteva volume de poezii și poeme în proză, **Umbra oglinzilor**, 1978, (debut remarcat de Laurențiu Ulici: „Sensibilitate și deschidere spre lumea frumosului”), **Fantezie de vară**, 1984, (povestiri-minut, cu o largă disponibilitate tematică), și **Aripa dimineții**, 1988, care arată o anumită predispoziție a poetei pentru cântecul trecerii și zodia fragilității ființei, asistăm, în volumul **Frunze amare**, 1996, la îngroșarea desenului elegiac, într-o amplă confesiune la persoana întâi. De la romanță la „Lamentație” (primul ciclu al volumului) nu e decât un pas pe care poeta îl face cu demnitate și candoare: „Rămân dreaptă/ În haina de pânză aspra a așteptării/ S-aud pașii tăi sunând/ Pe marmura albastră a serii,/ Dar numai vântul/ Își răstoarnă carul cu frunze uscate/ Și pendula timpului/ Bătând la jumătate, la jumătate.../ Grăbește-te.../ Se-aude toamna bubuind în nuci,/ Semnele zodiacului s-au încurcat la răscruci,/ trec nopțile prin mine cu ochii închiși./ Zilele-mi sunt trandafiri uciși/ Și-arătătoarele timpului blestemate/ Mi-arată galopul roșu-al soarelui/ Spre miază-noapte, spre miază-noapte”, Metafora *frunzelor amare* e o aluzie transparentă la vârsta pe care o traversează poeta și cuprinde un întreg evantai al sentimentelor senectuții. Poeta este o apariție discretă și vulnerabilă, ca și ființa propriei poezii alcătuită din îndoieli, temeri, speranțe, la care se adaugă suflul elegiac. Poetul și criticul Petru M. Haș a surprins nota tragică a lirismului poetei: „Aflată în perioada deplinei maturități, poeta s-a impus de-a lungul anilor mai ales prin nota ce înclina spre trăirea tragică a lirismului său. Ligia Tomșa își face din suferință veșmânt de apărare: „Mă îmbrac în tristețe ca-ntr-o cămașă de zale,/turnirul cu tobe de-acum s-a sfârșit.”Lamentațiile ei contribuie la schimbarea de decor și la întunecarea orizontului la care se aliniază ciclul al doilea al volumului, „Ornic de seară”. El cuprinde pasteluri și evocări, romanțe și portrete învăluite în tristețe și traversate de melancolia retragerii în sine și de presimțirea sfârșitului. În

volumul postum **Tăcerea cuvintelor** (2002) lamentațiile, iluziile și fanteziile ocupă un loc privilegiat în imaginarul poetei. Retragera în tăcere și singurătate pare să fie „lecția” pe care și-o însușește subtil: „Nu sunați, nu sunt acasă/ Am plecat să iau lecții de singurătate/ Într-un loc/ Unde tinerețea se bea ca un vin amețitor/, Luminile pâlâie sacadat/ Ca într-o moarte colorată./ Perechile se strâng unele în altele/ Cu disperarea unui iminent cataclism” etc. Stimulat de o bogată zestre a imaginarului, lirismul Ligiei Tomșa poate fi citit ca o confesiune autentică.

CĂRȚI PUBLICATE:

Umbra oglinzilor, Editura Facla, Timișoara, 1978;
Fantezie de vară, Editura Facla, Timișoara, 1984;
Aripa dimineții, Editura Facla, Timișoara, 1988;
Frunze amare, Editura Viața arădeană, Arad, 1996;
Clepsidra cu năluci (povestiri), 1999;
Tăcerea cuvintelor, Editura Mirador, Arad, 2002 (postum).

APRECIERI CRITICE:

Al. Andrițoiu, pe coperta volumului de debut, 1978; Laurențiu Ulici, în „Luceafărul”, 1978; Emil Șimăndan, în „Flacăra roșie”, 22 aprilie 1984; Dan Lăzărescu, în „Libertatea Aradului”, 15 aug. 1996; Petru M. Haș, în „Adevărul”, Arad, 12 aug. 1996.

TRAIANU, MIHAI

Poet, profesor. *Pseudonimul* lui Mihai Chișu. Născut la 9 august 1940, în comuna Socodor, jud. Arad; mort în 2007, la Arad. *Studii*: absolvent al Liceului „Moise Nicoară” din Arad (1957) și al Facultății de Filologie (secția limba și literatura română) din Cluj (1964). Profesor în învățământul special în comuna Macea în Câmpia Aradului (1964-1981), la Centrul profesional și liceal pentru nevăzătoare din Arad (1986-1991) și la Școala specială ajutătoare din Arad. De-a lungul vremii a prestat și alte munci: funcționar la Casa corpului didactic, muncitor agricol, recepționar, magaziner și paznic. Boem incurabil și sofisticat. A fost o vreme somer, a publicat sporadic în presa arădeană. *Debut* în revista „Tribuna” din Cluj cu poemul *Trecătorul necunoscut* (1959). Debutul editorial are loc în urma premierii volumului **Stăpân de pajiști**, la Editura Dacia în 1977. Colaborări cu poezie la revistele culturale și literare ale vremii: „Tribuna”, „Steaua”, „Viața studentească”, „Orizont”, „Luceafărul”, „Familia”, „Arca”. A fost membru al Uniunii Scriitorilor din 1993.

În postfața cărții **Lumina zodiacală** (2003), Mihai Traianu ne lămurește asupra intențiilor sale de a rescrie un text mai vechi plasându-l într-o lumină modernă, adaptându-l la cerințele noului mileniu. Pasajul este o mostră vie a discursului obișnuit, cotidian, al poetului, marcat de livresc și arhaitate dar și de spontaneitate și acribie filologică. Cu alte cuvinte, așa vorbește Mihai Traianu, ca și cum ar scrie. Iar când scrie, ca și cum ar vorbi duhul lui. Poetul publică rar și bine, aparițiile sale sunt memorabile, doar că nu e citit de cine trebuie. Chiar dacă în tinerețe i-a cunoscut și a fost încurajat colegial de Victor Felea, D.R. Popescu, Ana Blandiana, Aurel Rău. Mihai Traianu a debutat în anul cutremurului cu un volum curat, bine articulat, fără a face concesii vremurilor. **Stăpân de pajiști** era o metaforă aparent idilică devenită refugiu, o teză pe care poetul a susținut-o cu toți porii ființei sale printr-o cristalizare naturală a expresiei, printr-o versificație densă și netrucată evoluând spre un lirism plin de miez. Încă din anii '80 poetul și-a propus un program ambițios de rezistență la ideologie prin verbul firav al poeziei, un program cu un nume bizar și subversiv în epocă, „STYX”. Rezonanța obscură a acestui cuvânt mitologic, desemnând unul din cele trei fluvii ce-i despart pe oameni de Hades. A doua carte, **Trecerea**

râului, apare abia în 1993 și cuprinde atât volumul de debut cât și volumul cu titlul omonim. Rădăcinile trecerii se pot distinge fără dificultate încă de la început în lirica poetului, printr-o insinuare subtilă, amestec de emfază și o anumită tipicărie ardelenescă inspirată poate chiar din motivul blagian al trecerii: „Demult umblam gol prin câmpie erau niște dimineți mereu/ roua cădea domnilor pe bietul sufletul meu/ și atâta praf și semințe de pe osiile de care/ de mă invidia dumnezeu în zilele de sărbătoare// Umblam și la râuri erau niște râuri/ pubere mereu limpezi și pustii/ adorate de sălcii agile și senini paznici de vii.” „Trecerea râului” își are originea într-un ritual cu inflexiuni eminesciene, al copilăriei, desfășurat pe un tărâm real, înfiorat de unda râului patriarhal și de unul imaginar, al senzațiilor răscolitoare, al fantasticului și amenințării morții. Majoritatea poemelor se constituie în meditații asupra acestei situații originare, meditații care ajung nu numai să nuanțeze sau să se detașeze de pragul inițiativ spre moarte, dar (reușesc) să-l și consume, să-l epuizeze printr-o atitudine maniacală, absurdă, ironică uneori, de eludare a acestui sens. Odată cu introducerea unor elemente strategice ale programului său, poemele exprimă, dincolo de momentele unei viziuni panoramice a trecerii râului, spectacolul unei tentative singulare de a prinde într-un demers exegetic, metafizica și sentimentul confruntării Obstacolului. Un demers complicat și riscant, susținut nu numai de o cultură performantă, ci și de un efort de sistematizare „a arhivei de râu”. Caracteristic anatomiei poemului e spectrul unei stări poetice îndelung supravegheate și decantate. Trăvialul pe texte, expresia elaborată în distileria riguroasă a lucrului bine făcut trădează o luciditate suverană, gata să încorseteze în monotonie imaginația creatoare. Existența poetului face parte din biografia râului și a orașului, ca și cea a dunăreanului „paznic de far”, Geo Bogza; fie că se apleacă asupra istoriei medievale a cartierului de periferie, fie că își invită iubita într-un punct vernal de unde „se vedea nemurirea”, fie că invocă ființa mamei „ca o lumină/ a râului din sat”, fie că întreprinde împreună cu fiul său o reabilitare a copacului de râu, fie că urmărește „tineri umblând aproape fabulos” pe râu, ori că etalează monodic în propoziții enunțative, întâmplări bizare sau elementele de criză ale noii ordini, poetul își leagă obsesiv biografia de ritmul cosmic al curgerii universale. Această atitudine de consolare a cititorului cu ideile pe care le are despre râu, ilustrând cu lux de amănunte flora, fauna, metafizica sau muzeul imaginar al relațiilor cu apa care curge, creează premisele unei monografii a sentimentului implacabil ce însoțește trecerea și pe care poetul nu ezită să îl numească „o fără de margini deznădejde/ îndurerare și singurătate.” Văzute ca un „exercițiu de supraviețuire”, poemele din volumul **Avea** (1999) încheagă o viziune unitară asupra lumii pe care o traversează și de care se lasă traversat printr-o scufundare perseverentă, torturantă, metafizică într-un timp obsedant, imperfectul. Poemul străbate timpul, distanțele și memoria într-o formațiune compactă de cuvinte și imagini, de falangă macedoneană invincibilă, despiciând realul cu forțe proaspete și mășăluind fratern spre inima cititorului: „și eu așteptând cu domiciliu forțat până

în zori/ când în plin viteză de sedimentare a sângelui să fiu/ dezlegat de nenorocitul acela de factor de risc într-o viață/ care ar putea fi dat după toate probabilitățile de sechele/ textualiste (presupunerea laborantului) în lichidul rahidian/ preponderente la indivizi din ultima garnizoană inocentă”. Tema râului și a timpului care curge l-au fascinat dintotdeauna pe poet. Traversarea zodiacului din volumul **Lumina zodiacală** (2003) cu semnele și simbolurile sale îl determină pe poetul/tălmăcitor să se apropie de subtilitățile și nuanțele luminii care traduc în primele poeme „vara subterană” a lui ianuarie sau „tărâmul învierii” din vremea Vărsătorului. Poemele zodiacale curg după un anumit ritual în care zicerea autentică și fabuloasă a graiului astral se topește în cerneala arhaică a imaginarului colectiv. Duhul tălmăcitorului reînvie semnele și simbolurile animale și vegetale coborându-le din heraldica statică a științelor oculte, de observație naturală, într-o viziune proprie, „în vertijul astral și pământesc”:

„Un viscol suveran trăiește-n toate și întemeietor
 în cea de pe urmă a lui *Martie* senină zi
 pecetea grea a frigului de iarnă se destramă
de timpuriu cu minte bună fecioru se va împlini
dară mult bolind cartea va asculta den zoreauă
iară dintre ai săi cei dragi nu va pieri
 se-aud noaptea lacrimile sevei pe ia de neauă
 cu verde flacăra sub câmpuri iarba furtunește
 pren veche lume pământul aeva întinerind
 se-arată chipuri stranii de vârcolac ulie pesce
 și rătăcesc pren sat salcâmi scheletici aiurind
 cu-nchipuite coroane ale soarelui în cap” etc.

Sigur că poetul sugerează la un moment dat citirea poemelor în cheie subversivă și polemică având în vedere publicarea lor în urmă cu peste trei decenii „cu sprijinul solidar” al unor scriitori importanți ai epocii de tristă amintire. Dar acum, după remixarea textelor și interferența cărților cu viața și a vieții cu cartea, referințele culturale și polemice se șterg prințând în cheagul corespondențelor sugestia armoniei universale. Magician abil al stărilor și treptelor trecerii, Mihai Traianu construiește „un vers bine cumpănit și bine articulat, bazat pe o precisă știință a îmbinării limbajului metaforic și al celui prozaic, a ironiei blânde sau corosive cu un soi de romantism naiv și sentimental”. Formularea lui V. Felea din 1980 rămâne valabilă și azi iar poetul și-a înfruntat destinul cu aceeași candoare și încăpățănare rămânând un „Leu” autentic, născut într-o vineri, căruia i se prezic alte cărți de poeme și desigur, alte premii, cum sugerează el (auto)autoironic pe manșetele cărților. Moartea fulgerătoare (poetul a fost găsit decedat în propriul apartament) l-a împiedicat să-și publice cele două cărți de poeme anunțate: **Ieșirea din cerc** și **Ochii poetului**. *Habent sua fata, poetae!*

CĂRȚI PUBLICATE:

Stăpân de pajiști, poeme, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977;
Trecerea râului, poeme, Editura Sophia, Arad, 1993, 132 p.;
Aevea, poeme, Editura Mirador, Arad, 1999, 96 p.;
Lumina zodiacală, Editura Nigredo, Arad, 2003, 46 p.

REFERINȚE CRITICE:

în volume:

DSA s.v.; Victor Felea, **Aspecte ale poeziei de azi**, II, Editura Dacia, Cluj, 1980; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, Arad, 1996, p. 76-80;

În periodice: Aurel Rău, *Reîntâlnire cu un poet*, „Steaua”, anul XXXIV, nr. 3 (430), Cluj, 1983, p.13; Dan Lăzărescu, *Mihai Traianu – Arta poetică*, „Relief”, anul III (21-23), Arad, 1997, p. 7; Nicolae Prelipceanu, *Aradul literar și artistic*, „România liberă”, serie nouă, nr. 1257, București, 18 mai 1994.

APRECIERI CRITICE:

„Volumul **Stăpân de pajiști** (Dacia, 1977) în care se concretizează prima sa apariție editorială, reprezintă doar o mică parte din producția-i poetică de până acum, un florilegiu care dacă ne îngăduie să întrevădem talentul autorului, ne lasă mai puține posibilități să apreciem la justa valoare forța și complexitatea acestei poezii, un vers bine cumpănit și bine articulat, bazat pe o precisă știință a îmbinării limbajului metaforic și a celui prozaic, a ironiei blânde sau corosive cu un soi de romantism naiv și sentimental. Stăpânul de pajiști e și stăpânul propriei arte. Poetul știe ce înseamnă *a fi într-o viață de om*, ce implică acest fapt (...)” (Victor Felea, **Aspecte ale poeziei de azi, II**, 1980)

„Un destin mai ciudat, mai poetic, are Mihai Traianu, poet matur (...). După debutul său în volum, acum aproape 20 de ani, Mihai Traianu n-a mai tipărit nici o altă carte. Iată-l prezent din nou în viața noastră literară, cu volumul de excelente poeme, **Trecerea râului**” (Nicolae Prelipceanu, *Aradul literar și artistic*, în „România liberă”, s.n., nr 1257/ 18 mai 1994)

U

UNGUREANU, HORIA

Prozator. Profesor (*Pseudonimul* lui Horea-Iancu Ungurean). S-a născut la 3 septembrie 1939 în comuna Șiria, județul Arad. *Părinții:* tatăl, Ungurean Constantin Victor, preot (arestat în 1953, pentru că a refuzat să tragă clopotele bisericii la moartea lui Stalin, a fost condamnat apoi la doi ani de detenție) în localitatea Drauț, jud. Arad, iar după întoarcerea din închisoare a fost mutat dintr-o parohie în alta (Sântana, Târnova, Dud), până la decesul său, în 1960, datorat stării precare de sănătate cu care s-a întors din detenție. Mama, Victoria Floare, casnică (după arestarea soțului, a fost nevoită să practice diferite activități ocazionale, pentru a-și putea ține copiii la școală.) *Studii:* școala primară Drauț (1946-1950); gimnaziul în Gașa (1950-1953); Liceul „Moise Nicoară” Arad (1953-1956). Cursurile Facultății de Istorie-Geografie ale Universității din Timișoara (1965-1969). *Activitatea:* profesor la Școala specială Macea, director al Școlii speciale din Șiria, inspector, profesor și director al Școlii speciale Arad. Debut cu proză în revista „Tribuna” din Cluj, nr. 22/ 1973. Debutul în volum: **Ochiul zilei de ieri** (1976), distins cu premiul de debut al Editurii Eminescu, ediția a II-a.. Colaborează la diverse reviste din țară: „Tribuna”, „Orizont”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Steaua”, „Familia”, „Aradul literar”, „Arca”, „România literară”, „Oglinzi paralele” (Nădlac). A participat la mai multe volume de proză și antologii, a editat volumul **Puzzle (o panoramă a scriitorilor arădeni de azi)**, Editura Mirador, 2007. *Premii* literare: premiul de debut al Editurii Eminescu, 1975, premiul filialei Arad a Uniunii Scriitorilor pe 1999 (pentru volumul **Matei și Maria**). Membru al Uniunii Scriitorilor din 1980.

Majoritatea criticilor remarcă, la debut, în microromanul **Ochiul zilei de ieri** (1976), economia de mijloace a tânărului prozator și simțul măsurii: „fără artificii și introspecții de prisos, fiind în același timp foarte preocupat de o structură romanescă modernă” (G. Nistor, 1977); „interesat exclusiv de gesturile, reacțiile și (...) de

comportamentul unuia sau altuia dintre personaje, autorul parcă le urmărește cu încetinitorul” (Laurențiu Ulici, 1977); „Ceea ce ni se pare însă a fi mai interesant este capacitatea remarcabilă de a pune în mișcare mecanismele fine ale descrierii, de a cuprinde cu ochiul unui bun cunoscător psihologia oamenilor, specificul și obiceiurile, radiografia unui mod de viață.” (Dinu Flămând, 1977). Scrisul său ardelenesc, prin economia mișcării și prin meticulozitate, posedă farmec și un parfum arhaic. Evocarea, dezvăluirea progresivă a faptelor se face sub semnul unei inițieri și pe măsură ce scriitorul, urcând pe firul întâmplărilor, dobândește perspectivă atât în spațiu cât și în timp. Asistăm la o tratare monografică a lumii satului natal, la o punere în scenă a colectivității din Ridiș. **Vara buneii speranțe** (1979) este o continuare a primei cărți cu preluarea unor personaje și amplificarea unor tehnici și procedee și, în egală măsură, un roman al nostalgiei și căutării surselor. Și această carte „certifică o autentică vocație de prozator, capacitatea de a construi un epos rural, o narațiune colectivă adesea impresionantă” (Marcel, Pop-Corniș, 1980). Viața provinciei e învăluită în mister și austeritate. Măcar prin aceste trăsături, scriitorul din podgorie se apropie de scrisul lui Slavici, chiar dacă el refuză o asemenea filiație. Modul în care se pun în relație întâmplările cu memoria subiectivă „conferă scrisului prozatorului o notă enigmatică și o dimensiune temporală ambiguă și subtilă” (Craia Sultana, 1980). În ciuda unor obiecții și complicații stilistice, cartea „rămâne un roman încheiat” (Alexandru Ruja, 1994). **Răzbunare ratată și Noaptea papagalilor** (1982) sunt două microromane ale unor crime plasate în spațiul aceluiași Ridiș. În felul acesta „Ridișul său a devenit un spațiu literar” (Schwartz, 1982) Rețeta romanului polițist este bine adaptată la mediu și mentalități. Moralist în intenție, Horea Ungureanu nu-și ascunde simpatia față de acest personaj care restaurează ordinea tulburată prin violență, dezeroizându-l parcă intenționat și anexându-l unei psihologii țărănești, aproape rudimentară ca mișcare și desfășurare, dar nu lipsită de profunzime. Povestirile din **Firul de iarbă** (1984) întăresc convingerea unui prozator maturizat, dispus să demonstreze cât de inepuizabile sunt resursele toposului pe care și-a propus nu doar să-l exploreze ci să-l ridice la rangul de emblemă literară. „Esențial în aceste povestiri este ceremonialul povestirii, uzanțele protocolare ale interlocutorilor, starea de inferioritate a ascultătorului și tirania îngăduitoare a povestitorului” (Brândușa Armanca, 1984). Verbul său e primitiv, dar plastic, viziunea asupra universului, ușor naivă, dar încheată, densă, șlefuită. Prozatorul revine, după mulți ani de tăcere, cu un volum alcătuit dintr-o povestire și un microman, **Fântâna. Matei și Maria** (1999). În prima povestire timpul și spațiul sunt arhaice și circumscrise spiritului unei răbdări ancestrale: oamenii își caută echilibrul în raport cu acest cronotop. Fântânarul este un vizionar primitiv, „un alter ego al scriitorului” (Gh. Schwartz, 1999) care detectează substratul poveștilor. În filosofia simplă a lui Aron Mileaga, bătrânul înțelept de la care tânărul profesor învață regulile comunicării laconice, se ascunde învățătura acestei proze de impact, a vieții trecută în poveste. Strategia lui Mileaga, ca și cea a fântânarului deszvăluie

un mod de comunicare cu obstacole și tăceri pe care prozatorul îl învăluie în descrieri largi, ample, la începutul fiecărui capitol obținând o privire proaspătă asupra lumii. Aceste clișee introductive, încărcate de un lirism rece, de o mare intensitate, ne amintesc de nucleul narativ din volumul de debut **Ochiul zilei de ieri**, tiparul latent al prozei sale, pecetea inițiativă din care se desprind mereu alte așchii ale monografiei sale. Sfârșitul povestirii coincide cu dezlegarea misterului biografic al fântânarului. **Matei și Maria**, roman de mici dimensiuni subintitulat **O iubire din anii optzeci** pare mai degrabă o scriere de tinerețe, pritică cu un ochi melancolic. Narațiunea este alertă și destul de ironică, un *love-story* modern, cu sfârșit tragic. Abia în această rezolvare recunoaștem spiritul echilibrat al prozatorului. Maria e tipul intelectualului titrat, refugiat în lecturi și muzică, o ființă sensibilă și profundă, dar o singuratică retrasă în lumea ei. Se dedică trup și suflet meseriei de defectolog dintr-o casă de copii plasată în castelul din Macea. Prins în jocul dragostei actorul nu renunță, în ciuda capriciilor ei, la ambiția de a-și croi o cale spre sufletul Mariei. Dialogul inteligent și viu, pitoresc și neconvențional ne introduce în atmosfera anilor din urmă – de tristă faimă – cu rații de benzină și cozi la „tacâmuri”. Soluția tragică a accidentului Mariei, este în ochii prozatorului un reflex al soluției morale a acelor ani. În mod oarecum surprinzător Matei și Maria este o tristă poveste de dragoste, pură în intenție, scrisă fără lentilele moralistului. E un capitol insolit din cariera prozatorului, atât prin temă cât și prin modul de abordare. Capacitatea de a dialoga și suplețea replicilor ne dezvăluie o forță dramatică latentă. Dar în același timp e capabilă să declanșeze explozia întârziată, tipică surprizelor de care e capabil prozatorul. În volumul **Podul de piatră** (2009) povestirile sale nu încetează să fascineze prin amestecul echilibrat de obiectivitate și lirism, de perspectivă spațio-temporală și detaliu. Credem că monotonia prozei sale ține de un ritm interior al podgoreanului și de obișnuința lucrului bine făcut. Autorul renunță la omnisciență, în favoarea unui creator implicat în chiar detaliile pitorești și atmosfera lumii evocate. Această atitudine îl deosebește de stilul „povestirii nețârmurite” a lui Florin Bănescu, povestașul bănățean prin excelență. Spre deosebire de autorul fabulosului **Calendar pe o sută de ani**, Horia Ungureanu nu iubește virgula, paranteza, digresiunea, ci punctul. E echilibrat și nu pierde logica firului epic, nu caută să recupereze mituri și legende, cât dorește să reinvie chipuri și întâmplări, într-o lumină proaspătă, inaugurală. „Ochiul zilei de ieri” e metafora generică, productivă de sens a acestui cronotop, misteriosul și arhaicul Ridiș, recompus din piesele unui puzzle care încheagă un spațiu literar propriu. Un spațiu al căutării propriei identități, al vieții și nu al istoriei, al trăirii și nu al legendei. Ochiul prozatorului se confundă cu acela al unui personaj discret, abia insinuat, care coboară în lumea copilăriei și adolescenței pentru a rezolva întrebările rămase fără răspuns. Asemenea căutătorului de perle, copilul încearcă să caute să înțeleagă misterele vieții și impactul unor personaje asupra vieții comunității. Cu prețul scufundării într-un paradis iluzoriu care se învecinează cu infernul. Borna acestui cronotop este chiar *Podul de piatră*, o

metaforă simplă și adâncă a vieții, ascunsă într-un cântec naiv de copil. O metaforă a renașterii necesare și a despărțirii de trecut. Prima povestire, *Dincolo de podul de piatră*, ne introduce în universul Ridișului printr-o călătorie inițiată asemănătoare cu „zona” tarkovskiană: „Și acum ce îți vine să zici este că mașina parcă ar merge singură, ar înainta ca și când ar fi legată cu un cablu și trasă de cineva ascuns acolo, în vale, printre salcâmi (sau ce-or fi fiind arborii aceia) imenși (cam trufași îți zici, cam prea drepti) și mașina chiar că merge fără motor, așa că nu mai trebuie decât să fii atent și să pui la timp frâna, natural, după ce-ai trecut și de podul de piatră, alb, vărut, care îți iese, care îți stă în cale ca un însemn, ca o graniță (dar nici asta încă nu ai de unde s-o știi). Apoi oprești pentru a treia oară și îți scoți capul afară, pe geam. E atâta liniște încât poți crede că ai intrat într-un vis. Ce vezi pare un loc pustiu, părăsit” E o călătorie în zigzag pentru că atunci când vrei să ieși din sat, te afunzi în el, iar pustietatea prinde viață. Lup e primul personaj cu care facem cunoștință. E un tânăr sărac, dar încăpățânat și perseverent, care reușește să deschidă un birt, iar după moartea soției, înfiază o fată, Ofelia. E destinul unui om străin de comunitatea ridișană. Povestea vieții tragice și groțesti a lui Avram Iopa și întâia sa înmormântare sunt văzute prin prisma a trei instanțe: povestitorul obiectiv, comunitatea care aștepta o asemenea pedeapsă și Roitan, șeful de post abil care descoperă criminalul. E un mod de a povesti modern, cu capcane și cu tehnici de incitare a cititorului care se vor amplifica odată cu apariția bătrânului Mileaga. În ciuda tonului colocvial, prozatorul nu ezită să deruteze prin mișcările autorului, implicat doar pe jumătate în intrigă. Pe de altă parte, Horia Ungureanu are un talent deosebit în creionarea portretului psihologic. Prin participarea contemplativ-activă la evocarea unor întâmplări cu tâlc și a unor destine memorabile și prin nostalgia timpului ireversibil, prozatorul se apropie de galeria prozatorilor bănățeni care începe cu Sorin Titel și continuă cu Florin Bănescu, Mircea Pora și Viorel Marineasa. În povestirea *Zidul*, Sever, un supraviețuitor al războiului încearcă să se împace cu viața ostilă și cu infidelitatea soției, fiind marcat de tragedia familiei sale: părinții și fratele au murit înghițiți de un zid care s-a prăbușit peste ei. Uneori povestirea, spusă mereu de un povestitor intermediar, este întreruptă pentru a relata un episod din viața naratorului, – care e pe rând, copil, adolescent sau tânăr inginer. În *Muncile lui Saladie Gherda*, povestitorul Dudanu reia povestea ceferistului părăsit de soție în urma unui accident de muncă, numai pentru a-l vindeca pe personajul-narator de suferința din dragoste. Este un dialog subtil între generații și mentalități, ca și în povestirea *Mary*, unde proaspătul absolvent al școlii din sat e dus de mama sa în vizită la doamna Candrea care-și adăpostea fiul, fugar și bolnav, în pivnița casei. De altfel efectele războiului apar în mai multe pagini ale povestirilor ridișene. Dar întâlnirea cu Aron Mileaga, paznicul prunilor de la marginea satului, e întâmplarea cea mai pitorească a cărții care va declanșa nașterea altor povești. Mileaga e povestașul preferat al naratorului, un bătrân glumeț și abil, și de aceea, imprevizibil. De data aceasta ritualul povestirilor e însoțit de taifas și de o pândă reciprocă între cei doi protagoniști: psihologia aparte a bătrânului e surprinsă treptat în mai multe episoade și după un ritual bine ticluit care corespunde ritmului interior al naratorului.

Umorul sec, ardelenesc, e o altă trăsătură a acestor pagini. Avem în acest volum câteva din piesele de rezistență ale unui prozator viguros și subtil în demersul său, de o irepresibilă modernitate.

CĂRȚI PUBLICATE:

Ochiul zilei de ieri, Editura Eminescu, București, 1976, 131 p.;
Vara bunei speranțe, Editura Eminescu, București, 1979, 221 p.;
Răzbunare ratată, Editura Eminescu, București, 1982, 222 p.;
Firul de iarbă, Editura Eminescu, București, 1986, 170 p.;
Fântâna. Matei și Maria, Editura Mirador, Arad, 1999, 194 p.;
Podul de piatră, [proză, antologie de autor], Editura Mirador, Arad, 2009;
Umbre, [proză, antologie de autor], Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2011;
În numele tatălui [poem], Editura Mirador, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

În *volum*: **DSA s.v.**, **DSB s.v.**, Laurențiu Ulici, **Prima verba**, București, Editura Albatros, 1978, p. 173-174; Alexandru Ruja, **Parte din întreg**, Timișoara, Editura de Vest, 1994, p. 131-134; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Arad, Editura Mirador, 1996, p.142-144; **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, 2001, p.126-128; Iulian Negrilă, **Dicționarul scriitorilor arădeni de azi**, Editura Mirador, 1997, p. 96-99; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Nădlac, Editura Ivan Krasko, 2000, p. 95-96; Vasile Man, **O antologie a literaturii arădene de azi**, Editura Mirador, 2000, p. 199-213; Aurel Sasu, **Dicționar biografic al literaturii române**, Pitești, Editura Paralela 45, 2006.

În *periodice*: Nicolae Ciobanu, *Roman, povestire, reportaj*, „Luceafărul”, XX, 1977, nr. 12, p. ; I. D. Teodorescu, *Debut și consacrare*, „Orizont”, XIV, 1977, nr. 17, p.; Cornel Regman, *Starea debuturilor*, „Viața românească”, XXX, 1977, nr. 2, p.; Dinu Flămând, *Horia Ungureanu – Ochiul zilei de ieri*, „Scânteia Tineretului”, 27.II.1977, p.; Laurențiu Ulici, *Modele și modele*, „România literară”, X, 1977, nr. 16, p.; Cornel Ungureanu, *Orașul, divagații pe o temă de geografie literară*, „Orizont”, 1977, XIV, nr. 1, , p.; G. Nistor, **Ochiul zilei de ieri**, „Transilvania”, nr.3/1977, p.; Al. Cistelean, **Ochiul zilei de ieri**, „Familia”, nr.5/ 1977, p.; Florin Costinescu, **Orele orașului Arad**, „Contemporanul”, 1979, nr. 2, p. Marin Chelu, **Orele orașului Arad**, „Familia”, 1979, nr.1, p.; Lucian Alexiu, *Horia Ungureanu – Vara bunei speranțe*, „Orizont”, XVI, 1979, nr. 10, p. 8; Sultana Craia, *În spațiul virtualității*, „Luceafărul”, XXIII, 1980, nr. 6” p; Marcel Pop-Corniș, *Horia Ungureanu: Între povestire și eposul rural*, „Orizont”, XVII, 1980, nr. 5, p.; Sultana Craia, **Firul de iarbă**, „Luceafărul”, XXVII, 1984, nr. 4, p.; Brândușa Armanca, *Structuri retorice*, „Orizont”, XXI, 1984, nr. 5, p.; Miron Blaga, **Firul de iarbă**, „Familia”, 1984, nr. 12, p.; Laurențiu Ulici, *Personaje și fraze*, „România literară”, XXI, 1988, nr. 31, p.; Florin Bănescu, *Un prozator la 60 de ani*, „Arca”, X, 1999, nr. 10,11,12, p. 245; Gheorghe Mocuța, *Horia Ungureanu – o proză cu explozie întârziată*, „Vatra”, 1999, nr.10; Gheorghe Secheșan, **Puzzle**, „Arca”, XIX, 2008, nr.1-2-3, p. 173-183; Gheorghe Mocuța, *Horia Ungureanu: contemplație activă și ritm interior*, „Arca”, XXI, 2010, nr.4-5-6, p. 161-165;

APRECIERI CRITICE:

„Horia Ungureanu explorează resursele povestirii ca puțini dintre confracții generației sale, fără artificii și introspecții ce prisos, fiind în același timp foarte preocupat de structura romanescă modernă. Toată substanța cărții sale constă în puterea de a relata, ferindu-se de capcanele unui lirism păgubitor (...) Avem de-a face cu un roman foarte încheșat, studiat cu minuțiozitate, deși urzeala de planuri îl complică la prima vedere (...) Stăpân deopotrivă pe arta narativă și compozițională, autorul ne-a propus un text fixat, al unor voci care vin neconținut din diferite părți... De aceea, în roman se poate intra la fel de bine pe orice poartă, sau pe mai multe deodată”. (G. Nistor, *Ochiul zilei de ieri*, în „Transilvania”, 3/1977)

„...Interesat exclusiv de gesturile, reacțiile și, mai în genere, de comportamentul unuia sau altuia dintre personaje, autorul parcă le urmărește cu încetinitorul, dând la iveală detalii aparent fără importanță dar devenind semnificative imediat ce sunt puse în relație cu un eveniment sau cu anume stare. Plăcerea de a construi personaje e mare la acest prozator și are un aer artistic fiindcă, nu de puține ori, îl împinge spre neglijarea determinărilor, cel puțin a celor de ordin psihologic”. (Laurențiu Ulici, *Modele și modele*, în „România literară”, 7 aprilie 1977)

„Ceea ce ni se pare însă a fi mai interesant este capacitatea remarcabilă a prozatorului de a pune în mișcare mecanismele fine ale descrierii, de a cuprinde cu ochiul unui bun cunoscător psihologia. oamenilor, specificul și obiceiurile, radiografia unui mod de viață. O reușită în plus a lui Horia Ungureanu este modul cum face introducerea dialogului, un dialog asimilat descripției, savuros, nefalsificat, epurat de neoașisme, dar păstrând și el o cumpăna justă a lexicului specific”. (Dinu Flămând, *Ochiul zilei de ieri*, în „Scînteia tineretului” din 25 februarie 1977)

„**Vara bunei speranțe** (Editura Eminescu, 1979), a doua carte a prozatorului, continuă narațiunea Ridișului, dar dintr-o perspectivă contemporană. Multe personaje din romanul de debut sunt reluate aici și, în câteva cazuri li se completează biografia. Și construcția acestui roman este mai ambițioasă, deși nu face decât să amplifice unele procedee din romanul precedent... **Vara bunei speranțe** certifică o autentică vocație de prozator, capacitatea de a construi un epos rural, o narațiune colectivă adesea impresionantă”. (Marcel Pop-Corniș, Horia Ungureanu, *Între povestire și eposul rural*, în *Orizont*, 15 mai 1980)

„...Fluxul epic se constituie prin alternanța registrului rememorativ cu acela al notației de detaliu proprii momentului narațiunii, accentul marcând nu atât întâmplările vag insolite, cât reverberațiile lor subiective, care conferă scrisului prozatorului o notă enigmatică și o dimensiune temporală ambiguă și subtilă”. (Sultana Craia, *În spațiul virtualității*, în „Luceafărul”, 23 iunie 1980)

„Proza lui Horia Ungureanu este uneori un amestec de realism și de insolit, ce observație și ironie, de exactitate și enigmă... Relatările succesive conferă realului un aspect legendar. Psihologia țăranilor din proza lui Horia Ungureanu are, prin personajul Aron Mileaga, unele similitudini cu aceea a unor personaje ale lui Sadoveanu: plăcerea taifasului, a povestirii unor lucruri ciudate sau teribile, pro-

iectate parcă într-un trecut îndepărtat, plăcerea de a-i observa cu binevoitoare ironie pe străini”. (Sultana Craia, *Firul de iarbă*, în „Luceafărul”, 7 aprilie 1984)

„*Întâmplări cu Mileaga*, cel mai bun text al volumului, nu dă curs întâmplărilor promise, ci cuprinde cinci reprezentații ale actului povestirii ca spectacol. Doar două personaje îi sunt suficiente prozatorului pentru aceasta: Aron Mileaga – bătrânul povestitor – și orășanul ascultător... Esențial în aceste povestiri este ceremonialul povestirii, uzanțele protocolare ale interlocutorilor, starea de inferioritate a ascultătorului, și tirania îngăduitoare a povestitorului... Tot povestind, Horia Ungureanu se surprinde degustând retorica narațiunii, deliciale strategiei, deci prozatorul se află într-o etapă de conștiință literară care îl apropie de atâția scriitori ai generației sale și nu numai”. (Brândușa Armanca, *Structuri retorice*, în „Orizont”, 4 mai 1984)

„...Unele personaje – Lup, Mileaga – sunt reluate în **Vara bunei speranțe**. Romanul nu se citește, deloc, ușor. Este construit după o schemă deliberată. Capitolele cărții (optsprezece) sunt dublate după personajele care povestesc, interferând între ele... Din dorința de a se ralia la un anumit tip de proză, Horia Ungureanu complică inutil stilul în sensul unei anumite prețiozități. Cu toate obiecțiile posibile, din perspectiva unei lecturi exigente, **Vara unei speranțe** rămâne un roman bine încheșat, dovadă, a unui talent sigur.” (Alexandru Ruja, *Satul ca fundament epic: Horia Ungureanu*, în „Flacăra roșie”, 20 martie 1982)

„Limbajul narativ al lui Horia Ungureanu este adecvat subiectelor și are o forță persuasivă cu totul remarcabilă. În prozele sale, personajele apar și reapar într-o mișcare care le completează profilul, iar reacțiile lor umane și existențiale sunt interesante și pilduitoare. Imagine parabolică a unui ținut tipic al pustiului de vest și a locuitorilor săi, **Firul de iarbă** ocupă un loc distinct și deloc neglijabil în peisajul prozei scurte contemporane”. (Dumitru Nicu, *Cărți ale scriitorilor arădeni*, în „Contemporanul”, 27 iulie 1984)

„De-a dreptul remarcabil este Horia Ungureanu cu cele cinci *Întâmplări cu Mileaga*, insolit mijloc de a sonda realitatea imediată și de a da frâu liber povestirii. Buchetul de povestiri, ca tehnică, a scriiturii, înglobează pretexte și elemente diferite, dar organice legate și structurate, dându-i consistență și savoare”. (Miron Blaga, *Firul de iarbă*, în „Familia”, decembrie 1984)

V

VĂLCAN, GILDA

Poetă. Lector universitar. Data nașterii: 26 octombrie 1973. Locul nașterii: Galați. *Părinții:* Carmen Petrache și Gheorghe Petrache. *Studii:* 1988-1992: Liceul Mihail Kogălniceanu, secția matematică-fizică, Galați, 1992-1997: Facultatea de Litere și Filosofie din Timișoara, secția Filosofie; licențiată în filosofie, 2006: Doctor în filosofie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. *Activitate profesională:* 1997-2002 preparator la Facultatea de Drept a Universității Tibiscus din Timișoara, 2003-2006 lector la Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative a Universității de Vest Vasile Goldiș din Arad, 2007- 2008 profesor asociat al Universității din Padova, 2009-2013 lector la

Facultatea de Drept a Universității Tibiscus din Timișoara, 2011 profesor invitat al EPHE din Paris în cadrul programului Erasmus, 2012 profesor invitat al EPHE din Paris în cadrul programului Erasmus, 2013 profesor invitat al EPHE din Paris în cadrul programului Erasmus. Aparența la societăți științifice și colective de cercetare:

1998-2008: membru al cercului de antropologie culturală și istorie orală din cadrul Institutului de studii central și est-europene „A treia Europa”, 2006: membru fondator al Societății Tinerilor Universitari din România, 2012: membru al Uniunii Scriitorilor din România. *Premii:* 1998: premiul revistei „Orient Latin” la ediția a-III a concursului de poezie „Gheorghe Pituț”, 2003: premiul pentru debut al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Pe linia spatelui tău*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002 (poeme). A publicat poezie în revistele „Apostrof”, „Orizont”, „Europa”, „Arca”, „Orient Latin”, „Orizonturi culturale italo-române”. A publicat studii și eseuri în revistele „Alkemie”, „Transylvanian Review”, „A Treia Europă”, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philosophia”, „Orizont”.

CĂRȚI PUBLICATE:

Pe linia spatelui tău, [poeme], Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002
Antichitatea în filosofia lui Nietzsche, Editura Bastion, Timișoara, 2008
Cu ușile întredeschise, [poeme], Editura Marineasa, Timișoara, 2011
Femeia de sticlă, [poeme], Editura Marineasa, Timișoara, 2012

VOLUME COORDONATE:

C. Haranguș, G. Vălcan, C. Vălcan (coordonatori), **O anatomie a discursului filosofic**, Augusta, Timișoara, 2002; C. Haranguș, G. Vălcan, C. Vălcan (coordonatori), **Paradigma ereticului**, Augusta, Timișoara, 2004; C. Haranguș, G. Vălcan, C. Vălcan (coordonatori), **Eseuri de fenomenologie a culpabilității**, Augusta, Timișoara, 2004; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Inerția imaginației**, Editura Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, 2005; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Reprezentări culturale ale nebuniei**, Editura Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, 2006; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori) **Noblețea efemerului**, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2007; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Anamorfozele iubirii**, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Simțul nuanței**, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2011; A. Tat, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Sensul lucrurilor**, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012; Dana Percec, G. Vălcan, C. Vălcan (editori), **Fantasma trupului**, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2013.

REFERINȚE CRITICE:

- în reviste:

Olimpia Berca, „Umbra androgenului” în „Banat”, nr. 9/2011, p. 8 (cronică reluată în volumul **Departee de centru, aproape de centru**, Mirton, Timișoara, 2012, p. 158-161); Cristina Chevereșan, *Viața în contratimp* în „Orizont”, nr. 10/2011, p. 15; Simona Constantinovici, *Transliteratura sau viața din spatele poemelor* în „Arca”, nr. 10-11-12/2011, p. 208-214; Amalia Lumei, *Cu ușile întredeschise* în „Apostrof”, nr.4/2012, p. 9; Adrian Dinu Rachieru, *Turneul candidaților. Timișorenii (1)* în „Convorbiri Literare”, nr. 4/2012, p. 88-89; Alexandru Sereș, *Gradul zero al alienării* în „Familia”, nr. 6/2012, p. 34-36; Luiza Caraivan, *Recompunerea prin poezie* în „Europa”, Novi Sad, nr. 9, 2012, p. 136-137; Luiza Caraivan, *Femeia de sticlă* în „Europa”, Novi Sad, nr. 12, 2013, p. 150-152.

APRECIERI CRITICE:

„Înstrăinarea de iubire, de jumătate, de viață, de scris, exilul forțat într-o proximitate chinuitoare, într-un plan al estompărilor treptate („azi sunt umbră a cui? a nimănu/ sînt umbră a umbrei: fantomatică și surdă”): sentimentul ce învăluie călătoria poetică e unul al tristeților incomensurabile, al farselor existențiale ireparabile. „ne uităm pe singura fereastră care se deschide între noi,/ mereu singuri, mereu strigoi,/ ne cresc ridurile fără rost în timp ce ne privim în ochi”. Evitarea

efuziunii sentimentale, autocompătimirii exhibiționiste, lamentării dramatice nu echivalează cu resemnarea cu o stare de fapt ci, mai degrabă, conferă o demnitate aparte confesiunii lirice. „ai rămas pe marginea drumului care te-a adus/ nu ești răpusă, nici tandră, nici la apus/ doar că nu ai ajuns./ cuvintele nu spun nimic, cuvintele tac”. Atent alese, concise, nefăcând risipă de sensuri sau economie de emoție, cuvintele Gildei Vălcan se întipăresc în memorie ca o rană ce-și așteaptă, răbdătoare, cicatricea” (Cristina Chevereșan, „Viața în contratimp” în „Orizont”, nr. 10/2011, p. 15).

„Tristețea, uneori disperarea sunt estomplate de discreția spunerii și de surdina stilistică (pauza, sincopa, propoziția eliptică, punctele de suspensie). Tonul reținut, epurat de orice balast, de orice stridență, face ca frazele să fie rostite cu detașare, oricâtă încordare conțin („doar eu m-am oprit pe muchia cerului, n-am mai căzut/ pedepsită pe veci să privesc, să nu trăiesc, să uit să mor/ copil al tuturor,,). Deși în substratul textului, dincolo de cuvinte, undeva în adâncul vorbelor, la rădăcina lor, se aude susurul continuu, înăbușit, al plânsului, la suprafață apare, asemenea unei constatări imuabile, enunțul neutru, răcit în eprubeta deprinderii de a decanta emoția și de a o muta în registrele intelectului” (Olimpia Berca, „Umbra androgenului” în „Banat”, nr. 9/2011, p. 8 (cronică reluată în volumul *Departa de centru, aproape de centru*, Mirton, Timișoara, 2012, p. 158-161).

„Avem a face, în aparență, cu o sensibilitate poetică retrasă, oarecum imună la concretețea existenței. În realitate, intuim, în recuzita poetei, extrem de bine camuflat, un aparat de filmat, specializat pe mărirea imaginilor până la recuperarea ultimului detaliu, acela în care încap și umbra. Detalii ținute însă la secret, niciodată afișate, niciodată scoase în prim-plan. Poezia Gildei refuză detaliul la kilogram, ea se construiește în sfera conceptelor ontologice, în atmosfera lor rarefiată. E, pur și simplu, literatură care transgresează realitatea, literatură care trece dincolo de cuvânt, care cucerește spații de un cromatism inedit, nepământean. Sigur că, în acest caz, al unei veritabile transliteraturi, energiile individuale se varsă firesc în cele cosmice, iar sufletul stă de veghe la granița dintre finit și infinit” (Simona Constantinovici, „Transliteratura sau viața din spatele poemelor” în „Arca”, nr. 10-11-12/2011, p. 208-214).

„Pe Gilda Vălcan mi-o imaginez scriind rar, cu migală, filigranat, poeme aflate în marginea filosofiei, într-o zonă în care mai bântuie iraționalul, neprecizatul, informalul. Se simte influența Sylviei Plath, chiar și indirect, pe linia Angela Marinescu-Mariana Marin-Marta Petreu; însă atitudinea de frondă, de revoltă în fața unei realități obnubilante nu este exprimată fățiș, ea fiind sugerată în plan stilistic printr-o radicalizare a discursului poetic, în direcția antilirismului. Dacă la poezii amintiți mai sus se poate vorbi de un fond nevrotic, responsabil de latura emoțională a discursului, la Gilda Vălcan sentimentul alienării e difuz, poeta refuzând ornamentația expresivă și optând pentru un discurs aproape alb, dar cu o puternică susținere în plan metafizic. Cu greu aș putea găsi (cel puțin în lirica noastră feminină) vreun alt exemplu de discurs poetic care să se apropie atât de mult de gradul zero al scriiturii despre care vorbea

Roland Barthes. Meritoriu este faptul că, spre deosebire de generația douămiistă, unde absența estetizării e o simplă opțiune programatică, la Gilda Vălcan refuzul metaforei se însoțește, în mod neașteptat, cu potențarea sugestivității: „spuneam cândva că fiecare are un dublu pe undeva./ găsindu-l, lumea ar fi devenit întregă/ și privirea s-ar fi prefăcut în sferă odată cu sufletul/ care și-a regăsit brațul sfișiat./ însă, câte repere, câte culori, câte ape n-ar fi nevoie/ să-și schimbe cursul curgerii./ va fi haos. apoi întuneric. apoi liniștea morții./ în târziu se vor ivi și zorii și ne vor purta visele în brațe/ dar, sîntem noi? am trecut de prea multe ori/ unul pe lângă altul. am privit. am știut. am tăcut./ am pierdut” (*ultima pagină*)” (Alexandru Sereș, „Gradul zero al alienării” în „Familia”, nr. 6/2012, p. 34-36).

VIERU, MIHAI

Poet, eseist. Asistent universitar. Data nașterii: 27 iulie 1974. *Studii:* 1993-1997 Facultatea de Litere și Științe din cadrul Universității de Petrol și Gaze, Ploiești, secția Română Engleză; 1995-1999 Facultatea de Litere și Științe, din cadrul aceleiași universități, secția Engleză – Franceză; 1998 – The Advanced English Language and Literature course, Saint Andrews University, Scotland; 2003-2005 masterat în Civilizație europeană, Universitatea Oradea; 2006-2009 doctorand pe literatura română contemporană, Ion Stratan. Perimetre de exprimare ale generației 80. Lirica lui Ion Stratan; 2010 – dr în literatură română contemporană. *Activitatea:*

1998-1999 profesor la Liceul Al. I. Cuza, Ploiești; 2002-2006 preparator titular la catedra de actorie a Facultății de Muzică, Universitatea Oradea; 2002 – martie 2003 asistent de producție TVS. *Debut* cu poezie în „Suplimentul cultural al Informației de Prahova”, octombrie 2000. *Colaborează la revistele:* „Familia”, „Tomis”, „Vatra”, „Tribuna”, „Feedback”. Din 2006 prezent în revista literară virtuală „Tiuk” (www.tiuk.reea.net) cronică de întâmpinare, poeme, anchete literare. Membru al Uniunii Scriitorilor din 2013.

CĂRȚI PUBLICATE:

Thermidor@Ketamidor, Editura Bibliotecii Județene „Gh. Șincai” Oradea, Editura Revistei Familia, 2003

Leul greu, Editura Brumar, Timișoara, 2005

Hai Ku Miki, Editura Brumar, 2007

Shinobi, Editura Brumar, 2008

Aer în iarbă, Editura Casa de Pariuri Literare, 2012

LUCRĂRI COLECTIVE:

Boema delirului lucid, Colocviul Tinerilor Scriitori, 2006 (volum colectiv)

Literatura tânără, ShiNoBi, Colocviul Tinerilor Scriitori, editia a II-a, Cluj, 2007

LUCRĂRI UNIVERSITARE:

- 1999 „John Fowles – The Pastiche”

- 1997 „Puncte manieriste de reper in peisajul literaturii occidentale

- 1996 „Marivaux – comme interface du roman post- modernist”

- 1995 „Rituri șamanice în Oltenia”

- 1995 „Unirea tuturor registrelor simbolului șarpelui”;

- 1994 **Etnologie, mitologie și folclor „Mandala –Ingeri Simetrici”;**

(Lucrări susținute pe parcursul studiilor universitare și prezentate la Radio România Cultural, 1994-1995)

REFERINȚE CRITICE:

În volume: Al. Cistelean, **Al doilea top**, Editura Aula, Brașov, 2004; Iulian Boldea, **Poeți români postmoderni**, Editura Aula, Brașov, 2007.

În periodice: Ion Stratan, *Creierul izvor-creierul stomac*, prefață la *Thermidor Ketamidor*, Editura Bibliotecii județene Gh. Șincai, și Editura revistei „Familia”, Oradea, 2003; Traian T. Coșovei, *Tandrețea cu fălci*, prefață la *Thermidor Ketamidor*, Editura Bibliotecii județene Gh. Șincai, și Editura revistei „Familia”, Oradea, 2003; Iulian Boldea, *Poeme Thermidoriene*, „Vatra”, nr 10/2003; Miron Beteg, *Chimii poetice interzise*, „Gazeta de vest”, iunie, 2003; Lucian Scurtu, „*Poezia halucinogenă*”, „Arca”, nr. 1-2-3/2006; Florina Tătar, *Festival a la Cluj în Vama Veche*, „Monitorul de Cluj”, 27 07, 2007, „Revista nouă, Câmpina”, nr 7 /2008; Ion Bogdan Lefter, *Cum stăm la anul 2008? 5 note „bilanțiere”* „Viața Românească”, nr. 8-9/2008; Ioan Moldovan, *Crochiuri lirice*, „Familia”, nr. 6-7/2007; Ioan Moldovan, „Familia”, nr. 11-12/2008; Romulus Bucur, *Cu dragoste și abjecție, Arta războiului*, „Arca”, nr 10-11-12, Revista Apostrof, nr 8/2008; Claudiu Komartin, *Poezie și Exaltare*, „Tomis”, martie, 2009; Felix Nicolau, *Ozon filtrat nemilos*, „Arca”, nr. 1-2-3/ 2013.

APRECIERI CRITICE:

„Pe încrucișarea, dar mult mai complicată, a scriiturilor mizează și Mihai Vieru. Complicația nu devine doar din amestecul de stiluri, când spontan, când livresc; ori din alternanța de directețe și ermetism, de frivolitate și religiozitate. Ea devine și din încrucișarea atitudinilor imaginative, care se consumă ba în suavitate, ba în atrocitate, ca și cum poetul n-ar fi hotărât dacă să meargă pe scriitura de alint ori pe cea de panică. Biografismul strict se bate pentru întîietate cu elaborarea scrupuloasă ca și criptografică. *Un tip de minimalism-* remarcă Ion Stratan *cochetează cu obiectivitatea elementelor din figurile de stil* într-o formulă *cu geometrie variabilă* și imprevizibilă. Oricît de panicate, însă, concretele lui Mihai Vieru se intelectualizează, atrase fatal de convertirea în abstract. Jocul dintre scriitura violentă, cu agresivități prea inflamate uneori și decompunerea ironică a aparentei tensiuni e și el un calcul de efect savant. Dar felul în care poetul își orchestrează aici scriiturile, adesea divergente, îi lasă toate porțile deschise.” (Al. Cistelean)

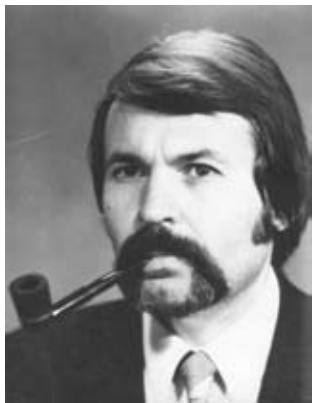
„Carte pliant ce devine, odată deschisă, o hartă a boemei clujene, sub semnul căreia a stat, se pare, scrierea celor douăzeci și ceva de texte ce o alcătuiesc, **ShiNoBi** reface fragmentar o poveste care a făcut implozie, spărgîndu-se în jerbe

de imaginație și de inventivitate lexicală tipice pentru felul în care practică poezia Mihai Vieru. La el, biografismul, atât cât e, se resoarbe, refugiindu-se într-un „parc de sentimente” în care nu e loc pentru scrobeli sau vrăjmășii biografiste. Nici nu ar putea fi altfel, pentru că Vieru este cel mai puțin înzestrat dintre 2000-iști pentru mizerabilism, pentru depresii, convulsii, traume și izbucniri masochiste, de care s-a abuzat în ultimii ani mai mult decât era omenește permis. ShiNoBi surprinde (și poate fixează ceva din) exorcizarea plină de tandrețe a unui moment biografic de mare încărcătură sentimentală. Dacă e adevărat, în ciuda saturnienilor, că pot exista iubiri fericite, Miki Vieru ne arată că pot exista și despărțiri fericite, ba și confuzii trăite cu voioșie, iar el este unul din acei poeți decși să facă din fiecare moment al existenței un motiv de sărbătoare. Nu am citit în ultimii ani prea multe poeme de dragoste atât de frumoase și pline de candoare. Biografismul este, în felul acesta, îmblânzit și se scutură de tot ceea ce era stînjitor de exact, de terestru, pentru ca poetul să-și poată continua festinul evazionist și să exclame eliberat(or): „ce frumoase sunt mîinile tale înaripate atunci/ cînd îți prinzi părul în cătușele ochilor mei” (poem pentru Teodora). Fast imaginativ și lingvistic, splendori fulgurante ce se continuă cu un turuit vesel și înzorzonat ca al unui copil adus în cel mai tare parc de distracții din univers, poezia lui Mihai Vieru descrie învîlmășeala bizară a pasiunilor cu o senzualitate înflăcărată, parcă din vremuri mai simple. (...) Subiectul poetic este încărcat de sollicitudine și de mărinimie față de tot ceea ce freamătă: discursul lui Mihai Vieru reînvie într-un sens demisticizat un franciscanism pe care-l crezusem pierdut M.V. e un pictor impresionist care preferă să lucreze cu instrumentele unui artisan de limbaj, manierismul lui se subțiază și se îngroașă nu după mode, tehnici sau scheme prestabilite, ci în ritmul în care sîngele îi scaldă inima așa de încăpătoare. Vieru este, cred, cel mai stănescian poet 2000-ist, înrudit fiind, de asemenea cu cel mai valoros urmaș al lui Nichita Stănescu și poetul cel mai devotat în superbia afișată și în opulența metaforei pe care a cultivat-o, Ion Stratan. Mihai Vieru e un spirit întotdeauna impresionabil și întotdeauna sensibil, iar poezia sa construiește fără să și-o propună în mod explicit o imagine transfigurată a realității, pe care o îmblânzește făcînd-o nu doar suportabilă, ci spectaculară (adică plină de culori și ritmuri amețitoare) de aici și excesele imposibil de ignorat ale acestei poezii, dar ce ar fi pînă la urmă lumea lui **ShiNoBi** fără excese și exaltări?” (Claudiu Komartin, *Poezie și Exaltare*, „Tomis”, martie, 2009)

Aer în iarbă (Casa de Pariuri Literare) a lui Mihai Vieru arată multă poftă de experiment. Poezia de aici, oricât și-ar schimba machiajul de la un ciclu la altul, nu e pentru neinițiați. Proiectul modernist rămîne în picioare, chiar și în varianta lui soft, postmodernistă. Un *fum* distinge surprinzător de clar posibilitățile peisajului: „trec moscovei de la umbră la soare colț cu barițiu/ trei muze și ele țâșnesc din abisuri./ le văd. le întind pe plajele gândurilor mele./ 2 majuscule plus o minusculă, adică 2 bunăciuni și o secundantă”. Ciclul *o emoție și o lumină* spune destul despre ce-și dorește poetul în arta sa. Mai ales fragmentarul ejaculat, nu pictat: „din celălalt

întuneric azur asurzește *genarul* din stînd/ în șezut pe stricat masă de tăceri/ făcută din piatră să miaune pentru hades și cerberi”. Cine știe, înțelege, cine nu... jazz. În ansamblu luate, poemele trebuie descifrate cu enciclopedia și dicționarul, precum cavoul Iuliei Hașdeu. Unele pasaje au nerv și coeziune, așa încât nu mai e necesar să ne punem mintea cu ele, ci sufletul: „plaja tocită se strecoară ca o palmă sub mare/ chemând toate pisicile ei/ să putem călca pasul pe stele glissante ferm./ jumătăți de meteoriți verzi cad din picioare/ pe planete cu sentimente suprapuse/ între inele primare printre iubiri perene în fiecare zi altfel” (*gondolier – les deux*). Rareori labirinturile aproape suprarealiste sunt biruite de claritate. Și niciodată claritatea nu apare în stare pură, așa cum o cerea Stephen Dedalus: „îți muști dintre buze un sărut simplu/ ca dintr-un pumn de cireșe fără sâmburi/ implicat într-o cursă pe-o vreme candidă amară/ latino-crimhildă/ înnozi codițele săruturilor colțurile zâmbetului/ cu limba un duel de florete” (*sun rise light flies*). Dar, ca un autentic artist, Miki Vieru știe să-și recupereze cititorul distrat cu o singură întorsătură de condei, întorsătură spre *ne-nțelesuri și mai mari*: „mulți dintre poeți astăzi nu mai fac față” (*bălăioara*). (Felix Nicolau, *Ozon filtrat nemilos*, „Arca”, nr. 1-2-3/ 2013)

VINGANU, FRANCISC

(Pseudonimul lui Megheș Francisc). **Poet.** Învățător. S-a născut la 6 ianuarie 1938 în comuna Vinga din județul Arad. *Părinții:* Anton și Lucia Megheș (născută Buniov), agricultori. *Studii:* școala primară și gimnaziul le-a urmat la Vinga, iar liceul pedagogic, în limba bulgară, la București unde prin Mircea Micu a cunoscut boema literară. *Activitatea:* profesor la Școala Specială Siria și la Școala Ajutătoare Macea, învățător la Școala cu clasele I-VIII nr. 2 din Curtici. Boem incurabil și pitoresc. A murit în 02.02.2004 într-un bar de lângă gara din Curtici după ce a scris pe perete poemul *Capitol biblic*. *Debut* în presă în 1972 în revista „Orizont”

din Timișoara cu poezia *Mulțumire*. A colaborat la revistele „Arca”, „Orizont”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Poesis”, „Observator” din München, „Luceafărul bulgar”, „Neuer Banater Zeitung”, „Nase snahy”. Debutul editorial cu volum: **Acolo unde Dionysos** (1984) pentru care a primit premiul de debut al Editurii Facla. *Premii* pentru poezie, al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor, 2002. *Membri* al Uniunii Scriitorilor din 1996.

Francisc Vinganu este posesorul unei formule lirice inedite, ușor de recunoscut, greu de confundat. Pentru cei care îl cunosc el este un personaj tot atât de original și pitoresc ca și poezia sa, și generos în condiția sa de mare frustrat. Și nu pentru că viața i-a rezervat un destin de marginal. Ci pentru că frustrările și le inventează singur asemenea poezilor damnați de altădată, pentru a putea plonja în marele necunoscut. Dintr-o astfel de experiență se naște, destul de greu, volumul de debut **Acolo unde Dionysos** (1984), publicat abia la 46 de ani care lasă impresia unei atitudini „de receptare calmă, senină a realului” (Ruja Al., 1994). Încă din adolescență Vinganu descoperise boema, alături de Mircea Micu, apoi a cunoscut experiența alienantă a renunțării la limba maternă, mai săracă și mai puțin expresivă, a bulgarilor pavlicheni din Vinga. În sfârșit, e atașat fără rezerve modelului său Nichita Stănescu, poet care îl marchează definitiv și de care îl apropie o ingenuitate aproape copilărească. Această ingenuitate „este a doua natură: delicat și inflexibil, plin de candoare și tăios, el trăiește într-o lume a senzațiilor și retoricii încântate de sine și de jongleriile lingvistice în care se complăce” (Mircea Mihăieș, 1995). Dacă primul volum de versuri stă sub semnul lui Dionysos și ar putea traduce prin

analogie cu beția dionisiacă, dorința artistului de a se uita pe sine într-o lume lipsită de înțelegere, în cel de-al doilea volum, **Pasărea Van Gogh** (1995), prin invocarea picturii solare și straniu – am putea vedea expresia dublei atracții, a nebuniei, pe de o parte, dar și a luminii și visului de sorginte apollinică, pe de alta. Se prefigurează aici cele trei direcții care îl preocupă pe poet în aventura căutării noului: prima este aceea a descoperirii singurătății/ alterității, a doua este posibilitatea comunicării și/ sau noncomunicării, iar a treia e problema morții pe care poetul o pune în termenii simbolului și ai parabolei. Câteva din motivele liricii sale, singurătatea, ceasornicul, soarele, diagnosticul ilustrează un univers sensibil și un discurs forțat până la absurd care îl apropie de „familia modernștilor, de la Tonegaru la Geo Dumitrescu” (Mihăieș, 1995). Încă de la primele poeme ale volumului **Blestemat de cocoși** (1999), el se raportează la Biblie și la câteva simboluri sacre: cina de taină, cuiul crucificării, crucea, Sf. Petru, etc. Lor li opun imediat câteva simboluri profane, în primul rând cocoșii, apoi diagnosticul, singurătatea, vinul, ora exactă, Van Gogh și altele. Vinul și insomnia sunt mai vechii complici ai poetului care îi declanșează starea de criză; o agonie care demontează sacrul și cunoașterea, le contestă cu cruzime pentru a reveni cu o și mai mare înverșunare asupra credinței, urmată, de o nouă tăgadă. Prin aceste poeme care exprimă simbolic, o experiență limită s-ar apropia de „Puntea lui Sorescu, documentele unei stări – ale unei apropieri de Dincolo.” (Cornel Ungureanu, 1999) Volumul **Coșmar cu Paganini** (2002) este noua expresie a unei mari tensiuni lăuntrice care ilustrează profilul rebel ce își asumă revolta și alienarea împotriva lumii și a ordinii divine, percepute de atâtea ori ca absurde. „Îndoială, temere, nesupunere, sfidare, zbulcium, viață, moarte, trufie nobilă coexistă, inseparabile, într-o viziune coșmarească cu Paganini (...) Toată ființa sa devine tremur ce naște poezie” (Lucia Cuciureanu, 2002). Neliniștit, solitar, dionisiac, marginal, anarhic, autodidact, Francisc Vinganu a fost pentru viața ceneclului arădean un catalizator existențial și creator. Viața lui a fost una cu poezia, existența sa desfășurându-se în ritmul și pulsația unui spirit rebel și anarhic care și-a muiat pana în sângele existenței și în alcoolul imaginației. Cerneala simpatică a poemelor sale, de o autenticitate clamată, se răsfață totuși sub semnul neomodernismului lui Nichita, modelul său absolut, așa cum se observă și în volumul postum, **Ah!** (2005) Francisc Vinganu a înnobilit prin poezia sa de inspirație dionisiacă stirpea băutorilor de absint și pe cea a boemilor incurabili. Dar a avut puterea să meargă mai departe pe calea damnării și a revoltei. Generos în prietenii și exigent în criterii, el a ales calea unui echilibru interior fondat pe un stil simplu, accesibil și dezarticulat. Era fascinat de sportul metaforei extreme și al saltului în golul existenței. Cu toate că nu a fost un poet religios, se raporta mereu la Dumnezeu. Un poem precum *Rugăciunea poetului*, ne relevă o altă față a sa, încrederea mistică în cuvânt: „Literale/ sunt mătaniile/ mele/ cu care mă rog/ prin podgorii,/ sub cer nescris/ de stele, / pe care aștern/ lumina.” Francisc iubea viața ca nimeni altul: a trăit-o din plin, așa cum a vrut, ceea ce nu l-a împiedicat să reflecteze mereu la moarte și să mediteze asupra ei cu seninătate:

„Până trăiesc/ zilnic/ veselesc moartea/ cu vin și lăutari albaștri/ o îmbrac ca pe o mireasă/ în lumânări aprinse/ să nu fie tristă/ mireasa mea.” A murit așa cum a trăit, iar trecerea dincolo s-a făcut printr-un poem numit *Capitol biblic*, scris undeva pe un perete, cu câteva clipe înainte de moarte. Extazul său s-a transformat într-o scurtă agonie, într-un fulger care ne-a tăiat răsuflarea tuturor. Ne-a părăsit cu poezia pe buze, așa cum obișnuia să ne surprindă uneori pe stradă sau în barul său preferat. Și trebuie să recunoaștem că poezia, ca și viața sa, are un tâlc adânc, greu de descifrat.

CĂRȚI PUBLICATE:

Acolo unde Dionysos, poeme, Editura Facla, Timișoara, 1984, 40 p.;

Pasărea Van Gogh, poeme, prefață de Mircea Mihăieș, Colecția revistei „Arca”, Arad, 1995, 68 p.;

Blestemat de cocoși, poeme, prefață de Cornel Ungureanu, Editura Mirador, Arad, 1999, 64 p.;

Coșmar cu Paganini, poeme, prefață de Gheorghe Mocuța, Editura Mirador, Arad, 2002, 76 p.;

Ah!, poeme, Ediție postumă îngrijită de Gheorghe Mocuța, Editura Mirador, Arad, 2005, 64 p.

BIBLIOGRAFIA CRITICĂ:

în volume:

DSA s.v., DSB s.v.; Alexandru Ruja, **Parte din întreg**, Editura de Vest, 1994, p. 326-327; Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, 1996, p. 84-88; Florin Bănescu, **Mușchetarii Câmpiei de Vest**, Editura Ivan Krasko, 2000, p. 120-124; Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, 2001, p. 64-66; Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, București, 2008, p. 178-182;

în publicații:

Vasile Dan, „Flacăra roșie”, Arad, 23 septembrie, 1984, p.5; Ion Arieșanu, Vasile Dan, *Francisc Vinganu, Acolo unde Dionysos*, Arad, 23 septembrie, 1984, p. 5; Ion Arieșanu, *O voce autentică*, „Orizont”, XXI, 1984, nr. 43, p.8; Mircea Pora, *Un debut atipic*, „Orizont”, XXI, 1984, nr. 48, p. 3; Florin Bănescu, „Neuer Banater Zeitung”, 1984, p.2; Alexandru Ruja, *Condiția poetului*, „Orizont”, XXIII, 1986, nr. 30, p. 2; Gheorghe Mocuța, *Francisc Vinganu*, „Orizont”, XXV, 1988, nr. 2, p. 3; Gheorghe Mocuța, *Damnare și revoltă*, „Relief”, II, 1992, 1 august, p. 7; Robert Șerban, *Pe derdelușul poeziei*, „Orizont”, XXXII, 1995, nr. 11, p. 8; Viorel Gheorghiuță, *Autografe lirice*, „Vatra”, XXV, 1995, nr. 7, p. 11; Gheorghe Mocuța, *Ce înseamnă să fii dinte de fereastră...* „Arca”, VI, 1995, nr. 4-5-6, p. 14-15, Al. Ruja, *Deschideri*, „Paralela 45”, 11 sept. 1995, p. 5; Viorel Gheorghiuță, *Din cauza imaginației*, „Arca”, XI, 2000, nr. 7-8-9, p. 143-145; Gheorghe Mocuța, *Francisc Vinganu și erezia modernă*, „Poesis”, XI, 2000, nr. 8-9, p. 15-16; Constantin Butunoi,

Poet nărăvaș, metaforă trăznită, „Buletinul de Arad”, 7-13 iunie 2001, p. 9; Lucia Cuciureanu, *Între damnație și indignare*, „Arca”, XIII, 2002, nr. 4-5-6, p. 10-12; Al. Ruja, *Poezia lui Francisc Vinganu*, „Orizont”, XV, 2003, nr. 5, p. 8; Gheorghe Mocuța, *Ultimul cuvânt, ultimul gest al poetului*, „Poesis”, XVI, 2005, nr. 10-12, p. 11-12. Petru M. Haș, „Adevărul de Arad”, 2005.

APRECIERI CRITICE:

„Poetul Francisc Vinganu a debutat editorial – iată o propoziție suficient de retorică, e adevărat, dar de două ori justificabilă: mai întâi pentru că ne aflăm în fața unui debut întârziat iar apoi fiindcă Francisc Vinganu este un poet a cărui biografie și operă literară s-au amestecat într-atât încât apariția, în sfârșit, în librării a primei sale cărți de poezie ne pare aproape un act superfluu – într-atât suntem de obișnuiți, în primul rând noi arădenii, cu condiția lui poetică, cu versurile sale nu o dată recitate public prin cenacluri, șezători literare, spectacole de poezie etc.(...) Sunt poeme cu un suflu scurt, cu versuri nervos rețezate, dar care, aproape toate, încorporează o viziune de șoc, în pofida arhitecturii lor fragile, firave. Chiar rațiunea intimă, de a fi a poemului lui Francisc Vinganu este aceea de a violenta. Însă nu atât prin noutatea limbajului (foarte multe poeme încep cuminte, narativ, aproape ca o poveste, spre a se descărca brusc, fulgerător într-o imagine, într-o asociație de cuvinte și sensuri enormă prin insolitul ei) cât prin viziune. Este aici lecția (însușită bine de autor) a lui Nichita Stănescu, poet căruia autorul nostru îi și dedică un poem. Să nu ne grăbim însă cu concluziile. Francisc Vinganu nu este un nichitastănescian sadea. Versurile sale nu au înălțimea și răceala conceptuală ale acestuia. ele sunt în schimb nervoase, lipsite de astâmpăr, puse pe șotii lexicale și asociative, nerăbdătoare să spună dintr-o dată totul. Să o facă însă într-un chip care să frapeze, să contrarieze rutina și gustul comun. de aici poate și unele excese, o anumită supralicitare asociativă, de personificare mai ales, și nu atât a obiectelor cât a categoriilor abstracte (Timp, Infinit, Veșnicie etc.) Acolo unde Dionysos este pentru toate acestea, și încă și pentru altele greu de epuizat într-o simplă cronică, o carte scrisă în ideea unei frapante originalități. Lucrul acesta o transformă într-o apariție solitară, surprinzătoare prin imposibilitatea oricărei filiații la alte titluri, curente, promoții sau generații de poeți.” (Vasile Dan, *Acolo unde Dionysos*, cronică literară în „Flacăra roșie”, Arad, 23 septembrie, 1984)

„Pentru Francisc Vinganu, ingeniozitatea este a doua natură: delicat și inflexibil, plin de candoare și tăios, el trăiește într-o lume a senzațiilor și a retoricii încântate de sine și de jongleriile lingvistice în care se complăce. Simple fulgurații uneori, întrebări grave, alteori, poemele sale au ceva din naivitatea încântătoare a unui tablou de Rousseau Vameșul: o lume între vis și tăcere, între supra-realitate și banalul cel mai lipsit de poeticitate posibil. Lumea lui Francisc Vinganu e însă una a întrebărilor și a mirărilor. False mirări, de fapt, pentru că ele corespund unei nevoi mai adânci de comunicare. Ele stârnesc realul și îl prind într-o menhină în versurile scurte, șfichiuitoare și calme totodată. Ingenuitatea e, în același timp,

realitate și mască. Un spațiu de contact între lumea vizibilă și lumea fantasmatică pe care poetul o invocă respectând legile de totdeauna ale poeziei: mister, parfum, muzicalitate. Poetul a ars câteva etape și dacă în volumul anterior îl descopeream în ipostaza unui spirit adolescentin însetat de real, astăzi el pare să privească cu mai mult scepticism lumea himerică în care s-a refugiat. Nu vom întâlni nici pretențiile estetizate ale unor poeți din generația căreia îi aparține și nici obsesia construcțiilor ample. Dimpotrivă, e de remarcat la Francisc Vinganu un „faraonism” invers, o plăcere de a stârni demonii realității în mici secvențe îmbibate de o abia detectabilă tensiune emoțională. Sensibilitatea poetului (nu și formula, desigur!) îl plasează pe Francisc Vinganu în familia moderniştilor (de la Tonegaru la Geo Dumitrescu), dar și plăcerea de a împinge discursul până la marginea absurdului. Jocurile de cuvinte, aliterațiile, îndrăznelile lingvistice se îngemănează în imagini hieratice, fragile și pline de dramatism în același timp. Ezitând între disoluție și o acuitate remarcabilă a prezenței, poemele se ordonează după o foarte originală poetică a integrării: nimic nu este de prisos, nici o silabă nu tulbură coerența de adâncime a versului, iar întregul caută, cu nedisimulată înfrigurare, momentul revelației, al iluminării, al transcenderii granițelor a ceea ce, convențional, se numește lirism. Așadar Francisc Vinganu este o voce bine articulată a liricii noastre de azi, un poet la care tragismul existențial e tradus în mici scenarii ludice care, în cele din urmă, ca la un Adrian Maniu, converg pentru a-și găsi adevărata identitate în „tulburarea ceremoniei lirice”. ” (Mircea Mihăieș, *Ceremonii lirice*, prefață la volumul **Pasărea Van Gogh**”, 1995)

„O poezie egocentrică, psalmică, introspectivă conține volumul **Pasărea Van Gogh** semnat de Francisc Vinganu. Fiecare cuvânt, rezultat parcă dintr-un calcul destul de complicat, are rolul mecanismului fără de care textul nu ar funcționa. Să învingi poezia este crezul lui F.V., iar arma victoriei pare a fi semantica. Nimic luxuriant, nimic ce ar putea determina patinarea versurilor. Poeziile sunt scurte, percutante, mascând un fel de asceză la care nu au acces decât inițiații.(...) Ermetic, fragil, precaut, interiorizat, Francisc Vinganu intuiește exact valoarea și rostul fiecărui cuvânt. Scris cu eleganță, *Pasărea Van Gogh* este unul dintre volumele bune de poezie apărute în acest an.” (Robert Șerban, *Nimic în van*, în „Orizont”, nr. 11, 22 nov. 1995)

„Francisc Vinganu a exprimat (...) drepturile boemei de a trăi poezia – de a împlini ceremoniile esențiale ale actului poetic. Nu era un poet inutil – literatura pe care o propunea era, doar într-un anume sens – ocazională. Domnul Vinganu scria pentru prietenii săi, în numele unor credințe comune. Era solidar. Versurile din acest volum sunt ale unui autor care a traversat o experiență limită. Sunt, precum cele din *Puntea* lui Sorescu, documentele unei stări – ale unei apropieri de Dincolo. Poetul devine esențial, literatura pe care ne-o propune exprimă un statut de excepție”. Poetul dublează versurile de un Jurnal. Jurnalul nu curge continuu, e întrerupt mereu de fluxul poetic. Iar poezia (dar și jurnalul) trăiește momente ale reînțoarcerii în universul bufon de odinioară. Altfel, numeroase reflecții pot alcătui o

„altă carte”. Fără îndoială, apropierea de moarte l-a îmbogățit pe autor cu o gravitate nouă. Are dreptul la joc, poate să trăiască exaltările, poate să-și repagineze textele de odinioară. Estetica supraviețuirii e o disciplină care justifică orice indisciplină poetică. Mesajele d-lui Francisc Vinganu mi se par documentele unei purități greu de atins – greu de atins de cei lipsiți de conștiință, de realitatea, de preajma Limitei. (Cornel Ungureanu, *Limite și dreptul la poezie*, prefață la volumul **Blestemat de cocoși**, 1999)

„Prin dimensiunea ei satanică, de revoltă împotriva ordinii lumii, poezia lui Francisc Vinganu coboară în subterana limbajului. Poetul a învățat mai bine limba română odată cu asimilarea lecției *Necuvintelor*; el se raportează la Nichita ca la un model absolut, al asumării existenței prin poezie. De unde și apropierea timidă dar mistică de limba română; îl trădează sensul primar al cuvintelor, sintaxa schematică, propozițiile simple, logica arbitrară a individualismului, tăcerea grea dintre cuvinte și o perpetuă ezitare de a alege cuvintele, o șovăială specifică. Renunțând la limba maternă, poetul și-a grefat în conștiință spiritul unei alte culturi care vibrează destul de adânc în inima sa. A debutat abia la 46 de ani cu volumul **Acolo unde Dionysos...**(1984). Odată cu pierderea limbii în care a învățat să comunice și în care abia mai rostește o rugăciune (‘Tatăl Nostru’ îl spune în bulgărește), el pierde sensul comun și buna folosință a libertății. Excomunicarea din limba maternă determină o mutație în conștiință; o erezie declanșată de căutarea și recuperarea libertății de a se exprima pe sine. Expresia interiorității devine, dintr-un mijloc de comunicare, unul de reprimare a eului; expresia poetică devine semnul unei infirmități greu învinse. Fiind un rebel din galeria creatorilor damnați, Vinganu este un orgolios care nu concepe să aleagă ‘aureola’ sau carisma sfântului, fie acesta chiar propriul său patron spiritual: Sântul Francisc din Assisi. E adevărat că uneori imaginea *cunoașterii sinelui* cu cele două fețe, trecutul și prezentul este bruiată și eșuează într-o încordare obscură. Dar asta e condiția poeziei, de a deșteleni necunoscutul. Statutul de damnat se conturează în poemul *Eu, condamnatul*: cu o recuzită simplă el construiește imagini plastice care îi apropie căutarea obsesivă de destinul aceluiasi sfânt:”Creionul/ mi se zvârcolește / în mână/ ca o săgeată./ ca o sârmă ghimpată/ în jurul/ condamnatului”. Martirajul poetului e un alt fel de suferință. Existența zilnică înseamnă înșelarea morții. Cioran afirma că scrie pentru a amâna moartea; la Francisc observăm o provocare și chiar o stimulare a ei prin propriile sale metode, specifice boemului: vinul, lăutarii, sfidarea morții-mireasă. Convorbirea cu Dumnezeu nu e decât o altă față a orgoliului nemăsurat, a îndoielii demonice, a nesupunerii. Întreaga sa poezie stă sub semnul pendulării între acceptarea damnării și revoltă. Începutul poemului *De vorbă cu Dumnezeu* sugerează o falsă umilință pentru că poetul îngenunchează „pe o rugăciune” și devine contabilul familiar al divinității. O familiaritate împinsă la insolență și la marginea profanării: „La miezul nopții/ îngenunchez/ pe o rugăciune/ și vorbesc/ cu Dumnezeu/ îi spun/ câți enoriași/ au consumat sfinții/ azi/ în biserica natală/ câte flori s-au ofilit/ și câte păsări zboară./ iar Dumnezeu îmi poruncește:/ să

nu încurci/ nici mâine contabilitatea.” Întâlnirea cu îngerul păzitor nu e decât o altă față a acceptării damnării în care el devine „vagabondul/ prin poezie,/ cerșetorul/ prin punctuație”. Poemul *Colecții* este o altă sfidare a ordinii și poate fi citit ca o nouă măsurare între anahoretul franciscan, „rob al drumurilor”, cu a sa teribilă colecție de potcoave, și poetul boem. Acceptarea damnării și calea spre o nouă revoltă. Expresie a unei mari depresii, gestul de a înfrunta cu o luciditate atroce moartea și divinitatea capătă valențele unei angoase mistuitoare, ca experiență intensă ce îl apropie – în mod paradoxal – de umilința și dogmele ordinului franciscan, ale privațiunii voluntare. O împăcare nu se întrevide, decât poate luciditatea de a-și apropria, de a-și însuși orizontul armoniei contrariilor. Prin noua sa ipostază de a se apropia de rău, de mândrul Satan romantic, Francisc Vinganu reface periplul modern al unui altfel de creator, insolent și alienat, fratele blestemat al lui Abel. El își asumă revolta și sfidarea față de o lume rău alcătuită și față de ordinea divină, percepută de atâtea ori ca absurdă. Nu voi încheia fără să fac o mărturisire: ceea ce m-a atras la Francisc, în peisajul de încordare și așteptare orwellian al anilor din urmă – în care o mână de creatori ne-am împărțit gloria și ratarea locală – a fost spiritul său liber. Alături de Francisc m-am simțit întotdeauna mai liber, fie că mă inițiam în boemă, fie că discutam literatură. Învățătorul de la Școala din Satu’Nou a înobilat prin poezia sa de inspirație dionisiacă stirpea băutorilor de absint și pe cea a boemilor incurabili. Identificându-și viața cu poezia și poezia cu o nouă religie, Francisc Vinganu este un ereziarh modern care ilustrează una din figurile autentice ale boemei arădene.” (Gheorghe Mocuța, *Francisc Vinganu și erezia modernă*, prefață la volumul **Coșmar cu Paganini**, 2002)

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

- Academia Română, **Dicționarul General al literaturii române**, coordonat de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004-2009;
- Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană I Promoția 70**, Editura Eminescu, 1995;
- Eugen Negrici, **Literatura română sub comunism, Poezia (I)**, Editura Fundației Pro, 2003;
- Nicolae Manolescu, **Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură**, Editura Paralela 45, 2008;
- Dicționar al scriitorilor din Banat**, coordonat de Al. Ruja, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2005;
- Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel, **Dicționarul scriitorilor români, I-IV**, Editura Fundației Culturale Române, 1995;
- Irina Petraș, **Panorama criticii literare românești, 1950-2000** – critici și istorici literari, teoreticieni, esești, esteticieni, Cluj, Casa Cărții de Știință, 2001;
- Ion Bogdan Lefter, **Scriitori români din anii 80-90, Dicționar bio-bibliografic, I- III**, Pitești, Editura Paralela 45, 2000, 2001;
- Sasu, Aurel, **Dicționar biografic al literaturii române**, vol. I-II, Editura Paralela 45, 2006;
- Marin Mincu, **O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea**, Editura Pontica, 2007;
- Cornel Ungureanu, **Istoria secretă a literaturii române**, Editura Aula, 2007;
- Berca, Olimpia, **Dicționar al scriitorilor bănățeni**, Editura Amarcord, 1996;
- Negrilă, Iulian, **Dicționarul scriitorilor arădeni de azi**, Editura Mirador, 1997;
- Vasile Man, **O antologie a literaturii române arădene de azi**, Editura Mirador, 2000;
- Iulian Negrilă (coordonator), Vasile Man, Bianca Negrilă, **Dicționarul scriitorilor arădeni, (sec. XIX-XX)**, Editura „Vasile Goldiș” University Press Arad, 2009;

- Carmen Neamțu, **Convorbiri cu vedere la microfon. Arta interviului. Chipuri și moduri**, Editura Mirador, 2009;
 Horia Ungureanu, **Puzzle. O panoramă a prozatorilor arădeni de azi**, Editura Mirador, 2007;
 Gheorghe Mocuța, **La răspântia scriiturii**, Editura Mirador, 1996;
 Gheorghe Mocuța, **Pe aceeași arcă**, Editura Mirador, 2001;
 Gheorghe Mocuța, **Sistemul modei optzeciste**, Editura Publicațiilor pentru străinătate, 2004;
 Gheorghe Mocuța, **Pasiuni la capătul nopții**, Editura Ideea Europeană, 2008.

SIGLE:

- DBLR s.v.** (Aurel Sasu, **Dicționar biografic al literaturii române**, vol. I-II, Editura Paralela 45, 2006)
DGLR s.v. (**Dicționarul General al literaturii române**, coordonat de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004-2009),
DSA s.v., (Iulian Negrilă (coordonator), Vasile Man, Bianca Negrilă, **Dicționarul scriitorilor arădeni (sec. XIX-XX)**, Editura „Vasile Goldiș” University Press Arad, 2009),
DSB s.v., (**Dicționar al scriitorilor din Banat**, coordonat de Al. Ruja)

CUPRINS

Cuvînt înainte.....	5	G	
A		Galetaru, Geo.....	115
Alb, Lia.....	7	Gheorghită, Viorel.....	117
Ambruș, Ivan Miroslav.....	12	H	
Anoca, Dagmar Maria.....	16	Haș, Petru M.	121
Arghezi, T. Baruțu.....	20	Holuță, Ligia.....	128
B		Huszarik, Pavel.....	133
Bădic, Dana-Melania.....	22	I	
Barbu, Vasile.....	27	Iacob, Monica Rodica.....	136
Bănescu, Florin.....	28	Irházi, János.....	140
Blaga, Victor-Emanuel.....	34	Iva, Lăcrimioara.....	141
Bodiștean, Florica.....	35	K	
Bodiu, Andrei.....	41	Khasis, T. S.	145
Bucur, Romulus.....	49	Kinde, Anamaria.....	148
Bujtar, Pavol.....	56	L	
C		Lăcătuș, Adrian.....	150
Cerescu, Lazăr.....	60	Rău-Lehoczki, Anka	
Chișa, Elisabeta.....	63	[Rău-Lehotská, Anna].....	156
Corlan, Ion.....	67	M	
Cuciureanu, Lucia.....	73	Marandiuc, Cornel.....	160
D		Matiuț, Ioan.....	164
Dan, Vasile.....	78	Măduța, Ilie.....	173
Deme, Sanda Maria.....	87	Mocuța, Andrei.....	177
Dovaly, Ana Carolina.....	91	Mocuța, Gheorghe.....	182
Dovaly, Ștefan.....	92	Moldovan, Ioan.....	192
E		N	
Emandi, Lucian.....	96	Negrilă, Iulian.....	201
F		Neumann, Victor.....	206
Faur, Lia.....	99	Nicolau, Felix.....	215
Folea, Vasile.....	104	O	
Funeriu, Ionel.....	107	Oancea, Traian.....	220

P		Ș	
Petrian, Iuliana	221	Ștef, Traian	293
Pop, Domnica	226	Ștefanko, Ondrej	300
Pop, Ioan F.	231	Suchanský, Adam	305
Pop, Mircea M.	237	T	
Popa, Paulina	240	Toma, Dumitru	308
Popovici, George	248	Tomșa, Ligia	313
Puskel, Petru-Pavel	251	Traianu, Mihai	315
R		U	
Regeczy, Szabina Perle	253	Ungureanu, Horia	319
S		V	
Sava, Gligor	256	Vălcan, Gilda	326
Schwartz, Gheorghe	261	Vieru, Mihai	330
Scurtu, Lucian	273	Vinganu, Francisc	334
Sibii, Dorel	280		
Someșan, Ovidiu	285		
Szekely, Nicolae	289	Bibliografie critică	343

Primul nucleu scriitoricesc arădean (1975): Horia Ungureanu, Florin Bănescu, Vasile Dan, Gheorghe Schwartz, Dorel Sibii, Carolina Ilica, Nicolaus Berwanger (Timișoara) și Cornel Marandiu

1977: lansarea cărții de debut a lui Vasile Dan, *Priveștiștile*.
În imagine: C. Ungureanu, Vasile Dan, Ion Anghel, Ioan Văran și Ovidiu Cornea

1975: lectură publică,
Gheorghe Schwartz

1978: Poezie în lectura Ligiei Tomșa

1975: Carolina Ilica, Al. Banciu, Gheorghe Schwartz (citind)

Tineri scriitori în anul 1975: Mihai Traianu, Vasile Dan, Angela Marinescu

Moment festiv: Iulian Negrilă acordă autografe (1989)

Nicolae Breban, Vasile Dan, Gheorghe Mocuța și Ovidiu Pecican la Arad în 1986

La o agapă scriitoricească (1994?) cu Vasile Dan, Gheorghe Schwartz, Ioan Matiuiț, Florica Mocuța, Viorel Simulov și Gligor Sava

Scriitori, profesori, bibliotecari la Curtici (1987)

Anul 1998. Moment de fast la revista „Arca”: a apărut numărul 100!
În imagine: Romulus Bucur, Vasile Dan, Ioan Moldovan și Gheorghe Mocuța

AU FOST DECERNATE PRIMIILE, PE ANUL 1995 ALE UNIUNII SCRITORILOR

În cursul după-amiezii de marți, 9 ianuarie a.c., în Salo-
nul roșu al Teatrului de Stat
din Arad au fost decernate
premiile Filialei din Arad a
Uniunii Scriitorilor din Româ-
nia. În cadrul festivității, după
ce Dl. Vasile Dan, preșe-
dintele Filialei din Arad a
Uniunii Scriitorilor din Româ-
nia a prezentat o scurtă alocu-
țiune dl. Gheorghe Mocuța a
înmănat, din partea juriului,
premiile pe anul 1995 urmă-

torilor scriitori: Romulus Bucur
- DRAGOSTE & BRAVURĂ
(poeme apărute la Editura „Mari-
neasa” din Timișoara); Ondrej
Ștefanko - APOCALIPSA LUI
IOAN (poeme în limba slovacă
apărute la Editura „Ivan Krasko”
din Nădlac); Florin Bănescu -
OAMENI ȘI LUPI, BISERICI
ȘI TEI (proză scurtă apărută la
Editura Fundația „Ioan Slavici”
din Arad) și Adam Suhanski -
APROPIEREA DISTANȚEI
(versuri în limba slovacă apărute

la Editura „Ivan Krasko” din
Nădlac). Juriul a fost format
din scriitorii: Vasile Dan,
Gheorghe Mocuța, Gheorghe
Schwartz și Dorel Sibii. Din
partea Consiliului județean
Arad a participat dl. vicepre-
ședinte Alexa Achim. În
imagine: Premiații împreună
cu membrii juriului care a stabilit
cele patru premii pe anul 1995.

Foto-text:

Alexandru Marianuț

Premiile Uniunii Scriitorilor, filiala Arad, Casa Neumann, 1998

Lansare de carte la Galeria „Delta”, 1998. În imagine: Nicolae Aniței, Ioan Vasile Marcu,
Vasile Dan, Onisim Colta, Gheorghe Mocuța, Ovidiu Balint, Ioan Matiuț,
Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu și Viorel Simulov

Lansarea cărții *Zile arse* a lui Petru M. Ardelean (1998).
În imagine: Vasile Dan, Rodica Herlo, Petru M. Ardelean, Livius Ciocârlie,
Ioan Matiuț și Gheorghe Mocuța

1998: poetul Ioan Matiuț câștigă premiul pentru debut al filialei Arad a Uniunii Scriitorilor
din România cu *stâlpi de sare*. În imagine: Florin Bănescu, Vasile Dan și Ioan Matiuț

Cinci scriitori la o festivitate de premiere literară:
Gheorghe Schwartz, Vasile Dan, Ondrej Štefanko, Florin Bănescu și Ioan Matiuț

Lansarea unui volum de poezii semnat de Mihai Traianu.
În imagine: Vasile Dan, Mihai Traianu și Gheorghe Schwartz

Banchet literar (1999)

Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Arad (2005). Citește poetul T.S. Khasis

„Salonul roșu” al Teatrului de Stat. Scriitori arădeni

Lansare de carte de poezie semnată de Ioan T. Morar.
Mircea Mihăeș, Ioan T. Morar, Vasile Dan

Tabăra de creație a Festivalului de literatură „Dorel Sibii” de la Săvârșin (2010). Scriitori participanți. Jos: în centrul imaginii, Alțeta Sa Regală, Princesesa Margareta a României

Grup compact de scriitori arădeni: Ion Corlan, Monica Rodica Iacob, Ioan Matiuț, Lia Faur, Petru M. Haș, Vasile Dan, Gheorghe Mocuța și Constantin Butunoi (2013)

Scriitori nădlăcani de limba slovacă:
Pavol Bujtar, Dagmar Maria Anoca, Ana Rău Lehotska, Ivan Miroslav Ambruš (2012)

La festivitatea acordării premiilor filialei din Arad a Uniunii Scriitorilor:
Traian Ștef, Gheorghe Mocuța, Monica Rodica Iacob, Lia Alb, Ana Rău Lehotska,
Ioan Moldovan, Horia Ungureanu, Ioan Matiuț (2012)

Moment de triumf al poezilor arondați filialei din Arad a Uniunii Scriitorilor din România.
La Efes (Kusadasi, Turcia) cu Trofeul câștigat în Turnir poetic (2012).
Gh. Mocuța, Adrian Popescu, Ioan Moldovan, Vasile Dan, Andrei Bodiu, Adrian Lăcătuș,
Romulus Bucur și Traian Ștef